El Nuevo Testamento Mazateco de Ayautla

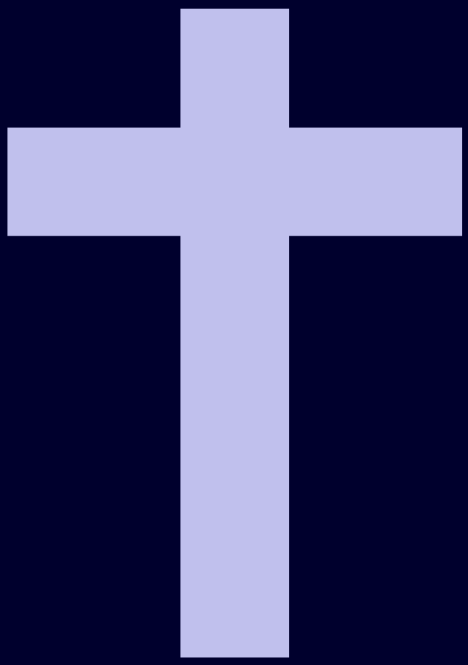

New Testament in the Ayautla Mazateco language of Mexico

El Nuevo Testamento Mazateco de Ayautla
New Testament in the Ayautla Mazateco language of Mexico

copyright © 2009 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Mazateco, Ayautla

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Mazateco, Ayautla [vmy], Mexico

Copyright Information

©La Liga Bíblica, A.C., 2009
This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.
You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:
You must give Attribution to the work.
You do not sell this work for a profit.
You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.
Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Mazateco, Ayautla

©Wycliffe Bible Translators, Inc., 2009
This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.
You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:
You include the above copyright and source information.
You do not sell this work for a profit.
You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.
Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-04-30

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 7 Nov 2023 from source files dated 29 Jan 2022
776ced1d-6ea7-59c3-8389-b2a94420d3be

Contents

SAN MATEO 1
SAN MARCOS 50
SAN LUCAS 81
SAN JUAN 132
HECHOS 169
ROMANOS 215
1 CORINTIOS 235
2 CORINTIOS 253
GÁLATAS 265
EFESIOS 272
FILIPENSES 278
COLOSENSES 283
1 TESALONICENSES 288
2 TESALONICENSES 292
1 TIMOTEO 295
2 TIMOTEO 300
TITO 304
FILEMÓN 307
HEBREOS 308
SANTIAGO 322
1 PEDRO 327
2 PEDRO 333
1 JUAN 336
2 JUAN 341
3 JUAN 342
JUDAS 343
APOCALIPSIS 345

En nda ngat'a tse'e Jesucristo jotsa'en kitsi'indu
SAN MATEO

Xuta chingare Jesucristo
Lc. 3:23-38

1 Kui= xujunbi xi ndibat'a ja'enre xuta chingare Jesucristo. Jesucristo ja'eni ntjere David xi ja'ba je ja'eni ntjere Abraham.

2 Abraham, kui xi kuán na'enre Isaac. 'Ba Isaac, kui xi kuán ngani na'enre Jacob. 'Ba Jacob, kui xi kuán na'enre Judá ko nts'e. 3 Judá, kui xi kuán ngani na'enre Fares ko Zara 'ba Tamar xi kuán nare. 'Ba Fares, kui xi kuán na'enre Esrom. 'Ba Esrom, kui xi kuán na'enre Aram. 4 'Ba Aram, kui xi kuán na'enre Aminadab. 'Ba Aminadab, kui xi kuán na'enre Naasón. 'Ba Naasón, kui xi kuán na'enre Salmón. 5 Salmón, kui xi kuán na'enre Booz 'ba Rahab xi kuán nare. Booz, kui xi kuán na'enre Obed 'ba Rut xi kuán nare. 'Ba Obed, kui xi kuán na'enre Isaí. 6 'Ba Isaí, kui xi kuán na'enre rey David. 'Ba David, kui xi kuán na'enre Salomón 'ba nare kui xi kuán chjunre Urías tsakaiñu.

7 'Ba Salomón, kui xi kuán na'enre Roboam. 'Ba Roboam, kui xi kuán na'enre Abías. 'Ba Abías, kui xi kuán na'enre Asa. 8 'Ba Asa, kui xi kuán na'enre Josafat. 'Ba Josafat, kui xi kuán na'enre Joram. 'Ba Joram, kui xi kuán na'enre Uzías. 9 'Ba Uzías, kui xi kuán na'enre Jotam. 'Ba Jotam, kui xi kuán na'enre Acaz. 'Ba Acaz, kui xi kuán na'enre Ezequías. 10 'Ba Ezequías, kui xi kuán na'enre Manasés. 'Ba Manasés, kui xi kuán na'enre Amón. 'Ba Amón, kui xi kuán na'enre Josías. 11 'Ba Josías, kui xi kuán na'enre Jeconías ko nts'e, kui xi tjindu nixtjin nga xuta Israel kichani nangi Babilonia nga tjindu'ñu.

12 'Ba jaskan nga je xuta Israel je kichani nga tjindu'ñu nangi Babilonia, Jeconías kuán na'enre Salatiel. 'Ba Salatiel, kui xi kuán na'enre Zorobabel. 13 'Ba Zorobabel, kui xi kuán na'enre Abiud. 'Ba Abiud, kui xi kuán na'enre Eliaquim. 'Ba Eliaquim, kui xi kuán na'enre Azor. 14 'Ba Azor, kui xi kuán na'enre Sadoc. 'Ba Sadoc, kui xi kuán na'enre Aquim. 'Ba Aquim, kui xi kuán na'enre Eliud. 15 'Ba Eliud, kui xi kuán na'enre Eleazar. 'Ba Eleazar, kui xi kuán na'enre Matán. 'Ba Matán, kui xi kuán na'enre Jacob. 16 'Ba Jacob, kui xi kuán na'enre Kuse. 'Ba Kuse, kui xi kuán xi'inre María xi kuán nare Jesús xi Cristo 'mi.

17 'Ba 'batsa'en teñujun ka'a xuta chinga ja'a jendibani Abraham ka'nda David. 'Ba jaskan 'ba nde teñujun ka'a xuta chinga ja'a jendibani David ka'nda nga kichani nga tjindu'ñu xuta Israel nangi Babilonia. 'Ba jaskan nga je kichani nga tjindu'ñu xuta Israel nangi Babilonia, 'ba nde ngiteñujun ka'a xuta chinga ja'a ngani ka'nda nga kitsin Cristo.

Jotsa'en kitsin Jesucristo
Lc. 2:1-7

18 'Bi= kuán nga kitsin Jesucristo: María xi kuán nare Jesús xi tijñangire kjua Kuse nga kuixanko. Tunga kionga kje tjindukojín xinkjin, María kis'eya'more ki'ndi, ki'ndi xi kitsjare Isennixtjintsjere Na'enchana. 19 'Ba Kuse xi xi'inre kuan, jngu xuta xi tsje tijña inimare. Ngat'a bi mejénre sik'axki chjunre, tusa kuamejénre nga tafi sik'ejña ngani. 20 'Ba kionga je 'bitsa'en kitsikja'etsjen Kuse, jngu ankjere Na'enchana kuatsejenre ngaya nijñare 'ba kitsure:

—Kuse xi ntjere David, bi kuin nga kuenikue María chjunri. Ngat'a ki'ndi xi kui tjiya'more, kui xi kitsjare Isennixtjintsjere Na'enchana. 21 'Ba s'ere jngu ki'ndi xi'in, 'ba Jesús k'uin_ri ki'ndiu. Ngat'a kui= xi sik'angi naxinandare ngat'are jere.

22 'Ba kuán ngayéje kibi, tuxi k'uetjusunni ngayéje xi kitsu Na'enchana nga kitsikinchja nchja chinga profeta:

23 Chjun xungu s'eya'more jngu ki'ndi,

jngu ki'ndi xi'in s'ẹ̲re,
'ba Emanuel k'uin ki'ndiu.
Ja'en xi tsunire: Na'enchana tijña ngajinna.
24 'Ba kionga je ja'are Kuse nga kitsa'e chinire, 'ba kitsa'en jo kitsure ankjere
Na'enchana 'ba tsik'ejñako chjunre. 25 Tunga bi kitsiko ka'nda nga kitsin ki'ndiu, 'ba
Jesús kitsure ja'enre.

2

Nga nchja chjine fa'ekutsejenre ki'ndi chi Jesús

1 Jesús kitsin Belén, naxinanda chi xi tijña ngajinre nangi Judea, nixtjin nga rey
Herodes tjinre xa. 'Ba kui nixtjinbiu ja'e naxinanda Jerusalén nchja chjine xi kut'aya
ngat'are niñu xi jendibani ngituts'ian. 2 'Ba tsiningiya:
—¿Ñá=ñu tijña reyre xuta judío xi je kitsin? Ngat'a ka'nda nangiṇ ña tju tsu'biu, kji'yeẹ̲
niñure 'ba kjua'enichji_rị̲ ki'ndiu.
3 'Ba kionga rey Herodes kjint'e kibi, 'ñu kuafore ko ngatsi'i xuta naxinanda Jerusalén
ngayeje. 4 'Ba 'batsa'en rey Herodes kinchjare ngatsi'i xi ngakure na'mi ko nchja chjine
tse'e kjuatexumo, 'ba tsiningiyare ñá tsin Cristo. 5 'Ba nchjabiu kitsure:
—Ngajin Belén, naxinanda chi xi tijña ngajinre nangi Judea. Ngat'a xuta chinga
profeta 'ba=tsa'en kitsi'indu enre Na'enchana:
6 'Ba ji Belén,
naxinanda chi xi tijña ngajinre nangire xuta Judá,
bi ichi tetsju ngisai
ngajinre naxinanda ya'e xi tse'e xutaxare xuta Judá.
Ngat'a ngajinri k'uetjujin jngu xutaxa,
xi sikuenda xutaṇa̲ xi tse'e Israel.
7 'Ba 'batsa'en Herodes kinchjat'axinre nchja chjinebiu 'ba tsiningiyare mé fa nixtjin
kuatsejen niñu. 8 'Ba kionga je jako, kitsikasen Belén 'ba kitsure:
—Tangiun 'ba nda tinyisjo ki'ndiu. 'Ba kionga je kṵasjainu, ndek'enu nijmi, tuxi ko an
kuitsichjini_ra̲.
9 'Ba kionga nchja chjinebiu je yasen ñojon en xi kitsure rey Herodes, kitsa'en
ngani ndiya. 'Ba niñu xi tsabe nangire ña tju tsu'biu, xi janda tjentitjunre ka'nda
nga tsakasen'ñu kixire ña kjijña ki'ndiu. 10 'Ba kionga nchjabiu tsabe kui niñubiu,
'ñu kuatsjare. 11 'Ba 'batsa'en ja'as'en ni'yo 'ba tsabe ki'ndiu ko María xi nare mani.
Tsikinyakunch'int'are ki'ndiu nga kitsichjire, 'ba kiskjex'a kaxare nga kitsjare kjuatjo
ki'ndiu. Kitsjare oro ko tjingusja xi 'ñu chjire 'ba ko ngijngu tsajmi xi nda jen xi mirra
'mi. 12 'Ba ngat'a ngaya nijñare je kik'inyatitjunre nga bi nde kjua'ani ña tijña Herodes,
kui kjua kja'e ndiya kiskjebeni nchja chjinebiu nga kiji ngani nangire.

Nga xichare Jesús fiko nangi Egipto

13 'Ba kionga je kiji nchja chjinebiu, jngu ankjere Na'enchana kuatsejenre Kuse ngaya
nijñare 'ba kitsure:
—Tisetjen 'ba chjube ki'ndiu ko nare 'ba tiyukue nangi Egipto. 'Ba kio teni ka'nda nga
an xin nganiṛa̲ nga kjuendibai, ngat'a Herodes kuangisjai ki'ndiu, tuxi sik'enni.
14 'Ba 'batsa'en Kuse tsisetjen, kiskjebe ki'ndiu ko nare, 'ba ngajñu 'etjuko nga kiji
nangi Egipto. 15 'Ba kio tsik'ejña ka'nda nga k'en Herodes.
'Ba kuán tuxi k'uetjusunni enre Na'enchana xi kitsu nga kitsikinchja xuta chinga
profeta: “Nangi Egipto kinchjani_ra̲ Ki'ndina̲.”

Nga Herodes tsik'en ki'ndi xi'in

16 Kionga Herodes tsabe nga nchja chjinebiu 'ejñure, 'ñu kuastire 'ba kitsja kjua'ñu
nga kjuinik'en ngatsi'i ki'ndi xi'in xi tjin Belén ko xi tjin ngandai naxinando. Kitsik'en

ngatsi'i xi tjinre ka'nda jó nu, ngat'a 'exki nixtjin xi kitsu nchja chjinebiu nga tsabe niñu.
17 'Ba 'ba=tsa'en 'etjusunni enre Na'enchana xi kitsi'indu xuta chinga profeta Jeremías
nga kitsu:
18 Kjinu'yare nangi Ramá jndare jngu chjun,
xi tikji'ndaya 'ba 'ñu titsine.
Raquel= xi tikji'ndat'a ki'ndi nistire,
'ba bi nde mejénnire nga kjuinije kakun,
ngat'a je jesun ki'ndi nistire.

Xichare Jesús fiko naxinanda Nazaret

19 'Ba kionga je k'en Herodes, jngu ankjere Na'enchana kuatsejenre Kuse ngaya
nijñare nangi Egipto 'ba kitsure:
20 —Tisetjen, chjube ki'ndiu ko nare 'ba t'inko ngani nangire xuta Israel, ngat'a je jesun
nchja xi mejénre sik'en ki'ndiu.
21 'Ba 'batsa'en Kuse tsisetjen, kiskjebe ki'ndiu ko nare, 'ba jendiba ngani nangire xuta
Israel. 22 Tunga kionga Kuse kjint'e en nga Arquelao tibatexuma nangi Judea nga'ndere
Herodes xi na'enre mani, kitsakjun nga kuaje kio. Tunga kitsa'e chini titjúnre nga
kik'inyare nga kuaje nangi Galilea. 23 'Ba 'batsa'en kik'ejña naxinanda xi Nazaret 'mi.
'Ba kuán tuxi k'uetjusunni enre Na'enchana xi kinchja nchja chinga profeta, nga Jesús
xi k'uin xuta tse'e Nazaret.

3

Nga Juan Bautista be'etitjun nijmi ngat'are Jesús
Mr. 1:1-8; Lc. 3:1-9, 15-17; Jn. 1:19-28

1 'Ba kui nixtjinbiu, Juan Bautista ja'etsikja'axtiuya enre Na'enchana nga'nde t'axin xi
tjin Judea. 2 'Ba kitsu:
—Tik'antjaiyo kjuafa'etsjennu 'ba ndiba ngañu ngixkun Na'enchana, ngat'a je tji-
matiña nixtjin kionga kui kuatexuma.
3 Ngat'are Juan kinchja xuta chinga profeta Isaías nga 'bitsa'en kitsi'indu:
Tjinu'yare jndare jngu xuta xi 'ñu nchja nga'nde t'axin:
"T'enda_ru 'ba kixi chju'i_ru ndiyare Na'enchana."
4 'Ba Juan yaja najñu xi kuandakoni ntsjare chakameyu 'ba ko jngu tjiuxinjnde
tikjakonire. 'Ba naxkajndi ko ntsjenre tjiuchusera xi tjin ngijña kjine. 5 'Ba 'etju xutare
naxinanda Jerusalén ko ngatsi'i xuta xi tjin nangi Judea 'ba ko ngatsi'i xuta xi tjin
ngandai ndaje Jordán nga ja'ekasen ñojonre Juan. 6 'Ba kisatenda ngajin ndaje Jordán,
kionga je ye'e nijmi je xi tjinre.
7 Tunga kionga Juan tsabe nga ne nkjin xuta fariseo ko nchja saduceo inyafa'e nga
mejénre nga satenda, kitsure:
—Jun ntjere tjiuye, ¿'yá= xi 'ba kitsunu nga kuiyu ngat'are kjuastire Na'enchana xi
je tijña tiña? 8 Tusa ngat'are xi si'on takutsijion nga je kjinik'antjaiyo kjuafa'etsjennu
'ba nga je ja'e ngañu ngixkun Na'enchana. 9 Bi yojonu 'bejñujin_ru nga kuixiun:
"Ña= xi ntjere Abraham." Ngat'a 'ba xinkixi_nuu̱ nga ka'nda kui ndiojobi Na'enchana
ku̱anre sa'en ntjere Abraham. 10 Je tijñanda hachare Na'enchana nga kuate jamare
yo. Meni ngayéje ya xi bi nda tu tsja, stisun 'ba xanikja'ajin ndi'u. 11 An ko nanda
batenda_nuu̱ tuxi xianire nga je kjinik'antjaiyo kjuafa'etsjennu 'ba nga je jendiba ngañu
ngixkun Na'enchana. Tunga xi ndiba jaskanre an, kui= xi ngisa tjinre kjua'ñu, ka'nda
an bi bakinna̱ kua'atuntsja̱a̱ jndere. Kui ko Isennixtjintsjere Na'enchana 'ba ko ndi'i
kuatendaninu. 12 Kui jo=ni xuta xi tsitsje trigo. Kitjunre ntsja tsajmi xi basen ntjokoni,
tuxi k'uejñat'axinni trigo 'ba k'uejñat'axin xtjere. 'Ba 'batsa'en kuinyatjo trigo ni'yare
ña minyatjo, 'ba kuaka xtjere ngajin ndi'i xi bi 'boya —kitsu Juan.

Nga satenda Jesús
Mr. 1:9-11; Lc. 3:21-22

13 'Ba 'batsa'en Jesús 'etju nangi Galilea 'ba ja'ekun Juan ndaje Jordán, tuxi kui
kuatendani. 14 Tunga Juan bi kitsikjain nga titjunre 'ba kitsure:
—An= xi ji kuatendanaą tsakaiñu. ¿Jótsa'en nga an tendibachunnaą nga kuatendarą?
15 'Ba Jesús kitsingojore:
—Tu 'bara ngat'e nganda'e, ngat'a nda= tjin nga sik'etjusan ngayéje xi mejénre
Na'enchana.
'Ba 'batsa'en kitsikjain Juan. 16 Kionga je kisatenda Jesús, nga 'etjujin nando, kitju'i
ngank'a 'ba tsabe Isennixtjintsjere Na'enchana joni jngu nise tiba nga jendibajennere.
17 'Ba kjinu'yare jngu jnda ngank'a xi kitsu:
—Kui=bi xi Ki'ndiną xi 'ñu tsimijiąn, xi 'ñu tsja maną ngat'are.

4

Nga chut'ayako Jesús
Mr. 1:12-13; Lc. 4:1-13

1 'Ba jaskan Isennixtjintsjere Na'enchana kiko Jesús nga'nde t'axin, tuxi xut'ayakoni
ngat'are chanayiu.
2 'Ba kio tsik'ejña kjindia yachan nixtjin 'ba yachan nistjen, 'ba jaskan kuabojore. 3 'Ba
'batsa'en chanayiu ja'ekut'ayako 'ba kitsure:
—Tsa kjuakixi nga Ki'ndire Na'enchana kuáin, 'ba sji nga ndiojobi ngatjama niñuxtila.
4 Tunga Jesús kitsure:
—'Ba=tsa'en kua'indut'a enre Na'enchana: "Bi tu niñuxtila xi k'uendukunnire xuta,
tusa ngayéje enre Na'enchana."
5 'Ba 'batsa'en chanayiu kiko Jesús naxinanda tsje Jerusalén 'ba kitsikasensun
nga'ndere ningu ña ngisa nk'a. 6 'Ba kitsure:
—Tsa kjuakixi nga Ki'ndire Na'enchana kuáin, tikintjaingi yojori nga'e. Ngat'a
'ba=tsa'en kua'indut'a enre Na'enchana:
Na'enchana k'uexare ankjelere nga sikuendari.
Ko ntsja subanginiri,
tuxi nijnguú ndiojo satengini ndsakui.
7 'Ba Jesús kitsure:
—'Ba nde tsa'en kua'indut'a enre Na'enchana: "Bi chut'ayakuai Na'enchana xi Nairi."
8 'Ba 'batsa'en chanayiu kiko ngani ngijñacha xi 'ñu nk'a. Kio yakure ngayéje naxi-
nanda xi tjin ngasun'ndio 'ba kjuaje xi tjinre nga jngu jngu naxinando. 9 'Ba kitsure:
—Sja yejerą kibi tsa kuisenkunch'int'anaą nga sichjinaą.
10 Tunga Jesús kitsure:
—Tisent'axinnaą, Satanás, ngat'a 'ba=tsa'en kua'indut'a enre Na'enchana: "Tichji_ri
Na'enchana xi Nairi, 'ba tu kui tajngu ti'axat'a_ri."
11 'Ba 'batsa'en chanayiu tsakasent'axinre Jesús. 'Ba ja'e ankjelere Na'enchana nga
ja'ekatesinre kui.

Nga b'etuts'inre xare Jesús
Mr. 1:14-15; Lc. 4:14-15

12 Kionga Jesús kjint'e nga Juan kjiya nduya, kiji ngani nangi Galilea. 13 'Ba Nazaret
'etjuni nga kik'ejña Capernaum, naxinanda xi tijñandai ndachikun ña tsik'endu xuta
xi ntjere Zabulón ko xi ntjere Neftalí. 14 'Ba kuán tuxi 'etjusunni enre Na'enchana xi
kitsi'indu xuta chinga profeta Isaías:
15 Nangire xuta xi ntjere Zabulón,
ko nangire xuta xi ntjere Neftalí,
nangi xi tiñare ngandai ndachikun,

xi tijña xingunda ndaje Jordán,
nangi Galilea,
ña 'ba nde tjindu xuta xi bi tse'e Israel.
16 Xi tjindu ña jñu,
kui= xi je tsabe jngu ndi'i je.
Xi tjindungi nk'ianre kjuabeya,
kui= xi je kuatsejenre jngu ndi'i.
17 'Ba tsaka'anire kui nixtjinbiu Jesús kitsikja'axtiuya enre Na'enchana. 'Ba kitsu nga jako xuta:

—Tik'antjaiyo kjuafa'etsjennu 'ba ndiba ngañu ngixkun Na'enchana, ngat'a je tjimatiña nixtjin kionga Kui kuatexuma.

Kionga Jesús nchjare xutare xi tjun
Mr. 1:16-20; Lc. 5:1-11

18 Kionga Jesús tsu'ba ndai ndachikun Galilea, tsabe jó nchja xi nts'e mani, kui xi Simón xi 'ba nde Pedro 'mi 'ba ko Andrés. Xi inyakanikja'a na'ya tire ngajin nando, ngat'a kui tsuba tjiuti. 19 'Ba Jesús kitsure:

—Jun na'en, ndetjennginu 'ba an sa'en_nuu̱ nchja xi 'beku xuta.

20 'Ba ndekuini chubabiu nchjabiu 'endu na'ya tire 'ba kitjenngi Jesús.

21 'Ba ngubachire Jesús tsabe ngani jó nchja xi 'ba nde nts'e mani xi Santiago ko Juan xi ki'ndire Zebedeo. Tjinduyako ngaya barku na'enre nga inyakjuya na'ya tire. 'Ba Jesús kinchjare nchjabiu. 22 'Ba ndekuini chubabiu nchjabiu 'ejña barku ko na'enre 'ba kitjenngifani Jesús.

Nga Jesús bakuya 'ba tsinda nkjin xuta
Lc. 6:17-19

23 'Ba Jesús tsak'ajme ngayéje naxinanda xi tjin nangi Galilea. Yakuya ngaya ni'ya sinagoga xi tjin kio, 'ba kitsikja'axtiuya en ndare Na'enchana nga Na'enchana xi batexuma, 'ba kitsinda ngayéje chi'in xi kunre xuta ko ña kjinere. 24 'Ba 'batsa'en kjint'e en ngat'are Jesús ngatsi'i xuta xi tjin nangi Siria. 'Ba ja'eko ngatsi'i xuta xi inyafesun ngajinre, xi sefesun ngat'are nkjin kuya chi'in, xi kjine yojore, xi tjindujinre isennixtjin xi bi nda, xi inyafatse, 'ba ko xi bi ma fi. 'Ba Jesús kitsinda ngatsi'i xutabiu. 25 'Ba kitjenngi Jesús nkjin xuta xi jendibani nangi Galilea, nangi Decápolis, naxinanda Jerusalén, nangi Judea, 'ba ko nangi xi tjin xingunda ndaje Jordán.

5

Nga bakuya Jesús ngijñacha

1 Kionga Jesús tsabe nga tjimañajan nkjin xuta, tsijin jngu ngijñacha 'ba kio tsek'ejña tuxi kuakuyanire. 'Ba kuañajant'are xutare. 2 'Ba 'batsa'en Jesús kitsu nga yakuyare:

3 —Ndaxure xuta xi x'an mare yojore, ngat'a ña batexuma Na'enchana kui= tse'e ku̱an.

4 'Ndaxure xuta xi kji'nda, ngat'a kui= xi sakure kjuaje kakun.

5 'Ndaxure xuta xi ni̱ma̱ 'baxje yojore, ngat'a kui= tse'e ku̱an ngasun'ndio.

6 'Ndaxure xuta xi 'ñu mejénre nga kixi ku̱an ngixkun Na'enchana joni tsa bojore 'ba xindare, ngat'a kui= xi ku̱aski.

7 'Ndaxure xuta xi fa'animare xuta xi kja'ere, ngat'a kui= xi 'ba nde xanima kakun.

8 'Ndaxure xuta xi tsje tijña inimare, ngat'a kui= xi skue Na'enchana.

9 'Ndaxure xuta xi baseko nga s'e̱re kjuaxiu ña tjin kjuachan, ngat'a kui= xi ki'ndire Na'enchana k'uinre.

10 'Ndaxure xuta xi tsjengicha tu kjuare nga kixi tjin xi inyatsa'en, ngat'a ña batexuma Na'enchana kui= tse'e ku̱an.

11 'Ndaxunu jun kionga ch'o kuetsunu xuta 'ba tsjenngikenu 'ba kuetsujun kuetsut'anu en ndesu nga tu kjuana= nini. 12 Tusa tsja ngatjas'enu 'ba 'ñu titsja_ru yojonu, ngat'a ne je chji xi xuntsjo ngank'aa. Ngat'a 'ba=nde kuata'en nchja chinga profeta xi tjun kis'e nga kuanre jun.

Nga Jesús 'ejña chuba naxa ko ndi'u
Mr. 9:50; Lc. 14:34-35

13 'Jun jo=ni naxare ngasun'ndio. Tunga tsa xaja jndare naxo, ¿jótsa'en kuaxtia ngani? Ngu je kuan tsajmi xi tume chjire. Tu ngandetsian xanikja'a ngisa 'ba kio kuinyane xuta.
14 'Jun jo=ni ndi'ire ngasun'ndio. Jngu naxinanda xi tijñasun jngu tjengi, bi ma s'ejña'mo. 15 'Ba kionga baka ndi'i xuta, bi ngi kaxa 'bejñangi. Tusa 'bejñank'a, tuxi tsitsejennire ndi'u xuta xi tjindu ngaya ni'yo. 16 'Ba jun, 'ba tsa'en ngatatsitsejen ndi'inu ngixkun xuta, tuxi skueni mé= xi nda teño'on 'ba sichjire Na'ennu xi tijña ngank'aa.

Nga bakuya Jesús ngat'are kjuatexumare Na'enchana

17 'Bi nikja'etsjion tsa an ja'ek'ejñat'axian kjuatexumo ko xi yakuya nchja chinga profeta. Bi ja'ek'ejñat'axian, tusa ja'etsik'etjusaan. 18 Ngat'a 'ba xinkixi_nuu. Yejerañu tjin ngisa ngank'aa ko t'anangiu nijnguú letra 'ba nijnguú punto xi kua'indut'a kjuatexumo xja'axinre ka'nda nga kuajngu yeje. 19 'Ba mani, tsa tjin xi bi sik'etjusun ninga tu jngu kjuatexumachi xi kua'indut'a kjuatexumo 'ba tsa 'ba tsa'en kuakuyare xuta xi yak'a ngayeje, kui= xi 'ba nde ngisa ichi kuan ña batexuma Na'enchana. Tunga tsa tjin xi sa'en jo tsu kjuatexumo 'ba tsa 'ba tsa'en kuakuyare xuta xi yak'a ngayeje, kui= xi 'ba nde je kuan ña batexuma Na'enchana. 20 Ngat'a 'ba texin_nuu. Tjinnere nga ngisa nda sik'etjusun ngiso mé= xi Na'enchana mejénre nga ko mare chjine kjuatexuma ko xuta fariseo. Tsa bi 'ba si'on, niñajanni kjuitjas'ion ña batexuma Na'enchana.

Nga bakuya Jesús nga kunni tsa ch'o k'uin_ra xingia
Lc. 12:57-59

21 'Je kjinu'yo nga 'bi kik'inre xuta xi kis'e nixtjin kuatse jan: "Bi nik'en. 'Ba tsa tjin xi sik'en xuta, kui= xi si'anre kjua." 22 Tunga an 'ba texin_nuu nga tu'yañu xi kuastike nts'e, kui= xi si'anre kjua. 'Ba tu'yañu xi ch'o kuetsure nts'e, kui= xi si'anre kjua ngixkun xutaxa. 'Ba tu'yañu xi "chikun" kuetsure nts'e, kui= xi 'bakore kjua'a kjuanima nga'nde ña ndi'i bi 'boya.
23 'Ba mani, tsa chjeri teba'e altare Na'enchana 'ba tsa kio kjua'etsjenri nga tjinre kjua nts'é ngat'a tsiji, 24 t'ejñe chjeri ngankjain alto 'ba titjunfara tik'endakuai kjua nts'é. 'Ba 'batsa'en ndeka'e ngani chjeri ya'a.
25 'Ta'a fani t'endakuai kjua xi tifik'endakori kjua yejerañu nga tjenko ngisai ngaya ndiyo, tuxi bi singantsjaniri ngaya ntsja juez. Ngat'a tsa singantsjari ngaya ntsja juez, xi juez singantsja nganiri ngaya ntsja xi tsikuenda nduyo 'ba kui xi kuayari nduyo. 26 Kjuakixi= xi texinra. Bi k'uetji kio ka'nda nga k'uechji ngayéje ton xi tjenri.

Nga bakuya Jesús ngat'are kjuachajngi

27 'Je kjinu'yo nga kik'inre xuta nixtjin kuatse jan: "Bi ñe'en kjuachajngi." 28 Tunga an xin_nuu nga tu'yañu xi skutsejen'a jngu chjun 'ba sikja'etsjen nga sisinre inimare, kui= xi je kitsa'enko kjuachajngi chjunbiu ngajin inimare.
29 'Ba mani tsa xkuin xi kixi xi titsa'en nga si'en je, tusa 'naxje 'ba chanikja'at'axin. Ngat'a ngisa= nda ni ngat'ari tsa chaja jngu ka'a yojori, tu 'ba= ni tsa ngayéje yojori xanikja'ajin ngajin ndi'i nga'nde ña fa'a kjuanima xuta. 30 'Ba tsa ndsai xi kixi xi titsa'en nga si'en je, tusa tichatjin 'ba chanikja'at'axin. Ngat'a ngisa= nda ni ngat'ari tsa chaja jngu ka'a yojori, tu 'ba= ni ni tsa ngayéje yojori xanikja'ajin ngajin ndi'i nga'nde ña fa'a kjuanima xuta.
31 'Ba 'ba nde kik'inre xuta ngayeje nixtjin kuatse jan: "Xuta xi sik'ejña chjunre tjinnere nga sjare jngu xujun xi kuetsu nga je kitsikjet'a kjuabixanre." 32 Tunga an

xin_nuu̱. Tsa jngu xuta sik'ejña chjunre 'ba tsa chjunre bi kitsa'en kjuachajngi, kui= tsa'en nga sa'en kjuachajngi chjunre. 'Ba tsa kja'e xuta kuixanko ngani chjun xi kitsik'ejña xi'inre, kui xutabiu 'ba nde tsa'en kjuachajngi.

Nga bakuya Jesús nga kun ni nga nik'axki ngat'are Na'enchana

33 ''Ba 'ba nde je kjinu'yo nga kik'inre xuta xi kis'e nixtjin kuatse jan: "Bi tu chu̱ba̱ nik'axki ngat'a tse'e Na'enchana 'ba tusa kuiyunengai en xi k'uin_ri. Tusa tik'etjusin mé= xi k'uin_ri Na'enchana." 34 Tunga an xin_nuu̱ niñajanni nik'axkiu ngat'are Na'enchana. Ninga bi nik'axkiu ngat'are ngank'aa, ngat'a kio= yaxile ña batexuma kui. 35 'Ba ninga bi nik'axkiu ngat'are t'anangiu, ngat'a kio= ña sejñasun ndsaku. 'Ba ninga bi nik'axkiu ngat'are naxinanda Jerusalén, ngat'a kio= ña naxinandare Rey xi 'ñu je. 36 Ninga bi nik'axkiu ngat'are nindakú, ngat'a nijnguú ntsja ku manu nijmo asa nitibo. 37 'Ba nga xiubo, "jun" tixun tsa 'ba tjin, 'ba "junjun" tixun tsa bi 'ba tjin. Ngat'a en xi s'ejun s'et'a, kui= xi ndibanire chanayiu.

Nga bakuya Jesús nga kun ni nga si'onngojo nganire xuta
Lc. 6:29-30

38 ''Ba nde je kjinu'yo nga kik'inre xuta nixtjin kuatse jan: "Tsa tjin xi si'onre xinkjin, kui= xi si'anngojo nganire, jngu tuxkun tsa jngu tuxkun 'ba jngu nde'ñu tsa jngu nde'ñu." 39 Tunga an xin_nuu̱ nga ta'e'nde_ru xi ch'o sikonu. Tsa tjin xi ko'ot'are tsa̱ kixiri, ta'e'ndefa_ri ngate'ere xi skjun ngayeje. 40 Tsa tjin xi mejénre nga ko kjua kjua'ari chingari, ta'e_ri ko chingantsjari ngayeje. 41 Tsa tjin xi k'ueneri nga jngu kilómetro k'uikue ch'are, tusa jó kilómetro t'ikue. 42 Ta'e_ri tsa tjin xi skui'ari tsajmiri, 'ba xi skueyari tsajmiri, bi 'bechja'nde_ri.

Nga bakuya Jesús nga tjinnere nga simijáan xuta xi yak'a
Lc. 6:27-28, 32-36

43 ''Ba=nde je kjinu'yo nga kik'inre xuta xi kis'e nixtjin kuatse jan: "Timején amiguri, 'ba ngatamastiche xi stikeri." 44 Tunga an xin_nuu̱ nga tusa timijon ka'nda xi stikenu. Chja'a_ru Na'enchana nga ngatatsichikunta'en ngat'are xi nchjabojonu, nda tiko xi stikenu, 'ba chja'a_ru Na'enchana ngat'are xi ch'o tsikonu 'ba xi tjenngikenu. 45 'Ba ti'on tuxi ku̱anñu ki'ndire Na'ennu xi tijña ngank'aa. Ngat'a kui= xi tsikasenre tsu'bire ngatsi'i xuta ninga tsa nda xuta asa bi nda xuta. 'Ba tsika'are tsi ngatsi'i xuta ninga tsa kixi asa bi kixi. 46 Ngat'a tsa tu kui sa simijíon xi tsimejénnu, ¿ngu mé= xi kuejennu? Ka'nda xi kjebechjintjai tsajmi ngat'are Roma 'ba tsa'en. 47 'Ba tsa tu amigunu sa site'nda_ru, ¿ngu mé= xi teña'ani_ru? Ka'nda xuta xi tu tjin 'ba tsa'en. 48 Niki xuta kixi fani ngatjamo, jotsa'en kixi Na'ennu xi tijña ngank'aa.

6

Nga bakuya Jesús ngat'are nga nda kuetsuba

1 'Chutsejen_ru yojonu jo teño'on ngixkun Na'enchana. Bi tu ngixkun xuta nda ño'on, tsa tuxi skueninu. Ngat'a tsa 'ba si'on, tume chji sjanu Na'ennu xi tijña ngank'aa. 2 'Ba mani, kionga kuisekue xuta xi na'en chunre, bi nijmi 'be ngat'are kibiu jotsa'en tsa'en xuta jó nkjain xi tjun tsikjane tjio ngaya ni'ya sinagoga 'ba ngaya ndiyo, tuxi nda skueni xuta. Kjuakixi= xi xin_nuu̱ nga kui je kisakure chjire. 3 Tunga ji, kionga temisekue xuta xi na'en chunre, bi ngatjabe ndsai skjun mé= xi titsa'en ndsai kixi. 4 Tusa tiseko'mai. 'Ba Na'enri xi be ngayéje xi teña'an'mai, kui sjangojo nganiri chjiri.

5 ''Ba kionga xuko Na'enchana, bi 'ba ño'on joni xuta jó nkjain xi matsjare minya nduju ngaya ni'ya sinagoga 'ba ko ña bakjanki ndiyo kionga fako Na'enchana, tuxi skueni xuta. Kjuakixi= xi xin_nuu̱ nga kui je kisakure chjire. 6 Tunga ji, kionga xukuai Na'enchana, tjas'en ña 'mo chun 'ba t'echje xuntjari, 'ba chuko'mai Na'enri. 'Ba Na'enri xi be mé= xi teña'an'mai, kui sjangojo nganiri chjiri.

7 'Ba kionga xukuai Na'enchana, bi nichjen ndekui nde mani en xi tsajain ndiyare
jotsa'en xuta xi bi judío xi tsikja'etsjen nga 'batsa'en ngisa nda kjuint'e naire tu ngat'are
nga 'ñu tsé nchja. 8 Ngu bi 'ba ño'on jun jotsa'en xutabiu. Ngat'a Na'ennu je kui tjun be
mé= xi machjennu kionga kje chja'ajín_ru. 9 'Ba mani, 'bitsa'en chuko Na'enchana:
Na'enni xi teni ngank'aa,
ngatja'yakun ja'enri.
10 Ngatjama nga'e jngu nga'nde xi batexumai.
Ngatjama ngasun t'anangiu jotsa'en ji mejénri,
jo tjima ngank'aa.
11 Ta'enii̱ niñu xi machjenni̱ kui nixtjinbi.
12 Tichat'anii̱ je xi teñe'ee̱n,
jotsa'en ji̱n nichat'a_ri̱ xi ch'o tsikoni̱.
13 Bi ba'e'nde nga xut'ayakoni̱.
Tusa t'ejñat'axinnii̱ xi ch'o.
Ngat'a ji xi batexumai,
'ba ji xi tjinri kjua'ñu,
'ba ji xi tjinri kjuaje xi bi kjuet'a.
'Ba ngatjama.
14 'Ngat'a tsa sichat'a_ru xuta xi ch'o tsikonu, 'ba=nde tsa'en sichat'anu Na'ennu xi
tijña ngank'aa. 15 Tunga tsa bi sichat'a_ru xuta xi ch'o tsikonu, 'ba=nde bi sichat'anu
jenu Na'ennu.
16 'Ba kionga kuetsuba kjindio, bi si 'bio nkjon jotsa'en xuta jó nkjain. Ngat'a kui=
xi ch'o be'e nkjain, tuxi skueni xuta nga tjindu kjindia. Kjuakixi= xi xin_nuu̱ nga
je kisakure chjire. 17 Tunga ji, kionga kueni kjindie, tusa tsja tsa'en t'ejen 'ba nda
chunkjain, 18 tuxi bi skueni xuta nga teni kjindie. Tu Na'enri sani skue, xi tijña ña 'ma.
'Ba Na'enri xi be mé= xi teña'an'mai, kui sjangojo nganiri chjiri.

Nga bakuya Jesús ngat'are kjuanyino
Lc. 12:33-34

19 'Bi 'bejñatjo tsajmi xi sinyinanu nga'e t'anangiu, ña tsikjetsun tjiuxabi 'ba ña tjuxa
tsajmi 'ba ña chacheje bakjanngi ni'ya 'ba fikocheje. 20 Tusa ngank'aa t'ejñatjo xi
sinyinanu, kioña bi tsikjetsun tjiuxabi 'ba bi tjuxa tsajmi 'ba ña chacheje bi bakjanngi
ni'ya 'ba fikocheje. 21 Ngat'a ña tijña kjuanyinari, 'ba=nde kio tijña inimari.
22 'Ba tuxkuin jo=ni jngu ndi'i xi tsitsejenre yojori. 'Ba mani, tsa tuxkuin nda, ngayéje
yojori matsejenre. 23 Tunga tsa tuxkuin bi nda, ngayéje yojori tijña jñu. Ngu tsa ndi'i xi
tjin ngajinri jñu, ¡ne 'ñu jñu ña teni!
24 'Nijnguú chu'nda ma tsa'exat'are jó nai. Ngat'a jngu xi ku̱astike 'ba xi ngi-
jngu simején, asa jngu xi kixi sa'exat'are 'ba xi ngijngu siton. Kui kjuañu bi ku̱an
si'axat'ani_ru Na'enchana ko kjuanyino.

Nga bakuya Jesús nga Na'enchana tsikuenda ki'ndire
Lc. 12:22-31

25 'Kui kjuañu 'ba xin_nuu̱ nga bi nikjo ngat'are mé= xi machjennu nga kuetsubakun
nga'e ngasun'ndebi, mé= xi xino asa mé= xi s'iu. 'Ba nde bi nikjo ngat'are mé= xi
machjenre yojonu, mé= najñu xi xojo. Ngat'a kjuabenichunnu, kui= xi ngisa chjire nga
ko mare xichine. 'Ba yojonu, kui= xi ngisa chjire nga ko mare najñu. 26 Chutsejen'o
tjiunise xi tutjen ngank'aa. Kui bi 'bentje, ninga bi 'beku ntje, ninga bi minyaku ntje
ngaya ni'yare. Tunga Na'ennu xi tijña ngank'aa tsikjén. 'Ba jun, ¿a bi ngisa chji_ru nga
ko mare tjiunisio? 27 Ninga 'ñu sikjo ngat'anu, bi ku̱annu k'uetjun_ru ngijngu hora ngisa
kjuabenichunnu.

28 'Ba ¿ánñu mafoninu ngat'are najñunu? Chutsejen'o jótsa'en mank'a naxu ngi ngijño.
Bi tsa'exa 'ba bi tsinda nachjun. 29 Tunga an xin_nuu nga ninga rey Salomón xi 'ñu
nyina kuán nixtjin kuatse jan, bi 'ba kun najñu tsakaja joni naxu. 30 Tsa Na'enchana
tsja tsikun ngijña xi tjin nganda'e 'ba xi nyujunni kuiti, ¿a bi ngisa sjanu najñu xi xojo
jun xi ngisa 'ñu chji_ru nga ko mare naxu? ¡Jun xi chuba makjainnu! 31 'Ba mani, bi
nikjo tsa kuixun: "¿Mé= xi xina?", "¿mé= xi s'ia?" asa "¿mé= najñu xi xaja nganda'e?"
32 Ngat'a ngayéje kibi, kui= xi mangisjai xuta xi bi judío, 'ba Na'ennu xi tijña ngank'aa
je be nga machjennu ngayéje tsajmibi. 33 Tunga titjun tinyisjo nga si'on jotsa'en mejénre
Na'enchana ña batexuma 'ba xi kixi tjin ngixkun, 'ba sakunu ngayéje tsajmibi ya'a. 34 'Ba
'batsa'en, bi nikjo_ru yojonu mé= xi kuan nyujunni, ngat'a nyujunni saku'nde nganinu
nga sikjo. Ngayéje nixtjin tjinre kjuastire.

7

Nga bakuya Jesús nga kun ni nga ña'an_ra kjua xingia
Lc. 6:37-38, 41-42

1 'Bi nika'anijiun je xuta xi yak'a, tuxi bi skaninejeninu Na'enchana. 2 Ngat'a jotsa'en
sika'anijiun je xuta xi yak'a, 'ba=nde tsa'en skaninejenu Na'enchana. 'Ba chubą xi
sichjon nga k'uechubo, ndekui sichubakoninu Na'enchana. 3 ¿Ánñu ji techut'ani xtje
xi kjingi xkun nts'é 'ba bi yachisu xi kjingi tsiji techut'ai? 4 Tsa yachisu xi kjingi tuxkuin,
¿jó tsa'en kuan k'uin_ri nts'é: "Ta'e'ndena nga k'uaxjengią xtje xi kjingi tuxkuin"?
5 ¡Xuta jó nkjain! Tji'naxjengifari yachisu xi kjingi tuxkuin, tuxi nda kuatsejenniri nga
kjui'naxjengi xtje xi kjingi tuxkun nts'é.

6 'Bi ba'e_ru tjiunaño tsajmi xi tsje, 'ba bi chanikjo'o ngixkun tjiuchingo ndiojo tsjakun
xi 'ñu chji, tuxi bi kuaseneni tjiuba ndiojonu xi tsjakun, 'ba tuxi bi siku'beni 'ba
skjankonu tjiubabiu.

Nga bakuya Jesús nga xja'a_ra Na'enchana mé= xi nda
Lc. 11:9-13; 6:31

7 'Chjo'o, 'ba Na'enchana sjanu. Tinyisjo, 'ba kuasjainu. Tikjanio xuntjo, 'ba stju'inu.
8 Ngat'a ngatsi'i xuta xi mi'a, kui= xi xuntsja. 'Ba xi mangisjai, kui= xi masjaire. 'Ba xi
tsikjane xuntjo, kui= xi tju'ire.

9 '¿A tjin ngajinnu xi tu ndiojo= tsjare ki'ndire, kionga mi'are niñuxtila? 10 'Ba tsa tjiuti
skui'are, ¿a tu tjiuye tsjare? 11 Ka'nda jun xi ch'okun manu ba'e_ru xi nda ki'ndinu. 'Ba
jó fani Na'ennu xi tijña ngank'aa, ¿a bi ngisa sjare mé= xi nda xuta xi skui'are?

12 'Ba mani tsu'ba, jotsa'en nga jun mejénnú sikonu xuta, 'ba=nde tsa'en tiko jun
ngayeje. Ngat'a kio tjinnu kjuatexumo 'ba ko xi yakuya nchja chinga profeta.

Nga 'bejña kusun Jesús ngat'are xuntja xkju
Lc. 13:24

13 'Tjas'ion xuntja xkju. Ngat'a teya= xuntja 'ba mate'nde= ndiya xi fi ña chąja xuta,
'ba= ne nkjin xi kio fa'as'en. 14 Tunga xkju= xuntja 'ba nt'e= ndiya xi fi ña k'uendukun
xuta, 'ba ne chuba xi masjaire xuntjabiu.

15 'Tikuendo yojonu ngat'are profeta ndesu. Kui xi fa'ekunnu nga tsimaña yojore joni
chutsanga xi bi ts'en, tunga ngajin inimare ts'en= joni tjiundsejen xi ma tsixinu. 16 Xiañu
jó kun nchjabiu kionga xio mé= xi sa'en. Ngat'a mé= xi tsa'en xuta, kui jo=ni tu xi bajare
jngu yantje. ¿A ngijña na'ya xi bajare uva? ¿A yana'ya xi bajare tu higo? 17 Ngayéje ya xi
nda, kui= xi bajare tu xi nda. 'Ba ya xi bi nda, kui= xi bajare tu xi bi nda. 18 Jngu ya xi
nda, bi ma bajare tu xi bi nda. 'Ba jngu ya xi bi nda, bi ma bajare tu xi nda. 19 'Ba ngayéje
ya xi bi bajare tu xi nda, kui= xi stisun 'ba xanikja'ajin ndi'u. 20 'Ba mani, xiañu profeta
ndesu kionga xio ture.

21 ’Bi ngatsi'i xuta xi tsunạ: “Ji Na'en, ji Na'en”, kjua'as'en ña batexuma Na'enchana.
Tu kui sani xi tsik'etjusun jotsa'en mejénre Na'ennạ xi tijña ngank'aa, kui= xi kjua'as'en
kio. 22 Kionga je kjua'e nixtjinbiu, ne nkjin xi kuetsunạ: “Ji Na'en, ji Na'en, kik'e_nịị
nijmi ngat'are ja'enri joni nchja chinga profeta, 'ba ko ja'enri kji'naxjeẹ isennixtjin xi
bi nda, 'ba nga ko ja'enri kjiñe'eẹn ne nkjin kjuakun.” 23 Tunga an singojo_rạ xutabiu:
“Niñajanni tsa'bexkun_nuụ. Tusa tinyant'axinnu jun xi ch'o kjiño'on.”

Nga 'bejña kusun Jesús ngat'are jó nchja xi kitsinda ndaba
Lc. 6:47-49; Mr. 1:22

24 ’'Ba mani, ngatsi'i xuta xi inyant'e enbi 'ba sik'etjusun, kui= xi singusunkuaạ
joni xuta nkjin kakun xi kitsinda ndaba ngasun naxi. 25 'Ba 'batsa'en tsa'a tsiu, 'ba
kuaje ndajio, 'ba ntjo ye'ere ni'yo nga mejénre skanits'in. Tunga bi kiskanits'in ngat'a
ngasun naxi= kuanda. 26 Tunga ngatsi'i xuta xi inyant'e enbi 'ba bi sik'etjusun, kui= xi
singusunkuaạ joni xuta xi tsajainre kjuafa'etsjen xi kitsinndasun ndaba ngasun tsumi.
27 'Ba 'batsa'en tsa'a tsiu, 'ba kuaje ndajio, 'ba ntjo ye'ere ni'yo nga mejénre skanits'in.
'Ba kiskanits'in 'ba jekjua yeje ni'yabiu.

28 'Ba kionga Jesús je kinchja yeje enbi, 'ñu kuakunre ngatsi'i xuta ngat'are jotsa'en
yakuya. 29 Ngat'a yakuya joni tsa xa nk'a tjinre. 'Ba bi 'batsa'en yakuya joni chjine
kjuatexumo.

8

Jesús tsinda jngu xuta xi chi'in fe'ndujun kunre
Mr. 1:40-45; Lc. 5:12-16

1 Kionga Jesús jendejen ngani ngijñacho, ne nkjin xuta jendetjenngi. 2 'Ba kio ja'ekun
Jesús jngu xuta xi chi'in fe'ndujun kunre 'ba tsakasenkunch'int'are 'ba kitsure:

—Ji na'en, tsa mejénri, kụan sitsjenaạ nga xja'axinnaạ chi'in xi kunnạ.

3 'Ba Jesús kitsu nga yanere ntsja xi tji'mio:

—Mejénnạ. Ngatamatsje ngani.

'Ba ndekui ni chubabiu kuanda chi'in fe'ndujun xi kunre xutabiu. 4 'Ba 'batsa'en Jesús
kitsure:

—Tu'yá 'be_ri nijmi. Tusa t'ikaku_ri yojori na'miu 'ba ta'e chje jotsa'en yatexuma
Moisés, tuxi 'ba tsa'en skuekixini xuta nga je kuandai.

Nga tsinda Jesús jngu chu'ndare xi ngakure chasoldadu
Lc. 7:1-10

5 Kionga ja'as'en Jesús naxinanda Capernaum, ja'ekun jngu ngakure chasoldadu nga
ja'ekets'are jngu kjuanda. 6 'Ba kitsure:

—Ji na'en, chu'ndanạ tji'me nga kjijña ni'yanạ. Bi nde ma fini 'ba ne 'ñu onre.

7 'Ba Jesús kitsure:

—An= kjuitsindaạ.

8 Tunga xi ngakure chasoldadu kitsu:

—Na'en, bi bakinnạ nga ni'yanạ kuitjas'en. Tu t'exasai 'ba chu'ndanạ kụanda. 9 Ngat'a
'ba=nde an, tjin= xi batexumanạ 'ba 'ba=nde tjinnạ chasoldadu xi batexuma_rạ. Kionga
jngu xin_rạ: “T'in”, ngu fi. 'Ba kionga kja'ere xin_rạ “Jabi”, ngu ndiba. 'Ba tsa jngu
chu'ndanạ xin_rạ: “Ti'en tsajmibi”, ngu tsa'en.

10 'Ba kionga Jesús kjint'e en xi kitsu xutabiu, tu 'ba= kuánre 'ba kitsure xuta xi tjenko:

—Kjuakixi= xi xin_nuụ. Nisajnguú xuta xi tse'e Israel 'biạ xi 'bitsa'en makjainre
jotsa'en makjainre xutabi. 11 'Ba xin_nuụ nga ne nkjin xuta kjuendibani tuña nga'ndeñu
nga k'uendut'ako yamixa nga ñatjen kuakjenko Abraham ko Isaac 'ba ko Jacob ña
batexuma Na'enchana. 12 Tunga xuta xi tjinni nga tse'e kụan ña batexuma Na'enchana,

kui= xi satetsojo ngandetsian ñá jñu chun, nga'nde ña ski'nda xuta 'ba ña kuajnga nde'ñu.
13 'Ba 'batsa'en Jesús kitsu nganire xi ngakure chasoldadu:
—T'in ngani ni'yari, 'ba 'ba ngatjama jotsa'en mankjainri.
'Ba ndekuini chubabiu kuanda chu'ndare chasoldadu.

Nga tsinda Jesús nachi'yare Pedro 'ba ko nkjin xuta xi sefesun
Mr. 1:29-34; Lc. 4:38-41

14 'Ba kionga Jesús ja'as'en ndaba Pedro, tsabe nga nachi'yare Pedro tikjijñasun nachan nga kunre chi'in nt'ai. 15 'Ba 'batsa'en kitsiko ntsja chjunbiu, 'ba kitjuxinre chi'inre, 'ba tsisetjen 'ba 'eyare xichine xuta xi echukun.
16 'Ba kionga je kua'ña, ja'echanit'are Jesús nkjin xuta xi tjindujinre isennixtjin xi bi nda. 'Ba tu kui en xi kitsu kui ts'axje isennixtjin xi bi nda, 'ba kitsinda ngatsi'i xuta xi sefesun. 17 'Ba kuán tuxi 'etjusunni enre Na'enchana xi kitsu profeta Isaías: "Kui= xi kiko chi'inna 'ba ja'axin ña kjinena."

Nga fako Jesús nchja xi mejénre kuetjenngi
Lc. 9:57-62

18 Kionga Jesús tsabe nga nkjin xuta kitsendaire, 'batsa'en 'exa nga kjua'axtiu xingunda ndachikun. 19 'Ba 'batsa'en kitsitiñat'are jngu chjine kjuatexuma 'ba kitsure:
—Maestru, an kjuitjenngirą nituña ña k'uin.
20 'Ba Jesús kitsure:
—Tjiuba xi tjin ngi ngijño tjinre ngijo ña fik'enduya, 'ba tjiunise xi tutjen ngank'aa tjinre ndaba. Tunga Ki'ndire Xuta xi'iun, tsajainre nga'nde ña tsikja'aya.
21 'Ba ngijngu xutare Jesús kitsu ngani:
—Na'en, ta'e'ndena nga titjunfara kuik'eyanijiąn na'enną.
22 'Ba Jesús kitsingojore:
—Ndetjenngina. T'ejñe mik'ion nga kui ngat'eyanijin mik'en xinkjin.

Jesús tsik'exiu ntjo'ñu ko ndachikun
Mr. 4:35-41; Lc. 8:22-25

23 'Ba 'batsa'en Jesús ja'as'en barku, 'ba ko xutare ngayeje. 24 'Ba kionga tjenjin ndachikun ta'a jendiba jngu ntjo'ñu, ka'nda tsindiure nando niki ya'mo barku. Tunga Jesús kjijñafe. 25 'Ba 'batsa'en kint'e xutare nga kitsikja'are 'ba kitsure:
—¡Na'en, tik'anginiį! ¡Je tetiungijndia!
26 'Ba Jesús kitsingojore:
—¿Ánñu tekunñu? ¡Á tsa'en chuba makjainninu!
'Ba 'batsa'en Jesús tsisetjen 'ba jatiko ntjo ko ndachikun, 'ba kis'exiu. 27 'Ba nchjabiu kuakunre 'ba kitsure xinkjin:
—¿'Yá= tsé xutabi nga ka'nda ntjo 'ba ko ndachikun tsik'etjusunnire?

Jesús tsinda jó nchja xi tjindujinre isennixtjin xi bi nda
Mr. 5:1-20; Lc. 8:26-39

28 'Ba kionga Jesús echu xingunda ndachikun, nangire xuta tse'e Gadara, kio kitsitiñat'are Jesús jó nchja xi tjindujinre isennixtjin xi bi nda. Kui tjindu ngajin tsju 'ba ne ts'en ngayeje, kui kjua tu'yá nde manikakun fa'a ndiyabiu. 29 'Ba nchjabiu kitsu nga kiskji'ndaya:
—Ji Jesús, Ki'ndire Na'enchana, ¿mé= xi tjinri ngat'a tsajain? ¿A tjen ja'enikja'aniį kjuanima kionga kje fechujín nixtjin?
30 'Ba ngubare nkjin tjiuchinga inyakjine xka ngijña. 31 'Ba isennixtjinbiu 'ets'are Jesús nga kitsu:
—Tsa kui'naxjejinniį nga'e, tusa ta'e'ndeniį nga kuitjas'enjin_riį tjiuchingo.
32 'Ba Jesús kitsure:

—Tangiun.

'Ba 'batsa'en isennixtjinbiu 'etju ngajinre nchjabiu 'ba ja'as'enjinre tjiuchingabiu. 'Ba tu mangatsanga ngatsi'i tjiuchingo nga kitsikintjai yojore ña nk'a chun ngandai ndachikun, 'ba kio jesun ngajin nando.

33 'Ba nchja xi inyatsikuenda tjiuchingo, tsanga. 'Ba kionga echu ngajin naxinando, ye'e yeje nijmi mé xi kuán 'ba mé xi kuánre nchja xi tjindujinre isennixtjin xi bi nda tsakaiñu. 34 'Ba 'batsa'en ngatsi'i xutare naxinando kikun Jesús. 'Ba kionga je ja'ekun, 'ets'are nga ngat'etjujin ngani nangibiu.

9

Nga tsinda Jesús jngu xuta xi bi ma fi
Mr. 2:1-12; Lc. 5:17-26

1 'Ba 'batsa'en Jesús ja'as'en jngu barku nga ja'axtiu ndachikun, 'ba echu ngani naxinandare. 2 'Ba kio ja'ekun Jesús nchja xi ya'ank'angi jngu xuta xi bi ma fi, xi kjiyare kuxta. 'Ba kionga Jesús tsabe kjuamakjainre nchjabiu, kitsure xi tji'mio:

—Titsja_ri takuin, ki'ndiną. Je kuachat'ari jeri.

3 'Ba yak'a chjine kjuatexuma 'bitsa'en kitsikja'etsjen: “¿Jótsa'en ma kakun xutabi nga bi bekun Na'enchana nga 'bitsa'en tinchja?”

4 Tunga Jesús be= mé= xi inyatsikja'etsjen nchjabiu 'ba kitsure:

—¿Ánñu 'bi ch'o tsa'en tenikja'etsjenñu? 5 ¿Ñáre xi ngojó enbi bi na'en tjinre nga xiąn? ¿A kio=nga xiąn: “Je kuachat'ari jeri”? ¿Asa kio=nga xiąn: “Tisetjen 'ba titjajme”? 6 Tunga mejénną nga xio nga Ki'ndire Xuta xi'iun tjinre kjua'ñu nga'e ngasun'ndebi, nga kų̱an sichat'are jere xuta.

'Ba 'batsa'en kitsure xuta xi bi ma fi:

—Tisetjen, chjube kuxtari 'ba t'in ngani ni'yari.

7 'Ba 'batsa'en xi tji'mio tsisetjen 'ba kiji ngani ndaba. 8 'Ba kionga xutankjiun tsabe kibiu, kitsakjun 'ba kitsichjire Na'enchana, ngat'a kitsikasen ngajinre xuta jngu xi tjinre kjua'ñu xi 'batsa'en je.

Nga Jesús nchjare Mateo
Mr. 2:13-17; Lc. 5:27-32

9 'Ba kionga Jesús je 'etjuni kio, tsabe jngu xuta xi Mateo 'mi, xi tijña nga'nde ña tjubechjintjai tsajmi, 'ba kitsure:

—Ndetjenngina.

'Ba 'batsa'en Mateo tsisetjen 'ba kitjenngi Jesús.

10 'Ba 'bi kuán kionga Jesús tikjen ndaba, nkjin nchja xi kjebechjintjai tsajmi ko xuta je ja'e. Kui xi ñatjen tsik'endut'ako Jesús ko xutare t'a yamixo. 11 'Ba kionga xuta fariseo tsabe kibi, kitsure xutare Jesús:

—¿Ánñu maestrunu kjenkoni nchja xi kjebechjintjai tsajmi ko xuta je?

12 Tunga kionga Jesús kjint'e kibi, kitsure:

—Xuta xi nda bi chjineki machjenre, tu kui sani xi sefesun. 13 Tanginchut'ayo 'ba ngatjamanu jó tsunire enre Na'enchana xi 'bitsa'en kua'indut'a: “Kjuanima kakun xi mejénną, bi chje.” Ngat'a bi ja'ekinchja_rą xuta xi kixi, tu xuta je sani.

Nga tsuya Jesús kjia'añu k'uendu kjindia xutare
Mr. 2:18-22; Lc. 5:33-39

14 'Ba 'batsa'en xutare Juan ja'ekun Jesús 'ba tsiningiyare:

—¿Ánñu jin ko xuta fariseo ne kjit'a betsuba kjindianį 'ba xutari bi 'bendu kjindia?

15 'Ba Jesús kitsingojore:

—¿A ma ba s'ere xuta xi tjindu ngajin kjuabixan kionga tijñajin ngisare xi xi'iun? Tunga kjua'e nixtjin nga xja'axinre xi xi'iun, 'ba kio=nga k'uendu kjindia.

16 'Ba ni'yá 'bextiuyakoni jngu najñu chingá ko ichi najñu xatse xi kje fa'ekujín. Ngat'a
najñu xatsio fa'eku 'ba 'betijnda najñu chingó, 'ba 'ba=tsa'en ngisa tse tijnda. 17 'Ba nde
ni'yá minya binu xatse ngaya jngu chitsa tjiuxin chinga. Ngat'a tsa 'ba sa'en, stijnda=
chitsa tjiuxinbiu 'ba tisten binu 'ba kjuekjuakjin chitsa tjiuxinbiu. Kui kjuañu chitsa
tjiuxin xatse xinyani binu xatse, 'ba 'batsa'en nda xinyatjo ngojó tsajmibiu.

Nga Jesús tsinda jngu ki'ndi chjun ko jngu chjun
Mr. 5:21-43; Lc. 8:40-56

18 Yejerañu 'ba titsu Jesús, tukjia'a ja'e jngu xutaxa xi tsakasenkunch'int'are 'ba
kitsure:
—Ki'ndi chjunna sa'e fa k'en. Tunga tsa k'uikjane_ri ndsai, k'uejñakun ngani.
19 'Ba 'batsa'en Jesús tsisetjen 'ba kiko xutare nga kitjenngi xutabiu.
20 'Ba kio= kitsitiña ngastun Jesús jngu chjun xi kuatejó nu tjinre nga 'bakjanre jin 'ba
kitsiko ndai najñu xi yaja. 21 Ngat'a ja'ba je 'bitsa'en kitsikja'etsjen ngajinre: "Tsa tu
ichifani ndai najñure sikua, kuanda=ngaña." 22 Tunga Jesús kitsiku'be 'ba kiskutsejen'a
chjunbiu 'ba kitsure:
—Tsja t'e_ri takuin, ki'ndina. Kjuamakjainri je kitsindari.
'Ba ndekuini chubabiu kuanda chjunbiu.
23 'Ba kionga Jesús echu ndaba xutaxabiu, tsabe nchja xi inyatsikjane tjio ko xu-
tankjiun xi si'a inyatsa'en nga inyakji'nda. 24 'Ba Jesús kitsure:
—Tinyat'axiun. Ngat'a bi kijñak'en ki'ndi chjunbi. Tu tikijñafe sani.
'Ba xuta xi kuañajan kio tu tsejnuke=. 25 'Ba kionga je kji'naxje xuta, Jesús ja'as'en ña
kjijña ki'ndi chjunbiu. Kiskjebe ntsja 'ba ki'ndi chjunbiu tsisetjen ngani. 26 'Ba ngatsi'i
xuta xi tjin nangibiu kjint'e en ngat'are xi kuán.

Nga tsinda Jesús jó xuta ka

27 Kionga Jesús ti'betju kio, kitsjenngire jó xuta ka xi kiskji'ndaya tjenngi 'ba kitsure:
—Ji ntjere David, chanima kakunni.
28 'Ba kionga Jesús ja'as'en ndaba, kio ja'ekun xuta kabiu. 'Ba Jesús tsiningiyare:
—¿A makjainnu nga kuanna sa'aan mé= xi mejénnú?
'Ba nchjabiu kitsu:
—Jun, na'en.
29 'Ba 'batsa'en Jesús kitsiko tuxkun nchjabiu 'ba kitsure:
—Ngatjama tsu'ba jotsa'en jun makjainnu.
30 'Ba nchjabiu kuatsejen nganire. 'Ba 'batsa'en Jesús 'ñu 'enere nga kitsure:
—Tu'yá 'be_ru nijmi kibi.
31 Tunga kionga nchjabiu 'etju, ye'e tsi'ire nijmi xuta xi tjin nangibiu ngat'are Jesús.

Nga tsinda Jesús jngu xuta xi bi ma nchja

32 Kionga inya'betju nga'ndebiu xuta xi ka tsakaiñu, ja'e xuta xi ja'ekanire Jesús jngu
xuta xi bi ma nchja ngat'a tijñajinre isennixtjin xi bi nda. 33 'Ba kionga Jesús ts'axje
isennixtjin xi bi nda, kinchja ngani xuta nimo.
'Ba xutankjiun kuakunre 'ba kitsure xinkjin:
—Nisañajanni 'yare ngajinre xuta Israel jngu tsajmi xi 'ba kji'i.
34 Tunga xuta fariseo kitsu:
—Kui xutabi ma 'baxje isennixtjin xi bi nda ngat'a xi ngakure isennixtjin xi bi nda
kitsjare kjua'ñu.

Nga fa'animare xuta Jesús

35 'Ba Jesús tsak'ajme ngayéje naxinanda ya'e ko naxinanda chi xi kio tjin 'ba yakuya
ngaya ni'ya sinagogare. 'Ba kitsikja'axtiuya en nda xi tsuyana nga Na'enchana xi
batexuma, 'ba kitsinda ngayéje kuya chi'in xi kunre xuta ko ña kjinere. 36 'Ba kionga

Jesús tsabe xutankjiun, ja'animare, ngat'a kjimafore 'ba kjinikumare joni chutsanga xi tsajainre xi tsikuenda. 37 'Ba kio kitsure xutare:

—Xuta xi tjin, jo=ni jngu tsujmi ntje xi 'ñu tse, tunga chuba mani chu'nda. 38 'Ba 'batsa'en tsu'ba chja'a_ru xi tse'e tsujmintjio, nga ngatatsikasen ngisa chu'nda tuxi k'ueñajanni.

10

Nga tsja xare Jesús apóstol xi tejó
Mr. 3:13-19; Lc. 6:12-16

1 'Ba meni Jesús kinchjare xutare xi tejó 'ba kitsjare kjua'ñu tuxi k'uaxjeni isennixtjin xi bi nda 'ba tuxi sindani ngayéje kuya chi'in xi kunre xuta ko ña kjinere.

2 'Bi kik'in nchja chinga apóstol xi tejó: xi titjun Simón xi 'ba nde kji'yaxkunre Pedro, 'ba ko Andrés xi nts'e mani; Santiago ko Juan xi ki'ndire Zebedeo; 3 Felipe ko Bartolomé; Tomás, Mateo xi kiskjebechjintjai tsajmi ngat'are Roma; Santiago ki'ndire Alfeo, 'ba ko Tadeo; 4 Simón xi mako nchja cananista 'ba ko Judas Iscariote xi jaskan kitsingantsja Jesús.

Nga Jesús tsuyare nchja chinga apóstol jótsa'en sikja'axtiuya enre Na'enchana
Mr. 6:7-13; Lc. 9:1-6

5 'Ba 'batsa'en Jesús kitsikasen nchja xi tejó 'ba kitsuyare mé= xi tjinnere nga sa'en. Kitsure:

—Bi mangiun nangi ña tsajain xuta xi tse'e Israel. 'Ba nijnguú naxinanda xi tse'e Samaria bitjas'ion. 6 Tusa tangiun ña tjindu xuta xi tse'e Israel xi kichaja joni chutsanga xi kit'axin tajngu. 7 Tangiun 'ba t'e_ru nijmi nga je tjimatiña nixtjin kionga Na'enchana kuatexuma. 8 Tindo xuta xi inyafesun, tikja'aya_ru xuta xi je jesun, titsjio xuta xi kunre chi'in fe'ndujun, 'ba 'naxio isennixtjin xi bi nda xi tjindujinre xuta. Xi tu kika'ekjuatjonu, 'ba=nde tsa'en ta'e kjuatjo ngani_ru xuta xi yak'a.

9 'Bi ch'o ton xi oro ni ninga xi plata ninga kja'e ngisa ton ngaya chitsanu. 10 'Ba bi ch'o chitsa nga kuangiun, ninga jó nga najñu, ninga jnde, ninga yanise. Ngat'a xi tsa'exa tjinre ndiyare nga kua'ere mé= xi machjenre.

11 'Ba kionga kjuechu nituñare naxinandañu, tijnyisjo jngu xuta xi nda xuta 'ba tetsubo ndaba ka'nda nga k'uetju ngañu naxinandabiu. 12 'Ba kionga kuitjas'ion ni'yo, 'bitsa'en tite'ndo: "Ngatjas'enu kjuaxiu." 13 'Ba tsa nda xuta xi kio tjindu, kui sakure kjuate'ndanu xi tse'e kjuaxiu. Tunga tsa bi nda xuta, ku'be=nganinu kjuate'ndanu xi tse'e kjuaxiu. 14 'Ba tsa tjin xi bi skjebetjonu asa bi kuinya ñojon ennu, tusa t'etju ni'yabiu asa naxinandabiu, 'ba t'etsujmio chojo ndsakú. 15 'Ba xinkixi_nuu̱, kionga kjua'e nixtjin nga ku̱anre kjua ngasun'ndio, kui naxinandabiu ngisa= tse kjuanima kjua'a nga ko mare naxinanda Sodoma ko naxinanda Gomorra.

Nga tsuya Jesús nga sjengicha nchja chinga apóstol

16 'Tenijin kakun. An tetsikasen_nuu̱ joni chutsanga ngajinre tjiundsejen. Ngu nkjinkakun ngatjamo tsu'ba joni tjiuye, 'ba indakjua ngatjamo joni tjiunise xi paloma 'mi. 17 Tikuendantsjo yojonu, ngat'a tjin= xi singantsjanu ngaya ntsja xutaxa 'ba kuajanu ngaya ni'ya sinagogare. 18 'Ba tu ngat'anu̱= nini kuekonu ngixkun chikun 'ba ngixkun rey, tuxi sikixiyñu ngat'a tsa'an ngixkun nchjabiu 'ba ngixkun xuta xi bi Israel tse'e. 19 Tunga kionga ku̱angantsjo, bi nikjo ngat'are mé= en xi kuixun asa jótsa'en kjuinukjuo. Ngat'a kui chubabiu kua'enu en xi kjuinukjuo. 20 Ngat'a bi jun fa xi kjuinukjuo, tusa Isennixtjintsjere Na'ennu xi kuinchjantjainu.

21 'Xuta xi tjin nts'e singantsja nts'e nga kjuinik'en, 'ba xi na'en ma singantsja ki'ndire, 'ba xi ki'ndi ma ndekui skjankoni xichare 'ba sa'en nga kjuinik'en. 22 'Ba tu ngat'anu̱= nini ku̱astike tsi'inu xuta. Tunga xi xukjuakore ka'nda nga kjuet'a, kui= xi k'uangi. 23 'Ba

kionga xuta xi tjin jngu naxinanda sjenngikenu, tusa tiyu 'ba tangiun kja'e naxinanda. Ngat'a xinkixi_nuu̱. Nde kje fet'aninu nga tetsumo ngayéje naxinanda xi tjin nangire xuta xi Israel tse'e kionga kjua'e ngani Ki'ndire Xuta xi'iun.

24 'Jngu xuta xi kut'aya bi ngisa nk'a ngisa nga ko mare xi bakuyare, 'ba jngu chu'nda bi ngisa nk'a ngisa nga ko mare naire. 25 Nda= tjin tsa xi kut'aya ku̱anire ku̱an joni xi bakuyare. 'Ba nda= tjin tsa chu'ndo ku̱anire ku̱an joni naire. Tsa na'enre ki'ndiu chanayi Beelzebú kik'inre, ¿a bi ngisa ch'o k'uinre ki'ndire?

Nga tsuya Jesús 'yá= xi tjinnere nga kjuikuncha
Lc. 12:2-9

26 "Ba mani, bi kun_ru xutabiu. Ngat'a tsajain tsajmi xi tijñatjo xi bi xiare, 'ba tsajain tsajmi xi tijña'mo xi bi s'ejñatsejen. 27 Xi texin_nuu̱ ña jñu, ña tsejen t'e ngañu nijmi. 'Ba ensen xi tenu'yo nga tenchjaa̱, kui xi ngatsja ni'ya tinyo nga t'etsi'i_ru nijmi xuta. 28 'Ba bi kun_ru xi tu yojo mare nik'en, tunga inima bi mare nik'en. Tusa kui tikuncho xi ku̱anre sikasen inimanu ko yojonu ngajin ndi'i xi bi 'boya.

29 '¿A bi sateña jó tjiunise ki'ndi nga tu chu̱ba̱ ton xkua? Tunga nijnguú tjiunise kuejen t'anangiu, tsa Na'ennu bi mejénre. 30 'Ba ka'nda ngayéje ntsja ku tjixkire Kui. 31 Kui kjuañu bi kunñu, ngat'a jun ngisa= chji_ru nga ko mare nkjin tjiunise.

32 "Ba mani, ngatsi'i xi kuetsu ngixkun xuta nga tsa'an, 'ba=nde xia̱n ngixkun Na'enna̱ xi tijña ngank'aa nga tsa'an ngayeje. 33 Tunga tu'yañu xi kuetsu ngixkun xuta nga bi tsa'an, 'ba=nde xia̱n ngixkun Na'enna̱ xi tijña ngank'aa nga bi tsa'an ngayeje.

Nga tsuya Jesús nga tu ngat'are kui kuakjanya xuta
Lc. 12:51-53; 14:26-27

34 'Bi 'batsa'en nikja'etsjion, tsa kjuaxiu ja'ek'ejñaa̱ ngasun'ndebi. Bi kjuaxiu ja'ek'ejñaa̱, tusa kjuabixkjan. 35 Ngat'a ja'eña̱ tuxi kuakjanyani xuta, jngu xi ki'ndi xi'in ma ku̱astike na'enre, 'ba jngu xi ki'ndi chjun ma ku̱astike nare, 'ba xi kja'nda ma ku̱astike nachi'yare. 36 'Ba ndekui ni xi s'endu ngaya jngu ni'ya ku̱astike xinkjin.

37 'Xi ngisa 'ñu tsimején na'enre asa nare nga ko mare an, bi bakinre nga xutana̱ ku̱an. 'Ba xi ngisa 'ñu tsimején nistire nga ko mare an, bi bakinre nga xutana̱ ku̱an. 38 'Ba xi bi kua'a krure 'ba kjuendetjenngina̱, bi bakinre nga xutana̱ ku̱an. 39 Xi sichjire kjuabenichunre nga'e ngasun'ndebi, bi sakure kjuabenichun xi kjuakixi. Tunga xi ngisa sichjina̱ nga ko mare kjuabenichunre nga'e ngasun'ndebi, sakure kjuabenichun xi kjuakixi.

Nga tsuya Jesús ngat'are chji xi kua'ere xuta
Mr. 9:41

40 'Xuta xi kjebetjonu, an xi kjebetjona̱. 'Ba xi kjebetjona̱, 'ba=nde kjebetjo xi kitsikasenna̱. 41 Xi skjebetjo jngu profeta tu ngat'are nga jngu profeta kuán xutabiu, kui= xi kua'ere chjire joni jngu profeta. 'Ba xi skjebetjo jngu xuta kixi tu ngat'are nga kixi xutabiu, kui= xi kua'ere chjire joni jngu xuta kixi. 42 'Ba tu'ya xi sjare jngu vaso nanda nch'an tuñare xutabi tu ngat'are nga xutana̱, 'ba xinkixi_nuu̱ nga kua'ere chjire xutabiu.

11

Nga fako Jesús xutare Juan Bautista
Lc. 7:18-35

1 'Ba kionga Jesús je jet'are nga kitsuyare xutare xi tejó mé= xi tjinnere nga sa'en, 'ba 'batsa'en kikakuya 'ba kitsikja'axtiuya enre Na'enchana ngajin naxinanda xi tjin nga'ndebiu.

2 'Ba Juan kjint'e en ngaya nduyo ngat'are mé= xi titsa'en Cristo. 'Ba 'batsa'en kitsikasen yak'a xutare, 3 tuxi skuiningiyanire:

—¿A ji= ni xi techuya_rį? ¿Asa kja'e= xi xuya_rį?
4 'Ba Jesús kitsingojore:
—Tangiun 'ba tik'in_ru Juan mé= xi tenu'yo 'ba te'yo nga'e. 5 Xuta ka inyamatsejen nganire. Xi bi ma fi ma fi ngani. Xi chi'in fe'ndujun kunre inyamatsejen ngani ngat'are chi'inre. Xi xtaya inyant'e=ngani. Xi je jesun inyafa'aya nganire. Xuta xi nįmą inyafa'axtiuyare en ndare Na'enchana. 6 ¡Ndaxure xuta xi bi s'ejñujinre ngat'aną 'ba kuasent'axin!

Nga nchja Jesús ngat'are Juan Bautista

7 'Ba kionga je inyafi ngani xutare Juan, Jesús 'etuts'inre nga kinchja ngat'are Juan, 'ba kitsure xutankjiun:
—¿Mé= xi tsanginchutsejen_ru nga'nde t'axin? ¿A jngu yanaxu xi titsiteya ntjo? 8 Tsa bi kui, ngu, ¿mé= xi tsanginchutsejen_ru? ¿A jngu xuta xi yaja najñu xi tsja kji'i? Tunga xi baja najñu xi tsja kun, kui= xi tjindu ndaba rey. 9 Tunga, ¿mé= xa 'etjuñu? ¿Asa tsanginchutsejen_ru jngu profeta? Jun, kui. 'Ba xin_nuų nga Juan xi ngisa je ngisa nga ko mare nchja chinga profeta xi yak'a.
10 Ngat'are Juan nga 'bitsa'en kua'indut'a enre Na'enchana:
An tetsikasentitjunrą xi ya'a enną.
Kui xi k'uendatitjun ndiyari.
11 Kjuakixi= xi xin_nuų. Nijngu xuta xi tjin ngasun'ndebi ngisa je ngisa nga ko mare Juan Bautista. Tunga kui xi ngisa ichi 'yare ña batexuma Na'enchana ngisa= je ngisa nga ko mare Juan.
12 "'Nda ni nga ye'e nijmi Juan Bautista enre Na'enchana ka'nda nganda'e 'ñu tim-ixkjanya ña batexuma Na'enchana, 'ba xuta xi fa'a ko kjua'ñu, kui= xi inyatsitse'e kio. 13 Ngayéje xi yakuya nchja chinga profeta ko xi kua'indut'a kjuatexumo, kui= xi kitsutitjun ngat'a tse'e nixtjin kionga kuatexuma Na'enchana ka'nda nga 'etuts'inre nga ye'e nijmi Juan. 14 'Ba tsa mejénnú kųakjainnu ion, Juan= xi Elías xi tjinnere nga kjua'e. 15 Xi tjin ñojon, ngatasen ñojon.
16 "¿Tunga mé= xi singusunkuą xuta xi tjin nganda'e? Jo=ni nchja nisti xi 'bendu ndetsin 'ba tsure xinkjin nga kji'ndaya: 17 "Kjinikjanerį son xi nda tsu, 'ba bi kjicho. 'Ba kijndarį son xi ba tsu, 'ba bi kichi'ndo." 18 Ngat'a kionga ja'e Juan, 'echjonre yojore nga tsakjen 'ba nga kits'i binu, 'ba xuta kitsu: "Isennixtjin xi bi nda tijñajinre." 19 'Ba jaskan ja'e ngani Ki'ndire Xuta xi'iun, kui xi nda kjen 'ba 'bi binu, 'ba xuta 'bi kitsu nganire: "Kui xutabi tse kjen 'ba 'ñu 'bi binu, jngu xuta xi nda ya'a nchja xi kjebechjintjai tsajmi ngat'are Roma ko xuta je." Tunga kjuankjin kakunre Na'enchana makixiya ngat'are mé= xi tsa'en —kitsu Jesús.

Nga bakuya Jesús ngat'are xuta xi bi kjint'e enre Lc. 10:13-15

20 'Ba 'batsa'en Jesús 'etuts'inre nga jatiko xuta xi tjindu naxinanda ña je ngisa 'ñu kitsa'en kjuakun, ngat'a xutabiu bi kitsik'antjaiya kjuafa'etsjenre nga ja'e ngani ngixkun Na'enchana. 'Ba kitsure:
21 —¡Nimaxuni ngat'anu jun, xuta xi tse'e Corazín! ¡Nimaxuni ngat'anu jun, xuta xi tse'e Betsaida! Ngat'a tsa xuta xi tse'e Tiro ko xi tse'e Sidón tsabe kjuakun xi kuán ngajinnu, jeru nda'e kitsik'antjaiyani kjuafa'etsjenre nga ja'e ngani ngixkun Na'enchana 'ba tsakaja najñu kjue 'ba 'e'a chojo nindaku. 22 Tunga an xin_nuų. Nixtjin nga kųanre kjua ngasun'ndio, ngisa= tse kjuanima xjo'o nga ko mare xuta xi tse'e naxinanda Tiro ko xi tse'e naxinanda Sidón. 23 'Ba jun xuta xi tse'e Capernaum, tsa manu nga stunitjion ka'nda ngank'a, tusa Na'enchana sik'etukajennu ka'nda nga'nde ña kjua'a kjuanima xuta 'ba ña bi 'boya ndi'i. Ngat'a tsa naxinanda Sodoma tsabe kjuakun xi kuán ngajinnu, tojo tijñaru 'nda nganda'e tsakaiñu. 24 Tunga an xin_nuų. Kionga kjua'e nixtjin nga

kụanre kjua ngasun'ndio, ngisa= tse kjuanima xjo'o nga ko mare xuta tse'e Sodoma —kitsu Jesús.

Nga nchjare Jesús xuta nga kjua'ekun
Lc. 10:21-22

25 'Ba kui nixtjinbiu 'bi kitsu Jesús:
—An tetsjarạ kjuanda, Na'en xi tse'e ngank'aa 'ba ko t'anangiu. Ngat'a kik'ejñatsejen_ri xuta xi bi mare xujun mé= xi kik'ejña'mo_ri xuta nkjin kakun 'ba xi mankjinre mé= xi tjin. 26 Jun Na'en, ngat'a 'ba=tsa'en kuatsjari.
27 'Ngayéje xi tjin je kitsingantsjanạ Na'ennạ. 'Ba tu'yá bexkun Ki'ndiu, tu Na'en sani xi bexkun. 'Ba nde ni'yá bexkun xi Na'en, tu Ki'ndiu sani xi bexkun. 'Ba xuta xi mejénre kuakutsejenre Ki'ndiu 'yá= xi Na'en, kui xi skuexkun Na'en. 28 Ndechunnu ngatsi'u xi tifejndanu nga teña'axo 'ba xi kich'anijiun ch'a, 'ba an sikja'ejndanu. 29 Ngisa ngi'nde teko yojonu ngat'anạ 'ba ngatjamo xutanạ, ngat'a tsjejndañạ 'ba nịmạ= kjiya kakuạn, 'ba kuasjainu nga'nde ña sikja'aya inimanu. 30 Ngat'a bi na'en tjinre nga ngi'nde kueko yojonu ngat'anạ 'ba nga xutanạ kuon, 'ba ch'a xi sika'anu kijna —kitsu Jesús.

12

Nga nchja Jesús ngat'are nixtjin nga nikja'aya
Mr. 2:23-28; Lc. 6:1-5

1 Kui nixtjinbiu kionga nixtjin nga xutu, Jesús ko xutare ja'ajin nga'nde ña kji'i tsujmi ntje. 'Ba 'batsa'en xutare kuabojore 'ba 'etuts'inre nga kiskjet'o xujmare trigo 'ba kiskine. 2 'Ba yak'a xuta fariseo nga tsabe mé= xi inyatsa'en nchjabiu, 'bi kitsure Jesús:
—Chutsejen. Xutari inyatsa'en mé= xi bi ma ña'an nixtjin nga nikja'aya.
3 'Ba Jesús kitsure:
—¿A kje 'bexkiyajíun ña kua'indut'a mé= xi kitsa'en David, kionga kui 'ba ko xi tjenko kuabojore? 4 Ngu ja'as'en nga'nde tsjere Na'enchana 'ba kiskine niñuxtila tsje xi tjindu kio, niñuxtila xi bi tixa'ndere nga kui skine ninga nchja xi tjenko, xi tu na'miu ma kjine. 5 ¿'Ba a kje 'bexkiyajíun ña kua'indut'a xujun kjuatexumo ngat'are na'mi xi tjinre xa ngaya ningu? Kui xi tsa'exa nixtjin nga nikja'aya 'ba tume je tjinre. 6 'Ba xin_nuụ nga nga'e tijña ngajinnu jngu xi ngisa je ngisa nga ko mare ningu. 7 Tunga kje mankjinnu enre Na'enchana xi 'bitsa'en kua'indut'a: "Kjuanima kakun xi mejénnạ, bi chje." Tsa mankjinnu ion, bi tu chụbạ xanineje_ru xi tsajainre je. 8 Ngat'a Ki'ndire Xuta xi'iun batexumare ka'nda nixtjin nga nikja'aya —kitsu Jesús.

Nga tsinda Jesús jngu xuta xi ja'eku ntsja
Mr. 3:1-6; Lc. 6:6-11

9 'Ba 'batsa'en Jesús ja'as'en ni'ya sinagogare nchjabiu. 10 'Ba kio= tijña jngu xuta xi ja'eku ntsja. 'Ba 'batsa'en nchjabiu tsiningiyare Jesús, tuxi kụan kuangini:
—¿A tixa'nde nga sindai nixtjin nga nikja'aya?
11 'Ba Jesús kitsingojore:
—Tu'yani jun xi jngututu mani chutsangare, 'ba tsa tjiubabiu kuintjaiya ngaya jngu ngojo nixtjin nga nikja'aya, ¿a bi fi 'ba 'baxje? 12 Ngu ¿a bi ngisa chjire jngu xuta nga ko mare jngu chutsanga? 'Bamani, tixa'nde nga ña'an mé= xi nda tjin nixtjin nga nikja'aya.
13 'Ba 'batsa'en Jesús kitsure xuta xi ja'eku ntsja:
—Tjente ndsai.
'Ba kui yejente ntsja, 'ba kuanda joni ntsja xi ngijngu. 14 Tunga kionga xuta fariseo 'etju nga'ndebiu kuañajant'axin 'ba joyare jótsa'en kụan sik'enni Jesús.

Nga tsinda Jesús nkjin xuta ngandai ndachikun

15 Tunga Jesús je be mé= xi mejénre sa'en nchjabiu, kui kjua 'etjuni nga'ndebiu. 'Ba nkjin xuta kitjenngi, 'ba kitsinda ngatsi'i xi sefesun. 16 'Ba tsi'are xuta nga tu'yá ngate'ere

nijmi ngat'are kui. 17 Kitsu kibi tuxi k'uetjusunni enre Na'enchana xi kitsu xuta chinga
profeta Isaías, kionga kitsu:
18 Kui=bi xi chu'ndana xi je ja'ajian,
xi tsimijaan 'ba xi tsja mare inimana ngat'are.
Kui xi sja_ra Isennixtjinna,
'ba sikja'axtiuyare xi bi judío,
ngat'are xi kixi tjin.
19 Bi skjosi 'ba ninga bi ski'ndaya,
'ba ni'yá kjuint'e jndare ngaya ndiyo.
20 Bi skjet'o jngu yanaxu xi je kits'okja,
'ba bi sik'oya ndi'i xi tu titju'ndisa,
ka'nda nga sijngu xi kixi tjin.
21 'Ba xuta xi bi judío skunre ngat'are kui.

Nga nchja Jesús ngat'are chanayi Beelzebú
Mr. 3:19-30; Lc. 11:14-23; 12:10

22 'Ba 'batsa'en ja'ekun Jesús xuta xi ja'eko jngu xuta xi tijñajinre isennixtjin xi bi nda
xi ka 'ba bi ma nchja. 'Ba Jesús kitsinda xutabiu, 'ba kuatsejenre 'ba kuán kinchja ngani.
23 'Ba xutankjiun kuakunre 'ba kitsure xinkjin:
—¿A kui= tsé xutabi xi Ntjere David xi techuya_ra?
24 'Ba kionga xuta fariseo kjint'e mé= xi inyatsu xuta, kitsu:
—Kui xutabi 'baxje isennixtjin xi bi nda ko kjua'ñure chanayi Beelzebú, xi ngakure
isennixtjin xi bi nda.
25 Tunga Jesús be= mé= xi inyatsikja'etsjen nchjabiu, kui kjua kitsunire:
—Joni nituñare nangi ña batexuma jngu rey. Tsa skjanko xinkjin xuta xi tjin kio,
ndekui sikixuyani xinkjin. 'Ba tsa ngayéje naxinanda asa xuta xi tjin ngaya jngu ni'ya
kuastike xinkjin, ngu bi tsé kuanre. 26 'Ba nde 'ba= tsa'enni ngat'are chanayiu. Tsa
ndekui Satanás k'uaxjeni yojore, ndekui tikjankoni yojore. 'Ba tsa 'ba sa'en, ¿jótsa'en
xukjuanire nga kuatexuma? 27 'Ba tsa ngat'are kjua'ñure chanayi Beelzebú te'baxjeña
isennixtjin xi bi nda, ngu ¿'yá= tse'e kjua'ñu xi 'baxjekoni isennixtjin xi bi nda xi
tjennginu? Ngu ndekui nchjabiu bakutsejenni nga bi kixi tetsubo. 28 Tunga tsa ko
Isennixtjintsjere Na'enchana te'baxjekuaa isennixtjin xi bi nda, kui xi tsunire nga je
ngajinnu tijña kjua'ñure Na'enchana nga tibatexuma.
29 '¿A tjin= xi kuan kjua'as'en ndaba jngu xuta xi 'ñu taja 'ba kjua'are tsajmi xi tjinre?
Tjinnere nga tjun kue'ñu nga kuan kjua'are mé= xi tjinre ndaba xuto.
30 'Xi bi an makona, kui= xi 'bejñana kjuana'en. 'Ba xi bi minyakona, kui= xi tsitsojoba.
31 'Kui kjua xin_nuu nga kuachat'are xuta ngayéje jere ko ngayéje en ch'o tsu xi
kuinchja. Tunga bi kuachat'are xi ch'o tsa'en kuinchja ngat'are Isennixtjintsjere
Na'enchana. 32 'Ba xi kuinchjakjanta'en Ki'ndire Xuta xi'iun, kui= xi 'ba nde
kuachat'are. Tunga xi ch'o tsa'en kuinchja ngat'are Isennixtjintsjere Na'enchana, kui
xi bi kuachat'are ninga nixtjin nganda'e ninga xi sa'e ndiba.
33 'Tsa ture yo nda, tjinnere nga kuixun nga nda yo ngayeje. 'Ba tsa ture bi nda,
tjinnere nga kuixun nga bi nda yo ngayeje. Ngat'a ture bakutsejen jó kun yo. 34 Jun
ntjere tjiuye, ¿jótsa'en kuan kuixun xi nda tsa ndejun ch'okunñu? Ngat'a xi tjin ngajin
inimare xuta, kui= xi 'betju ts'a. 35 Jngu xuta xi nda 'baxje en xi nda ngajinre kjunda xi
tijñatjo ngajin inimare. 'Ba jngu xuta xi ch'okun 'baxje en xi ch'o ngajinre kjuach'okun
xi tijñatjo ngajin inimare. 36 'Ba an xin_nuu. Kionga kjua'e nixtjin nga kuanre kjua
ngasun'ndio, kio= sja kuenda xuta ngat'are nga jngu jngu en xi tume chjire xi kinchja
nga'e ngasun'ndebi. 37 Ngat'a ndekui ni en xi kjinukjuai sa'enri kjua, tsa tjinri je asa bi
tjinri je —kitsu Jesús.

Nga nchja Jesús ngat'are xuta xi mejénre skue kjuakun
Mr. 8:12; Lc. 11:29-32

38 'Ba 'batsa'en yak'a chjine kjuatexuma ko xuta fariseo kitsure Jesús:
—Ji maestru, mejénni xie jngu kjuakun xi ji si'en, xi kuakutsejen nga Na'enchana kitsikasenri.
39 Tunga Jesús kitsure:
—¡Á tsa'en ch'okunni 'ba bi kixi inya ngixkun Na'enchana xuta xi tjin nganda'e! Xi inyami'a nga skue jngu kjuakun, tunga tu kui= xi kuata'en xuta chinga profeta Jonás nixtjin kuatse jan, tu kui sani kjuakunbiu xi s'ejñatsejenre. 40 Ngat'a jotsa'en ján nixtjin 'ba ján nistjen tsik'ejñaya Jonás ngaya ngats'a tjiuti jio, 'ba=nde tsa'en ján nixtjin 'ba ján nistjen s'eyanijin Ki'ndire Xuta xi'iun. 41 Xuta xi tsik'endu Nínive kuisetjenko xuta xi tjin nganda'e, kionga kjua'e nixtjin nga kuanre kjua ngasun'ndio. 'Ba kui= xi skanineje xuta xi tjin nganda'e, ngat'a kui= xi kitsik'antjaiya kjuafa'etsjenre 'ba jendiba ngani ngixkun Na'enchana kionga Jonás kitsikja'axtiuyare enre Na'enchana. Tunga xi tijña nga'e ngisa= je ngisa nga ko mare Jonás. 42 'Ba reina xi yatexuma nangi Sabá 'ba=nde kuisetjenko xuta xi tjin nganda'e, kionga kjua'e nixtjin nga kuanre kjua ngasun'ndio. 'Ba kui= xi skanineje xuta xi tjin nganda'e, ngat'a kui= xi 'ñu kjin jendibani nga ja'ekasen ñojon kjuafa'etsjenre Salomón. Tunga xi tijña nga'e ngisa= je ngisa nga ko mare Salomón.
43 'Kionga jngu isennixtjin xi bi nda 'betukajinre jngu xuta, 'bajmesun nga'nde kixi nga mangisjai nga'nde ña kuan sikja'aya 'ba bi masjaire. 44 'Ba kio tsu: "Tusa kjui ngañan ni'yanan ña 'etjaan." 'Ba kionga fa'e ngani, je kjitiya ndaba nga fa'as'en ngani, 'ba kis'echa 'ba je nda chun. 45 'Ba kio fikja'a yatu ngisa isennixtjin xi bi nda xi ngisa ch'okun ngisa nga ko mare kui, 'ba ngatsi'i fa'as'enjinre xuto. 'Ba xutabiu ngisa ch'okun ma nga ko mare ngatitjunre. 'Ba 'ba=nde kuanre xuta ch'okun xi tjin nganda'e ngayeje —kitsu Jesús.

Nga tsuya Jesús 'yá= xi nare 'ba 'yá= xi nts'e
Mr. 3:31-35; Lc. 8:19-21

46 'Ba kionga Jesús tifako ngisa xutankjiun, kio ja'e nare ko nts'e 'ba tsikinya ngandetsin nga mejénre kjuako tsakaiñu. 47 'Ba tjin xi kitsure Jesús:
—Nari ko nts'é inya ngandetsian. Mejénxure kjuakori.
48 —¿'Yá= xi nanan 'ba 'yá= xi nts'ian? —kitsure xuta xi echukore ion.
49 'Ba kio yaku ko ntsja xutare 'ba kitsu:
—Kui=bi xi nanan 'ba xi nts'ian. 50 Ngat'a tu'yañu xi sik'etjusun jotsa'en mejénre Na'ennan xi tijña ngank'aa, kui= xi nts'ian, xi ndichjaan 'ba xi nanan —kitsu Jesús.

13

Nga Jesús 'bejña kjuakusun ngat'a tse'e xuta xi kjejndi xujma
Mr. 4:1-9; Lc. 8:4-8

1 'Ba ndekuini nixtjinbiu Jesús 'etju ni'yare 'ba kik'ejña ngandai ndachikun, 2 'ba ne nkjin xuta kuañajant'are. Kui kjua kik'ejñayanire jngu barku, 'ba ngatsi'i xutankjiun tsikinya ndai nando ña kixi chun. 3 'Ba nga ko kjuakusun 'ejñare nga yakuyare nkjin kuya tsajmi, 'ba kitsu:
—Jngu xuta kiji nga kikjejndi xujma. 4 'Ba kionga je tikjejndi xujma, masen xujmare tsixu ndai ndiyo. 'Ba ja'e tjiunisio 'ba kiskine. 5 'Ba ngimasen xujmare tsixujin ndiojo ña bi tse nangi tjin. 'Ba ta'a jesu xujmo, ngat'a bi 'ñu nanga nangiu. 6 Tunga kionga 'etju tsu'biu, kitsichjanre 'ba kixi, ngat'a bi 'ñu nanga kiji jamare. 7 'Ba ngijngu ka'a xujma tsixu ngajin na'ya. 'Ba na'yo kuank'a 'ba bi kitsja'ndere nga nda kuacha xujmabiu. 8 Tunga ngijngu ka'a tsixu ña nda nangi 'ba nda chan kitsja. Tjin xujmo xi kitsja jngu sientu, 'ba tjin xi kitsja yachute ko te, 'ba tjin xi kitsja kate. 9 Xi tjin ñojon, ngatasen ñojon —kitsu Jesús.

Nga tsu Jesús ánñu kjuakusun 'bejñani
Mr. 4:10-12; Lc. 8:9-10

10 'Ba kio xutare kitsitiñat'are Jesús 'ba kitsure:

—¿Ánñu kjuakusun nichjenni kionga chukue xuta?

11 'Ba Jesús kitsingojore:

—Jun je kitsa'e'ndenu nga kụankjinnu mé= xi 'mo tijña ngat'are ña batexuma Na'enchana. Tunga xuta xi yak'a bi kitsa'e'ndere nga kụankjinre kibiu. 12 Ngat'a xi tjinre, ngisa= tse kua'e ngisare 'ba ngisa tse s'ẹre. Tunga xi tsajainre, kui= xi stukja'axinre ka'nda xi tjinchire. 13 Kui= kjua kjuakusun tsichjenña kionga fakuạ xutabiu. Ngat'a ninga inyakutsejen'a mé= xi tsa'an, bi machuyare. 'Ba ninga inyant'e mé= xi xiạn, bi basen ñojon nị mankjinjínre. 14 Ngat'a nga 'ba tsa'en xutabiu 'betjusun enre Na'enchana xi kitsu xuta chinga profeta Isaías:

Ninga nda kuinya ñojon, bi kụankjinnu,
'ba ninga nda xutsijon, bi kụachuyanu.
15 Ngat'a je kuataja inimare xutabi,
'ba kuaxtaya 'ba 'echja tuxkun,
tuxi bi skueni 'ba bi kuint'eni,
'ba tuxi bi kụankjinnire,
tsa chjen sik'antjaiya inimare 'ba an sindaạ.

16 'Tunga jun, ¡ndaxure xkún ko ñojón! Ngat'a xkún be= 'ba ñojón nt'e=. 17 Kjuakixi= xi xin_nuụ nga nkjin profeta ko xuta kixi xi kis'e nixtjin kuatse jan kuamejénre tsabe mé= xi te'yo nganda'e, tunga bi tsabe. 'Ba kuamejénre yasen ñojon mé= xi tenu'yo nganda'e, tunga bi kjint'e.

Nga tsuya Jesús mé= xi tsunire kjuakusun ngat'a tse'e xuta xi kjejndi xujma
Mr. 4:13-20; Lc. 8:11-15

18 'Bamani tsu'ba, tasen ñojon jó tsunire kjuakusun ngat'a tse'e xuta xi kjejndi xujma. 19 Kionga tjin xi nt'e 'ba bi mankjinre enre Na'enchana xi tsuya nga kui= xi batexuma, 'batsa'en ndiba chanayiu 'ba fa'axin en xi je kis'entjejin inimare. Kui jo=ni xujma xi tsixu ndai ndiyo. 20 'Ba xujma xi tsixu ngajin ndiojo, kui joni xuta xi nt'e ion 'ba ta'a tsja tsa'en kjebe. 21 Tunga ngat'a bi 'ñu tjinre jama ngajin inimare, bi kixi minya. 'Ba kionga tu kjuare ion nini fa'a kjuanima 'ba tsjenngicha ngutjunfani tsichaja kjuamakjainre. 22 'Ba xujma xi tsixu ngajin na'yo, kui joni xuta xi kjebe ion, tunga tsajmi xi tjin ngasun'ndebi 'ñu tsikjo 'ba kjuanyino 'bonachare. 'Ba 'batsa'en bi tixa'ndere nga nda kụacha ion ngajin inimare xutabiu 'ba bi tsja chan ya'a. 23 Tunga xujma xi tsixu ngajin nangi ña nda chun, kui joni xuta xi nt'e ion 'ba mankjinre 'ba nda chan tsja. Tjin xi tsja jngu sientu, 'ba tjin xi tsja yachute ko te, 'ba tjin xi tsja kate —kitsu Jesús.

Nga Jesús 'bejña kjuakusun ngat'a tse'e trigo ko ngijña xi bi nda

24 'Ba 'batsa'en Jesús 'ejña ngani kjuakusunbi:

—Ña batexuma Na'enchana nde 'ba=nire joni jngu xuta xi nda xujma 'entje ngijñare. 25 Tunga kionga kjiyufe xuta, kio ja'e xuta xi stike 'ba 'entje ngajin trigore ngijña xi bi nda 'ba sa'e kiji ngani. 26 'Ba kionga kuank'a trigo 'ba kis'ere tu, 'ba nde kio kji'yare ngijña xi bi ndo ngayeje. 27 'Ba kio chu'ndare xi naire trigo ja'e 'ba kitsure: "Na'en, ¿a bi xujma nda xi kik'entje ngijñari? Ngu, ¿ñá jendibanire ngijña xi bi nda?" 28 'Ba xi naire kitsure: "Jngu xuta xi stikenạ xi 'ba kitsa'en." 'Ba chu'ndare kitsu nganire: "¿A mejénri nga kuechjune?" 29 Tunga kui kitsure: "Janjain, ngat'a tsa xjunio ngijña xi bi ndo, tu ko jamare trigo stjuneya. 30 Tusa janda ñatjen ngatamacha 'nda nga kjuechu chanre. Kui nixtjinbiu xin_rạ xi kuekja'a tsujmi ntjio nga tjun ngatafuneya ngijña xi bi ndo 'ba kua'ñu tuxi kuakani. 'Ba sa'e ngataminyatjo trigo ngaya ni'yanạ."

Nga Jesús 'bejña kjuakusun ngat'a tse'e xujma mostaza ko na'yu sanre niñuxtila
Mr. 4:30-32; Lc. 13:18-21

31 'Ba 'batsa'en ngijngu kjuakusun 'ejña ngani Jesús, 'ba kitsu:

—Ña batexuma Na'enchana nde 'ba=nire joni jngu xujma mostaza xi kiskjebe jngu xuta 'ba 'entje ngijñare. 32 'Ba kui xujmabi ngisa= ichi ngisa nga ko mare ngayéje xujma xi tjin. Tunga kionga je mank'a, kui= xi ngisa je ma ngisa nga ko mare ngayéje tsujmi ntje xi kis'entje. Ka'nda jngu ya mani ya'a, 'ba ka'nda tjiunisio ma fa'etsinda ndaba nga'a tjiare.

33 'Ba nde 'ejña ngani kjuakusunbi:

—Ña batexuma Na'enchana nde 'ba=nire joni jngu chjun xi kiskjebe ichi na'yu san 'ba kitsik'atjijinko 'ñu tsé na'yu. 'Ba 'batsa'en tsijin ngayéje na'yu —kitsu Jesús.

¿Ánñu kjuakusun tsichjenni Jesús?
Mr. 4:33-34

34 'Ba= tsa'en jako Jesús xutankjiun. Ngayéje en xi yakuyare ko kjuakusun kitsichjen, 'ba bi yakuyare tsa bi ko kjuakusun 'ejñare. 35 'Ba kuán tuxi 'etjusunni enre Na'enchana xi kitsu nchja chinga profeta nga kitsu:

Ko kjuakusun kuinchjañą,
'ba xiąn mé= xi 'mo tjindu,
'nda nga kuanda ngasun'ndio.

Jó tsunire kjuakusun ngat'a tse'e trigo ko ngijña xi bi nda

36 'Ba kionga Jesús je kitsikixant'a xutankjiun, ja'as'en ndaba, 'ba kio xutare kitsitiñat'are 'ba kitsure:

—T'inyachiną jó tsunire kjuakusun ngat'a tse'e ngijña xi bi nda xi kis'e ngajin trigo.

37 'Ba Jesús kitsingojore:

—Xuta xi 'bentje xujma xi ndo, kui= Ki'ndire Xuta xi'iun. 38 'Ba nga'nde ña s'entje, kui ngasun'ndebi. 'Ba xujma xi ndo, kui= xuta xi tse'e ña batexuma Na'enchana. 'Ba ngijña xi bi ndo, kui= xuta xi tse'e chanayiu. 39 'Ba xuta stike xi 'entje ngijña xi bi nda, kui chanayiu. 'Ba nixtjinre chǫn, kui nixtjin kionga kjue ngasun'ndio. 'Ba xuta xi kuekja'a tsujmintjio, kui= ankjele. 40 'Ba joni ko ngijña xi bi nda s'eku 'ba s'etsojojin ndi'i, 'ba=nde kųan kionga kjue ngasun'ndio. 41 'Ba Ki'ndire Xuta xi'iun sikasen ankjelere ña batexuma 'ba skja'axin ngayéje xi tsikajngije ko ngatsi'i xi bi nt'e enre Na'enchana. 42 'Ba k'uetsojojin ña 'ñu tjima ndi'i, kioña xuta ski'nda 'ba ña kuajngaya nde'ñu. 43 'Ba 'batsa'en xuta xi kixi kua'na= joni tsu'biu kioña batexuma Na'enre. Xi tjin ñojon, ngatasen ñojon.

Nga Jesús 'bejña kjuakusun ngat'a tse'e jngu tsajmi xi 'ñu chjire xi tijña'mo

44 'Ña batexuma Na'enchana nde 'ba=nire joni jngu tsajmi xi 'ñu chjire xi tijña'mo jngu nga'nde. Xi kuasjaire jngu xuta, 'ba nde kio= 'ejña'mo ngani. 'Ba 'ñu tsja kis'ere ngat'are kibiu 'ba kikateña yeje xi tjinre 'ba ko tonbiu tsatse nga'ndebiu.

Nga Jesús 'bejña kjuakusun ngat'a tse'e ndiojo xi tsja kji'i

45 'Ba nde ña batexuma Na'enchana nde 'ba=nire joni jngu xuta xi bateña tsajmi xi timangisjai ndiojo xi tsja kun. 46 'Ba kionga je kuasjaire jngu xi 'ñu chjire, kikateña ngayéje xi tjinre 'ba ko tonbiu tsatse ndiojobiu.

Nga Jesús 'bejña kjuakusun ngat'a tse'e na'ya ti

47 'Ba nde ña batexuma Na'enchana nde 'ba=nire joni jngu na'ya ti xi kichanikja'ajin ndachikun 'ba kiskaya ngayéje kuya ti xi tjin. 48 'Ba kionga je kitse na'yo, meni xi tsuba tjiuti 'baxjejin ngandai nando, kioña 'bendu 'ba kja'ajin xi nda 'ba minya nisin 'ba 'betsojo xi bi nda. 49 'Ba=nde kųan kionga kjue ngasun'ndio ngayeje. Kjua'e ankjele nga sik'endut'axinre xuta ch'okun ko xi kixi. 50 'Ba 'batsa'en xi ch'okun k'uetsojojin ña 'ñu tjima ndi'i, kioña xuta ski'nda 'ba kuajngaya nde'ñu.

51 '¿A je kuankjinnu ngayéje kibi? —kitsure Jesús nga tsiningiyare.
—Jun —kitsu xutare.
52 'Ba Jesús kitsure:
—'Bamani nga jngu jngu chjine kjuatexuma xi kisakuyare ngat'are ña batexuma Na'enchana, nde 'ba=nire joni jngu xuta xi tjinre jngu ni'ya je, ña tjindutjore tsajmi xi 'ñu chjire. 'Ba ngajin tsajmibiu 'baxje xi xatse ko xi chinga.

Nga bakuya Jesús naxinanda Nazaret
Mr. 6:1-6; Lc. 4:16-30

53 'Ba kionga Jesús je jet'are nga yakuya kjuakusun, 'etju nga'ndebiu. 54 'Ba kionga je echu ngani ña nangire, 'etuts'inre nga yakuya ngaya ni'ya sinagogare xuta xi tjin kio. 'Ba xuta tu kuakunre, 'ba tsure xinkjin:
—¿Ñá kikja'anire xutabi kjuankjinkakun? ¿Ñá= sakunire kjua'ñu tuxi tsa'enni kjuakun? 55 ¿A bi tsa ki'ndire chjine yo kibi? ¿A bi nare xi María 'mi? ¿A bi nts'e mani Santiago ko Kuse ko Simón 'ba ko Judas? 56 ¿A bi nga'e tjindujinna ndichja ngayeje? Ngu, ¿ñá= kikja'anire kjuankjinkakun ko kjua'ñubiu?
57 Kui kjua kuach'onire ngat'are kui. Tunga Jesús kitsure:
—Tuñañu 'yakun jngu profeta, tunga ña nangire fa 'ba ña ndaba, tu'yá bekun.
58 'Ba bi nkjin kjuakun kitsa'en Jesús kio, ngat'a bi kuakjainre ngat'are kui xuta xi tjin kio.

14

Jotsa'en k'en Juan Bautista
Mr. 6:14-29; Lc. 9:7-9

1 'Ba kui nixtjinbiu Herodes xi tjinre xa nangi Galilea 'ba nde kjint'e ngat'are mé= xi titsa'en Jesús. 2 'Ba kitsure nchja xi tsa'exat'are:
—Juan Bautista= kibiu. Je ja'aya nganire ngajinre mik'en, kui= kjua tjinnire kjua'ñu nga tsa'en kjuakun.
3 Ngat'a Herodes ja'ba je 'exa nga kjinduba Juan 'ba kis'e'ñu 'ba kis'eya nduya. Tu kjuare Herodia= nini nga 'ba kitsa'en. Kui xi chjunre Felipe, xi nts'e mani Herodes. 4 Ngat'a Juan 'bi tsure Herodes:
—Bi tixa'nderi nga kuenikue chjunre nts'é.
5 'Ba Herodes kuamejénre nga sik'en Juan tsakaiñu, tunga tsakjun nga 'ba sa'en, ngat'a naxinando tsu nga Juan jngu profeta. 6 Tunga kionga ts'axje s'ire Herodes nga kichu nu, ki'ndire Herodia kite ngixkun ngatsi'i xi ja'e s'ibiu, 'ba Herodes 'ñu tsja kuánre. 7 Kui kjuañu kitsik'axkini ngat'are Na'enchana nga sjare ki'ndi chjunbiu tumeñu xi skui'are. 8 'Ba ja'ba je tjun inya'a nare nga kitsure:
—Ngaya jngu tiba t'eyana nindaku Juan Bautista 'ba ta'ena.
9 'Ba 'batsa'en rey Herodes kuabare, tunga ngat'a je kitsik'axki ngat'are Na'enchana ngixkun ngatsi'i nchja xi tsik'endut'ako yamixo, kui kjua 'exani nga kua'ere ki'ndi chjunbiu mé= xi tjimi'a. 10 Ngu kitisin Juan Bautista ngaya nduyo. 11 'Ba ngaya jngu tiba kis'eya nindaku Juan 'ba kitsa'ere ki'ndi chjunbiu, 'ba kui kitsja nganire nare.
12 'Ba xutare Juan ja'ekja'a yojore 'ba kik'eyanijin, 'ba jaskan kike'ere nijmi Jesús mé xi kuán.

Nga Jesús tsikjén ón mi xuta
Mr. 6:30-44; Lc. 9:10-17; Jn. 6:1-14

13 'Ba kionga Jesús kjint'e mé xi kuán, tsik'ejñayare jngu barku 'ba kiji tajngu jngu nga'nde t'axin 'ba ña kjin. Tunga kionga naxinando kjint'e nga je tifi Jesús, 'batsa'en 'etju nangibiu 'ba kiji ndsakuni nga kitjenngi. 14 'Ba kionga Jesús 'etukajen barku, tsabe

xutankjiun 'ba ja'animare 'ba kitsinda xi inyafesun. 15 'Ba kionga je tjima'ña, xutare
Jesús kitsitiñat'are 'ba kitsure:
—Ne t'axin nga'e, 'ba je ne ngixun ngayeje. Tusa tikixant'ai xutankjiun 'ba ngatji
naxinanda xi tjindu tiña nga'e, tuxi kuatseni xi skine.
16 Tunga Jesús kitsingojore:
—Bi machjen nga kuaje. Tusa jun ta'e_ru xi skine.
17 'Ba xutare kitsu nganire:
—Tunga tu ón chi ma sani niñuxtila xi kich'eę 'ba jó tjiuti.
18 'Ba Jesús kitsu:
—Ndekonu nga'e.
19 'Ba kio kitsure xutankjiun nga ngat'endujin xka ngijño, 'ba kiskjebe nga ón niñuxtilo
'ba ngojó tjiutiu. 'Ba kiskutsejennk'a 'ba kitsjare kjuanda Na'enchana, 'ba sa'e kitsixkua
niñuxtilo 'ba kitsjare xutare, tuxi sika'bisunnire xutankjiun. 20 'Ba ngatsi'i tsakjen
ka'nda ngą nda kitsere. 'Ba kio 'eku xi xi ts'angiu, 'ba tejó nisin kuán ngisa. 21 'Ba ónru
mi kuán xuta xi'in xi kiskine niñuxtilo, kja'ere yanchjin 'ba ko ki'ndi nisti.

Nga tsu'basun Jesús ndachikun
Mr. 6:45-52; Jn. 6:16-21

22 'Ba ta'a Jesús 'exare xutare nga kuijin ngaya barku tuxi kuajetitjunni xingunda
ndachikun, yejerañu titsikixant'a xutankjiun. 23 'Ba kionga Jesús je kitsikixant'a xuta,
tsijin jngu nindu tuxi kuikjako tajnguni Na'enchana. 'Ba tojo kio tijña tajngu nga kuajñu.
24 'Ba kui chubabiu, jeru masen ndachikun tjejin barku. 'Ba tsindiure nando titsiteya,
ngat'a ntjo 'batsa'en tibe'e jotsa'en inyafi. 25 'Ba kionga je tjis'e isen, Jesús tsu'basun
ndachikun nga kint'e xutare. 26 'Ba kionga xutare tsabe nga ndibasun ndachikun, 'ñu
kitsakjun, 'ba 'bi kitsu nga kiski'ndayakun:
—¡Jngu isennixtjin ndiba kio!
27 Tunga ta'a Jesús kitsure:
—¡Ti'ñu kakún! ¡An= ña! ¡Bi kun!
28 'Ba 'batsa'en Pedro kitsure:
—Tsa kjuakixi nga ji, Na'en, t'exanaą nga kjuisaą̄n nando nga kjuint'erą̄.
29 —Jabi, tsu'ba —kitsu Jesús.
'Ba 'batsa'en Pedro 'etukajen ngaya barku 'ba kisun nando nga kint'e Jesús. 30 Tunga
kionga tsabe nga 'ñu tjima ntjo, kitsakjun. 'Ba kionga je titiungijndiu, 'bi kitsu nga
kiski'ndaya:
—¡Na'en, tik'anginaą̄!
31 'Ba ta'a Jesús kitsuba ntsja Pedro, 'ba kitsure:
—¡Á tsa'en chuba makjainniri! ¿Ánñu jó ján kikjani inimari?
32 'Ba kionga ja'as'en ngaya barku, kis'exiu ntjo. 33 'Ba xi tjinduya barku
tsikinyakunch'int'are Jesús 'ba kitsure:
—Kjuakixi= nga ji xi Ki'ndire Na'enchana.

Nga tsinda Jesús xuta xi sefesun xi tjin nangi Genesaret
Mr. 6:53-56

34 'Ba kionga je ja'axtiu ndachikun, echu nangi Genesaret. 35 'Ba xuta xi kio tse'e
tsabexkun Jesús, 'ba nde ye'e tsi'ire nijmi naxinanda xi kio tjindundaire 'ba ja'ekore
ngatsi'i xi inyafesun. 36 'Ba 'ets'are tsa sja'ndere nga siko tetjun najñure. 'Ba ngatsi'i xi
kitsiko najñure Jesús kuanda.

15

Nga bakuya Jesús ngat'are mé= xi tsijndire xuta ngixkun Na'enchana
Mr. 7:1-23

1 'Ba 'batsa'en yak'a xuta fariseo ko chjine kjuatexuma xi jendibani naxinanda
Jerusalén kitsitiñat'are Jesús, 'ba 'bi kitsure nga tsiningiyare:
2 —¿Ánñu bi tsik'etjusunni xutari kjuachinga xi yakuyana xuta chingana? Ngat'a bi
titjun banejun ntsja nga kjen.
3 'Ba Jesús kitsingojore:
—'Ba jun, ¿ánñu bi nik'etjusunñu kjuatexumare Na'enchana, nga tusa kjuachingare
xuta chinganu nik'etjusun? 4 Ngat'a enre Na'enchana 'bitsa'en kua'indut'a: "Chakuin
na'enri ko nari", 'ba "Xi ch'o kuetsure na'enre asa nare, kui xi tjinnere nga kjuinik'en."
5 Tunga jun mixun nga tsa tjin xi kuetsure na'enre asa nare: "Bi kụan kuasekorạ, ngat'a
ngayéje xi tjinnạ xi kụan kuasekonirạ tsakaiñu, je 'ejñat'axiạn tuxi sjani_rạ Na'enchana",
6 tsa tjin xi 'ba kuetsu, bi nde tjinnenire nga kuaseko na'enre asa nare. 'Ba 'ba=tsa'en
miyunio kjuatexumare Na'enchana tu ngat'are kjuachinganu. 7 ¡Xuta jó nkjain! Xuta
chinga profeta Isaías kixi= kinchja ngat'a tsojon kionga kitsu:
8 Kui xutabi tu ts'a bekunninạ,
tunga inimare kjin tjindu ngat'a tsa'an.
9 Tumé chjinire chje xi tsjanạ,
ngat'a tu kjuatexumare xuta= bakuya.
10 'Ba 'batsa'en Jesús kinchjare xutankjiun 'ba kitsure:
—Tasen ñojon 'ba ngatamankjinnu. 11 Bi kui xi fa'as'en nga'a ts'a xuta xi tsijndire
ngixkun Na'enchana, tusa xi 'betjuni ts'a, kui= xi tsijndire.
12 'Ba 'batsa'en xutare kitsitiñat'are Jesús 'ba kitsure:
—¿A 'yani nga xuta fariseo kuach'ore ngat'are en xi kisji?
13 'Ba Jesús kitsingojore:
—Ngayéje tsujmi ntje xi bi kis'entje ngat'are Na'ennạ xi tijña ngank'aa, stjune ka'nda
ko jamare. 14 Ngu bi nisin_ru nchjabiu. Tu xuta ka= kui= xi baku ndiyare xuta ka. 'Ba
tsa jngu xuta ka kuaku ndiyare ngijngu xuta ka, ¿a bi tu jngu ngojo kuixuya ngojó?
15 'Ba Pedro kitsu:
—'Ba t'innịi jó tsunire kionga kisji nga bi kui xi fa'as'en nga'a ts'a xuta xi tsijndire
ngixkun Na'enchana.
16 'Ba Jesús kitsure:
—¿A tojo kje mankjiínnu jun ngayeje? 17 ¿A bi 'yo nga ngayéje xi fa'as'en nga'a ts'a xuta,
kui xi fi ngaya ngats'a 'ba sa'e 'betju ngani? 18 Tunga xi 'betju ts'a xuta, kui= xi ndibani
ngajin inimare, 'ba kui= xi tsijndire xuta ngixkun Na'enchana. 19 Ngat'a ngajin inimare
xuta= ndibanire nga ch'otsa'en tsikja'etsjen, 'ba nga tsik'en xinkjin, nga tsa'en chajngi,
nga tsiskako yojore, nga tsa'en cheje, nga nchja en ndesu, 'ba nga ch'o tsure xinkjin.
20 Kui= xi tsijndire xuta ngixkun Na'enchana. Tunga tsa kuakjen ninga bi kuanejun
ntsja, bi kui xi tsijndire xuta ngixkun Na'enchana.

Nga Jesús tsinda ki'ndi chjunre jngu chjun xi bi tse'e Israel
Mr. 7:24-30

21 Nga Jesús 'etju kio, kijit'axin nangi ña batexumare naxinanda Tiro ko nangi ña
batexumare naxinanda Sidón. 22 'Ba jngu chjun xi kio tijña, xi ntjere xuta xi jendibani
nangi Canaán, kitsitiñat'are 'ba 'bi kitsu nga kiski'ndaya:
—¡Ji na'en, ntjere David, ngatjas'eri kjuanima kakun ngat'anạ! ¡Ki'ndi chjunnạ ne 'ñu
ti'benere jngu isennixtjin xi bi nda!
23 Tunga Jesús nijnguú en kitsingojore. 'Ba 'batsa'en xutare kitsitiñat'are 'ba kitsure:
—Tusa 'ba t'in_ri chjunbiu nga ngatji, ngat'a tikji'ndaya tjenngina.
24 'Ba Jesús kitsingojore:
—Kitsikasennạ Na'enchana nga tu kui sa kjuikuan xuta xi tjin ngajinre xuta tse'e
Israel, xuta xi kichaja joni chutsanga xi tsakasent'axin tajngu.
25 'Ba 'batsa'en ja'e chjunbiu 'ba tsakasenkunch'int'are Jesús 'ba kitsu:

—¡Na'en, tisekochina!
26 'Ba Jesús kitsu:
—Bi nda tjin tsa xja'are niñuxtilare ki'ndiu 'ba kua'ere tjiunaño.
27 'Ba chjunbiu kitsu:
—Jun na'en, tunga ka'nda tjiunaño kjine xi̱ xi bixungi ngi yamixare naire.
28 'Ba 'batsa'en Jesús kitsingojore 'ba kitsu:
—¡Á tsa'en 'ñu makjainniri, na! 'Ba ngatjama jotsa'en nga ji mejénri.
'Ba ndekuini chubabiu kuanda ki'ndi chjunre chjunbiu.

Nga tsinda Jesús nkjin xuta xi sefesun

29 'Ba Jesús 'etju nga'ndebiu 'ba echu ndai ndachikun Galilea, 'ba 'batsa'en tsijin jngu nindu 'ba kio tsik'ejña. 30 'Ba nkjin xuta ja'ekun Jesús xi ja'eko xuta xi kututjun kun ndsaku, xi ka, xi ni̱má, xi kututjun ntsja, 'ba ko nkjin ngisa xi inyafesun. 'Ba 'endut'a tiñare Jesús, 'ba kui kitsinda ngatsi'i. 31 'Ba kui= kjua kuakunnire xutankjiun, nga tsabe nga ma inyanchja xuta xi ni̱má, nga inyamanda xi kututjun kun ntsja, nga ma inyafi xi kututjun kun ndsaku, 'ba nga inyamatsejen nganire xuta xi ka. 'Ba xutankjiun kitsikixiya nga tjinre kjuaje Na'enre xuta Israel.

Nga Jesús tsikjén ñujun mi xuta
Mr. 8:1-10

32 'Ba Jesús kinchjare xutare 'ba kitsure:
—Fa'anima=na̱ xutabi, ngat'a je ján nixtjin tjinre nga tjindukona̱ nga'e 'ba je bi nde tjinnire xichine. 'Ba bi mejénna̱ nga k'uete kjindia, ngat'a tsa chjen ngaya ndiyo kueyaya.
33 Tunga xutare kitsingojore:
—¿Joni nga'nde kibi kioña tu'yá tjin, ñá=ñu sakuna xi chine 'ba kua'era 'ba tuku kji'i xuta?
34 'Ba Jesús tsiningiyare:
—¿Jó tjin niñuxtila kich'o?
'Ba xutare kitsingojo:
—Yatu 'ba jó ján tjiuti.
35 'Ba meni Jesús 'exa nga xutankjiun ngat'endu t'anangiu. 36 'Ba kiskjebe nga yatu niñuxtilo 'ba ko tjiutiu, 'ba kitsjare kjuanda Na'enchana, 'ba sa'e kitsixkua 'ba kitsjare xutare, 'ba xutare kitsjare xutankjiun. 37 'Ba kiskine tsi'i ka'nda nga̱ nda kitsere. 'Ba kionga je kiskja'añajan xkua xi ts'angi, yatu nisinya kitsere. 38 'Ba xi kiskine niñuxtilo ñujun mi xuta xi'in, 'ba kja'ere yanchjin ko nisti ki'ndi. 39 'Ba kionga Jesús je kitsikixant'a xutankjiun, ja'as'en ngani ngaya barku 'ba kiji nangi Magdala.

16

Nga xuta fariseo ko xuta saduceo mi'a jngu kjuakun
Mr. 8:11-13; Lc. 12:54-56

1 'Ba xuta fariseo ko xuta saduceo ja'e tuxi skut'ayakoni Jesús. 'Ba tsi'are nga sa'en jngu kjuakun xi kuakutsejen nga Na'enchana kitsikasen.
2 Tunga Jesús kitsingojore:
—Kionga mangixun, mixun: “Nda= chun ku̱an, ngat'a chun tsjetsje ngank'aa.” 3 'Ba nga tajñu, mixun ngañu: “Ch'o chun ku̱an nganda'e, ngat'a yufi inya ngank'aa.” Mankjinnu mé= xi matsejen ngank'aa, tunga, ¿ánñu bi kjimankjinninu xi tis'ejñatsejen nganda'e? 4 Xuta xi tjin nganda'e inyami'a nga mejénre skue jngu kjuakun, ngat'a ch'okun 'ba bi kixi inya ngixkun Na'enchana. Tunga tume kuakure tu kui sani xi kuata'en profeta Jonás nixtjin kuatse jan, kui kjuakunbiu xi s'ejñatsejenre —kitsu Jesús 'ba tsakasent'axinre xutabiu.

Nga Jesús 'bejña kjuakusun ngat'a tse'e na'yu sanre xuta fariseo ko xuta saduceo
Mr. 8:14-21

5 'Ba kionga xutare ja'axtiu xingunda ndachikun, kichiyajinre nga tsaka'a niñuxtila.
6 'Ba Jesús kitsure:
—Chutsijon 'ba tikuendo yojonu ngat'are na'yu sanre xuta fariseo ko xuta saduceo.
7 'Ba xutare jonijmiko xinkjin 'ba kitsu:
—Ngat'a kichiyajinna nga kich'a niñuxtila kui= kjua 'ba titsuni.
8 'Ba Jesús tsabe mé= xi inyatsure xinkjin 'ba kitsure:
—¿Ánñu te'mini_ru xingiu nga bi kich'o niñuxtila? ¡Á tsa'en chuba makjainninu!
9 ¿A tojo kje mankjinnu? ¿A bi fa'etsjennu nga ón niñuxtila yakjanyaa̲ ngajinre ón mi xuta 'ba jó tjin nisin kjinitsio xkuare? 10 ¿'Ba a bi fa'etsjennu nga yatu niñuxtila yakjanyaa̲ ngajinre ñujun mi xuta 'ba jó tjin nisinya kjinitsio xkuare? 11 ¿Jó tjinnire nga bi mankjinnu nga bi ngat'are niñuxtila nga tenchjaa̲? Tunga chutsejen_ru yojonu na'yu sanre xuta fariseo ko xuta saduceo —kitsu Jesús.
12 'Ba 'batsa'en xutare kuankjinre xi Jesús titsu, nga bi ngat'are na'yu sanre niñuxtila xi tjinnere nga sikuenda yojore, tu kui xi bakuya xuta fariseo ko xuta saduceo.

Nga tsu Pedro nga Jesús= xi Cristo
Mr. 8:27-30; Lc. 9:18-21

13 'Ba kionga Jesús echu nangi xi tijñandaire Cesarea, ña tjinre xa Filipos, tsiningiyare xutare:
—¿Jó tsu xuta, 'yá= xi Ki'ndire Xuta xi'iun?
14 'Ba xutare kitsingojore:
—Tjin xi tsu nga Juan Bautista= 'ba tjin xi tsu nga Elías. 'Ba tjin yak'a xi tsu nga Jeremías asa kja'e ngijngu profeta.
15 'Ba Jesús kitsu nganire:
—'Ba jun, ¿jó mixun nga 'yá=niña̲ an?
16 'Ba 'batsa'en Simón Pedro kitsingojore:
—Ji= ni xi Cristo, Ki'ndire Na'enchana xi tijñakun.
17 'Ba Jesús kitsure:
—¡Ndaxuri, Simón, ki'ndire Jonás! Ngat'a bi xuta ngasun'ndebi 'ejñatsejenri kibiu, tu Na'enna̲ xi tijña ngank'aa. 18 'Ba an xinra̲ nga k'uinri Pedro, 'ba ngasun ndiojobiu sindaa̲ ninguna̲; 'ba nga'ñure kjuabeyo bi ku̲an sa'enre xuta xi tsa'an. 19 'Ba sjara̲ llavere ña batexuma Na'enchana. 'Ba ngayéje xi k'uechja'nde nga'e ngasun'ndebi, 'ba=nde s'e̲chja'nde ngank'aa. 'Ba ngayéje xi kua'e'nde nga'e ngasun'ndebi, 'ba=nde kua'e'nde ngank'aa.
20 'Ba kio Jesús 'ñu 'enere xutare nga tu'yá ngate'ere nijmi nga kui xi Cristo.

Nga be'e nijmi Jesús nga kueya
Mr. 8:31–9:1; Lc. 9:22-27

21 'Ba ka'nda kui nixtjinbiu tsaka'anire Jesús nga ye'ekixire nijmi xutare nga tjinnere nga kuaje Jerusalén, 'ba nga ne tse kjuanima kjua'axtiu ngaya ntsja nchja chingare naxinando ko xi ngakure na'mi 'ba ko chjine kjuatexuma, 'ba nga kjuinik'en, 'ba nga xi majánni nixtjin kjua'aya nganire ngajinre mik'en. 22 'Ba kio Pedro kikot'axin Jesús 'ba 'etuts'inre nga jatiko 'ba kitsure:
—¡Na'en, Na'enchana ngat'ejñat'axin ngayéje kibiu! ¡Tumé ku̲anri!
23 Tunga Jesús kitsiku'beya 'ba kitsure Pedro:
—¡Tisent'axinnaa̲, Satanás! Ji xi te'bejñanaa̲ kjuana'en. Ngat'a bi nikja'etsjen mé= xi tse'e Na'enchana, tusa mé= xi tse'e xuta ngasun'ndebi.
24 'Ba 'batsa'en kitsure xutare:
—Tsa tjin xi mejénre sjennginа̲, ngatatsichiyajin yojore ko mé= xi mejénre 'ba ngata'anijin krure 'ba ngatjandetjennginа̲. 25 Ngat'a xi mejénre sik'angi tajngu yojore

nga k'uejñakun, kui= xi tusa kueya. Tunga xi kueya tu kjuanạ ni, kui= xi tusa sakure kjuabenichun. 26 Ngat'a, ¿mé= xi sa'enire xuta tsa sa'en ngayéje xi tjin ngasun'ndio, 'ba tsa sichaja inimare? ¿'Ba jó tjin kụan k'uechjintjai inimare xuta? 27 Ngat'a Ki'ndire Xuta xi'iun kjua'eko kjuajere Na'enre 'ba kjua'eko ankjelere, 'ba kio k'uechjire xuta mé= xi kitsa'en nga jngu jngu. 28 Kjuakixi= xi texin_nuụ. Nga yak'a xi inya nga'e bi kueya ka'nda nga skue nga kjua'ekatexuma Ki'ndire Xuta xi'iun.

17

Nga Jesús 'bantjaiya isenre
Mr. 9:2-13; Lc. 9:28-36

1 Kionga je ja'a jon nixtjin, Jesús kikot'axin Pedro ko Santiago 'ba ko Juan xi nts'e mani Santiago 'ba tsijin jngu nindu nk'a. 2 'Ba kio ngixkun nchjabiu, Jesús ts'antjaiya isenre. Nkjain tsa'na joni tsu'biu, 'ba najñure tiba xu xu kuán joni ndi'i. 3 'Ba kio nchjabiu tsabe nga Moisés ko Elías inyafako nijmi Jesús. 4 'Ba 'batsa'en Pedro kitsure Jesús:

—Na'en, ¡á ndani nga nga'e tetsuba! Tsa mejénri, sindaạ ján ni'ya ki'ndi nga'e, jngu xi tsiji ko jngu xi tse'e Moisés 'ba ko jngu xi tse'e Elías.

5 'Ba yejerañu tinchja Pedro, jngu yufi xi 'na ja'etsink'ianre nchjabiu, 'ba ngajin yufibiu 'etjujin jngu jnda xi kitsu:

—Kui=bi xi Ki'ndinạ xi 'ñu tsimijaạn 'ba xi tsja tjinnạ ngat'a tse'e. Tasen ñojon_ru kui.

6 'Ba kionga kjint'ere jndabiu xutare, kitsikindi nkjain 'nda t'anangiu 'ba 'ñu kitsakjun. 7 'Ba 'batsa'en Jesús kitsitiñat'are 'ba kitsiko, 'ba kitsure:

—Tisetjion 'ba bi kun.

8 'Ba kionga kiskjenitjen ngani nkjain nchjabiu, tu'yá nde tsabeni. Tu Jesús tajngu sejña ya'a.

9 'Ba kionga je inyandibajen ngani nindu, Jesús 'enere nchjabiu, 'ba kitsure:

—Tu'yá 'be_ru nijmi mé= xi kji'yo, ka'nda nga Ki'ndire Xuta xi'iun kjua'aya nganire ngajinre mik'en.

10 'Ba xutare Jesús tsiningiyare:

—¿Ánñu chjine kjuatexuma tsuni nga Elías tjinnere nga tjun kjua'e?

11 'Ba Jesús kitsingojore:

—Kjuakixi= nga Elías tjun kjua'e 'ba nga kui k'uenda ngayéje. 12 Tunga an xin_nuụ nga Elías je ja'e, tunga xuta bi tsabexkun, tusa kitsiko jotsa'en kui kuamejénre. 'Ba 'ba=nde tsa'en Ki'ndire Xuta xi'iun kjua'a kjuanima ngaya ntsja xutabiu.

13 'Ba 'batsa'en xutare kuankjinre nga ngat'are Juan Bautista= kinchja nga 'ba kitsu.

Nga tsinda Jesús jngu chana'en xi tijñajinre isennixtjin xi bi nda
Mr. 9:14-29; Lc. 9:37-43

14 'Ba kionga ja'e ngani ña inya xutankjiun, jngu xuta kitsitiñat'are Jesús 'ba tsakasenkunch'int'are, 'ba kitsure:

15 —Na'en, ngatja'animachiri ki'ndinạ, ngat'a tjin= nixtjin nga 'mexkjuen 'ba fatse 'ba ne 'ñu fa'a kjuanima. 'Ba nkjin ndiya kajin ndi'i asa nanda. 16 'Ba ja'eko_rạ xutari, tunga bi kuánre kjininda.

17 'Ba meni Jesús kitsingojo:

—¡Xuta xi tjin nganda'e tsajainre kjuamakjain 'ba xtan koni! ¿Kjia'á= 'nda ku-atejñajin_nuụ? ¿Kjia'á= 'nda xukjuako_nuụ? Ndekonu ki'ndibiu nga'e.

18 'Ba Jesús jatiko isennixtjin xi bi ndo, 'ba 'etjukajinre ki'ndibiu. 'Ba ndekuini chubabiu kuanda.

19 'Ba 'batsa'en xutare Jesús kitsitiñat'are 'ba tsiningiyat'axinre:

—¿Ánñu bi kuán kji'naxjenị jịn isennixtjinbiu?

20 'Ba Jesús kitsure:

—Ngat'a ne chuba makjainnu, 'ba xinkixi_nuu̱, tsa tjinchinu kjuamakjain ninga tu ichisa joni xujma mostaza, ku̱an k'uin_ru nindubi: “Texin nga'e 'ba kja'e nga'nde t'in”, 'ba nindu kuetukaxin. 'Ba tume na'en ku̱annu tsa 'ba tsa'en ku̱akjainnu. 21 Tunga isennixtjin joni kibi bi tu chu̱ba̱ 'betju. Kio=nga chukua Na'enchana 'ba nga betsuba kjindia, kio=nga 'betju.

Nga be'e ngani nijmi Jesús nga kueya
Mr. 9:30-32; Lc. 9:43-45

22 'Ba kionga Jesús tsu'bako xutare nangi Galilea, kitsure:

—Ki'ndire Xuta xi'iun ku̱angantsja ngaya ntsja xuta, 23 'ba kjuinik'en. Tunga xi majánni nixtjin kjua'aya nganire ngajinre mik'en.

'Ba xutare 'ñu kuabare nga 'ba kitsu Jesús.

Nga Jesús 'bechjintjai ningu

24 'Ba kionga Jesús ko xutare echu naxinanda Capernaum, xuta xi kjebechjintjai ningu xi kjijña naxinanda Jerusalén kitsitiñat'are Pedro, 'ba tsiningiyare:

—¿A bi 'bechjintjai ningu maestruri?

25 'Ba Pedro kitsingojo:

—Jun, 'bechjintjai.

'Ba kionga Pedro ja'as'en ni'ya ña tijña Jesús, Jesús tjun kitsure:

—¿Jó sji ji, Simón? Rey xi tjin ngasun'ndebi, ¿'yá= xi tsik'echjintjai? ¿A xi tujngu naxinandare, asa xuta xi kja'ere?

26 'Ba Pedro kitsingojore:

—Xuta xi kja'ere.

'Ba Jesús kitsu ngani:

—Ngu, xi tujngu naxinandare tume 'bechji, tsu'ba. 27 Tunga tuxi bi ch'o ku̱anire nchjabiu, tusa t'in ngandai ndachikun 'ba chanikja'ajin tsitin. Tjiuti xi tjun skat'a, chju'i ts'a. 'Ba kio ku̱asjairi jngu ton xi ku̱an k'uechjintjaini jó xuta. Chjube tonbiu 'ba t'ik'echjintjai ngat'ari 'ba ngat'ana̱.

18

Nga tsu Jesús 'yá= xi ngisa chjire ña batexuma Na'enchana
Mr. 9:33-37; Lc. 9:46-48

1 'Ba ndekuini nixtjinbiu xutare Jesús kitsitiñat'are 'ba tsiningiyare:

—¿'Yá= xi ngisa chjire ña batexuma Na'enchana?

2 'Ba Jesús kinchjare jngu ki'ndi chi 'ba kitsikasen ngamasenre xutabiu, 3 'ba kitsure:

—Kjuakixi= xi xin_nuu̱. Tsa bi si'indo inimanu 'ba sik'antjaiyo yojonu joni jngu chi'ndi chi, bi kuitjas'ion ña batexuma Na'enchana. 4 Kui kjuañu, tu'yañu xi k'uaxjenima yojore joni chi'ndi chibi, kui= xi ngisa chjire ña batexuma Na'enchana. 5 'Ba xi skjebetjo ngat'ana̱ jngu chi'ndi chi joni kibi, kui xi an tikjebetjona̱.

Nga bakuya Jesús ngat'are xuta xi tsikajngi je xuta xi kja'ere
Mr. 9:42-48; Lc. 17:1-2

6 ’'Ba tu'yañu xi sikajngi je jngu chi'ndi chi joni kibi xi makjainre ngat'ana̱, tusa ngisa ndani ngat'are tsa s'e̱t'a ngisin jngu ndiojo tse 'ba xanikja'ajin ña nanga ndachikun. 7 ¡Nimaxuni xuta xi tjin ngasun'ndebi, ngat'a tjin= mé= xi tsikajngi je! Ngat'a s'e̱ntsjai mé= xi sikajngi je xuta. Tunga, ¡nimaxuni xuta xi sikajngi je xuta xi kja'ere!

8 ’'Ba mani, tsa ndsai asa ndsakui tsikajngijeri, tusa tichatjin 'ba chanikja'at'axin. Ngat'a ngisa= ndani ngat'ari tsa kutu ntsja asa kutu ndsaku tetsji nga kuitjas'en ña k'uendukunntsjai xuta, 'ba bi ngojó ndsai asa ngojó ndsakui xanikja'ajinri ngajin ndi'i ña bi 'boya. 9 'Ba tsa tuxkuin xi tsikajngijeri, tusa 'na̱xje 'ba chanikja'at'axin. Ngat'a

ngisa= ndani ngat'ari tsa tu jngusa tuxkuin kuitjas'en ña k'uendukunntsjai xuta, 'ba bi ngojó tuxkuin xanikja'ajinri ngajin ndi'i ña bi 'boya.

Nga 'bejña kusun Jesús ngat'are chutsanga xi kichaja
Lc. 15:3-7

10 'T'ejin kakún. Bi 'naxjengiu jngu chi'ndi chi joni kibi. Ngu xin_nuu nga ankjelere
ki'ndibiu xi tjindu ngank'aa, kui= xi tjinduntsjai ngixkun Na'enna xi tijña ngank'aa.
11 Ngat'a Ki'ndire Xuta xi'iun ja'etsik'angi xi je kichaja tsakaiñu.
12 '¿Jó mixun jun? Tsa jngu xuta tjinre jngu sientu chutsanga, 'ba tsa jngu chajare,
¿a bi sik'endu xi yachute ko yachan ñajan ngajin ngijño 'ba kuekangisjai xi kichajo?
13 Kjuakixi= xi xin_nuu. Tsa kuasjaire xi kichajo, ngisa= tsja kuanre ngat'are kui, nga
ko mare xi yachute ko yachan ñajan xi bi kichajo. 14 'Ba nde tsa'en bi mejénre Na'ennu
xi tijña ngank'aa nga nijnguú ki'ndi chi joni kibi xaja.

Nga bakuya Jesús ngat'are kjuanichat'a
Lc. 17:3

15 'Ba tsa nts'é ch'o tsikori, t'ichin 'ba chuko nijmi tajngui 'ba 'ba t'in_ri nga bi nda tjin
mé= xi titsa'en. 'Ba tsa kjuint'e enri, je nda kich'a ngani nts'é. 16 Tunga tsa bi kjuint'e enri,
t'ikue jngu asa jó xuta xi kja'ere, tuxi 'batsa'en s'eni jó asa ján xi sikixiya mé= xi kuan.
17 Tunga tsa 'ba nde bi kjuint'e enre xutabiu, t'e_ri nijmi ngatsi'i xi mañajan ningu. 'Ba
tsa 'ba nde bi kjuint'e enre xi mañajan ningu, tu ngatja'yani joni xuta xi bi tse'e Israel asa
xi kjebechjintjai tsajmi.
18 'Ba xinkixi_nuu, mé= xi k'uechja'ndio nga'e ngasun'ndebi, 'ba=nde s'echja'nde
ngank'aa. 'Ba xi kua'e'ndio nga'e ngasun'ndebi, 'ba=nde kua'e'nde ngank'aa.
19 'Ba 'ba nde xin_nuu. Tsa jó kuon xi tujngu kjiyuju kakún nga'e ngasun'ndebi
ngat'are mé= xi mejénnú 'ba xja'a_ru Na'enna xi tijña ngank'aa, kui= xi sjanu mé= xi
xjo'o. 20 Ngat'a ña jó asa ján xuta kuañajan ngat'are ja'enna, kio= tesiaan ngamasenre
xutabiu —kitsu Jesús.
21 'Ba 'batsa'en Pedro kitsitiñat'are Jesús 'ba tsiningiyare:
—Na'en, ¿jó tjin ndiya sichat'a_ra nts'ia, tsa ch'o sikona? ¿A ka'nda yatu ndiya?
22 'Ba Jesús kitsingojore:
—Bi texinra tsa yatu ndiya, tusa yachute ko kan ndiya xi yatu.

Nga 'bejña kusun Jesús ngat'are chu'nda xi bi kitsichat'are xi tu jngu chu'nda ma

23 'Ba Jesús kitsu:
—'Ba mani, ña batexuma Na'enchana, ningusunkoña joni jngu rey xi kuamejénre
kitsa'enko kuenda chu'ndare. 24 'Ba kionga je ti'betuts'inre nga titsa'en xki, ja'enikasen
ngixkun jngu xi 'ñu tsé tjenre tse'e. 25 Tunga xutabiu tsajainre ton xi k'uechjini xi tjenre.
'Ba 'batsa'en xi naire 'exa nga sateña xutabiu, chjunre, ko ki'ndire, 'ba ko ngayéje xi
tjinre, tuxi 'batsa'en kuachjini xi tjenre. 26 'Ba 'batsa'en chu'ndabiu tsakasenkunch'in
ngixkun naire 'ba 'ets'are: "Na'en, ngatjas'echiri kjuaje kakun ngat'ana. K'uechji yejera
tonri", kitsure. 27 'Ba rey ja'animare chu'ndare 'ba kitsure: "Je bi nde tjenniri tsa'an."
'Ba kitsik'ejñandai. 28 Tunga kionga 'etju chu'ndabiu nga'ndebiu, kio kisatejin kja'e
chu'nda xi tu jngu chu'nda ma xi tjenchire tse'e. Xi yastisin 'ba kiskanijndusin 'ba
kitsure: "¡T'echji tonna xi tjenri!" 29 'Ba 'batsa'en tsakasenkunch'int'are chu'nda xi tu
jngu chu'nda ma, 'ba 'ets'are: "Ngatjas'echiri kjuaje kakun ngat'ana. K'uechjiyejera
tonri", kitsure. 30 Tunga xi ngijngu bi kuakjainre. Tusa nduya 'ete ka'nda nga k'uechji
ngayéje xi tjenre. 31 'Ba kionga chu'nda xi yak'a tsabe kibi, 'ñu on kuán kakun 'ba
ye'ere nijmi naire mé xi kuán. 32 'Ba 'batsa'en kinchja nganire naire chu'ndabiu 'ba
'bi kitsure: "Chu'nda ch'okun, an nimé kiskjebechjira ton xi tjenri tsa'an, tu ngat'are
nga kik'ets'anaa. 33 Ngu, ¿a bi 'ba nde tjinnere nga ja'animari tsakaiñu chu'nda xi tu
jngu chu'nda mo, jotsa'en ja'animara ji?" 34 'Ba 'ñu sti kuánre naire. 'Ba kitsingantsja

chu'ndabiu ngaya ntsja nchja xi tsikuenda nduya, ka'nda ngą k'uechji ngayéje ton xi tjenre.
35 'Ba Jesús kitsu ngisa:
—'Ba=nde sikonu Na'ennąą xi tijña ngank'aa, tsa bi ko ngayéje inimanu sichat'a_ru nts'io nga ch'o sikonu.

19

Nga bakuya Jesús ngat'are nga tsik'endu xinkjin xuta
Mr. 10:1-12; Lc. 16:18

1 Kionga je 'ba kitsu Jesús, 'etju nangi Galilea 'ba kiji nga'nde xi tjin nangi Judea, 'ba echu xingunda ndaje Jordán. 2 'Ba 'ñu nkjin xuta kitjenngi, 'ba kio kitsinda xi inyafesun.
3 'Ba yak'a xuta fariseo kitsitiñat'are Jesús, 'ba tsiningiyare tuxi skut'ayakoni, 'ba kitsure:
—¿A ma jngu xuta tsik'ejña chjunre tume kjuañu?
4 'Ba Jesús kitsure:
—¿A kje 'bexkiyajíun enre Na'enchana ña kua'indut'a jotsa'en Na'enchana kitsinda xuta ka'nda nga tuts'inre? 'Bi tsa'en kua'indut'a: “Xi'in ko chjun kitsinda.” 5 'Ba nde kua'indut'a ña kitsu: “Kui= kjuañu jngu xuta k'uejñani na'enre ko nare 'ba k'uejñako chjunre. 'Ba ngojó tu jngu sani kųan.” 6 'Ba bi nde jó mani ya'a, tu jngu sani. 'Bamani, xi Na'enchana je 'e'ñu, bi xuta ngasun'ndebi ngatakjejnda.
7 'Ba xutabiu tsiningiya ngani:
—Tunga tsa 'batsa'en tijña, ¿ánñu Moisés kitsja'ndeni nga jngu xuta kųan skjenitjenni jngu xujun xi tsu nga kitsikjet'a kjuabixanre, 'ba 'batsa'en kųan sik'ejña chjunre?
8 'Ba Jesús kitsure:
—Ngat'a taja= inimanu, kui= kjuañu Moisés kitsijo'oni nga kųan sik'ejño chjunnu. Tunga bi 'ba tsa'en kis'enda ka'nda nga tuts'inre. 9 Ngu an xin_nuų. Tsa jngu xuta sik'ejña chjunre 'ba tsa chjunre bi chajngi kitsa'ent'are, 'ba kja'e chjun k'uejñako ngani, kui= xi kjuachajngi titsa'ent'are chjunre. 'Ba tsa kja'e xuta kuixanko ngani chjun xi kitsik'ejña xi'inre, kui xutabiu xi 'ba nde kjuachajngi titsa'en.
10 'Ba xutare kitsure:
—Tsa 'batjin ngat'are xuta xi tjinre chjun, tusa nda tjin tsa bi kuixanko.
11 'Ba Jesús kitsure:
—Bi ngatsi'i xuta mankjinre kibi, tu kui sani xi Na'enchana je kitsjare nga kųankjinre. 12 Ngat'a tjin= xuta xi je 'batsa'en kitsin nga bi kųan kuixan. 'Ba tjin= xi xuta 'ba kitsiko. 'Ba tjin= xi 'bechja'ndere yojore tu ngat'are ña batexuma Na'enchana. Xi kųan kųankjinre kibi, ngatamankjinre.

Nga Jesús tsichikunta'en ki'ndi nisti
Mr. 10:13-16; Lc. 18:15-17

13 'Ba 'batsa'en ja'eko ki'ndire xuta, tuxi Jesús kuanenire ntsja 'ba kjuako Na'enchana ngat'are kui, tunga xutare Jesús jatiko xuta xi inyafa'eko ki'ndire. 14 'Ba 'batsa'en Jesús kitsu:
—Ta'e'nde_ru nisti ki'ndiu nga ngatjendekunnąą, 'ba bi 'bechja'nde_ru. Ngat'a xuta xi 'ba kun joni ki'ndi nisti, kui= xi tse'e ña batexuma Na'enchana.
15 'Ba kionga Jesús je yanere ntsja ki'ndi nistiu, 'etju nga'ndebiu.

Nga fako nijmi Jesús jngu chana'en nyina
Mr. 10:17-31; Lc. 18:18-30

16 'Ba 'batsa'en jngu chana'en kitsitiñat'are Jesús, 'ba kitsure:
—Maestru, ¿mé= xi tjinnere nga nda sa'aąn, tuxi kųan s'ęninąą kjuabenichun xi bi fet'a?
17 'Ba Jesús kitsingojore:

—¿Ánñu an techjaningiyaninaa ngat'are xi nda? Xi nda tu jngu ma sani. Tunga tsa mejénri s'eri kjuabenichun xi bi fet'a, tik'etjusin xi kua'indut'a kjuatexumo.
18 —¿Ñáre ñu? —kitsu chana'enbiu.
'Ba Jesús kitsure:
—Bi nik'en. Bi ñe'en kjuachajngi. Bi cheje ñe'en. Bi nukjuai en ndesu ngat'are xuta xi kja'ere. 19 Chakuin na'enri ko nari. 'Ba timején xingi jofatsa'en nimején yojori.
20 —Ngayéjebiu je kitsik'etjusaan —kitsu chana'enbiu—. ¿Mé= xi chaja ngisana?
21 'Ba Jesús kitsingojore:
—Tsa mejénri kuain jotsa'en mejénre Na'enchana, t'in 'ba tateñe ngayéje xi tjinri 'ba ta'e_ri xuta nima, 'ba 'batsa'en s'eri kjuanyina ngank'aa. 'Ba sa'e ndetjenngina.
22 Tunga kionga chana'enbiu kjint'e enbiu, tu ndusin kis'ere nga kiji, ngat'a ne nyina.
23 'Ba 'batsa'en Jesús kitsure xutare:
—Kjuakixi= xi xin_nuu. Ne na'en tjinre tsa jngu xuta nyina kjua'as'en ña batexuma Na'enchana. 24 'Ba xin ngani_nuu nga tusa bi na'en tjinre nga jngu chakameyu kjua'as'en nts'anre nindu, nga jngu xuta nyina kjua'as'en ña batexuma Na'enchana.
25 'Ba kionga xutare kjint'e kibiu, niki 'ñu= kuakunre, 'ba kitsu:
—Tsa 'batjin, ¿'yá= xi kuanre kjuinik'angi tsu'ba?
26 'Ba Jesús kiskutsejen'a xutabiu, 'ba kitsure:
—Xuta niñajanni kuanre 'ba sa'en, tunga Na'enchana tumeñu mare ña'an.
27 'Ba 'batsa'en Pedro kitsure:
—Jin je kik'ejña yejee xi tjinni 'ba tjenngiri nganda'e. Ngu, ¿mé= xi sakuni?
28 'Ba Jesús kitsingojore:
—Kjuakixi= xi xin_nuu. Tu'yañu xi tjenkona nganda'e, kionga kjua'e nixtjin nga kuaxatse ngayéje xi tjin 'ba nga kuakutsejen Ki'ndire Xuta xi'iun kjuajere nga k'uejña nga'nde ña sa'enre kjua xuta, 'ba nde kui nixtjinbiu kuetsubo nga'nde xi tejó mani nga si'an_ru kjua ntjere xuta tse'e Israel xi tejó ka'a mani. 29 'Ba tu'yañu xi tu ngat'ana 'ejña a ndaba= a nts'e= a ndichja= a na'enre= a nare= a ki'ndire asa nangi xi tjinre, kui xutabiu ngijngu sientu ka'a ngisa xi 'ejña kua'ere, 'ba 'ba nde sakure kjuabenichun xi bi fet'a. 30 Tunga nkjin= xuta xi tjun ma nganda'e, kui= xi fet'ani kuan. 'Ba nkjin= xuta xi fet'ani nganda'e, kui= xi tjun kuan.

20

Nga 'bejña kusun Jesús ngat'a tse'e nchja xi kitsa'exa ngajin ña tintje uva

1 'Ba Jesús kitsu:
—Ngat'a ña batexuma Na'enchana, nde 'ba=nire joni jngu xuta xi tse nangi tjinre. Xi tajñu 'etju, nga kikajngi chu'nda, tuxi sa'exajinni ña tintjere uva. 2 'Ba kionga je kis'endakore chu'nda nga k'uechjire jotjin jenre xuta nga jngu nixtjin, kitsikasen ña tintjere uva. 3 'Ba mejen chuba ñajan nga tajñu, xutabiu kiji ngani ña ma ndetsin 'ba tsabe kja'e xuta xi kio inya, xi tsajainre xajín. 4 'Ba kitsure: "Tusa tangin ña'axo ngajin ña tintjena uva ngayeje, 'ba nda tjin k'uechji_nuu", kitsure nchjabiu. 'Ba kui kiji. 5 'Ba nde kiji ngani xutabiu mejen nga nyusen, 'ba mejen chuba ján nga kuangixun, 'ba nde 'ba= kitsa'en ngani. 6 'Ba je mejen chuba ón nga kuangixun kiji ngani ña ma ndetsin, 'ba kio tsabe kja'e xuta xi tsajainre xajín. 'Ba kitsure: "Jun na'en, ¿ánñu i kafa'añu nixtjin nga bi kaña'axo?" 7 'Ba nchjabiu kitsu: "Ngat'a tu'yá titsja xani." 'Ba kui kitsure: "Tusa tangin ña'axo ngajin ña tintjena uva ngayeje." 8 'Ba kionga je kuajñu, xi naire uva jako xuta xi kutsejenre chu'ndo 'ba kitsure: "Nukjua_ri chu'ndo 'ba t'echji_ri nixtjin xi katsa'exa. T'etuts'inni_ri xi jaskan kafa'as'en 'ba tikjet'ani xi tjun kafa'as'en." 9 'Ba ja'e chu'nda xi ja'as'en je mejen chuba ón nga kuangixun 'ba kuachjire nga jngu jngu jotjin jenre xuta nga jngu nixtjin. 10 'Ba kionga ja'e chu'nda xi tjun ja'as'en, kitsikja'etsjen nga ngisa tse kua'ere. Tunga jotjin jenre xuta nga jngu nixtjin kika'ere nga jngu jngu ngayeje.

11 'Ba kionga je kiskjebechji, josiko xi naire uva. 12 'Ba kitsure: “Nchjabi xi kafet'ani
nga kafa'as'en, tu jngu hora= katsa'exasa. Tunga nde ngusun tjin kik'echjini_ri joni jin
xi tsa'a nixtjin kachukjuakoni xa ko ndaba.” 13 Tunga xi naire xo 'bitsa'en kitsingojore
chu'nda xi 'ba titsure: “Amigu, tumé tekja'ara. ¿A bi 'batsa'en kas'endanina nga 'batjin
k'uechjira jotjin jenre xuta nga jngu nixtjin? 14 Ngu chjube tonri 'ba t'in. Mején=na nde
'batjin k'uechjini_ra xi jaskan kafa'as'en jotjin te'bechjira ji. 15 ¿A bi tjinna ndiyare nga
sikua tonna jotsa'en mejénna? ¿Asa maxinri ngat'a nda= ña xuta?” 16 Ngu xi fet'ani ma
nganda'e, kui xi tjun kuan. 'Ba xi tjun ma nganda'e, kui= xi fet'ani kuan ngani —kitsu
Jesús.

Nga Jesús be'e nijmi xi majánni ndiya nga kueya
Mr. 10:32-34; Lc. 18:31-34

17 'Ba kionga Jesús tjenya ndiya xi fini naxinanda Jerusalén, kinchjat'axinre xutare xi
tejó, 'ba kitsure:
18 —Tasen ñojon. Jun je te'yo nga mangian naxinanda Jerusalén ña Ki'ndire Xuta xi'iun
kuangantsja ngaya ntsja xi ngakure na'mi ko nchja chjine kjuatexuma. Kui= xi k'uexa
nga kjuinik'en 19 'ba singantsjare xuta xi bi tse'e Israel, xi sisubare, kuajare 'ba kuat'a
kru. Tunga xi majánni nixtjin kjua'aya nganire ngajinre mik'en.

Nga nare Santiago ko Juan mi'are jngu kjuanda Jesús
Mr. 10:35-45

20 'Ba kio kitsitiñat'are Jesús nare ki'ndire Zebedeo 'ba tjenko nchja nistire, 'ba
tsakasenkunch'int'are Jesús tuxi skui'anire jngu kjuanda. 21 'Ba Jesús kitsure:
—¿Mé= xi mejénri?
'Ba chjunbiu kitsu:
—Kionga kuatexumai, ta'e'nde nga jngu ki'ndina ngat'ejña ngate kixiri 'ba jngu ngate
skjunri.
22 'Ba Jesús kitsingojore:
—Jun bi 'yo mé= xi chjo'o. ¿A kuannu kuitjaxtiu kjuanima xi an kjua'axtia?
'Ba nchjabiu kitsingojo:
—Jun. Kuanni.
23 'Ba Jesús kitsure:
—Kjuakixi= nga kuitjaxtiu kjuanima xi an kjua'axtia. Tunga tsa ngate kixina asa
ngate skjunna kuetsubo, bi an 'bakona nga sja_nuu, tu kui= xuta xi Na'enna je 'endare
nga'ndebiu kua'ere.
24 'Ba kionga xutare xi ngitio kjint'e kibiu, kuastike xuta xi jó. 25 Tunga Jesús kinchjare
'ba kitsure:
—Jotsa'en jun je 'yo nga xi ngakure xuta xi bi Judío 'ñu mejenre xutare, 'ba xi batexuma
ko kjua'ñure tsa'en nga kjuinik'etjusun enre. 26 Tunga ngajinnu bi 'ba kuan. Tusa xi
mejénre nga xiakun ngajinnu, tjinnere kuatesinre xi yak'a. 27 'Ba xi mejénre nga tjun
kuan ngajinnu, tjinnere kuan chu'ndare xi yak'a. 28 Ngat'a ninga Ki'ndire Xuta xi'iun bi
ja'e tuxi satesinnire. Tusa ja'ekatesinre xuta 'ba tuxi sjani yojore nga k'uechjintjai nkjin
xuta.

Nga tsinda Jesús jó xuta ka
Mr. 10:46-52; Lc. 18:35-43

29 Nga inya'betju Jericó Jesús ko xutare, 'ñu nkjin xuta kitjenngi. 30 'Ba jó xuta ka xi
tjindu ndai ndiyo, nga kjint'e nga Jesús tifa'a kio, kiski'ndaya:
—¡Na'en, ntjere David, ngatja'animari ngat'ani!
31 'Ba xutankjiun jatiko, tuxi xiu k'uenduni, tunga ngisa= 'ñu kiski'ndaya ngisa:
—¡Na'en, ntjere David, ngatja'animari ngat'ani!
32 'Ba 'batsa'en Jesús tsakasen'ñu 'ba kinchjare nchjabiu, 'ba kitsure:
—¿Mé= xi mejénnú nga sa'aan ngat'anu?

33 'Ba nchjabiu kitsingojore:
—Na'en, mejénni nga kuatsejen nganini.
34 'Ba Jesús ja'animare nchjabiu 'ba kitsiko tuxkun. 'Ba ndekuini chubabiu kuatsejenre 'ba kitjenngi Jesús.

21

Nga Jesús fa'as'en naxinanda Jerusalén
Mr. 11:1-11; Lc. 19:28-40; Jn. 12:12-19

1 'Ba kionga je inyatsitiñat'are naxinanda Jerusalén 'ba echu Betfagé, nga'nde xi tjindut'are tjenngi ya Olivo, 'ba kio Jesús kitsikasen jó xutare, 2 'ba kitsure:
—Tangiun naxinanda chi xi tijña nguba kio. Kio xio jngu naburra xi kjit'a'ñu ko ki'ndi burrure. Chjundo 'ba ndekonu nga'e. 3 'Ba tsa 'yá= xi jo kuetsunu, 'bi t'in_ru: "Na'ennaxu sichjen, 'ba ta'a sja ngani."
4 'Ba kuán tuxi 'etjusunni enre Na'enchana ña xuta profeta 'bi kitsu:
5 'Ba t'in_ru naxinanda Sión:
"Chutsijon, je ndibakunnu Reynu,
xi inda kjiya inimare 'ba tijñakjare jngu chaburru,
jngu ki'ndi burru, ki'ndire tjiunaxin xi ba'anijin ch'a."
6 'Ba 'batsa'en ngojó xutare kiji 'ba kitsa'en mé= xi kitsure Jesús. 7 'Ba 'batsa'en ja'eko naburra ko ki'ndi burrure, 'ba yanere najñure 'ba tsik'ejñakjare Jesús. 8 'Ba nkjin xuta inyabayujuya ndiyo najñure, 'ba tjin xi tsate tjiare ya 'ba yayuju ngaya ndiyo. 9 'Ba ngatsi'i xuta xi tjen titjun ko xi tjenngi, kiski'ndaya:
—¡Ngatjas'ere kjuaje ntjere David! ¡Ngatatsichikunta'en Na'enchana xi ndibani ngat'are ja'enre! ¡Ngatjas'e kjuaje ngank'aa!
10 'Ba kionga Jesús ja'as'en naxinanda Jerusalén, kuakunre ngatsi'i naxinando, 'ba kitsu:
—¿'Yá= tsé kibi?
11 'Ba xutankjin xi tjenko Jesús kitsu:
—Xuta chinga profeta Jesús, xuta xi tse'e Nazaret.

Nga 'baxje Jesús xuta xi inyabateña tsajmi ndetsinre ningu
Mr. 11:15-19; Lc. 19:45-48; Jn. 2:13-22

12 'Ba Jesús ja'as'en ndetsinre ningu 'ba ts'axje ngatsi'i xi kio inyabateña ko xi inyabatse, 'ba tso'otsakjan yamixare nchja xi inyatsik'antjaiya ton ko yaxilere xi inyabateña paloma. 13 'Ba kitsure:
—'Bitsa'en kua'indut'a enre Na'enchana: "Ni'yana, kui= xi kuan ni'ya ña xuta ma fakona." Tunga jun, ngijore chacheje kjiño'on.
14 'Ba kitsitiñat'are Jesús ndetsinre ningu xuta ka ko xi bi ma fi, 'ba kui kitsinda. 15 Tunga xi ngakure na'miu ko nchja chjine kjuatexuma kuastire nga tsabe kjuakun xi kitsa'en Jesús 'ba nga kjint'e jndare nisti ki'ndi xi inyakji'ndaya ndetsinre ningu nga inyatsu: "¡Ngatjas'ere kjuaje ntjere David!" 16 'Ba nchjabiu kitsure Jesús:
—¿A tenu'ya=ni mé= xi inyatsuri nisti ki'ndiu?
'Ba Jesús kitsingojore:
—Jun, tent'eña. 'Ba ¿a kje 'bexkiyajíun enre Na'enchana ña kua'indut'a kibi? 'Bi tsa'en kua'indut'a:
Son xi 'betju ts'a nisti ki'ndi ko ki'ndixu,
kui son xi 'endare Na'enchana tuxi sichjinire.
17 'Ba 'batsa'en Jesús tsakasent'axinre 'ba 'etjujin naxinando 'ba kiji Betania ña ja'are nistjen.

Nga Jesús ch'o tsure ya higuera xi tsajainre tu
Mr. 11:12-14, 20-26

18 'Ba nga tajñu kionga Jesús tifi ngani ngajin naxinando, kuabojore. 19 'Ba nga tsabe
jngu ya higuera xi sejña ndai ndiyo, kiji ña sejña, tumé tu kuasjai'are, tu suba xka=
yajare. 'Ba 'batsa'en kitsure ya higuerabiu:
—¡Niñajan nde ngatjas'eniri tu!
'Ba ta'a kixi yabiu. 20 'Ba kionga xutare tsabe mé xi kuán, tu kuakunre, 'ba tsiningiyare
Jesús:
—¿Jó kuánnire nga ta'a kixi ya higuerabiu?
21 'Ba Jesús kitsingojore:
—Kjuakixi= xi xin_nuu̱. Tsa makjainnu 'ba bi jó ján kjuo kakún, bi tu kibi xi
kitsikuaa̱ ya higuera ku̱annu si'aa̱n, ka'nda kui nindubi ku̱an k'uin_ru: "Texin kio 'ba
chanikja'ajin yojori ndachikun", 'ba 'ba= ku̱an ya'a. 22 Tsa makjainnu, sakunu tumeñu
xi xja'a_ru Na'enchana kionga xuko.

Nga miningiyare xuta xa Jesús 'yá= xi kitsjare kjua'ñu
Mr. 11:27-33; Lc. 20:1-8

23 'Ba Jesús ja'as'en ngani ndetsinre ningu, 'ba kionga tibakuya kio, kitsitiñat'are xi
ngakure na'miu ko nchja chingare naxinando, 'ba kitsure:
—¿Mé= kjua'ñu xi tjinri nga ma 'ba teñe'en? 'Ba ¿'yá= xi kitsjari kjua'ñubiu?
24 'Ba Jesús kitsingojore:
—'Ba nde an skuiningiya_nuu̱ jngu tsajmi, 'ba tsa singojonu, 'ba nde an xin_nuu̱ 'yá
xi kitsjana̱ kjua'ñu nga 'bi tsa'aa̱n. 25 ¿'Yá= xi kitsikasen Juan Bautista nga ja'ekatenda
xuta? ¿A Na'enchana, asa xuta ngasun'nde?
'Ba 'batsa'en joyare nchjabiu kibiu, 'ba kitsure xinkjin:
—Tsa kuixan nga Na'enchana kitsikasen, ngu kui kuetsu=na: "¿'Ba ánñu bi kuak-
jainninu xi kitsu Juan?" 26 'Ba tsa kuixan nga xuta kitsikasen, ngu kjuendene tsi'ina
naxinando, ngat'a ngatsi'i tsu= nga Juan jngu profeta.
27 'Ba 'bitsa'en kitsingojore Jesús:
—Bi 'yee̱.
'Ba nde Jesús kitsingojore:
—Ninga an bi 'ba xin_nuu̱ 'yá= xi kitsjana̱ kjua'ñu nga 'bi tsa'aa̱n.

Nga 'bejña kusun Jesús ngat'a tse'e xuta xi tjinre jó ki'ndi xi'in

28 'Ba Jesús tsiningiya ngisare:
—¿Jó mixun jun ngat'are kibi? Jngu xuta kis'ere jó ki'ndi xi'in. 'Ba kitsitiñat'are
xi titjun, 'ba kitsure: "Na'enna̱, t'iña'axai ña tjintjena uva nganda'e." 29 'Ba ki'ndire
kitsingojore: "Bi mejénna̱ kjuia̱." Tunga jaskan kitsik'antjaiya kjuafa'etsjenre 'ba kiji.
30 'Ba kitsitiñat'a nganire ki'ndire xi ngijngu 'ba nde 'ba= kitsu nganire jo kitsure xi titjun.
Tunga kui kitsu: "Jo'o na'en, sa'e kjuia̱." Tunga bi kijini. 31 'Bamani, ¿ñáre ngojó kitsa'en
xi mejénre na'enre?
'Ba nchjabiu kitsu:
—Xi tjun.
'Ba Jesús kitsure:
—Kjuakixi= xi xin_nuu̱ nga nchja xi kjebechjintjai tsajmi ngat'are Roma ko yanchjin
ska, kui tjun kjua'as'en ña batexuma Na'enchana nga ko mare jun. 32 Ngat'a Juan
Bautista ja'ekakuyanu mé= xi kixi tjin, 'ba jun bi kuakjainnu. Tunga nchja xi kjebechjin-
tjai tsajmi ko yanchjin sko, tusa kui kuakjainre. 'Ba jun, ninga kji'yo ngayéje kibiu, bi
kjinik'antjaiyo kjuafa'etsjennu 'ba kuakjainnu.

Nga 'bejña kusun Jesús ngat'a tse'e nchja xi tsa'exako uva
Mr. 12:1-12; Lc. 20:9-19

33 'Ba Jesús kitsu:

—Tasen ñojon ngijngu kjuakusun: Jngu xuta nyina 'entje uva, 'ba 'ench'are, 'ba kiskju'ngi jngu nga'nde ña sits'iungi uva, 'ba kiskjenitjen jngu torre, tuxi kụan sikuenda yejeni nga'ndebiu.

’'Ba sa'e kitsikeyare nga'ndio nchja xi mare tsa'exako uva 'ba kui kjin kiji. 34 'Ba kionga je echu chanre, xutabiu kitsikasen chu'ndare, tuxi skui'anire nchja xi tsa'exako uvare chan xi 'bakore. 35 Tunga nchjabiu kitsuba nchja chu'ndare xutabiu. Jngu xi ye'ere, 'ba jngu kitsik'en, 'ba jngu ye'ere ndiojo. 36 'Ba ngisa nkjin chu'ndare xutabiu kitsikasen ngani nga ko mare nga tuts'inre, tunga nde 'ba= kitsiko ngani nchjabiu.

37 ’Ngu xi kuánñu kitsikasen ki'ndire xutabiu, 'ba 'bitsa'en kitsikja'etsjen: “Skuekun nchjabiu ki'ndiną.” 38 Tunga kionga nchjabiu tsabe nga titsitiñat'are ki'ndire xutabiu, 'bi kitsure xinkjin: “Kui=bi xi xuntsja yeje xi tjinre na'enre. Tusa sik'ian, tuxi tsajan kụanni xi xuntsja.” 39 'Ba 'batsa'en kitsuba nchjabiu ki'ndire xutabiu 'ba kikot'axin nga'nde ña tintje uva 'ba kitsik'en.

40 ’'Ba mani, kionga kjua'e xi naire ña tjintje uva, ¿mé= xi siko xuta xi tsa'exako uva? —kitsu Jesús.

41 'Ba kui kitsingojore:

—Bi kjua'animare nga sik'en nchja ch'okunbiu. 'Ba kja'e xuta sikeya nganire nga'nde ña tintjere uva, xi sjare chan xi 'bakore kionga kjuechu chanre.

42 'Ba Jesús kitsure:

—¿A kje 'bexkiyajíun enbi xi kua'indut'a enre Na'enchana? Ngu 'bi tsu:

Ndiojo xi nchja chjinexjo ts'axjengi,
kui= xi je kuán ndiojo titjun.
Na'enchana xi 'ba kitsa'en,
'ba tu makun=na nga 'yaña.

43 Kui= kjuañu 'ba texinni_nụụ. Xja'anu ña batexuma Na'enchana, 'ba kua'e=re nga'ndebiu xuta xi kja'ere xi sja tu. 44 'Ba ngat'are ndiojo xi nchja enre Na'enchana, tsa tjin xi skasun ndiojobiu, niki kụaxkua. 'Ba xi kuejenere ndiojobiu, niki kụaxi —kitsu Jesús.

45 'Ba kionga xi ngakure na'miu ko xuta fariseo kjint'e kjuakusun xi kitsu Jesús, kuankjinre nga ngat'are kui tinchja. 46 'Ba kuamejénre kitsuba tsakaiñu, tunga kitsakjunke xutankjiun, ngat'a xutankjiun tsu nga Jesús jngu profeta.

22

Nga Jesús tsu kjuakusun ngat'a tse'e jngu s'i kjuabixan

1 'Ba 'batsa'en kinchja ngani Jesús nga 'ejñare kjuakusun xuta, 'ba kitsure:

2 —Ña batexuma Na'enchana nde 'ba=nire joni jngu rey xi ts'axje jngu s'i kionga tsixan ki'ndire. 3 'Ba 'batsa'en kitsikasen chu'ndare nga kuekinchjare xuta xi kitsikjint'e. Tunga xutabiu bi kuakjainre jendiba. 4 'Ba nde kja'e chu'ndare kitsikasen ngani, 'ba kitsure: “'Ba t'in_ru xuta xi je kitsikjint'ią, nga je tijñandaną xi chine 'ba nga je kafesun tjiundija ya'eną 'ba ko ki'ndi ndijaną xi je nda kun. Je tijñanda yeje. 'Ba t'in_ru nga ngatjendiba s'iu.” 5 Tunga xi kjinikjint'e bi kuenda kitsa'en. Jngu xi tu ngijña= kiji, 'ba xi ngijngu tu tsajmi= kikatseya, 6 'ba tjin xi tu chu'ndare rey kitsuba 'ba kitsi'onre 'ba kitsik'en. 7 Kionga kjint'e rey mé xi kuán, 'ñu kuastire 'ba 'exare chasoldadure nga kitsik'en xuta xi 'ba kitsa'en 'ba yaka naxinandare. 8 'Ba 'batsa'en kitsure rey chu'ndare: “Je tijñanda s'i tse'e kjuabixan, tunga xi kitsikjint'ią bi 'bakore nga kjua'e. 9 'Bamani tsu'ba, tangiun ña bakjanki ndiyo 'ba tu'ya xi skajiun 'ba t'in_ru ngatjendiba s'iu.” 10 'Ba 'batsa'en kiji chu'ndabiu ña bakjanki ndiyo. 'Ba kikotsi'i xi kisatejin, xi nda ninga xi bi nda. 'Ba 'batsa'en kitsitse xuta nga'nde ña tji'betju s'i kjuabixon.

11 ’'Ba kionga ja'as'en rey tuxi skueni xuta xi kjinikjint'e, kio tsabe jngu xuta xi bi yaja najñu tse'e kjuabixan. 12 'Ba kitsure: “Ji na'en, ¿jó tsa'en tsitjas'enni nga'e tsa bi kicheje

najñu tse'e kjuabixan?" Tunga kui tu xiu= tsik'ejña. 13 'Ba 'batsa'en rey kitsure nchja xi
inyabatesin yamixo: "T'e'ñu ndsaku ko ntsja xutabiu 'ba chanikjo'o ngandetsian ña jñu
chun, nga'nde ña ski'nda xuta 'ba ña kuajnga nde'ñu." 14 Ngat'a nkjin= mani xi nikjint'e,
tunga tu chuba mani xi tukja'ajin.

Nga bakuya Jesús 'yá= xi tjinnere nga s'e̱chjire
Mr. 12:13-17; Lc. 20:20-26

15 'Ba 'batsa'en xuta fariseo kik'endako xinkjin, tuxi sa'enni nga kuinchja Jesús jngu
en xi ku̱an kuangi. 16 'Ba kitsikasen xuta xi tse'e nchjabiu ko yak'a xutare Herodes xi 'bi
ja'etsure:

—Maestru, 'ya=ni nga kjuakixi= xi sji 'ba nga ko kjuakixi bakuye ndiyare Na'enchana
'ba nga bi kuenda ñe'en mé= xi tsu xuta, ngat'a bi tu isenre xuta 'mini_ri. 17 Kui kjua 'ba
t'inni̱, ¿jó sji? ¿A tixa'nde nga k'uechjintjai_ra xuta ngaku romano asa bi tixa'nde?

18 Tunga Jesús je be mé= kjuafa'etsjen ch'o xi ya'a nchjabiu, 'ba kitsure:

—Xuta jó nkjain, ¿ánñu an techut'ayakoninu? 19 Takunu jngu ton xi machjintjaini
tsajmi.

'Ba 'batsa'en ja'ekore nchjabiu jngu ton denario. 20 'Ba Jesús tsiningiyare:

—¿'Yá= tse'e isen xi kjit'a nga'e 'ba 'yá= tse'e ja'en xi kua'indut'a?

21 'Ba nchjabiu kitsure:

—Tse'e xuta ngaku romano.

'Ba 'batsa'en Jesús kitsure:

—Ngu, ta'e_ru xuta ngaku romano xi kui tse'e, 'ba ta'e_ru Na'enchana xi tse'e kui.

22 'Ba kionga nchjabiu kjint'e kibi, tu kuakunre 'ba kiji.

Nga bakuya Jesús ngat'a tse'e kjuafa'aya
Mr. 12:18-27; Lc. 20:27-40

23 'Ba ndekuini nixtjinbiu, yak'a xuta saduceo ja'ekun Jesús. Kui= nchjabiu tsu nga
mik'en bi nde fa'ayanire. 'Ba 'bitsa'en tsiningiyare:

24 —Ji na'en, Moisés 'bi kitsu nixtjin kuatse jan: "Tsa tjin xi kueya 'ba bi s'e̱kore ki'ndi
chjunre, nts'e= tjinnere nga k'uejñako ngani chjun k'anbiu, tuxi sjanire ki'ndi nts'e xi
k'ion." 25 Ngu kis'e nga'e ngajinni̱ yatu nchja xi nts'e mani. Xi titjun tsixan 'ba k'en.
Ngat'a bi kis'ere ki'ndi, chjun k'anre tsik'ejñako ngani nts'e. 26 Tunga nde k'en ngani nts'e
xi majóni, xi majánni ngayeje, ka'nda xi mayatuni. 27 'Ba jaskan k'en chjunbiu ngayeje.
28 Ngu, nixtjin nga kjua'aya nganire xuta ngajinre mik'en, ¿ñáre nga yatu nchjabiu ku̱an
xi'inre chjunbiu? Ngat'a ngatsi'i tsik'enduko.

29 'Ba Jesús kitsingojore:

—Tjijñunu, ngat'a bi 'yo mé= xi kua'indut'a enre Na'enchana ninga kjua'ñure kui.
30 Ngat'a kionga kjua'aya nganire xuta ngajinre mik'en, bi nde kuixanni ninga bi
nde sikixanni ki'ndire ngayeje. Ngu joni ankjele xi tjindu ngank'aa ku̱an. 31 Tunga
ngat'are nga kjua'aya nganire xuta ngajinre mik'en, ¿a kje 'bexkiyajíun mé= xi tsu enre
Na'enchana? Nga kitsu: 32 "An= ña̱ Na'enre Abraham, Na'enre Isaac 'ba Na'enre Jacob."
'Ba Na'enchana bi Na'enre mik'en kuán, tu tse'e sani xi tjindukun.

33 'Ba kionga xutankjiun kjint'e kibi, tu kuakunre jotsa'en yakuya Jesús.

Nga bakuya Jesús ñáre kjuatexuma xi ngisa tjun tijña
Mr. 12:28-34

34 'Ba 'batsa'en kuañajanko xinkjin xuta fariseo nga kjint'e nga tu xiu= kitsik'endu
nchja saduceo Jesús. 35 'Ba jngu xi ndekuini nchjabiu, xi 'ñu be kjuatexuma, tsiningiyare
Jesús tuxi skut'ayakoni, 'ba 'bitsa'en tsiningiyare:

36 —Maestru, ¿ñáre kjuatexuma xi ngisa tjun tijña ngajinre ngayéje kjuatexuma?

37 'Ba Jesús kitsingojore:

—“Timején Na'enchana xi Na'enri ko ngayéje inimari, ko ngayéje yojori, 'ba ko ngayéje kjuafa'etsjenri.” 38 Kui= kjuatexumabi xi ngisa tjun tijña. 39 'Ba xi majóni nde 'ba=tsa'en tjun tijñani, xi tsu: “Timején xingi jotsa'en nimején yojori.” 40 Ngojó kjuatexumabi, kio= ndibanire ngayéje xi tsu kjuatexumo ko xi kitsi'indu nchja chinga profeta.

Nga miningiya Jesús 'yá= ntje ndibanire Cristo
Mr. 12:35-37; Lc. 20:41-44

41 'Ba kionga nchja fariseo inya ngisa, 42 Jesús tsiningiyare:
—¿Jó mixun jun ngat'are Cristo? ¿'Yá= ntje ndibanire?
'Ba nchjabiu kitsingojo:
—Ntjere David.
43 'Ba 'batsa'en Jesús kitsure:
—Ngu, ¿ánñu David kitsuni nga Cristo xi Na'enre mani, nga kitsikinchja Isennix-tjintsjere Na'enchana? Ngat'a David kitsu:
44 Na'enchana kitsure Na'enna̱:
“Teni ngate kixina̱,
ka'nda nga xi bi nda ya'ari ngi ndsakui sik'endaa̱.”
45 Ngu, ¿jótsa'en ntjere David kjuendibani Cristo nga ndekui David Na'enna̱ tsure?
46 'Ba ni'yá kuán kitsingojore Jesús. 'Ba tsaka'anire kui nixtjinbiu ni'yá nde kuánni kakun nga tsiningiya ngisare Jesús.

23

Nga baneje Jesús xuta fariseo ko chjine kjuatexumo
Mr. 12:38-40; Lc. 11:37-54; 20:45-47

1 'Ba 'batsa'en Jesús kitsure xutankjiun ko xutare:
2 —Chjine kjuatexuma ko xuta fariseo, kui= xi tjinre xa nganda'e joni Moisés nixtjin kuatse jan, ngat'a kui= xi tsuya kjuatexumo. 3 'Bamani tsu'ba, tik'etjusun 'ba ti'on ngayéje xi kuetsunu. Tunga bi 'ba ño'on jotsa'en kui, ngat'a bi tsik'etjusun mé= xi tsu. 4 'Ba ba'ñu ch'a xi na'enre nga kana, xi bi ma ch'anijin tajngua, 'ba basun tjiare xuta. Tunga kui ni̱ 'bi=tjin ntsja tsik'akore. 5 Tusa tsa'en yeje tsajmi tuxi xuta skueni jotsa'en bekun Na'enchana. 'Bamani tsiteya ngisa kaxa ña bayuya xujun xi kua'indut'a enre Na'enchana 'ba 'bet'a stjen ko tjiare, 'ba tsinduju ngisa ntsja'are najñure. 6 'Ba matsjare 'bendu nga'nde xi ngisa nda ña tjima jngu s'i 'ba matsjare 'bendusun yaxile xi inyatitjun ni'ya sinagoga. 7 'Ba matsjare nga nda nite'ndare ngajin ndetsin 'ba nga maestru k'uinre ngayeje.
8 ’Tunga jun, bi ba'e'ndio nga maestru kuetsunu xuta, ngat'a tu jngu ma sani maestrunu, 'ba nts'io chubo ngatsi'u. 9 'Ba tu'yá na'en 'mi_ru nga'e t'anangiu, ngat'a tu jngu ma sani Na'ennu, xi tijña ngank'aa. 10 Ninga bi ba'e'ndio nga nai kuetsunu xuta, ngat'a tu jngu ma sani nainu, xi Cristo. 11 Xi mejénre nga xiakun ngajinnu, kui= xi tjinnere nga sa'exat'are xi yak'a. 12 Ngat'a xi tu kui tajngu nk'a 'baxje yojore, kui= xi kjui'naxjenima. 'Ba xi k'uaxjenima yojore, kui= xi sakure kjuaje.
13 ’¡Nimaxuni ngat'anu, chjine kjuatexuma ko xuta fariseo, xi jó nkjon! Ngat'a 'bechja'ndeñu tuxi xuta bi kjua'as'enni ña batexuma Na'enchana. 'Ba ninga jun bi bitjas'ion, 'ba ninga bi ba'e'nde_ru xuta xi mejénre kjua'as'en.
14 ’¡Nimaxuni ngat'anu, chjine kjuatexuma ko xuta fariseo, xi jó nkjon! Ngat'a chja'a_ru ni'yare yanchjin k'on 'ba tuxi k'ue'mota'enñu yojonu 'ñu tsé chuko Na'enchana. Tu kjuare kibiu 'ñu tsé kjuanima kuitjaxtiu.
15 ’¡Nimaxuni ngat'anu, chjine kjuatexuma ko xuta fariseo, xi jó nkjon! Ngat'a fenu nga betsumo ngasun'ndio ko ndachikun nga minyisjo xuta xi ku̱an ku̱akjainre jotsa'en makjainnu. 'Ba kionga je masjaijngunu, ño'on nga kui xutabiu ngisa 'ñu sa'en ngisa mé= xi tse'e chanayiu nga ko mare jun.

16 ’¡Nimaxuni ngat'anu, jun xuta ka xi baku ndiya_ru xuta! Xi mixun: “Tsa tjin xi
sik'axki ngat'are ningu, bi tjinnere nga sik'etjusun enre. Tunga xi sik'axki ngat'are
ton xi oro ni xi tjin ngaya ningu, kui= xi tjinnere nga sik'etjusun enre.” 17 Jun xuta
chikun 'ba ka. ¿Ñáre xi ngisa chjire? ¿A ton xi oro ni=, asa ningu ña tijña Na'enchana
xi tsichikunta'en ton xi oro ni? 18 'Ba nde mixun: “Tsa tjin xi sik'axki ngat'are altar, kui
bi tjinnere nga sik'etjusun enre. Tunga xi sik'axki ngat'are chje xi tijñasun altar, kui= xi
tjinnere nga sik'etjusun enre.” 19 Jun xi xuta ka kuon. ¿Ñáre xi ngisa chjire? ¿A chje=,
asa altar ña Na'enchana tsichikunta'en chje=? 20 'Bamani tsu'ba, xi tsik'axki ngat'are
altar, kui= xi je titsik'axki ngat'are altar ko xi kio tjindusun. 21 'Ba xi tsik'axki ngat'are
ningu, kui= xi je titsik'axki ngat'are ningu ko Na'enchana xi kio tijña. 22 'Ba xi tsik'axki
ngat'are ngank'aa, kui= xi titsik'axki nga'nde ña tsa'en kjua Na'enchana ko Na'enchana
xi kio tijña.

23 ’¡Nimaxuni ngat'anu, chjine kjuatexuma ko xuta fariseo, xi jó nkjon! Ngat'a ba'e_ru
Na'enchana jngu ka'a tsujmi ntje xi tsjare jnda xi chine joni menta, anis, 'ba ko
comino jotsa'en kua'indut'a kjuatexumo; tunga nichiyajiñu xi ngisa chjire xi 'ba nde
bakuya kjuatexumo: nga kixi kuon ngixkun Na'enchana, nga s'e̱nu kjuanima kakun,
'ba nga kixi ku̱akjainnu enre Na'enchana. Ki=bi xi tjinnere kjiño'on tsakaiñu, 'ba bi
kjinichiyajiun nga si'on xi kja'ere. 24 Xuta ka xi baku ndiya_ru xuta. Xi nika'angiu
tjiunatse 'ba tusa chakameyu tjujion.

25 ’¡Nimaxuni ngat'anu, chjine kjuatexuma ko xuta fariseo, xi jó nkjon! Ngat'a jun jo=ni
tasa ko tiba xi tu ngandetsinre jejun, tunga ngajin kjuafa'etsjennu kitse kjuacheje 'ba
ko nga bi 'bechja'nde_ru mé= xi mejénre yojonu. 26 Xuta fariseo ka, titjun taneye ngaya
taso, 'ba 'batsa'en ku̱atsje ngastun ngayeje.

27 ’¡Nimaxuni ngat'anu, chjine kjuatexuma ko xuta fariseo, xi jó nkjon! Ngat'a jun jo=ni
tsju xi tiba kjinik'iya, xi tsja tsa'en 'yare ngasunnk'are, tunga ngayare kitse nindare
mik'en ko ngayéje xi jndi. 28 Jun= xi 'ba kun, xi ngixkun xuta tsje minyo, tunga ngajin
inimanu kitse kjuajonkjain ko kjuach'okun.

29 ’¡Nimaxuni ngat'anu, chjine kjuatexuma ko xuta fariseo, xi jó nkjon! Xi nindo tsjure
profeta 'ba nindachun tsjure xuta kixi xi kis'e nixtjin kuatse jan. 30 'Ba sa'e mixun: “Tsa
ñara tsiketsuba nixtjin nga tsik'endu xuta chingana, biru ña kuáan xuta xi tsikinyako nga
kitsik'en nchja chinga profeta.” 31 Nga 'ba mixun, nde jun= 'beta'enñu nijmi yojonu nga
jun xi ntjere xuta xi kitsik'en nchja chinga profeta. 32 Ngu, tusa tikjet'o mé= xi nchja
chinganu 'etuts'inre.

33 ’¡Jun tjiuye ko ntjere tjiuye! ¿Jótsa'en ku̱an kuiyuñu nga bi kuangiun ngajin ndi'i xi
bi 'boya? 34 Kui kjuañu, an sikasenni_nuu̱ nchja chinga profeta ko nchja nkjikakun ko
chjine kjuatexuma. Tunga yak'a sik'ion 'ba k'uet'o kru, 'ba yak'a kjua_ru ngaya ni'ya
sinagoganu 'ba sjengicho xki naxinanda ña kui kuaje. 35 Tuxi jun x'anijiñu jinre xuta
kixi xi je kitisten ngasun t'anangiu. Ch'anira jinre Abel, ka'nda tse'e Zacarías ki'ndire
Berequías, xi jun kjinik'ion t'a altar xi kjijña ngankjain ningu. 36 'Ba xinkixi_nuu̱, nga
ngayéje kibi skane=re xuta xi tjin nganda'e.

Nga Jesús kji'nda ngat'are Jerusalén
Lc. 13:34-35

37 ’¡Jun xuta tse'e Jerusalén, xi nik'ion nchja chinga profeta 'ba 'be_ru ndiojo xuta
xi nikasennu! ¡A tu nkjin ndiya kuamejénna̱ nga sik'enduku_nuu̱ jotsa'en tjiuxa'ndo
nga 'bendungits'u ki'ndire, tunga bi kuakjainnu! 38 Ngu nganda'e, je kjuinikumare
ni'yanu. 39 Ngat'a 'ba xin_nuu̱ nga ba'anire nganda'e, bi nde xianinu ka'nda nga kuixun:
“Ngatjatsichikunta'en Na'enchana xi ndiba ngat'are ja'enre.”

24

Nga be'e nijmi Jesús mé= xi kụan nga kjue ngasun'ndio
Mr. 13:1-23; Lc. 21:5-24; 17:22-24

1 Nga Jesús 'etju ningu, 'ba kionga je tifi, xutare kitsitiñat'are 'ba yakure xjore ningu.
2 'Ba Jesús kitsure:
—¿A te'yañu ngayéje kibi? Ngu 'ba xinkixi_nuụ nga nijnguú ndiojo s'ẹjñasunre ngijngu ndiojo. Kuixuya yeje.
3 'Ba kionga Jesús tijña tjenngi ya Olivo, xutare kitsitiñat'are tuxi skuiningiya t'axinnire 'ba kitsure:
—'Ba t'innịị kjia'añu nga 'ba kụan 'ba mé= chuba xi s'ẹ nga kjua'e=, 'ba nga kjue ngasun'ndio.
4 'Ba Jesús kitsure:
—Chutsejen_ru yojonu nga tu'yá ngat'ejñunu. 5 Ngat'a ne nkjin xi ya'a ja'ennạ kjua'e 'ba kuetsu: "An= ñạ xi Cristo", 'ba ne nkjin xuta k'uejñure. 6 'Ba kjuinu'yañu en nga i nga jaan tjin kjuachan 'ba nga xuta kue'e nijmi ngat'are kjuachan xi tjima, tunga bi kun. Ngu tjinne=re nga 'ba kụan, tunga kje kjuejin ngasun'ndio ya'a. 7 Ngat'a naxinanda skjanko kja'e naxinanda, 'ba chikun skjanko kja'e chikun. 'Ba tuchuña= nga'nde s'ẹ kjindia ko chon. 8 Tunga ngayéje kibi tu kui= xi sa'e 'betuts'inre kjuanima xi s'ẹ.
9 'Ba kụangantsjañu tuxi si'onninu 'ba sik'ennu, 'ba tu kjuannạ= nini nga ngatsi'i xuta ngasun'ndio kụastikenu. 10 'Ba kui nixtjinbiu ne nkjin xi sichaja kjuamakjainre, 'ba singantsja 'ba kụastike xinkjin ngayeje. 11 'Ba nde s'ẹ nkjin profeta ndesu xi k'uejñure nkjin xuta. 12 'Ba nkjin xuta bi nde simejénni xinkjin, ngat'a ngisa= 'ñu s'e xi kjuach'o. 13 Tunga xi xukjuakore ka'nda ngạ kjuet'a, kui= xi k'uangi. 14 'Ba en ndare Na'enchana kjua'axtiuya ngayéje ngasun'ndio, meni ngatsi'i naxinanda xi tjin skueni nga Na'enchana xi batexuma, 'ba kio kjue ngasun'ndio ya'a.
15 "'Bamani kionga xio nga sasen nga'nde tsjere Na'enchana tsajmi xi ch'otjin 'ba xi sikjekjua jo kitsu xuta chinga profeta Daniel (xi ti'bexkiya enbi, ngatamankjinre), 16 ngu kui nixtjinbiu, ngatsi'i xi tjindu nangi Judea ngatanga ña tjin nindu. 17 'Ba xi tjindu ngatsja ndaba, bi ngat'etukajen tuxi kjua'ek'axjeni tsajmire. 18 'Ba xi ngijña titsa'exa, bi nde ngatjendibani ndaba tuxi kjua'ekja'ani najñure. 19 'Ba ¡nimaxuni yanchjin xi tit-suya'more ki'ndi asa xi tjinre ki'ndi xi sa'e baki kui nixtjinbiu! 20 Chja'a_ru Na'enchana jun nga bi nixtjinre nch'an ninga bi nixtjin nga nikja'aya nga 'ba ngatjama. 21 Ngat'a 'ñu tsé kjuanima s'ẹ kui nixtjinbiu joni xi kje nisa jngu ndiyajín s'e ka'nda nga Na'enchana kitsinda ngasun'ndio ka'nda nganda'e, 'ba xi niñaja nde s'ẹni. 22 'Ba tsa Na'enchana bi sichuba kui nixtjinbiu, tu'yá k'uangi. Tunga je kitsichuba tu kjunda tse'e xuta xi je kiskja'ajin.
23 "'Ba tsa tjin xi kuetsunu kui nixtjinbiu: "Chutsijon, nga'e tijña Cristo", asa kuetsunu: "Ngajaan tijña", bi ngatamakjainnu. 24 Ngat'a nkjin= kjua'e xi cristo 'ba xi profeta kuetsure yojore tunga bi kui ni. 'Ba sa'en nkjin kuya chụbạ ko kjuakun tuxi k'uejñunire xuta, 'ba ka'nda xuta xi Na'enchana je ja'ajin tsa kụan. 25 Jun je 'ba texintitjun_nuụ mé= xi kụan. 26 Ngu, tsa 'bi k'uinu: "Ngajaan tijña Cristo nga'nde t'axin", bi mangiun. 'Ba tsa k'uinu: "Nga'e tijña ngaya ni'yo", bi ngatamakjainnu. 27 Ngat'a jo ma nga ba'na 'nda ngituts'ian 'ba matsejen ka'nda ña ntjai tsu'biu, 'ba= kụan nga kjua'e Ki'ndire Xuta xi'iun. 28 Ña kjijña mik'en, kio= mañajan tjiunike.

Nga kjua'e Ki'ndire Xuta xi'iun
Mr. 13:24-37; Lc. 21:25-33; 17:26-30, 34-36

29 "Tunga ta'a kionga je kjua'a nixtjin tse'e kjuanima, tsu'biu s'ẹjñu, 'ba so bi nde sjani ndi'ire, 'ba niñu kuixungi ngank'aa, 'ba nga'ñu xi tjin ngank'aa kjuatse. 30 'Ba meni kụatsejen ngank'aa mé= xi kuakutsejen nga je tjindiba Ki'ndire Xuta xi'iun, 'ba

kio= ski'ndayakun ngatsi'i xuta xi tjin ngasun'ndio, 'ba skue Ki'ndire Xuta xi'iun nga tjindibajin yufi ko 'ñu tsé kjua'ñu ko kjuaje. 31 'Ba sikasen ankjelere kionga 'ñu kjuane tjio, tuxi sikinyakuni xuta xi je kiskja'ajin xi tjindu nitu ñañu, ka'nda nga'nyukjinre ngasun'ndebi 'ba ka'nda nga'nyukjinre ngank'aa.

32 'Ngatjamanu kjuakusun ngat'a tse'e ya higo. Kionga je 'betju nganire nts'en tjiare yo 'ba kja'e xka 'betju nganire, je 'yo nga nixtjinre chundaba matiña. 33 'Ba nde 'ba tsa'enni kionga je xio nga 'ba tjima, ngatja'yo nga Ki'ndire Xuta xi'iun je sejñaxtiu xuntja ni'ya. 34 'Ba xinkixi_nuu nga 'ba= kuan ngayéje xi texian kionga kje fesunjín xuta xi tjin nganda'e. 35 Ngank'aa 'ba ko t'anangiu kjuet'a, tunga ennạ bi kjuet'a.

36 'Tunga mé= nixtjin 'ba mé= chuba nga 'ba kuan, tu'yá be, ninga ankjele xi tjindu ngank'aa 'ba ninga Ki'ndire Na'enchana. Tu Na'enchana sani xi be.

37 'Jó kuán nixtjin nga tsik'ejña Noé, 'ba= kuan nga kjua'e ngani Ki'ndire Xuta xi'iun. 38 Ngat'a kui nixtjinbiu, kionga kje ba'ajín tsi'ñu xi kitsikjesun xuta, tu inyakjen 'ba inya'bi 'ba inyabixan 'ba inyatsikixan ki'ndire xuta, ka'nda nga Noé ja'as'en barku. 39 Bi tsabe xuta mé= xi kuan ka'nda nga tsa'a tsi'ñu 'ba kio kitsikje ngatsi'i. 'Ba 'ba=nde kuan kionga kjua'e Ki'ndire Xuta xi'iun. 40 'Ba kui nixtjinbiu jó xuta xi inyatsa'exa ngijña, jngu stjube 'ba jngu s'ejña. 41 'Ba jó yanchjin xi tu jngu natsi inya'bo, jngu stjube 'ba jngu s'ejña.

42 'Tetsubachun tsu'ba, ngat'a bi 'yo kjia'añu kjua'e Na'ennu. 43 Ngatja'yo kibi: Tsa jngu xuta be jófa chun nga jñu kjua'e chacheje ndaba, k'uejñakun 'ba bi sja'nde tsa chacheje kuakjangi ndaba. 44 'Ba kui kjuañu, tetsubando jun ngayeje, ngat'a Ki'ndire Xuta xi'iun kjua'e kionga jun bi techuya_ru.

Nga Jesús 'bejña kjuakusun ngat'a tse'e chu'nda xi kixi 'ba ko xi bi kixi fiko xare
Lc. 12:41-48

45 '¿'Yá= chu'nda xi kixi fiko xare 'ba xi nkjikakun, kui= xi naire kitsike'nda nga kui xi sjare xichine chu'nda xi yak'a nga chubare fa? 46 ¡Ndaxure chu'nda xi 'ba titsa'en kionga kjua'e xi naire! 47 'Ba xinkixi_nuu nga naire sik'enda ngayéje xi tjinre. 48 Tunga tsa chu'nda ch'okun, 'ba tsikja'etsjen nga naire k'uandaya ngisare nga kjua'e, 49 'ba sa'e kuajare chu'nda xi yak'a, 'ba skine 'ba k'uiko xuta ch'i; 50 'ba nixtjin nga bi skuyare 'ba chubạ xi bi be, kjua'e naire chu'ndabiu. 51 'Ba naire 'ñu sikja'a kjuanima 'ba ngusun siko joni xuta jó nkjain. 'Ba kio ski'nda 'ba kuajnga nde'ñu.

25

Nga Jesús 'bejña kjuakusun ngat'a tse'e yanchjin xungu xi te mani

1 'Ba kui nixtjinbiu nga kuatexuma Na'enchana nde 'ba= kuanni joni yanchjin xungu xi te xi kiskjebe ndi'ire xi machjenre aseti nga kikuyare xi'in xi kuixan. 2 Ón xi chikun, 'ba ón xi nkjikakun. 3 Xi chikun nga kiskjebe ndi'ire, bi tsaka'a ngisa aseti. 4 Tunga xi nkjikakun, tsaka'a ngisa aseti nga kiskjebe ndi'ire, tuxi kuinya ngisanire ndi'ire. 5 'Ba ngat'a xi xi'iun tji'bandayare, kui kjua ngatsi'i kuanijñanire 'ba tsakjayufe. 6 'Ba jeru mején masen nistjen, tjin xi kiski'ndaya nga kitsu: "¡Je ndiba xi xi'iun! ¡T'etju nga xjubetjo!" 7 'Ba 'batsa'en tsisetjen yanchjin xungubiu 'ba 'endunda ndi'ire. 8 'Ba xi chikun kitsure xi nkjikakun: "Ta'echinii asetinu, ngat'a je tji'bo ndi'inị." 9 Tunga xi nkjikakun kitsure: "Janjain, ngat'a tsa chjen, bi kuanninị ninga jun ngayeje. Tusa tanginkinda_ru yojonu ña sateña." 10 'Ba kionga xi chikun inyafikatse aseti, tukjia'a ja'e sani xi xi'iun. 'Ba xi tjindunda ja'as'enko ña tjima s'i tse'e kjuabixan, 'ba kis'echja xuntja ni'yo. 11 'Ba jaskan ja'e yanchjin xungu xi ngi ón, 'ba kitsu: "¡Na'en, Na'en, chju'inii xuntjo!" 12 Tunga xi xi'iun kitsure: "Kjuakixi= xi xin_nuu nga bi 'bexkun_nuu."

13 'Bamani tetsubachun tsu'ba, ngat'a bi 'yo mé= nixtjin 'ba mé= chuba nga kjua'e Ki'ndire Xuta xi'iun.

Nga Jesús 'bejña kjuakusun ngat'a tse'e chu'nda xi kjinike'nda ton

14 ’'Ba 'ba nde kụan nga kuatexuma Na'enchana, jo=ni jngu xuta xi je mejen kuaje kja'e
nangi, 'ba kinchjare chu'ndare 'ba kitsike'nda ton xi tjinre kui.
15 ’Jngu xi kitsingantsja ón mi ton, 'ba jngu kitsingantsja jó mi, 'ba jngu kitsingantsja
jngu mi. Kitsingantsja nga jngu jngu jotsa'en nga kụanre sa'exako tonre. 'Ba 'batsa'en
kui kjin kiji. 16 Chu'nda xi kjiningantsja ón mi ton kitsa'exako tonbiu 'ba ngijngu ka'a
'bakji'i kejensunre. 17 'Ba xi jó mi kjiningantsja 'ba nde jó mi kitsa'ensun ngisa. 18 Tunga
xi jngu mi kjiningantsja kiskju'ngi nangiu 'ba 'eyanijin tonre naire.
19 ’'Ba kionga je ja'a nkjin nixtjin, ja'e ngani naire chu'ndabiu 'ba kitsa'enko kuenda.
20 Xi ón mi ton kjiningantsja kui tjun ja'e, 'ba ngi ón kitsjasun ngisare naire 'ba kitsure:
“Na'en, ón mi ton kjinike'ndanaạ, 'ba nga'e tijña ngi'ón xi kitsa'ensun ngisaạ.” 21 'Ba
meni naire kitsure: “Nda tjin, jngu=ni chu'nda xi nda 'ba xi kixi fiko xare. Kixi= k'ikụe
xachi xi kitsjare, kui kjuañu nganda'e ngisa= tse sike'ndarạ. Tjas'en 'ba titsjai joni
nairi.” 22 'Ba 'ba nde jaskan ja'e xi kjiningantsja jó mi ton 'ba kitsu: “Na'en, jó mi ton
kjinike'ndanaạ, 'ba nga'e tijña ngijó xi kitsa'ensun ngisaạ.” 23 'Ba naire kitsure: “Nda
tjin, jnguni chu'nda xi nda 'ba xi kixi fiko xare. Kixi= k'ikụe xachi xi kitsjare, kui kjuañu
nganda'e ngisa= tse sike'ndarạ. Tjas'en 'ba titsjai joni nairi.” 24 Tunga 'ba nde ja'e xi jngu
mi ton kjiningantsja 'ba kitsu: “Na'en, 'beñạ nga jnguni xi 'ñu mejenre xuta, 'ba nga ji
michja'e chan xi bi ji kik'entje 'ba 'bekui ña bi ji kichjujndi. 25 Kui kjuañu kitsakjunñạ
'ba kik'eyanijiạn tonri ngajin nangiu. Tunga nga'e tijña xi tsiji.” 26 'Ba naire kitsure:
“Jngu= ni chu'nda ch'okun 'ba xi tse'é. Tsa 'ye nga fikja'aạ chan xi bi an 'bentjiạ 'ba nga
'bekuạ ña bi an kjejndiạ, 27 tsa tusa k'ikori tonnạ nchja xi tse'e banco. Meni kionga ja'aạ,
kixuntsjaạ tonnạ 'ba ko ki'ndire tsakaiñu.” 28 'Ba meni kitsure xutabiu nchja xi kio inya:
“Chja'á_ru tonre xi jngu mi, 'ba ta'e_ru xi te mi mani tse'e. 29 Ngat'a xi tjinre ngisa= tse
kua'e ngisare 'ba ngisa tse s'ẹre. Tunga xi tsajainre, tusa stjukja'are ka'nda xi ichi tjinre.
30 'Ba chu'ndabi xi tumé chjire, chanikjo'o ngandetsian ña jñu chun, ña ski'nda xuta 'ba
ña kuajnga nde'ñu.”

Nga Jesús tsuya jótsa'en si'anre kjua xuta

31 ’'Ba kionga Ki'ndire Xuta xi'iun kjua'e, kjua'e ko kjuajere ko ngatsi'i ankjelere 'ba
kio k'uejñasun nga'nde ña kuakutsejen kjuajere. 32 'Ba ngatsi'i xuta xi tjin ngasun'ndio
kụañajan ngixkun kui, 'ba sikinyat'axinre xinkjin jotsa'en xi tsikuenda chutsanga nga
tsikinyat'axinre natendsu. 33 'Ba ngate kixire sikinya chutsango 'ba ngate skjunre
sikinya natendsu. 34 'Ba rey kuetsure xi inya ngate kixire: “Jabiu jun, xi je kit-
sichikunta'ennu Na'enchana. Ngataxuntsjo nga'nde ña kui batexuma, nga'nde xi
kis'endanu 'ndani nga ngasun'ndio kitsa'en. 35 Ngat'a nga kuabojonạ, kitsa'enuụ xi
chine. Nga kuaxindanạ, kitsa'enuụ nanda. Nga tsu'basaạn nanginu, kichjubetjonuụ
ni'yanu. 36 'Ba nga tsajainnạ najñu, kitsa'enuụ najñu xi tsakajaạ. Nga tebeyaạ,
ja'eketsuba'ndanuụ. 'Ba nga kis'eyaạ nduya, tsangichutsejennuụ.” 37 'Ba kio xuta kixi
kuetsu: “Na'en, ¿kjia'áñu kji'yarị nga kuabojori 'ba kitsa'erị xi chine, asa nga kuaxindari
'ba kitsa'erị nanda? 38 'Ba ¿kjia'áñu kji'yarị nga nangin tsutjasin 'ba kichjubetjorị ni'yanị,
asa nga tsajainri najñu 'ba kitsa'erị najñu xi xeje? 39 'Ba ¿kjia'áñu kji'yarị nga tebeye asa
nga kis'eye nduya 'ba tsangichutsejenrị?” 40 'Ba rey singojore: “Kjuakixi= xi xin_nuụ.
Jotsa'en nda kjiniko tu'ya nts'iạ xi tjindu nga'e, an xi 'ba kjinikonuụ.”
41 ’'Ba 'batsa'en rey kuetsu nganire xi tjindu ngate skjunre: “Tinyat'axinnuụ, xi
'bakore kjuach'o xi tsikasennu Na'enchana. Tangiun nga'nde ña bi 'boya ndi'i ña
kis'endare chanayiu ko ankjelere. 42 Ngat'a nga kuabojonạ, bi kitsa'enuụ xi chine. 'Ba
nga kuaxindanạ, bi kitsa'enuụ nanda. 43 Nga tsu'basaạn nanginu, bi kichjubetjonuụ
ni'yanu. 'Ba nga tsajainnạ najñu, bi kitsa'enuụ najñu xi kuajaạ. 'Ba nga tebeyaạ 'ba nga
kis'eyaạ nduya, bi tsangichutsejennuụ.”

44 'Ba 'batsa'en kui 'ba nde kuetsure: “Na'en, ¿kjia'áñu kji'yarį nga kuabojori, nga
kuaxindari, nga tsutjasin nanginį, nga tsajainri najñu, nga tebeye, asa nga kis'eye
nduya, 'ba bi tsikisekorį?” 45 'Ba 'batsa'en rey singojo nganire: “Kjuakixi= xi xin_nuų.
Jotsa'en bi nda kjiniko tu'yañu ngajinre xutabi, ninga aán 'ba kjinikonuų.”
46 'Ba kui xutabiu kuaje ña kjua'antsjai kjuanima xuta, tunga xuta kixi sakure
kjuabenichun xi bi fet'a.

26

Nga xutaxo foyare nga suba Jesús
Mr. 14:1-2; Lc. 22:1-2; Jn. 11:45-53

1 Kionga Jesús je yakuya ngayéje kibiu, 'bi kitsure xutare:
2 —Je 'yo nga jó nixtjin chaja ngisa nga k'uetju s'i pascua, 'ba Ki'ndire Xuta xi'iun
kų̄angantsja tuxi s'ę̄t'ani kru.
3 'Ba kui nixtjinbiu na'mi titjun ko nchja chingare naxinando kuañajan ngantja ndaba
na'mi titjun Caifás. 4 'Ba kio joyare jótsa'en k'uejñure Jesús tuxi kų̄an skaninejeni 'ba
sik'en. 5 Tunga 'bi kitsure xinkjin:
—Bi ngajin s'iu kjuinduba, tuxi bi si'a sa'enni naxinando.

Nga Jesús s'estejunre nanda xi ixi jen
Mr. 14:3-9; Jn. 12:1-8

6 'Ba kionga Jesús tijña naxinanda Betania ndaba Simón xi xuta fe'ndujun 'mire,
7 kitsitiñat'are jngu chjun xi ya'a jngu lameta xi alabastro nini xi kitse nanda xi ixi
jen 'ba xi 'ñu chji. 'Ba yejerañu nga Jesús tijñat'a yamixo, chjunbiu 'estejunre nindaku
nandabiu. 8 'Ba nga xutare Jesús tsabe kibiu, kuakjanre 'ba kitsu:
—¿Ánñu kitistentonni nandabiu? 9 Ngat'a kuáan 'ñu chji kich'ani tsakaiñu tsa kisateña
'ba kų̄an kua'ere xuta nį̄mą̄ tonre.
10 Tunga Jesús tsabe mé= xi inyatsu, 'ba kitsure:
—¿Ánñu jun tenistini_ru chjunbi? Nda= tjin xi kitsikoną̄. 11 Ngat'a xuta nį̄mą̄ tu i=
k'uendujinntsjainu, tunga an bi nga'e kuatejñajinntsjai_nuų. 12 Ngat'a nga 'estejunną̄
nanda xi ixi jen chjunbi, je 'ejñanda yojoną̄, tuxi s'ę̄yanijinñą̄. 13 'Ba xinkixi_nuų
nga nituña nga'ndere ngasun'ndio ña kjua'axtiuya en ndare Na'enchana, 'ba=nde
kjuinukjua mé= xi kitsa'en chjunbi 'ba 'ba=tsa'en kjuinikja'etsjenya.

Nga Judas tsingantsja Jesús
Mr. 14:10-11; Lc. 22:3-6

14 'Ba jngu xutare Jesús xi tejó, xi Judas Iscariote 'mi, kikun na'mi titjun 15 'ba kitsure:
—¿Mé= xi kua'enuų tsa singantsja_nuų Jesús?
'Ba nchjabiu 'endako xinkjin 'ba kitsjare kate ton xi plata ni. 16 'Ba tsaka'anire kui
nixtjinbiu nga Judas tsangisjai ndiya jófatsa'en kų̄an singantsjani Jesús.

Nga kjenko xutare Jesús
Mr. 14:12-25; Lc. 22:7-23; Jn. 13:21-30; 1 Co. 11:23-26

17 Nixtjin nga 'betuts'inre s'i pascua, nga chine niñuxtila xi tsajainre na'yu san, xutare
Jesús kitsitiñat'are 'ba kitsure:
—¿Ñá=ñu mejénri nga kuek'endai xi xina s'i pascua?
18 'Ba kui kitsure:
—Tangiun ngajin naxinando 'ba tangiun ndaba kui xutabiu 'ba 'bi t'in_ru: “Maestru
tsu: Je tjimatiña chubaną̄, 'ba ni'yari kjuik'axjią̄ s'i pascua nga ko xutaną̄.”
19 'Ba xutare kitsa'en xi kitsure, 'ba 'enda xi skine s'i pascua.
20 'Ba nga je kuajñu, Jesús tsik'ejñat'ako yamixo ko xutare xi tejó. 21 'Ba kionga je
inyakjen, 'bi kitsure:

—'Ba fa xinkixi_nuu̱ nga jnguñu jun xi singantsjana̱.
22 'Ba xutare 'ñu kuafore 'ba 'etuts'inre nga tsiningiyare nga jngu jngu:
—Na'en, ¿a an ña̱?
23 'Ba Jesús kitsingojore:
—Jngu xi ndekui tiba tsika'nyijinni niñuxtilare ko an, kui= xi singantsjana̱. 24 Ngat'a 'ba= ku̱anre Ki'ndire Xuta xi'iun jotsa'en kua'indut'a enre Na'enchana ngat'are kui. Tunga, ¡nimaxuni xuta xi singantsja! Tusa ngisa nda kuánre tsa bi kitsin tsakaiñu.
25 'Ba Judas xi singantsja, tsiningiyare:
—¿A an= ña̱, maestru?
—Ji xi je 'ba kisji —kitsure Jesús.
26 'Ba nga inyakjen, Jesús kiskjebe niñuxtilo 'ba kionga je kitsjare kjuanda Na'enchana, kitsijoya 'ba kitsjare xutare, 'ba kitsure:
—Chjubio 'ba chino, kui=bi xi yojona̱.
27 'Ba kiskjebe=ni jngu chutsin 'ba kionga je kitsjare kjuanda Na'enchana, kitsjare xutare, 'ba kitsu:
—T'iu ngatsi'iu xi inya chutsinbi. 28 Ngat'a kui=bi xi jinna̱, xi tse'e kjua xatse xi ti'bendakoni Na'enchana ko xutare. Kui xi tistenntjaire nkjin xuta, tuxi ku̱achat'anire jere. 29 'Ba an xin_nuu̱ nga bi nde k'uiña̱ binu, ka'nda nga kjua'e nixtjin nga k'ui ngañaa̱ ko jun binu xatse ña batexuma Na'enna̱.

Nga Jesús tsuyatitjun nga Pedro kuetsu nga bi xutare kuán kui
Mr. 14:26-31; Lc. 22:31-34; Jn. 13:36-38

30 'Ba kionga je kise jngu son xi tse'e Na'enchana, kiji tjengi tse'e ya Olivo.
31 'Ba Jesús kitsure xutare:
—Kui nistjenbi ngatsi'u sichajañu kjuamakjainnu ngat'a tsa'an. Ngat'a 'bi=tsa'en kua'indut'a enre Na'enchana: “Sik'en=ña̱ xi tsikuenda chutsango, 'ba kui tuchuña= k'uetsumaba.” 32 Tunga nga kjua'ayana̱ ngajinre mik'en, kjuititjun_nuu̱ nangi Galilea.
33 'Ba Pedro kitsure:
—Nisi ngatsi'i sichaja kjuamakjainre ngat'ari, an niñajanni sichajaa̱.
34 'Ba Jesús kitsingojore:
—'Ba fa xinkixira̱ nga ndekuini nistjenbi, kionga kje kji'ndajín chaxicho, ji je ján ndiya kisji nga bi xutana̱ kuáin.
35 'Ba Pedro kitsu ngani:
—Bi xia̱n nga bi xutari kuán, nisi tjinnere nga kueyakora̱.
'Ba ngusun kitsu ngatsi'i xutare.

Nga Jesús fako Na'enchana jngu nga'nde ña Getsemaní 'mi
Mr. 14:32-42; Lc. 22:39-46

36 'Ba Jesús echu ko xutare jngu nga'nde ña Getsemaní 'mi, 'ba kitsure:
—Tetsubo nga'e yejerañu tefikjakuaa̱ Na'enchana kio yo.
37 'Ba kiko Pedro ko ngojó ki'ndire Zebedeo, 'ba 'etuts'inre nga 'ñu ba kis'ere 'ba kuafore. 38 'Ba kitsure xutare:
—Kjuaba kitsejin inimana̱ joni tsa kui xi je sik'enna̱. Tetsubo nga'e 'ba tetsubachunkonu.
39 'Ba 'batsa'en Jesús kiji ngubachire 'ba kio yejen tsindi nkjain 'nda t'anangiu, 'ba kitsu nga jako Na'enchana:
—Na'en, tsa ku̱an k'uejñat'axinnaa̱ kui kjuanimabi, t'ejñat'axinnaa̱. Tunga bi ngatjama xi an mejénna̱, tusa xi ji mejénri.
40 'Ba jaskan Jesús jendiba ngani ña tjindu xutare, 'ba kjiyufe nga echu. 'Ba kitsure Pedro:
—¿A nijnguú chu̱ba̱ kichukjuanu nga tsiketsubachunkonu? 41 Tetsubachun 'ba chuko Na'enchana, tuxi bi xut'ayakoninú. Inimanu je tijñanda, tunga yojonu inda ngisa.

42 'Ba Jesús kiji ngani xi majóni ndiya, 'ba 'bitsa'en jako Na'enchana:
—Na'en, tsa bi kụan stukja'axinnạ nga kjua'axtiạ kjuanimabi, ngatjama jotsa'en ji mejénri.
43 'Ba nga ja'e ngani ña tjindu xutare, nde kiyufe=ngani, ngat'a nijño inya'bechja tuxkun. 44 'Ba kui kitsik'endu 'ba kikjako ngani Na'enchana xi majánni ndiya, 'ba ndekuini en kinchja ngani. 45 'Ba 'batsa'en jendiba ngani ña tjindu xutare, 'ba kitsure:
—¿A tojo tetsjujñafe=ñu 'ba tenikja'aya=ñu? Je ja'e chụbạ nga Ki'ndire Xuta xi'iun kụangantsja ngaya ntsja xuta je. 46 Tisetjion, tangian nde. Chutsijon, je ndiba tiña xi titsingantsjanạ.

Nga nduba Jesús
Mr. 14:43-50; Lc. 22:47-53; Jn. 18:2-11

47 'Ba nde sa'e= tinchja=ni Jesús kionga ja'e Judas, jngu xutare xi tejó. 'Ba tjenko nkjin xuta xi ya'a kicha ko ya. Xi kitsikasen na'mi titjun ko nchja chingare naxinando. 48 'Ba Judas inya'atitjun nchjabiu 'ba kitsure:
—Xi k'uendsu'aạ nga site'nda_rạ, kui=biu 'ba ndubo.
49 'Ba ta'a kitsitiñat'are Jesús 'ba kitsure:
—'Nda na'en, maestru.
'Ba 'endsu'a. 50 'Ba Jesús kitsingojore:
—Amigu, tijngui xa xi ja'eni.
'Ba kio nchja xi yak'a kitsitiñat'are Jesús 'ba kitsuba.
51 Tunga jngu xuta xi tjenko Jesús ts'axje kichare, 'ba tsatet'a ñojon chu'ndare na'mi titjun. 52 'Ba Jesús kitsure:
—Ch'atjai kichari nga'ndere. Ngat'a ngatsi'i xi kicha kjanni, 'ba=nde kicha kueyani. 53 ¿A bi 'ye nga kụan skui'a_rạ Na'ennạ nkjin mi ankje, 'ba kui sikasenfani nganda'e? 54 Tunga tsa 'ba sa'aạn, ¿jótsa'en k'uetjusunni xi kua'indut'a enre Na'enchana? Ngat'a 'ba=tsa'en kua'indut'a nga tjinnere nga 'ba kụan.
55 'Ba Jesús tsiningiyare nchjabiu:
—¿Ánñu ko kicha ko ya kich'añu nga ja'echja'anuụ, joni tsa jngu chacheje kuán? Nyujun, nyujun tsakatejñajinntsjai_nuụ nga yakuya ndetsinre ningu, 'ba bi kjindubanuụ. 56 Tunga ngayéje kibi tjima, tuxi k'uetjusunni enre Na'enchana xi kitsi'indu nchja chinga profeta.
'Ba 'batsa'en tsanga ngatsi'i xutare Jesús 'ba kitsik'ejña tajngu.

Nga ña'anre kjua Jesús ngixkun xutaxa titjun judío
Mr. 14:53-65; Lc. 22:54-55, 63-71; Jn. 18:12-14, 19-24

57 'Ba nchja xi kitsuba Jesús ndaba Caifás kiko xi na'mi titjun. Ña je kuañajan chjine tse'e kjuatexuma ko nchja chingare naxinando. 58 'Ba Pedro kjin kitjenngi Jesús ka'nda nga echu ngandetsin ndaba na'mi titjun. Ja'as'en 'ba kio tsik'ejñajinre nchja xi kio tsikuenda, tuxi skueni mé= xi kụan.
59 'Ba na'mi titjun ko ngatsi'i xutaxa tsangisjai jngu xuta xi kuinchja en ndesu ngat'are mé= xi kitsa'en Jesús, tuxi kụan si'annire kjua 'ba kjuinik'en. 60 Tunga bi kuasjaire, ninga ja'e nkjin xuta xi kinchja en ndesu ngat'are kui. Tunga tuchan ja'e jó 61 xi 'bi kitsu:
—Kui xutabi kitsu: “An kụan=nạ sikixuyaạ ningure Na'enchana 'ba ján nixtjin skjenitjen ngañaạ.”
62 'Ba 'batsa'en na'mi titjun tsisetjen 'ba tsiningiyare Jesús:
—¿A tumé singuaje ngat'are mé= xi inyabanejeri?
63 Tunga Jesús xiu tsik'ejña. 'Ba na'mi titjun kitsure:
—Ngat'are Na'enchana xi tijñakun te'benerạ nga sji xi kjuakixi. 'Ba t'innịi tsa ji xi Cristo xi Ki'ndire Na'enchana.
64 'Ba Jesús kitsure:

—Ji xi je 'ba kisji. 'Ba an xin_nuu̱ nga 'ndani nganda'e xiañu Ki'ndire Xuta xi'iun nga k'uejña ngate kixire Na'enchana xi tjinre kjua'ñu 'ba nga yufi kjuendejinni ngank'aa.
65 'Ba kio na'mi titjun 'ejnda najñu xi yaja tuxi kji'yanire nga 'ñu ch'o kis'ere inimare, 'ba kitsu:
—¡Je ch'o kitsure Na'enchana xutabi! ¿Jótsa'en ku̱achjen ngisana xi skaninejere? Jun je kjinu'yo nga ch'o kitsu ngat'a tse'e Na'enchana nga 'ba kitsu. 66 ¿Jó mixun jun?
'Ba nchjabiu kitsingojo:
—Tjin=re je 'ba kjuabeya machjenre.
67 'Ba 'batsa'en 'etiajun nkjain Jesús 'ba ye'ere, 'ba tjin xi tso'ojin nkjain. 68 'Ba nga inyatsure:
—Ji xi Cristo, tsa profeta kuáin, 'ba t'inni̱ 'yá= xi ye'eri.

Nga Pedro tsu ngani nga bi xutare Jesús kuán
Mr. 14:66-72; Lc. 22:56-62; Jn. 18:15-18, 25-27

69 'Ba yejerañu nga Pedro tijña ngandetsin ndaba na'mi titjun, kio kitsitiñat'are jngu chjun chu'ndare 'ba kitsure:
—Ko tsé ji tsutjakuai Jesús xi tse'e Galilea.
70 Tunga Pedro 'e'mota'en yojore ngixkun ngatsi'i xi kio tjindu 'ba kitsu:
—Bi 'bia̱ mé= xi te'mi_ri.
71 'Ba kiji ngani ña tijña xuntja ngandetsian, ña kja'e chjun chu'nda tsabe ngani 'ba ye'ere nijmi xi yak'a:
—Ko xutabiu tsak'ajmeko Jesús tse'e Nazaret.
72 'Ba nde 'e'mota'en ngani yojore Pedro, ka'nda kitsik'axki= ngat'are Na'enchana nga kitsu:
—¡Bi 'bexkua̱n xutabiu!
73 'Ba sangutjun, xuta xi kio tjindu kitsitiñat'are Pedro 'ba kitsure:
—Kjuakixi jngu=ni xi kui nchjabiu. Ngat'a jotsa'en nukjuai kui baku nga kui= ni.
74 'Ba 'batsa'en Pedro 'etuts'inre nga ch'o kitsu nga kitsik'axki ngat'are Na'enchana 'ba kitsu:
—¡Bi 'bexkua̱n xuta xi te'mi_ru!
'Ba ndekuini chubabiu kiski'nda chaxicho. 75 'Ba kio Pedro ja'etsjenre mé= xi Jesús kitsure: “Kionga kje kji'ndajín chaxicho, ji je ján ndiya kisji nga bi xutana̱ kuáin.” 'Ba kui 'etju nga'ndebiu, 'ba 'ñu kiski'nda.

27

Nga Pilato ningantsjare Jesús
Mr. 15:1; Lc. 23:1-2; Jn. 18:28-32

1 'Ba kionga je kis'e isen, ngatsi'i xi ngakure na'mi ko nchja chingare naxinando joyare jótsa'en ku̱an kjuinik'enni Jesús. 2 'Ba tji'ñure nga kiko 'ba kitsingantsjare Pilato, xuta ngaku Romano.

Nga tsik'en yojore Judas

3 'Ba Judas, xi kitsingantsja Jesús, nga tsabe nga 'exa xutaxo nga kjuinik'en, 'ñu on kuánre 'ba kikani nganire xi ngakure na'miu ko nchja chingare naxinando nga kate tonbiu xi plata ni. 4 'Ba kitsure:
—Je kiskjejia̱ ngat'a kitsingantsjaña̱ jngu xuta xi tsajainre je nga kjuinik'en.
Tunga nchjabiu kitsingojore:
—'Ba ji̱n, ¿mé= kuendani̱ kibiu? Tu kuenda tsiji.
5 'Ba kio Judas 'etsojoya ton ngaya ningu 'ba kiji nga kiskanijndusin yojore.
6 'Ba xi ngakure na'miu 'eñajan tonbiu, 'ba kitsure xinkjin:
—Kui tonbi jinre xuta= kis'engini, 'ba kjuatexumo bi tsja'nde nga k'ueya kaxa tse'e ton chje.

7 'Ba 'endako xinkjin nchjabiu nga ko kui tonbiu kuatse jngu nangi xi xu'bare xuta xi
Tsinda Tiji 'mi, tuxi kio s'e̱yanijinni xuta xi xin ndibani. 8 Kui kjuañu Nga'nde Jin 'mini
nangibiu ka'nda nganda'e. 9 'Ba 'batsa'en 'etjusun enre Na'enchana xi kitsu profeta
Jeremías: “Kiskjebe nchjabiu nga kate ton xi plata ni, chji xi 'enda nchja xi tse'e Israel
nga 'ba tjin chjire xutabiu. 10 'Ba ko kui tonbiu tsatseni xu'bare xuta xi Tsinda Tiji 'mi,
jofatsa'en kitsuna̱ Na'enchana.”

Nga Jesús ña'anre kjua ngixkun Pilato
Mr. 15:2-5; Lc. 23:3-5; Jn. 18:33-38

11 Ngu Jesús sejña ngixkun xuta titjun Pilato, 'ba kui 'bitsa'en tsiningiyare:
—¿A ji= ni reyre xuta judío?
'Ba Jesús kitsingojore:
—Ji xi je 'ba kisji.
12 'Ba kionga xi ngakure na'miu ko nchja chingare naxinando inyabaneje, Jesús
nijnguú en kinchja. 13 'Ba kio Pilato kitsure:
—¿A bi tenu'ye mé= xi inyatsu ngat'ari?
14 Tunga Jesús nijnguú en kitsingojore. Kui kjua tu 'ba= kuánkjinnire xuta titjun.
15 'Ba xuta titjun je ngare nga ngajin xki s'i pascua tsik'ejñandai jngu xuta nduya xi
naxinando skui'a. 16 'Ba kui nixtjinbiu tijña nduya jngu xuta xi bexkun tsi'i xuta ngat'a
ch'o kitsa'en, xi Barrabás 'mi. 17 'Bamani, kionga je kuañajanni xuta, Pilato tsiningiyare:
—¿'Yá= xi mejénnú nga sik'ejñandai_nuu̱? ¿A Barrabás=, asa Jesús xi Cristo 'mi=?
18 Ngat'a Pilato kuankjinre nga tu kjuaxinkakun= nga kjiningantsjare Jesús.
19 'Ba nga Pilato tijñasun nga'nde ña tsa'en kjua, ja'ek'inre en xi kitsikasen chjunre: “Bi
ji nungijin kjua yojori ngat'are xutabiu xi tumé je tjinre. Ngat'a sa'e ngajñu ne ch'otsa'en
kaba'e chinina̱ ngat'are kui.”
20 Tunga xi ngakure na'miu ko nchja chingare naxinando, inya'a xuta xi kio kuañajan,
nga skui'a nga kjuinik'ejñandai=re Barrabás, 'ba nga kjuinik'en Jesús.
21 'Ba xuta titjun tsiningiya nganire:
—¿Ñáre ngojó nchjabi mejénnú nga sik'ejñandaa̱?
'Ba xutankjiun kitsu:
—Barrabás.
22 'Ba Pilato tsiningiya nganire:
—¿'Ba mé= xi sikua̱ Jesús xi Cristo 'mi?
'Ba ngatsi'i kitsu:
—¡Kru tjat'ai!
23 Tunga Pilato kitsu nganire:
—Ngu, ¿mé= kjua xi ch'o tjin xi kitsa'en kui?
Tunga xutankjiun ngisa 'ñu kiski'ndaya 'ba kitsu:
—¡Kru tjat'ai!
24 'Ba Pilato tsabe nga tumé tisaku ndiyare, nga tusa 'ñu inyakji'ndaya ngisa xu-
tankjiun nga inyamakjanre. Kui kjuañu kiskjebeni nanda 'ba yanejun ntsja ngixkun
xutankjiun 'ba kitsu:
—Bi kuenda tsa'an ngat'are jinre xutabi, tu kuenda tsojon.
25 'Ba ngatsi'i xuta kitsingojo:
—Ji̱n ko ki'ndini̱ ngatamajeni̱ ngat'are jinre xutabi.
26 'Ba 'batsa'en Pilato kitsik'ejñandaire Barrabás, 'ba sa'e 'exa nga s'e̱re Jesús, 'ba
kitsingantsja tuxi s'e̱t'ani kru.
27 'Ba meni chasoldadure xuta titjun kiko Jesús ni'ya masen xi pretorio 'mi, 'ba sa'e
kinchja tsi'ire chasoldadu xinkjin nga tsikinyandai tsi'ire. 28 'Ba ts'axjere najñure Jesús
'ba kitsik'ejñaxte jngu najñu ini. 29 'Ba kitsinda jngu corona xi na'ya ni 'ba 'esun nindaku,

'ba ntsja kixi kitsika'a jngu yant'e joni yanise. 'Ba tsinyakunch'in ngixkun 'ba tsejnuke nga kitsure:
—'Nda na'en, reyre xuta judío.
30 'Ba nde 'etiajunre, 'ba ndekuini ya xi ya'a tso'ontjai nindaku. 31 'Ba jaskan nga je 'batsa'en tsejnuke, ja'axinre najñu ini xi kitsik'ejñaxte, 'ba kitsikaja ngani xi najñure fa Jesús. 'Ba 'etjuko tuxi kuat'ani kru.

Nga s'et'a kru Jesús
Mr. 15:21-32; Lc. 23:26-43; Jn 19:17-27

32 'Ba kionga je 'etju kio, kisatejin jngu xuta xi Simón 'mi xi nangi Cirene tse'e. Xi chasoldadu kitsika'akjua'ñu krure Jesús.
33 'Ba meni echu nga'nde xi Gólgota 'mi. (En xi tsunire: nga'ndere nindaku mik'en.)
34 'Ba Jesús kitsa'ere binu xi ko tsajmi sja ts'atjijin, tunga kionga je kiskut'a, bi kits'ini.
35 'Ba kionga Jesús je yat'a kru, chasoldadu kitsiskaya najñure Jesús tuxi skueni ñáre xi k'uakore 'ba kitsik'abire xinkjin. 36 'Ba sa'e kio tsik'endu tuxi sikuendani. 37 'Ba ngasun nindaku kis'et'a jngu yate ña kua'indut'a mé= kjua tjinik'enni. 'Ba 'bitsa'en kua'indut'a yatio: “Kibi= xi Jesús xi reyre xuta judío.”
38 'Ba ñatjen kis'et'ako kru Jesús jó chacheje, jngu ngate kixire 'ba jngu ngate skjunre.
39 'Ba xuta xi kio inyafa'a ch'o inyatsure Jesús nga inyatsik'atji nindaku:
40 —Ji xi sikjekjuai ningu 'ba nga ján nixtjin xjunitjen ngani tsakaiñu, ngu tsa Ki'ndire Na'enchana kuáin, tik'angi yojori 'ba t'etukajent'ai kru.
41 'Ba 'ba=nde tsa'en inyabejnuke xi ngakure na'miu ko chjine kjuatexuma 'ba ko nchja chingare naxinando nga inyatsure xinkjin:
42 —Kui xutabi kitsik'angi= kja'e xuta, tunga bi mare nik'angi tajngu yojore. Ngat'etukajent'a kru nganda'e tsa kui xi reyre xuta tse'e Israel, tuxi 'batsa'en kuakjainnina ngat'are kui. 43 'Ñu makjainre ngat'are Na'enchana, ngu ¡Na'enchana ngatatsik'angi nganda'e tsa kjuakixi nga 'ñu tsimején! Ngat'a 'ba= kitsuna nga kui xi Ki'ndire Na'enchana.
44 'Ba chacheje xi ñatjen kis'et'ako kru, 'ba nde ch'o inyatsure.

Nga 'me Jesús
Mr. 15:33-41; Lc. 23:44-49; Jn. 19:28-30

45 'Ba 'nda nga nyusen 'ba ka'nda chubą ján nga kuangixun, ngayéje ngasun'ndio kis'ejñu. 46 'Ba nga je mején chubą ján Jesús 'ñu kiski'ndaya, 'ba kitsu:
—Elí, Elí, ¿lama sabactani? (En xi tsunire: Ji Na'en, ji Na'en, ¿ánñu kjinikumaninaą?)
47 'Ba yak'a xuta xi kio inya kjint'ere 'ba kitsure xinkjin:
—Profeta Elías tinchjare kui.
48 'Ba ta'a, jngu xuta xi kio sejña tsangatsanga nga kitsika'nyi jngu tsanga ko binu san. 'Ba jngu yanaxu 'eku 'ba kitsitiñat'are Jesús tuxi k'uini tsakaiñu. 49 Tunga xi yak'a kitsu:
—¿Mé= ña'anni? Xutsijan tsa Elías kjua'ek'ajent'a kru.
50 'Ba Jesús, 'ñu kiski'ndaya ngani 'ba k'en. 51 'Ba jó ya kuán najñu xi kitjenchja nga'nde xi 'ñu tsje tse'e ningu, jendibajenni 'nda ngank'are ka'nda ngi'ndere nga kitijndajen. 'Ba nangiu jatse, 'ba naxi tsakjan. 52 'Ba tsjure mik'en kitju'i, 'ba nkjin xuta xi kuakjainre ngat'a tse'e Na'enchana ja'aya nganire. 53 'Ba 'etju tsjure, kionga je ja'aya nganire Jesús, 'ba ja'as'en naxinanda tsje Jerusalén ña nkjin xuta yakure yojore.
54 'Ba kionga xi ngakure chasoldadu 'ba ko xi ñatjen inya nga inyatsikuenda Jesús tsabe nga jatse nangiu 'ba ko ngayéje xi kuán, 'ñu kitsakjun 'ba kitsu:
—Kjuakixi=nini nga kui xutabi Ki'ndire Na'enchana.
55 'Ba kio inya nkjin yanchjin xi kjin inyakutsejen xi 'nda nangi Galilea jendetjengini Jesús nga tsikinyako. 56 'Ba xi inya ngajinre yanchjinbiu María Magdalena, María nare Santiago ko Kuse, 'ba ko nare ki'ndire Zebedeo.

Nga s'eyanijin Jesús
Mr. 15:42-47; Lc. 23:50-56; Jn. 19:38-42

57 'Ba kionga je tjima'ña, ja'e jngu xuta nyina xi Kuse 'mi xi tse'e nangi Arimatea. Xi 'ba
nde xutare Jesús kuán. 58 'Ba meni Kuse kikun Pilato 'ba tsi'are yojore Jesús. 'Ba Pilato
'exa nga kua'ere.
59 'Ba Kuse kiskjebe yojo, 'ba jngu najñu xi tjibe kji'i 'ba xi tsjekoni yaxtejun. 60 'Ba
kio jngu tsju xatse xi kui tse'e yajñaya, xi kiskju'ngit'a naxiu. 'Ba kionga je kiskanitikja
jngu ndiojo tse xi 'echjaxtiukoni tsju, kiji. 61 'Ba María Magdalena 'ba ko María xi ngijngu
ngankjain tsju tsik'endu.

Nga chasoldadu inyatsikuenda ngatja tsju

62 'Ba nga kuanyujun, kionga je ja'a nixtjin nga s'enda mé= xi machjen s'i pascua, xi
ngakure na'miu ko nchja fariseo kikun Pilato, 63 'ba kitsure:
—Na'en, fa'etsjenni nga 'bi kitsu xuta ndesubiu nga tijña ngisa: "Nga je kjue ján nixtjin,
kjua'aya nganina ngajinre mik'en." 64 'Bamani tsu'ba, t'exai nga nda ngatamakuenda
tsju ka'nda nga kjue nixtjin xi majánni. Tsa chjen ngajñu kjua'e xutare 'ba kuekocheje
yojore, 'ba sa'e kuetsure xuta nga je ja'aya nganire ngajinre mik'en. Tsa 'ba sa'en
nchjabiu, en ndesu xi jaskan ngisa= ch'o ngisa nga ko mare xi tjun.
65 'Ba Pilato kitsure:
—Teko chasoldadu 'ba nda tikuendo tsju jotsa'en nga ngisa nda kuannu.
66 'Ba meni nchjabiu kiji 'ba 'enere sello ndiojo xi tjichjakoni tsju 'ba kio kitsikinyaxtiu
chasoldadu.

28

Nga Jesús fa'aya nganire ngajinre mik'en
Mr. 16:1-8; Lc. 24:1-12; Jn. 20:1-10

1 'Ba kionga ja'a nixtjin nga nikja'aya, nga tjis'e isen 'betuts'inre semana, María
Magdalena ko María xi ngijngu kikutsejen tsju. 2 'Ba tukjia'a kuán jngu chon xi 'ñu, ngat'a
jngu ankjere Na'enchana jendejenni ngank'aa nga ja'ekja'axin ndiojo xi tixtiuchjákoni
tsju 'ba kio tsik'ejñasun. 3 'Ba ankjebiu 'ñu 'na chu'a joni ndi'i nga ba'na, 'ba najñure tiba
xu xu kji'i joni nch'an. 4 'Ba chasoldadu 'ñu kitsakjun nga tsabe ankjebiu. Se jatse= 'ba
joni xi jesun tsa'en kis'endu. 5 'Ba meni ankjebiu kitsure yanchjinbiu:
—Bi kun. 'Beña nga Jesús xi kiset'a kru teminyisjo. 6 Bi nde nga'e tijñani, je
ja'aya nganire ngajinre mik'en jotsa'en nga kitsu. Ndechutsijon nga'nde ña kis'ejña.
7 Tunga tanginfañu 'ba 'bi tik'in_ru xutare: "Je ja'aya nganire ngajinre mik'en, 'ba kui
tifititjunnu nangi Galilea. 'Ba kio xio." Je kixin_nuu en xi tjinni nga 'ba xin_nuu.
8 'Ba ta'afani 'etju yanchjinbiu ña tijña tsju, inyatsakjukoni 'ba nde 'ñu tsja titsub-
akonire ngayeje. 'Ba tu mangatsanga nga kike'ere nijmi xutare Jesús. 9 'Ba nga inyafi, kio
kisatejin Jesús 'ba kitsite'ndare. 'Ba kitsitiñat'are 'ba kitsubakja ndsaku nga kitsichjire.
10 'Ba 'batsa'en Jesús kitsure:
—Bi kun, 'ba tik'in_ru nts'ia nga ngatji nangi Galilea, 'ba kio skuena.

Nga chasoldadu be'e nijmi mé xi kuán

11 'Ba yejerañu nga inyafi yanchjinbiu, yak'a chasoldadu kiji ngajin naxinando nga
kike'ere nijmi xi ngakure na'miu ngayéje xi kuán. 12 'Ba xi ngakure na'miu kuañajanko
nchja chingare naxinando 'ba 'endako xinkjin. 'Ba tse ton kitsjare chasoldadu 13 'ba 'bi
kitsure:
—'Bi tixun: "Sa'e ngajñu nga tetsjujñafee, xutare Jesús kafa'e 'ba kafikocheje yojore."
14 'Ba tsa xuta titjun kjuint'e kibiu, jin= 'yee jotsa'en xuko nijmi kui. 'Ba bi kjua skajiun.
15 'Ba meni chasoldadu kiskjebe ton 'ba 'ba kitsa'en jotsa'en kik'inre. 'Ba kui enbi xi
tojo chuba nijmi ngisa ngajinre xuta judío ka'nda nixtjin nganda'e.

Nga Jesús tsja xare xutare
Mr. 16:14-18; Lc. 24:36-49; Jn. 20:19-23

16 'Ba meni xutare xi tejngu kiji nangi Galilea, nindu ña Jesús kitsure. 17 'Ba nga tsabe
Jesús, kitsichjire, ninga tjin xi jó ján kjiyuju kakun tsa kui. 18 'Ba Jesús kitsitiñat'are 'ba
kitsure:
—Na'enchana je kitsjana̱ kjua'ñu nga kuatexuma yejia̱ ngank'aa 'ba ko t'anangiu.
19 'Bamani tsu'ba, tangiun 'ba ti'on xutana̱ ngatsi'i naxinanda xi tjin ngasun'ndio.
Tatendo nga ko ja'enre Na'enchana, ko Ki'ndiu 'ba ko Isennixtjintsjere Na'enchana.
20 'Ba takuya_ru nga ngatatsik'etjusun ngayéje xi je 'ene_nuu̱. 'Ba kuatejñakontsjai_nuu̱
ka'nda nga kjue ngasun'ndio.

Ennda ngat'a tse'e Jesucristo jotsa'en kitsi'indu
SAN MARCOS

Juan Bautista tsuya nga kjua'e Jesucristo
Mt. 3:1-12; Lc. 3:1-9, 15-17; Jn. 1:19-28

1 'Bitsa'en 'betuts'inre en nda xi ngat'a tse'e Jesucristo, Ki'ndire Na'enchana.
2 'Bitsa'en kua'indut'a xujunre xuta chinga profeta Isaías:
An tetsikasentitjunrą xutaną xi be'eya nijmi.
Kui xi k'uejñandatitjun ndiyari.
3 Jndare xuta xi 'ñu nchja nga'nde t'axin:
“T'enda_ru 'ba kixi chju'i_ru ndiyare Na'enchana.”
4 'Ba kui= kjuañu ja'eni Juan Bautista nga'nde t'axin tuxi yatendani xuta 'ba tuxi ye'eyanire nijmi xuta nga tjinnere sik'antjaiya kjuafa'etsjenre 'ba sątenda, meni nga kụachat'anire jere. 5 'Ba 'etju ngatsi'i xuta xi tjin nangi Judea ko ngatsi'i xutare naxinanda Jerusalén nga ja'ekasen ñojonre Juan. 'Ba kionga je ye'e nijmi ngat'are je xi tjinre, Juan yatenda ngajin ndaje Jordán.
6 'Ba najñu xi yaja Juan ntsjare chakameyu kuandakoni, 'ba ko jngu tjiuxinjnde tikjakonire. 'Ba naxkajndi ko ntsjenre tjiuchusera xi tjin ngijña kjine. 7 'Ba kionga be'eyare nijmi, tsu:
—Jaskanre an ndiba jngu xuta xi ngisa tjinre kjua'ñu tu'bani ko an xi ka'nda an bi bakinną nga sikindią 'ba skjendaą na'ñu jndere. 8 An tebatenda_nuụ ko nanda; tunga kui ko Isennixtjintsjere Na'enchana kuatendanu.

Jesús satenda 'ba chanayiu kut'ayako
Mt. 3:13-17; 4:1-11; Lc. 3:21-22; 4:1-13

9 'Ba 'bi kuán kui nixtjinbiu nga Jesús 'etjuni naxinanda Nazaret, naxinanda xi tijñajin nangi Galilea, 'ba echu ña tijña Juan. 'Ba Juan yatenda ngajin ndaje Jordán. 10 'Ba kionga ti'betukajin nando, Jesús tsabe nga kitju'i ngank'aa, 'ba nga Isennixtjintsjere Na'enchana ti'betukajennere joni jngu tjiunise tiba. 11 'Ba jngu jnda kjinu'yanire ngank'aa xi tsu:
—Ji= ni xi ki'ndiną xi tsimijaąn. Ne tsja tjinną ngat'a tsiji.
12 'Ba jaskan, Isennixtjintsjere Na'enchana kiko nga'nde t'axin. 13 'Ba kio tsik'ejña yachan nixtjin ngajinre tjiuba ts'en, 'ba chanayiu kiskut'ayako. 'Ba ankjere Na'enchana ja'ekatesinre Jesús.

Jesús 'betuts'inre xare nangi Galilea
Mt. 4:12-17; Lc. 4:14-15

14 'Ba jaskan nga Juan kis'eya nduya, Jesús echu nangi Galilea, 'ba kio kitsikja'axtiuya en ndare Na'enchana.
15 —Nixtjinbi xi kik'innu je kuajngu 'ba kjuatexumare Na'enchana je tijña tiña. Tik'antjaiyo kjuafa'etsjennu, 'ba ngatamakjainnu ngat'a tse'e en ndare Na'enchana —kitsure Jesús.

Jesús nchjare ñujun xuta xi tsuba tjiuti
Mt. 4:18-22; Lc. 5:1-11

16 'Ba tifa'a Jesús ngandai ndachikunre Galilea, kionga tsabe Simón 'ba ko nts'e xi Andrés 'mi. 'Ba na'ya tire inyakanikja'ajin nando, ngat'a kui nchjabiu xi ti= tsuba. 17 'Ba Jesús kitsure:
—Jun na'en, ndetjennginu. An sa'en_nuụ nchja xi 'beku xuta.
18 'Ba ndekuini chubabiu nchjabiu 'endu na'ya tire 'ba kitjenngi.

19 'Ba kio nguba chire Jesús tsabe Santiago 'ba ko nts'e Juan, ki'ndire Zebedeo, xi
tjinduya barku nga inya'bendunda na'ya tire. 20 'Ba tukjuan kinchja=re, 'ba nchjabiu
kitsik'ejña na'enre xi Zebedeo 'mi ngaya barku ko chu'ndare 'ba kitjenngi Jesús.

Jesús tsinda jngu xuta xi tijñajinre jngu isennixtjin xi bi nda
Lc. 4:31-37

21 'Ba jaskan Jesús ko xutare ja'e naxinanda Capernaum. 'Ba kionga nixtjin nga
nikja'aya, Jesús ja'as'en ni'ya sinagoga 'ba 'etuts'inre nga yakuya. 22 'Ba tu kuakun=re
xuta jotsa'en yakuyare joni tsa xa nk'a tjinre, 'ba bi joni nchja chjine kjuatexuma.
23 'Ba ngaya ni'ya sinagoga tijña jngu xuta xi isennixtjin xi bi nda tijñajinre, xi kitsu nga
kiski'ndaya:
24 —Ji Jesús tse'e Nazaret, ¿mé= xi tjinri ngat'a tsajain? ¿A ja'enikjekjuanii̱? 'Be=ña̱ 'yá=
ni ji. Ji= ni xuta tsjere Na'enchana.
25 Tunga Jesús jatiko isennixtjinbiu 'ba kitsure:
—¡Xiu teni 'ba t'etukajin_ri xutabi!
26 'Ba isennixtjinbiu xi bi nda se 'etsujmeyare xutabiu, 'ba niki 'ñu= kiski'ndaya nga
'etukajinre. 27 'Ba ngatsi'i xuta tu kuakun=re, 'ba tsiningiyare xinkjin:
—¿Mé= kibi? Kja'e tsa'en bakuya xutabi, joni tsa xa nk'a tjinre. ¡Ka'nda isennixtjin xi
bi nda 'bexa=re 'ba tsik'etjusunre!
28 'Ba ne xati kji'yare ngat'a tse'e Jesús ngayéje nangi Galilea.

Jesús tsinda nachi'yare Simón Pedro 'ba ko ne nkjin xuta xi sefesun
Mt. 8:14-17; Lc. 4:38-41

29 'Ba kionga 'etju ni'ya sinagoga, Jesús kiji ko Santiago 'ba ko Juan ndaba Simón ko
Andrés. 30 'Ba nachi'yare Simón nachan tikijñasun nga nt'ai kunre. 'Ba ta'a kik'ere nijmi
Jesús. 31 'Ba kui kitsitiñat'are 'ba kiskjebe ntsja nga kitsikisetjen. 'Ba ndekuini chubabiu
kitukja'axinre chi'in nt'aire chjunbiu. 'Ba sa'e kitsikjén xuta xi echukun.
32 'Ba kionga je tjima'ña, kionga je kintjai tsu'biu, echuchanire Jesús ngatsi'i xuta xi
sefesun ko xi tjindujinre isennixtjin xi bi nda. 33 'Ba nkjin xuta xi tjindu Capernaum ja'e
'ba kuañajanxtiu xuntja ni'yo. 34 'Ba Jesús ne nkjin xuta kitsinda xi kja'e kjuanga chi'in
kunre, 'ba ne nkjin isennixtjin xi bi nda ts'axjejin. 'Ba ngat'a isennixtjinbiu bexkun
'yá=ñu kui, kui= kjuañu Jesús bi kitsja'ndenire nga kinchja.

Jesús 'betju nga fitsikja'axtiuya enre Na'enchana
Lc. 4:42-44

35 Kionga je tjis'e isen, kionga jñu chun ngisa, tsisetjen Jesús 'ba 'etju nga kiji jngu
nga'nde t'axin nga kikjako Na'enchana. 36 'Ba kio Simón 'ba ko nchja xinkjin kikangisjai
Jesús. 37 'Ba kionga kuasjaire nde, kitsure:
—Ngatsi'i xuta inyamangisjairi.
38 Tunga Jesús kitsingojore:
—Tangian kja'e nga'nde xi tjindu tiña, tuxi 'ba nde kio sikja'axtiuyani_ra̱ enre
Na'enchana; ngat'a tu kui xa 'etjuña̱.
39 'Ba kiji ngayéje ni'ya sinagoga xi tu tjin nangi Galilea, nga titsikja'axtiuya enre
Na'enchana, 'ba ne nkjin isennixtjin xi bi nda ti'baxje.

Jesús tsinda jngu xuta xi chi'in fe'ndujun kunre
Mt. 8:1-4; Lc. 5:12-16

40 'Ba kio jngu xuta xi chi'in fe'ndujun kunre ja'etsitiñat'are Jesús 'ba
tsakasenkunch'int'are 'ba 'ets'are:
—Tsa mejénri ku̱an sitsjenaa̱ nga xja'axinnaa̱ chi'in xi kunna̱.
41 'Ba Jesús ja'animare xutabiu, 'ba kitsure nga yanere ntsja:
—Mejénna̱. Ngatamandai.

42 'Ba ndekuini chubabiu, kitukja'axinre chi'inre, 'ba kuanda. 43 'Ba ta'a kitsikixant'a
Jesús xutabiu, 'ba 'ñu 'enere nga kitsure:
44 —Tu'yá 'be_ri nijmi; tu t'in 'ba tikaku_ri yojori na'miu. 'Ba t'ikue kjuatjo xi baku nga
je kuatsjejin jotsa'en kitsu Moisés, tuxi 'batsa'en skuekixini xuta nga je kuanda ngani.
45 Tunga kionga kui xutabiu kiji, 'etuts'inre nga ye'ere nijmi ngatsi'i xuta mé xi tu
kuán. 'Ba kui= kjuañu Jesús bi nde nda kuán ja'as'enni naxinando, tu kioña tsajain xuta
'bejña. Tunga 'etjuni xuta xi kja'e kjuanga nangi tse'e nga ja'ekutsejenre.

2

Jesús tsinda jngu xuta xi bi ma fi
Mt. 9:1-8; Lc. 5:17-26

1 'Ba jaskan, kionga je ja'a jó ján nixtjin, Jesús ja'e ngani naxinanda Capernaum; 'ba
kjint'e xuta nga je tijña ngani ndaba. 2 'Ba tukjia'a ne nkjin xuta kuañajan, ka'nda ngantja
ni'yo bi nde kis'eni nga'nde; 'ba Jesús yakuyare enre Na'enchana. 3 'Ba kio, ja'e ñujun
xuta xi yank'angi jngu xuta xi bi ma fi. 4 Tunga bi kuán echukat'are Jesús, ngat'a ne
nkjin xuta tjin. Kui kjuañu ngatsja ni'ya ña tijña Jesús kiskje'ikjani, 'ba kio ts'ajenni xuta
xi tji'mio nga kjiya kuxta. 5 'Ba kionga Jesús tsabe kjuamakjain xi tjinre nchjabiu, kio
kitsure xuta xi tji'mio:
—Ji ki'ndiną, je kuachat'ari jeri.
6 Tunga yak'a chjine kjuatexuma xi tjindu kio, 'bitsa'en kitsikja'etsjen: 7 "¿Jótsa'en ma
kakun xutabi nga 'bitsa'en tinchja? Bi tjibekun Na'enchana, ngat'a tu Na'enchana sani
xi mare tsichat'a je." 8 Tunga ta'a fani kuankjinre Jesús mé xi inyatsikja'etsjen nchjabiu,
'ba tsiningiyare:
—¿Ánñu 'batsa'en tenikja'etsjenñu? 9 ¿Méñu xi ngisa bi na'enre nga xin_rą xuta xi bi
ma fiu? ¿A nga xin_rą: "Je kuachat'ari jeri", asa nga xin_rą: "Tisetjen, chjube kuxta xi
tetsjujñaye 'ba titjajme"? 10 Tunga mejénną nga xio nga Ki'ndire Xuta xi'iun tjinre kjua'ñu
kui ngasun'ndebi nga sichat'a je.
'Ba kio kitsure xuta xi bi ma fiu:
11 —Ji xinrą, tisetjen, chjube kuxtari 'ba t'in ni'yari.
12 'Ba xuta xi tji'mio ta'a tsisetjen, 'ba kiskjebe kuxtare nga 'etjuni kio ngixkun ngatsi'i
xuta. 'Ba ngatsi'i tu kiskutsejen'akun= 'ba kitsichjire Na'enchana nga kui xi tjinre
kjua'ñu. 'Ba inyatsure xinkjin:
—Kje nisa jngu ndiyajín 'ya tsajmi joni kibi.

Jesús nchjare Leví
Mt. 9:9-13; Lc. 5:27-32

13 'Ba jaskan Jesús 'etju ngani nga kiji ngandai ndachikun; 'ba ne nkjin xuta ja'ekun,
'ba 'etuts'inre nga yakuyare. 14 'Ba kionga Jesús tifa'a kio, tsabe Leví xi ki'ndire Alfeo,
nga tijña nga'nde ña tjubechjintjai tsajmi, 'ba kitsure:
—Ndetjenngina.
'Ba Leví tsisetjen 'ba kitjenngi.
15 'Ba 'ba kuán nga Jesús tikjen ndaba Leví, ne nkjin xuta xi kjebechjintjai tsajmi ko
xuta je tjindut'ako yamixa Jesús 'ba ko xutare; ngat'a ne nkjin mani xuta xi tjenngire.
16 'Ba chjine kjuatexuma xi tse'e nchja fariseo tsabe kionga Jesús inyakjenko xuta je 'ba
ko xuta xi kjebechjintjai tsajmi. 'Ba jako xutare Jesús, 'ba tsiningiyare:
—¿Ánñu nchja xi kjebechjintjai tsajmi 'ba ko xuta je tikjenkoni chamaestrunu?
17 'Ba Jesús kjint'ere, 'ba kitsure:
—Xuta xi nda bi chjine ki machjenre, tu kui sani xi sefesun. Bi xuta xi kixi
ja'ekinchja_rą, tu kui sani xuta xi tjinre je.

Jesús tsuya kjia'añu nga ma beni kjindia
Mt. 9:14-17; Lc. 5:33-39

18 'Ba jngu ndiya, kionga xuta xi tjenngire Juan 'ba ko nchja fariseo tjindu kjindia, yak'a xuta ja'ekjeningiyare Jesús:

—Ji na'en, xuta xi tjenngire Juan 'ba ko nchja fariseo tjindu kjindia. ¿Ánñu xutari bi 'bendu kjindianini?

19 —¿A ma 'bendu kjindia xuta xi kjinikjint'e jngu kjuabixan, tsa xi xi'un kio tijñako ngisa? —kitsingojore Jesús—. Yejerañu xi xi'un tijñako, bi kụan k'uendu kjindia. 20 Tunga kjua'e jngu nixtjin kionga stukja'are xi'un; kionga kjua'e nixtjinbiu kio= k'uendu kjindia.

21 "'Ba ni'yá 'bendayanda jngu xutji chinga ko chuba najñu xatse; ngat'a najñu xatsio kje fa'ekujín 'ba 'betijnda xutji chingó, 'ba ngisa= tse tijnda. 22 'Ba nde ni'yá 'beya binu xatse jngu chitsa xi tjiuxin ni xi chinga; ngat'a binu xatsio k'uetijnda, 'ba ne tse binu tisten 'ba kjuekjua= chitsa tjiuxinbiu ngayeje. 'Ba kui= kjuañu chitsa tjiuxin xatse k'ueyaña binu xatse —kitsu Jesús.

Jesús bakuya ngat'a tse'e nixtjin nga nikja'aya
Mt. 12:1-8; Lc. 6:1-5

23 'Ba jngu nixtjin nga nikja'aya Jesús 'ba ko xutare setsuma ngajin ña kji'i tsujmi ntje. 'Ba kionga ja'a kio, xutare 'etuts'inre nga tsate xujmare trigo. 24 'Ba nchja fariseo tsiningiyare:

—¿Ánñu xutari inyatsa'enni mé xi bi tixa'nde nga ma nixtjin nga nikja'aya?

25 Tunga Jesús kitsure:

—¿A kje 'bexkiyajíun mé= xi kitsa'en David jngu nixtjin nga kui 'ba ko xuta xi tjenko kuana'enre 'ba kuabojore? 26 'Ba kui nixtjinbiu nga Abiatar na'mi titjun kuán, David ja'as'en nga'nde tsjere Na'enchana, 'ba kiskine niñuxtila tsje, xi tu na'miu ma kjine; 'ba kitsjare xuta xi tjenko ngayeje.

27 'Ba kitsu ngisare Jesús:

—Nixtjin nga nikja'aya tu kjuanda tse'e= xuta nga kis'endare, bi tsa nixtjiun kis'endare xuta. 28 'Ba kui= kjuañu Ki'ndire Xuta xi'iun batexumanire ka'nda nixtjin nga nikja'aya.

3

Jesús tsinda jngu xuta xi ja'eku ntsja
Mt. 12:9-14; Lc. 6:6-11

1 'Ba kio Jesús ja'as'en ngani ni'ya sinagoga; 'ba kio tijña jngu xuta xi ja'eku ntsja. 2 'Ba nchjabiu inyakutsejenre Jesús tuxi skueni tsa sinda xutabiu nga nixtjin nga nikja'aya, 'ba tuxi kụan kuangini. 3 'Ba Jesús kitsure xuta xi ja'eku ntsja:

—Tisetjen 'ba tisen ngamasenre kio.

4 'Ba jaskan tsiningiyare nchja xi yak'a:

—¿Mé xi tixa'nde nga ña'an nga nixtjin nga nikja'aya, a tsajmi xi nda= asa xi ch'o? ¿A sik'angiña jngu xuta, asa sik'enña?

Tunga nchjabiu xiu tsik'endu. 5 'Ba Jesús ko kjuasti kiskutsejen'a nchja xi inyandaire, 'ba ba kis'ere ngat'a tse'e nga titsujñu ngisare.

—Tjente ndsai —kitsure xuta xi ja'eku ntsja.

'Ba xutabiu yejente ntsja, 'ba kuanda. 6 Tunga ta'a 'etju nchja fariseo 'ba kuañajant'are nchja tse'e Herodes nga tsangisjai ndiya jotsa'en kụan sik'enni Jesús.

Jesús tsinda nkjin xuta ngandai ndachikun

7 'Ba jaskan Jesús kikot'axin xutare ndai ndachikun, 'ba ne nkjin xuta xi jendibani nangi Galilea kitjenngi. 8 'Ba kionga kjint'e mé xi tu titsa'en Jesús, ne nkjin xuta xi tse'e nangi Judea, tse'e naxinanda Jerusalén, tse'e nangi Idumea, tse'e xingunda ndaje

Jordán 'ba ko tse'e ngandaire naxinanda Tiro ko naxinanda Sidón ja'ekutsejenre. 9 'Ba
kui= kjuañu Jesús 'exare xutare nga ngat'ejñandare jngu barku, tuxi bi kụastinnenire
xutankjiun xi kuañajan kio. 10 Ngat'a ne nkjin xuta je kitsinda, kui kjuañu xi sefesun
se inyakanikja'ane=re yojore tuxi kụan sikoni. 11 'Ba kionga isennixtjinnkjin xi bi nda
tsabe Jesús, tsikinyakunch'int'are 'ba tsu nga kji'ndaya:
—¡Ji= ni xi Ki'ndire Na'enchana!
12 Tunga Jesús jatiko isennixtjinbiu nga bi kuetsu nga kui xi Ki'ndire Na'enchana.

Jesús kja'ajin xutare xi tejó
Mt. 10:1-4; Lc. 6:12-16

13 'Ba jaskan Jesús kiji jngu ngijñacha, 'ba kinchjare nchja xi nda kisasenre. 'Ba kionga
kuañajan nchjabiu, 14 Jesús kiskja'ajin tejó nchja tuxi k'uajmekoni, 'ba tuxi sikasenni nga
sikja'axtiuya enre Na'enchana. Jesús kitsjaja'enre nchjabiu nga kui xi k'uin apóstoles;
15 'ba kitsjare kjua'ñu tuxi k'uaxjejinni isennixtjin xi bi nda ngajinre xuta. 16 Kui
nga tejó nchjabiu xi kiskja'ajin Jesús: Simón, xi kitsjaja'enre nga kui xi k'uin Pedro;
17 Santiago 'ba ko nts'e Juan, ki'ndire Zebedeo, xi kitsjaja'enre Boanerges (ja'en xi
tsunire: Ki'ndire Cho'on); 18 'ba ko Andrés, Felipe, Bartolomé, Mateo, Tomás, Santiago
xi ki'ndire Alfeo; Tadeo, ko Simón, xi mako nchja cananista, 19 'ba ko Judas Iscariote, xi
jaskan kitsingantsja Jesús.

Jesús nchja ngat'a tse'e chanayi Beelzebú
Mt. 12:22-32; Lc. 11:14-23; 12:10

'Ba jaskan, Jesús ja'as'en ni'ya ña ti'bejña, 20 'ba ne nkjin xuta kuañajanne nganire,
ka'nda bi kuán kiskine chi niñu. 21 'Ba kionga kjint'e xinkjin Jesús, ja'ekja'a, ngat'a kitsu
xuta xi yak'a nga Jesús skare.
22 'Ba chjine kjuatexuma xi jendibani naxinanda Jerusalén kitsu nga chanayi
Beelzebú, ngakure isennixtjin xi bi nda, tijñajinre Jesús 'ba nga kui kitsjare kjua'ñu tuxi
k'uaxjejinni isennixtjin xi bi nda. 23 'Ba kio Jesús kinchjare nchjabiu, 'ba 'ejñare kui
kjuakusunbi:
—¿Jótsa'en ndekuini chanayiu kụan k'uaxjejinni yojore? 24 'Ba tsa xuta xi tjindu jngu
naxinanda ña batexuma jngu rey ndekui jóya tjinnire yojore, bi tsé kụanre nga k'uendu.
25 'Ba tsa xuta xi tjindu ngaya jngu ni'ya ndekui jó ya tjinnire yojore, bi tsé kụanre
nga k'uendu xuta xi tjinduya. 26 'Ba nde tsa chanayiu kuakjanya yojore, 'ba tsa ndekui
skjankoni yojore, bi tsé kụanre nga k'uejña. Je echukjet'a nixtjinre.
27 "'Ba tu'yá kụan kjua'as'en ndaba jngu xuta xi taja 'ba skjebecheje tsajmire, tsa bi
fara tjun kueta'ñu; 'ba tu 'ba= tsa'en sa nga kụan skja'achejere tsajmire.
28 "'Ba fa xinkixi_nuụ, nga Na'enchana sichat'a yejere jere 'ba tume en ch'o xi kuetsure
Na'enchana xuta; 29 tunga xi ch'o kuetsure Isennixtjintsjere Na'enchana, niñajanni
kụachat'are. Tu je= xuta je ngantsjai nixtjin —kitsu Jesús.
30 Ngat'a nchjabiu kitsu nga kui xi tijñajinre jngu isennixtjin xi bi nda.

Jesús tsuya 'yá= xi nare 'ba 'yá= xi nts'e
Mt. 12:46-50; Lc. 8:19-21

31 'Ba kio ja'e nare 'ba ko nts'e Jesús 'ba ngandetsiun tsikinya 'ba tu 'exa nga
kjuinukjuare Jesús. 32 'Ba xuta xi tjindundaire Jesús kitsure:
—Nari ko nts'é 'ba ko ndichjai ngandetsian inya 'ba inyamangisjairi.
33 —¿'Yá= xi nanạ 'ba 'yá= xi nts'iạ? —kitsu Jesús.
34 'Ba kio kiskutsejen'a xuta xi tjindundaire 'ba kitsu:
—Kui ngatsi'i xutabi xi nanạ 'ba ko xi nts'iạ. 35 Ngat'a tu'yañu xi tsik'etjusun enre
Na'enchana, kui xi nts'iạ xi ndichjaạ 'ba xi nanạ.

4

Jesús bakuya jngu kjuakusun ngat'a tse'e xuta xi kjejndi xujma
Mt. 13:1-9; Lc. 8:4-8

1 'Ba kio 'etuts'in nganire Jesús nga yakuyare xuta ndai ndachikun, 'ba ne nkjin xuta
kuañajant'are. 'Ba kui= kjuañu, tsijinni barku xi tikijñajin ndachikun 'ba tsik'ejñayare, 'ba
ngatsi'i xutankjiun ngandai ña kixí chun tsikinya. 2 'Ba nga 'ejñare kjuakusun; 'etuts'inre
nga yakuyare ne nkjin tsajmi. 'Bi tsa'en yakuyare:
3 —Tasen ñojon enbi: Jngu xuta kiji nga kikjejndi xujma. 4 'Ba kionga je tikjejndi
xujma, masen xujmare tsixu ndai ndiyo; 'ba ja'e tjiunisio 'ba kiskine. 5 'Ba ngimasen
xujmare tsixujin ndiojo, ña bi tse nangi tjin; 'ba ta'a jesu ngat'a bi 'ñu nanga nangiu.
6 Tunga kionga 'etju tsu'biu, yaka 'ba kitsixí ngat'a bi 'ñu nanga kiji jamare. 7 'Ba ngijngu
ka'a xujma tsixu ngajin na'ya, 'ba kuank'a na'yo 'ba bi kitsja'ndere nga nda kuacha
xujmabiu, 'ba nimé tu kitsja. 8 Tunga ngijngu ka'a xujmabiu tsixu ña nda nangi. 'Ba
jesu xujmabiu 'ba kuacha, 'ba ne nda chan kitsja; 'ba tjin xujmabiu xi kitsja kate tu, tjin
xi yachute ko te, 'ba tjin xi jngu sientu tu kitsja.
9 'Ba kitsu ngisa Jesús:
—Xi tjin ñojon, ngatasen ñojon.

Jesús tsuya ánñu kjuakusun bakuyani
Mt. 13:10-17; Lc. 8:9-10

10 'Ba jaskan, kionga Jesús tsik'ejña tajngu ko xuta xi tsikinyat'a tiñare 'ba ko nga tejó
xutare, nchjabiu tsiningiyare mé xi tsunire kjuakusunbiu. 11 'Ba Jesús kitsingojore:
—Jun, kitsa'e'ndenu nga kụankjinnu mé xi tji'mo ngat'are ña batexuma Na'enchana;
tunga kja'e xuta xi tjindu ngandetsin, ko kjuakusun sakuyanire; 12 tuxi nisi nda
skutsejen, bi skueni, 'ba tsa ninga nda kuasen ñojon, bi kụankjinre, tuxi 'ba tsa'en bi
k'uantjaiyani kjuafa'etsjenre 'ba bi kụachat'are jere.

Jesús tsuya mé xi tsunire kjuakusun tse'e xuta xi kjejndi xujma
Mt. 13:18-23; Lc. 8:11-15

13 'Jun, ¿a bi mankjinnu jó tsunire kjuakusunbiu? Tsa bi mankjinnu jun, ¿jótsa'en
kụankjinninu ngayéje kjuakusun xi yak'a? —kitsure Jesús—. 14 Xuta xi kjejndi xujma
xuta xi tsikja'axtiuya enre Na'enchana tsinguyanire. 15 Tjin xuta xi joni xujma xi tsixu
ngandai ndiyo: ngu nt'e enbi, tunga ta'a ndiba chanayi 'ba kja'axin en xi je kis'entjejin
inimare. 16 'Ba yak'a xuta xi joni xujma xi tsixujin ndiojo: ngu nt'e enbi 'ba ta'a tsja
s'ere nga makjainre, 17 tunga bi nanga kiji jamare ngajin inimare 'ba bi tsé kixi minya;
kui= kjuañu, nga tu ngat'are ion fa'axtiuni kjuanima 'ba tsjenngire xuta 'ba ngutjun fani
tsichaja kjuamakjainre. 18 'Ba tjin xuta xi joni xujma xi tsixujin na'ya: ngu nt'e enbi,
19 tunga ne 'ñu tsikja'etsjen ngat'are tsajmi xi tjinre ngasun'ndebi, 'ba kjuanyino 'bejñure
'ba tu kui s'ẹ yejere tsajmi xi mejénre. 'Ba ngayejebi inimare fa'as'enjin 'ba bi tsja'ndere
nga nda kụacha enbi ngajin inimare, 'ba bi tsja tu. 20 Tunga tjin yak'a xuta xi joni xujma
xi tsixu ña nda nangi: ngu kui xutabi nt'e enbi 'ba makjainre, 'ba ne nda chan tsja. Tjin
xi kate, xi yachute ko te, 'ba xi jngu sientu tu tsja nga jngu jngu.

Jesús bakuya kjuakusun ngat'a tse'e ndi'i
Lc. 8:16-18

21 'Ba Jesús kitsure ngayeje:
—¿A tjin= xi baka jngu ndi'i tuxi ngi'ndere jngu kaxa k'uejñayani asa ngi'ndere jngu
nachan? ¿A bi tsa nga nk'a chun s'ejña ndi'i tuxi nda sitsejenni? 22 Ngat'a ngayéje
xi tijña'mo nganda'e kjua'e nixtjin nga s'ẹjñatsejen; 'ba xi bi matsejen nganda'e kjua'e
nixtjinre nga k'uetukatsejen. 23 Xi tjin ñojon, ngatasen ñojon.
24 'Ba Jesús kitsu nganire:

—'Ñu nda tasen ñojon_ru mé xi tenu'yo. Ngat'a chu̱ba̱ xi sichjon nga k'uechubo kja'e
xuta, 'ba=nde kui xi sichubako nganinu Na'enchana; 'ba ngisa= tse k'uesunnu. 25 Ngat'a
xi tjinre, ngisa= tse kua'e ngisare; tunga xi tsajainre, ka'nda stukja'are xi ichi tjinre.

Jesús bakuya kjuakusun nga mank'a xujma

26 'Nga ko ña batexuma Na'enchana —kitsu Jesús— nde 'ba=nire joni xuta xi 'bentje
xujma ngajin nangiu; 27 ngu nde 'ba=nire tsa tikijñafe asa tijñakun, a ngajñu= asa nga
nixtjin=, xujmo fesu 'ba mank'a, nisi bi tjibe jótsa'en tjimank'a. 28 Ngat'a nangiu tsja
tajngu chan; titjun xka chi'ndere, 'ba jaskan nts'enre, 'ba xi fet'ani s'ere tu xujmo; 29 'ba
kionga je kichji ture, kio xutabiu 'beñajan, ngat'a je= ja'e nixtjinre chan.

Jesús bakuya kjuakusun ngat'a tse'e xujma mostaza
Mt. 13:31-32, 34-35; Lc. 13:18-19

30 'Ba kitsu ngisare:

—¿Mé xi mangusun ña batexuma Na'enchana, asa mé kjuakusun sikji̱a̱n an tuxi ku̱an
singusunña? 31 Kui jo=ni jngu xujma tse'e mostaza xi s'entjejin nangiu. Ninga ngisa ichi
kun tu'bani ko ngayéje xujma xi tjin ngasun'ndebi; 32 tunga, kionga je kis'entje, mank'a
'ba ngisa 'ñu je ma tu'bani ko ngayéje ya xi 'bentje xuta, 'ba ne ya'e= ma tjiare ka'nda
tjiunise xi setsuma ngank'aa ma tsinda ndaba ngi'ndere nk'ianre yabiu —kitsu Jesús.

33 'Ba ne nkjin kjuakusun joni kibi kitsichjen Jesús nga yakuyare xuta. Yakuyare
jotsa'en ku̱an ngisa nda ku̱ankjinre. 34 Bi fako tsa bi ko jngu kjuakusun, ninga xin
tsuyanire xutare jó tsunire kjuakusunbiu.

Jesús tsik'exiu ntjo ko ndachikun
Mt. 8:23-27; Lc. 8:22-25

35 'Ba ndekuini nixtjinbiu, kionga je tjima'ña, Jesús kitsure xutare:

—Tjian xingunda jan.

36 'Ba 'batsa'en kitsik'endu xutankjiun 'ba xutare kiko Jesús ngaya barku xi je tjinduya,
'ba=nde tjenngi ngisare kja'e barku xi ñatjen tjen. 37 'Ba kio kuán jngu ntjo 'ñu xi niki
kjenitjen= nando 'ba tsindiure nando niki kitsiteya barku, 'ba ja'as'enntjai nanda, 'ba je
mején kitse. 38 Tunga Jesús ngastun barku tsakjajñafe, nga jngu najñu ngiku tikjijña ngi
ku; 'ba xutare kitsikja'are 'ba kitsure:

—¡Na'en! ¿Ánñu bi kuenda teña'anni ninga tetiungijndia?

39 'Ba Jesús tsisetjen 'ba jatiko ntjo 'ba ndachikun kitsure:

—¡Xiu teni!

'Ba kis'exiu ntjo 'ba jña kuachun. 40 'Ba jaskan Jesús kitsure xutare:

—¿Ánñu ne tekunñu? ¿A tojo kje chunnu̱?

41 'Ba se kitsakjun= nchjabiu, 'ba miningiyare xinkjin:

—¿'Yá= tsé xutabi, nga ka'nda ntjo 'ba ko ndachikun tsik'etjusunnire?

5

Jesús tsinda jngu xuta xi tijñajinre isennixtjin xi bi nda
Mt. 8:28-34; Lc. 8:26-39

1 'Ba 'batsa'en echu nangire xuta Gerasa, xi tijña xingunda ndachikun. 2 'Ba kionga
Jesús 'etjukajen barku, tukjia'a kitsitiñat'are jngu xuta xi 'etukajinni tsju xi tijñajinre
isennixtjin xi bi nda. 3 Ngat'a tsju 'bejñajin 'ba ni'yá ma tsik'ejña'ñu, nisi ko na'ñu kicha
s'e̱'ñukoni. 4 Ngat'a je ne nkjin ndiya kiseta'ñukoni na'ñu kicha ndsaku 'ba ko ntsja, tunga
batejntsu na'ñu kicha xi tji'ñuni ntsja, 'ba kitsixi̱ na'ñu kicha xi tji'ñukoni ndsaku, 'ba ni'yá
tsa'enre. 5 'Ba nga nixtjin ko nga nistjen 'bajmejin tsju 'ba ko ngajin ngijña, nga kji'ndaya
'ba nga ko ndiojo tsi'onkonire yojore. 6 Tunga nde sa'e= kjin tsabeni Jesús, mangatsanga
kiji 'ba tsakasenkunch'int'are, 7 'ba 'ñu kiski'ndaya nga kitsure:

—Ji Jesús, Ki'ndire Na'enchana xi tijña ngank'aa, ¿mé= xi tjinri ngat'a tsa'an? 'Bets'arą nga bi kjuanima ba'enaą.
8 'Ba 'ba tsa'en kinchja ngat'a Jesús ja'ba je 'bi kitsure:
—¡Ji isennixtjin xi bi ndai, t'etukajin_ri xutabi!
9 'Ba kio Jesús tsiningiyare:
—¿Jó 'miri?
—Legión 'miną, ngat'a ne nkjin mani —kitsu isennixtjin xi bi ndo.
10 'Ba xutabiu 'ñu 'ets'are Jesús nga bi kja'e nangi xi kjin sik'ete isennixtjin xi bi ndo.
11 'Ba 'batsa'en tiñare nindu 'ñu nkjin tjiuchinga inyakjen, 12 'ba isennixtjin xi bi ndabiu tsi'are Jesús:
—Tikasennį̄ ña tjindu tjiuchinga, 'ba ta'e'ndenį̄ nga kuitjas'enjin_rį̄.
13 'Ba Jesús kitsja'ndere isennixtjinbiu, 'ba 'etukajinre xutabiu 'ba tjiuchingabiu ja'as'enjinre. Jóru mi mani tjiuchingabiu, 'ba tsangatsanga jenya ka'nda ña tijña ndachikun, 'ba kio jesunjin.
14 'Ba nchja xi inyatsikuenda tjiuchingabiu tsangatsanga nga kike'ere nijmi xuta xi tjin naxinando 'ba xi tjindundai ngandaire. 'Ba xuta ja'ekutsejen tuxi skueni mé= xi kuán. 15 'Ba kionga xutankjin ja'e ña tijña Jesús, tsabe xutabiu xi kis'ejñajinre isennixtjin xi bi nda xi Legión 'mi, nga je xiu tijña, 'ba nga je yaja najñure 'ba nga je nda tjinre; 'ba xutankjiun kitsakjun. 16 'Ba nchja xi tsabe mé= xi kuánre xutabiu xi kis'ejñajinre isennixtjin xi bi nda 'ba ko tjiuchingo ye'ere nijmi xuta xi yak'a. 17 'Ba 'batsa'en xutankjiun 'ets'are nga Jesús ngatetukajin kui nangibiu.
18 'Ba kionga Jesús tifa'as'en ngani barku, xutabiu xi kis'ejñajinre isennixtjin xi bi nda 'ets'are nga ngatatsja'ndere nga kuetjenngi. 19 Tunga Jesús bi kitsja'ndere.
—Tusa ni'yari t'in, ko xingi, 'ba t'e_ri nijmi mé= xi kitsa'en ngat'a tsiji Na'enchana, 'ba jótsa'en ja'animari —kitsure Jesús xutabiu.
20 'Ba 'batsa'en kiji xutabiu, 'ba 'etuts'inre nga ye'e nijmi naxinanda xi tjin nangi Decápolis mé= xi kitsa'en Jesús ngat'a tse'e; 'ba ngatsi'i xuta xi tjin kio tu kuakunre.

Jesús tsinda ki'ndi chjunre Jairo 'ba ko chjun xi kitsiko najñure
Mt. 9:18-26; Lc. 8:40-56

21 'Ba kionga Jesús jendibaya ngani barku xingunda ndachikun, kui ngando tsik'ejña, 'ba kio ne nkjin xuta kuañajant'are. 22 'Ba kio ja'e jngu xuta xi Jairo 'mi xi jngu ngaku tse'e ni'ya sinagoga; kionga tsabe Jesús, tsakasenkunch'int'are 23 'ba 'ñu 'ets'are, nga kitsure:
—Na'en, ki'ndi chjunną je mején kueya; ndekjane_ri ndsai ki'ndiną, tuxi kų̄andani 'ba k'uejñakunni.
24 'Ba kio kiko Jesús; 'ba ne nkjin xuta kitjenngi, se inya'be'nyu'ñundaire. 25 'Ba ngajinre xutankjiun tjenjinre jngu chjun xi kuatejó nu tjinre nga 'bakjanre jin. 26 Xi je ne tsé kjuanima ja'axtiu ngaya ntsja nkjin chjineki, 'ba je kitsikje ngayéje xi tjinre; 'ba nį̄'bi= tjin tsakaseko, tusa ngisa 'ñu ma chi'inre. 27 'Ba kionga chjunbi kjint'e en ngat'are Jesús, ja'etjenngi ngajinre xutankjiun 'ba ngastun kitsitiñat'anire, 'ba tu najñure kitsiko sa. 28 Ngat'a 'bitsa'en kitsikja'etsjen: “Nisi tu najñure sikosaą, kų̄anda=ñą.” 29 'Ba tukjia'a, kitikjayare jinre; 'ba se tsejen kuánre yojore nga je kuanda chi'inre. 30 Tunga Jesús ta'a tsabe nga nga'ñu 'etukajin yojore, 'ba kitsiku'be ngajinre xutankjiun 'ba tsiningiya:
—¿'Yá= xi kitsiko najñunąą?
31 —Te'yani nga xutankjiun ti'be'yu'ñuri, ¿ánñu “'Yá= xi kitsiko najñunąą” tesjini? —kitsure xutare.
32 Tunga Jesús tojo tikutsejen ngandaire tuxi skueni 'yá= xi kitsiko. 33 'Ba kio chjunbiu, kionga je tsabe mé= xi kuánre, se tifatsekun= nga kikasenkunch'int'are Jesús, 'ba ye'ekixire nijmi mé= xi kuán. 34 'Ba Jesús kitsure:
—Ji, ki'ndiną, tu ngat'are kjuamakjainri nga je kuandai. Ngatjas'eri kjuaxiu nga t'in, 'ba ngatamandai ngat'are chi'inri.

35 'Ba nde sa'e= tinchjani Jesús, nga tukjia'a ja'e yak'a nchja xi jendibani ndaba xuta ngakure ni'ya sinagoga.
—Je k'en ki'ndi chjunri. Bi nde minyasiyani_ri maestru —kitsure.
36 Tunga Jesús bi kitsisinre nchjabiu, 'ba kitsure xuta xi ngakure ni'ya sinagoga:
—Bi kuin; tu ngatamakjain saniri.
37 'Ba bi kitsja'nde Jesús nga nkjin xuta kuetjenngi, tu Pedro=, Santiago, 'ba ko Juan xi nts'e Santiago sa. 38 'Ba kionga echu ndaba xuta xi ngakure ni'ya sinagoga, tsabe nga ne si'a inyatsa'en xuta nga inyakji'nda 'ba nga 'ñu inyakji'ndaya. 39 Jesús ja'as'en 'ba kitsu:
—¿Ánñu 'ba tuku kji'i si'a teña'anñu 'ba techi'ndayakoñu? Ki'ndi chjunbi bi k'en, tu tikijñafe sani.
40 'Ba kio xuta xi tjindu kio tsejnuke Jesús. Tunga kui ts'axje tsi'i xutabiu, 'ba tu na'enre= ko nare 'ba ko xuta xi tjeko sa xi ja'as'en ña tikijña ki'ndi chjunbiu. 41 'Ba kio kiskjebe ntsja 'ba kitsure:
—Talita cum. (En xi tsunire: ki'ndi chjun, ji texinra̱, tisetjen.)
42 'Ba ndekuini chubabiu ki'ndi chjun, xi tejó nu tjinre, tsisetjen 'ba tsak'ajme. 'Ba xuta xi tjindu kio tu kuakun=re. 43 Tunga Jesús 'ñu 'enere nga tu'yá kue'ere nijmi mé= xi kuán, 'ba nde kitsu nga kua'ere xi chine ki'ndi chjunbiu.

6

Jesús kiji naxinanda Nazaret
Mt. 13:53-58; Lc. 4:16-30

1 'Ba Jesús 'etjuni kio 'ba kiji nangire, 'ba kitjenngi xutare. 2 'Ba kionga ja'e nixtjin nga nikja'aya, Jesús 'etuts'inre nga yakuya ni'ya sinagoga. 'Ba nkjin xuta kjint'ere Jesús, 'ba tu miningiyakun=re xinkjin:
—¿Ñáñu kikja'anire xutabi ngayéje tsajmi xi bakuya? ¿Mé= kjuankjinkakun xi kitsa'ere, 'ba ko kjuakun xi tsa'en? 3 ¿A bi tsa chjine yo kibi, ki'ndire Maríio, xi nts'e mani Sandio, Kusio, ko Judo, 'ba ko Simón? ¿A bi tsa nde i tjindujinnina ndichja ngayeje?
Kui= kjuañu ch'o kuánnire ngat'a tse'e 'ba bi kuamejénre nga ku̱akjainre. 4 Tunga Jesús kitsure:
—Ngayéje nga'nde 'yaxuta= jngu xuta profeta, tunga ña nangire, ngajinre xinkjin 'ba ninga ña ni'yare bi 'yakunre.
5 'Ba bi kuán kitsa'en jngu kjuakun kio, tu chuba xuta xi yanere ntsja xi inyafesun 'ba kitsinda. 6 'Ba Jesús tu kutsejenkuun nga xutabiu bi kuamejénre nga kuakjainre ngat'a tse'e kui. 'Ba Jesús fikakuya nga'nde xi tjindundai kio.

Jesús tsikasen nga tejó xutare
Mt. 10:5-15; Lc. 9:1-6

7 'Ba Jesús kinchjare nga tejó xutare, 'ba 'etuts'inre nga jo jó kitsikasen, 'ba kitsjare kjua'ñu nga k'uaxje isennixtjin xi bi nda. 8 'Ba kitsure nga tumé kua'a ngaya ndiyo, tu jngu sa yanise. 'Ba nga bi ku̱an kueko niñuxtila, chitsa, 'ba ninga ton. 9 'Ba nga ku̱an kuaya jndere, tunga bi ku̱an kua'a ngijngu nga najñure. 10 'Ba kitsure:
—'Ba tuñañu nga kuitjas'ion jngu ni'ya, tetsubo kio ka'nda nga̱ k'uetjuñu nga'ndebiu. 11 'Ba tsa jngu nga'nde bi stukja'atjo ninga bi kuasen ñojonnu xuta xi tjindu kio, tusa t'etju nga'ndebiu 'ba t'etsujmio chojore ndsakú, joni jngu chu̱ba̱ nga kui xutabiu tjinre je.
12 'Ba kio 'etju xutare, 'ba ye'eyare nijmi xuta nga ngatatsik'antjaiya kjuafa'etsjenre. 13 'Ba nkjin isennixtjin xi bi nda ts'axjejinre xuta, 'ba nkjin xuta xi inyafesun kitsinda nga kitsikajunre aseti.

Mé xi kuán kionga k'en Juan Bautista
Mt. 14:1-12; Lc. 9:7-9

14 'Ba xuta ngaku xi titjun Herodes 'ba nde kjint'e en ngat'a tse'e Jesús, ngat'a ne nkjin
nga'nde nda 'yare ja'enre Jesús. 'Ba yak'a xuta kitsu:
—Kui Juan Bautista xi je ja'aya nganire, 'ba kui= kjuañu tjinnire nga'ñu nga titsa'en
ngani kjuakun.
15 'Ba kja'e xuta kitsu:
—Kui Elías.
'Ba xuta xi yak'a kitsu:
—Kui jngu xuta profeta joni ngasa'e.
16 Tunga Herodes, kionga kjint'e kui enbi, kitsu:
—Kui Juan. An 'exa nga kitisin, 'ba nganda'e je ja'aya nganire.
17 Nga tu kjuare chjun Herodia= nini, nga Herodes 'exa nga kjinduba Juan, 'e'ñu, 'ba
kiskanis'en nduya. Chjun Herodia, chjunre Felipe kuán tsakaiñu, xi nts'e Herodes, tunga
Herodes tsixanko ngani chjunbiu. 18 Ngat'a Juan ja'ba je kitsure Herodes:
—Kjuatexumo tsu nga bi kụan chjunre nts'é kuenikue.
19 'Ba tu kjuabiu= nini nga chjun Herodia kuastike Juan 'ba kuamejénre kitsik'en
tsakaiñu, tunga bi kuán jó kitsa'ennire; 20 ngat'a Herodes be= nga Juan jngu xuta kixi,
tsje ko ni. Kui= kjua kitsakjunkeni 'ba tsikuenda. 'Ba kionga Herodes nt'ere Juan, ka'nda
bi be mé= xi sa'en, tunga tsja mare nga basen ñojonre. 21 Tunga tuchan ja'e nixtjin nga
chjun Herodia kisaku ndiyare kionga kichu nu Herodes. Kui= nixtjinbiu ts'axje jngu
s'i 'ba tsakjenko xutaxare ngatsi'i ngakure chasoldadu ngayeje 'ba ko xuta nyina xi
'ñu 'yaxkunre nangi Galilea. 22 'Ba ki'ndi chjunre chjun Herodia ja'as'en nga'nde ña
inyakjen 'ba kite. 'Ñu kuatsjare Herodes 'ba ko xi tjindut'a yamixo jotsa'en kite. 'Ba
Herodes kitsure ki'ndi chjunbiu:
—Chja'ana tume xi mejénri, 'ba sjarạ.
23 'Ba kitsja'enre nga sjare tume xi skui'are, nisi masen naxinanda ña batexuma. 24 'Ba
kui ki'ndi chjunbiu 'etju, 'ba tsiningiyare nare:
—¿Mé= xi skui'a_rạ?
'Ba nare kitsingojore:
—Nindaku Juan Bautista chja'a_ri.
25 'Ba ki'ndi chjunbiu tukjuan ja'as'en ngani ña tijña xuta ngaku xi titjun, 'ba kitsure:
—Nganda'e fani nga mejénnạ nga kua'enaạ nindaku Juan Bautista ngaya jngu tiba.
26 'Ba Herodes ne ba kis'ere; tunga ngat'a ja'ba je kitsja enre ngixkun xi tu kitsikjint'e,
tjinnere kitsjare xi tsi'a. 27 'Ba tukjuan 'exare jngu chasoldadu nga kuekatesin Juan.
28 'Ba chasoldadu kiji nduyo, tsatesin Juan, 'ba jngu tiba 'eya nindaku. 'Ba kitsjare ki'ndi
chjunbiu, 'ba kui kitsja nganire nare.
29 'Ba kionga xutare Juan kjint'e nga je k'en, ja'ekja'a yojore 'ba kik'eyanijin.

Jesús tsikjén ón mi xuta
Mt. 14:13-21; Lc. 9:10-17; Jn. 6:1-14

30 'Ba jaskan, kuañajan ngani nga tejó xutare kioña tijña Jesús 'ba ye'ere nijmi mé= xi
tu kitsa'en, 'ba xi yakuya. 31 'Ba Jesús kitsure:
—Jabiu, tjintaja jngu nga'nde ña jña chun, tuxi sikja'ayachiña.
Ngat'a ne nkjin xuta i fi i ndiba tsa'enni, ka'nda kui bi saku'ndere nga kjen. 32 'Ba
'batsa'en Jesús ko xutare ja'as'en jngu barku 'ba kiji jngu nga'nde t'axin. 33 Tunga 'ñu
nkjin xuta tsabexkun Jesús, 'ba tsabe ña kiji. 'Ba kio ne nkjin xuta 'etjuni nga'nde xi
tjindu kio, 'ba tsangatsanga kiji ña tifi Jesús. 'Ba xutankjiun tu kui tjun echuni tu'bani ko
Jesús. 34 'Ba kionga Jesús 'etukajenni barkubiu, tsabe xutankjiun 'ba ja'animare, ngat'a
'ba tsa'en tjindu joni chutsanga xi tsajainjínre nai. 'Ba Jesús 'etuts'inre nga yakuyare
nkjin tsajmi. 35 'Ba kionga kuangixun, xutare kitsitiñat'are 'ba kitsure:
—Na'en, je kuangixun, 'ba nga'e ne t'axin. 36 Tikaxant'ai xutankjinbi, tuxi ngatjikat-
seni mé= xi skine nga'nde xi tjindundai nga'e.

37 Tunga Jesús kitsure:
—Ta'e_ru jun xi skine.
'Ba kui kitsingojo:
—¿A mejénri nga kuekindai niñuxtila xi ngusun tjin chjire chjina nga jó sientu nixtjin ña'axa, tuxi kua'eni_ra xi chine?
38 —¿Jótjin niñuxtila tjinnu? Tangichutsejen_ru —kitsu Jesús.
'Ba kionga je tsabe, kitsure:
—Ón niñuxtila 'ba jó tjiuti.
39 'Ba Jesús 'exare nga kuetsik'enduku xutankjiun ngajin ndiji xkjuion; 40 'ba tjin xi jngu sientu 'ba tjin xi yachute kitsik'enduku nini. 41 'Ba jaskan Jesús kiskjebe nga ón niñuxtilo 'ba ngojó tjiutiu. 'Ba kiskutsejen ngank'aa 'ba kitsjare kjuanda Na'enchana, 'ba kitsixkua niñuxtilo 'ba kitsjare nga jngu jngu xutare, tuxi sika'binire ngatsi'i xutankjiun. 'Ba nde kitsika'bire ngojó tjiutiu ngayeje. 42 'Ba ngatsi'i tsakjen ka'nda ngą kitsere; 43 'ba kiskja'añajan xie xi ts'angi tse'e tjiutiu ko niñuxtilo 'ba tejó nisin kitse ngisare. 44 'Ba ón mi kuán xuta xi'in xi tsakjen.

Jesús tsu'basun nanda
Mt. 14:22-27; Jn. 6:16-21

45 'Ba ta'a, Jesús 'exa nga xutare ngatja'as'en barku 'ba nga tjun ngatji xingunda ndachikun ña tijña naxinanda Betsaida, yejerañu kui titsikixant'a xutankjiun. 46 'Ba kionga je kitsikixant'a xutankjiun, Jesús tsijin jngu nindu nga kikjako Na'enchana. 47 'Ba kionga je kuajñu, nga je masen ndachikun tjensun barku, Jesús, xi tsik'ejña tajngu ña kixi chun, 48 tsabe nga na'en inyatsungiñia barku, ngat'a 'ñu tibe'ere ntjo. Kionga je tjis'e isen, Jesús tifisun ndachikun nga kitjenngi xutare. 'Ba je mejénre nga tu kjua'at'are tsakaiñu, 49 kionga tsabe xutare nga ndachikun tsu'basun Jesús. 'Ba kitsikja'etsjen nga jngu=ru isen xi tsabe 'ba kiski'ndaya; 50 ngat'a ngatsi'i tsabe 'ba kitsakjun. Tunga ta'a jako 'ba kitsure:
—¡Jún, na'en, ngatama'ñu kakún; an= ñą, bi kun!
51 'Ba kio Jesús ja'as'en barku, 'ba kis'e xiu ntjo. 'Ba tu kuakunre xutare 52 ngat'a kje mankjinjínre kjuakun xi kitsa'en Jesús ngat'a tse'e niñuxtilo, ngat'a tojo titsujñu ngisare.

Jesús tsinda xuta xi sefesun nga'nde xi Genesaret 'mi
Mt. 14:34-36

53 'Ba kionga Jesús 'ba ko xutare je ja'axtiunda ndachikun, echu nga'nde xi Genesaret 'mi, 'ba barkure ngandai ndachikun 'et'a'ñu. 54 'Ba kionga je 'etukajen barku, ta'a fani tsabexkun xuta nga Jesús= xi 'etukajen. 55 'Ba kio tsangatsanga nga kiji ngayéje nga'nde xi tjin kionga ye'ere nijmi xuta ña tijña Jesús. 'Ba kionga kjint'e, xutabiu 'etuts'inre nga ja'eko xi sefesun xi kjiyuya nijña. 56 'Ba tu ñañu nga fa'as'en Jesús, a naxinanda chi=, a naxinanda je= asa ngijña=, tuchuba tsikayuju xinkjin xi inyafesun kioña tsa'en ndetsin. 'Ba 'bets'are Jesús nga nisi tu tetjun najñure siko sa; 'ba manda ngatsi'i xi tu tsiko najñure.

7

Jesús bakuya mé= xi tsijndire xuta ngixkun Na'enchana
Mt. 15:1-20

1 'Ba kio nchja fariseo 'ba yak'a chjine kjuatexuma xi jendibani naxinanda Jerusalén kitsitiñat'are Jesús. 2 'Ba nchjabiu tsabe nga yak'a xutare Jesús bi banejun ntsja nga kjen. Ngu tsunire nga bi inyatsik'etjusun kjuachingare tse'e judío nga banejun ntsja nga kjen. 3 (Ngat'a nchja fariseo 'ba ngatsi'i xuta judío tsik'etjusun kjuachingare nga tjunfara nda banejun ntsja 'ba sa'e kjen. 4 'Ba kionga je fa'eni ndetsin, bi kjen kio 'nda ngą je tsik'etjusun kjuachingare nga banejun ntsja. 'Ba nkjin kjuachinga tjin ngisare xi

tsik'etjusun, joni nga banejun chutsinre, tijire, ko tikure xi kicha ni 'ba ko nachanre.)
5 'Ba kui= kjuañu, nchja fariseo 'ba ko chjine kjuatexuma tsiningiyare Jesús:
—Na'en, ¿ánñu xutari bi tsik'etjusunni kjuachingare xuta chingana, nga bi banejun ntsja nga kjen?
6 'Ba Jesús kitsingojore:
—Jun, ¡xuta xi jó nkjon tjin! Kjuakixi= xi kitsu xuta chinga profeta Isaías ngat'a tsojon, kionga 'bitsa'en kitsi'indu:
Kui= xutabi tu ts'a bekunninạ,
tunga inimare kjin tjindu ngat'a tsa'an.
7 Tumé chjinire nga bekunninạ,
ngat'a tu kjuatexumare xuta= bakuya.
8 Ngat'a jun xin 'bejño kjuatexumare Na'enchana tuxi kjuachingare xuta kuetjenngiñu.
9 'Ba Jesús kitsure ngayeje:
—Tuxi sik'ejñakunñu kjuachinganu, 'bejñat'axinñu kjuatexumare Na'enchana. 10 Ngu Moisés kitsu: "Chakuin na'enri 'ba ko nari", 'ba "Xi ch'o kuetsure na'enre asa nare, kjuinik'en". 11 Tunga jun bixun=ñu nga jngu xuta kụan kuetsure na'enre asa nare: "Bi kụan kuasekorạ, ngat'a ngayéje xi tjinnạ Corbán kuán" (en xi tsunire: tsajmi xi je tse'e Na'enchana joni chje); 12 'ba tsa tjin xi 'ba kuetsu, bi nde ba'e'ndeni_ru nga kuaseko na'enre asa nare. 13 'Ba= tsa'en, jun miyuniu enre Na'enchana ngat'are kjuachinga xi kis'ejñanu 'ba xi nikja'axtiuya ngani_ru xingiu. 'Ba nkjin tsajmi joni kibi ña'an ngiso.
14 'Ba jaskan Jesús kinchja nganire xutankjiun, 'ba kitsure:
—Tasen ñojonnu ngatsi'u, 'ba ngatamankjinnu: 15 Tumé xi ndibani ngandetsian xi fa'as'ejin yojore xuta xi tsijndire ngixkun Na'enchana. Tu kui sani xi 'betukajin inimare xi tsijndire. 16 Xi tjin ñojon, ngatasen ñojon.
17 'Ba kionga Jesús kitsik'endu xuta 'ba ja'as'en ndaba, xutare tsiningiyare ngat'a tse'e en xi yakuya. 18 'Ba Jesús kitsure:
—¿A 'ba=nde jun bi mankjinnu ngayeje? ¿A bi 'yo nga tumé xi ndibani ngandetsian xi fa'as'enjin yojore xuta xi tsijndire ngixkun Na'enchana? 19 Ngat'a bi ngajin inimare fa'as'en, tu ngaya ngats'a sani, 'ba jaskan 'betukajin ngani yojore.
Nga ko enbi kitsuni nga tsajain xi ma chine xi ma tsijndire xuta ngixkun Na'enchana.
20 'Ba kitsu ngayeje:
—Tu kui xi 'betukajin inimare xuta xi tsijndire ngixkun Na'enchana. 21 Ngat'a inimare xuta= 'betukajinni: kjuafa'etsjen xi bi nda, kjuachajngi xi tse'e xi'in ko jngu chjun xi kje bixanjín, kjuacheje, nga tsikjesun xuta, 22 kjuachajngi, xi tsimején yeje tsajmi, kjuach'okun, kjua'bejñu, xi mangisjai kjuatsjare yojore, kjuaxinkakun, kjuandesun, kjuank'atakun, 'ba ko xi bi tsikja'etsjen titjun mé= xi tsa'en. 23 Ngayéje kjuach'obi inimare= 'betukajinni, 'ba kui= xi tsijndire xuta ngixkun Na'enchana.

Jesús tsinda jngu chjun xi bi tse'e Israel
Mt. 15:21-28

24 'Ba Jesús 'etjuni kio 'ba kiji nga'nde xi Tiro 'mi 'ba ja'as'en jngu ni'ya. 'Ba bi kuamejénre nga tjin xi skue nga kio tijña; tunga bi kuán tsik'ejña'mo. 25 Ta'a kjint'e ngat'are Jesús jngu chjun xi tjinre jngu ki'ndi chjun xi tjinre jngu isennixtjin xi bi nda; 'ba kui kikasenkunch'int'are Jesús. 26 'Ba chjunbiu bi tse'e Israel, nangi xi Sirofenicia 'mi kitsin. 'Ba 'ets'are Jesús nga ngato'oxjejinre isennixtjin xi bi nda ki'ndire. 27 Tunga Jesús kitsure:
—Ta'e'nde_ri nisti ki'ndiu nga nda fara ngatatsere, ngat'a bi nda tjin nga xja'are niñuxtilare tu 'bani nga ki'ndi naña kua'ere.
28 Tunga chjunbiu kitsingojore:
—Jo'o, na'en; tunga ka'nda tjiunaño kjine t'ia xi tsikixungi nisti ki'ndiu ngi yamixo.
29 'Ba Jesús kitsure:

—T'inrandai, tu ngat'are nga 'ba tsa'en kjinukjuai, isennixtjin xi bi nda je 'etukajinre ki'ndi chjunri.
30 'Ba kionga chjunbiu echu ngani ndaba, tsabe ki'ndire ngasun nachanre, tunga bi nde tijñajinnire isennixtjin xi bi nda.

Jesús tsinda jngu xuta xi xtaya 'ba tsakjan

31 'Ba jaskan Jesús 'etju ngani nangi xi Tiro 'mi, 'ba ja'axtiu nangi Sidón 'ba echu ndachikun Galilea ko nangi xi Decápolis 'mi. 32 'Ba kio ja'echanire jngu xuta xi xtaya 'ba xi tsakjankoni, 'ba kichja'are nga ngatanere ntsja. 33 'Ba Jesús kikot'axin kioña tjindu xutankjiun, 'ba kiskanis'en najma ndsa ñojon xuta xtayabiu. 'Ba ko ndatiare Jesús kitsiko najenre xuta tsakjon. 34 'Ba jaskan Jesús kiskutsejen ngank'aa 'ba ja'atsere, 'ba kitsure xutabiu:
—Efata. (En xi tsunire: ¡Ngatatju'i!)
35 'Ba ndekuini chubabiu ñojon xuta xtayo tsix'a, 'ba najenre kuanda 'ba nda kinchja. 36 'Ba Jesús kitsure xuta nga tu'yá ngate'ere nijmi mé= xi kuán; tunga ngisa= tu kitsa'en, ngisa= 'ñu ye'e nijmi. 37 'Ba xuta niki 'ñu= kuakunre, 'ba tsure xinkjin:
—Kui ngayéje nda tsa'en 'ba ka'nda tsa'en nga xi xtaya ma nt'e 'ba xi tsakjan ma nda nchja.

8

Jesús tsikjén ñujun mi xuta
Mt. 15:32-39

1 Jngu nixtjin kionga 'ñu nkjin xuta kuañajan ngani 'ba tumé tjinre mé= xi skine, Jesús kinchjare xutare 'ba kitsure:
2 —Ne fa'animaną xutankjinbi, ngat'a je ján nixtjin nga tjindukoną nga'e 'ba bi nde tjinnire mé= xi skine. 3 'Ba tsa k'uete kjindia ndaba, kų̱anre tsa kų̱a'inda ngaya ndiyo, ngu ne kjin jendiba yak'ani.
4 'Ba xutare kitsingojore:
—¿Tunga ñá kuechja'aña xi chine xi kų̱anire xutankjiun nga jngu nga'nde t'axin joni nga'e nga tu'yá tjindu?
5 'Ba Jesús tsiningiyare:
—¿Jótjin niñuxtila tjinnu?
—Yatu mani —kitsingojo xutare.
6 'Ba Jesús 'exa nga xutankjiun ngat'endu t'a nangiu. Kiskjebe niñuxtila xi yatu 'ba kionga je kitsjare kjuanda Na'enchana, kitsixkua 'ba kitsjare xutare, 'ba kui kitsika'bisunre xutankjiun. 7 'Ba nde tjinjóre tjiuti ngayeje. 'Ba Jesús kitsjare kjuanda Na'enchana ngat'a tse'e tjiutiu, 'ba 'exa nga ngatatsika'bisunre xutankjiun ngayeje. 8 'Ba ngatsi'i tsakjen ka'nda nga kitsere, 'ba kionga kiskja'añajan xkua xi ts'angi, yatu nisin kuán. 9 'Ba je mején ñujun mi mani xuta xi tsakjen. 'Ba jaskan Jesús kitsikixant'a xutankjiun 10 'ba ja'as'en jngu barku ko xutare 'ba kiji jngu nga'nde xi Dalmanuta 'mi.

Nchja fariseo mi'are Jesús nga sa'en jngu chų̱ba
Mt. 16:1-4; Lc. 12:54-56

11 'Ba ja'e nchja fariseo 'ba 'etuts'inre nga josiko Jesús. 'Ba tuxi skut'ayakoni, tsi'are nga sa'en jngu chų̱ba tuxi kuakuchuyani nga ngat'are Na'enchana jendibani. 12 'Ba Jesús 'ñu ja'atsere 'ba kitsu:
—¿Ánñu xuta xi tjin nganda'e jngu chų̱ba mi'ani? 'Ba xinkixi_nuų nga bi kua'ere xuta xi tjin nganda'e jngu chų̱ba.
13 'Ba 'batsa'en kitsik'endu kui xutabiu, 'ba ja'as'en ngani barku 'ba xingunda ndachikun kiji.

Jesús 'bejña jngu kjuakusun ngat'a tse'e na'yu sanre nchja fariseo
Mt. 16:5-12

14 'Ba xutare Jesús kichiyajinre nga tsaka'a niñuxtila; tu jnguchi niñuxtila ya'a ngaya
barku. 15 'Ba Jesús kitsure:
—Chutsijon, 'ba tikuendo yojonu ngat'are na'yu sanre nchja fariseo 'ba ko tse'e
Herodes.
16 'Ba xutare inyafako nijmi xinkjin ngat'a kuankjinre nga kui kjua nga tsajainre
niñuxtila.
17 'Ba Jesús kuankjinre xi inyatsure xinkjin xutare, 'ba kitsure:
—¿Ánñu techuba nijmiñu nga tsajainnu niñuxtilajín? ¿A kje machu'yajínnu 'ba a ninga
kje mankjinjínnu? ¿A ne tijñunu? 18 Tjin= xkún. ¿A bi machu'yanu? 'Ba tjin= ñojón. ¿A bi
nu'yo? ¿A bi nde fa'etsjenninu? 19 Kionga kitsika'bią ón niñuxtila ngajinre ón mi xuta,
¿jótjin nisin kjinitsio ko xkuare xi ts'angi?
'Ba xutare kitsingojo:
—Tejó nisin.
20 —'Ba kionga kitsika'bią yatu niñuxtila ngajinre ñujun mi xuta, ¿jótjin nisin kjinitsio
ko xkuare xi ts'angi?
—Yatu nisin —kitsingojo.
21 'Ba 'batsa'en Jesús kitsure:
—¿A kje mankjinjínnu?

Jesús tsinda jngu xuta ka naxinanda Betsaida

22 'Ba jaskan Jesús ko xutare echu naxinanda Betsaida; 'ba kio ja'echanire jngu xuta
ka, 'ba kis'ets'are nga ngatatsiko. 23 'Ba Jesús kiskjebe ntsja xuta ko, 'ba 'etukajinko
naxinando. 'Ba kitsika'nyi xkun ko ndatiare 'ba yanere ntsja 'ba tsiningiyare:
—¿A je matsejenri tsajmi?
24 'Ba xuta ko kiskutsejenndaire, 'ba kitsu:
—Je 'bią xuta, tunga joni ya xi setsuma matsejennąą.
25 'Ba Jesús yane nganire ntsja xkun, 'ba xutabiu nda kiskutsejen, 'ba kuanda, 'ba je
ne nda kuatsejen yejere. 26 'Ba 'batsa'en Jesús 'ete ndaba, 'ba kitsure:
—Bi nde bitjas'enjinni naxinando nganda'e.

Pedro tsu nga Jesús xi Mesías
Mt. 16:13-20; Lc. 9:18-21

27 'Ba jaskan Jesús ko xutare kiji nga'nde xi tjin Cesarea ña batexuma Felipe. 'Ba kionga
tjenya ndiyo, Jesús tsiningiyare xutare:
—¿Jó tsu xuta nga 'yá=niñąą an?
28 'Ba kui kitsingojo:
—Tjin xi tsu nga ji= ni Juan Bautista, 'ba tjin xi tsu nga ji= ni Elías, 'ba yak'a xi tsu nga
jngu ni profeta.
29 'Ba Jesús tsiningiyare:
—Tunga jun, ¿jó mixun nga 'yá=niñąą an?
'Ba Pedro kitsingojo:
—Ji= ni Mesías.
30 'Ba Jesús 'ñu 'enere nga tu'yá ngate'ere nijmi kibi.

Jesús be'e nijmi nga kueya 'ba nga kjua'aya nganire
Mt. 16:21-28; Lc. 9:22-27

31 'Ba Jesús 'etuts'inre nga ye'ere nijmi xutare nga Ki'ndire Xuta xi'iun ne tse kjuanima
kjua'axtiu, 'ba nga k'uaxjengi xuta chingare naxinando, xi ngakure na'mi 'ba xuta
chjine kjuatexuma. Kitsure nga kjuinik'en, tunga nga kjua'aya nganire xi majánni

nixtjin. 32 Kibi nda kitsuyare. 'Ba kio Pedro kikot'axin Jesús 'ba 'etuts'inre nga jatiko.
33 Tunga Jesús kitsiku'beya 'ba kiskutsejen'a xutare, 'ba jatiko Pedro nga kitsure:
—¡Tisent'axin ngat'anạ chanayi!, ngat'a bi ninkjin_ri takuin tsajmi xi tse'e Na'enchana, tu xi tse'e xuta ngasun'ndebi=.
34 'Ba jaskan Jesús kinchjare xutare 'ba ko xutankjiun xi tjenngire, 'ba kitsure:
—Tsa 'yáñu xi mejénre kụan xutanạ, ngatatsichiyajin yojore 'ba ngata'anijin krure 'ba ngatjandetjennginạ. 35 Ngat'a xi mejénre sik'angi yojore, sichaja; tunga xi sichaja yojore ngat'anạ an 'ba ngat'are en nda xi tsik'angi, kui= xi sik'angi. 36 ¿Jótsa'en kụachjenre xuta tsa sa'en ngayéje ngasun'ndio 'ba tsa sichaja kjuabenichunre? 37 'Ba nde ¿jótjin k'uechji ngat'are kjuabenichunre xuta? 38 'Ba tsa tjin xi masubare ngat'anạ 'ba ko ngat'are ennạ ngixkun xuta xi tjin nganda'e, xuta xi bi nt'ere Na'enchana 'ba xi xuta je, 'ba=nde Ki'ndire Xuta xi'iun kụasubare ngat'a tse'e kui xutabiu kionga kjua'e ngani nga ko kjuajere Na'enre 'ba ko ankjele tsjere.

9

1 Jesús 'ba nde kitsure:
—'Ba xinkixi_nuụ, nga yak'a xuta xi tjindu i bi kjuesun 'nda ngạ skue nga kjua'e ña batexuma Na'enchana ko kjua'ñu.

Kionga ts'antjaiya isenre Jesús
Mt. 17:1-13; Lc. 9:28-36

2 'Ba jon nixtjin jaskan nde, Jesús tsijun jngu nindu nk'a nga tu Pedro, Santiago 'ba ko Juan kiko sa. 'Ba ngixkun kui, Jesús ts'antjaiya isenre. 3 'Ba se 'na kis'e najñure 'ba ngisa 'ñu tiba kis'e nga ninga nkjin ndiya kjue bi 'ba s'ẹ. 4 'Ba tsabe Elías ko Moisés, nga inyafako nijmi Jesús. 5 'Ba Pedro kitsure Jesús:
—Na'en, ¡á nda ni nga nga'e tetsuba! Ján ni'ya sindaị: jngu xi tsiji, 'ba jngu xi tse'e Moisés 'ba jngu xi tse'e Elías.
6 Ngat'a xutare inyatsakjun, 'ba Pedro bi be mé= xi kuetsu. 7 'Ba kio kuatsejen jngu yufi 'ba kitsink'ianre, 'ba ngajin yufibiu 'etju jngu jnda xi kitsu:
—Kui=bi xi ki'ndinạ xi 'ñu mejénnạ; tasen ñojon_ru kui.
8 'Ba ndekuini chubabiu, kionga kiskutsejenndaire, tu'yá nde tsabekoni Jesús, tu kui tajngu sejña ngisa.
9 'Ba yejerañu nga inya'betukajen nindu, Jesús kitsure xutare nga tu'yá ngate'ere nijmi mé= xi tsabe ka'nda ngạ Ki'ndire Xuta xi'iun kjua'aya nganire ngajinre mik'en.
10 'Bamani xutare 'ejin kakun suba kjua'mobiu, nisi miningiyare xinkjin mé= xi tsunire nga kjua'aya nganire ngajinre mik'en. 11 'Ba tsiningiyare Jesús:
—¿Ánñu tsuni chjine kjuatexuma nga tjinnere Elías tjun kjua'e?
12 'Ba kui kitsingojore:
—Kjuakixi= nga Elías tjun kjua'e, 'ba nga kui k'uejñanda yeje. Tunga ¿a bi 'batsa'en kua'indut'a enre Na'enchana nga Ki'ndire Xuta xi'iun tse kjuanima kjua'a 'ba xiaton?
13 Tunga an xin_nuụ nga je ja'e Elías, 'ba nga xuta kitsiko jotsa'en nga kuamejénre, jo tsu enre Na'enchana ngat'are kui.

Jesús tsinda jngu chana'en xi tjinre jngu isennixtjin xi bi nda
Mt. 17:14-21; Lc. 9:37-43

14 'Ba kionga ja'e ngani ña tjindu xutare xi yak'a, tsabe nga 'ñu nkjin xuta kitsendaire; 'ba yak'a chjine tse'e kjuatexuma inyafosiko. 15 'Ba kionga xutankjiun tsabe nga je ja'e Jesús, ngatsi'i 'ñu kuakunre 'ba mangatsanga kiji nga kitsite'ndare. 16 'Ba Jesús tsiningiyare:
—¿Mé= xi techubasiko kui?
17 'Ba jngu xi kio sejñajinre xutankjiun kitsu:

—Ji na'en, nga'e ja'ekora̱ ki'ndina̱, ngu jngu isennixtjin tijñajinre xi bi tsja'ndere nga nchja. 18 'Ba nitu ñañu isennixtjinbiu kjebe, kanikja'at'a t'anangiu, 'ba ndaxu 'baxje ts'a, 'ba majngaya nde'ñu 'ba s'ejñataja. 'Ba je tsi'a_ra̱ xutari nga ngat'axjejinre isennixtjinbiu, tunga bi kuánre.

19 'Ba Jesús kitsingojo:

—¡Xuta xi tjin nganda'e xi tsajainre kjuamakjain! ¿Kjia'á=ñu 'nda kuatejñako_nuu̱? ¿Kjia'á=ñu 'nda xukjuako_nuu̱? Ndekonu nga'e chana'enbiu.

20 'Ba 'batsa'en kichanire chana'enbiu ngixkun Jesús. Tunga kionga isennixtjinbiu tsabe Jesús, ta'a kitsa'en nga 'etsujmeyare chana'enbiu 'ba kiska t'anangiu, 'betikjakoni 'ba 'etju ndaxu ts'a. 21 'Ba Jesús tsiningiyare na'enre chana'enbiu:

—¿Kjia'á=ñu 'nda 'ba manire?

'Ba na'enre kitsingojo:

—'Ndani nga ki'ndi; 22 'ba nkjin ndiya isennixtjinbiu kanikja'ajin ndi'i 'ba ko nanda, tuxi sik'enni. Tunga tsa ku̱an xi si'en, ngatja'animari ngat'ani̱ 'ba tisekoni.

23 'Ba Jesús kitsure:

—¿Jótsa'en tsa "ku̱an xi si'en"? Ngayéje ma ngat'are kui xi makjainre.

24 'Ba tukjia'a kiski'ndaya na'enre chana'enbiu:

—¡Makjainna̱ an; tisekona nga ngatamakjain ngisana̱!

25 'Ba kionga tsabe Jesús nga 'ñu nkjin xuta inyamañajan, jatiko isennixtjin xi bi nda, 'ba kitsure:

—Ji isennixtjin xi bi ba'e'nde_ri nga nchja 'ba xi kitsixtaya, an xinra̱ t'etukajin yojore chana'enbi, 'ba bi nde bitjas'enjinni_ri.

26 'Ba isennixtjinbiu kiski'ndaya, 'ba kitsa'en nga 'ñu 'etsujmeya nganire chana'enbiu 'ba 'etukajin yojore. 'Ba kitsik'ejña chana'enbiu joni xi je k'en, 'ba nkjin xuta kitsu nga je k'en. 27 Tunga Jesús kiskjebe ntsja, 'ba kiskjenitjen; 'ba chana'enbiu tsakasen nduju.

28 'Ba jaskan Jesús ja'as'en jngu ni'ya, 'ba xutare tsiningiyat'axinre Jesús:

—¿Ánñu ji̱n bi kuán kji'naxjeni̱i isennixtjinbiu?

29 'Ba Jesús kitsingojore:

—Jngu isennixtjin joni kibi bi tu chu̱ba̱ 'betju, tu kio=nga chukua Na'enchana.

Jesús be'e ngani nijmi nga kueya
Mt. 17:22-23; Lc. 9:43-45

30 'Ba kionga je kijini kio, ja'axtiu nangi Galilea. 'Ba Jesús bi kuamejénre nga tjin xi skue, 31 ngat'a tibakuyare xutare. Tsure:

—Ki'ndire Xuta xi'iun ku̱angantsja xuta, 'ba sik'en; tunga xi majánni nixtjin, kjua'ayare.

32 Tunga xutare bi mankjinre mé= xi tsure, 'ba tsakjun nga miningiyare.

Jesús bakuya 'yá= xi tjun sejña ña batexuma Na'enchana
Mt. 18:1-5; Lc. 9:46-48

33 'Ba echu naxinanda Capernaum. 'Ba kionga je tjinduya ni'ya, Jesús tsiningiyare xutare:

—¿Mé= xi techubasini_ru ngaya ndiyo?

34 Tunga tu xiu= tsik'endu, ngat'a ngaya ndiyo inyafosi nga 'yá= xi tjun sejña ngajinre. 35 'Ba Jesús tsik'ejña 'ba kinchjare nga tejó xutare, 'ba kitsure:

—Tsa tjin xi mejénre tjun ku̱an ngajinnu, tusa ngataxjenima yojore, 'ba chu'ndare ngatsi'i ngatjama.

36 'Ba jaskan kiskjebe jngu ki'ndi 'ba kitsikasen ngajinre kui, 'ba tsakank'a 'ba kitsure xutare:

37 —Kui xi kjebetjo ngat'ana̱ jngu ki'ndi joni kibi, an kjebetjona̱; 'ba kui xi kjebetjona̱ an, bi tu an kjebetjona̱, 'ba=nde kjebetjo kui xi kitsikasenna̱.

Jesús bakuya nga 'yá= xi bi stikena ña, tijñakona
Lc. 9:49-50; Mt. 10:42

38 'Ba Juan kitsure:
—Na'en, je kji'yeę jngu xuta xi 'baxje isennixtjin xi bi nda nga tsichjen ja'enri 'ba jin kik'echja'nde_ri, ngat'a bi ña tjenkona.
39 Tunga Jesús kitsingojo:
—Bi 'bechja'nde_ru; ngat'a tsajain xi sa'en jngu kjuakun nga tsichjen ja'ennạ, xi jaskan kụan ch'o tsa'en kuinchja ngat'anạ an. 40 Kui= xi bi stikena, ko ña tijñakona. 41 'Ba tu'yañu xi sjanu ninga tu jngu vaso nanda ngat'a xutanạ= ñu, 'ba xinkixi_nuụ nga sakure chjire.

Jesús bakuya ngat'are xuta xi tsikajngije xuta xi yak'a
Mt. 18:6-9; Lc. 17:1-2

42 'Ba tu'yañu xi sikajngije jngu ki'ndi chibi xi makjainre ngat'anạ, ngisa= nda kụanre nga xanikja'ajin ndachikun ko jngu ndiojo tse xi tji'ñut'a ngisin. 43 'Ba tsa ndsai sikajngijeri, tusa tichatjin; ngisa= nda ni kutu ntsja tetsji nga kuitjas'en ngank'aa, 'ba tu'bani tsa tjinri ngojó ndsai 'ba tsa k'uikisen nga'nde ña fa'a kjuanima xuta, kioña bi 'boya ndi'i. 44 Kioña bi fesun tjiuchindu 'ba nga bi 'boya ndi'i. 45 'Ba tsa ndsakui sikajngijeri, tusa tichatjin; ngisa= ndani kutu ndsaku tetsji nga kuitjas'en ngank'aa, 'ba tu'bani tsa tjinri ngojó ndsakui 'ba tsa nga'nde ña fa'a kjuanima xuta xanikja'ajinri. 46 Kioña bi fesun tjiuchindu 'ba nga bi 'boya ndi'i. 47 'Ba tsa xkuin sikajngijeri, tusa 'naxje; ngisa= nda ni nga kat'a tetsji nga kuitjas'en ña batexuma Na'enchana tu'bani tsa tjin ngojó tuxkuin 'ba tsa nga'nde ña fa'a kjuanima xuta xanikja'ajinri, 48 kioña bi fesun tjiuchindu 'ba nga bi 'boya ndi'i.
49 'Ngat'a ngatsi'i kụatsje ko ndi'i jotsa'en matsje yojo nga maxtiani. 50 'Ba nạxọ nda; tunga tsa bi nde xtiani, ¿jótsa'en kụaxtia ngani? 'Ba ngatjas'e ngajinnu nạxạ nga jngu jnguu, 'ba ko kjuaxiu tetsubako xingiu.

10

Jesús bakuya ngat'are kjuabixon
Mt. 19:1-12; Lc. 16:18

1 'Ba jaskan Jesús 'etju naxinanda Capernaum, 'ba kiji nangi xi Judea 'mi 'ba ko nangi xi tjin xingunda ndaje Jordán. 'Ba kio kuañajant'a nganire xutankjiun, 'ba 'etuts'inre nga yakuya nganire xuta jotsa'en ngantsjai. 2 'Ba yak'a xuta fariseo kitsitiñat'are Jesús tuxi skut'ayakoni, 'ba tsiningiyare:
—¿A ba'e'ndere jngu xuta xi'in sik'ejña chjunre?
3 'Ba Jesús kitsure:
—¿Mé= xi kitsunu Moisés nga si'on?
4 'Ba kitsingojo:
—Moisés kitsja'nde nga kụan sik'ejña chjunre kionga jngu xujun xi je kitsikjet'a kjuabixanbiu sjare.
5 Tunga Jesús kitsure:
—Moisés kitsi'indu kjuatexumabi ngat'a ne taja tjindu inimanu. 6 Tunga kionga Na'enchana kitsa'en ngasun'ndebi, “xi'in 'ba chjun kitsa'en”. 7 “Kui kjuañu xi xi'un sik'ejñani na'enre 'ba ko nare 'ba k'uejñako chjunre, 8 'ba ngojó tu jngu sani xuta kụan.” Bi nde jó mani ya'a, tu jngu sani xuta. 9 'Ba kui kjuañu xi Na'enchana je 'e'ñu, bi xuta ngasun'ndebi sikixuya.
10 'Ba kionga je tjinduya ngani ndaba, xutare tsiningiya nganire ngat'are kjuabi. 11 'Ba Jesús kitsure:
—Xi sik'ejña chjunre 'ba kja'e kuixanko, kjuachajngi tsa'en ngat'are chjun tjunre; 12 'ba tsa xi chjun sik'ejña xi'inre 'ba kja'e kuixanko, 'ba=nde kjuachajngi tsa'en ngat'are xi'inre.

Jesús tsichikunta'en ki'ndi nistiu
Mt. 19:13-15; Lc. 18:15-17

13 'Ba ja'echanire Jesús ki'ndi nisti, tuxi sichikunta'enni nga kuanere ntsja; tunga
xutare jatiko xi inyafa'eko. 14 'Ba kionga Jesús tsabe kibi, kuastire 'ba kitsure xutare:
—Ta'e'ndio nga nisti ki'ndiu kjua'ekunna̱, bi 'bechja'nde_ru, ngat'a ña batexuma
Na'enchana kui xi joni nisti tse'e. 15 Kjuakixi= xi xin_nuu̱, xi bi skjebetjo nga Na'enchana
nga kui= xi batexuma jotsa'en jngu ki'ndi kjebetjo mé= xi ba'ere, niñajanni ku̱an
kjua'as'en kio.
16 'Ba Jesús tsakank'a nisti ki'ndiu 'ba kitsichikunta'en, nga yanere ntsja.

Jesús fakoya chana'en xi nyina
Mt. 19:16-30; Lc. 18:18-30

17 'Ba kionga Jesús 'etjuni kio, nga tifiya ndiyo, mangatsanga ja'e jngu chana'en xi
tsakasenkunch'int'are Jesús 'ba tsiningiyare:
—Ji maestru xi ndai, ¿mé= xi sa'aa̱n tuxi s'e̱nina̱ kjuabenichun xi bi fet'a?
18 'Ba Jesús kitsingojo:
—¿Ánñu xuta nda 'mininaa̱? Tsajainjín xuta xi nda, tu Na'enchana sani. 19 Je 'ye mé= xi
tsu kjuatexumo: “Bi sik'en; bi si'en kjuachajngi; bi si'en cheje; bi en ndesu kjuinukjuai
ngat'are xi yak'a; 'ba bi k'uejñi; 'ba chakuin na'enri ko nari.”
20 —Na'en, je kitsik'etjusaa̱n ngayéjebiu ka'ndani nga ki'ndia̱ —kitsu chana'enbiu.
21 'Ba Jesús kiskutsejen'a ko kjuanimejen, 'ba kitsingojore:
—Ngijngu tsajmi chaja ngisari: t'ikateñe ngayéje xi tjinri 'ba xuta xi ni̱ma̱ ta'e_ri, 'ba
'batsa'en s'e̱ri kjuanyina ngank'aa; 'ba jaskan ndibai, 'ba ndetjenngina.
22 'Ba chana'enbiu kuabare nga kjint'e kibi, 'ba ba kis'ere nga kiji, ngat'a ne 'ñu nyina.
23 'Ba Jesús kiskutsejenndaire, 'ba kitsure xutare:
—¡Á tsa'en na'en ku̱anire xuta xi nyina nga kjua'as'en ña batexuma Na'enchana!
24 'Ba xutare tu kitsik'etsubakun= en xi kitsu Jesús; tunga kui kitsu nganire:
—Jun ki'ndina̱, ¡á tsa'en na'ennire nga bitjas'ian ña batexuma Na'enchana! 25 Ngisa=
bi na'en ku̱anre nga jngu chakameyu kjua'as'en nts'are nindu, tsa jngu xuta nyina
kjua'as'en ña batexuma Na'enchana.
26 'Ba ngisa 'ñu kitsik'etsubakun xutare, 'ba miningiyare xinkjin:
—Ngu ¿'yá xi ku̱anre kjuinik'angi tsu'ba?
27 'Ba Jesús kiskutsejen'a, 'ba kitsingojore:
—Bi mare tsik'angi yojore xuta, tunga Na'enchana mare; ngat'a ma yejere
Na'enchana.
28 'Ba kio Pedro kitsure:
—Ji̱n kjinik'ejña yejení̱ mé= xi tjinni̱, 'ba tsetjenngiri̱.
29 'Ba Jesús kitsu:
—Kjuakixi= xi xin_nuu̱, tsa 'yáñu xi tu kjuana̱ 'ba ko en ndare Na'enchana 'ejñani
ndaba, a nts'e, a ndichja, a nare, a na'enre, a ki'ndi nistire, asa nangire, 30 nganda'e kui
ngasun'ndebi jngu sientu ngisa ni'ya, nts'e, ndichja, na, ki'ndi ko nangi sakure. 'Ba nde
sjenngicha. 'Ba nixtjin xi ndiba kjuabenichun xi bi fet'a sakure. 31 Tunga nkjin xuta xi
titjun ma nganda'e, xi fet'ani= ku̱an; 'ba nkjin xuta xi fet'ani ma nganda'e, kui xi titjun
ku̱an.

Jesús tsuya ngani nga kueya 'ba nga kjua'aya nganire
Mt. 20:17-19; Lc. 18:31-34

32 Kionga inyafi ndiya naxinanda Jerusalén, tjun Jesús tjen. 'Ba xutare kiskutsejenkun,
'ba xuta xi yak'a ko kjuakun tjenngire. 'Ba Jesús kinchjat'axin nganire nga tejó xutare,
'ba 'etuts'inre nga ye'ere nijmi mé= xi ku̱ata'en. 33 'Ba kitsure:

—Tasen ñojón, naxinanda Jerusalén temangian, kioña Ki'ndire Xuta xi'iun kụangantsja ngat'are xuta ngakure na'mi 'ba ko xuta chjine tse'e kjuatexuma, kui xi k'uexa nga kjuinik'en 'ba singantsjare xuta xi bi tse'e Israel. 34 Kui= xi kuejnuke, k'uetiajunre, kuajare 'ba sik'en; tunga kionga kjue ján nixtjin, kjua'aya nganire.

Santiago ko Juan mi'are jngu kjuanda Jesús
Mt. 20:20-28

35 'Ba Santiago ko Juan, ki'ndire Zebedeo, kitsitiñat'are Jesús 'ba kitsure:
—Maestru, mejénnị nga sik'etjusunnịị kjuanda xi xja'arị.
36 'Ba Jesús tsiningiyare:
—¿Mé= xi mejénnú nga sa'aạn ngat'a tsojon?
37 'Ba kitsingojore:
—Kionga je kuatexumai ko kjuaje, ta'e'ndenịị nga jngu xi k'uejña ngate_ri xi kixi 'ba jngu xi k'uejña ngate_ri xi skjun.
38 Tunga Jesús kitsure:
—Bi 'yo jun mé= xi chjo'o. ¿A kụannu s'iu nda sja xi k'uiạ an? ¿Asa kụannu satendo ko kjuanima jotsa'en sạtendaạ an?
39 —Kụan=nị —kitsingojo ngojó.
'Ba Jesús kitsure:
—S'iu nda sja xi k'uiạ an, 'ba sạtendo ko kjuanima jotsa'en sạtendaạ; 40 tunga tsa ngate kixinạ asa ngate skjunnạ kuetsubo, bi an 'bakonạ nga sja_nuụ, tu kui= xuta xi je kis'endare nga'ndebiu kua'ere.
41 'Ba kionga xi ngite xutare kjint'e enbi, kuastike Santiago 'ba ko Juan. 42 Tunga Jesús kinchjare, 'ba kitsure:
—Jun 'yo nga xi ngakure xuta xi bi tse'e Israel 'ñu mejenre xutare, 'ba xi batexuma ko kjua'ñure tsa'en nga kjuinik'etjusun enre. 43 Tunga ngajinnu jun bi 'ba kụan. Tusa, xi mejénre nga titjun kụan ngajinnu, tjinnere kui kuatesinre xi yak'a; 44 'ba xi mejénre nga titjun kụan ngajinnu, tjinnere kui kụan chu'ndare xi yak'a. 45 Ngat'a Ki'ndire Xuta xi'iun bi ja'e nga sạtesinre, tusa kui ja'ekatesinre xuta, 'ba tuxi sjani yojore nga k'uechjintjai nkjin xuta.

Jesús tsinda xuta ka xi Bartimeo 'mi
Mt. 20:29-34; Lc. 18:35-43

46 'Ba echu naxinanda Jericó. 'Ba jaskan kionga Jesús ko xutare inya'betjuni kio, nkjin xuta tjenngire. 'Ba jngu xuta ka xi Bartimeo 'mi, ki'ndire Timeo, ngandai ndiyo tijña nga tjimi'a ton chje. 47 'Ba kionga kjint'e nga je ndiba tiña Jesús tse'e Nazaret, 'etuts'inre nga kiski'ndaya:
—¡Ji Jesús, ntjere David, chanima kakunnaạ!
48 'Ba nkjin xuta jatiko tuxi k'uejñaxiuni, tunga tu ngisa= 'ñu kiski'ndaya:
—¡Ji, ntjere David, chanima kakunnaạ!
49 'Ba kio Jesús tsakasen'ñu, 'ba kitsure:
—Nukjua_ru.
'Ba kjinukjuare xuta ko 'ba kik'inre:
—Titsja_ri yojori, 'ba tisetjen, ngat'a tinchja=ri.
50 'Ba xuta ko kiskanikja'a tjiutsanga chajare, 'ba jngu fani kiskjink'a nga kitsitiñat'are Jesús. 51 'Ba Jesús tsiningiyare:
—¿Mé= xi mejénri nga sa'aạn ngat'a tsiji?
'Ba xuta ko kitsingojo:
—Na'en, mejénnạ kụatsejen nganinạ.
52 'Ba Jesús kitsure:
—Kụan k'uin; tu ngat'are kjuamakjainri, je kuandai.

Ndekuini chubabiu xuta ko kuatsejenre, 'ba kitjenngi Jesús ngaya ndiyo.

11

Jesús fa'as'en naxinanda Jerusalén
Mt. 21:1-11; Lc. 19:28-40; Jn. 12:12-19

1 Kionga je matiñare naxinanda Jerusalén, echu ña tjindu Betfagé ko Betania, nga'nde
xi tjindut'are tjenngi tse'e Ya Olivo. 'Ba jaskan Jesús kitsikasen jó xutare. 2 'Ba kitsure:
—Tangiun nga'nde xi tijña nguba kio, 'ba kionga kuitjas'ion, xiañu jngu ki'ndi burru
xi tjita'ñu, xi kje nisa 'yajín 'bejñakjare. Chjundo 'ba ndeko. 3 'Ba tsa 'yá xi skuiningiyanu
ánñu 'ba teña'anñu, "Na'ennaxu sichjen 'ba ta'axu sja nganiri", t'in_ru.
4 'Ba kiji xutare nde, 'ba tsabe jngu ki'ndi burru xi sejñaya ndiyo, tjita'ñut'a jngu xuntja
ni'ya, 'ba kiskjenda.
5 'Ba yak'a xi tjindu kio tsiningiyare:
—¿Mé= xi teño'on? ¿Ánñu ki'ndi burru techjundañú?
6 'Ba kui kitsingojo jotsa'en kitsure Jesús; 'ba kitsa'e'ndere nga kiko. 7 'Ba 'batsa'en
ja'ekore Jesús ki'ndi burru, 'ba yasunre tjiutsanga chajare 'ba Jesús tsak'ejñakjare. 8 'Ba
'ñu nkjin xuta bayuju tjiutsanga chajare ngaya ndiyo, 'ba yak'a xi tsatet'a tjiare ngijña
'ba yayuju ndiyo.
9 'Ba 'ñu kiski'ndaya xuta xi tjentitjun, 'ba ko xi tjenngire, nga inyatsu:
—¡Ngatjas'e kjuaje! ¡Ngatatsichikunta'en Na'enchana kui xi ndibani ngat'are ja'enre!
10 ¡Ngatatsichikunta'en kjuatexumare xi ndiba, kjuatexuma tse'e xuta chingana David!
¡Ngatjas'e kjuaje ngank'aa!
11 'Ba Jesús ja'e naxinanda Jerusalén, 'ba ja'as'en ña ma ndetsin ningu; 'ba kionga je
kiskutsejenndaire ngayéje xi tjin, 'etju ngani, ngat'a je kuangixun. 'Ba kiji Betania ko
ngatejó xutare.

Jesús ch'o tsure ya higo xi tsajainre tu
Mt. 21:18-19

12 'Ba kionga kuanyujun, kionga je 'etjuni Betania, Jesús kuabojore. 13 'Ba kjin tsabe
jngu ya higo xi tjinre xka; 'ba kitsitiñat'are tuxi skueni tsa tjinre tu. Tunga kionga echu ña
sejña yabiu, tumé kisakure, tu suba xka= ngat'a bi nixtjinre tu higo ya'a. 14 'Ba 'batsa'en
kitsure ya higobiu:
—Niñajan nde ngatakjineni turi xuta.
'Ba xutare kjint'e mé= xi kitsu.

Jesús 'baxje xuta xi inyabateña tsajmi ña ma ndetsinre ningu
Mt. 21:12-17; Lc. 19:45-48; Jn. 2:13-22

15 'Ba kionga ja'e naxinanda Jerusalén, Jesús ja'as'en ña ma ndetsinre ningu 'ba
'etuts'inre nga ts'axje xi inyabateña tsajmi kio 'ba ko xi inyabatse. Tso'otsakjan
yamixare xi tsik'antjaiyare ton xuta, 'ba ko xi inyabateña nise xi paloma 'mi; 16 'ba ni'yá
nde kitsja'ndenire nga kjua'axtiu ko tsajmi ña ma ndetsinre ningu. 17 'Ba yakuya, nga
kitsu:
—Enre Na'enchana tsu: "Ni'yaną kui= xi kụan ni'ya kioña xuta xi tjin ngasun'ndebi
ma fakoną", tunga ngijore chacheje kjiño'on jun nga'ndebi.
18 'Ba kionga kjint'e enbi, ngakure na'miu 'ba ko xuta chjine kjuatexuma tsangisjai
jótsa'en kụan sik'enni Jesús, ngat'a ne inyatsakjunre. Ngu ngatsi'i xuta kutsejenkun
jotsa'en bakuya kui. 19 'Ba kionga je kuajñu, Jesús ko xutare 'etjuni naxinanda Jerusalén.

Kixí ya higo xi ch'o kitsure Jesús
Mt. 21:20-22

20 'Ba nga tajñu nga kuanyujun, ja'at'a tiñare ya higobiu 'ba tsabe nga je kixi ka'nda
jamare. 21 'Ba kio Pedro ja'etsjenre mé= xi kuán, 'ba kitsure Jesús:

—Na'en, chutsejen, je kixi ya higo xi ch'o kik'in_ri.
22 'Ba Jesús kitsingojo:
—Ngatamakjainnu ngat'a tse'e Na'enchana. 23 Kjuakixi= xi texin_nuu̱, nga tu'yañu xi kuetsure nindubi: “Chjunitjen yojori, 'ba chanikja'ajin yojori ndachikun”, ku̱an jotsa'en nga kuetsure tsa bi jó ján kuaja inimare nga makjainre nga ku̱an jotsa'en nga titsu. 24 Kui kjuañu 'ba xinni_nuu̱ nga ngayéje xi jun xjo'o nga xuko Na'enchana, ngatamakjainnu nga je kisakunnu, 'ba sakunu. 25 'Ba kionga techuko Na'enchana, tichat'a_ru xingiu tsa mé= xi tjinnu ko kui, tuxi Na'enchana xi tijña ngank'aa 'ba nde sichat'aninu jenu ngayeje. 26 Tunga tsa bi sich'at'a_ru xuta xi ch'o tsikonu, 'ba=nde bi sichat'anu jenu Na'ennu.

Chjaningiyare Jesús 'yá= xi kitsjare kjua'ñu
Mt. 21:23-27; Lc. 20:1-8

27 'Ba jaskan Jesús ko xutare ja'e ngani naxinanda Jerusalén. Yejerañu Jesús tsu'ba ña ma ndetsinre ningu, kitsitiña ngakure na'miu, ko xuta chjine kjuatexuma 'ba ko xuta chingare naxinando, 28 'ba tsiningiyare:
—¿Mé= kjua'ñu xi tjinri nga 'bi teñe'en? 'Ba ¿'yá xi kitsjari kjua'ñu nga ma 'bi teñe'en?
29 'Ba Jesús kitsingojore:
—'Ba nde skuiningiya_nuu̱ tu jngusa tsajmi ngayeje; tingojonu, 'ba an 'ba xin_nuu̱ mé= kjua'ñu tjinna̱ nga 'bi tsa'aa̱n. 30 ¿'Yá= xi kitsikasen Juan Bautista nga ja'ekatenda, a Na'enchana asa xuta=? Tingojonu.
31 'Ba kui jonijmiko xinkjin:
—Tsa “Na'enchana kitsikasen” kuixan, kui kuetsu=na “¿'Ba ánñu bi kuakjainninu ngat'a tse'e?” 32 'Ba ¿jó kuixan tsa xuta kitsikasen?
Ngat'a kitsakjunke xuta naxinando, ngu ngatsi'i kuakjainre nga Juan kuán jngu profeta. 33 'Ba 'bitsa'en kitsingojore Jesús:
—Bi 'yee̱.
'Ba 'batsa'en Jesús kitsingojo:
—'Ba ninga an bi 'ba xin_nuu̱ mé kjua'ñu tjinna̱ nga 'bi tsa'aa̱n.

12

Jesús 'bejña kjuakusun ngat'a tse'e nchja ch'okun xi tsa'exako uva
Mt. 21:33-46; Lc. 20:9-19

1 'Ba Jesús 'etuts'inre nga 'ejña kjuakusun:
—Jngu xuta 'entje tsujmi ntje xi uva 'mi, 'ba 'ench'are; 'ba kiskju'ngi jngu nga'nde ña sits'iungi uva, 'ba kiskjenitjen jngu torre nk'a tuxi sikuenda yejeni.
'Ba jaskan kitsikeyare nangiu nchja xi mare tsa'exako uva, 'ba kui xin kiji. 2 'Ba kionga echu chanre tu, kui kitsikasen jngu chu'ndare tuxi kueki'anire nchjabiu chan xi 'bakore. 3 Tunga nchjabiu kitsuba chu'ndabiu 'ba ye'ere, 'ba tu tjejen ntsja nga kitsikasen. 4 'Ba kio xi naire nangiu kitsikasen ngani ngijngu chu'ndare; tunga nchjabiu kitsi'onre nindaku chu'ndabiu, 'ba ch'o kitsure. 5 'Ba kja'e kitsikasen ngani, 'ba kibi kjinik'en. 'Ba jaskan nkjin chu'ndare kitsikasen; tjin xi kisatere 'ba yak'a xi kjinikjesun.
6 'Ba tu ngijngu xuta tijña ngisare, kui xi ki'ndire fa, xi 'ñu mejénre. 'Ba xi fet'ani kui kitsikasen, nga kitsikja'etsjen: “Nchjabiu skuekun= ki'ndina̱.” 7 Tunga nchja xi tsa'exako uva kitsure xinkjin: “Kibi= xi sa̱ku yejere tsajmi xi tjinre na'enre; tusa sik'ian, tuxi tsajan ku̱anni mé= xi sakure.” 8 'Ba 'batsa'en kitsuba, 'ba kitsik'en 'ba kiskanikja'a t'axin yojore ña tjintje tsujmi ntje uvabiu.
9 'Ba, ¿jó mixun jun? ¿Mé= xi sa'en xi naire nangiu? Ngu kjua'etsikjesun nchjabiu, 'ba kja'e xuta sikeyare nangiu.
10 '¿A kje 'bexkiyajíun enre Na'enchana? Nga tsu:
Ndiojo xi chjine xjo ts'axjengi,

kui= xi je kuánni ndiojo titjun.
11 Na'enchana xi 'bi kitsa'en, 'ba tu makun=na ña nga 'ya.
12 'Ba kio xuta titjun kuamejénre kitsuba Jesús, ngat'a be= nga Jesús 'ejña kjuakusunbi ngat'a tse'e kui. Tunga tsakjunke xutankjiun, 'ba kitsik'ejña tajngu Jesús 'ba kiji.

Jesús bakuya ngat'a tse'e kjua'bechjintjai
Mt. 22:15-22; Lc. 20:20-26

13 'Ba kjinikasen ña tijña Jesús yak'a nchja fariseo 'ba ko xutare Herodes, tuxi sikinchjani Jesús en xi kụan kuangini. 14 'Ba kui nchjabiu ja'etsure:
—Ji na'en, jịn 'ya=ni nga kjuakixi= xi sji nga bi tu enre xuta 'mini_ri 'ba nga bi tu isenre xuta 'mini_ri ngayeje, ngat'a bakuye nga ko kjuakixi ndiyare Na'enchana. ¿A tixa'nde asa bi tixa'nde nga k'uechjintjai_ra ña xuta ngakure Romano? ¿A k'uechji=ña, asa bi k'uechja?
15 Tunga Jesús be=ni kjuajó nkjainre nchjabiu, 'ba kitsure:
—¿Ánñu chen te'bejñaninuụ? Jngu ton ndenario ndekonu, tuxi skutsejenni_rạ.
16 'Ba ja'echanire jngu ton, 'ba Jesús kitsure:
—¿'Yá= tse'e isen xi kjit'a nga'e, 'ba 'yá= tse'e ja'en xi kua'indut'a?
'Ba nchjabiu kitsingojo:
—Tse'e xuta ngaku Romano=.
17 'Ba kio Jesús kitsure:
—Ngu ta'e_ru xuta ngaku Romano xi kui tse'e, 'ba ta'e_ru Na'enchana xi tse'e kui.
'Ba tu kiskutsejenkun= nchjabiu jotsa'en kitsingojo ngani Jesús.

Jesús bakuyare xuta ngat'a tse'e kjuafa'aya
Mt. 22:23-33; Lc. 20:27-40

18 'Ba kio yak'a nchja saduceo ja'ekun Jesús. Kui= nchjabiu tsu nga mik'en bi nde fa'ayanire; 'ba tsiningiyare Jesús:
19 —Ji na'en, 'ba tsa'en kitsi'indu xujunna Moisés: "Tsa jngu xi'in xi je tsixanko chjun kueya, 'ba tsa bi kis'ekore ki'ndi, jngu nts'e xuta xi k'ion kuixanko ngani chjun k'anbiu tuxi sjanire ki'ndi nts'e xi k'ion." 20 Ngu jngu ndiya kis'e yatu nchja xi nts'e mani. Xi ma titjun tsixan, tunga k'en 'ba bi kis'ere ki'ndi. 21 'Ba kio xi majóni tsixanko ngani chjunbiu, tunga 'ba nde k'en ngani ngayeje 'ba bi kis'e nganire ki'ndi; 'ba nde 'ba=nde kuán ngani ko xi majánni. 22 'Ba nga yatu 'ba= kuán tsi'ire, nijnguú kis'ere ki'ndi. 'Ba jaskan 'ba nde k'en chjunbiu ngayeje. 23 Ngu, nixtjin nga kjua'aya nganire xuta, ¿'yá= tse'e kụan chjunbi ngat'a ngayatu tsixanko?
24 'Ba Jesús kitsingojore:
—Jun tjijñunu, ngat'a bi 'yo mé= xi kua'indut'a enre Na'enchana ninga kjua'ñure Na'enchana. 25 Kionga mik'ion kjua'ayare, bi nde kuixanni ninga bi nde sikixanni ki'ndi nistire, ngu joni ankjele xi tjindu ngank'aa kụan. 26 Tunga ngat'are nga kjua'aya nganire xuta, ¿a kje 'bexkiyajíun xujun xi kitsi'indu Moisés ngat'a tse'e ya na'ya xi tjitijin ndi'i? Kionga Na'enchana kitsure Moisés: "An= ña na'enre Abraham, na'enre Isaac 'ba ko tse'e Jacob." 27 'Ba Na'enchana bi na'enre mik'en kuán, tu tse'e sani xi tjindukun; 'ba kui= kjuañu ne 'ñu titsujñuninu —kitsu Jesús.

Jesús bakuya ñáre kjuatexuma xi ngisa tjun tijña
Mt. 22:34-40

28 'Ba ja'e jngu chjine kjuatexuma, 'ba kjint'e nga nchjabiu inyafoyanire xinkjin, 'ba kionga je tsabe nga Jesús nda kitsingojore, kitsitiñat'are Jesús 'ba tsiningiyare:
—Ngajinre ngayéje kjuatexuma, ¿ñárẹ kjuatexuma xi ngisa tjun tijña?
29 'Ba Jesús kitsingojore:
—Kjuatexuma xi tijña titjun yejere ngayéje, kui xi tsu: "Tasen ñojon, xuta naxinanda Israel, xi Naina kui xi Na'enchana mani xi tu jngututu ma sani. 30 Timején Na'enchana

xi Na'enri ko ngayéje inimari, ko ngayéje yojori, ko ngayéje kjuafa'etsjenri 'ba ko ngayéje nga'ñuri." 31 'Ba kjuatexumabi kui= xi majóni: "Timején xingi jotsa'en nimején yojori." Tsajain kja'e kjuatexuma xi ngisa tjun tijña tu'bani nga ko kibi.

32 'Ba chjine kjuatexuma kitsure:

—Jun nde, na'en, 'ba= tjin. Kjuakixi= xi sji, nga tu jngututu mani Na'enchana, 'ba nga nde tsajainni xi kja'ere. 33 'Ba nga ña simijían Na'enchana ko ngayéje inimana, ko ngayéje kjuafa'etsjenna, 'ba ko ngayéje nga'ñuna, 'ba nga simijían xingia jotsa'en nimijáan yojona, kui= xi ngisa chjire tu'bani ko ngayéje kjuatjo xi ngasun altar ti.

34 'Ba kionga Jesús tsabe nga chingabiu nda kitsingojo, kitsure:

—Bi kjin teni_ri ña batexuma Na'enchana.

'Ba ni'yá nde manikakun nga miningiya ngisare.

Jesús miningiya 'yá ntje ndibanire Cristo
Mt. 22:41-46; Lc. 20:41-44

35 'Ba kionga tibakuya Jesús ngajin ndetsinre ningu, tsiningiya:

—¿Ánñu chjine kjuatexuma tsuni nga ntjere David ndibani Cristo? 36 Ngu ndekuini David kitsu, kionga Isennixtjintsjere Na'enchana kitsikinchja:

Na'enchana kitsure Na'enna̱ an:
"Teni ngate kixina̱,
ka'nda nga̱ xi bi nda ya'ari ngi ndsakui sik'enda̱a̱."

37 'Ba ¿jótsa'en Cristo ntjere David kjuendibani, nga ndekuini David na'enna̱ tsure?

'Ba xutankjiun tsja tjinre nga inyabasen ñojonre Jesús.

Jesús baneje chjine kjuatexuma
Mt. 23:1-36; Lc. 11:37-54; 20:45-47

38 'Ba Jesús kitsu ngisa nga yakuya:

—Chutsejen_ru yojonu ngat'a tse'e chjine kjuatexuma, ngu matsjare 'betsuma ko najñu nduju 'ba matsjare nga ko kjuaxuta nikja'ayare ngajin ndetsin. 39 'Ba matsjare nga 'bendusun yaxile xi tjun inya ni'ya sinagoga 'ba nga'nde xi ngisa nda chun kja'ajin nga jngu s'i, 40 'ba kui xi kja'are ni'yare yanchjin k'an 'ba, tuxi k'ue'mota'en yojore, 'ñu tsé fako Na'enchana. Kui kjua ne tsé kjuanima kjua'axtiuni.

Jesús bakuya ngat'a tse'e ton chje
Lc. 21:1-4

41 Jngu ndiya Jesús tsek'ejña ngankjain nkjin kaxa ña xinya ton chje nga tikutsejen jótsa'en inyaminya tonre xuta kio. 'Ba 'ñu tsé ton inyaminya nkjin xuta nyina. 42 'Ba kio ja'e jngu chjun k'an xi ni̱ma̱ 'ba 'eya ngaya jngu kaxabiu jó ton xkua xi chuba kjiya. 43 'Ba kio Jesús kinchjare xutare 'ba kitsure:

—'Ba xinkixi_nuu̱ nga kui chjun k'an nimabi ngisa= tsé kitsja tu'bani ko ngatsi'i xi 'eya ton kaxa ton chjebi. 44 Ngu ngatsi'i tu kui xi 'bangire tsja, tunga chjunbi, ngajin kjuanimare, je kitsja yeje xi machjenre nga k'uejñakun.

13

Jesús be'e nijmi nga kuixuya ningu
Mt. 24:1-2; Lc. 21:5-6

1 'Ba kionga Jesús 'etjuni ngajin ndetsinre ningu, jngu xutare kitsure:

—¡Na'en, chutsejen, á tuku kunni ni'ya ya'ebi 'ba ko ndiojo ya'e xi kuandani!

2 'Ba Jesús kitsingojore:

—¿A techutsejen'a=ni ni'ya ya'e xi 'bi kun? Ngu nijnguú ndiojo nde s'e̱nduxjonenire xinkjin. kuixungi yeje.

Jesús bakuya mé= xi tjun ku̱an kionga kjue ngasun'ndio
Mt. 24:3-28; Lc. 21:7-24; 17:22-24

3 'Ba jaskan kiji tjenngi tse'e Ya Olivo, xi tijña ngubare ningu. 'Ba Jesús tsik'ejña, 'ba
Pedro, Santiago, Juan, 'ba ko Andrés tsiningiyat'axinre:
4 —'Ba t'innii, ¿kjia'á nga 'bi kuan, 'ba mé= chuba xi s'e kionga je k'uetjusun yeje kibi?
5 'Ba Jesús 'etuts'inre nga kitsure:
—Chutsejen_ru yojonu, nga tu'yá ngat'ejñunu. 6 Ngat'a ne nkjin xi kjua'e ko ja'enna 'ba
kuetsu: "An= ña xi Cristo"; 'ba nkjin xuta k'uejñure.
7 'Ba kionga jun kjuinu'yo nga i nga jaan tjin kjuachan, 'ba kionga xuta kue'e nijmi
kjuachan xi tjima, bi kun, ngat'a tjinne=re nga 'ba kuan; tunga kje kjuejin ngasun'ndebi
ya'a. 8 Ngat'a naxinanda skjanko kja'e naxinanda, 'ba chikun skjanko kja'e chikun; 'ba
ne nkjin nga'nde s'e chon, 'ba ko kjindia. Ngayéjebi tu kui= xi sa'e 'betuts'inre kjuanima
xi s'e.
9 'Nde jun chutsejenni_ru yojonu; ngat'a ngixkun xutaxa= kuinikasennu, 'ba kuajanu
ngaya ni'ya sinagoga. 'Ba nga tu ngat'a tsa'an= nini ngixkun chikun 'ba ngixkun rey
kuekision, tuxi sikixiñu ngat'a tsa'an. 10 Ngu tjinnere kjuinikja'axtiuya farani titjunre
enre Na'enchana ngatsi'i naxinanda xi tjin. 11 'Ba kionga xuta kjua'ekja'anu 'ba nga
ngixkun xutaxa singantsjanu, bi nikjo mé= en xi kuixun. Tusa tixun mé= en xi kua'enu
kui chubabiu; ngat'a bi jun kjuinukjuo, tu Isennixtjintsjere Na'enchana xi kuinchja.
12 'Ba xi nts'e fo singantsja nts'e nga kjuinik'en, 'ba xi na'en ma singantsja ki'ndire; 'ba
xi ki'ndi ma ndekui skjankoni xichare 'ba sa'en nga kjuinik'en. 13 'Ba tu ngat'ana= nini
kuastike tsi'inu xuta; tunga xi xukjuakore ka'nda nga kjuet'a, kui xi k'uangi.
14 'Kjua'e xi ch'otjin xi sa'en nga tu jaan xiare nga'ndetsjere Na'enchana, 'ba xio nga
sejña ña bi 'bakore nga sasen ¿'ba xi ti'bexkiya kui enbi ngatamankjinre?, kui nixtjinbiu
ngatsi'i xi tjindu nangi Judea ngatanga ña tjin nindu. 15 'Ba ngatsi'i xi tjindu ngatsja
ndaba, bi ngat'etukajen nga kjua'as'en ndaba tuxi kjua'ekja'ani mé= xi tjinre; 16 'ba xi
ngijña titsa'exa, bi ngatjendiba ndaba tuxi kjua'ekja'ani najñure. 17 ¡Nimaxunini yanchjin
xi titsuya'more asa inyatsikaki ki'ndire kui nixtjinbiu! 18 Chja'a_ru jun Na'enchana
nga bi nixtjinre nch'an nga 'ba ngatjama; 19 ngat'a 'ñu tsé kjuanima s'e kui nixtjinbiu
joni xi kje nisañajanni 'yare, 'ndani nga Na'enchana kitsinda kui ngasun'ndebi ka'nda
nganda'e, 'ba xi niñajani nde s'eni. 20 'Ba tsa Na'enchana bi sichuba kui nixtjinbiu,
tu'yá k'uangi; tunga je kitsichuba nixtjinbiu Na'enchana nga tu kjuanda tse'e xuta xi
je kiskja'ajin.
21 'Kui nixtjinbiu tsa tjin xi kuetsunu: "Chutsijon, nga'e tijña Cristo", asa kuetsunu:
"Chutsijon, ngajaan tijña", bi ngatamakjainnu. 22 Ngat'a nkjin= kjua'e xi Cristo kuetsure
yojore tunga bi kui ni. 'Ba kjua'e xi profeta kuetsure yojore tunga bi kui ni; 'ba kui
sa'en nkjin chuba ko kjuakun tuxi k'uejñunire xuta, 'ba tsa kuan, ka'nda xi je Na'enchana
kiskja'ajin. 23 Tunga chutsejen_ru yojonu jun ngat'a je 'ba texintitjun_nuu ngayejebi.

Nixtjin nga kjua'e ngani Ki'ndire Xuta xi'iun
Mt. 24:29-35, 42-44; Lc. 21:25-36

24 'Tunga kui nixtjinbiu, kionga je kjua'a kjuanimabiu, s'e jñu tsu'biu, 'ba na'enso bi
nde sjani ndi'ire, 25 'ba niñu kuixungini ngank'aa, 'ba nga'ñu xi tjin ngank'aa kjuatse.
26 'Ba kio xiare Ki'ndire Xuta xi'iun, nga tjindibajin yufi ko 'ñu tsé kjua'ñu 'ba ko kjuaje.
27 'Ba kio sikasen ankjelere, nga sikinyaku xuta xi je kiskja'ajin ngayéje ngasun'ndio,
ka'nda nga'nyukjinre ngasun'ndebi 'ba ka'nda nga'nyukjinre ngank'aa.
28 'Ngatjamanu kjuakusun ngat'a tse'e ya higo: Kionga je 'betju nganire nts'en tjiare
yo, 'ba kja'e xka 'betju nganire, je 'yo nga nixtjinre chundaba matiña. 29 'Ba nde 'ba=
tsa'ennire, kionga je xio nga 'ba tjima, ngatja'yo nga Ki'ndire Xuta xi'iun je sejñaxtiu
xuntja ni'ya. 30 'Ba xinkixi_nuu, nga k'uetjusun yeje mé= xi texian kionga kje fesunjín
xuta xi tjin nganda'e. 31 Ngank'aa 'ba ko t'anangiu kjuet'a, tunga enna bi kjuet'a.

32 ’Tunga mé= nixtjin 'ba mé= chuba nga 'ba kụan, tu'yá be, ninga ankjele xi tjindu
ngank'aa, 'ba ninga Ki'ndire Na'enchana. Tu Na'enchana sani xi be.
33 ’'Ba kui= kjuañu, tetsubachunñu, 'ba nda tikuendo yojonu, ngat'a bi 'yo kjia'á=ñu
nga 'bi kụan. 34 Joni jngu xuta xi je mejen kuaje kja'e naxinanda, 'ba kionga 'betju
ndaba tsike'nda xuta chu'ndare nga ngatatsikuenda ndaba, 'ba nga jngu jngu chu'ndare
jngu xa tsjare, 'ba tsure chu'ndare xi tsikuenda xuntja ni'yo nga ngat'ejñakun. 35 'Ba
kui= kjuañu tetsubachunñu, ngat'a bi 'yo kjia'á= nga kjua'e xi naire ni'yo, a nga
tjima'ña=, a nga masen nistjen=, a kio=nga kji'nda chaxicha, asa kio=nga je tjis'e isen.
36 Tetsubachun, tuxi bi tetsjujñafeñu kionga tukjia'a kjua'e xi naire. 37 Mé xi texin_nuụ
jun, 'ba= xin tsi'i_rạ: Tetsubachun —kitsu Jesús.

14

Kionga chubayare nga kjuinduba Jesús
Mt. 26:1-5; Lc. 22:1-2; Jn. 11:45-53

1 'Ba tu ngijó= nixtjin chaja ngisa nga s'ẹya s'i pascua kionga chine niñuxtila xi tsajainre
na'yu san. 'Ba ngakure na'mi 'ba ko chjine kjuatexuma inyamangisjai ndiyare jótsa'en
kụan suba'moni Jesús, 'ba sik'en. 2 Ngu tsure xinkjin:
—Bi ngajinre s'iu kjuinduba, tuxi bi sisi'ani xutankjiun.

Jngu chjun 'bestenjunre nanda xi ixi jen Jesús
Mt. 26:6-13; Jn. 12:1-8

3 'Ba kionga Jesús tijña naxinanda Betania, nga ndaba Simón, xi xuta chi'in fe'ndujun
'mire; yejerañu Jesús tijñat'a yamixo, ja'e jngu chjun xi ya'a jngu lameta xi alabastro nini.
Kui= lametabiu kjitse nanda xi suba naxu nardo 'bejunire 'ba xi ne chjire. 'Ba chjunbiu
yakjan lameto 'ba kio 'estenjunre nindaku Jesús nandabiu. 4 'Ba yak'a xuta xi tjindu kio
kuakjanre, 'ba kitsure xinkjin:
—¿Ánñu tu 'ba tsa'en kitistentonni nandabi? 5 Kui kjua nga ts'axtiu ján sientu ton
denario chjire tsa kisateña tsakaiñu, 'ba kuán kitsa'ere xuta nịmạ tonbiu tsakaiñu.
'Ba jatiko chjunbiu.
6 Tunga Jesús kitsu:
—Bi 'ba 'mi_ru; ¿ánñu tenistini_ru? Nda= tjin mé= xi kitsikonạ. 7 Ngat'a xuta nịmạ
tu i= tjindujinntsjainu, 'ba kụan kuiseko tu kjia'añu nga mejénnú; tunga an bi nga'e
kuatejñajinntsjai_nuụ. 8 Kui= chjunbiu kitsa'en= mé= xi kuán xi kitsa'en; nde nganda'e=ni
je kitsikja'ajnda ixi titjun yojonạ ngat'a s'ẹyanijin=ñạ. 9 'Ba fa texinkixi_nuụ, nitu ñañu
nga'ndere ngasun'ndio ña kjua'axtiuya en ndare Na'enchana, 'ba=nde kjuinukjua mé=
xi kitsa'en chjunbi, 'ba 'batsa'en kjuinikja'etsjenya —kitsu Jesús.

Judas tsingantsja Jesús
Mt. 26:14-16; Lc. 22:3-6

10 'Ba Judas Iscariote, jngu xutare xi tejó, kikun ngakure na'miu tuxi singantsjanire
Jesús. 11 'Ba kionga na'miu kjint'ere, se kuatsja=re, 'ba kitsure nga sjare ton. 'Ba Judas
'etuts'inre nga tsangisjai mé= fa chụbạ xi ngisa nda nga singantsja Jesús.

Jesús kjen ko xutare
Mt. 26:17-29; Lc. 22:7-23; Jn. 13:21-30; 1 Co. 11:23-26

12 Nixtjin nga 'etuts'inre s'i pascua kionga chine niñuxtila xi tsajainre na'yu san 'ba nga
nik'en chutsanga tse'e s'iu, xutare Jesús tsiningiyare:
—¿Ñáñu mejénri nga kuek'endai xi xina nga s'i pascua?
13 'Ba kio Jesús kitsikasen jó xutare 'ba kitsure:
—Tangiun naxinanda jan. 'Ba kio skajiun jngu xuta xi jngu nisa nanda ya'a. Kui=
tangintjenngiu. 14 'Ba kioña kjua'as'en, 'ba t'in_ru xi naire ni'yo: “'Bi titsu Nainị: ¿Ñáre

nga'ndeñu nga kuakjenkuą xutaną kionga kuechjijñiį s'i pascua?” 15 'Ba kio kui kuakunu jngu nga'nde teya xi je tijñanda 'ba xi ngank'are ni'yo tijña. Kio t'endo xi xina.
16 'Ba xutare 'etju 'ba kiji naxinanda jan. 'Ba 'ba fa tsa'en kuasjaire jotsa'en ja'ba je kitsure Jesús. 'Ba kio 'enda xi skinejñu s'i pascua.
17 'Ba kionga je tjima'ña, Jesús 'ba ko nga tejó xutare ja'e nga'ndebiu. 18 'Ba yejerañu kionga inyakjent'a yamixo, Jesús kitsu:
—'Ba fa xinkixi_nuų nga jngu ñu jun xi ñatjen tikjenkoną, kui= xi singantsjaną.
19 'Ba xutare kuabare, 'ba 'etuts'inre nga tsiningiyare nga jngu jngu:
—¿A an= ñą?
20 —Jngu xi tejó mañu, kui= xi ndekuini tiba titsika'nyijinni niñuxtilare nga ko an —kitsingojore Jesús—. 21 Ngat'a tjinnere 'ba kų anre Ki'ndire Xuta xi'iun jotsa'en kua'indut'a enre Na'enchana ngat'are kui. Tunga nimaxuni xi singantsja kui. Tusa ngisa nda kuánre tsa bi kitsin.
22 'Ba yejerañu inyakjenjñu, Jesús kiskjebe niñuxtilo 'ba kionga je kitsjare kjuanda Na'enchana, kitsijoya 'ba kitsjare xutare nga titsu:
—Chjubio. Yojonq=bi.
23 'Ba jaskan kiskjebe=ni jngu chutsin. 'Ba kionga je kitsjare kjuanda Na'enchana, kitsjare xutare ngayeje. 'Ba ngatsi'i kits'i. 24 'Ba Jesús kitsure:
—Kibi= xi jinnq xi tse'e kjua xatse xi ti'bendakoni Na'enchana ko xutare. Kui= xi ne nkjin xuta tistenntjainire. 25 'Ba fa xinkixi_nuų nga bi nde binu k'uiñą ka'nda nixtjin nga binu xatse k'uią ña batexuma Na'enchana.

Jesús be'e nijmi nga Pedro kuetsu nga bi xutare kuán
Mt. 26:30-35; Lc. 22:31-34; Jn. 13:36-38

26 'Ba kionga je kise jngu son xi tse'e Na'enchana, kiji tjenngi tse'e Ya Olivo. 27 'Ba Jesús kitsure xutare:
—Ngatsi'u sichajañu kjuamakjainnu ngat'a tsa'an; ngat'a 'ba=tsa'en kua'indut'a enre Na'enna: “Sik'íąn xi tsikuenda chutsango, 'ba kui tuchuña k'uetsumaba.” 28 Tunga kionga kjua'ayanq an, kjuititjun_nuų nangi Galilea.
29 'Ba Pedro kitsure:
—Nisi ngatsi'i sichaja kjuamakjainre, an bi sichajaą.
30 'Ba Jesús kitsingojore:
—'Ba fa xinkixirą nga ndekuini nistjenbi, kionga kje kji'ndajín chaxicha xi majóni ndiya, ji je ján ndiya kisji nga bi xutanq kuáin.
31 Tunga Pedro tojo 'ba= kitsu ngisa:
—Nisi tsa kueyakorą, bi xiąn tsa bi xutari kuán.
'Ba 'ba= kitsu ngatsi'i xutare ngayeje.

Jesús fako Na'enna ña Getsemaní 'mi
Mt. 26:36-46; Lc. 22:39-46

32 'Ba jaskan echu jngu nga'nde xi Getsemaní 'mi.
—Tetsubo nga'e yejerañu an tefikjakuaą Na'enchana —kitsure Jesús xutare.
33 'Ba Jesús kiko Pedro, Santiago 'ba ko Juan, 'ba 'etuts'inre nga 'ñu ba kis'ere 'ba 'ñu kuafore. 34 'Ba kitsure xutare:
—Kjuaba kitsejin inimanq joni tsa kui xi je sik'ennq. Tetsubo nga'e, 'ba tetsubachun.
35 'Ba 'batsa'en Jesús kiji ngubare, 'ba kio tsak'ejña tsindi 'nda t'anangiu, 'ba tsi'are Na'enchana tsa kų an kjua'at'axinre chųbą nga kjua'a kjuanima. 36 Kionga Jesús tifako Na'enchana tsu:
—Abbá Na'en, ji xi mari ña'an yeje tsajmi; tik'ejñat'axinnaą kjuanimabi, tunga ngatjama jotsa'en mejénri ji, 'ba bi jotsa'en mejénnq an.
37 'Ba jaskan Jesús jendiba ngani ña tjindu xutare, 'ba kjiyufe nga echu; 'ba kitsure Pedro:

—Simón, ¿a tetsjujñafe=ni? ¿A nijnguú chu̱ba̱ kichukjuari nga tsikenichin?
38 Tetsubachun 'ba chja'a_ru kjuanda Na'enchana, tuxi bi xut'ayakoninú. Inimanu
je tijñanda=, tunga yojonu inda ngisa.
39 'Ba kio Jesús kikjako ngani Na'enchana, 'ba ndekuini en kinchja ngani. 40 'Ba kionga
jendiba ngani nde, je kjiyufe ngani xutare ngat'a nijño inya'bechja tuxkun. 'Ba bi nde
beni mé= xi singojore. 41 'Ba 'batsa'en, ja'e ngani Jesús xi majánni ndiya, 'ba kitsure:
—¿A tojo tetsjujñafe=ñu 'ba tenikja'aya=ñu? Ngat'e nde, je ja'e chu̱ba̱ nga Ki'ndire
Xuta xi'iun ku̱angantsjare xuta je. 42 Tisetjion, tangian nde. Chutsijon, je ndiba tiña xi
singantsjana̱ an.

Kionga fa'echja'a Jesús
Mt. 26:47-56; Lc. 22:47-53; Jn. 18:2-11

43 'Ba nde sa'e= tinchjani Jesús kionga tukjia'a ja'e Judas, jngu xutare xi tejó, 'ba ja'e ne
nkjin xuta xi kitsikasen nchja ngakure na'miu, ko chjine kjuatexuma 'ba ko xuta chinga.
'Ba xutankjiun kicha= ko ya= ya'a nga ja'e. 44 'Ba Judas ja'ba je inya'a titjun nchjabiu nga
kitsure:
—Kui xi k'uendsu'a̱a̱, kui=biu; nda tjindubo nga kueko.
45 'Ba kionga ja'e, tu Jesús fani kitsitiñat'are.
—Na'en —kitsure 'ba 'endsu'a.
46 'Ba kio xutankjiun kitsuba'ñu Jesús.
47 Tunga jngu xutare Jesús xi sejña kio ts'axje kichare 'ba tsatet'a ñojon chu'ndare
na'mi titjun. 48 'Ba Jesús tsiningiyare xutankjiun:
—¿Ánñu ko kicha ko ya kich'añu nga ja'echja'anuu̱, joni tsa jngu chacheje kuáa̱n?
49 Nyujun nyujun tsakatejñajinntsjai_nuu̱ nga yakuya ngajin ndetsinre ningu, 'ba
niñajanni kjindubanuu̱. Tunga 'bi tjima tuxi k'uetjusunni jotsa'en kua'indut'a enre
Na'enchana.
50 'Ba ngatsi'i xutare Jesús tsanga 'ba kitsik'ejña tajngu.
51 Tunga jngu chana'en xi tjenngire, tu jngu najñu ts'atjijunre yojore, 'ba kui xi kitsuba
nchjabiu; 52 tunga chana'enbiu kitsuntjin najñure, 'ba tu tsanga kjisti=.

Jesús ngixkun xuta xa titjun Judío
Mt. 26:57-68; Lc. 22:54-55, 63-71; Jn. 18:12-14, 19-24

53 'Ba 'batsa'en kichani Jesús ngixkun na'mi titjun; 'ba kio kuañajan ngatsi'i ngakure
na'miu, tse'e xuta chingo 'ba ko tse'e chjine kjuatexumo. 54 'Ba Pedro kjin kitjenngini
Jesús ka'nda ngandetsin ndaba na'mi titjun, 'ba nchja xi tsikuenda kio tsik'ejñajinre. 'Ba
kio kitsi'isure yojore t'a ndi'u.
55 'Ba kiongakure na'miu 'ba ngatsi'i xuta xo tsangisjai jngu xuta xi skaninejere Jesús,
tuxi sjani en nga kjuinik'en; tunga bi kuasjaire. 56 Ngat'a ninga nkjin xi inyakaninere en
ndesu Jesús, bi kjimangusun enre. 57 'Ba yak'a tsikinya nduju 'ba kiskaninere en ndesu,
nga inyatsu:
58 —Ji̱n kjinu'ya_ri̱ nga kitsu xutabi: “An sikixuya=ña̱ ningubi xi tu xuta kitsinda, 'ba
ján nixtjin skjenitjen ngañaa̱ jngu xi bi xuta tsinda.”
59 Tunga ninga 'ba= tsa'en kjimangusun enre.
60 'Ba kio na'mi titjun tsisetjen ngamasenre ngatsi'i, 'ba tsiningiyare Jesús:
—¿A tumé singuaje ngat'are mé= xi inyakaninejeri?
61 Tunga Jesús xiu tsik'ejña, 'ba nijnguú en kitsingojo. 'Ba na'mi titjun tsiningiya
nganire:
—¿A ji= ni Cristo, xi Ki'ndire Na'enchana?
62 'Ba Jesús kitsingojo:
—Jun, an= ña̱. 'Ba xia=ñu Ki'ndire Xuta xi'iun nga tijña ngate kixire Na'enchana xi
tjinre kjua'ñu, 'ba nga yufi kjuendibajinni ngank'aa.

63 'Ba kio na'mi titjun 'ejnda najñure tuxi kji'yanire nga 'ñu ch'o kis'ere inimare, 'ba kitsu:
—¿Jótsa'en kụachjen ngisana xi skaninejere? 64 Je kjinu'yo nga ch'o kitsu ngat'a tse'e Na'enchana xutabi; ¿jó mixun?
'Ba ngatsi'i kuangusun enre nga Jesús tjinre je 'ba nga tjinnere kueya.
65 'Ba yak'a nchjabiu 'etuts'inre nga 'etiajunre Jesús, 'ba 'e'mo nkjain 'ba ye'ere.
—Ji xi profeta 'mi_ri yojori, 'ba t'innịị, ¿'yá= xi ye'eri nganda'e nde? —kitsure.
'Ba nchja xi tsikuenda kio nkjain Jesús tso'ojin.

Pedro tsu nga bi xutare Jesús kuán
Mt. 26:69-75; Lc. 22:56-62; Jn. 18:15-18, 25-29

66 'Ba nga Pedro tijña ngi ni'yo, ja'e jngu chjun chu'ndare na'mi titjun; 67 'ba kionga chjunbiu tsabe Pedro nga t'a ndi'u tijña nga titsi'isure yojore, kitsure nga kiskutsejen'a:
—Ji 'ba=nde Jesús tse'e Nazaret tsikitjajmekue ngayeje.
68 Tunga Pedro 'e'mota'en yojore, nga kitsu:
—Junjun. Bi 'bexkuạn, 'ba bi mankjinnạ mé= xi tesji.
'Ba Pedro 'etjuuni kio 'ba kiji ña tijña xuntja ngandetsin. 'Ba kio kiski'nda jngu chaxicha. 69 'Ba chjun chu'ndabiu tsabe ngani Pedro 'ba 'etuts'inre nga ye'ere nijmi xuta xi yak'a:
—Kui xutabi jngu xi tsak'ajmeko jmibiu.
70 Tunga Pedro nde 'e'mota'en ngani yojore. 'Ba sangutjun, xuta xi tjindu kio nde 'ba= kitsu nganire:
—Kjuakixi= nga Jesús tsikitjajmetjenngi_ri, ngat'a Galilea tsiji ngayeje.
71 'Ba 'batsa'en Pedro 'etuts'inre nga ch'o kitsu, nga kitsik'axki ngat'are Na'enchana:
—Bi 'bexkuạn xuta xi te'mi_ru —kitsu.
72 'Ba ndekuini chubabiu kiski'nda ngani xi majóni ndiya chaxicho. 'Ba kio Pedro ja'etsjenre mé= xi ja'ba je kitsu'inre Jesús nga kitsure: “Kionga kje kji'ndajín chaxicha xi majóni ndiya, ji je ján ndiya kisji nga bi xutanạ kuáin.” 'Ba kionga Pedro ja'etsjenre enbi, kiski'nda.

15

Jesús chaninejere ngixkun Pilato
Mt. 27:1-2, 11-31; Lc. 23:1-5, 13-25; Jn. 18:28–19:16

1 Kionga je kis'e isen, kionga je joyare nga kuañajant'are xinkjin ngakure na'miu ko xuta chingare naxinando, ko chjine kjuatexuma 'ba ko ngatsi'i xuta xa xi yak'a, tjita'ñure nga kiko Jesús 'ba kitsingantsjare Pilato. 2 'Ba Pilato tsiningiyare Jesús:
—¿A ji= ni reyre xuta judío?
—Ji je 'ba kisji —kitsingojore Jesús.
3 'Ba ne nkjin tsajmi kiskaninejere ngakure na'miu. 4 'Ba kui= kjuañu Pilato tsiningiya nganire:
—¿A bi singuaje? ¿Jó sji ngat'a tse'e nga 'ba tuku kji'i tsajmi xi inyabangiri?
5 Tunga Jesús nijnguú en kitsingojo ngisa; 'ba kui= kjuañu Pilato tu 'ba= kuánnire.
6 'Ba xki nu xki nu nga s'i pascua, Pilato tsik'ejñandai jngu xuta xi kjiyuya nduya, xi skui'a xuta naxinanda. 7 'Ba kui nixtjinbiu jngu xuta xi Barrabás 'mi kjiya nduya ko nchja xi ñatjen kiskjanko Roma 'ba kitsik'en xuta. 8 'Ba kio ja'e xutankjiun 'ba 'etuts'inre nga tsi'are Pilato nga ngatatsa'en jotsa'en ngantsjai nga s'i pascua. 9 'Ba Pilato kitsingojore:
—¿A mejénnú nga reyre xuta judío sik'ejñandai_nuụ?
10 'Ba 'ba kitsu Pilato ngat'a kuankjinre nga ngakure na'miu tu kjuaxin kakun= nini nga kitsingantsja Jesús. 11 Tunga ngakure na'miu ja'ba je inya'a xutankjiun nga tusa Barrabás skui'are nga sik'ejñandaire. 12 'Ba Pilato kitsingojore:

—¿Mé= xi mejénnú nga sikuą xuta xi reyre xuta judío 'mi_ru?
13 —¡Kru tjat'ai! —kitsu nga inyakji'ndaya xutankjiun.
14 —Tunga ¿mé= kjua xi ch'otjin xi kitsa'en kui? —kitsingojo Pilato.
Tunga xutankjiun ngisa 'ñu kiski'ndaya 'ba kitsu:
—¡Tjat'ai kru!
15 'Ba Pilato mejénre nga tsja s'ere xutankjiun, kui= kjuañu Barrabás kitsik'ejñandainire; 'ba jaskan 'exa nga s'ęre Jesús 'ba kitsingantsja nga sęt'a kru.
16 'Ba kio chasoldadu kiko Jesús ngajin ndetsinre ni'ya masen xi ni'ya pretorio 'mi, 'ba kinchjare xinkjin xi yak'a. 17 'Ba ngatsi'i kitsikaja Jesús jngu najñu nduju kuán, 'ba kitsinda corona xi na'ya nini xi 'esunre nindaku. 18 'Ba jaskan 'etuts'inre nga kitsite'ndare:
—¡'Nda na'en, xi reyre xuta judío!
19 'Ba ko jngu yanaxu tso'ontjainire nindaku Jesús, 'ba 'etiajunre 'ba tsikinyaku'nchin joni tsa bekun. 20 'Ba jaskan nga je 'batsa'en tsejnuke Jesús, ts'axje nganire najñu kuánbiu 'ba nde najñure= kitsikaja ngani. 'Ba 'etjuko tuxi kuat'ani kru.

Jesús s'et'a kru
Mt. 27:32-44; Lc. 23:26-43; Jn. 19:17-27

21 'Ba jngu xuta xi tse'e Sirene xi Simón 'mi, xi na'enre Alejandro ko Rufo, jendibani ngijña; 'ba kionga tifa'a kio, kitsa'ene kjua'ñure tuxi k'uanijinkoni krure Jesús.
22 'Ba kio kiko Jesús jngu nga'nde ña Gólgota 'mi. (En xi tsunire: nga'ndere nindaku mik'en.) 23 'Ba kitsa'ere binu xi ko mirra ts'atjijin nga k'ui tsakaiñu, tunga Jesús bi kits'i. 24 'Ba 'batsa'en kiset'a kru. 'Ba chasoldadu kitsiskayani najñure Jesús, tuxi skueni ñáre xi k'uakore. 'Ba 'batsa'en kitsika'bire xinkjin najñure Jesús.
25 'Ba chụbą ñajan nga tajñu nga kiset'a kru. 26 'Ba jngu yate kua'indut'a mé= kjua kjinik'enni. “Reyre xuta judío” tsu xi kua'indut'a yatebiu. 27 'Ba jó chacheje ñatjen kiset'ako kru Jesús, jngu ngate kixire 'ba jngu ngate skjunre. 28 'Ba kuajngu enre Na'enchana xi tsu: “'Batsa'en xiakun joni xuta xi bi nda tsa'en.”
29 'Ba xuta xi inyafa'a kio ch'o inyatsure Jesús nga inyatsik'atji nindaku:
—¿A ji= ni xi sikjekjue ningu 'ba nga ján nixtjin xjunitjen ngani? 30 Tik'angi yojori 'ba t'etukajent'ai kru —kitsure.
31 'Ba 'ba=nde tsa'en tsejnuke ngakure na'miu 'ba ko chjine kjuatexumo ngayeje, nga inyatsure xinkjin:
—Kui kitsik'angi kja'e xuta, tunga bi mare tsik'angi yojore. 32 Ngat'etukajent'a kru nganda'e tsa kui xi Cristo, 'ba tsa kui xi reyre xuta tse'e Israel tuxi xiaña 'ba kụakjainnina.
'Ba nchja xi kjiyut'ako kru Jesús 'ba=nde ch'o kitsure.

Jotsa'en k'en Jesús
Mt. 27:45-56; Lc. 23:44-49; Jn. 19:28-30

33 'Ba kionga kuanyusen, kuajñu ngayéje ngasun'ndio ka'nda ngą chuba ján nga kuangixun. 34 'Ba ndekuini chubabiu 'ñu kiski'ndaya Jesús:
—Eloi, Eloi, ¿lama sabactani? —kitsu. (En xi tsunire: Ji Na'en, ji Na'en, ¿ánñu kjinikumaninaą?)
35 'Ba yak'a xuta xi inya kio, kjint'e 'ba kitsure xinkjin:
—Tasen ñojón, profeta Elías tinchjare.
36 'Ba 'batsa'en tsangatsanga jngu xuta xi sejña kio, 'ba jngu tsanga kitsika'nyini ko binu xi je san, 'ba jngu yanaxu 'eku 'ba kitsitiñat'are Jesús tuxi k'uini, nga kitsu:
—Tejño; xutsijan tsa Elías kjua'ek'ajent'a kru.

37 Tunga Jesús 'ñu kiski'ndaya, 'ba k'en. 38 'Ba jó ya kuán najñu xi kitjenchja nga'nde xi
'ñu tsje tse'e ningu, jendibajenni 'nda ngank'are ka'nda ngi'ndere nga kitijndajen. 39 'Ba
ngakure chasoldadu xi ngankjain Jesús sejña, kionga tsabe jotsa'en k'en, kitsu:
—Kjuakixi= nini nga kui xutabi Ki'ndire Na'enchana.
40 'Ba=nde kio inya yak'a yanchjin xi kjin inyakutsejenni; 'ba xi inya ngajinre
yanchjinbiu María Magdalena=, María nare Kuse ko Santiago xi ma ki'ndiu, 'ba ko
Salomé. 41 Kui= yanchjinbi kitjenngi Jesús 'ba tsikinyako kui, kionga tijña nangi Galilea.
'Ba=nde inya ngisa nkjin yanchjin kio xi ñatjen ja'eko Jesús naxinanda Jerusalén.

Kionga kis'eyanijin Jesús
Mt. 27:57-61; Lc. 23:50-56; Jn. 19:38-42

42 'Ba kui nixtjinbiu nga s'endunda tsajmi xi machjen s'iu, ngat'a je matiña nixtjin nga
nikja'aya. 'Ba kionga je tjima ngixun, 43 ja'e Kuse tse'e Arimatea. Kui= jngu ngakure
xuta xa xi 'ba nde tikuyare nixtjin kionga kuatexuma Na'enchana. 'Ba kui 'enere
yojore nga kikun Pilato 'ba tsi'are yojore Jesús. 44 'Ba tu 'ba= kuánre Pilato nga ngutjun
fani k'en Jesús, 'ba kinchjare ngakure chasoldadu 'ba tsiningiyare tsa je k'en. 45 'Ba
kionga je ngakure chasoldadu ye'ere nijmi nga je k'en, Pilato kitsingantsjare yojore
Jesús Kuse. 46 'Ba kio Kuse tsatse jngu najñu tjibe, 'ba ko najñubiu kitsik'atjijunni yojore
Jesús kionga je ts'ajent'a kru. 'Ba jaskan kik'eyanijin jngu tsju xi tixa xi kuandat'a naxiu,
'ba kiskanitikja jngu ndiojo tse xi 'extiuchjakoni tsju. 47 'Ba María Magdalena, 'ba ko
María, nare Kuse nde, inyakutsejen ña kis'ejña yojore Jesús.

16

Jesús fa'ayare ngajinre mik'en
Mt. 28:1-10; Lc. 24:1-12; Jn. 20:1-10

1 'Ba kionga je ja'a nixtjin nga nikja'aya, María Magdalena, ko María nare Santiago,
'ba ko Salomé, tsatse nanda xi ixi jen tuxi kuetsikajunni yojore Jesús. 2 'Ba nixtjin xi
'betuts'innire semana, kionga 'ñu tajñu ngisa, kiji ña tijña tsjure Jesús, nde sa'e= 'etjuni
tsu'biu.
3 —¿Yá= tsé xi skja'axinna ndiojobi xi tijñaxtiuchja tsjure? —inyatsure xinkjin.
4 Tunga kionga kiskutsejen, tsabe nga kui ndiojobiu xi ne 'ñu tse je tijñat'axin. 5 'Ba
kionga ja'as'en tsjure Jesús, ngate kixire tsju tsabe jngu chana'en xi yaja najñu nduju xi
tiba kji'i; 'ba yanchjinbiu kitsakjun. 6 Tunga chana'enbiu kitsure:
—Bi kun; Jesús tse'e Nazaret xi teminyisjo xi kiset'a kru, bi nga'e tijña. Je ja'ayare.
Chutsijon nga'nde ña kjinikajña. 7 Tunga tangik'e_ru nijmi xutare, 'ba ko Pedro: “Kui=
tifititjunnu nangi Galilea; 'ba kio xio kui jotsa'en nga ja'ba je kitsunu Jesús.”
8 'Ba kio mangatsanga 'etju yanchjinbiu tsju, ngat'a se inyafatsekun=. 'Ba tu'yá ye'ere
nijmi ngat'a inyatsakjun.

Jesús matsejenre María Magdalena
Jn. 20:11-18

9 'Ba jaskan nga ja'ayare Jesús, kionga tajñu nixtjin xi 'betuts'inre semana, titjun
María Magdalena kuatsejenre, xi ts'oxjejinre yatu isennixtjin xi bi nda. 10 'Ba María
Magdalena kike'ere nijmi xuta xi ñatjen tsik'etsumako Jesús, xi ba tjindu 'ba inyakji'nda.
11 Tunga kionga kjint'e xutabiu nga Jesús tijñakun, 'ba nga chjunbiu kitsitsejenre yojore,
bi kuakjainre.

Jesús tsitsejenre yojore jó xutare
Lc. 24:13-35

12 'Ba jaskan kja'e tsa'en, kitsitsejenre yojore Jesús jó xutare xi ngijña inyafi. 13 'Ba kui
ja'eke'e nganire nijmi xuta xi yak'a; tunga kui bi kuakjain nganire ngayeje.

Jesús 'bexare xutare
Mt. 28:16-20; Lc. 24:36-49; Jn. 20:19-23

14 'Ba jaskan tuchan Jesús kitsitsejen nganire yojore ngatejngu xutare, yejerañu
tjindut'a yamixo; 'ba Jesús jatiko ngat'a bi kuakjainre 'ba titsujñu ngisare, ngat'a bi
kuakjainre mé= xi ye'ere nijmi xuta xi ja'ba je tsabe nga ja'ayare kui. 15 'Ba Jesús kitsure:
—Tangiun ngayéje ngasun'ndio, 'ba t'e_ru nijmi en ndare Na'enchana ngatsi'i xuta
xi tjin. 16 Xi kụakjainre 'ba satenda, kui= xi k'uangi; tunga xi bi kụakjainre, kui= xi
xaninejere. 17 'Ba xi kụakjainre sa'en= kjuakunbi: Nga ko ja'ennạ k'uaxje isennixtjin
xi bi nda; 'ba kja'e en kuinchja ngayeje; 18 'ba subaya ntsja tjiuye, 'ba tsa k'ui tsajmi xi
sik'enre, tumé sikore; 'ba kuanere ntsja xuta xi sefesun 'ba kụanda —kitsu Jesús.

Jesús mijin ngank'aa
Lc. 24:50-53

19 'Ba jaskan nga Na'enna Jesús jako xutare, tsijin ngank'aa, 'ba ngate kixire
Na'enchana tsik'ejña. 20 'Ba xutare Jesús 'etju, nga kitsikja'axtiuya en ndare Na'enchana
jo kji'i ngasun'ndio. 'Ba Na'enna tsakaseko, 'ba kitsa'en kjuakun, tuxi xianire nga
kjuakixi= en xi inyatsu xutare.

En nda ngat'a tse'e Jesucristo jotsa'en kitsi'indu
SAN LUCAS

Lucas tsi'indure Teófilo

1 Ngu 'ñu nkjin xuta kuamejénre tsja fani tsa'en si'indu mé= xi Na'enna kitsa'en
ngajinn̲i̲, 2 jo fa tsa'en yakuyan̲i̲ xi 'ndani nga tuts'inre ko fa tuxkun tsaben̲i̲ 'ba xi
kitsa'exare nga kitsikja'axtiuya enre Na'enna. 3 'Ba jaskan nga je nda tsiningiya yaja̲a̲
jó fa kuán 'ndani nga tuts'inre, nda= tjin ngat'an̲a̲ ngayeje nga tsja fani tsa'en si'indur̲a̲
kui tsajmibi ji xuta chinga Teófilo, 4 tuxi nda xiani ngat'are kjuakixi xi je kisakuyari.

Nga s'eya nijmi nga Juan Bautista tsin

5 Nixtjin nga Herodes reyre nangi Judea kuán, 'ba nde kio tijña jngu na'mi xi Zacarías
'mi, xi tu jngu xutare Abías. 'Ba chjunre Elisabet 'mi, jngu xi ntjere Aarón. 6 'Ba ngojó 'ñu
nda kixi ngixkun Na'enchana, 'ba tsajain xi kiskaninejere, ngat'a 'ñu nda tsik'etjusun
yeje enre ko kjuatexumare Na'enchana. 7 Tunga bi tjinre ki'ndi, ngat'a Elisabet 'ndi=;
'ba je ne chinga koni ngojó ngayeje.

8 Ngu jngu nixtjin nga Zacarías ko xi ñatjen tsa'exa ts'akore nga sa'exa joni na'mi
ngixkun Na'enchana, 9 'ba jotsa'en je ngare na'mi, tu Zacarías fa ts'akore nga kui xi
kjua'as'en nga'nde tsjere ningu nga kuakare tjingusja Na'enchana. 10 'Ba yejerañu titi
tjingusja, ngatsi'i xutankjiun inya ngandetsin ningu nga inyafako Na'enchana. 11 'Ba
kio, Zacarías kuatsejenre jngu ankjere Na'enchana, xi sejña nduju ngate kixire yamixa
ña tisun tjingusja. 12 'Ba Zacarías tu 'ba= kuánre nga tsabe ankje, 'ba 'ñu kitsakjun.
13 Tunga ankje kitsure:

—Zacarías, bi kuin, ngat'a Na'enchana je kjint'e nga kichukue, 'ba chjunri Elisabet
s'e̲re jngu ki'ndi xi'in xi tsiji xi Juan k'uin_ri. 14 'Ba 'ñu tsja ku̲anri, 'ba nde 'ñu nkjin
xuta ku̲atsjare ngayeje nga tsin, 15 ngat'a ki'ndiri 'ñu je ku̲an ngixkun Na'enchana.
Bi k'ui binu ninga xan 'ba tse Isennixtjintsjere Na'enchana ngajinre kui kionga kje
tsinjín. 16 'Ba sa'en nga 'ñu nkjin xuta xi naxinanda Israel tse'e kjua'e ngani ngixkun
Na'enchana xi Naire mani. 17 'Ba kui sejñajinre isennixtjinre 'ba ko kjua'ñure profeta
Elías. Kui kuajetitjunre Na'enna, 'ba sa'en nga xi xicha ma ko xi ki'ndi ma nda kua'a
ngani xinkjin, 'ba nga xi xtan sik'antjaiya kjuafa'etsjenre tuxi ku̲anire sik'etjusun. 'Ba
'bitsa'en sik'ejñanda naxinando nga skjebetjo Na'enna —kitsu ankje.

18 'Ba Zacarías tsiningiyare ankjebiu:

—¿Jótsa'en skuekixiña̲ kibiu? Ngat'a je ne chinga̲a̲, 'ba chjunn̲a̲ ngayeje.

19 'Ba ankjebiu kitsingojore:

—An Gabriel= ña̲, 'ba ngixkun Na'enchana tejña̲a̲; 'ba kui kitsikasenn̲a̲ nga kjuakor̲a̲ ji
'ba xinr̲a̲ en xi nda. 20 Enn̲a̲ k'uetjusun nixtjin nga tjinnere nga 'ba ku̲an. Tunga ngat'a
bi kuakjainri en xi kixinr̲a̲, ku̲anima=ni 'ba bi ku̲an kuinukjuai 'nda nga ku̲an yeje kibi.

21 'Ba yejerañu, xutankjiun inya ngandetsin ningu nga inyakuyare Zacarías 'ba tu 'ba=
kjimare nga tji'bandayare nga tji'betju. 22 Tunga kionga tukjia'a 'etju, 'ba bi ma fako
xuta xi kio tjindu; 'ba 'batsa'en kuankjinre nga tjin xi kuatsejenre ngaya nga'nde tsjere
ningu, ngu tu chuba= tsa'enre ko ntsja nga fako. 'Ba tojo bi kuán kinchja.

23 'Ba nga Zacarías je kitsijngu xare joni na'mi, kiji ngani ndaba. 24 'Ba bi 'ñu nkjin
nixtjin ja'a, 'ba Elisabet xi chjunre kis'eya'more ki'ndi, 'ba ón sa bi 'etju ndaba. 'Ba kitsu:
25 “Na'enna 'bi kitsa'en ngat'an̲a̲ nga ja'animar̲a̲, tuxi kjua'axinni kjuasuba xi tjin'inn̲a̲
ngat'are xi yak'a.”

Nga jngu ankje be'e nijmi nga tsin Jesucristo

26 Kionga je ja'a jon sa, Na'enchana kitsikasen ankje Gabriel jngu naxinandare nangi
Galilea xi Nazaret 'mi. 27 'Ba kui kikun jngu chjun xungu xi María 'mi xi je tijñangi kjua
nga kuixanko jngu xuta xi Kuse 'mi, xi ntjere rey David. 28 'Ba ankje ja'as'en nga'nde ña
María tijña, 'ba kitsure:
—Tsite'ndara ji xi je kisakuri kjuandare Na'enchana. Kui= tijñakori. ¡Ndari ji ngajinre
ngatsi'i yanchjin!
29 'Ba nga María tsabe ankjebiu 'ba kjint'e enre, kuakunre 'ba miningiyare yojore mé=
xi tsunire kjuate'ndabiu. 30 'Ba meni ankjebiu kitsu nganire:
—María, bi kuin. Ngu je kisakuri kjuanda ngixkun Na'enchana. 31 Nganda'e nde ki'ndi
s'eya'mori: s'e=ri jngu ki'ndi xi'in, 'ba Jesús k'uin_ri ja'enre. 32 Kui jngu xuta xi 'ñu je
kuan, 'ba Ki'ndire Na'enchana xi tijña ngank'aa k'uinre. Na'enchana sa'en nga kui rey
kuan joni rey David xi xuta chingare. 33 'Ba kuatexumantsjaire naxinandare Jacob, 'ba
kjuatexumare bi kjuet'a —kitsu ankjebiu.
34 'Ba María tsiningiyare ankjebiu:
—¿Jótsa'en kuanni kibi? Ngu bi tjinna xi'in.
35 'Ba ankjebiu kitsingojore:
—Isennixtjintsjere Na'enchana kjuendejenneri, 'ba kjua'ñure Na'enchana xi tijña
ngank'a kue'mori ko nk'ianre. Kui kjuañu ki'indi xi tsin tsje kuanni, 'ba Ki'ndire
Na'enchana k'uin. 36 'Ba nde Elisabet, xi xingi, s'ere jngu ki'ndi ngayeje, ninga je chinga.
Kui xi 'ndi kik'inre tsakaiñu je jon sa nga kui tji'yamore ki'ndi. 37 Ngat'a tumé na'enre
ngat'are Na'enchana.
38 'Ba 'batsa'en María kitsu:
—An chu'ndare Na'enchana= ña. Ngatjama ngat'ana jotsa'en ji je kik'innaa.
'Ba kionga je 'bi kitsu María, ankjebiu kiji ngani.

Nga María fikun Elisabet

39 Kui nixtjinbiu, María tsik'ejñanda 'ba 'ñu kitsa kiji jngu naxinandare nangi Judea
xi tijñajin ngijñacha. 40 'Ba ja'as'en ndaba Zacarías 'ba kitsite'ndare Elisabet. 41 'Ba
nga Elisabet kjint'e kjuate'ndare María, ki'ndiu kitsiteya ngaya ngats'a, 'ba kui kitse
Isennixtjintsjere Na'enchana ngajinre. 42 'Ba meni ko jngu jnda xi 'ñu, kitsu:
—¡Na'enchana ngisa 'ñu kitsichikunta'enri ko mare ngatsi'i yanchjin xi yak'a, 'ba
kitsichikunta'en ki'ndi xi s'eri! 43 Tunga, ¿'yá= nina an, nga nare Xuta chinganą
kjua'ekunna? 44 Ngat'a nga kjint'ia kjuate'ndari, ta'a ki'ndina kitsiteya ko kjuatsja
ngajinna. 45 ¡Á ndaniri ji xi kuakjainri nga kuajngu en xi Na'enchana kitsuri!
46 'Ba meni María kitsu:
Nga ko fani inimana tsichji_ra Na'enchana,
47 'ba tsitsjaa ngat'a tse'e Na'enchana xi tsik'angina.
48 Ngat'a je ja'animara, an xi chu'nda nimare kuán,
'ba 'ndani nganda'e xuta kuetsuntsjaina:
“Á ndaniri ji.”
49 Ngat'a xi 'ñu tjinre kjua'ñu 'ba xi tsje je kitsa'en tsajmi ya'e ngat'ana.
50 Kui fa'animare xuta xi bekun,
xi kis'e ko xi tjin ko xi s'e.
51 Yakutsejen kjua'ñure nga kitsa'en tsajmi ya'e,
'ba kitsitsojoya xuta xi nk'a 'baxje yojore.
52 Ja'axinre kjua'ñure xi rey,
'ba nk'a kitsik'endu xi nima.
53 Ko xi nda kitsitsere xi tsajainre xi chine,
'ba xi nyina tu tjejen ntsja nga 'ete.
54 Tsakaseko naxinanda Israel, xi xuta chu'ndare,
'ba bi kichiyajinre nga kjua'animare

55 jotsa'en kitsuyatitjunre xuta chingana
Abraham ko ntje xi jaskan s'e̱re
kitsu María.
56 'Ba María jánru sa tsik'ejñako Elisabet, 'ba jaskan kiji ngani ndaba.

Nga tsin Juan Bautista

57 Kionga je echu nixtjin nga Elisabet s'e̱re ki'ndi, kis'ere jngu ki'ndi xi'in. 58 'Ba
kionga xi ndai ni'yare ko xi xinkjin kjint'e nga Na'enchana ja'animare Elisabet, 'ba nde
kitsitsjako. 59 'Ba xi majinni nixtjin, kuañajan tsi'i nga kitsa'en circuncidar ki'ndiu, 'ba
kuamejénre nga ja'enre na'enre kua'a, nga Zacarías k'uin. 60 Tunga nare kitsu:
—Junjun. Juan k'uin.
61 'Ba kik'inre:
—Tunga ni'yá xi xingi 'ba 'mi.
62 'Ba 'batsa'en tu chuba= kitsa'enre nga tsiningiyare na'enre ki'ndiu, tuxi skueni mé=
ja'en sjare. 63 'Ba Zacarías tsi'a jngu yate chi tuxi si'induni 'ba 'bitsa'en kitsi'indu: “Juan
k'uin.” 'Ba ngatsi'i xi kio inya tu 'ba= kuánre. 64 'Ba ndekuini chubabiu Zacarías kuán
kinchja ngani 'ba 'etuts'inre nga kitsichjire Na'enchana. 65 'Ba ngatsi'i xi tjindu tiña
ndaba kuakunre, 'ba ngayéje nga'nde tse'e Judea kji'yare mé= xi kuán. 66 'Ba ngatsi'i xi
nt'ere enbi 'ejin kakun, 'ba 'bitsa'en miningiyare yojore: “¿'Yá= tsé ku̱an ki'ndibi kionga
ku̱achinga? Ngat'a kjua'ñure Na'enchana tijña ngajinre.”

Xi se Zacarías

67 'Ba Zacarías, xi na'enre ki'ndiu, kitse ngajinre Isennixtjintsjere Na'enchana xi
kitsikinchja joni jngu profeta nga tsu:
68 Ngatjanichjire Na'enchana, Na'enre xutare Israel,
ngat'a je ja'etsindai naxinandare.
69 Je kitsikasenna jngu
xi tjinre kjua'ñu nga sik'angina,
jngu xi ntjere David
xi kitsa'exat'are kui.
70 Jo kitsu nixtjin kuatse jan
nga kitsikinchja profeta tsjere
71 nga sik'angina ngat'are xi tjenngikena
'ba ngat'are kjua'ñure ngatsi'i xi stikena,
72 nga kjua'animare xuta chingana,
'ba nga bi sichiyajin 'entsje xi je 'endako.
73 'Ba kui=bi xi kitsu nga kitsjare ts'a Abraham xi xuta chingana,
74 nga sindaina ngat'are xi tjenngikena,
tuxi bi kjuikunña nga si'axat'a_ra,
75 nga ko kjuatsje 'ba ko kjuakixi kuetsuba ngixkun kui jotjin nixtjin kika'ena.
76 'Ba ji, ki'ndi chin̲a,
profetare Na'enchana xi tijña ngank'aa k'uinri.
Ngat'a ji k'uintitjun_ri Na'enna
nga k'uendai ndiyare.
77 K'ue_ri nijmi naxinandare 'yá xi sik'angi,
kionga ku̱achat'are jere.
78 Ngat'are kjuanima kakun jere Na'enchana,
titsikasenjenna ngank'aa
jngu ndi'i xi sitsejenna.
79 Sitsejenna xi tetsuba ña jñu chun,
ngi nk'ianre kjuabeyo,
'ba sikasen ndiyana nga sakuna kjuaxiu

kitsu Zacarías.
80 'Ba ki'ndiu ngisa machinga 'ba ngisa kis'ere kjua'ñu inimare. 'Ba nangi t'axin
tsik'ejña 'nda nixtjin nga yakure yojore naxinandare Israel.

2

Nga tsin Jesucristo
Mt. 1:18-25

1 'Ba kui nixtjinbiu xuta ngaku César Augusto 'exa nga ngatukja'aya xki ngatsi'i xuta
xi tjin ngasun'ndio. 2 Kui= xkibi xi tjun kitukja'aya kionga Cirenio xuta titjunre nangi
Siria kuán. 3 'Ba ngatsi'i xuta kiji nangire tuxi kuet'ani xujun yojore.
4 Tu kjuare kibi, Kuse 'etju Nazaret, naxinanda chire nangi Galilea, 'ba kiji Belén,
naxinanda xi tijña ngajinre nangi Judea. Ngat'a rey David kio kitsin, 'ba Kuse ntjere
David=. 5 'Ba kio kik'et'a xujun yojore, ñatjen ko María, chjun xi tijñangire kjua nga
kuixanko. 'Ba María je tji'yamore ki'ndi. 6 'Ba 'ba kuán kionga je tjindu Belén, echu
nixtjin nga María s'ere ki'ndi. 7 'Ba kitsin ki'ndire xi titjun, 'ba 'extejin ko najñu 'ba
kitsikajña ña kjen tjiuba, ngat'a bi kisakure nga'nde ngaya ni'ya ña ma nikja'aya.

Nga fa'ekun ki'ndi chi Jesús nchja xi tsikuenda chutsanga

8 'Ba ngajin ngijña xi tiñare Belén tjindu xuta xi inyatsikuenda jñu chutsangare. 9 'Ba
tukjia'a kuatsejenre jngu ankjere Na'enchana, 'ba kjuajere Na'enchana tsa'nandaire;
'ba 'ñu kitsakjun. 10 Tunga ankjebiu kitsure:
—Bi kun, ngat'a ja'ekonu jngu en xi nda, xi 'ñu kuatsjare ngatsi'i xuta. 11 Ngat'a
kjuanda tsojon nga katsin nangire David jngu xi sik'angi xuta. Kui xi Cristo xi Na'enna.
12 'Ba joni jngu chubą 'bitsa'en xio ki'ndiu: kuasjainu nga kjixtejin najñu 'ba kjijña ña
kjen tjiuba —kitsu ankjebiu.
13 'Ba ndekuini chubabiu 'ñu nkjin ankje xi jendibani ngank'aa kuatsejent'are ankje-
biu xi inyatsichjire Na'enchana nga inyatsu:
14 ¡Ngatjas'ere kjuaje Na'enchana xi tijña ngank'aa!
¡'Ba nga'e t'anangiu ngatjas'ere kjuaxiu ngajinre
xuta xi tsitsja kjuandare kui!
15 'Ba nga ankjele je kiji ngani ngank'aa, xi tsikuenda chutsanga kitsure xinkjin:
—Tjian Belén, tsu'ba. Tangichutsejen_ra xi kuán, xi Na'enchana je kitsuyana.
16 'Ba ta'a kiji, 'ba kuasjaire nga'nde ña tjindu María ko Kuse 'ba ko ki'ndiu xi tikijña
ña kjen tjiuba. 17 'Ba kionga je tsabe, ye'ere nijmi mé= xi kik'inre ngat'are ki'ndiu. 18 'Ba
ngatsi'i xi kjint'ere kuakunre ngat'are xi kitsu xi tsikuenda chutsanga. 19 Tunga María
'bejñatjo ngayéje kibi ngajin inimare, 'ba nda tjinjin kakunre. 20 'Ba jendiba ngani xi
tsikuenda chutsanga nga je inya'baxje Na'enchana 'ba inyasekonire ngat'are ngayéje xi
tsabe 'ba xi kjint'e. Ngu 'ba fa kuán jotsa'en kik'inre.

Nga fichani ki'ndi chi Jesús ningure naxinanda Jerusalén

21 Xi majinni nixtjin, kuán circuncidar ki'ndiu, 'ba Jesús kik'in ja'enre, ndekuini ja'en
xi ankjebiu kitsu kionga kje s'eya'mojín ngats'a nare.
22 'Ba kionga je kuajngu nixtjin nga tjinnere nga tsitsje yojore jo tsu kjuatexumare
Moisés, kiko ki'ndiu naxinanda Jerusalén, tuxi kuakunire ngixkun Na'enchana. 23 'Bi
kitsa'en ngat'a kjuatexumare Na'enchana 'bitsa'en kua'indut'a: “Ngatsi'i ki'ndi xi'in xi
titjun tsin tse'e= Na'enchana kuan.” 24 'Ba kiko chje jo tsu kjuatexumare Na'enchana,
ngat'a 'bitsa'en kua'indut'a: “Jngu nga tiu'u asa jó tuniña ki'ndi.”
25 'Ba kui nixtjinbiu naxinanda Jerusalén tijña jngu xuta xi Simeón 'mi. Jngu xuta
xi kixi 'ba nda bekun Na'enchana xi kuyare xi sindai naxinanda Israel. 'Ba Isennix-
tjintsjere Na'enchana tijñajinre kui. 26 'Ba ja'ba je ye'ere nijmi nga bi kueya tsa kje bejín
Cristo xi Na'enchana sikasen. 27 'Ba Isennixtjintsjere Na'enchana kitsikasen Simeón

ningu. 'Ba kionga xichare ki'ndi Jesús ja'eko ningu tuxi kuakunire ngixkun Na'enchana
jotsa'en kua'indut'a kjuatexumo, 28 Simeón kiskjebe ki'ndiu ngaya ntsja 'ba kitsichjire
Na'enchana 'ba kitsu:
29 Na'en, nganda'e an xi chu'ndari tu 'ba fa nda ma kueya,
ngu je kjinik'etjusin mé= xi ja'ba je kik'innaa̱,
30 ngat'a ko tuxkuaa̱n je tsa'bia̱ xi sik'angi xuta,
31 xi kik'endai ngixkun ngatsi'i xuta t'anangiu.
32 Kui jo=ni ndi'i
xi sitsejenre xuta xi bi Israel tse'e,
'ba ngat'are kui s'e̱re kjuaje xutari
xi Israel tse'e.
33 'Ba xichare Jesús tu kuakun=re nga kjint'e xi Simeón tsu ngat'a tse'e ki'ndiu. 34 'Ba
'batsa'en Simeón kitsichikunta'en, 'ba kitsure María, nare Jesús:
—Kui ki'ndibi je kitukja'ajin tuxi skjenitjenni 'ba sikixuni nkjin xuta xi Israel
tse'e. Kuakutsejen ndiyare Na'enchana 'ba nkjin xuta ku̱ach'oke enre, 35 meni nga
s'e̱jñatsejenni kjuafa'etsjen xi ndibajin inimare nga jngu jngu xuta. 'Ba ngayéje kibiu
ku̱an ngat'ari joni jngu kicha nduju xi kjua'axtiukja inimari —kitsu Simeón.
36 'Ba nde kio tijña jngu profetisa xi Ana 'mi, ki'ndire Fanuel, xi ntjere Aser. Jngu chjun
xi je ne chinga. Ki'ndi nga tsixan, 'ba yatu nu tsik'ejñako xi'inre, 37 'ba je tjinre yachute ko
kateñujun nu nga tijña k'an. Niñajanni 'betju ningu. 'Ba nga nixtjin nga nistjen tsichjire
Na'enchana nga 'bechjonre inimare nga fako kui. 38 'Ba ndekuini chubabiu ja'e Ana 'ba
'etuts'inre nga kitsjare kjuanda Na'enchana, 'ba jako ngat'a tse'e ki'ndi Jesús ngatsi'i xi
inyakuyare kjuandaire naxinanda Jerusalén.
39 'Ba jaskan nga je kitsik'etjusun ngayéje xi kua'indut'a kjuatexumare Na'enchana,
xichare Jesús kiji ngani Nazaret, ña naxinandare fa xi tijñajin nangi Galilea. 40 'Ba
ki'ndiu machinga 'ba ngisa s'ere nga'ñu, 'ba ngisa mankjin kakun ngayeje, 'ba kjuandare
Na'enchana tijñako kui.

Nga ki'ndi Jesús fako chjine kjuatexumo ngaya ningu

41 'Ba xki nu, xki nu xichare Jesús fi naxinanda Jerusalén, nga 'betju s'i pascua. 42 'Ba
kionga Jesús je tjinre tejó nu, ngatsi'i kiji Jerusalén jotsa'en fintsjai xuta judío kui s'ibiu.
43 'Ba kionga je jet'a s'ibiu, jendiba ngani ndaba, tunga ki'ndi Jesús tsik'ejña Jerusalén,
ninga bi tsabe xichare nga 'ba kitsa'en. 44 Ngu inyatsikja'etsjen nga Jesús fi ngajinre xuta
xi yak'a, 'ba jngu nixtjin je semaya ndiyo. Tunga kionga tsangisjai ngajinre xinkjin ko
xi bexkun, 45 bi kuasjaire. 'Ba 'batsa'en kiji ngani Jerusalén nga kikangisjai.
46 'Ba xi majánni nixtjin kuasjaire ndetsinre ningu. Kio tijñajinre chjine kjuatexumo
nga tibasen ñojonre 'ba tjimiringiyare tsajmi. 47 'Ba ngatsi'i xi nt'ere kiskutsejenkun=re
ngat'are kjuankjinkakunre 'ba jótsa'en tsingojo kui. 48 'Ba kionga xichare tsabe,
kuakunre. 'Ba nare kitsure:
—Na'enna̱, ¿ánñu 'bi kjinikoninii̱? Na'enri ko an ne 'ñu tjimafonii̱ nga teminyisjairi̱.
49 'Ba Jesús kitsure:
—¿Ánñu minyisjaininuu̱? ¿A bi je 'yo nga xare Na'enna̱ tjinni nga sa'aa̱n?
50 Tunga kui bi kuankjinre xi kitsure.
51 'Ba 'batsa'en jendeko ngani xichare Nazaret, ña kitsik'etjusun yejere xichare. 'Ba
nare 'bejñatjo ngayéje kibi ngajin inimare. 52 'Ba Jesús janda machinga nga mankjin
kakun 'ba nga tjimank'a, 'ba ngisa tsitsja ngat'are kjuandare Na'enchana 'ba ngat'are
xuta.

3

Nga Juan Bautista tsikja'axtiuya enre Na'enchana nga'nde t'axin
Mt. 3:1-12; Mr. 1:1-8; Jn. 1:19-28

1 'Ba je tjio'on nu nga tibatexuma xuta ngaku Tiberio César, 'ba Poncio Pilato xuta
titjunre nangi Judea kuán. 'Ba Herodes xuta titjunre nangi Galilea kuán, 'ba nts'e xi
Felipe 'mi xuta titjunre nangi Iturea ko nangi Traconite kuán, 'ba Lisania xuta titjunre
nangi Abilinia kuán, 2 'ba Anás ko Caifás kui xi na'mi titjunre xuta xi Israel tse'e.
Kui nixtjinbiu Na'enchana jako Juan, ki'ndire Zacarías, nga'nde t'axin. 3 'Ba 'batsa'en
Juan ja'a ngayéje nga'nde xi tjindu tiñare ndaje Jordán, titsure xuta nga tjinnere nga
sik'antjaiya kjuafa'etsjenre 'ba kjua'e ngani ngixkun Na'enchana 'ba satenda, tuxi kui
sichat'anire jere. 4 'Ba kuán jotsa'en profeta Isaías kitsi'indut'a enre Na'enchana ña tsu:
Jndare xuta xi 'ñu nchja nga'nde t'axin:
“T'enda_ru 'ba kixi chju'i_ru ndiyare Na'enchana.
5 Ngayéje kunga tse'nyu,
'ba ngayéje nindu 'ba xkundu kuakjansun, tuxi sjengusunni.
'Ba ndiya tsitin s'e̱ kixi,
'ba singasun ndiya xi nk'ajun nk'at'a chun.
6 'Ba ngatsi'i xuta skue
xi Na'enchana tsikasen nga sik'angina”
kitsu Isaías.
7 'Ba Juan tsure xutankjiun xi inyafa'e nga mejénre nga satenda:
—¡Jún ntjere tjiuye! ¿'Yá= xi 'ba kitsunu nga kuiyu ngat'are kjuastire Na'enchana xi
je tijña tiña? 8 Tusa ti'on mé= xi kuakutsejen nga je kjinik'antjaiyo kjuafa'etsjennu 'ba
nga je ja'e ngañu ngixkun Na'enchana. Bi 'bitsa'en nikja'etsjion ngajin inimanu: “Ña= xi
ntjere Abraham.” Ngat'a 'ba xinkixi_nu̱u̱ nga ka'nda kui ndiojobi Na'enchana ku̱anre
sa'en ntjere Abraham. 9 Hachare Na'enchana je tijñandare nga kuate jamare yo. Meni
ngayéje ya xi bi nda tu tsja, stisun 'ba xanikja'ajin ndi'u.
10 'Ba 'batsa'en xutankjiun tsiningiyare Juan:
—¿Mé= xi tjinnere nga si'ee̱n ya'a?
11 'Ba Juan kitsingojore:
—Xi tjinre jó chinga, jngu ngatatsjare xi nimé tjinre. 'Ba xi tjinre xichine, 'ba nde
ngatatsjare xi tsajainre.
12 'Ba nde kitsitiña yak'a xi kjebechjintjai tsajmi ngat'a tse'e Roma, tuxi satendani, 'ba
tsiningiyare Juan:
—Maestru, ¿mé= xi si'ee̱n ji̱n?
13 'Ba Juan kitsure:
—Ti'on xi kjuakixi. Bi ngisa tse chjubechjiu jotjin xjubechjiu.
14 'Ba nde yak'a chasoldadu tsiningiyare:
—'Ba ji̱n, ¿mé= xi si'ee̱n?
'Ba Juan kitsingojore:
—Bi chja'a_ru tonre xuta ninga bi fangiu tsajmi xi bi kitsa'en tsa tuxi 'batsa'en
sa̱kuninu tonre; tusa ngatjamaninu jotjin machjinu.
15 'Ba ngatsi'i xuta 'ñu mejénre skue Cristo 'ba tsikja'etsjen nga ta'a kjua'e, 'ba 'batsa'en
miningiyare yojore tsa Juan xi kui. 16 Tunga Juan kitsingojore ngatsi'i:
—An ko nanda batenda_nu̱u̱, tunga xi kjua'e, ngisa tjinre kjua'ñu nga ko mare an, xi bi
bakinna̱ nga skjendaa̱ na'ñu jndere. Kui ko Isennixtjintsjere Na'enchana 'ba ko ndi'i
kuatendaninu. 17 Kui jo=ni xuta xi tsitsje trigo. Kitjunre ntsja yare xi 'beku xtje, tuxi
k'uejñat'axinni trigo 'ba k'uejñat'axin xtjere. 'Ba 'batsa'en kuinyatjo trigo ni'yare ña
minyatjo, 'ba kuaka xtjere ngajin ndi'i xi bi 'boya.
18 'Bi tsa'en Juan fakoya xuta 'ba kitsjare nkjin ngisa kja'e kjuatexuma nga
tsikja'axtiuya en ndare Na'enchana. 19 'Ba nde jatiko xuta titjun Herodes ngat'a tijñako
Herodia, chjunre nts'e xi Felipe 'mi, 'ba ngat'are ngayéje xi ch'o xi je kitsa'en. 20 'Ba

Herodes kitsa'en ngisa kjuach'obi xi ngisa ch'o nga ko mare xi je kitsa'en nga Juan kiskanis'en nduya.

Nga satenda Jesús
Mt. 3:13-17; Mr. 1:9-11

21 'Ba 'ba kuán kionga Juan tibatenda ngatsi'i, 'ba nde Jesús kisatenda. 'Ba yejerañu
Jesús tifako Na'enchana, kitju'i ngank'aa. 22 'Ba Isennixtjintsjere Na'enchana jendiba-
jennere joni jngu nise tiba. 'Ba jngu jnda kjinu'yanire ngank'aa xi tsu:
—Ji ni ki'ndiną xi tsimijaą̱n. Ne tsja tjinną ngat'a tsiji.

Xuta chingare Jesucristo
Mt. 1:1-17

23 Jesús tjinrure kate nu kionga 'etuts'inre xare. Jotsa'en kji'yare nga ki'ndire Kuse
kuán. 'Ba Kuse ki'ndire Elí kuán. 24 'Ba Elí ki'ndire Matat kuán. 'Ba Matat ki'ndire Leví
kuán. 'Ba Leví ki'ndire Melqui kuán. 'Ba Melqui ki'ndire Jana kuán. 'Ba Jana ki'ndire
Kuse kuán. 25 'Ba Kuse ki'ndire Matatías kuán. 'Ba Matatías ki'ndire Amós kuán. 'Ba
Amós ki'ndire Nahum kuán. 'Ba Nahum ki'ndire Esli kuán. 'Ba Esli ki'ndire Nagai kuán.
26 'Ba Nagai ki'ndire Maat kuán. 'Ba Maat ki'ndire Matatías kuán. 'Ba Matatías ki'ndire
Semei kuán. 'Ba Semei ki'ndire José kuán. 'Ba José ki'ndire Judá kuán. 27 'Ba Judá
ki'ndire Johanán kuán. 'Ba Johanán ki'ndire Resa kuán. 'Ba Resa ki'ndire Zorobabel
kuán. 'Ba Zorobabel ki'ndire Salatiel kuán. 'Ba Salatiel ki'ndire Neri kuán. 28 'Ba Neri
ki'ndire Melqui kuán. 'Ba Melqui ki'ndire Adi kuán. 'Ba Adi ki'ndire Cosam kuán. 'Ba
Cosam ki'ndire Elmodam kuán. 'Ba Elmodam ki'ndire Er kuán. 29 'Ba Er ki'ndire Jesús
kuán. 'Ba Jesús ki'ndire Eliezer kuán. 'Ba Eliezer ki'ndire Jorim kuán. 'Ba Jorim ki'ndire
Matat kuán. 30 'Ba Matat ki'ndire Leví kuán. 'Ba Leví ki'ndire Simeón kuán. 'Ba Simeón
ki'ndire Judá kuán. 'Ba Judá ki'ndire Kuse kuán. 'Ba Kuse ki'ndire Jonán kuán. 'Ba
Jonán ki'ndire Eliaquim kuán. 31 'Ba Eliaquim ki'ndire Melea kuán. 'Ba Melea ki'ndire
Mainán kuán. 'Ba Mainán ki'ndire Matata kuán. 'Ba Matata ki'ndire Natán kuán. 32 'Ba
Natán ki'ndire David kuán. 'Ba David ki'ndire Isaí kuán. 'Ba Isaí ki'ndire Obed kuán.
'Ba Obed ki'ndire Booz kuán. 'Ba Booz ki'ndire Sélah kuán. 'Ba Sélah ki'ndire Nahasón
kuán. 33 'Ba Nahasón ki'ndire Aminadab kuán. 'Ba Aminadab ki'ndire Admín kuán. 'Ba
Admín ki'ndire Arní kuán. 'Ba Arní ki'ndire Hesrón kuán. 'Ba Hesrón ki'ndire Fares
kuán. 'Ba Fares ki'ndire Judá kuán. 34 'Ba Judá ki'ndire Jacob kuán. 'Ba Jacob ki'ndire
Isaac kuán. 'Ba Isaac ki'ndire Abraham kuán. 'Ba Abraham ki'ndire Térah kuán. 'Ba
Térah ki'ndire Nahor kuán. 35 'Ba Nahor ki'ndire Serug kuán. 'Ba Serug ki'ndire Ragau
kuán. 'Ba Ragau ki'ndire Péleg kuán. 'Ba Péleg ki'ndire Éber kuán. 'Ba Éber ki'ndire Sélah
kuán. 36 'Ba Sélah ki'ndire Cainán kuán. 'Ba Cainán ki'ndire Arfaxad kuán. 'Ba Arfaxad
ki'ndire Sem kuán. 'Ba Sem ki'ndire Noé kuán. 'Ba Noé ki'ndire Lámec kuán. 37 'Ba Lámec
ki'ndire Matusalén kuán. 'Ba Matusalén ki'ndire Henoc kuán. 'Ba Henoc ki'ndire Jéred
kuán. 'Ba Jéred ki'ndire Mahalaleel kuán. 'Ba Mahalaleel ki'ndire Cainán kuán. 38 'Ba
Cainán ki'ndire Enós kuán. 'Ba Enós ki'ndire Set kuán. 'Ba Set ki'ndire Adán kuán. 'Ba
Adán ki'ndire Na'enchana kuán.

4

Nga chut'ayako Jesús
Mt. 4:1-11; Mr. 1:12-13

1 'Ba Jesús, kitse ngajinre Isennixtjintsjere Na'enchana, 'etjujin ndaje Jordán, 'ba
Isennixtjintsjio kiko nga'nde t'axin. 2 'Ba kio tsik'ejña yachan nixtjin, 'ba chanayiu
kiskut'ayako. 'Ba nimé kiskine kui nixtjinbiu ngayeje, 'ba jaskan kuabojore. 3 'Ba
'batsa'en chanayiu kitsure:
—Tsa kjuakixi nga Ki'ndire Na'enchana kuáin, 'ba sji nga kui ndiojobi ngatjama
niñuxtila.
4 'Ba Jesús kitsingojore:

—'Ba=tsa'en kua'indut'a enre Na'enchana: “Bi tu niñuxtila xi k'uendukunnire xuta, tusa machjenre ngayéje enre Na'enchana.”
5 'Ba 'batsa'en chanayiu kiko ngani jngu nindu nk'a, 'ba ngutjun fani yakure ngayéje naxinanda xi tjin ngasun'ndio. 6 'Ba kitsure:
—Sja'nderą nga kuatexumari ngayéje naxinandabi ko ngayéje kjuachan xi tjinre. Ngat'a an je kitsa'eną 'ba kụan sja_rą tu'ya xi mejénnąa. 7 Tsa kuisenkunch'int'anaą nga sichjinaą, tsiji kụan ngayéje tsajmibiu —kitsu chanayiu.
8 'Ba Jesús kitsingojore:
—'Ba=tsa'en kua'indut'a enre Na'enchana: “Tichji_ri Na'enchana xi Nairi, 'ba tu kui tajngu ti'axat'a_ri.”
9 'Ba 'batsa'en chanayiu kiko Jesús naxinanda Jerusalén 'ba kiko nga'ndere ningu ña ngisa nk'a. 'Ba kitsure:
—Tsa kjuakixi nga Ki'ndire Na'enchana kuáin, tikintjaingi yojori nga'e. 10 Ngat'a 'ba=tsa'en kua'indut'a enre Na'enchana:
Na'enchana k'uexare ankjelere
nga sikuendari.
11 Ko ntsja subanginiri,
tuxi nijnguú ndiojo satengini ndsakui.
12 'Ba Jesús kitsingojore:
—'Ba nde tsa'en tsu ña kua'indut'a enre Na'enchana: “Bi chut'ayakuai Na'enchana, xi Nairi.”
13 'Ba kionga chanayiu bi nde kuasjainire jótsa'en skut'ayako ngisa Jesús, tsakasent'axinre ka'nda nga kụan skut'ayako ngani.

Nga 'betuts'inre xare Jesús
Mt. 4:12-17; Mr. 1:14-15

14 'Ba Jesús ja'e ngani nangi Galilea nga kitse ko kjua'ñure Isennixtjintsjere Na'enchana, 'ba ngatsi'i xuta xi tjindu tiñare kio nchja nijmi ngat'a tse'e. 15 'Ba Jesús bakuya xki ni'ya sinagoga xi kio tjin, 'ba ngatsi'i nk'a kitsik'ejña.

Nga tijña Jesús naxinanda Nazaret
Mt. 13:53-58; Mr. 6:1-6

16 'Ba Jesús ja'e ngani naxinanda Nazaret ña kuachinga. 'Ba jotsa'en ntsjai nga xutu ja'as'en ni'ya sinagoga, 'ba tsakasen nduju nga 'exkiya enre Na'enchana. 17 'Ba kika'ere nga 'exkiya enre Na'enchana xi kitsi'indu profeta Isaías. 'Ba nga je kiskjendaya, kuasjaire nga'nde ña tsu:
18 Isennixtjintsjere Na'enchana tijña ngajinnąa,
ngat'a je 'ejñat'axinnąa
tuxi xi nịmą sikja'axtiuyani_rą en xi nda.
Na'enchana je kitsikasennąa,
tuxi kue'eni_rą nijmi xuta xi tjindu'ñu nga kụandai,
'ba nga skjex'angią tuxkun xi ka,
'ba nga sik'ejñandaą xi tji'yaton;
19 'ba nga k'ueya nijmi_rą xuta
nga nganda'e kuakutsejen Na'enchana kjuandare.
20 'Ba kui kitsik'atjijun ngani xujun 'ba kitsjare xi tsikuenda xujunre ni'ya sinagoga 'ba tsik'ejña ngani. 'Ba ngatsi'i xi kio tjindu tu kui fa ni kiskutsejen'a. 21 'Ba Jesús 'etuts'inre nga kinchja 'ba kitsure:
—Nganda'e fa je kuajngu enre Na'enchana kionga teminya ñojon.
22 'Ba ngatsi'i nda nchja ngat'a tse'e Jesús 'ba tu inyakutsejenkun ngat'are en nda xi 'betju ts'a, 'ba tsure xinkjin:
—¿A bi tsa xutabi xi ki'ndire Kuse?

23 'Ba Jesús kitsure:
—'Ba kuan tsa k'uinnu jo tsu en chingabi xi tsu xuta: “Chjineki, tinda tajngui yojori”, 'ba 'ba nde: “Ti'en nga'e xi nangiri fa ngayéje xi kjinu'yeę nga kjiñe'en Capernaum.”
24 'Ba Jesús kitsu ngisa:
—'Ba xinkixi_nuu nga nijnguú profeta nda chjubetjo ña nangire fa. 25 'Ba kjuakixi nga 'ñu nkjin yanchjin k'an tjin naxinanda Israel nixtjinre profeta Elías, kionga kis'echja ngank'aa 'ba ján nu masen bi tsa'a 'ba 'ñu tsé kjindia kis'e ngayéje nangire Israel ngayeje. 26 Ninga 'ba kuán, Elías bi kjinikasen ngat'are yanchjin k'anbiu xi tse'e naxinanda Israel, tusa kjinikasen ngat'are jngu xi tse'e Sarepta, naxinanda xi tijña tiñare naxinanda Sidón. 27 'Ba nde nixtjinre profeta Eliseo, 'ñu nkjin xi sefe'ndujun tjin naxinanda Israel ngayeje. Tunga nijnguú kuanda ngat'are kui, tu Naamán sani, xi tse'e nangi Siria —kitsu Jesús.
28 'Ba kionga kjint'e enbi, ngatsi'i xi tjinduya ni'ya sinagoga, 'ñu kuastire. 29 'Ba tsisetjen 'ba tso'oxjejin naxinando Jesús, 'ba kiko 'nda ña tjenjen chun nindu ña kuandasun naxinandare, tuxi kio sikintjaingini. 30 Tunga Jesús ja'ajin masenre xutankjiun 'ba kiji.

Nga Jesús tsinda jngu xuta xi tijñajinre jngu isennixtjin xi bi nda
Mr. 1:21-28

31 'Ba Jesús kiji Capernaum, naxinanda xi tijñajinre nangi Galilea. 'Ba nga nixtjin nga nikja'aya yakuyare xuta enre Na'enchana. 32 'Ba tu kuakunre xuta jotsa'en yakuyare, ngat'a en xi nchja tjinre kjua'ñu.
33 'Ba ngaya ni'ya sinagoga tijña jngu xuta xi tijñajinre isennixtjin xi bi nda xi kitsu nga kiski'ndaya:
34 —Ji Jesús tse'e Nazaret, ¿mé= xi tjinri ngat'a tsajain? ¿A ja'enikixuya=ni? 'Beña 'yá= ni ji. Ji= ni xuta tsjere Na'enchana.
35 Tunga Jesús jatiko isennixtjinbiu 'ba kitsure:
—¡Xiu teni, 'ba t'etukajin_ri xutabi!
'Ba 'batsa'en isennixtjiun kiskanikja'a t'anangiu xutabiu ngamasenre ngatsi'i xi yak'a, 'ba bi kitsi'onre nga 'etju ngajinre. 36 'Ba ngatsi'i xuta tu kuakun=re 'ba tsure xinkjin:
—¿Mé= en kibi? Xutabi tjinre kjua'ñu ko nga'ñu nga 'bexare isennixtjin xi bi nda nga k'uetju, 'ba 'betju.
37 'Ba kji'yare ngat'a tse'e Jesús ngayéje nga'nde xi tjindundai kio.

Nga Jesús tsinda nanyi'yare Simón Pedro 'ba ko ne nkjin xuta xi sefesun
Mt. 8:14-17; Mr. 1:29-34

38 'Ba Jesús tsisetjen 'ba 'etju ni'ya sinagoga 'ba kiji ndaba Simón. 'Ba nanyi'yare Simón 'ñu tji'me nga kunre chi'in nt'ai, 'ba kichja'are Jesús nga kuaseko. 39 'Ba Jesús tsik'ejña tsindinere chjunbiu 'ba jatiko chi'in nt'o, 'ba kitjuxinre, 'ba ta'a fani tsisetjen 'ba kitsikjén xuta xi echukun.
40 'Ba kionga je kintjai tsu'biu, ngatsi'i xuta xi tjinre xi inyafesun xi kunre kja'e kjuanga chi'in, ja'ekore Jesús. 'Ba Jesús yanere ntsja nga jngu jngu xi inyafesun, 'ba kitsinda. 41 'Ba nde nkjin xuta xi 'etjujinre isennixtjin xi bi nda xi kitsu nga kiski'ndaya:
—¡Ji= ni xi Ki'ndire Na'enchana!
Tunga Jesús fatiko 'ba bi kitsja'ndere nga kuinchja, ngat'a be= nga kui xi Cristo.

Nga Jesús fi kja'e naxinanda nga fitsikja'axtiuya enre Na'enchana
Mr. 1:35-39

42 'Ba nga je kis'e isen, Jesús 'etjujin naxinando, 'ba kiji jngu nga'nde t'axin. 'Ba xutankjiun tsangisjai. 'Ba kionga echu ña kui tijña, kuamejénre sik'ejña'ñu, tuxi bi kuajeni. 43 Tunga Jesús kitsure:
—'Ba=nde tjinnere nga sikja'axtiuya_ra kja'e naxinanda en nda xi tsu nga Na'enchana je kuatexuma nganda'e. Ngat'a tu kui xa kjinikasennina.

44 'Ba 'batsa'en Jesús kiji nga kitsikja'axtiuya enre Na'enchana xki ni'ya sinagoga xi tjin nangire xuta Judío.

5

Nga Jesús nchjare Pedro ko nchja xi tjenko
Mt. 4:18-22; Mr. 1:16-20

1 'Bi kuán kionga Jesús sejñandai ndachikun tse'e Genesaret, xutankjiun ti'be'nyu'ñu kui tuxi kjuint'eni enre Na'enchana. 2 'Ba Jesús tsabe jó barku xi kjiyundai ndachikun, 'ba xi tsuba tjiuti kio 'etukajenni nga yane na'ya tire. 3 'Ba Jesús ja'as'en jngu barkubiu, xi tse'e Simón, 'ba tsi'are nga ngatatsikjinchire ngando. 'Ba tsik'ejña ngaya barku, 'ba 'nda kio yakuyanire xuta. 4 'Ba kionga je jet'are nga yakuya, kitsure Simón:

—T'inkue barku ña ngisa nanga nando, 'ba kio chanikja'ajiun na'ya tinu tuxi sa̱kuninu tjiuti.

5 'Ba Simón kitsingojore:

—Na'en, je kaña'axa̱i tsa'a nistjen 'ba nijnguú kaxuntsjai. Tunga mé ji 'ba te'mina̱a, skanikja'ajinfara̱ na'yo.

6 'Ba kionga nchjabiu je 'ba kitsa'en, 'ñu nkjin tjiuti kixuntsja ka'nda na'yo je mejen kitijnda. 7 'Ba 'batsa'en tu chuba= kitsa'enre nchja xinkjin xi tjinduya barku xi ngijngu, tuxi kjua'ekasekoni. 'Ba nchjabiu jendiba, 'ba 'ñu kitsitse ngojó barkubiu 'ba tu ngichuba kichaja ngisare nga stiungijndiu. 8 Nga tsabe kibi, Simón Pedro tsakasenkunch'in ngixkun Jesús, 'ba kitsure:

—Tisent'axinnaa̱ Na'en, ngat'a jngu= ña̱ xuta je.

9 'Bi kitsu Simón ngat'a kui ko ngatsi'i xi tjenko kuakunre tu kjuare nga 'ñu nkjin tjiuti kitsuba. 10 'Ba nde kjimare Santiago ko Juan, ki'ndire Zebedeo, xi ñatjen tsa'exa Simón. Tunga Jesús kitsure Simón:

—Bi kuin. 'Ndani nganda'e bi tjiuti k'uekui, tusa xuta k'uekui xi ngat'a tsa'an.

11 'Ba kionga je ja'eko barku ña je nangi, 'endu yeje xi tjinre 'ba kitjenngi Jesús.

Nga Jesús tsinda jngu xuta xi kunre chi'in fe'ndujun
Mt. 8:1-4; Mr. 1:40-45

12 'Ba kionga Jesús tijña jngu naxinanda chi, ja'e jngu xuta xi 'ñu kunre chi'in fe'ndujun. 'Ba nga tsabe Jesús, kitsikindi 'nda t'anangiu 'ba 'ets'are:

—Ji na'en, tsa mejénri, ku̱an sitsejunnaa̱ nga xja'axinnaa̱ chi'in xi kunna̱.

13 'Ba meni Jesús kitsure nga yanere ntsja xi tji'mio:

—Mejénna̱. Ngatamatsje ngani.

'Ba ndekuini chubabiu kitjuxinre chi'in fe'ndujun xi kunre xutabiu. 14 'Ba Jesús 'enere xutabiu:

—Tu'yá 'be_ri nijmi. Tu t'in sani 'ba tikaku_ri yojori na'miu. 'Ba t'ikue kjuatjo xi baku nga je kuatsjejin jotsa'en kitsu Moisés, tuxi 'batsa'en skuekixini xuta nga je kuanda ngani.

15 Tunga ngisa 'ñu nu'yare ngat'a tse'e Jesús, 'ba 'ñu nkjin xuta mañajan tuxi kuasen ñojonnire 'ba tuxi kui sindani chi'in xi kunre. 16 Tunga Jesús fi nga fikjako Na'enchana nga'nde t'axin.

Nga Jesús tsinda jngu xuta xi bi ma fi
Mt. 9:1-8; Mr. 2:1-12

17 'Ba jngu nixtjin nga Jesús tibakuya, 'ba nde kio tjindu yak'a nchja fariseo ko yak'a chjine kjuatexumo xi jendibani ngayéje naxinanda chi tse'e Galilea, xi tse'e Judea, 'ba ko naxinanda Jerusalén. 'Ba kjua'ñure Na'enchana kis'ejñatsejen ngajinre Jesús nga tsinda xi sefesun. 18 'Ba kio ja'e yak'a xuta xi kjiyare kuxta jngu xi bi ma fi. 'Ba mejénre kjua'as'enko ni'yo tsakai 'ba sikajña ngixkun Jesús. 19 Tunga bi masjaire jótsa'en

kjua'as'enni, tu kjuare xutankjiun. 'Ba 'batsa'en tsijin ngasun nk'a ni'yo, 'ba ts'axjextiu jngu ka'a ña kisate ni'yo, 'ba kio ts'ajenni ko kuxtare xi tji'mio ngamasenre xutankjiun 'ba kitsikajña ngixkun Jesús. 20 'Ba kionga Jesús tsabe kjuamakjainre nchjabiu, kitsure xi tji'mio:

—Je kuachat'ari jeri amiguna.

21 'Ba 'batsa'en chjine kjuatexumo 'ba ko xuta fariseo 'etuts'inre nga 'bitsa'en kitsikja'etsjen: "¿'Yá= kibi xi bi bekun Na'enchana nga 'batsa'en tinchja? Tu Na'enchana sa xi mare nichat'are jere xuta."

22 Tunga Jesús tsabe mé= xi inyatsikja'etsjen, 'ba tsiningiyare:

—¿Ánñu 'batsa'en nikja'etsjenñu jun? 23 Ñáre xi ngisa bi na'enre kuixan: ¿A nga kuixan: "Je kuachat'ari jeri"? ¿Asa nga kuixan: "Tisetjen 'ba titjajme"? 24 Tunga mejénna nga xio nga Ki'ndire Xuta xi'iun tjinre kjua'ñu kui ngasun'ndebi nga sichat'a je.

'Ba 'batsa'en kitsure xi bi ma fiu:

—Ji xinra, tisetjen, chjube kuxtari 'ba t'in ni'yari.

25 'Ba ngixkun xutankjiun ta'a tsisetjen xi tji'mio 'ba kiskjebe kuxta xi kjijñayaa tsakai, 'ba titsichjire Na'enchana nga kiji ngani ndaba. 26 'Ba ngatsi'i kuakunre 'ba kitsichjire Na'enchana, 'ba niki inyatsakjun= nga 'bi kitsure xinkjin:

—Kjuakun xi kjuakixi= kji'ya nganda'e.

Nga Jesús nchjare Leví
Mt. 9:9-13; Mr. 2:13-17

27 Jaskan nga je kuán kibi, Jesús 'etju 'ba tsabe jngu xuta xi kjebechjintjai tsajmi ngat'are Roma xi Leví 'mi. Tijña nga'nde ña tjubechjintjai tsajmi. 'Ba Jesús kinchjare 'ba kitsure:

—Ndetjenngina.

28 'Ba 'batsa'en Leví tsisetjen, 'ejña yeje xi tjinre 'ba kitjenngi Jesús.

29 'Ba ts'axje jngu s'i je ndaba ngat'are Jesús; 'ba ko 'ñu nkjin xi kjebechjintjai tsajmi ngat'are Roma, ñatjen ko kja'e ngisa xuta, tjindut'ako yamixo. 30 Tunga xuta fariseo ko chjine kjuatexumo xi tujngu mako xinkjin josiko xutare Jesús, 'ba kitsure:

—¿Ánñu ko xuta xi tjinre je 'ba ko xi kjebechjintjai tsajmi ñatjen ninchjakoniñu 'ba 'yukoñu?

31 'Ba Jesús kitsingojore:

—Xi nda bi chjineki machjenre, tu kui sani xi sefesun. 32 Bi xuta xi kixi ja'ekinchja_ra, tu kui sani xi tjinre je, tuxi sik'antjaiyani kjuafa'etsjenre 'ba kjua'e ngani ngixkun Na'enchana.

Nga Jesús chjaningiyare ngat'are nga beni kjindia
Mt. 9:14-17; Mr. 2:18-22

33 'Ba 'batsa'en nchjabiu kitsure Jesús:

—Xutare Juan 'ba ko xi tse'e nchja fariseo ne kjit'a 'bendu kjindia 'ba fako Na'enchana, tunga xi tsiji tu kjenntsjai 'ba 'bintsjai.

34 'Ba Jesús kitsingojore:

—¿A kuan jun sik'endu kjindio xuta xi kjinikjint'e jngu s'i kjuabixan yejerañu xi xi'iun tijñajin ngisare? 35 Tunga kjua'e jngu nixtjin kionga stukja'are xi xi'iun, 'ba kionga kjua'e nixtjinbiu, kio=nga k'uendu kjindia.

36 'Ba nde 'ejñare kui kjuakusunbi:

—Ni'yá batet'achi jngu xutji xatse tuxi k'uextiuyani jngu xutji chinga. Ngat'a tsa 'ba sa'en, tsikjekjua= xutji xatsio; 'ba nde najñu xatse chu bi nda fa'akjare ko xi chingo. 37 'Ba nde ni'yá minya binu xatse jngu tjiuxin chinga. Ngat'a binu xatsio k'uetijnda tjiuxin chingó, 'ba binu titsen 'ba kjuekjua tjiuxiun ngayeje. 38 'Ba kui= kjuañu binu xatse

xinyani tjiuxin xatse. 39 'Ba tsajain xi 'bi binu xi je chinga 'ba sa'e jaskan kụamejénre xi xatse, ngat'a tsu: “Xi je chinga ngisa nda 'yu.”

6

Nga Jesús bakuya ngat'a tse'e nixtjin nga nikja'aya
Mt. 12:1-8; Mr. 2:23-28

1 'Ba 'bi kuán jngu nixtjin nga xutu, kionga Jesús tifa'ajin nga'nde ña kji'i tsujmi ntje, xutare tsate natinre trigo 'ba kitsufeya ntsja 'ba kiskine xujmare. 2 'Ba yak'a nchja fariseo kitsure:

—¿Ánñu ña'anñu jun mé= xi bi tixa'nde nga si'an nixtjin nga nikja'aya?

3 'Ba Jesús kitsingojore:

—¿A kje 'bexkiyajíun jun ña kua'indut'a mé= xi kitsa'en David jngu ndiya kionga kui 'ba ko xi tjenko kuabojore? 4 Ngu ja'as'en nga'nde tsjere Na'enchana 'ba kiskjebe niñuxtila tsje xi tjindu kio, 'ba kiskine, 'ba kitsjare nchja xi tjenko ngayeje. Ninga bi tixa'ndere nga kui skine, ngat'a tu na'miu ma kjine kui niñuxtilabiu.

5 'Ba Jesús kitsu ngisare:

—Ki'ndire Xuta xi'iun batexumare ka'nda nixtjin nga nikja'aya.

Nga Jesús tsinda jngu xuta xi ja'eku ntsja
Mt. 12:9-14; Mr. 3:1-6

6 'Ba 'bi kuán nga kja'e nixtjin xutu ngani, Jesús ja'as'en ni'ya sinagoga 'ba yakuya. 'Ba kio tijña jngu xuta xi ja'eku ntsja kixi. 7 'Ba chjine kjuatexumo 'ba ko nchja fariseo inyakutsejen'more Jesús, tuxi skueni tsa sinda xutabiu nga nixtjin nga nikja'aya 'ba 'batsa'en kụan kuangini. 8 Tunga Jesús be= mé= xi inyatsikja'etsjen nchjabiu, 'ba kitsure xuta xi ja'eku ntsja:

—Tisetjen 'ba tisen ngamasenre kio.

'Ba xutabiu tsisetjen 'ba tsakasen ngamasenre. 9 'Ba Jesús kitsure xi yak'a:

—Jngu en skuiningiya_nuụ, ¿Mé= xi tixa'nde nga ña'an nga nixtjin nga nikja'aya, a xi nda= asa xi ch'o? ¿A sik'angiña jngu xuta, asa sik'enña?

10 'Ba sa'e kiskutsejen'a xi inyandaire, 'ba kitsure xuta xi ja'eku ntsja:

—Tjente ndsai.

'Ba 'ba kitsa'en xutabiu, 'ba kuanda ngani ntsja. 11 Tunga xi yak'a 'ñu kuastire 'ba joyare jó siko Jesús.

Nga Jesús fa'ajin nga tejó apóstoles
Mt. 10:1-4; Mr. 3:13-19

12 'Ba nga je ja'a kui nixtjinbiu, Jesús kiji jngu nindu nga kikjako Na'enchana. 'Ba tsa'a nistjen jako. 13 'Ba kionga je kis'e isen, kinchjare xutare, 'ba tejó ja'ajin xi apóstoles kitsure. 14 Kibi= ja'enre xi tejó: Simón xi 'ba nde Pedro kitsure, Andrés xi nts'e Simón, Santiago, Juan, Felipe, Bartolomé, 15 Mateo, Tomás, Santiago xi ki'ndire Alfeo, Simón xi mako nchja xi mejénre sindai naxinanda Israel, 16 ko Judas xi ki'ndire Santiago, 'ba ko Judas Iscariote xi jaskan kitsingantsja Jesús.

Nga Jesús bakuyare 'ba tsinda 'ñu nkjin xuta
Mt. 4:23-25

17 'Ba Jesús jendibajen ngani nindu ko nchjabiu, 'ba tsakasen'ñu jngu nga'nde ngasun. 'Ba kio kuañajan 'ñu nkjin xi 'betsuma tjenngi 'ba ko 'ñu nkjin xi jendibani ngayéje nga'nde xi tse'e nangi Judea ko nga'nde xi tjin ngandaire naxinanda Jerusalén 'ba ko nga'nde xi tjindu tiñare naxinanda Tiro ko naxinanda Sidón. Kui xutabiu ja'ekinya ñojonre Jesús 'ba tuxi kụandani ngat'are chi'in xi kunre. 18 'Ba xi inyafa'a kjuanima ngat'are isennixtjin xi bi nda, 'ba nde manda ngayeje. 19 'Ba ngatsi'i xuta mejénre siko Jesús, ngat'a kjua'ñu xi 'betju ngajinre kui tsinda ngatsi'i.

Nga Jesús bakuya 'yá= xi ndare ngixkun Na'enchana
Mt. 5:1-12

20 'Ba Jesús kiskutsejen'a xutare, 'ba kitsure:
—Ndaxunu jun xi nimo, ngu tsojon ña batexuma Na'enchana.
21 'Ndaxunu jun xi nganda'e bojonu, ngu jaskan tsenu.
'Ndaxunu jun xi nganda'e chi'ndo, ngu jaskan kuejnu.
22 'Ndaxunu jun kionga xuta kụastikenu, 'ba ko'oxjenu, 'ba ch'o kuetsunu 'ba k'uaxjengi ja'enu joni jngu xuta ts'en, tu kjuare Ki'ndire Xuta xi'iun= nini. 23 Kionga 'ba kụan, 'ñu titsjo, 'ñu ngatjas'enu kjuatsja, ngat'a jun sakunu tsajmi xi 'ñu chjire ngank'aa. Ngu xuta chingare xutabiu 'ba nde tsa'en ch'o kitsiko nchja chinga profeta nixtjin kuatse jan.
24 'Tunga ¡nimaxuñu jun xi nyino, ngu je kika'enu kjuatsjanu!
25 '¡Nimaxuñu jun xi nganda'e kitsenu, ngu jaskan kụabojonu!
'¡Nimaxuñu jun xi nganda'e bejnu, ngu jaskan kụabanu 'ba xi'ndo!
26 '¡Nimaxuñu jun kionga ngatsi'i nda kuinchja ngat'anu, ngu xuta chingare xutabiu 'ba=nde nda kinchja ngat'are nchja chinga profeta ndesu xi kis'e nixtjin kuatse jan!

Nga Jesús bakuya nga simijáan xi stikena
Mt. 5:38-48; 7:12

27 'Tunga jun xi minya ñojon xin_nuụ: Timijón xi stikenu 'ba nda tiko xi betonnu. 28 Chja'a_ru Na'enchana nga ngatatsichikunta'en xi ch'o tsunu, 'ba t'ets'antjo xi ch'o tsikonu. 29 Tsa 'yáñu xi ko'ot'a jngu tsari, ta'e_ri xi ngijngu ngayeje. 'Ba tsa 'yáñu xi kjua'ari chingantsjari, ta'e'nde_ri nga ngatjiko ko chingari. 30 Tu'yañu xi skui'ari tsajmi xi tsiji, ta'e_ri. 'Ba xi skja'ari xi tsiji, tojo 'mi_ri. 31 'Ba jotsa'en mejénnu nga sikonu xuta, 'ba nde tiko kui ngayeje.
32 'Ngu tsa nimijíon tu kui sa xi tsimejénnu jun, ¿mé= xi kuejennu? Ka'nda xuta xi tjinre je 'ba nde tsa'en ngayeje. 33 'Ba tsa nda niko tu kui sa xi nda tsikonu, ¿mé= xi kuejennu? Ka'nda xuta xi tjinre je 'ba nde tsa'en ngayeje. 34 'Ba tsa nikeya_ru tu kui sa xi bere kakun nga sja nganinu, ¿mé= xi kuejennu? Ka'nda xuta xi tjinre je tsikeyare xinkjin, tuxi sạkunire ngijngu ka'a 'ba kji'i ngani. 35 Tunga jun, timijon xi stikenu 'ba nda tiko, 'ba tikeya_ru 'ba bi chuyo nga sja nganinu. 'Ba 'batsa'en ngisa tse kuejennu, 'ba ki'ndire Na'enchana xi tijña ngank'aa kuon. Ngat'a kui tjinre kjuanda ngat'a tse'e xi bi tsja kjuanda 'ba xi ch'okun. 36 Kui kjua ngatja'animaninu xuta xi yak'a, jotsa'en Na'ennu fa'animare.

Nga Jesús bakuya nga bi si'an_ra kjua xi yak'a
Mt. 7:1-5

37 'Bi ña'an_ru kjua xuta xi yak'a, meni Na'enchana bi sa'enninu kjua ngayeje. Bi chanineje_ru xuta xi yak'a, meni Na'enchana bi sikaninejeninu ngayeje. Tichat'a_ru xuta, meni 'ba nde Na'enchana sichat'aninu ngayeje. 38 Ta'e_ru xi yaka, 'ba 'ba nde Na'enchana sjanu ngayeje. Nda sitse chitsanu nga sjanu, sitse tsjan tsjan, xi k'uetsujmeyare, 'ba xi niki tistenntjai. Ngat'a chụbạ xi sichjon nga k'uechubo, ndekui sichubakoninu Na'enchana.
39 'Ba 'ba nde 'ejñare kui kjuakusunbi:
—¿A kụan jngu xi ka kuaku ndiyare ngijngu xi ka? ¿A bi tu jngu ngojo kuixuya ngojó? 40 Jngu xuta xi kut'aya bi ngisa nk'a ngisa nga ko mare chjine xujunre, tunga nga je kjuet'are ngayéje kjuachjinere, 'ba=nde kụangusun joni chjine xujunre.
41 '¿Ánñu ji techut'ani xtje xi kjingi xkun nts'é 'ba bi yachisu xi kjingi tsiji techut'ai? 42 Tsa bi te'ye yachisu xi kjingi tsiji, ¿jótsa'en kụan k'uin_ri nts'é: "Nts'iạ, ta'e'ndena nga k'uaxjengiạ xtje xi kjingi tuxkuin"? ¡Xuta jó nkjain! Ti'naxjengifari yachisu xi kjingi tuxkuin, tuxi nda kụatsejenniri nga kjui'naxjengi xtje xi kjingi tuxkun nts'é.

Nga Jesús bakuya nga nga jngu jngu kuya ya 'yare ngat'are ture
Mt. 7:17-20; 12:33-35

43 'Jngu ya xi nda, bi bajare tu xi bi nda. 'Ba jngu ya xi bi nda, bi bajare tu xi nda.
44 Nga jngu kuya ya 'yare ngat'are tu xi bajare. Ngat'a bi ngajin ngijña na'ya s'e tu higo,
'ba ninga ngajin na'ya ntsje s'e uva. 45 Jngu xuta xi nda 'baxje en xi nda ngajinre kjuanda
xi tijñatjo ngajin inimare. 'Ba jngu xuta xi ch'okun 'baxje en xi ch'o ngajinre kjuach'okun
xi tijñatjo ngajin inimare. Ngat'a mé= xi kitsejin inimare xuta, kui xi 'betju ts'a.

Nga Jesús 'bejña kjuakusun ngat'a tse'e jó nchja xi kitsinda ndaba
Mt. 7:24-27

46 '¿Ánñu 'mininuu̱: "Na'en, Na'en," 'ba bi nik'etjusun enna̱? 47 'Ba xin_nuu̱ 'yá= xi
mangusun xuta xi ndiba ngat'ana̱ 'ba nt'e enna̱ 'ba tsik'etjusun. 48 Kui jo=ni jngu xuta
xi tsinda ndaba, xi 'ñu nanga titjun yakjan 'ba ngasun ndiojo kitsindasun tuts'in. 'Ba
kionga kuaje ndajio, 'ñu ja'esatet'are ni'yo. Tunga bi kitsiteya, ngat'a nda= kuanda
ni'yo. 49 Tunga kui xi nt'e enna̱ 'ba bi tsik'etjusun mangusun= joni jngu xuta xi tu
ngasun t'anangiu tsindasun ndaba nga bi kiskjennitjen tuts'in. 'Ba kionga ndajio 'ñu
ja'esatet'are, ta'a tsixuya 'ba niki jekjuakjin —kitsu Jesús.

7

Nga Jesús tsinda chu'ndare jngu ngakure chasoldadu
Mt. 8:5-13

1 Kionga Jesús jet'are nga tifako xutankjiun, kiji naxinanda Capernaum. 2 'Ba kio
tijña jngu ngakure chasoldadu xi tse'e Roma xi tjinre jngu chu'nda xi 'ñu tsimején. Kui
chu'ndabiu tji'me 'ba mejen kueya. 3 'Ba kionga ngakure chasoldadu kjint'e ngat'a
tse'e Jesús, kitsikasen yak'a nchja chingare naxinanda judío, tuxi k'uets'anire Jesús
nga kuetsinda chu'ndare. 4 'Ba 'batsa'en kui echukun Jesús 'ba 'ñu 'ets'are ngat'are
chasoldadu, 'ba kitsure:

—Xutabiu bakin=re nga kuisekue. 5 Ngat'a tsimejénna xi judío kuáan 'ba ka'nda kui
suba kitsindana ni'ya sinagoga nga'e naxinandana̱.

6 'Ba Jesús kiko nchjabiu. Tunga kionga je tiña echu ndaba, chasoldadu kitsikasen
yak'a xi nda ya'a, tuxi kuetsunire Jesús:

—Na'en, bi nisti_ri yojori, ngat'a bi bakinna̱ nga ni'yana̱ kuitjas'en. 7 Kui kjuañu bi
kuánni takuaa̱n nga ja'ekun subara̱. Tu t'exasai 'ba chu'ndana̱ ku̱anda. 8 Ngat'a 'ba=nde
an, tjin= xi batexumana̱ 'ba 'ba=nde tjinna̱ chasoldadu xi batexuma_ra̱. Kionga jngu
xin_ra̱: "T'in", ngu fi. 'Ba kionga kja'ere xin_ra̱: "Jabi", ngu ndiba. 'Ba tsa jngu chu'ndana̱
xin_ra̱: "Ti'en tsajmibi", ngu tsa'en.

9 'Ba kionga Jesús kjint'e kibi, tu 'ba= kuánre 'ba kitsiku'beya nga jako xutankjiun xi
tjenngire, 'ba kitsure:

—Kjuakixi= xi xin_nuu̱. Nisa jngukjinjín xuta xi tse'e Israel 'bia̱ xi 'bitsa'en makjainre
jotsa'en makjainre xutabi.

10 'Ba kionga ja'e ngani xi kjinikasen, tu je nda ngani chu'ndo nga tsabe.

Nga Jesús tsikja'ayare ki'ndire jngu chjun k'an

11 'Ba jaskan kibi, Jesús kiji jngu naxinanda chi xi Naín 'mi. Tjenko xutare 'ba
ko 'ñu nkjin xuta. 12 'Ba kionga je echu tiñare xuntjare naxinanda chu, tsabe nga
inyafik'eyanijin jngu mik'en xi ki'ndi jngututure jngu chjun k'an. 'Ba 'ñu nkjin xuta xi
kio tse'e tjenko chjunbiu.

13 'Ba kionga Na'enna Jesucristo tsabe chjunbiu, ja'animare 'ba kitsure:

—Bi chi'ndai.

14 'Ba kitsitiñat'are kaxo 'ba yanere ntsja. 'Ba xi yank'angi tsikinya'ñu. 'Ba Jesús kitsure
mik'ion:

—Chi'ndi, ji texinra̱. ¡Tisetjen!

15 'Ba 'batsa'en xi je mik'en tsakaiñu tsik'ejña kixi 'ba 'etuts'inre nga kinchja, 'ba Jesús
kitsingantsjare nare. 16 'Ba ngatsi'i xuta kitsakjun 'ba kitsichjire Na'enchana nga kitsure
xinkjin:
—Jngu profeta je je kuatsejen ngajinna.
'Ba 'ba nde kitsu:
—Na'enchana je ja'ekaseko naxinandare.
17 'Ba kjinu'yare mé= xi Jesús kitsa'en jo kji'i nangi Judea 'ba jo kji'i nangi xi tjin-
dundaire.

Nga Jesús fako xutare Juan Bautista
Mt. 11:2-19

18 'Ba 'ba nde Juan kjint'e ngayéje kibi, ngat'a xutare ye'ere nijmi. 'Ba 'batsa'en
kinchjare jó xi xutare 19 'ba kitsikasen ña tijña Jesús, tuxi skuiningiyanire: "¿A ji= ni
Cristo xi tjinnere nga kjua'e? ¿Asa kja'e xi xuya_rį?" 20 'Ba kionga nchjabiu ja'e ña tijña
Jesús, kitsure:
—Juan Bautista katsikasennį nga xjaningiyarį: "¿A jixu Cristo xi tjinnere nga kjua'e?
¿Asa kja'exu xuya_rį?"
21 'Ba ndekuini chubabiu Jesús kitsinda 'ñu nkjin xuta xi kunre chi'in 'ba xi inyafa'a
kjuanima 'ba xi tjindujinre isennixtjin xi bi nda, 'ba nkjin xi ka kitsitsejenre. 22 'Ba Jesús
kitsure:
—Tangink'in_ru Juan mé= xi je kji'yo 'ba xi je kjinu'yo nga'e. T'e_ru nijmi nga xi ka be=,
'ba xi bi ma fi ma fi ngani, 'ba xi sefe'ndujun matsjejun chi'inre. Xi xtaya nt'e, xi mik'en
fa'aya nganire, 'ba xi nįmą nikja'axtiuyare en ndare Na'enchana. 23 ¡'Ba ndaxure xuta
xi bi sichaja kjuamakjainre ngat'aną!
24 'Ba kionga xutare Juan je kiji, Jesús 'etuts'inre nga kinchja ngat'a tse'e Juan 'ba
kitsure xutankjiun:
—¿Mé= xi tsanginchutsejen_ru nga'nde t'axin? ¿A jngu ndąje xi titsiteya ntjo? 25 Tsa
bi kui, ngu, ¿mé= xi tsanginchutsejen_ru? ¿A jngu xuta xi yaja najñu xi tsja kji'i? Tunga
xi baja najñu xi tsja kun 'ba xi tsja tsa'en tjindu, kui xi tjindu ndaba rey. 26 Ngu, ¿mé= xi
tsanginchutsejen_ru? ¿A jngu profeta? Jun, kui. 'Ba xin_nuų nga Juan xi ngisa je ngisa
nga ko mare jngu profeta. 27 Ngat'are Juan= nga 'bitsa'en kua'indut'a enre Na'enchana:
An tetsikasentitjunrą xi ya'a enną.
Kui xi k'uendatitjun ndiyari.
28 'Ba xin_nuų. Nijngu xuta xi tjin ngasun'ndebi ngisa je ngisa nga ko mare Juan. Tunga
kui xi ngisa ichi 'yare ña batexuma Na'enchana ngisa= je ngisa nga ko mare Juan —kitsu
Jesús.
29 'Ba kionga xutankjiun kjint'ere kibi, ka'nda ko xi kjebechjintjai tsajmi ngat'are
Roma kitsikixiya nga Na'enchana kixi tsa'en kjua. Ngat'a je kisatenda kionga Juan
yatenda xuta. 30 Tunga nchja fariseo 'ba ko chjine kjuatexumo bi kisatenda ngat'are
Juan, 'ba 'bitsa'en 'echjonre yojore kjuanda xi kua'ere ngat'are Na'enchana tsakaiñu.
31 'Ba Jesús kitsu ngani:
—Ngu, ¿mé= xi singusunkuaą xuta xi tjin nganda'e? ¿'Yá=ñų joni kui? 32 Kui jo=ni nchja
nisti xi 'bendu ndetsin 'ba tsure xinkjin nga kji'ndaya: "Kjinikjanerį son xi nda tsu, 'ba
bi kjicho. 'Ba kijndarį son xi ba tsu, 'ba bi kichi'ndo." 33 Ngat'a kionga ja'e Juan Bautista,
'echjonre yojore nga kiskine niñuxtila 'ba nga kits'i binu, 'ba jun mixun: "Isennixtjin xi
bi nda tijñajinre." 34 'Ba jaskan ja'e ngani Ki'ndire Xuta xi'iun, xi nda kjen 'ba 'bi binu,
'ba tusa mixun=ngo: "Kui xutabi tse kjen 'ba 'ñu 'bi binu, jngu xuta xi nda ya'a nchja
xi kjebechjintjai tsajmi ngat'are Roma ko xuta xi tjinre je." 35 Tunga kjuankjin kakunre
Na'enchana makixiya ngat'are 'yá= xi kjebetjo —kitsu Jesús.

Nga Jesús fi ndaba jngu xuta fariseo

36 'Ba jngu xuta fariseo kitsikjint'e Jesús nga kuekjineko niñu, 'ba Jesús kuakjainre 'ba
kiji ndaba 'ba tsik'ejñat'a yamixo. 37 'Ba ndekuini naxinandabiu tijña jngu chjun xi tse
je tjinre. 'Ba kionga kjint'e nga Jesús kuakjen ndaba xuta fariseo, ja'eko jngu lameta
xi alabastro kuandakoni xi kjitse nanda xi nda jen. 38 'Ba kitsitiñat'are ngastun Jesús
'ba ja'ek'ejñat'a ndsaku, nga tikji'nda. 'Ba 'etuts'inre nga yanejunkoni ndaxkun. 'Ba
ndekuini ntsja ku kitsixijunkoni ndsaku Jesús, 'ba 'endsu'a, 'ba tso'ojunre nanda xi nda
jen. 39 'Ba kionga xuta fariseo xi kitsikjint'e Jesús tsabe kibi, 'bitsa'en kitsikja'etsjen: “Tsa
kjuakixi nga kui xutabi jngu profeta, skue=ru 'yá= xi 'ba titsiko 'ba 'yá= chjun kuán kui,
ngat'a kui chjunbi 'ñu tsé je tjinre.” 40 'Ba 'batsa'en Jesús kitsure xuta fariseo:

—Simón, tjin= jngu en xi xinra̱.

'Ba xutabiu kitsingojore:

—'Ba t'ínna, na'en.

41 'Ba Jesús kitsu:

—Jó xuta kitjenre tonre jngu xuta xi tsikeya. Jngu xi kitjenre ón ciento denario, 'ba
xi ngijngu yachute. 42 'Ba kionga bi kuán 'echji nganire ngat'a tsajainre ton, 'batsa'en
kitsichat'are ngojó mé= xi tjenre. Ngu 'ba t'ínna, ¿ñára̱ ngojóbi xi ngisa 'ñu tsimején xi
tsikeya?

43 'Ba Simón kitsingojore:

—Kui=ru xuta xi ngisa tse kitsichat'are.

'Ba Jesús kitsure:

—'Ba=tjin xi sji.

44 'Ba 'batsa'en Jesús kiskutsejen'a chjunbiu, 'ba kitsure Simón:

—¿A te'yani chjunbi? An ja'as'ia̱n ni'yari 'ba bi kika'ena̱ nanda xi kuanejunña̱
ndsakua̱. Tunga chjunbi, ndaxkun yanejunkoni 'ba ntsja ku kitsixijunkoni. 45 Bi
kik'endsu'anaa̱ nga kjinite'ndanaa̱ kionga ja'as'ia̱n ni'yari, tunga chjunbi ka'nda nga
ja'as'ia̱n bi tifet'are nga ti'bendsu'á ndsakua̱. 46 Bi tsichujunnaa̱ aseti nindakua̱, tunga
chjunbi nanda xi nda jen tso'ojunre ndsakua̱. 47 Kui kjua xinnira̱ nga 'ñu tsé jere je
kuachat'are, ngat'a 'ñu tsé kjuanimejen yaku. Tunga xuta xi chuba nichat'are, chuba
kjuanimejen baku.

48 'Ba jaskan kitsure chjunbiu:

—Je kuachat'ari jeri.

49 'Ba xi tsik'endut'ako yamixo 'etuts'inre nga 'bi kitsure xinkjin:

—¿Yá= xutabi, nga ka'nda je tsichat'a?

50 'Ba Jesús kitsu ngisare chjunbiu:

—Ngat'are kjuamakjainri je ts'angi. Ngatjas'eri kjuaxiu. T'inrandai.

8

Nga Jesús bakuya jngu kjuakusun ngat'a tse'e xuta xi kjejndi xujma

1 'Ba jaskan kibi, Jesús tsak'ajme ngayéje naxinanda ya'e ko naxinanda chi xi kio tjin,
'ba kitsikja'axtiuya en nda xi tsuya jótsa'en batexuma Na'enchana. 'Ba tjenko nga tejó
apóstoles 2 'ba ko yak'a yanchjin ngayeje xi kitsinda ngat'are chi'in xi kunre 'ba ko xi
ts'axjejinre isennixtjin xi bi nda. Tjenjinre yanchjinbiu María xi 'ba nde Magdalena 'mi,
xi 'etukajinre yatu isennixtjin xi bi nda, 3 ko Juana, chjunre Chuza, xuta xi tsa'exat'are
rey Herodes, ko Susana 'ba ko nkjin ngisa yanchjin xi tsakaseko nga kitsja mé= xi tjinre.

4 'Ba 'ñu nkjin xuta jendibani kja'e kjuanga naxinanda tuxi ja'ekinya ñojonnire Jesús.
'Ba Jesús yakuyare jngu kjuakusun 'ba kitsu:

5 —Jngu xuta kiji nga kikjejndi xujmare. 'Ba kionga tikjejndi, masen tsixundai ndiyo.
'Ba tsikisenne. 'Ba ja'e tjiunisio 'ba kiskine xujmabiu. 6 'Ba ngimasen xujmare tsixujin
ndiojo ña bi tse nangi tjin. 'Ba kionga xujmabiu kiska, kixi tu kjuare nga bi 'nyi'nde. 7 'Ba
ngijngu ka'a xujma tsixu ngajin na'ya. 'Ba na'yo xi ñatjen kuantjeko bi kitsja'ndere nga

nda kuacha xujmabiu. 8 Tunga ngijngu ka'a tsixu ña nda nangi 'ba kuantje 'ba nda chan kitsja, ka'nda jngu ciento xujma nga jngu tu.

Kibi kitsu Jesús, 'ba kitsu ngisa ko jnda xi 'ñu:

—Xi tjin ñojon, ngatasen ñojon.

Nga Jesús tsuya ánñu tu ko kjuakusun bakuyani
Mt. 13:10-17; Mr. 4:10-12

9 'Ba kionga xutare tsiningiyare jó tsunire kjuakusunbiu, 10 Jesús kitsure:

—Jun je kitsa'e'ndenu nga kụankjinnu mé= xi 'mo tijña ngat'are ña batexuma Na'enchana. Tunga xuta xi yak'a, fakoña nga ko kjuakusun, meni ninga skutsejen bi skue, 'ba ninga kuasen ñojon bi kụankjinre.

Nga Jesús tsuya jó tsunire kjuakusun ngat'a tse'e xi kjejndi xujma
Mt. 13:18-23; Mr. 4:13-20

11 'Ba Jesús kitsu:

—'Bi= tsunire kjuakusunbiu. Xujmo, jo=ni enre Na'enchana. 12 Xujma xi tsixundai ndiyo, jo=ni xuta xi nt'e ion tunga ndiba chanayiu nga kja'axin en xi je tijñajin inimare xutabiu, tuxi bi kụakjainnire 'ba k'uangi. 13 'Ba xujma xi tsixu ngajin ndiojo, jo=ni xuta xi nt'e ion 'ba tsja tsa'en kjebe. Tunga bi 'ñu tjinre jama. Tu chuba nixtjin makjainre, 'ba kionga chut'ayako, tsichaja kjuamakjainre 'ba basent'axin. 14 'Ba xujma xi tsixu ngajin na'yo, jo=ni xuta xi nt'e ion, tunga jotsa'en tifa'a nixtjiun, 'ñu tsikja'etsjen ngat'are tsajmi xi tjinre ngasun'ndebi 'ba mejénre kjuanyino ko kjuatsja xi tjinre. 'Ba ngayéje kibi bi tsja'nde nga nda kụacha ion ngajin inimare xutabiu, 'ba bi tsja chan ya'a. 15 Tunga xujma xi tsixu ña nda nangi, jo=ni xuta xi nda 'ba kixi tijña inimare. Nt'e enre Na'enchana 'ba 'bejñatjo ngajin inimare. Ko kjuatsejnda tsja chan xi nda, ngat'a kixi sejña.

Nga Jesús bakuya kjuakusun ngat'a tse'e ndi'u
Mr. 4:21-25

16 'Ba Jesús kitsure ngayeje:

—Tsajain xi baka jngu ndi'i 'ba 'benere jngu tsajmi asa ngi'ndere jngu nachan 'bejña. Tusa nga nk'a chun 'bejña, tuxi matsejennire xuta xi fa'as'en ni'yo. 17 Ngat'a ngayéje xi tijña'mo nganda'e, kjua'e nixtjin nga k'uetukatsejen. 'Ba ngayéje xi bi matsejen nganda'e, kjua'e nixtjin nga xiare 'ba s'ẹjñatsejen. 18 'Ba meni, nda tjinu'yo. Ngat'a xi tjinre, ngisa= tse kua'ere. Tunga xi tsajainre, ka'nda mé= xi tse'e tsure stukja'are.

Nga Jesús tsu 'yá= xi nare ko nts'e
Mt. 12:46-50; Mr. 3:31-35

19 'Ba kio nare ko nts'e Jesús ja'ekun, tunga bi kuán echu ka'nda ña kui tijña, ngat'a kitse xutankjiun. 20 'Ba tu nijmi= kik'ere Jesús:

—Nari ko nts'é ngandetsian inya 'ba mejénxure skueri.

21 Tunga Jesús kitsingojo:

—Tu'yañu xi basen ñojon enre Na'enchana 'ba tsik'etjusun, kui= xi nanạ ko xi nts'iạ.

Nga Jesús tsik'exiu tsi'ñu
Mt. 8:23-27; Mr. 4:35-41

22 Jngu nixtjin Jesús kitsure xutare:

—Tjian xingunda ndachikun.

'Ba 'batsa'en ja'as'en jngu barku 'ba kiji. 23 'Ba yejerañu nga inyafa'axtiunda, Jesús kis'efe. 'Ba kio kuanjin ndachikun jngu ntjo'ñu, 'ba nando tifa'as'enntjai barku. 'Ba je stiungijndiu tsakaiñu. 24 'Ba 'batsa'en kitsikja'are Jesús, 'ba kitsure:

—¡Na'en, na'en! ¡Je tetiungijndia!

'Ba Jesús tsisetjen 'ba jatiko ntjo ko tsindiure ndachikun. 'Ba kis'exiu ntjo 'ba jña kuachun. 25 'Ba Jesús kitsure xutare:

—¿Ánñu bi chunni_nuu̱?
'Ba xutare kitsakjun 'ba kuakunre 'ba tsiningiyare xinkjin:
—¿Yá= tsé xutabi nga ka'nda ntjo ko ndachikun tsik'etjusunre nga fako?

Nga Jesús tsinda jngu xuta xi tjindujinre isennixtjin xi bi nda
Mt. 8:28-34; Mr. 5:1-20

26 'Ba kio echu nangire xuta Gerasa. Kui nangibi tijña xingunda ndachikun, ngankjain
nangi Galilea. 27 'Ba kionga Jesús 'etukajen barku, kitsitiñat'are jngu xuta xi kio tse'e 'ba
xi tjindujinre isennixtjin xi bi nda. Xi je nda'e bi nde bajani najñu ninga bi nde 'bejñayani
ni'ya. Tusa ngajin tsju 'bejña. 28 'Ba kionga tsabe Jesús, tsakasenkunch'int'are nga 'ñu
kiski'ndaya, 'ba kitsu:
—Ji Jesús, Ki'ndire Na'enchana xi tijña ngank'aa, ¿mé= xi tjinri ngat'a tsa'an?
Te'bets'ara̱ nga bi ba'enaa̱ kjuanima.
29 'Ba kitsu isennixtjin xi bi nda, ngat'a Jesús je 'exare nga ngat'etukajinre xutabiu. Je
nkjin ndiya isennixtjin xi bi nda batexuma ngajin yojore xutabiu, 'ba nisi s'e'ñu tsjan
tsjan ndsaku ko ntsja 'ba xuta tsikuenda, tunga xutabiu kjejntsu mé= xi s'e'ñukonii̱, 'ba
isennixtjin xi bi nda fiko nga'nde t'axin. 30 'Ba kio Jesús tsiningiyare:
—¿Jó 'miri?
'Ba kui kitsingojo:
—Legión 'mina̱.
'Bi kitsu ngat'a 'ñu nkjin isennixtjin xi bi nda tjindujinre. 31 'Ba isennixtjin xi bi nda
'ets'are Jesús nga bi ngatatsikasen nga'nde ña ba'entsjaire̱ kjuanima. 32 'Ba kio tiñare
nindu 'ñu nkjin tjiuchinga inyakjen ngijña. 'Ba 'batsa'en isennixtjin xi bi nda 'ets'are
Jesús nga ngatatsja'ndere nga ngatja'as'en ngajinre kui, 'ba Jesús kitsja'ndere. 33 'Ba
isennixtjin xi bi nda 'etukajinre xutabiu 'ba ja'as'enjinre tjiuchingo. 'Ba tjiuchingo
tsangatsanga jenya ka'nda ndachikun 'ba kio kitiungijndiu.
34 'Ba kionga xi inyatsikuenda tjiuchingo tsabe mé= xi kuán, tsanga 'ba kike'ere nijmi
xuta xi tjin naxinando ko xi tjindundai ngandaire. 35 'Ba xuta kikutsejenre mé= xi kuán.
'Ba kionga echu ña tijña Jesús, tsabe xuta xi 'etjujinre isennixtjin xi bi nda nga tijñat'a
ndsaku Jesús nga je yaja ngani najñure 'ba nga je nda tjin nganire. 'Ba kio kitsakjun.
36 'Ba xi tsabe mé= xi kuán, ye'ere nijmi xuta xi yak'a jótsa'en kuanda xuta xi tjindujinre
isennixtjin xi bi nda tsakaiñu. 37 'Ba ngatsi'i xuta xi tse'e nangi Gerasa 'ets'are Jesús nga
ngatji kio, ngat'a 'ñu kitsakjun. 'Ba 'batsa'en Jesús ja'as'en barku 'ba kiji ngani xingunda
ndachikun. 38 'Ba xuta xi je 'etjujinre isennixtjin xi bi nda 'ets'are nga kuetjenngi Jesús.
Tunga Jesús bi kitsja'ndere 'ba kitsure:
39 —Tusa t'in ngani ni'yari 'ba t'e nijmi ngayéje xi Na'enchana je kitsa'en ngat'a tsiji.
'Ba 'batsa'en xutabiu kiji 'ba ye'e yejere nijmi ngatsi'i xi tjindu ngajin naxinando mé=
xi kitsa'en Jesús ngat'a tse'e.

Nga Jesús tsinda ki'ndire Jairo ko jngu chjun xi tji'me
Mt. 9:18-26; Mr. 5:21-43

40 Kionga Jesús je ja'e ngani xingunda ndachikun, xutankjiun tsja tsa'en kiskjebetjo,
ngat'a ngatsi'i inyakuyare. 41 'Ba kio ja'e jngu xuta xi Jairo 'mi, xi ngakure ni'ya sinagoga.
Kui xutabi tsakasenkunch'int'a ndsaku Jesús 'ba 'ets'are nga ngatji ndaba, 42 ngat'a
ki'ndi chjun jngutuuture xi tjinre tejó nu je mejen kueya.
'Ba yejerañu Jesús tifi, xutankjiun xi tjenngire 'ñu inya'be'nyu'ñundaire. 43 'Ba ngajinre
xutankjiun tjenjinre jngu chjun xi kuatejó nu 'bakjanre jin. 'Ba je kitsikjeya ngat'are
chjineki ngayéje xi tjinre, 'ba nijnguú kuánre kitsinda. 44 Kui chjunbiu kitsitiñat'a
ngastun Jesús 'ba kitsiko ndai najñure, 'ba ta'a kitikjayare jiun.
45 'Ba Jesús tsiningiya:
—¿'Yá= xi kitsikona̱?

'Ba kionga tu'yá kitsikixiya, Pedro kitsure:
—Na'en, xutankjiun inya'be'nyu'ñuri 'ba inyatsunginiñari.
46 Tunga Jesús kitsu ngani:
—Tjin= xi kitsikona, ngat'a tsejen kuánna nga 'etjujin kjua'ñu ngajinna.
47 'Ba kionga chjunbiu tsabe nga bi kuan k'uejña'mo, niki 'ñu= titsakjun nga ja'ekasenkunch'int'are Jesús. 'Ba ngixkun ngatsi'i xuta kitsuya mé= kjua kitsikoni najñure Jesús 'ba jótsa'en ta'a kuanda. 48 'Ba Jesús kitsure:
—Ji, ki'ndina, tu ngat'are kjuamakjainri nga je kuandai. Ngatjas'eri kjuaxiu. T'inrandai.
49 'Ba kionga Jesús tinchja ngisa, ja'e jngu xuta xi jendibani ndaba xi ngakure ni'ya sinagoga 'ba 'bi kitsure:
—Je k'en ki'ndiri. Bi nde minyasiyani_ri maestru.
50 Tunga kionga Jesús kjint'e enbiu, kitsure xi ngaku:
—Bi kuin. Tu ngatamakjain saniri ngat'are Na'enchana 'ba kuanda ki'ndiri.
51 'Ba kionga echu ndaba xi ngaku, Jesús bi kitsja'nde nga kja'e kjua'as'enko ngisa ngaya ni'yo, tu Pedro sani ko Juan ko Santiago ko na'enre 'ba ko nare ki'ndi chjunbiu.
52 Ngatsi'i xuta xi kuañajan kio inyakji'nda 'ba kjima'onre ngat'are ki'ndi chjunbiu. Tunga Jesús kitsure:
—Bi chi'ndo. Ni'ndichiu bi kjijñak'en; tu tikijñafe sani.
53 'Ba ngatsi'i tu tsejnuke=, ngat'a be= nga je kjijñak'en. 54 'Ba 'batsa'en Jesús kitsuba ntsja ki'ndi chjunbiu 'ba 'ñu kinchja nga kitsure:
—Ni'ndichi, tisetjen.
55 'Ba kui ja'aya nganire 'ba ta'a tsisetjen. 'Ba Jesús 'exa nga ngata'ere xichine. 56 'Ba xichare ki'ndi chjunbiu niki kuakunre, tunga Jesús 'exa nga ni'yá ngate'ere nijmi mé= xi kuán.

9

Nga Jesús tsikasen xutare xi tejó nga sikja'axtiuya enre Na'enchana
Mt. 10:5-15; Mr. 6:7-13

1 'Ba kio Jesús 'eku xutare xi tejó 'ba kitsjare nga'ñu ko kjua'ñu tuxi kuan ko'oxjeni ngayéje kuya isennixtjin xi bi nda 'ba tuxi sindani chi'in xi kunre xuta. 2 Kitsikasen nga kueke'e nijmi jótsa'en Na'enchana kuatexuma 'ba nga sinda xi inyafesun. 3 'Ba kitsure:
—Tumé ch'o ngaya ndiyo: ninga yanise, ninga chitsa, ninga niñuxtila, ninga ton, ninga jó nga najñu. 4 'Ba nituñare ni'ya xi kuitjas'ion, kio tetsubo ka'nda nga k'uetju ngañu nangibiu. 5 'Ba tsa tjin nangi ña bi stukja'atjo, tusa t'etju kio 'ba t'etsujmio chojore ndsakú, joni jngu chuba nga tjinre je xuta xi tjindu kio —kitsu Jesús.
6 'Ba 'batsa'en nchjabiu 'etju 'ba kiji ngayéje naxinanda ki'ndi xi tjin kio. Inyat-sikja'axtiuya en ndare Na'enchana 'ba inyatsinda xi inyafesun.

Nga nt'e Herodes ngat'a tse'e Jesús
Mt. 14:1-12; Mr. 6:14-29

7 'Ba xutaxa Herodes kjint'e ngayéje xi titsa'en Jesús, 'ba bi be mé= xi sikja'etsjen. Ngat'a yak'a kitsu nga Juan je ja'aya nganire ngajinre mik'en, 8 'ba yak'a kitsu nga profeta Elías je ja'e ngani, 'ba yak'a kitsu nga je ja'aya nganire ngajinre mik'en jngu profeta xi tsik'ejña nixtjin kuatse jan. 9 Tunga Herodes kitsu:
—An 'exa nga kitisin Juan. Tunga, ¿'yá= kibi xi nt'ia en ngat'a tse'e? —kitsu Herodes 'ba kuamejénre skue Jesús.

Nga Jesús tsikjén ón mi xuta
Mt. 14:13-21; Mr. 6:30-44; Jn. 6:1-14

10 'Ba kionga je ja'e ngani nchja chinga apóstol, ye'e yejere nijmi Jesús mé= xi kitsa'en. 'Ba Jesús kikot'axin suba nchjabiu jngu nga'nde xi tiñare naxinanda xi Betsaida 'mi.

11 Tunga kionga xuta tsabe ña kiji, kitjenngi. 'Ba Jesús nda kiskjebetjo xutabiu 'ba
yakuyare ngat'are jótsa'en batexuma Na'enchana 'ba kitsinda xi inyafesun.
12 'Ba kionga je tjimangixun, xutare xi tejó kitsitiñat'are 'ba kitsure:
—Tusa tikixant'ai xuta, meni ngatafitsikja'aya 'ba ngatafikangisjai xichine naxinanda
ki'ndi ko nga'nde xi tjindundai nga'e, ngat'a kui nga'ndebi tumé tjin.
13 Tunga Jesús kitsure:
—Tusa ta'e_ru jun xi skine.
'Ba kui kitsingojo:
—Tunga tu ón chi niñuxtila kich'eę 'ba jó chi tjiuti. ¿Asa mejénri nga kuekindai xichine
ngat'are ngatsi'i xutankjiun?
14 Ngu ónru mi mani nchja xi inya kio. Tunga Jesús kitsure xutare:
—'Ba t'in_ru nga ngat'endustin xki yachute.
15 'Ba xutare kitsik'etjusun 'ba kitsik'endu ngatsi'i. 16 'Ba 'batsa'en Jesús kiskjebe nga
ón niñuxtila ko ngojó tjiutiu. 'Ba kiskutsejen ngank'aa 'ba kitsjare kjuanda Na'enchana
ngat'are kui, 'ba kitsixkua 'ba kitsjare xutare, tuxi kui sika'bisunnire xuta. 17 'Ba ngatsi'i
kiskine ka'nda ngą nda kitsere. 'Ba 'eku xkuare niñuxtila xi ts'angi, 'ba tejó nisin kuán.

Nga Pedro tsu nga Jesús xi Cristo
Mt. 16:13-19; Mr. 8:27-29

18 Jngu nixtjin kionga Jesús tifakot'axin Na'enchana, 'ba xutare tjinduko, 'ba 'batsa'en
tsiningiyare:
—¿Jó tsu xuta nga 'yá= ñą an?
19 'Ba xutare kitsingojo:
—Tjin xi tsu nga Juan Bautista= ni. 'Ba yak'a tsu nga Elías= ni, 'ba yak'a tsu nga je ja'aya
nganire ngajinre mik'en jngu profeta xi tsik'ejña nixtjin kuatse jan.
20 'Ba Jesús tsiningiyare:
—'Ba jun, ¿jó mixun nga 'yá= ñą an?
'Ba Pedro kitsingojore:
—Ji= ni Cristo xi tse'e Na'enchana.

Nga Jesús tsuyatitjun nga kueya
Mt. 16:20-28; Mr.8:30-9:1

21 Tunga Jesús 'ñu 'enere xutare nga ni'yá ngate'ere nijmi kibi. 22 'Ba kitsure xutare:
—Ki'ndire Xuta xi'iun tjinnere nga ne tse kjuanima kjua'axtiu. 'Ba kjui'naxjengi
ngat'are xuta chingare naxinando, ko xi ngakure na'mi 'ba ko chjine kjuatexuma, 'ba
kjuinik'en, tunga xi majánni nixtjin kjua'aya nganire ngajinre mik'en.
23 'Ba kio jako ngatsi'i xuta, 'ba kitsure:
—Tsa tjin xi mejénre kụan xutaną, ngatatsichiyajin yojore 'ba nyujun nyujun
ngatja'anijin krure 'ba ngatjandetjennginą. 24 Ngat'a xi mejénre sik'angi yojore, sichaja;
tunga xi sichaja yojore tu kjuaną ni, kui= xi sik'angi. 25 Ngat'a, ¿mé= xi sa'enire xuta tsa
sa'en ngayéje xi tjin ngasun'ndio, 'ba tsa sikjekjua asa sichaja yojore? 26 Ngat'a tsa tjin xi
kụasubare ngat'aną 'ba ko ngat'are enną, 'ba=nde Ki'ndire Xuta xi'iun kụasubare ngat'a
tse'e kui xutabiu kionga kjua'e ngani ko kjuajere, ko kjuaje xi tse'e Na'enchana ko xi tse'e
ankjele tsje. 27 'Ba xinkixi_nuụ nga yak'a xi inya nga'e bi kjuesun 'nda ngą skue jótsa'en
batexuma Na'enchana.

Nga Jesús 'bantjaiya isenre
Mt. 17:1-8; Mr. 9:2-8

28 Jinru nixtjin jaskan nga je 'batsa'en jako, Jesús kikot'axin Pedro ko Juan 'ba
ko Santiago 'ba tsijin jngu nindu nga kikjako Na'enchana. 29 'Ba yejerañu tifako
Na'enchana, isenre nkjain Jesús ts'antjaiya 'ba se 'na kis'e najñure 'ba 'ñu tiba kuán. 30 'Ba
jó xuta kuatsejen xi inyafako nijmi Jesús, Moisés ko Elías. 31 'Ba kitse ngandaire kjuajere

Na'enchana 'ba inyafo nijmi ngat'are kjuabeya xi Jesús tjinnere nga sijngu naxinanda Jerusalén. 32 'Ba Pedro 'ba ko xinkjin 'ñu nijnare, tunga tsik'endukun 'ba tsabe kjuajere Jesús 'ba ngojó xuta xi inya ko kui. 33 'Ba kionga ngojó xutabi je inyaminyat'axinre Jesús, Pedro kitsure:

—Na'en, ¡á ndani nga nga'e tetsuba! Tusa sindaį ján ni'ya chi, jngu xi tsiji, jngu xi tse'e Moisés 'ba jngu xi tse'e Elías.

Tunga Pedro bi be mé= xi titsu. 34 'Ba yejerañu tinchja Pedro, jngu yufi ja'etsink'ianre kui ko nchja xi inyako, 'ba kitsakjun kionga ja'anere yufibiu. 35 'Ba ngajin yufibiu kjinu'yare jngu jnda xi kitsu:

—Kui=bi xi ki'ndiną xi kiskja'ajiąn. Tasen ñojon_ru kui.

36 'Ba kionga je kjinu'yare jndabiu, tsabe nga Jesús tsik'ejña tajngu. 'Ba xiu tsik'endu nchjabiu ngat'are kibiu, 'ba kui nixtjinbiu ni'yá ye'ere nijmi ngat'are mé= xi tsabe.

Nga Jesús tsinda jngu chana'en xi tijñajinre isennixtjin xi bi nda
Mt. 17:14-21; Mr. 9:14-29

37 Nga kuanyujun, kionga jendejen nindu, 'ñu nkjin xuta ja'ekja'aya ndiya Jesús. 38 'Ba kio jngu xuta xi tjenjinre xutankjiun 'ñu kinchja 'ba kitsure Jesús:

—Maestru, 'bets'arą nga chutsejen'achi ki'ndiną. Ngat'a tu kui jngututu ki'ndi xi tjinną. 39 Jngu isennixtjin xi bi nda kjebere 'ba tsa'en nga kji'ndaya 'ba 'betsujmeyare ka'nda nga 'betju ndaxu ts'a. 'Ñu ch'o tsiko 'ba bi mejénre suntjin. 40 'Ba je ka'bets'a_rą xutari nga k'uaxje isennixtjin xi bi ndo, tunga bi kuánre.

41 'Ba Jesús kitsingojo:

—¡Xuta xi tjin nganda'e tsajainre kjuamakjainjín 'ba xtankoni! ¿Kjia'á= 'nda tjinnere nga kuatejñajin_nuų 'ba xukjuako_nuų? Ndekona ki'ndiri nga'e.

42 'Ba kionga chana'enbiu titsitiñat'are Jesús, isennixtjin xi bi ndo kiskanikja'at'a t'anangiu 'ba se 'etsujmeya=re. Tunga Jesús jatiko isennixtjin xi bi ndo 'ba kitsinda chana'enbiu 'ba kitsja nganire na'enre. 43 'Ba ngatsi'i niki kuakunre kjuajere Na'enchana.

Nga Jesús tsu ngani nga tjinnere nga kueya
Mt. 17:22-23; Mr. 9:30-32

'Ba yejerañu ngatsi'i xuta inyamakunre mé= xi Jesús tsa'en, 'bi kitsure xutare:

44 —Nda tasen ñojon mé= xi xin_nuų. Ki'ndire Xuta xi'iun kų̄angantsja xuta.

45 Tunga xutare bi kuankjinre mé= xi tsure, ngat'a bi kitsa'e'ndere nga kų̄ankjinre. 'Ba tsakjun nga mi'are Jesús nga ngatatsuyare kibiu.

Nga Jesús tsu 'yá= xi ngisa nk'a
Mt. 18:1-5; Mr. 9:33-40

46 'Ba kio xutare 'etuts'inre nga josiko xinkjin 'ba jonijmi ngat'are 'yá= xi ngisa nk'a kų̄an ngajinre. 47 Tunga Jesús kuankjinre mé= xi inyatsikja'etsjen inimare nchjabiu, 'ba kiskjebe jngu ki'ndi chi 'ba kitsik'ejñat'are yojore. 48 'Ba kitsure:

—Xi skjebetjo ki'ndibi ngat'a tsa'an, an kjebetjoną. 'Ba xi skjebetjoną an, 'ba=nde kjebetjo xi kitsikasenną. Kui kjuañu xi ngisa tumé chjire manu, kui= xi ngisa nk'a.

49 'Ba Juan kitsure:

—Maestru, kji'yeę jngu xi 'baxje isennixtjin xi bi nda nga ko ja'enri. Tunga kik'echja'nde_rį, ngat'a bi jngu xi tjenkona ña.

50 'Ba Jesús kitsingojore:

—Bi 'bechja'nde_ru, ngat'a xi bi stikena, ña= basekona.

Nga Jesús tsuyare Santiago 'ba ko Juan

51 'Ba kionga je matiña nixtjin nga Jesús tjinnere nga kuenijin ngani ngank'aa, 'ñu ye'e kakun nga kiji naxinanda Jerusalén. 52 'Ba kitsikasentitjun yak'a nchja xi tjenngire. 'Ba nchjabiu kiji jngu naxinanda chi xi tijñajinre nangi Samaria, tuxi kikajnginire nga'nde

ña kuan sikja'aya Jesús. 53 Tunga xuta xi tjin kio, bi kiskjebetjo, ngat'a be= nga Jesús 'ñu
mejénre kuaje naxinanda Jerusalén. 54 'Ba kionga xutare Santiago 'ba ko Juan kjint'e
ngat'are kibi, kitsure Jesús:
—Na'en, ¿a mejénri nga kuixiin nga ngat'etukajen ndi'i ngank'aa, tuxi sikjeni xutabi?
55 Tunga Jesús kitsiku'beya 'ba kitsuyare nchjabiu. 56 'Ba sa'e kiji kja'e naxinanda chi.

Nga Jesús fako nchja xi mejénre kuetjenngi
Mt. 8:19-22

57 Yejerañu inyafi ndiyo, jngu xuta kitsure Jesús:
—Na'en, an kjuitjenngira nituña nga k'uin.
58 'Ba Jesús kitsure:
—Tjiuba xi tjin ngi ngijño tjinre ngijo ña fikinyatjo, 'ba tjiunise xi tutjen ngank'aa tjinre
ndaba. Tunga Ki'ndire Xuta xi'iun, tsajainre nga'nde ña kuan sikja'aya nindaku.
59 'Ba 'batsa'en kitsu nganire ngijngu xuta:
—Ndetjenngina.
Tunga xutabiu kitsingojore:
—Na'en, ta'e'ndena nga titjunfara kuik'eyanijian na'enna.
60 'Ba Jesús kitsingojore:
—T'ejñe mik'ion nga kui ngat'eyanijin mik'en xinkjin. Tunga ji t'in, 'ba t'e nijmi nga je
tibatexuma Na'enchana.
61 'Ba ngijngu kitsure:
—Na'en, kuitjenngira, tunga titjunfara ta'e'ndena nga kuitsikixant'aa xi tjindu
ni'yana.
62 'Ba Jesús kitsingojore:
—Xi titsuba kicha xi bakjan nangiu 'ba kutsejen ngastun, tumé chjire ña batexuma
Na'enchana.

10

Nga Jesús tsikasen xi yachute ko kan jó

1 'Ba jaskan kibi, Na'enna ja'ajin ngiyachute ko kan jó xuta xi kja'ere ngayeje, 'ba jojó
jojó kitsikasentitjun ngayéje naxinanda 'ba nga'nde ña tjinnere kuaje kui. 2 'Ba kitsure
nchjabiu:
—Xuta xi tjin, jo=ni jngu tsujmi ntje xi 'ñu tse, tunga chuba mani chu'nda. 'Ba
'batsa'en tsu'ba chja'a_ru xi tse'e tsujmi ntjio, nga ngatatsikasen ngisa chu'nda tuxi
k'ueñajanni. 3 Tangiun jun 'ba tenijin kakun nga an tetsikasen_nuu joni chutsanga
ngajinre tjiundsejen. 4 Bi ch'o ton, ninga chitsa, ninga jnde. 'Ba bi bisen'ñu nga
site'nda_ru xuta ngaya ndiyo. 5 'Ba kionga kuitjas'ion jngu ni'ya, tite'ndatitjun 'ba tixun:
“Ngatjas'e kjuaxiu ni'yabi.” 6 'Ba tsa tjin kio xuta xi bakinre nga s'ere kjuaxiu, kui sakure
kjuaxiu xi tebo'o. Tunga tsa bi bakinre, ku'beya nganinu kjuaxiu xi tebo'o. 7 'Ba janda
tetsubo kui ni'yabiu, 'ba chino 'ba t'iu mé= xi kua'enu. Ngu xi tsa'exa bakin=re nga
sakure chjire. Bi xki ni'ya mangiun. 8 'Ba kionga kuitjas'ion jngu naxinanda, tsa tjin
kio xuta xi nda skjebetjonu, chino mé= xi k'ueyanu. 9 'Ba tindo xuta xi inyafesun kio
'ba 'ba t'in_ru: “Je tijña tiñanu jun ña batexuma Na'enchana.” 10 Tunga tsa kuitjas'ion
jngu naxinanda 'ba xuta xi tjin kio bi nda skjebetjonu, tangiun ngaya ndiyo 'ba t'in_ru:
11 “Ka'nda chojore naxinandanu xi je tsakajun ndsakui, 'betsujmee joni jngu chuba
ngat'a tsojon. Tunga ngatja'yo kibi, nga je tijña tiña ña batexuma Na'enchana.” 12 'Ba
xin_nuu. Kionga kjua'e nixtjin nga kuanre kjua ngasun'ndio, kui naxinandabiu ngisa=
tse kjuanima kjua'axtiu nga ko mare naxinanda Sodoma.

Nga Jesús nchja ngat'a tse'e xuta xi bi nt'e enre
Mt. 11:20-24

13 ’¡Nimaxuni ngat'anu jun, xi Corazín tsojon! ¡'Ba nimaxuni ngat'anu jun, xi Betsaida
tsojon! Ngat'a tsa xuta xi tse'e Tiro ko xi tse'e Sidón tsabe kjuakun xi kuán ngajinnu,
jeru nda'e kitsik'antjaiyani kjuafa'etsjenre 'ba ja'e ngani ngixkun Na'enchana. 'Ba
tsakaja najñu kjue 'ba tsik'endujin chojo nga'i tuxi kuakuni nga ba tjinre ngajin inimare.
14 Tunga nixtjin nga kụanre kjua ngasun'ndio, ngisa= tse kjuanima kuitjaxtiu nga ko
mare xuta xi tse'e naxinanda Tiro ko xi tse'e naxinanda Sidón. 15 'Ba jun xi Capernaum
tsojon, tsa manu nga stjunitjion ka'nda ngank'aa, tusa Na'enchana sik'etukajennu
ka'nda nga'nde ña kjua'a kjuanima xuta 'ba ña bi 'boya ndi'i.
16 'Ba kitsu nganire xutare:
—Xuta xi basen ñojonnu, an basen ñojonna̱. 'Ba xi tsikasent'axinnu, an
tsikasent'axinna̱. 'Ba xi tsikasent'axinna̱, tsikasent'axiin xi kitsikasenna̱.

Nga fa'e ngani xi yachute ko kan jó

17 'Ba 'ñu tsja inyamare nchja xi yachute ko kan jó nga ja'e ngani. 'Ba kitsure Jesús:
—Na'en, ka'nda isennixtjin xi bi nda tsik'etjusunni̱ kionga nukjuai̱ ja'enri.
18 'Ba Jesús kitsure:
—Jun. Ngu tsa'bia̱ nga chanayi Satanás kiska joni ndi'i cho'on nga jendibani ngank'aa.
19 An je kitsjanu kjua'ñu xi ngisa 'ñu tu 'bani ko xi tjinre xi stikenu. Kụan kuiyunio tjiuye
ko chanuya, 'ba tumé kụan si'onnu. 20 Tunga bi ngatjamatsjanu tsa isennixtjin xi bi ndo
tsik'etjusun ennu. Tusa ngatjamatsjanu nga je ja'ennu kua'indut'a ngank'aa.

Nga tsitsja Jesús
Mt. 11:25-27; 13:16-17

21 'Ba ndekuini chubabiu Jesús kitsejinre kjuatsja xi jendibani ngat'are Isennix-
tjintsjere Na'enchana 'ba kitsu:
—An tetsjara̱ kjuanda, Na'en, Na'en xi tse'e ngank'aa 'ba ko t'anangiu. Ngat'a
kik'ejñatsejen_ri xuta xi bi mare xujun mé= xi kik'ejña'mo_ri xuta nkjin kakun 'ba xi
mankjinre mé= xi tjin. Jun, Na'en, ngat'a 'ba=tsa'en kuatsjari.
22 ’Ngayéje xi tjin je kitsingantsjana̱ Na'enna̱. 'Ba tu'yá be 'yá= ni Ki'ndiu, tu Na'en sani
xi be. 'Ba tu'yá be 'yá= ni Na'en, tu Ki'ndiu sani xi be. 'Ba xuta xi mejénre kuakutsejenre
Ki'ndiu 'yá= xi Na'en, kui= xi skuexkun Na'en.
23 'Ba kio Jesús kitsiku'beya 'ba kiskutsejen'a xutare 'ba 'bi kitsut'axinre:
—Ndaxure xi be mé= xi jun te'yo. 24 Ngu an xin_nuụ nga 'ñu nkjin profeta ko rey
xi kis'e nixtjin kuatse jan kuamejénre tsabe mé= xi te'yo nganda'e, tunga bi tsabe. 'Ba
kuamejénre yasen ñojon mé= xi tenu'yo nganda'e, tunga bi kjint'e.

Nga Jesús 'bejña kjuakusun ngat'a tse'e xuta xi tse'e Samaria xi nda xuta

25 Jngu nixtjin jngu chjine kjuatexuma tsisetjen tuxi skut'ayakoni Jesús, 'ba tsiningi-
yare:
—Maestru, ¿mé= xi tjinnere nga sa'aạn tuxi s'ẹninạ kjuabenichun xi bi fet'a?
26 'Ba Jesús kitsingojore:
—¿Mé= xi kua'indut'a kjuatexuma? ¿Mé= xi 'bexkiye?
27 'Ba chjine kjuatexuma kitsingojo:
—“Timején Na'enchana xi Na'enri ko ngayéje inimari, ko ngayéje yojori, ko ngayéje
nga'ñuri 'ba ko ngayéje kjuafa'etsjenri.” 'Ba: “Timején xingi jotsa'en nimején yojori.”
28 'Ba Jesús kitsure:
—Je nda kjiniguaje. Tsa si'en kibi, s'ẹ=ri kjuabenichun.
29 Tunga chjine kjuatexuma mejénre yaku nga kixi sejña ngixkun Na'enchana, 'ba
tsiningiya nganire Jesús:
—'Ba ¿'yá= xi xingia̱?
30 'Ba 'batsa'en Jesús kitsingojore:

—Jngu xuta 'etju naxinanda Jerusalén nga tifijenya ndiya xi fi Jericó. 'Ba yak'a nchja cheje kisatejin, 'ba kui kiskjebe ka'nda najñu xi yaja 'ba ye'ere ka'nda nga kitsik'enya, 'ba kiji. 31 'Ba tu kio fa, jngu na'mi jendibajen ndiyabiu ngayeje, tunga kionga tsabe xuta xi kio tikijña, ja'a xi ngijngu ngatere ndiyo. 32 'Ba nde ja'e nga'ndebiu jngu xuta levita ngayeje. 'Ba kionga tsabe xuta xi kio tikijña, ja'a xi ngijngu ngatere ndiyo. 33 Tunga jngu xuta xi tse'e Samaria xi tifa'a ndiyabiu ja'e ña tikijña kui, 'ba kionga tsabe, ja'animare. 34 'Ba kitsitiñat'are 'ba kitsikire ña onre ko aseti 'ba ko binu, 'ba yaxtejun najñu. 'Ba kitsik'ejñakjare tjiunaxin xi tjenko 'ba kiko ni'ya ña tsikja'aya xuta xi xin inyafi, 'ba kio kuakuenda. 35 Nga kuanyujun, kionga je tifi xuta xi tse'e Samaria, ts'axje jó ton denario 'ba kitsjare xuta xi tse'e ni'yo, 'ba kitsure: "Tikuendachi xutabi. 'Ba ngayéje xi sikjeya ngisai, kionga kjua'e ngañaą k'uechjirą." 36 Nda tjin tsu'ba —kitsu Jesús—. ¿Ñáre ngaján nchjabi mari ji nga xinkjin xuta xi kisatejin chacheje?

37 'Ba kui kitsu:

—Xuta xi ja'animare kui.

'Ba Jesús kitsu ngani:

—T'in 'ba 'ba nde ti'en ngayeje.

Nga Jesús fikun Marta ko María

38 'Ba Jesús janda kiji 'ba echu jngu naxinanda chi. 'Ba kio jngu chjun xi Marta 'mi kiskjebetjo ngaya ndaba. 39 'Ba Marta tjin jngu ndichja xi María 'mi, xi tsik'ejñat'a ndsaku Jesús nga tibasen ñojonre mé= xi titsu. 40 Tunga Marta, bi tjima'are ngat'are xa xi tjin i tjin janre. 'Ba kitsitiñat'are Jesús, 'ba kitsure:

—Na'en, ¿a bi techutsejen nga ndichjaą ti'bene tajnguną ngayéje xo? 'Ba t'in_ri nga ngatasekochiną.

41 Tunga Jesús kitsingojore:

—Marta, tjimafo=ri 'ba tjimandusinri ngat'are 'ñu nkjin tsajmi xi teñe'en. 42 Tunga tu jngu sani xi 'ñu machjen, 'ba María ja'ajin kui, 'ba tu'yá kjua'are.

11

Nga Jesús bakuya jotsa'en chukua Na'enchana
Mt. 6:9-15; 7:7-11

1 Jngu nixtjin Jesús tifako Na'enchana jngu nga'nde; 'ba kionga je jet'are, jngu xutare kitsure:

—Na'en, takuyaniį jotsa'en chukua Na'enchana, jotsa'en Juan yakuyare xutare.

2 'Ba Jesús kitsure:

—Kionga xuko Na'enchana, tixun:

Na'en, ngatja'yakun ja'enri.
Ngatjama nga'e jngu nga'nde xi batexumai.
3 Ta'eniį niñu xi nyujun nyujun machjenniį.
4 Tichat'aniį jeniį,
ngat'a jįn 'ba nde nichat'a_riį ngatsi'i xi ch'o tsikoniį.
'Ba bi ba'e'nde nga xut'áyakoniį.

5 'Ba Jesús 'ba nde kitsu ngisa ngayeje:

—Tsa tjin ngajinnu jngu xi ngamasen nistjen kjua'ekun amigure 'ba 'bi kuetsure: "Amigu, tikeyana ján niñuxtila, 6 ngat'a ja'ekunnaą jngu amiguną xi kjin jendibani 'ba tsajainnaą xi sja_raą xi skine." 7 Tsa 'ba sa'en, xuta xi ngijngu xi tijña ngaya ndaba singojore: "Bi nistinaą. Je tichja xuntjo, 'ba an ko ki'ndinaą je tetsju yijiį. Bi nde ma bisetjenñaą nga sjaraą mé= xi techja'anaą." 8 An xin_nuų, ninga tsa bi kuisetjen nga sjare mé= xi timi'are xutabiu ngat'a amigure mani, tunga kuisetjen= ngat'a 'ñu si'a titsa'en xutabiu, 'ba sjare ngayéje xi machjenre. 9 'Ba an 'ba nde xin_nuų ngayeje: Chjo'o, 'ba Na'enchana sjanu. Tinyisjo, 'ba kųasjainu. Tikjanio xuntjo 'ba stju'inu. 10 Ngat'a ngatsi'i

xi mi'a, kui= xi xuntsja. 'Ba xi mangisjai, kui= xi masjaire. 'Ba xi tsikjane xuntjo, kui= xi tju'ire.

11 '¿A tjin ngajinnu jngu na'en xi tu tjiuye sjare ki'ndire, kionga skui'are tjiuti? 12 'Ba tsa chjo skui'are, ¿a tu chanuya sjare? 13 Tsa ka'nda jun xi ch'okun manu ba'e_ru xi nda ki'ndinu, jófa ni Na'ennu xi tijña ngank'aa ngisa sjare Isennixtjintsjere xuta xi skui'are —kitsu Jesús.

Nga Jesús nchja ngat'a tse'e chanayi Beelzebú
Mt. 12:22-30; Mr. 3:19-27

14 'Ba jngu nixtjin Jesús ti'baxje jngu isennixtjin xi bi nda xi kitsin̲imá jngu xuta, 'ba kionga isennixtjin xi bi ndo je 'etjukajinre xutabiu, kuán kinchja ngani. 'Ba xutankjiun 'ñu kuakunre. 15 Tunga tjin yak'a xi 'bi kitsu:

—Xutabi ma 'baxje isennixtjin xi bi nda ngat'a Beelzebú xi ngakure isennixtjin xi bi ndo kitsjare kjua'ñu.

16 'Ba tuxi skut'ayakoni Jesús, kja'e xuta tsi'are nga sa'en jngu kjuakun xi kuakutsejen nga Na'enchana kitsikasen. 17 Tunga Jesús be= mé= xi inyatsikja'etsjen nchjabiu, kui kjua kitsunire:

—Joni nituñare nangi ña batexuma jngu rey. Tsa skjanko xinkjin xuta xi tjin kio, ndekui sikjekjuani mé= xi tjin nangire. 'Ba tsa xuta xi tjin ngaya jngu ni'ya ku̲astike xinkjin, ngu bi tsé ku̲anre. 18 'Ba nde 'ba= tsa'enni ngat'are chanayiu. Tsa ndekuini Satanás k'uaxjeni yojore, ¿jótsa'en tsé xukjuanire nga kuatexuma? 'Ba texia̲n, ngat'a temixun=ñu nga chanayi Beelzebú kitsjana̲ kjua'ñu tuxi ma 'baxjeña̲a̲ isennixtjin xi bi nda. 19 'Ba tsa kjua'ñure chanayi Beelzebú te'baxjekoña̲ isennixtjin xi bi nda, jotsa'en nga temixun, ¿'yá= tse'e kjua'ñu xi 'baxjekoni isennixtjin xi bi nda xi tjennginu? Ngu ndekui nchjabiu bakutsejenni nga bi kixi tetsubo. 20 Tunga tsa kjua'ñure Na'enchana te'baxjekoña̲ isennixtjin xi bi nda, kui xi tsunire nga je ngajinnu tijña kjua'ñure Na'enchana nga tibatexuma.

21 'Ba kionga jngu xuta xi 'ñu taja tjindare yojore ko kicha nga titsikuenda ndaba, ngu, tu'yá ku̲an siko mé= xi tjinre. 22 Tunga tsa ngijngu xi ngisa 'ñu taja nga ko mare kui kjua'e 'ba sa'enre, kjua'are kicha xi tjima'ñut'a kakun xutabiu, 'ba kuekja'a mé= xi tjin ngaya ndaba, 'ba kuakjanya.

23 'Xi bi an makona̲, kui= xi stikena̲. 'Ba xi bi minyakona̲, kui= xi 'betsojoba.

Nga isennixtjin xi bi nda fa'e ngani nga'ndere
Mt. 12:43-45

24 'Ba kionga jngu isennixtjin xi bi nda 'betukajinre jngu xuta, 'bajmesun nga'nde kixi nga mangisjai nga'nde ña ku̲an sikja'aya. 'Ba kionga bi masjaire, tsu: "Tusa kjui ngaña̲ ni'yana̲ ña 'etjuña̲." 25 'Ba kionga fa'e ngani, be nga je kis'echa 'ba je nda chun nga fa'as'en ngani. 26 'Ba kio fikja'a ngiyatu isennixtjin xi bi nda xi ngisa ch'okun ngisa nga ko mare kui, 'ba ngatsi'i fa'as'enjinre xutabiu. 'Ba xutabiu ngisa ch'okun ma nga ko mare ngatitjunre.

27 Yejerañu Jesús titsu kibi, jngu chjun xi s'ejñajinre xutankjiun kitsu nga kiski'ndaya:

—¡Ndaxure chjun xi kitsjari kjuabenichun 'ba kitsikakiri!

28 'Ba Jesús kitsingojore:

—Tusa, ¡ndaxure xi basen ñojon enre Na'enchana 'ba tsik'etjusun!

Nga Jesús nchja ngat'a tse'e xuta xi mejénre skue kjuakun
Mt. 12:38-42; Mr. 8:12

29 'Ba kionga je ngisa 'ñu inyamañajan ngisa xuta, Jesús 'etuts'inre nga kitsu:

—Xuta xi tjin nganda'e ch'okun. Inyami'a nga skue jngu kjuakun, tunga tu kui= xi kuánre xuta chinga profeta Jonás nixtjin kuatse jan, tu kui sani kjuakunbiu xi

s'ejñatsejenre. 30 Ngat'a jotsa'en kuánre Jonás kis'ejñatsejen kjua'ñure Na'enchana nga-
jinre naxinanda Nínive, 'ba=nde mé= xi kuanre Ki'ndire Xuta xi'iun s'ejñatsejen kjua'ñure
Na'enchana ngajinre xuta xi tjin nganda'e ngayeje. 31 'Ba reina xi yatexuma nangi
Sabá 'ba=nde kuisetjen ko xuta xi tjin nganda'e, kionga kjua'e nixtjin nga kuanre kjua
ngasun'ndio. 'Ba kui= xi skanineje xuta xi tjin nganda'e, ngat'a 'ñu= kjin jendibani nga
ja'ekasen ñojon kjuafa'etsjenre Salomón. Tunga xi tijña nga'e ngisa= je ngisa nga ko
mare Salomón. 32 'Ba xuta xi tsik'endu Nínive kuisetjen ko xuta xi tjin nganda'e, kionga
kjua'e nixtjin nga kuanre kjua ngasun'ndio. 'Ba kui= xi skanineje xuta xi tjin nganda'e,
ngat'a kitsik'antjaiya kjuafa'etsjenre 'ba ja'e ngani ngixkun Na'enchana kionga Jonás
kitsikja'axtiuyare enre Na'enchana. Tunga xi tijña nga'e ngisa= je ngisa nga ko mare
Jonás.

Nga Jesús nchja ngat'a tse'e ndi'i xi tsitsejenre yojona
Mt. 5:15; 6:22-23

33 'Tsajain xi baka jngu ndi'i 'ba 'bejña'mo asa 'bejñangi jngu kaxa. Tusa 'bejña nk'a,
tuxi kuatsejennire xuta xi kjua'as'en ni'yo. 34 'Ba tuxkuin jo=ni jngu ndi'i xi tsitsejenre
yojori. 'Ba mani, tsa tuxkuin nda, ngayéje yojori matsejenre. Tunga tsa tuxkuin bi
nda, ngayéje yojori tjijñu=re. 35 Chutsejen_ri nga ndi'i xi tjin ngajinri bi xi jñu ngatjama.
36 'Bamani, tsa ngayéje yojori tjinre ndi'i 'ba nimé xi jñu tjin, kuatsejenntsjai joni jngu
ndi'i xi 'ñu ti nga tsitsejenri —kitsu Jesús.

Nga Jesús bangi xuta fariseo ko chjine kjuatexuma
Mt. 23:1-36; Mr. 12:38-40; Lc. 20:45-47

37 'Ba kionga Jesús je jet'are nga kinchja, jngu xuta fariseo kitsikjint'e nga kuekakjenko
ndaba. 'Ba Jesús ja'as'en ndaba xutabiu 'ba tsik'ejñat'a yamixo. 38 'Ba xuta fariseo tu 'ba=
kuánre, kionga tsabe nga Jesús bi yanejun titjun ntsja nga kuakjen jo tsu kjuachingare.
39 'Ba Na'enna Jesucristo kitsure:

—Jun xi xuta fariseo kuon, jun jo=ni tasa ko tiba xi tu ngasun nk'are jejun, tunga kitse
ngajin kjuafa'etsjennu kjuacheje ko kjuach'okun. 40 ¡Xuta xtan! ¿A bi 'yo nga xi kitsa'en
ngandetsiun, ndekui kitsa'enni ngaya? 41 Tunga ta'e kjuatjo_ru xuta nimą xi tjin ngajin
inimanu, 'ba 'batsa'en kuatsjekjinñu ngixkun Na'enchana.

42 '¡Nimaxuni ngat'anu xuta fariseo! Ngat'a ninga ba'e_ru Na'enchana diezmore
ngayéje kuya tsujmi ntje xi tsjare jnda xi chine joni menta ko ruda, tunga nichiyajinñu
nga kixi kuon ngixkun Na'enchana 'ba nga s'enu kjuanimejenre Na'enchana. Ki=bi xi
tjinnere si'on tsakaiñu, 'ba bi sichiyajiun nga si'on xi yak'a.

43 '¡Nimaxuni ngat'anu xuta fariseo! Ngat'a 'ñu matsjanu nga 'betsubasun yaxile xi
inyatitjun ni'ya sinagoga, 'ba 'ñu matsjanu nga nda nite'ndanu ngajin ndetsin ngayeje.

44 '¡Nimaxuni ngat'anu! Ngat'a jun jo=ni tsju xi bi 'yare, xi xuta minyane ninga bi be
—kitsu Jesús.

45 'Ba 'batsa'en jngu chjine kjuatexuma kitsure:

—Na'en, nga 'ba sji, 'ba=nde ch'o mani jin ngayeje.

46 'Ba Jesús kitsu:

—¡Nimaxuni ngat'anu jun ngayeje chjine kjuatexuma! Ngat'a nika'anijinñu xuta ch'a
xi bi xukjuakore. Tunga jun, nijnguú najma ndso niko.

47 '¡Nimaxuni ngat'anu! Ngat'a jun nindo tsjure nchja chinga profeta xi xuta chinganu
kitsik'en. 48 'Ba 'batsa'en bakukixiu nga tjijngu kakún jo kitsa'en xuta chinganu. Ngat'a
kui kitsik'en nchja chinga profeta 'ba jun nindo tsjure.

49 'Kui kjuañu Na'enchana xi mankjinre ngayéje xi tjin 'bi kitsuni: "Sikasen_rą nchja
chinga profeta ko apóstol xutabiu, 'ba yak'a xi sik'en 'ba yak'a xi sjenngike." 50 'Ba
Na'enchana sijere kuenda xuta xi tjin nganda'e ngat'are jin xi 'esten ngatsi'i nchja
chinga profeta ka'nda nga kuanda ngasun'ndio 'ba ka'nda nganda'e. 51 Ch'anira jinre

Abel, ka'nda tse'e Zacarías xi kjinik'en ngamasen ndetsin 'nda ña tijña altar ko ningu.
Kui kjua xinni_nuu nga sijere kuenda xuta xi tjin nganda'e ngat'are ngayéje kibiu.
52 '¡Nimaxuni ngat'anu jun chjine kjuatexuma! Ngat'a je kjinitsojon llave xi kje'ikoni
xuntja ña tijña kjuafa'etsjen. Tunga ni jun bitjas'ion ninga bi ba'e'nde_ru xuta xi mejénre
kjua'as'en —kitsu Jesús.
53 'Ba kionga Jesús kitsu kibi, 'ñu kuastire chjine kjuatexumo ko xuta fariseo. 'Ba
tsaka'anire nixtjinbiu nga 'et'asire Jesús 'ba tsiningiyare ngat'are nkjin kuya tsajmi.
54 'Ba kiskutsejenxinre tsa Jesús kuinchja jngu en xi bi 'batjin, tuxi kuan kuangini.

12

Nga Jesús nchja ngat'a tse'e kjuajó nkjain

1 'Ba kionga 'ñu nkjin mi xuta je kuañajan ka'nda inya'be'nyu'ñu xinkjin, Jesús
'etuts'inre nga xutare tjun jako, 'ba kitsure:
—Tikuendo yojonu ngat'a tse'e kjuajó nkjainre xuta fariseo. Bi 'ba ngatjamo jo ma
na'yu san nga tsisan xinkjin kionga 'batjijinre. 2 Ngat'a tsajain xi 'mo tijña xi bi xiare,
'ba tsajain xi tijña'mo xi bi s'ejñatsejen. 3 Kui kjuañu, ngayéje xi tsixun ña jñu, nga
nixtjin kjuinu'yare. 'Ba ensen xi kik'in_ru xingiu, ka'nda ngatsja ni'ya xi'ndaya nga
kjuinu'yare.

Nga Jesús bakuya 'yá ngat'a tse'e kjuikuncha
Mt. 10:28-33; 12:32; 10:19-20

4 ''Ba jun amiguna, xin_nuu nga bi kun_ru xi tu yojo mare tsik'en, 'ba jaskan tumé nde
tsiko ngisani. 5 Tusa xin_nuu 'yá= xi kjuikuncho. Tjikuncho xi jaskan nga tsik'en yojo,
tjinre kjua'ñu nga tsikasen nga'nde ña fa'a kjuanima xuta 'ba ña bi 'boya ndi'u. Jun, kui=
xi tjikuncho.
6 '¿A bi sateña ón tjiunise ki'ndi nga tu jó sa ton xkua? Tunga Na'enchana nijnguú
tjiunisebiu chiyajinre. 7 'Ba ka'nda ngayéje ntsjare nindakú tjixkire kui. Kui kjuañu bi
kunñu, ngat'a jun ngisa= chji_ru nga ko mare nkjin tjiunise.
8 ''Ba xin_nuu, ngatsi'i xi sikixiya ngixkun xuta nga tsa'an, 'ba=nde Ki'ndire Xuta
xi'iun sikixiya ngixkun ankjelere Na'enchana nga tse'e ngayeje. 9 Tunga tsa tjin xi bi
sikixiya ngixkun xuta nga tsa'an, 'ba=nde bi sikixiyaa ngixkun ankjelere Na'enchana
nga tsa'an ngayeje.
10 ''Ba ngatsi'i xi ch'o kuetsure Ki'ndire Xuta xi'iun, kuachat'are. Tunga xi ch'o
kuetsure Isennixtjintsjere Na'enchana, bi nde kuachat'anire.
11 ''Ba kionga kuechaninu nga kuannu kjua ni'ya sinagoga asa ngixkun chikun asa
ngixkun xutaxa, bi nikjo ngat'are jótsa'en kjuinukjuantjo yojonu asa mé= en xi kuixun.
12 Ngat'a kui chubabiu Isennixtjintsjere Na'enchana kuakuyanu mé= en xi machjen nga
kuixun —kitsu Jesús.

Nga Jesús nchja ngat'a tse'e xuta xi 'ñu mejénre kjuanyina

13 'Ba kio jngu xuta xi sejñajinre xutankjiun kitsure:
—Maestru, 'ba t'in_ri nts'ia nga ngatakjanyakona mé= xi 'ejña na'enni.
14 Tunga Jesús kitsure:
—Na'en, ¿'yá= xi kitsja xana nga juez kuan ngajinnu, asa jngu xuta xi kuakjanya mé=
xi tjinnu?
15 'Ba kitsu ngisare xuta xi kio inya:
—Chutsijon 'ba tikuendo yojonu. Bi nimijion mé= xi tjinre xuta xi yak'a. Nisi 'ñu nkjin
tsajmi tjinre jngu xuta, bi tsajmire xi sik'ejñakunre.
16 'Ba Jesús 'ejñare jngu kjuakusun, 'ba kitsu:
—Kis'e jngu xuta nyina xi 'ñu nda chan kitsja nangire. 17 'Ba 'bitsa'en kitsikja'etsjen:
"¿Mé= xi sa'aan? Ngat'a tsajainna nga'nde ña k'uejñatjaa chan xi kisakuna." 18 'Ba

'batsa'en xutabiu kitsu: “Kui=bi xi sa'aan. Sikixuyaa ni'ya ña minyatjaa chan, 'ba kja'e xi ngisa= 'ñu ya'e sinda ngañaa. 'Ba kio kuinyatjaa channa 'ba ko ngayéje xi tjinna. 19 'Ba sa'e xin_ra yojona: Ne tsé tsajmi inyatjona, 'ba nkjin= nu kuanre. Sikja'aya 'ba kuechia 'ba s'ia 'ba sitsjakua ngasun'ndio.” 20 Tunga Na'enchana kitsure: “Xuta xtan, kui nistjenbi kueye. 'Ba xi inyatjori, ¿'yá= tse'e kuan?” 21 'Ba= mare xuta xi nga'e ngasun'ndio 'bendutjo kjuanyina, tunga nima= nini ngixkun Na'enchana —kitsu Jesús.

Nga Jesús bakuya nga Na'enchana tsikuenda ki'ndire
Mt. 6:25-34

22 'Ba sa'e kitsure xutare:

—Kui kjuañu 'ba xin_nuu nga bi nikjo ngat'are mé= xi machjennu nga kuetsubachun nga'e ngasun'ndebi, mé= xi xino. 'Ba nde bi nikjo ngat'are mé= xi machjenre yojonu, mé= najñu xi xojo. 23 Ngat'a kjuabenichunnu, kui= xi ngisa chjire nga ko mare xichine. 'Ba yojonu, kui= xi ngisa chjire nga ko mare najñu. 24 Chutsejen_ru kjuakusun ngat'a tse'e tjiundia. Kui bi 'bentje, ninga bi minyaku chan, 'ba nde tsajainre ni'ya ña minyatjo xichinere. Tunga Na'enchana tsikjén. 'Ba jun, ¿a bi ngisa chji_ru nga ko mare tjiunisio? 25 'Ba ninga tsa 'ñu sikjo ngat'anu, bi kuannu k'uetjun_ru ngijngu nda ngisa kjuabenichunnu. 26 Ngu tsa bi manu ña'an mé= xi ichi, ¿ánñu mafoninu ngat'are tsajmi xi yak'a?

27 ’Chutsejen_ru kjuakusun ngat'a tse'e jotsa'en mank'a naxu. Bi tsa'exa 'ba bi tsinda nachjun. Tunga an xin_nuu nga ninga rey Salomón xi ngisa 'ñu nyina kuán nixtjin kuatse jan, bi 'ba kun najñu tsakaja joni naxu. 28 Tsa Na'enchana tsja tsikun naxu xi tjin nganda'e ngijña 'ba xi nyujunni kuiti, ¿a bi ngisa sjanu najñu xi xojo jun xi ngisa 'ñu chji_ru nga ko mare naxu? ¡Jun xi chuba makjainnu! 29 'Ba mani, bi nikjo nga kuinyisjo mé= xi xino asa mé= xi s'iu. 30 Ngat'a ngatsi'i xuta xi tjin ngasun'ndio mangisjai tsajmibi, 'ba Na'ennu je be nga machjennu tsajmibiu. 31 Tusa tinyisjo nga si'on jotsa'en mejénre Na'enchana ña batexuma, 'ba sakunu ngayéje tsajmibi ya'aniñu.

Nga Jesús bakuya ngat'a tse'e kjuanyino
Mt. 6:19-21

32 'Ba Jesús kitsure:

—Jun xi ki'ndi chutsangana xin_nuu, bi kun. Ngat'a Na'ennu tsja tjinre nga tsja'nde nga kuatexumako ña tibatexuma. 33 Tateño mé= xi tjinnu 'ba ta'e_ru xuta nima. Tsa 'ba si'on, sakunu chitsa xi bi machinga, 'ba ko kjuanyina xi bi fet'a ngank'aa, ña chacheje bi ma fechu ninga tjiuxabi bi ma tsikjekjua. 34 Ngat'a ña tijña kjuanyinanu, 'ba=nde kio tijña inimanu.

35 ’Chojo najñunu tuxi tetsubandañu 'ba nda titikoni ndi'inu. 36 'Ba ngatjamo joni chu'nda xi inyakuyare xi naire xi ndaba kjuabixan kafi, meni kionga xi naire kjua'e ngani ndaba 'ba sikjane xuntja ni'ya, chu'ndabiu ta'a skje'ire. 37 Ndaxure chu'nda xi tjindukun kionga kjua'e xi naire. Kjuakixi= xi xin_nuu nga xi naire k'uekungi najñu tjiare 'ba sik'endut'a yamixare nga k'ueyare xichine. 38 Ndaxure chu'ndabiu, tsa tjindukun kionga kjua'e xi naire, ninga tsa masen nistjen asa tsa je tjis'e isen. 39 Ngatja'yo kibi: Tsa xuta xi tse'e ni'yo be jó fa chun kjua'e chacheje ndaba, bi sja'ndere nga chachojo kuakjanngi ndaba. 40 'Ba=nde tetsubandantsjo jun ngayeje, ngat'a Ki'ndire Xuta xi'iun kjua'e kionga jun bi techuya_ru.

Nga Jesús 'bejña kjuakusun ngat'a tse'e chu'nda xi kixi fiko xare
Mt. 24:45-51

41 'Ba Simón Pedro tsiningiyare Jesús:

—Na'en, kjuakusunbi xi te'bejñanii, ¿a tu jin= kik'innii, asa ngatsi'i xuta?

42 'Ba Na'enna Jesucristo kitsure:

—¿'Yá= ngakure chu'nda xi kixi fiko xare 'ba xi nkjin kakun, kui= xi naire sik'enda nga kui xi sjare xichine chu'nda xi yak'a nga chubare fa? 43 ¡Ndaxure chu'nda xi 'ba titsa'en kionga kjua'e naire! 44 'Ba xinkixi_nuu̱ nga naire sik'enda ngayéje xi tjinre. 45 Tunga tsa chu'ndabiu 'bitsa'en sikja'etsjen: “Naina̱ k'uandaya=ngisare nga kjua'e”, 'ba sa'e kuajare chu'nda ko yanchjin chu'nda xi yak'a, 'ba kuakjen 'ba k'ui 'ba ku̱ach'i; 46 'ba nixtjin nga bi skuyare 'ba chu̱ba̱ xi bi be, kjua'e ngani naire chu'ndabiu. 'Ba naire 'ñu sikja'a kjuanima 'ba ngusun siko joni xuta xi bi makjainre ngat'a tse'e Na'enchana.

47 'Ba chu'ndabiu xi be mé= xi mejénre xi naire tunga bi 'bejñanda ninga bi tsik'etjusun mé= xi mejénre xi naire, nkjin ndiya s'e̱re. 48 Tunga chu'nda xi bi be mé= xi mejénre xi naire 'ba kitsa'en mé= xi machjen nga ku̱anre kjua, kui= xi chuba ndiya s'e̱re. Kui xi tse kitsa'ere, tse xja'are; 'ba nde kui xi tse kuangantsja, 'ba=nde ngisa tse xja'are.

Nga Jesús tsu nga xuta tsakjanya ngat'are kui
Mt. 10:34-36; 16:1-4; 5:25-26; Mr. 8:11-13

49 'An ja'ek'ets'ia̱ ndi'i xi tsitsje ngasun'ndio 'ba 'ñu mejénna̱ nga kuiti tsakaiñu —kitsu Jesús—. 50 Tunga tjinnere nga kjua'axtia̱ jngu kjuanima xi ne 'ñu, 'ba 'ñu tjimafona̱ ka'nda nga kjua'e nixtjin nga k'uetjusun kibiu. 51 ¿A nikja'etsjenñu nga kjuaxiu ja'ek'ejñaa̱ ngasun'ndebi? Xin_nuu̱ nga junjun, tusa ja'ekakjanyaa̱ xuta. 52 Ngat'a ch'anira nganda'e tsa ón mani xuta xi tjinduya ngaya jngu ni'ya, kuakjanya: xi ján mani skjanko xi jó mani, 'ba xi jó mani skjanko xi ján mani. 53 Jó ya s'e̱. Xi na'en ma ku̱astike ki'ndi xi'inre; 'ba xi ki'ndi xi'in ma ku̱astike na'enre; xi na ma ku̱astike ki'ndi chjunre; xi ki'ndi chjun ma ku̱astike nare; xi nachi'ya ma ku̱astike kja'ndare; 'ba xi kja'nda ma ku̱astike nachi'yare.

54 'Ba Jesús 'ba nde kitsure xutankjiun:

—Kionga 'yo nga ndiba yufi, mixun: “Kua'a tsi”, 'ba 'ba ma. 55 'Ba kionga tsejen manu jngu ntjo sje, mixun: “Ku̱asje”, 'ba 'ba ma. 56 ¡Xuta xi jó nkjon! Mankjinnu mé= xi matsejen ngank'aa ko t'anangiu. Tunga, ¿ánñu bi kjimankjinninu xi tis'ejñatsejen nixtjin nga tetsuba?

57 'Bi machjen nga jngu juez kuetsunu mé= xi kixi ngixkun Na'enchana —kitsu ngisa Jesús—. 58 Kionga ji ko xi tibangiri temangiu ngixkun xutaxa, t'endakue kjua yejerañu nga tjenko ngisai ngaya ndiyo, tuxi bi kuekoniri ngixkun juez. Ngat'a tsa ngixkun juez kuekori, xi juez singantsja nganiri ngaya ntsja xi tsikuenda nduyo 'ba kui kuayari nduyo. 59 'Ba xinra̱ nga bi k'uetji kio ka'nda nga k'uechji ngayéje ton xi tjenri.

13

Nga Jesús bakuya nga xuta tjinnere sik'antjaiya kjuafa'etsjenre 'ba kjua'e ngani ngixkun Na'enchana

1 'Ba kui nixtjinbiu kio inya xi ye'ere nijmi Jesús mé= xi kuata'en yak'a xuta xi tse'e Galilea. Xutabiu inyatsa'en tjiuba xi kjuatjo tse'e Na'enchana. 'Ba Pilato 'exa nga kjinik'en xutabiu. 'Ba kio ts'atjijinre jinre tjiuba ko xi tse'e xutabiu.

2 'Ba Jesús kitsu:

—¿A nikja'etsjenñu nga 'ba kuata'en xutabiu kui kjua ngisa tse je tjinnire nga ko mare ngatsi'i xuta xi yak'a xi tse'e Galilea? 3 An xin_nuu̱ nga junjun —kitsu Jesús—. 'Ba jun, tsa bi sik'antjaiyo kjuafa'etsjennu 'ba kjua'e ngañu ngixkun Na'enchana, 'ba=nde tsa'en kueyo ngatsi'u ngayeje. 4 'Ba ngat'a tse'e xi tjio'on ján jesun kionga torre tse'e Siloé kiskanere, ¿a nikja'etsjenñu nga 'ba kuánre xutabiu kui kjua ngisa tse je tjinnire nga ko mare ngatsi'i xuta xi yak'a xi tse'e naxinanda Jerusalén? 5 An xin_nuu̱ nga junjun. 'Ba jun, tsa bi sik'antjaiyo kjuafa'etsjennu 'ba kjua'e ngañu ngixkun Na'enchana, 'ba=nde tsa'en kueyo ngatsi'u ngayeje.

6 'Ba Jesús 'ejña kjuakusunbi, 'ba kitsu:

—Jngu xuta tjintjejinre jngu ya higo ngajin ña tjintjere uva, 'ba kikutsejenre tsa yabiu
je yajare tu higo, tunga nijnguú kuasjaire. 7 'Ba meni jako xuta xi tsikuenda ña tjintjere
uva, 'ba kitsure: “Je ján nu tjinre nga fa'ekangisjaa̱ ture ya higobi, 'ba nijnguú masjaina̱.
Tichasin, ngat'a tu kjuatjo= titsikjengi nga'ñure nangiu.” 8 'Ba xi tsikuenda ña tjintjere
uva kitsingojore: “Na'en, ta'e'ndena nga ngatasen ngisa nubi. Kuakjanndai_ra̱ tuts'in
'ba kuinyangi_ra̱ nangi jma. 9 'Ba tsa sja tu nu xi ndiba, nda tjin. Tunga tsa bi sja, ku̱an
stisun.”

Nga Jesús tsinda jngu chjun nixtjin nga nikja'aya

10 Jngu nixtjin nga nikja'aya, Jesús tibakuya enre Na'enchana ngaya jngu ni'ya
sinagoga. 11 'Ba kio tijña jngu chjun xi kuatjio'on ján nu tjinre nga tji'me. Jngu isennixtjin
xi bi nda kitsitsitinre 'ba bi nde ma basen kixini. 12 'Ba kionga Jesús tsabe chjunbiu,
kinchjare 'ba kitsure:

—Na, je kuandai ngat'are chi'in xi kunri.

13 'Ba Jesús yanere ntsja chjunbiu, 'ba ndekuini chubabiu tsakasenkixi ngani 'ba
'etuts'inre nga kitsichjire Na'enchana. 14 Tunga xi ngakure ni'ya sinagoga kuastire,
ngat'a Jesús kitsinda chjunbiu nga nixtjin nga nikja'aya. 'Bi kitsu nga jako xuta:

—Jon nixtjin tjin nga ma ña'axa. Ngu kui nixtjinbiu ndibo nga ku̱ando, 'ba bi nixtjin
nga nikja'aya.

15 'Ba Jesús kitsingojore:

—¡Xuta xi jó nkjon! ¿A bi chjundo tjiuba xi tjinnu nga nixtjin nga nikja'aya, nga
menik'iu nanda? 16 'Ba chjunbi xi ntjere Abraham kuán, xi je tjio'on ján nu tjinre nga
chanayi Satanás tjita'ñure nga kitsja chi'inre, ¿a bi machjen nga xjunda ninga tsa nixtjin
nga nikja'aya?

17 'Ba kionga Jesús je kitsu kibi, kuasubare ngatsi'i xuta xi stike. Tunga ngatsi'i
xutankjiun kuatsja yeje kjuakun xi Jesús tsa'en.

Nga Jesús 'bejña kjuakusun ngat'a tse'e xujma mostaza ko na'yu sanre niñuxtila
Mt. 13:31-33; Mr. 4:30-32

18 'Ba kio Jesús kitsu:

—¿Mé= xi mangusun ña batexuma Na'enchana? 'Ba ¿mé= xi singusunkua̱a̱? 19 Jo=ni
jngu xujma mostaza xi kiskjebe jngu xuta 'ba 'entje ngijñare. 'Ba kuank'a xujmo 'ba jngu
ya kuán, 'ba tjiunise xi tutjen ngank'aa ja'etsinda'a ndaba tjiare yo.

20 'Ba Jesús kitsu ngani:

—¿Mé= xi singusunkua̱a̱ ña batexuma Na'enchana? 21 Jo=ni na'yu sanre niñuxtila xi
kiskjebe jngu chjun 'ba kitsik'atjijinko 'ñu tsé na'yu. 'Batsa'en tsijin ngayéje na'yu.

Nga Jesús 'bejña kjuakusun ngat'a tse'e xuntja xi xkju
Mt. 7:13-14, 21-23

22 'Ba kionga Jesús tifi naxinanda Jerusalén, ja'axtiu naxinanda ya'e ko naxinanda chi
nga tibakuya enre Na'enchana. 23 'Ba jngu xuta tsiningiyare:

—Na'en, ¿a chuba mani xi k'uangi?

24 'Ba Jesús kitsure:

—T'e_ru kakún nga kuitjas'ion xuntja xkju. Ngat'a xinkixi_nuu̱ nga ne nkjin mani xi
ku̱amejénre kjua'as'en kio, tunga bi ku̱anre. 25 'Ba kionga xi naire ni'yo kuisetjen 'ba
k'uechja xuntjo, jun xi tenyo ngandetsian sikjanio xuntjo, 'ba kuixun: “Na'en, chju'inii̱
xuntjo.” Tunga kui kuetsunu: “Bi 'bexkun_nuu̱. Bi 'bia̱ ñá tsojon.” 26 'Ba kio kuixun:
“Ñatjen kjininchja 'ba kji'ya, 'ba ngaya ndiyani̱ kikakuye enre Na'enchana.” 27 Tunga
'bi kuetsunu: “Je 'ba kixin_nuu̱ nga bi 'bexkun_nuu̱ 'ba bi 'bia̱ ñá tsojon. Tinyat'axiun
ngatsi'u, jun xi ch'o kjiño'on.” 28 Kio xi'ndo 'ba kuijndo nde'ñú nga xio Abraham ko Isaac
ko Jacob 'ba ko ngatsi'i nchja chinga profeta xi tjindu ña batexuma Na'enchana. 'Ba jun,
xin kjuinik'endunu. 29 'Ba kjuendibani xuta nituña nga'ndeñu 'ba k'uendut'a yamixa xi

kjijña ña batexuma Na'enchana. 30 'Ba chutsijon, tjin xuta xi jaskan ma nganda'e xi tjun kuan, 'ba tjin xuta xi tjun ma nganda'e xi jaskan kuan.

Nga Jesús kji'nda ngat'are naxinanda Jerusalén
Mt. 23:37-39

31 'Ba ndekuini chubabiu yak'a xuta fariseo ja'ekun Jesús, 'ba kitsure:
—T'etji nga'e 'ba xin t'in, ngat'a Herodes mejénre sik'enri.
32 'Ba Jesús kitsure:
—'Bi tangink'in_ru xuta mañabiu: "Chutsejen, nganda'e 'ba nyujunni k'uaxjia isennix-tjin xi bi nda 'ba sindaa xuta, 'ba xi majánni nixtjin kjuet'ana." 33 Tunga tjinnere nga janda kjuia nganda'e ko nyujunni 'ba ko jngini, nga tefia naxinanda Jerusalén. Ngat'a bi kuan kueya xin naxinanda jngu profeta.
34 '¡Jun xuta tse'e Jerusalén, xi nik'ion nchja chinga profeta 'ba 'be_ru ndiojo xuta xi nikasennu! ¡A tu nkjin ndiya kuamejénna nga sik'enduku_nuu jotsa'en tjiuxa'ndo nga 'bendungits'u ki'ndire, tunga bi kuamejénnu! 35 Ngu nganda'e, je kjuinikumare ni'yanu. 'Ba an 'ba xin_nuu nga bi nde xianinu ka'nda nga kuixun: "¡Ngatjatsichikunta'en Na'enchana xi ndiba ngat'are ja'enre!"

14

Nga Jesús kjen ndaba jngu xuta fariseo

1 'Ba 'ba kuán jngu nixtjin nga nikja'aya, Jesús kikakjen ndaba jngu ngakure xuta fariseo, 'ba xutabiu nda inyakutsejen'a. 2 'Ba 'ba nde kio tijña ngixkun Jesús jngu xuta xi tjinre chi'in ske. 3 'Ba 'batsa'en Jesús jako chjine kjuatexuma ko xuta fariseo, 'ba tsiningiyare:
—¿A tixa'nde nga ninda xuta xi tji'me nixtjin nga nikja'aya, asa bi tixa'nde?
4 Tunga nchjabiu xiu tsik'endu. 'Ba meni Jesús yanere ntsja xi tji'mio 'ba kitsinda 'ba kitsikasen ngani ndaba. 5 'Ba jako ngani nchjabiu, 'ba kitsure:
—Tsa ki'ndinu asa tjiundijanu kuintjaiya ngaya jngu ngojo nixtjin nga nikja'aya, ¿a bi ta'a me'naxjo?
6 'Ba nchjabiu bi kitsingojore, ngat'a bi be jó= kuetsu.
7 'Ba kionga Jesús tsabe jotsa'en xuta xi kuañajan kio inyafa'ajin yaxile xi inyatitjun nga inya'bendut'a yamixo, 'bitsa'en jakoya:
8 —Tsa tjin xi sikjint'eri jngu s'ire kjuabixan, bi benisin yaxile xi sejña titjun. Ngat'a kuanre kjua'e ngijngu xi kjinikjint'e, xi ngisa 'ñu titjun nga ko mare ji, 9 'ba xi kit-sikjint'eri kjua'etsuri: "Ta'e_ri nga'nderi xutabi." 'Ba 'batsa'en kuasuba=ri nga k'uikeni nga'nde xi fet'ani. 10 Tusa kionga kjuinikjint'eri jngu s'i, teni nga'nde xi fet'ani, tuxi kionga skueri xi kitsikjint'eri, kjua'etsuri: "Amigu, teni jngu nga'nde xi tijñatitjun." 'Ba 'batsa'en sakuri kjuaje ngixkun ngatsi'i xi k'uendut'akori yamixo. 11 Ngat'a tu'yañu xi tu kui tajngu nk'a 'baxje yojore, kui= xi kjui'naxjenima. 'Ba xi 'baxjenima yojore, kui= xi sakure kjuaje —kitsu Jesús.
12 'Ba Jesús 'ba nde jako xi kitsikjint'e, 'ba kitsure:
—Kionga sikint'e xuta nga kuechikue nga nyusen asa ngajñu, bi nikjint'e nchja xi nda ya'ari ninga nts'é ninga xingi ninga xuta nyina xi tjindut'a tiñari. Ngat'a tsa 'ba si'en, kui nchjabiu sikjint'e nganiri 'ba 'batsa'en k'uetjusun mé= xi kitsa'e_ri. 13 Tusa kionga kjui'naxje jngu s'i, tikjint'e xuta nima ko xuta xi tsajain ntsja ko xuta xi bi ma fi 'ba ko xuta ka, 14 'ba 'batsa'en nda s'eri. Ngat'a xutabi bi kuanre sja nganiri mé= xi kua'eri, tunga kuachjiri nixtjin kionga kjua'aya nganire ngajinre mik'en xuta xi kixi kitsa'en nga tsik'endu —kitsu Jesús.

Nga Jesús 'bejña kjuakusun ngat'a tse'e s'i je xi ts'axje jngu xuta

15 'Ba kionga jngu xuta xi 'ba nde tijñat'ako Jesús yamixo kjint'e kibi, kitsure:

—¡Ndaxure xuta xi kuakjen ña batexuma Na'enchana!
16 'Ba meni Jesús jako xutabiu, 'ba kitsure:
—Jngu nixtjin jngu xuta ts'axje jngu s'i je 'ba ne nkjin xuta kitsikjint'e. 17 'Ba kionga je echu chu̱ba̱ nga kuakjen, xutabiu kitsikasen jngu chu'ndare tuxi kuetsunire xi kitsikjint'e: “Jabiu, ngat'a je tijñanda ngayéje xichine.” 18 Tunga ngatsi'i kitsije kakunre. Xi tjun kitsure: “Biru ku̱an kjuia̱. Sa'e fa tsatsia̱ jngu nangi 'ba tjinnere nga kjuikutsejen_ra̱. Te'bets'ara̱ nga tije kakunnaa̱.” 19 'Ba kja'e xuta kitsure: “Biru ku̱an kjuia̱. Sa'e fa tsatsia̱ ón nga tjiundija xi bakjan nangi 'ba tefikut'ayakofa_ra̱. Te'bets'ara̱ nga tije kakunnaa̱.” 20 'Ba ngijngu kitsure: “Biru ku̱an kjuia̱ ngat'a sa'e fa tsixan.” 21 'Ba chu'ndabiu jendiba ngani 'ba ye'e yejere nijmi naire kibi. 'Ba 'batsa'en xi naire ni'yo kuastire, 'ba kitsure: “Kitsa t'in ngajin naxinando 'ba ngayéje ndiya xi tjinre, 'ba ndekue nga'e xuta ni̱ma̱ ko xuta xi tsajainre ntsja ko xuta ka 'ba ko xi bi ma fi.” 22 'Ba jaskan chu'ndabiu kitsure: “Na'en, je kitsik'etjusaa̱n jotsa'en kisji, tunga tjin= ngisa nga'nde.” 23 'Ba 'batsa'en xi naire kitsu nganire chu'ndare: “T'in ngaya ndiyant'io 'ba nga'nde ki'ndi xi tjindundai nga'e 'ba t'ene_ri xuta nga ngatja'as'en nga'e, tuxi tseni ni'yana̱. 24 Ngat'a an xin_nuu̱ nga nijnguú xi tjun kjinikjint'e skine xichinena̱.”

Nga Jesús bakuya ngat'a tse'e chji xi s'e̱ngire xi kuetjenngi

25 'Ba nkjin xuta tjenngire Jesús, 'ba kui kitsiku'beya nga kitsure:
26 —Tsa tjin xi mejénre kjuendetjennginа̱ tjinnere nga ngisa simejénna̱ nga ko mare na'enre ko nare, chjunre ko ki'ndire, nts'e ko ndichja asa yojore ngayeje. Tsa tsajain, bi ku̱an xutana̱ ku̱an. 27 'Ba ngatsi'i xi bi kua'anijin krure 'ba kuendetjennginа̱, bi ku̱an xutana̱ ku̱an. 28 Tsa jngu xi tijña ngajinnu mejénre sinda jngu torre, ¿a bi tjun k'uejña nga sa'en xki jó tjin kjueyare, tuxi skueni tsa tjinre ton xi machjenre nga sijngu torrebiu? 29 Ngat'a tsa̱ sinda tuts'in xjo 'ba jaskan bi ku̱anre sijngu torrebiu, ngu ngatsi'i xuta xi skue nga 'ba sa'en, k'uejnuke. 30 'Ba kuetsure xinkjin: “Kui xutabiu 'etuts'inre kui xabi, tunga bi kuánre kitsijngu.” 31 'Ba tsa jngu rey xi tjinre te mi chasoldadu mejénre kuekjanko kja'e rey, ¿a bi tjun k'uejña nga sikja'etsjen tsa xukjuakore nga skjanko rey xi ngijngu xi ndeko kan mi chasoldadu? 32 'Ba tsa bere kakun nga bi xukjuakore, ngu sikasen xuta xi ya'a en nga k'uets'are kjuaxiu rey xi ngijngu, kionga kjin tjen ngisa. 33 'Bamani, tu'yañu xi tijña ngajinnu xi bi k'uejña ngayéje xi tjinre, bi ku̱an xutana̱ ku̱an.

Nga Jesús 'bejña kjuakusun ngat'a tse'e naxo
Mt. 5:13; Mr. 9:50

34 ’'Ba naxo nda, tunga tsa chaja xi xtiare, ¿jó tsa'en ku̱achjen ngisa? 35 Ngu je ku̱an tsajmi xi tumé chjire. Bi nde ku̱achjennire nangi, ninga ña s'entje ntje. Tu xanikja'a ngisa. Xi tjin ñojon, ngatinya ñojon —kitsu Jesús.

15

Nga Jesús 'bejña kjuakusun ngat'a tse'e chutsanga xi kichaja
Mt. 18:10-14

1 'Ba nkjin xi kjebechjintjai tsajmi ngat'are Roma ko xuta xi tjinre je kikinyat'a tiñare Jesús nga kikasen ñojonre. 2 Tunga xuta fariseo ko chjine kjuatexuma kinchjastita'en Jesús, 'ba tsure xinkjin:
—Kui xutabi kjebetjo xuta xi tjinre je 'ba kjenko.
3 'Ba meni Jesús 'ejña kjuakusunbi, 'ba kitsure:
4 —Tsa tijña ngajinnu jngu xi tjinre jngu sientu chutsanga, 'ba tsa jngu sichaja, ¿a bi sik'endu xi yachute ko yachan ñajan ngajin ngijño 'ba kuekangisjai xi kichaja ka'nda nga ku̱asjaire? 5 'Ba kionga ku̱asjaire, tsja s'e̱re nga kuasun tjiare. 6 'Ba nga kjuechu ndaba, kuinchjare nga ku̱añajan nchja xi nda ya'a 'ba ko xi tjindut'a tiñare, 'ba kuetsure: “Titsjakonu, ngat'a je kuasjai nganina̱ chutsanga xi kichajana̱.” 7 'Ba xin_nuu̱

nga 'ba nde tsa'en ngisa s'e ngisa kjuatsja ngank'aa ngat'are jngu xuta xi tjinre je xi kitsik'antjaiya kjuafa'etsjenre 'ba ja'e ngani ngixkun Na'enchana nga ko mare yachute ko yachan ñajan xuta kixi xi bi tjinnere nga sik'antjaiya kjuafa'etsjenre 'ba kjua'e ngani ngixkun Na'enchana.

Nga Jesús 'bejña kjuakusun ngat'a tse'e ton xi kichaja

8 'Ba tsa jngu chjun tjinre te ton xi plata nini 'ba tsa jngu chajare, ¿a bi kuaka jngu ndi'i 'ba k'uecha ndaba, 'ba tafi tafi kuangisjai ka'nda nga kuasjai nganire tonre? 9 'Ba kionga kuasjaire, kuinchjare nga kuañajan yanchjin xi nda ya'a 'ba ko yanchjin xi tjindut'a tiñare, 'ba kuetsure: "Titsjakonu, ngat'a je kuasjai nganina ton xi kichajana." 10 'Ba xin_nuu nga 'ba nde tsa'en s'e kjuatsja ngajinre ankjelere Na'enchana ngat'are jngu xuta xi tjinre je xi tsik'antjaiya kjuafa'etsjenre 'ba fa'e ngani ngixkun Na'enchana.

Nga Jesús 'bejña kjuakusun ngat'a tse'e ki'ndi xi kitsikje mé= xi kitsa'ere

11 'Ba Jesús kitsu ngisa:

—Jngu xuta kis'ere jó ki'ndi xi'in. 12 'Ba xi ngisa ki'ndiu kitsure na'enre: "Na'en, ta'ena mé= xi 'bakona." 'Ba xutabiu yakjanyare ki'ndire mé= xi tjinre. 13 'Ba kionga je ja'a jó ján nixtjin, xi ngisa ki'ndiu yateña yeje xi kitsa'ere. 'Ba ko ton xi kisakure kiji jngu nangi t'axin xi kjin. Kio kitsikjeya yeje tonre nga kitsa'enjun kitsa'ent'a. 14 'Ba kionga je kitsikje yeje tonre, kio nangibiu kis'e jngu kjindia xi ne 'ñu, 'ba kuana'enre kui ngayeje. 15 'Ba kio kikajngit'are xa jngu xuta xi tijña nangibiu, 'ba xutabiu kitsikasen ña inya tjiuchingare, tuxi sikjenni. 16 'Ba kuamejénre nga sitse ngats'a ko xi inyakjine tjiuchingo, tunga tu'yá kitsjare. 17 Tuchan kitsikja'etsjen: "¡A tu nkjin mani nchja xi tsa'exa ndaba na'enna xi 'bangire xichine, 'ba an nga'e tebeyaa kjindia! 18 Tusa kjuikun ngañaa na'enna 'ba 'bi xin_ra: Na'en, je tsajngijia ngixkun Na'enchana 'ba ngixkuin. 19 Je bi nde 'ba k'innina nga ki'ndiri k'uin ngisanaa. Tusa tu tikona joni jngu chu'ndari." 20 'Ba 'batsa'en 'etju nga kikun ngani na'enre.

'Ba kionga kjin ndiba ngisa, na'enre tsabe 'ba ja'animare 'ba tsangatsanga nga kitsubakja ki'ndire 'ba 'endsu'a. 21 'Ba kio kitsure na'enre: "Na'en, je tsajngijia ngixkun Na'enchana 'ba ngixkuin. Je bi nde 'ba k'innina nga ki'ndiri k'uin ngisanaa." 22 Tunga na'enre jako chu'ndare, 'ba 'bi kitsure: "Kitsa ndeko najñu xi ngisa nda 'ba tikajo ki'ndina, 'ba nde t'eya_ru najma ntsja jngu xtungu, 'ba tjaya_ru jnde ngayeje. 23 'Ba ndeko ki'ndi ndija xi nda kji'i 'ba tik'ion. 'Ba sinchja 'ba kjui'naxjia s'i. 24 Ngat'a ki'ndina kibi joni tsa k'en 'ba je ja'aya nganire. Kui kichaja tsakaiñu 'ba je kuasjai ngani." 'Ba 'etuts'inre nga kitsa'en kjuatsja.

25 'Yejerañu ki'ndi xi ngisa chingó ngijñaa tsu'ba kui. 'Ba kionga jendiba 'ba ja'e tiña ndaba, kjint'ere nga tifane son 'ba nga inyate xuta. 26 'Ba kio kinchjare jngu chu'nda 'ba tsiningiyare mé= xi tjima. 27 'Ba chu'ndo kitsure: "Nts'é= kafa'e ngani, 'ba na'enri ka'bexa nga kanik'en ki'ndi ndija xi nda kji'iu, ngat'a nda kji'i nga kakjebetjo ngani ki'ndire." 28 'Ba kuastire ki'ndi xi ngisa chingó, 'ba bi kuamejénre ja'as'en ndaba. 'Ba meni na'enre 'etju nga kikets'are tuxi kjua'as'enni. 29 Tunga kui kitsure na'enre: "Je 'ye jó kuatjin nu tetsa'exat'ara, 'ba ngantsjai tsik'etjusaan enri, 'ba nisa ñajanni ba'ena jngu natendsu chi tuxi sitsjakoña nchja xi nda ya'ana. 30 Tunga nga kafa'e ki'ndiri kibi, xi kitsikjeyako yanchjin ska mé= xi kitsa'e_ri, kanik'en_ri ki'ndi ndija xi nda kji'iu." 31 'Ba na'enre kitsingojore: "Ki'ndina, ngantsjai tenikonaa ji, 'ba ngayéje xi tjinna tsiji. 32 Tunga nganda'e tjinnere nga kjui'naxjia s'i 'ba sitsja, ngat'a nts'é jo=ni tsa k'en 'ba je ja'aya nganire. Kui kichaja tsakaiñu 'ba je kuasjai ngani."

16

Nga Jesús 'bejña kjuakusun ngat'a tse'e ngakure chu'nda xi bi kixi kiko xare

1 'Ba Jesús jako xutare 'ba 'bi kitsure:

—Tsik'ejña jngu xuta nyina xi kis'ere jngu ngakure chu'nda xi tsikuenda tsajmire. 'Ba kik'inre nga chu'ndabiu titsikje mé= xi tjinre. 2 'Ba meni kinchjare chu'ndabiu 'ba kitsure: "¿Ánñu 'ba tsuni en xi tent'iạ ngat'ari? Tikasennaạ kuendare xa xi teñe'en, ngat'a bi nde ji sikuendani mé= xi tjinnạ." 3 'Ba 'bitsa'en kitsikja'etsjen chu'ndabiu: "¿Mé= xi sa'aạn nganda'e nde? Ngat'a nainạ tikja'anạ xanạ. Bi xukjuakonạ tsa kuakjaạn nangiu, 'ba kụasuba=nạ tsa ton skui'asaạn. 4 Je 'biạ mé= xi sa'aạn, tuxi s'ẹninạ amigu xi skjebetjonạ ndaba, kionga xja'anạ xanạ." 5 'Ba meni kinchjare nga jngu jngu nchja xi tjenre tse'e naire. 'Ba tsiningiyare xi tjun ja'e: "¿Jó tjin tjenri tse'e nainạ?" 6 'Ba xutabiu kitsingojore: "Jngu sientu barril aseti." 'Ba chu'ndabiu kitsure: "Jun'ún xujun xi kua'indut'a xkire mé= xi tjenri 'ba tenifani 'ba tu yachute t'et'asai." 7 'Ba sa'e 'bi kitsu nganire kja'ere: "'Ba ji, ¿jó tjin tjenri?" 'Ba xutabiu kitsu: "Jngu sientu kuxta trigo." 'Ba chu'ndabiu kitsu ngani: "Jun'ún xujunbi xi kua'indut'a xkire mé= xi tjenri. Tusa tu yachute ko kate t'et'asai." 8 'Ba xi naire tsabexkun nga chu'nda ch'okunbiu tjinre kjuamaña nga 'ba kitsa'en. Ngat'a xuta xi bi xutare Na'enchana ngisa= tse kjuamaña tjinre nga 'bendako kjua xinkjin nga ko mare xutare Na'enchana.

9 'Ba an xin_nuụ —kitsu Jesús—. Tichjon kjuanyina xi tjin ngasun'ndebi, tuxi ngat-jas'eninu xuta xi nda kua'anu. 'Ba 'batsa'en, kionga kjue kjuanyino, s'ẹ xi skjebetjonu nga'nde xi bi fet'a.

10 'Xi kixi fiko nga tsik'etjusun mé= xi ichi, kui= xi 'ba nde kixi fiko nga tsik'etjusun mé= xi tse. 'Ba xi bi kixi fiko nga tsik'etjusun mé= xi ichi, kui= xi 'ba nde bi kixi fiko nga tsik'etjusun mé= xi tse. 11 'Bamani, tsa bi kixi kueko nga sikuendo kjuanyina xi tjin ngasun'ndebi, ¿'yá= xi sja'ndenu nga sikuendo kjuanyina xi kjuakixikjin? 12 'Ba tsa bi kixi kueko nga sikuendo xi kja'e tse'e xuta, ¿'yá= xi sjanu xi tsojon kụan?

13 'Nijngu chu'nda ma tsa'exat'are jó nai. Ngat'a jngu xi kụastike 'ba xi ngi-jngu simején, asa jngu xi kixi sa'exat'are 'ba xi ngijngu siton. Kui kjuañu bi kụan si'axat'ani_ru Na'enchana ko kjuanyino.

14 Tunga xuta fariseo, xi 'ñu mejénre ton, tsejnuke Jesús kionga kjint'e ngayéje kibi. 15 'Ba kio Jesús jako xuta fariseo, 'ba kitsure:

—Jún= xi nda 'naxjio yojonu ngixkun xuta, tunga Na'enchana be= jotsa'en tjindu inimanu. Ngat'a xi nda 'baxje xuta, kui= xi 'baxjengi Na'enchana.

16 'Mé xi kua'indut'a kjuatexumo ko mé= xi yakuya nchja chinga profeta yatexuma ka'nda nixtjin nga ja'e Juan Bautista. 'Ba ch'anire kui nixtjinbiu tis'eya nijmi nga Na'enchana xi tibatexuma, 'ba ngatsi'i xuta inya'benere yojore nga mejénre kjua'as'en ña batexuma.

17 'Tunga ngisa bi na'en tjin nga xaja nangibi ko ngank'aa nga ko mare nga xaja jngu letrachi tse'e kjuatexuma.

18 'Tu'yañu xi sik'ejña chjunre 'ba k'uejñako kja'e chjun, kui= xi tsa'ent'are kjuachajngi chjunre. 'Ba xi k'uejñako ngani chjun xi kitsik'ejña xi'inre, kui= xi 'ba nde tsa'ent'are kjuachajngi.

Nga Jesús 'bejña kjuakusun ngat'a tse'e xuta nyino ko Lázaro

19 'Tsik'ejña jngu xuta nyina xi baja najñu xi 'ñu chji ko najñu xi tsjakun, 'ba nyujun nyujun 'baxje s'i xi 'ñu nda ma —kitsu Jesús—. 20 'Ba nde kio tsik'ejña jngu xuta nịmạ xi Lázaro 'mi, xi kitsejunre tse 'ba xi fajñaxtiu xuntja ndaba xuta nyino. 21 Kui xuta nịmạbiu 'ñu kitsu kakun nga skine t'ia xi bixungi ngi yamixare xuta nyino, 'ba ka'nda tjiunaño fa'ekumajun tsere. 22 'Ba 'ba kuán nga k'en xuta nịmọ 'ba ankjele kiko nga'nde ña tijña Abraham. 'Ba 'ba nde k'en xuta nyino ngayeje 'ba kis'eyanijin. 23 'Ba kionga xuta nyino tifa'a kjuanima nga'nde ña fa'axtiu kjuanima xuta 'ba ña bi 'boya ndi'i, kiskutsejennk'a 'ba kjin tsabe Abraham 'ba nga Lázaro tijñat'are. 24 'Ba meni 'ñu kinchja, 'ba kitsure Abraham: "Ji na'en Abraham, ngatja'animari ngat'anạ. T'ikasen Lázaro nga

ngatatsika'nyi tjunchi najma ntsja 'ba ngatja'etsika'nyi najenna̱, ngat'a ne 'ñu fefa'aa̱ kjuanima nga'e ngajin ndi'ibi.” 25 Tunga Abraham 'bi kitsure: “Ki'ndina̱, tikja'etsjen nga tsja tsa'en tsikeni ngasun'ndio, 'ba Lázaro ja'a kjuanima. Tunga nganda'e tisakure kjua'ñukakun nga'e, 'ba ji temitjaxti kjuanima. 26 'Ba ndaire kibi, jngu xanga jñu xi 'ñu je tikijña ngamasenna. 'Ba meni xi tjindu nga'e xi mejénre kuaje jan bi ma fa'axtiu. 'Ba nde xi tjindu jan bi ma fa'axtiu nga kjua'e nga'e ngayeje.”

27 ”'Ba sa'e xuta nyino kitsu nganire: “Ngu, te'bets'ara̱, na'en, nga tikasenchi Lázaro ndaba na'enna̱, 28 ngat'a ón mani nts'ia̱. Ngatjike'ere nijmi, tuxi bi ko kui kjua'eni nga'nde kibi ña fa'axtiu kjuanima xuta.” 29 Tunga Abraham kitsure: “Nts'é tjinre kjuatexumare Moisés ko xujun xi kitsi'indu nchja chinga profeta. Kui ngatate sinre.” 30 'Ba xuta nyino kitsu nganire: “Junjun, na'en Abraham. Tunga tsa tjin xi kjua'aya nganire ngajinre mik'en 'ba kuekun nts'ia̱, sik'antjaiya kjuafa'etsjenre 'ba kjua'e ngani ngixkun Na'enchana.” 31 Tunga Abraham kitsingojore: “Tsa bi inyabatesinre mé= xi kitsi'indu Moisés ko nchja chinga profeta, 'ba nde bi ku̱akjainre nisi tjin xi kjua'aya nganire ngajinre mik'en.”

17

Nga Jesús bakuya ngat'a tse'e xuta xi tsa'en nga xuta xi yak'a majngije
Mt. 18:6-7, 21-22; Mr. 9:42

1 'Ba kio Jesús jako xutare, 'ba kitsure:

—'Ba s'e̱ntsjai mé= xi sa'en nga xuta majngije, tunga ¡nimaxuni xi sa'en nga xuta xi yak'a kuajngije! 2 Ngisa= nda ku̱anre xi 'ba sa'en tsa sjen'bangit'a ngisin jngu ndiojo tse 'ba xanikja'ajin ndachikun, kionga kje tsa'enjín nga kuajngije jngu ki'ndi chi joni kibi. 3 Tikuendo yojonu.

”Tsa nts'é timajngije ngat'ari, chukoye nga bi nda titsa'en. 'Ba tsa sik'antjaiya kjuafa'etsjenre 'ba kjua'e ngani ngixkun Na'enchana, tichat'a_ri. 4 Tsa yatu ndiya ch'o sikori nga jngu nixtjin 'ba yatu ndiya kjua'etsuri: “Sik'antjaiyaṉ̃a kjuafa'etsjenna̱. Tichat'anaa̱”, tsa 'ba kuetsuri, tichat'a_ri —kitsu Jesús.

5 'Ba apóstoles kitsure Jesús:

—Tisekoni̱i tuxi ngisa ku̱akjain ngisaniṉi.

6 'Ba Na'enna Jesucristo kitsure:

—Tsa tjinchinu kjuamakjain ninga tu ichi sa joni xujma mostaza, ku̱an k'uin_ru yabi: “Chjuneye yojori nga'e 'ba t'ik'entjejin yojori ndachikun”, 'ba yabiu sik'etjusunnu.

Nga Jesús 'bejña kjuakusun ngat'a tse'e chu'nda xi tsik'etjusun xare

7 'Ba Jesús kitsu ngisare xutare:

—Tsa jngu ngajinnu tjinre jngu chu'nda xi kafikakjan nangiu asa tjiuba kafitsikuenda, 'ba kionga je fa'eni ngijña chu'ndabiu, ¿a tsu=re: “Ndekenit'ai yamixo”? 8 Junjun. Tusa tsure: “T'endai xi skinaa̱ 'ba t'ekungi chinga tjiari nga t'eyana xichine ko nanda xi k'uia̱, 'ba jaskan ku̱an sinchje 'ba s'i ji.” 9 'Ba ninga bi tsjare kjuanda chu'ndare kionga je kitsik'etjusun xa xi 'exare. 10 'Ba nde tsa'en ko jun, kionga je kjinik'etjusun ngayéje xa xi 'exanu Na'enchana, tixun: “Ña= chu'nda xi tumé chjire, ngat'a tu kui kjinik'etjusan mé= xi kis'enena.”

Nga Jesús tsinda te nchja xi kunre chi'in fe'ndujun

11 'Ba kionga tifi Jesús naxinanda Jerusalén, ja'ajin masenre nangi Samaria ko nangi Galilea. 12 'Ba kionga je kuatiñat'a jngu naxinanda chi, kisatejin te nchja xi kunre chi'in fe'ndujun xi kjint'a tsikinya 13 nga kiski'ndaya, 'ba kitsure:

—Ji Jesús, maestru, ngatja'animari ngat'a tsajain.

14 'Ba kionga Jesús tsabe nchjabiu, kitsure:

—Tanginkaku_ru yojonu na'miu.

'Ba kionga inyafi nchjabiu, kuatsje chi'in xi kunre. 15 'Ba jngu xuta xi tjenjinre nchja xi te, kionga tsabe nga je kuanda, jendiba ngani 'ba 'ñu kiski'ndaya nga kitsichjire Na'enchana. 16 'Ba ja'ekasenkunch'int'are Jesús nga kitsikindi 'nda t'anangiu 'ba kitsjare kjuanda. Kui xutabiu tse'e Samaria.

17 'Ba Jesús tsiningiya:

—¿A bi tsa te mani nchja xi kuanda chi'in xi kunre? ¿Ñá kiji xi ngiñajan? 18 ¿Ánñu tu kui tajngu xutabi xi bi tse'e Israel jendibani nga ja'etsichjire Na'enchana?

19 'Ba jako xutabiu, 'ba kitsure:

—Tisetjen 'ba t'in. Ngat'a kuakjainri, kui= kjua kuandani.

Nga Jesús bakuya ngat'a tse'e nixtjin nga kuatexuma Na'enchana
Mt. 24:23-28, 36-41

20 'Ba xuta fariseo tsiningiyare Jesús:

—¿Kjia'áñu kjua'e nixtjin nga kuatexuma Na'enchana?

'Ba Jesús kitsingojore:

—Kionga kuatexuma Na'enchana, bi tsejen xiare. 21 Ninga bi kuetsu xuta: “Nga'e tijña”, asa: “Jaan tijña.” Ngat'a je tibatexuma Na'enchana ngajinnu.

22 'Ba kitsure xutare:

—Kjua'e= nixtjin nga kụamejénnu xio ninga tu jngu sa nixtjin kionga kuatexuma Ki'ndire Xuta xi'iun, tunga bi xio. 23 'Ba tjin= xi kuetsunu: “Nga'e tijña”, asa: “Jaan tijña”, tunga bi mangiun 'ba ninga bi mangintjenngiu. 24 Ngat'a jotsa'en matsejen ndi'i cho'on ngank'aa nga ba'na, nga matsejen 'nda ngituts'ian ka'nda ña ntjai tsu'biu, 'ba=tsa'en kuatsejen Ki'ndire Xuta xi'iun nixtjin kionga kjua'e ngani. 25 Tunga tjinnere nga tjun tse kjuanima kjua'a, 'ba xuta xi tjin nganda'e skueton. 26 Jó kuán nixtjin nga tsik'ejña Noé, 'ba= kụan nixtjin kionga kjua'e ngani Ki'ndire Xuta xi'iun. 27 Kui nixtjinbiu inyakjen 'ba inya'bi xuta 'ba inyabixan 'ba inyatsikixan ki'ndire xuta. 'Ba inyatsa'en ka'nda nga ja'e nixtjin nga ja'as'en Noé barku, 'ba tsa'a tsi'ñu 'ba jesunjin nanda ngatsi'i xuta. 28 'Ba 'ba nde jo kuán nixtjin nga tsik'ejña Lot, inyakjen 'ba inya'bi xuta, inyabatse tsajmi 'ba inyabateña tsajmi, inya'bentje 'ba inyatsinda ni'ya. 29 Tunga nixtjin nga 'etju Lot naxinanda Sodoma, jendibajen ngank'aa ndi'i ko asufre 'ba tsixu t'anangiu, 'ba jesun ngatsi'i xuta. 30 'Ba 'ba= kụan nixtjin kionga kụatsejen Ki'ndire Xuta xi'iun.

31 'Kui nixtjinbiu, xi tjindu ngatsja ndaba bi ngat'etukajen tuxi kjua'ek'axjeni mé= xi tjindu ngaya ndaba. 'Ba xi ngijña titsa'exa, bi nde ngatjendibani ndaba. 32 Tikja'etsjion mé= xi kuata'en chjunre Lot. 33 Tu'yañu xi kuangisjai nga sik'angi yojore, kui= xi tusa sichaja yojore. Tunga xi sichaja yojore, kui= xi tusa sik'angi yojore.

34 'Ba an xin_nuụ. Kui nistjenbiu jó xuta xi kjiyusun ndekuini nachan, jngu xi stjube 'ba xi ngijngu s'ejña. 35 'Ba jó yanchjin xi ñatjen inya'bo, jngu xi stjube 'ba xi ngijngu s'ẹjña. 36 'Ba jó nchja xi sema ngijña, jngu xi stjube 'ba xi ngijngu s'ẹjña —kitsu Jesús.

37 'Ba nchjabiu tsiningiyare Jesús:

—Na'en, ¿ñá=ñu 'ba kụan?

'Ba Jesús kitsingojore:

—Ña kjijña tjiuba mik'en, kio= mañajan tjiunike.

18

Nga Jesús 'bejña kjuakusun ngat'a tse'e chjun k'on ko juez

1 'Ba Jesús 'ejñare kui kjuakusunbi xutare, tuxi kuakuyanire nga tjinnere kjuakontsjai Na'enchana, 'ba nga bi sikjere kakun. 2 'Ba kitsure:

—Kis'e jngu naxinanda ña tsik'ejña jngu juez xi ninga bi bekun Na'enchana 'ba ninga bi ndusinre ngat'a tse'e xuta. 3 'Ba ndekuini naxinanda tsik'ejña jngu chjun k'an xi tjinre kjua ko ngijngu xuta. 'Ba chjunbiu fikun juez nga tsure: “Kixi t'endai kjua xi

tjinkona xuta xi stikena.” 4 Nkjin nixtjin ja'a nga bi 'endare kjua chjunbiu. Tunga jaskan
kitsikja'etsjen: “Ninga bi 'bekuan Na'enchana 'ba ninga bi ndusinna ngat'a tse'e xuta,
5 tunga chjun k'anbi janda titsistina. Kui kjua tusa kixi k'uendani_ra kjua, tuxi bi sikjeni
kjuaje kakuan nga kjua'ekunntsjaina.”
6 'Ba Na'enna Jesucristo kitsu ngisare:
—Ngu, tasen ñojon mé= xi kitsu juez xi tsajainre kjuakixi. 7 Ngu, ¿a bi 'ba nde
Na'enchana kixi k'uendare kjua xuta xi ja'ajin, xi nga nixtjin nga nistjen mi'are
kjuanda? ¿A sik'andaya= nga kuaseko? 8 'Ba xin_nuu nga ta'a k'uendare kjua xuta xi
tse'e. Tunga kionga kjua'e ngani Ki'ndire Xuta xi'iun, ¿a saku ngisare ngasun'ndio xuta
xi makjainre ngat'a tse'e Na'enchana?

Nga Jesús 'bejña kjuakusun ngat'a tse'e xuta fariseo ko xuta xi kjebechjintjai tsajmi ngat'are Roma

9 'Ba Jesús 'ba nde ye'ere nijmi kjuakusunbi yak'a xuta xi kixi tsure yojore 'ba 'baxjengi
xi yak'a. 10 'Ba kitsu:
—Jó nchja kikjako Na'enchana ningu, jngu xuta fariseo ko jngu xuta xi kjebechjin-
tjai tsajmi ngat'are Roma. 11 'Ba xuta fariseo xin tsakasen nduju nga 'bitsa'en jako
Na'enchana: “Na'en, tsjara kjuanda, ngat'a bi 'ba kuaan an jotsa'en xuta xi yak'a, xi
cheje tsa'en, xi ch'okun, xi kjuachajngi tsa'ent'are chjunre. 'Ba ninga bi 'ba kuaan
joni xutabiu xi kjebechjintjai tsajmi ngat'are Roma. 12 An batejña kjindia jó ndiya
xki semana, 'ba tsjara diezmo ngayéje xi jenna”, kitsu xuta fariseo. 13 Tunga xuta
xi kjebechjintjai tsajmi kjin tsakasen nduju 'ba ka'nda bi kuán kakun tsa ngank'aa
skutsejennijin. Tusa tso'ot'a nisinre nga 'bi kitsu: “Na'en, ngatja'animari ngat'ana
xi xuta je kuáan.” 14 An xin_nuu —kitsu Jesús—, kionga xutabi kiji ngani ndaba, je
kuachat'are jere, tunga bi xuta fariseo. Ngat'a xi tu kui tajngu nk'a 'baxje yojore, kui= xi
kjui'naxjenima. 'Ba xi k'uaxjenima yojore, kui= xi sakure kjuaje.

Nga Jesús tsichikunta'en ki'ndi nisti
Mt. 19:13-15; Mr. 10:13-16

15 'Ba nde ja'echanire Jesús ki'ndi nisti, tuxi sichikunta'enni nga kuanere ntsja; tunga
xutare jatiko xi inyafa'eko. 16 Tunga Jesús kinchjare ki'ndi nistiu 'ba kitsure nchjabiu:
—Ta'e'ndio nga ki'ndi nistiu kjua'ekunna, bi 'bechja'nde_ru, ngat'a ña batexuma
Na'enchana kui= xi joni nisti tse'e. 17 Ngat'a jngu ki'ndi ta'a kjebe mé= xi ba'ere.
'Ba kjuakixi= xi xin_nuu, tu'yañu xi bi 'ba tsa'en skjebe kjuandare Na'enchana nga
kuakjainre nga kui xi batexuma, niñajanni kuan kjua'as'en ña batexuma= Na'enchana.

Nga Jesús fako nijmi jngu xuta nyina
Mt. 19:16-30; Mr. 10:17-31

18 'Ba jngu xuta ngaku tsiningiyare Jesús:
—Ji Maestru xi ndai, ¿mé= xi sa'aan, tuxi s'enina kjuabenichun xi bi fet'a?
19 'Ba Jesús kitsure:
—¿Ánñu xuta nda 'mininaa? Tsajainjín xuta xi nda, tu Na'enchana sani. 20 Je 'ye mé= xi
tsu kjuatexumo: “Bi si'en kjuachajngi; bi sik'en; bi cheje si'en; bi en ndesu kjuinukjuai
ngat'are xi yak'a; chakuin na'enri ko nari.”
21 'Ba xutabiu kitsu:
—Ngayéje kibiu tetsik'etjusaan 'ndani nga kindia.
22 'Ba kionga Jesús kjint'e kibi, kitsure:
—Ngijngu tsajmi chaja ngisari: t'ikateñe ngayéje xi tjinri 'ba xuta xi nima ta'e_ri, 'ba
'batsa'en s'eri kjuanyina ngank'aa; 'ba ndetjenngina.
23 Tunga kionga xutabiu kjint'e ion, 'ñu kuabare, ngat'a ne 'ñu nyina. 24 'Ba kionga
Jesús tsabe nga kuabare xutabiu, kitsure:

—¡Á tsa'en na'en kụanire xuta xi nyina nga kjua'as'en ña batexuma Na'enchana!
25 Ngisa= bi na'en kụanre nga jngu chakameyu kjua'as'en nts'are nindu, tsa jngu xuta
nyina kjua'as'en ña batexuma Na'enchana.
26 'Ba xuta xi kjint'ere tsiningiyare:
—Ngu, ¿'yá= xi kụanre kjuinik'angi tsu'ba?
27 'Ba Jesús kitsingojore:
—Mé xi bi mare tsa'en xuta, kui= xi mare tsa'en Na'enchana.
28 'Ba Pedro kitsure:
—Na'en, jịn kjinik'ejña yejenịị mé= xi tjinnị, 'ba tsetjenngirị.
29 'Ba Jesús kitsure:
—Kjuakixi= xi xin_nuụ, tsa 'yáñu xi 'ejña ndaba, chjunre, nts'e, xichare, asa ki'ndire,
tuxi sja'ndeni nga Na'enchana kuatexumare, 30 kui xi ts'axtiu kua'ere ngasun'ndebi, 'ba
nixtjin xi sa'e ndiba s'ẹre kjuabenichun xi bi fet'a.

Nga Jesús tsu ngani nga kueya
Mt. 20:17-19; Mr. 10:32-34

31 'Ba Jesús jakot'axin xutare xi tejó, 'ba kitsure:
—Tasen ñojon. Temangin=ña naxinanda Jerusalén ña kụajngu yeje xi kitsi'indu nchja
chinga profeta ngat'a tse'e Ki'ndire Xuta xi'iun. 32 Ngat'a kụangantsjare xuta xi bi tse'e
Israel, 'ba kui kuejnuke, ch'o siko, k'uetiajunre, 33 kuajare 'ba jaskan sik'en. Tunga xi
majánni nixtjin kjua'aya nganire ngajinre mik'en.
34 Tunga xutare nimé kuankjinre, 'ba ninga bi be mé= ngat'a tse'e xi titsu Jesús, ngat'a
kis'ejña'more kibiu.

Nga Jesús tsinda jngu xuta ka naxinanda Jericó
Mt. 20:29-34; Mr. 10:46-52

35 'Ba kionga Jesús tifechutiña naxinanda Jericó, jngu xuta ka tijñandai ndiyo nga
tjimi'a ton chje. 36 'Ba kionga xutabiu kjint'e nga nkjin xuta inyafa'a, tsiningiya mé=
xi tjima. 37 'Ba kik'inre nga Jesús xi tse'e Nazaret tifa'a kio. 38 'Ba meni kiski'ndaya nga
kitsu:
—¡Ji Jesús, ntjere David, chanima kakunnaạ!
39 'Ba xuta xi tjentitjun jatiko, tuxi k'uejñaxiuni, tunga tu ngisa= 'ñu kiski'ndaya nga
kitsu:
—¡Ji ntjere David, chanima kakunnaạ!
40 'Ba kio Jesús tsakasen'ñu, 'ba 'exa nga kuechja'a xuta ko. 'Ba kionga je ja'e, Jesús
tsiningiyare:
41 —¿Mé= xi mejénri nga sa'aạn ngat'a tsiji?
'Ba xuta ko kitsure:
—Na'en, mejénnạ kụatsejen nganinạ.
42 'Ba Jesús kitsure:
—Ngatjamatsejenri. Ngat'a kuakjainri, kui kjua kuandani.
43 'Ba ndekuini chubabiu xuta ko kuatsejen nganire 'ba kitjenngi Jesús nga kitsichjire
Na'enchana. 'Ba ngatsi'i xuta xi tsabe kibi, 'ba nde kitsichjire Na'enchana ngayeje.

19

Nga Jesús fa'as'en ndaba Zaqueo

1 'Ba Jesús ja'as'en naxinanda Jericó 'ba 'etuts'inre nga ja'ajin naxinando. 2 'Ba kio tijña
jngu xuta nyina xi Zaqueo 'mi, xi jngu ngakure nchja xi kjebechjintjai tsajmi ngat'are
Roma. 3 Kui mejénre skuexkun tsakaiñu 'yá= ni Jesús, tunga bi kuán tsabe, ngat'a nkjin
mani xuta, 'ba Zaqueo ne xtuba. 4 'Ba meni tsangatsanga titjunre xutankjiun 'ba tsijun
jngu ya xi sicómoro 'mi, tuxi skueni Jesús, ngat'a tjinnere nga kio kjua'a. 5 'Ba kionga
Jesús je tifa'a kio, kiskutsejennk'a ña kji'a xutabiu, 'ba kitsure:

—Zaqueo, tetukajenfani, ngat'a ni'yari tjinnere nga sikja'ayaa nganda'e.
6 'Ba Zaqueo ta'a 'etukajen 'ba 'ñu tsja tjinre nga kiskjebetjo Jesús ndaba. 7 Tunga
kionga xuta tsabe kibi, ngatsi'i 'etuts'inre nga kitsik'axki Jesús, 'ba kitsure xinkjin:
—Nga ndaba jngu xuta je kitsikja'aya.
8 Tunga Zaqueo tsakasen nduju nga jako Na'enna, 'ba kitsure:
—Na'en. Masen sja_ra xuta nima mé= xi tjinna. 'Ba tsa tjin xi je kitsa'ent'a_ra cheje,
ñujun ka'a xi 'ba kji'i sja ngani_ra.
9 'Ba Jesús kitsure:
—Xi naire ni'yabi je 'etukajin jere nganda'e ngat'a je 'yare nga ntjere Abraham.
10 Ngat'a Ki'ndire Xuta xi'iun ja'ekangisjai 'ba ja'etsik'angi xi je kichaja tsakaiñu.

Nga Jesús 'bejña kjuakusun ngat'a tse'e chu'nda xi kitsa'ere ton Mt. 25:14-30

11 'Ba kionga xuta inyaminya ñojon mé= xi tinchja Jesús, inyatsikja'etsjen nga je
mején kuatsejen jótsa'en Na'enchana kuatexuma; ngat'a Jesús je tifechu tiña naxinanda
Jerusalén. Kui kjuañu, kui 'ejñani kjuakusunbi. 12 'Ba kitsu:
—Tsik'ejña jngu xuta xi ntjere rey xi kjin kiji kja'e nangi, tuxi rey s'ianni 'ba jaskan
kjua'e ngani. 13 'Ba nga kje fijín, kinchjare te chu'ndare 'ba tse ton kitsingantsja nga jngu
jngu nchjabiu, 'ba kitsure: “Ti'axako tonbi ka'nda nga kjua'e ngañaa.” 14 Tunga xuta xi
tse'e nangire kuastike xutabiu 'ba kitsikasentjenngi nchja xi ya'a en xi 'bi kuetsu: “Bi
mejénni tsa kui xutabi xi reyni kuan.”
15 'Tunga rey kjiña'an 'ba jendiba ngani nangire. 'Ba kionga je ja'e, 'exa nga
kjuinukjuare chu'nda xi kitsingantsja ton, tuxi skueni jó tjin kejensunre nga jngu jngu.
16 'Ba ja'e xi titjun, 'ba kitsure: “Na'en, tonri ngite ka'a je kitsikejensun ki'ndire.” 17 'Ba
xi rey kitsure: “Nda tjin, jngu ni chu'nda xi nda. Ngat'a kixi= k'ikue xachi xi kitsjare,
kui kjua sja'ndeira nga kuatexumari te naxinanda.” 18 'Ba kio ja'e chu'nda xi majóni,
'ba kitsu: “Na'en, tonri ngi'ón ka'a je kitsikejensun ki'ndire.” 19 'Ba xi rey kitsure: “Ji xi
kuatexumari ón naxinanda.”
20 'Ba kio ja'e ngijngu xi kitsu: “Na'en, nga'e tijña ton xi kjiningantsjanaa. Nda=
'ejñatjaa ngajin jngu najñu; 21 ngat'a kitsakjunña ngat'ari. Ngat'a ji jngu= ni xuta xi 'ñu
tjenre, 'ba chjube mé= xi bi ji kik'ejñe, 'ba 'bekui chan xi bi ji kik'entje.” 22 'Ba xi rey
kitsure: “Ji chu'nda ch'okun. Ko fani enre ndsu'bai sa'enra kjua. Je 'ye nga an jngu=
ña xuta xi 'ñu tjenre, 'ba kjebia mé= xi bi an 'ejñaa, 'ba 'bekua chan xi bi an 'entjía.
23 Kui kjuañu ¿ánñu bi kjinikja'as'enni tonna ngaya banco? Ngat'a tsa 'ba kjiñe'en,
kionga ja'aa, kixuntsjaa tonna 'ba ko ki'ndire tsakaiñu.” 24 'Ba xi rey kitsure nchja xi
kio inya: “Chja'á_ru tonre xutabi 'ba ta'e_ru xi te mani tse'e.” 25 'Ba nchjabiu kitsure:
“Na'en, tunga kui xutabiu je te ka'a ton tjinre.” 26 'Ba xi rey kitsu: “An 'ba xin_nuu.
Ngatsi'i xi tjinre ngisa= tse kua'e ngisare, tunga xi tsajainre, tusa stjukja'are ka'nda xi
tjinchire. 27 'Ba ngat'a tse'e xi stikena, xi bi mejénre nga kuatexuma_ra, ndekonu nga'e
'ba ngixkuan tik'ion.”

Nga Jesús fa'as'en naxinanda Jerusalén Mt. 21:1-11; Mr. 11:1-11; Jn. 12:12-19

28 'Ba kionga Jesús je 'ba kitsu, kijitjunre xutare nga janda kiji naxinanda Jerusalén.
29 'Ba kionga je kuatiñat'are naxinanda Betfagé ko Betania, echu tjenngi xi Ya Olivo 'mi.
'Ba kio kitsikasen jó xutare. 30 'Ba kitsure:
—Tangiun naxinanda chi xi tijña nguba kio, 'ba kionga kuitjas'ion, xio jngu ki'ndi
burru xi tjita'ñu, xi kje nisa 'yajín 'bejñakjare. Chjundo 'ba ndeko nga'e. 31 'Ba tsa tjin
xi skuiningiyanu: “¿Ánñu techjundañú tjiubo?”, 'bi t'in_ru: “Na'ennaxu machjenre.”
32 'Ba kiji xi kjinikasen, 'ba tsabe ki'ndi burru jofatsa'en nga je kitsu Jesús. 33 'Ba
yejerañu inyakjenda ki'ndi burru, xi naire tsiningiyare:

—¿Ánñu techjundañú ki'ndi burru?
34 'Ba kui kitsingojore:
—Na'ennaxu machjenre.
35 'Ba 'batsa'en ja'ekore Jesús ki'ndi burru, 'ba yasunre tjiutsanga chajare 'ba kitsik'ejñakjare. 36 'Ba jotsa'en Jesús tifi, xuta inyabayuju tjiutsanga chajare ngaya ndiyo.
37 'Ba kionga je inyafechu ña fijenya tjenngi Ya Olivo, ngatsi'i xi tjenngire Jesús 'etuts'inre nga kiski'ndaya nga tsja titsubare 'ba nga inyatsichjire Na'enchana ngat'are ngayéje kjuakun xi tu tsabe. 38 'Ba inyatsu:
—¡Ngatatsichikunta'en Na'enchana rey xi ndibani ngat'are ja'enre! ¡Ngatjas'e kjuaxiu ngank'aa, 'ba ngatjanichjire Na'enchana ngank'aa!
39 Tunga yak'a xuta fariseo xi tjenjinre xutankjiun kitsure:
—Maestru, chjutikue xutari.
40 'Ba Jesús kitsingojore:
—'Ba xin_nuu tsa xutabi xiu k'uendu, 'ba=nde ndiojo ski'ndaya.
41 'Ba kionga Jesús je echu tiñare naxinanda Jerusalén, kiski'ndantjai nga tsabe naxinandabiu. 42 'Ba kitsu:
—¡Jún, xuta Jerusalén, tsa kuira nixtjinbi kuankjinnu mé= xi tsja_nuu kjuaxiu! Tunga nganda'e tijña'monu. 43 Ngu kjua'e nixtjin kionga xi stikenu k'uetinstundainu ko xjo nga k'uechjanu, 'ba bi sja'ndenu tsa kuiyu. 44 'Ba niki sikjekjuakjinnu 'ba sik'en xuta xi tse'e nanginu. 'Ba nijnguú ndiojo nde s'enduxjonenire xinkjin. Ngat'a bi kji'yo nixtjin nga Na'enchana ja'etsik'anginu.

Nga Jesús 'baxje xi inyabateña tsajmi ña ma ndetsinre ningu
Mt. 21:12-17; Mr. 11:15-19; Jn. 2:13-22

45 'Ba kio Jesús ja'as'en ña ma ndetsinre ningu 'ba 'etuts'inre nga ts'axje xi inyabateña tsajmi. 46 'Ba kitsure:
—'Bitsa'en kua'indut'a enre Na'enchana: "Ni'yana, kui= xi kuan ni'ya ña xuta ma fakona." Tunga jun, ngijore chacheje kjiño'on.
47 'Ba nyujun nyujun Jesús yakuya ña ma ndetsinre ningu. 'Ba xi ngakure na'miu ko chjine kjuatexuma 'ba ko xuta chingare naxinando tsangisjai jótsa'en kuan sik'enni Jesús. 48 Tunga bi kisakure jó sa'enire, ngat'a ngatsi'i xuta 'ñu nda inyaminya ñojonntsjai mé= xi Jesús titsu.

20

Nga chjaningiyare Jesús 'yá xi kitsjare kjua'ñu
Mt. 21:23-27; Mr. 11:27-33

1 Jngu nixtjin yejerañu Jesús tibakuya ña ma ndetsinre ningu 'ba titsikja'axtiuyare xuta en ndare Na'enchana, kitsitiñat'are xi ngakure na'miu ko chjine kjuatexuma 'ba ko xuta chingare naxinando, 2 'ba kitsure:
—'Ba t'innii. ¿Mé= kjua'ñu xi tjinri nga 'bi teñe'en? 'Ba ¿'yá xi kitsjari kjua'ñu nga ma 'bi teñe'en?
3 'Ba Jesús kitsingojore:
—'Ba nde an skuiningiya_nuu jngu tsajmi. 'Ba tingojonu. 4 ¿'Yá= xi kitsikasen Juan Bautista nga ja'ekatenda, a Na'enchana, asa xuta=?
5 'Ba nchjabiu jonijmiko xinkjin nga 'bi kitsu:
—Tsa kuixan nga Na'enchana kitsikasen, kui kuetsu=na: "Ngu, ¿ánñu bi kuakjainninu mé= xi kitsu Juan?" 6 'Ba tsa kuixan nga xuta kitsikasen, ngu ngatsi'i xuta kue'ena ndiojo nga sik'enna, ngat'a makjainre nga Juan jngu profeta kuán.
7 'Ba 'bitsa'en kitsingojore Jesús:
—Bi 'yee 'yá= xi kitsikasen.
8 'Ba 'batsa'en Jesús kitsu nganire:

—'Ba ninga an bi 'ba xin_nuu mé kjua'ñu xi tjinna nga 'bi tsa'aan.

Nga Jesús 'bejña kjuakusun ngat'a tse'e nchja ch'okun xi tsa'exako uva
Mt. 21:33-44; Mr. 12:1-11

9 'Ba Jesús 'etuts'inre nga 'ejñare jngu kjuakusun xutankjiun, 'ba kitsu:

—Jngu xuta 'entje uva. 'Ba kitsikeyare nangiu nchja xi mare tsa'exako uva 'ba kui kjin kiji, 'ba 'ñu tsé ts'andayare. 10 'Ba kionga echu chanre tu, xi naire nangiu kitsikasen jngu chu'ndare, tuxi kueki'anire nchjabiu nga sjare tu xi 'bakore. Tunga nchjabiu ye'ere chu'ndabiu 'ba tu tjejen ntsja nga kitsikasen. 11 'Ba kio xi naire nangiu kitsikasen ngani ngijngu chu'ndare; tunga nchjabiu 'ba nde ye'e nganire chu'ndabiu, 'ba ch'o kitsiko 'ba tu tjejen ntsja nga kitsikasen. 12 'Ba xi naire nangiu kitsikasen ngani ngijngu chu'ndare, tunga nchjabiu 'ba nde kitsi'on nganire chu'ndabiu 'ba ts'axje.

13 'Tuchan xi naire nangiu 'bi kitsu: "¿Mé= xi sa'aan? Tusa sikasian ki'ndi xi 'ñu tjona. 'Ba kuan kionga nchjabiu skue ki'ndina, skuekun." 14 Tunga kionga nchjabiu tsabe nga titsitiñat'are ki'ndire xi naire nangiu, 'bi kitsure xinkjin: "Kui=bi xi xuntsja yeje xi tjinre na'enre. Tusa sik'ian, tuxi tsajan kuanni mé= xi xuntsja." 15 'Ba meni nchjabiu kikot'axin nga'nde ña tjintje uva ki'ndire xi naire nangiu 'ba kitsik'en.

'Ba mani, xi naire nangiu, ¿Mé= xi siko nchjabiu? 16 Ngu kjua'etsikjesun nchjabiu 'ba kja'e xuta sikeya nganire nga'nde ña tjintje uva —kitsu Jesús.

'Ba kionga xuta xi inya kio kjint'e kibi, kitsu:

—¡Niñajanni 'ba ngatjama!

17 Tunga Jesús kiskutsejen'a nchjabiu 'ba kitsure:

—Ngu, ¿jó tsunire en xi kua'indut'a enre Na'enchana? Ngat'a 'bitsa'en kua'indut'a: "Ndiojo xi nchja chjine xjo ts'axjengi, kui= xi je kuánni ndiojo titjun." 18 'Ba tu'yañu xi skasun ndiojobiu, niki kuaxkua. 'Ba xi kuijennere ndiojobiu, niki kuaxi —kitsu Jesús.

Nga Jesús bakuya ngat'a tse'e kjua'bechjintjai
Mt. 21:45-46; 22:15-22; Mr. 12:12-17

19 'Ba ndekuini chubabiu xi ngakure na'miu 'ba ko chjine kjuatexuma kuamejénre kitsuba Jesús, ngat'a be= nga Jesús 'ejña kjuakusunbi ngat'a tse'e kui, tunga kitsakjunke xutankjiun. 20 'Ba kjinikasen ña tijña Jesús yak'a nchja, tuxi kiskutsejen'monire. Kui xi kitsimaña yojore nga nda xuta kitsu, tuxi sa'enni nga Jesús kuetsu jngu en xi bi 'ba tjin, 'ba 'batsa'en kuan singantsjare gobernador tse'e Roma. 21 'Ba kui nchjabiu kitsure:

—Maestru, 'ya=ni jin nga kjuakixi= xi sji ko xi bakuye 'ba nga bi kabi ñe'en kjua xuta. Tusa ko kjuakixi bakuye ndiyare Na'enchana. 22 ¿A tixa'nde asa bi tixa'nde nga k'uechjintjai_ra ña xuta ngakure Romano? ¿A k'uechji=ña, asa bi k'uechja?

23 Tunga Jesús be= kjuamañare nchjabiu, 'ba kitsure:

24 —Takunu jngu ton denario. ¿'Yá= tse'e isen xi kjit'a nga'e, 'ba 'yá= tse'e ja'en xi kua'indut'a tonbi?

'Ba nchjabiu kitsingojo:

—Tse'e xuta titjun César.

25 'Ba Jesús kitsure:

—Ngu, ta'e_ru César mé= xi kui tse'e, 'ba ta'e_ru Na'enchana mé= xi tse'e kui.

26 'Ba nchjabiu bi kuán kitsa'en nga Jesús kuetsu jngu en xi bi 'ba tjin ngixkun xutankjiun. Tusa kuakunre en xi kitsingojo Jesús 'ba xiu tsik'endu.

Nga Jesús bakuya nga kjua'aya nganire xuta
Mt. 22:23-33; Mr. 12:18-27

27 'Ba kio yak'a nchja saduceo ja'ekun Jesús. Kui nchjabiu tsu nga mik'en bi nde fa'ayanire; 'ba ja'ekiningiyare Jesús, 'ba kitsure:

28 —Maestru, 'bitsa'en kitsi'indu xujunna Moisés: "Tsa jngu xi'in xi je tsixanko chjun kueya, 'ba tsa bi kis'ekore ki'ndi, jngu nts'e xuta xi k'ion kuixanko ngani chjun k'anbiu

tuxi sjanire ki'ndi nts'e xi k'ion.” 29 Ngu, tsik'endu yatu nchja xi nts'e mani. Xi matitjun
tsixan; tunga k'en, 'ba bi kis'ere ki'ndi. 30 'Ba chjunbiu tsixanko ngani xi majóni, xi 'ba
nde k'en, 'ba bi kis'ere ki'ndi ngayeje. 31 'Ba chjunbiu tsixanko ngani xi majánni ngayeje,
'ba 'ba kitsa'en ngatsi'i xi yak'a. Ngayatu jesun, 'ba bi kis'ere ki'ndi. 32 'Ba jaskan 'ba nde
k'en chjunbiu ngayeje. 33 'Bamani, nixtjin nga kjua'aya nganire xuta ngajinre mik'en,
¿'yá= tse'e kụan chjunbi? Ngat'a ngayatu tsixanko.
34 'Ba Jesús kitsure:
—Xuta xi tjin nixtjin nganda'e bixan 'ba tsikixan ki'ndire. 35 Tunga xuta xi Na'enchana
sa'enre kjua nga 'bakore nga k'uendukun nixtjin xi sa'e ndiba, xi kjua'aya nganire
ngajinre mik'en, kui= xi bi nde kuixanni 'ba bi nde sikixanni ki'ndire, 36 ngat'a bi nde
kụan kueyani. Tusa k'uendu jotsa'en tjindu ankjele, 'ba ki'ndire Na'enchana kụan,
ngat'a ja'aya nganire ngajinre mik'en. 37 Tunga ngat'a tse'e nga kjua'aya nganire xuta,
ka'nda Moisés 'ba nde 'ejñatsejen nga kjua'aya nganire xuta ngajinre mik'en, kionga
kitsi'indu ngat'a tse'e ya na'ya xi titijin ndi'i. Ngat'a 'bitsa'en kitsure Na'enchana:
“Na'enre Abraham ko Na'enre Isaac 'ba ko Na'enre Jacob.” 38 'Ba Na'enchana bi na'enre
mik'en kuán, tu tse'e sani xi tjindukun. Ngat'a ngixkun Na'enchana tjindukun= ngatsi'i
xuta.
39 'Ba kio yak'a chjine kjuatexuma kitsu:
—'Ba= tjin mé= xi sji, maestru.
40 'Ba bi nde mani kakun nga miningiya ngisare Jesús.

Nga Jesús miningiya 'yá ntje ndibanire Cristo
Mt. 22:41-23:36; Mr. 12:35-40; Lc. 11:37-54

41 'Ba 'batsa'en Jesús tsiningiyare:
—¿Ánñu tsuni xuta nga ntjere David ndibani Cristo? 42 Ngat'a ndekuini David 'bitsa'en
kitsi'indut'a xujun Salmos:
Na'enchana kitsure Xuta chinganạ:
“Teni ngate kixinạ
43 ka'nda ngạ xi stikeri ngi ndsakui sik'endaạ.”
44 Ngu, ¿jótsa'en Cristo ntjere David kjuendibani, nga ndekuini David “Xuta chinganạ”
tsure?
45 'Ba yejerañu ngatsi'i xuta inyaminya ñojon, Jesús jako xutare, 'ba kitsure:
46 —Tikuendo yojonu ngat'a tse'e chjine kjuatexuma. Ngu, matsjare 'betsuma nga
baja najñu nduju 'ba matsjare nga ko 'ñu tsé kjuaxuta nikja'ayare ngajin ndetsin. 'Ba
matsjare nga 'bendusun yaxile xi tjun inya ni'ya sinagoga 'ba nga'nde xi ngisa nda
kja'ajin nga jngu s'i. 47 'Ba kui xi kja'are ni'yare yanchjin k'an, 'ba sa'e 'ñu tsé fako
Na'enchana meni xuta xi kja'ere kuetsuni: “Ne nda xuta.” Kui kjuañu xutabiu ne tsé
kjuanima kjua'axtiuni.

21

Nga Jesús bakuya ngat'a tse'e ton chje
Mr. 12:41-44

1 'Ba kionga Jesús kiskutsejen, tsabe xuta nyina xi inyaminya tonre ngaya kaxa xi tse'e
ton chje. 2 'Ba nde tsabe jngu chjun k'an nịmạ xi 'eya kaxa tse'e ton chje jó ton xkua xi
chuba kjiya. 3 'Ba Jesús kitsu:
—Kjuakixi= xi xin_nuụ nga kui chjun k'an nimabi ngisa= tse kitsja tu'bani ko ngatsi'i xi
yak'a. 4 Ngu ngatsi'i xi yak'a tu kui xi 'bangire kitsja, tunga chjunbi, ngajin kjuanimare,
je kitsja yeje xi machjenre nga k'uejñakun.

Nga Jesús tsu mé= xi kuakutsejen nga kjue ngasun'ndio
Mt. 24:1-28; Mr. 13:1-23

5 'Ba yak'a xutare inyanchja ngat'a tse'e ningu, jótsa'en tsjatsa'en kjiña'axako ndiojo
xi tsjakun, 'ba nde ko tsajmi tsjakun xi tiba'e kjuatjore Na'enchana. Tunga Jesús kitsu:
6 —Kjua'e= nixtjin nga ngayéje kibi xi jun techutsejen'o kjuekjua. Kuixungi yeje 'ba
nijnguú nde ndiojo s'ẹnduxjonenire xinkjin.
7 'Ba 'batsa'en nchjabiu tsiningiyare:
—Maestru, ¿kjia'á nga 'bi kụan? 'Ba ¿mé= chuba xi s'ẹ kionga je k'uetjusun yeje kibi?
8 'Ba Jesús kitsu:
—Tikuendo yojonu nga tu'yá ngat'ejñunu. Ngat'a ne nkjin xuta kjua'e xi ja'enna
sichjen, 'ba kuetsu: "An= ña xi Cristo", 'ba: "Nixtjinbiu je matiña ya'a." Tunga bi
mangintjenngiu kui. 9 'Ba kionga jun kjuinu'yo nga tjin kjuachan 'ba nga tsajain kjuaxiu
ngajinre naxinanda xi tjin, bi kun, ngat'a tjinne=re nga tjun 'ba kụan, tunga kje fa'ejín
nixtjin nga kjue ngasun'ndebi ya'a.
10 'Ba Jesús kitsu ngisare:
—Naxinanda skjanko kja'e naxinanda, 'ba chikun skjanko kja'e chikun. 11 'Ba nga i
nga jaan s'ẹ chon xi ne 'ñu ko kjindia 'ba ko chi'in xi 'ñu. 'Ba kụatsejen ngank'aa chuba
ya'e 'ba ko mé= xi kuinyakunre xuta.
12 'Tunga kionga kje majín ngayéje kibi, jun titjun subanu xuta 'ba sjenngikenu.
Singantsjanu ngaya ntsja xi ngakure ni'ya sinagoga 'ba sikja'as'ennu nduya. 'Ba tu
ngat'a tsa'an= nini kuekonu ngixkun rey 'ba ngixkun gobernador. 13 'Ba kionga 'ba
kuato'on, sạku'ndenu nga k'ue_ru nijmi nchjabiu ngat'a tsa'an. 14 'Bi tsa'en tikja'etsjion
nga bi tjinnere nga k'uendatitjun jó kuixun tuxi kuinyakoñu yojonu. 15 Ngat'a an
sja_nuụ en ko kjuankjin kakun jótsa'en kjuinukjuo meni nga xuta xi stikenu bi sa'ennu
kionga xuko. 16 'Ba ka'nda xichanu ko nts'io ko xingiu 'ba ko xuta xi nda ya'anu
singantsjanu 'ba yak'a xi tjin ngajinnu kjuinik'en. 17 'Ba tu ngat'anạ= nini kụastike
tsi'inu xuta. 18 Tunga nijnguú ntsja ku chạja. 19 ¡Kixi tinyo 'ba bi nikje_ru kakún, tuxi
k'uangiñu!
20 'Ba kionga xio nga chasoldadu k'uetinstunndaire naxinanda Jerusalén, ngatja'yo
nga je kuatiña nixtjin nga kjuekjua. 21 'Ba kui nixtjinbiu, xi tjindu nangi Judea ngatanga
ña tjin nindu, 'ba xi tjindu ngajin naxinanda Jerusalén ngat'etju naxinando, 'ba xi tjindu
ngijñaa, bi nde ngatjendiba ngisani ngajin naxinando. 22 Ngat'a kui nixtjinbiu sakure
chjire xuta ngat'are mé= xi bi nda kitsa'en, tuxi 'batsa'en kụajngu yejeni xi kua'indut'a
enre Na'enchana. 23 ¡Nimaxunini yanchjin xi kui nixtjinbiu tji'yamore ki'ndi 'ba xi
inyatsikaki ki'ndire! Ngat'a tse kjuanima xi s'ẹ ngasun'ndio, 'ba kjuastire Na'enchana
kjua'enere naxinandabi. 24 'Ba tjin xi kjuinuñare kicha, 'ba yak'a tji'ñu nga kuechani
ngayéje nangi xi tjin. 'Ba xuta xi bi tse'e Israel kuinyane naxinanda Jerusalén 'nda ngạ
kụajngu nixtjin xi kika'e'ndere nga kuatexuma.

Kionga kjua'e ngani Ki'ndire Xuta xi'iun
Mt. 24:29-35, 42-44; Mr. 13:24-37

25 'Ba s'ẹre chụbạ tsu'biu, so 'ba ko niñu. 'Ba nga'e, t'anangiu, ngayéje naxinanda
'ñu sạkjun 'ba bi skue mé= xi sikja'etsjen ngat'a tse'e jotsa'en 'ñu kjuane ndachikun 'ba
jotsa'en 'ñu kuaje nk'a tsindiure nando. 26 'Ba xuta kueyaya nga sạkjun kionga skue
mé= xi kụata'en ngasun'ndio, ngu ka'nda nga'ñu xi tjin ngank'aa steya. 27 'Ba kio xiare
Ki'ndire Xuta xi'iun, nga tjindibajin yufi ko 'ñu tsé kjua'ñu 'ba ko kjuaje. 28 'Ba kionga
k'uetuts'inre nga 'ba kụan, tinyo 'ba chutsijon ngank'aa, ngat'a je matiña nixtjin nga
kụando —kitsu Jesús.
29 'Ba Jesús 'ba nde 'ejña jngu kjuakusun, 'ba kitsu:
—Chutsejen'o ya higo ko nituñare ya xi tjin. 30 Kionga je 'betuts'inre nga 'betjure nts'en,
je 'yo nga nixtjinre chundaba matiña. 31 'Ba nde 'ba= tsa'ennire kionga xio nga je 'ba
tjima, ngatja'yo nga je matiña nixtjin nga kuatexuma Na'enchana.

32 ’Kjuakixi= xi xin_nuu̱ nga ku̱ajngu yeje kibi kionga kje fesunjín xuta xi tjin nganda'e.
33 Ngank'aa 'ba ko t'anangiu kjuet'a, tunga enna̱ bi kjuet'a.
34 ’Tikuendo yojonu, 'ba bi ba'e'ndio tsa sitajajin inimanu mé= xi ch'otjin joni kjuach'i ko kjuamafo ngat'a tse'e mé= xi mejénre yojonu asa mé= xi tjin ngasun'ndio. Ngat'a tsa 'ba si'on, kionga kjua'e nixtjinbiu, ta'a skanenu joni jngu chen. 35 'Ba= tsa'en kui nixtjinbiu kjuendibanere ngatsi'i xuta xi tjin ngasun'ndio. 36 Kui kjua tetsubandañu jun, 'ba chukontsjo Na'enchana, meni nga s'e̱ninu nga'ñu nga kuiyu ngayéje kjuanima xi ku̱an, 'ba nga kixi kuinyo ngixkun Ki'ndire Xuta xi'iun —kitsu Jesús.
37 'Ba nyujun nyujun Jesús yakuya ña ma ndetsin ningu, 'ba nga majñu fitsikja'aya tjenngi xi Ya Olivo 'mi. 38 'Ba ngatsi'i xuta tajñu tajñu ja'e ña ma ndetsin ningu nga fa'ekasen ñojonre Jesús.

22

Nga xutaxa foyare nga suba Jesús
Mt. 26:1-5, 14-16; Mr. 14:1-2, 10-11; Jn. 11:45-53

1 'Ba je matiña s'i pascua, kionga xuta judío kjine niñuxtila xi tsajainre na'yu san. 2 'Ba xi ngakure na'miu 'ba ko chjine kjuatexuma inyamangisjai ndiya jótsa'en ku̱an sik'en Jesús, ngat'a tsakjunke xutankjiun.
3 'Ba chanayi Satanás ja'as'enjin inimare Judas xi 'ba nde Iscariote 'mi, jngu xi tejó xutare Jesús. 4 'Ba kui kikun xi ngakure na'miu ko xi ngakure chasoldadu xi tsikuenda ningu, 'ba jonijmiko nchjabiu ngat'are jótsa'en ku̱an singantsjare Jesús. 5 'Ba nchjabiu kuatsjare 'ba 'endako Judas nga sjare ton. 6 'Ba Judas kuakjainre 'ba 'etuts'inre nga tsangisjai mé= fa chu̱ba̱ xi ngisa nda nga singantsja Jesús kionga bi skue xutankjiun.

Nga kjenko xutare Jesús
Mt. 26:17-29; Mr. 14:12-25; Jn. 13:21-30; 1Co. 11:23-26

7 'Ba je ja'e nixtjin nga xuta judío kjine niñuxtila xi tsajainre na'yu san, 'ba nga tsik'en chutsanga tse'e s'i pascua. 8 'Ba Jesús kitsikasen Pedro ko Juan, 'ba kitsure:
—Tangink'endo xichine tse'e s'i pascua, meni nga ñatjen sinchjaña.
9 'Ba nchjabiu tsiningiyare:
—¿Ña=ñu mejénri nga kuek'endai xi xina?
10 'Ba Jesús kitsure:
—Kionga kuitjas'ion ngajin naxinando, kio skajiun jngu xuta xi jngu nisa nanda ya'a. Tangintjengiu 'nda ni'ya ña kui kjua'as'en, 11 'ba 'bi t'in_ru xi naire ni'yo: “Maestru tsuri: ¿Ñáre nga'ndeñu nga kuakjenku̱a̱ xutana̱ kionga kuechji jñii̱ s'i pascua?” 12 'Ba kio kui kuakunu jngu nga'nde teya xi je tijñanda 'ba xi ngank'are ni'yo tijña. Kio t'endo xi xina.
13 'Ba xutare kiji 'ba 'ba fa tsa'en kuasjaire jotsa'en ja'ba je kitsure Jesús. 'Ba kio 'enda xi skine jñu s'i pascua.
14 'Ba kionga je echu chu̱ba̱ nga kuakjen, Jesús ko apóstoles tsik'endut'a yamixo. 15 'Ba Jesús kitsure:
—¡A tu 'ñu= mejénna̱ nga ñatjen skinaa̱ ko jun xichine tse'e s'i pascuabi, kionga kje fa'axtiujía̱n kjuanima! 16 Ngat'a 'ba xin_nuu̱ nga bi nde skineña̱ xi tse'e s'i pascua 'nda nga̱ ku̱ajngu jó tsunire s'iu ña batexuma Na'enchana.
17 'Ba 'batsa'en kiskjebe chutsinbiu 'ba kionga je kitsjare kjuanda Na'enchana, kitsu:
—Chjubio kibi 'ba tika'bisun_ru xingiu. 18 Ngat'a xin_nuu̱ nga bi nde binu k'uiña̱ ka'nda nixtjin nga kuatexuma Na'enchana.
19 'Ba jaskan kiskjebe niñuxtilo 'ba kionga je kitsjare kjuanda Na'enchana, kitsijoya 'ba kitsjare xutare, nga titsu:
—Kui=bi xi yojona̱, xi singantsja nga kueya nga tu kjuanda tsojon. 'Ba ti'on, tuxi kjua'etsjenninu ngat'a tsa'an.

20 'Ba kionga je tsakjen, 'ba nde kiskjebe chutsinbiu, nga titsu:
—Kui chutsinbi xi bakutsejen kjua xatse xi ti'bendakoni Na'enchana ko xutare ngat'are jinna xi titsen nga tu kjuanda tsojon nga s'enda kjuo.
21 'Tunga nganda'e, xuta xi singantsjana 'ba nde tijñat'akona yamixabi. 22 Ngat'a 'ba= kuanre Ki'ndire Xuta xi'iun jotsa'en kis'enda ngat'are kui, tunga ¡nimaxuni xuta xi singantsja kui! —kitsu Jesús.
23 'Ba 'batsa'en xutare 'etuts'inre nga tsiningiyare xinkjin 'yá= xi singantsja.

Nga Jesús tsu 'yá= xi ngisa tjun tijña

24 'Ba kio xutare josiko xinkjin ngat'are 'yá= xi ngisa tjun tijña ngajinre. 25 Tunga Jesús kitsure:
—Rey xi batexuma naxinanda xi bi judío 'ñu batexumare xutare. 'Ba nchja xi tjinre xa mejénre nga xuta kuetsure nga nda inyatsa'en. 26 Tunga ngajinnu bi 'ba kuan. Tusa xi ngisa tjun tijña ngajinnu ngatatsa'en yojore joni tsa kui xi ngisa ki'ndi. 'Ba xi batexuma ngatatsa'en yojore joni tsa kui xi chu'ndare xi yak'a. 27 Ngu, ¿'yá= xi ngisa tjun tijña? ¿A xi 'bejñat'a yamixo nga kjine=, asa chu'nda xi 'beya xichine=? ¿A bi tsa xi 'bejñat'a yamixo? Tunga an tejñajin_nuu joni chu'ndanu.
28 'Jun bi kjinikumanuu kionga kichut'ayakona. 29 Kui kjua sjani_nuu kjua'ñu nga kuatexumo, jotsa'en kitsjana Na'enna, 30 tuxi sinchjañu 'ba s'iuñu t'a yamixana ña kuatexumaa, 'ba kuetsubasun yaxile ña si'an_ru kjua ntjere xuta Israel xi tejó ka'a mani.

Nga Jesús tsutitjun nga Pedro kuetsu nga bi xutare kuán
Mt. 26:31-35; Mr. 14:27-31; Jn. 13:36-38

31 'Ba Jesús kitsu:
—Simón, chanayi Satanás tsi'akjua nga k'uetsujmeyanu joni ko trigo. 32 Tunga an je 'etsa_ra Na'enchana ngat'a tsiji, tuxi bi sichajani kjuamakjainri. 'Ba kionga kjua'e ngani ngixkuan, tisekue nts'é tuxi kixi kuinyantsjaini.
33 'Ba Simón kitsure:
—Na'en, tjijngu takuan nga kjuikora nduya 'ba ka'nda kueyakora.
34 'Ba Jesús kitsure:
—Pedro, an xinra, kionga kje kji'ndajín chaxicha nixtjin nganda'e, ji je ján ndiya kisji nga bi xutana kuáin.
35 'Ba sa'e tsiningiyare xutare:
—Kionga kitsikasen_nuu 'ba kixin_nuu nga bi x'o chitsa, ninga ton ninga jnde, ¿a tjin= xi kichajanu?
'Ba nchjabiu kitsure:
—Tumé kichajani.
36 'Ba Jesús kitsu nganire:
—Tunga nganda'e, xi tjinre chitsa, ngataba'a. 'Ba nde ngataba'a tonre. 'Ba xi tsajainre kicha, ngatateña najñu ndujure 'ba ngatatsejngu. 37 Ngu 'ba xin_nuu, nga tjinnere nga k'uetjusun enbi xi kua'indut'a enre Na'enchana ngat'a tsa'an: "'Ba kui xi 'ba nde kis'exkijinre xuta ch'okun." Ngat'a ngayéje xi kua'indut'a ngat'ana tjinnere nga k'uetjusun.
38 'Ba nchjabiu kitsure:
—¡Na'en, nga'e tjindu jó kicha!
'Ba Jesús kitsu ngani:
—Je kuán nde.

Nga Jesús fako Na'enchana
Mt. 26:36-46; Mr. 14:32-42

39 'Ba sa'e Jesús 'etju 'ba kiji tjenngi Ya Olivo jotsa'en ntsjai. 'Ba nde xutare kitjenngi ngayeje. 40 'Ba kionga je echu kio, Jesús kitsure:

—Chja'a_ru kjuanda Na'enchana, tuxi bi xut'ayakoninú.
41 'Ba kitsikjint'are jo kji'i ma chanikja'a jngu ndiojo. 'Ba kio tsakasenkunch'in 'ba jako
Na'enchana, 42 'ba kitsure:
—Na'en, tsa mejénri k'uejñat'axinnaa̱ kui kjuanimabi, t'ejñat'axinnaa̱. Tunga bi
ngatjama jotsa'en an mejénna̱, tusa jotsa'en ji mejénri.
43 'Ba kuatsejen jngu ankje xi jendibajenni ngank'aa nga ja'etsjare nga'ñu. 44 'Ba
kionga ne tse kjuanima tifa'axtiu Jesús, ngisa 'ñu jako Na'enchana, 'ba nandubare tsixu
t'anangiu joni tinre jin xi tsiña.
45 'Ba kionga je jet'are nga tifako Na'enchana, tsisetjen 'ba jendiba ngani ña tjindu
xutare. 'Ba kjiyufe nga echu ngat'a je kitsikjejndare kjuabo. 46 'Ba Jesús kitsure:
—¿Ánñu tetsjujñafeñu? Tisetjion 'ba chja'a_ru kjuanda Na'enchana, tuxi bi
xut'ayakoninú.

Nga fa'enduba Jesús
Mt. 26:47-56; Mr. 14:43-50; Jn 18:2-11

47 'Ba yejerañu tinchja Jesús, nkjin xuta ja'e. 'Ba Judas xi jngu xutare Jesús xi tejó
tjentitjunre xutankjinbiu. Kui kitsitiñat'are Jesús 'ba 'endsu'a. 48 'Ba Jesús kitsure:
—Judas, ¿a ningantsjani Ki'ndire Xuta xi'iun ko jngu ndsu'a?
49 'Ba kionga xutare xi inyandaire Jesús tsabe mé= xi tjima, tsiningiyare:
—Na'en, ¿a kicha= kuixkjankona̱?
50 'Ba jngu xutare xi s'ejña kio yajare chu'ndare na'mi titjun, 'ba tsatet'a ñojon kixi.
51 Tunga Jesús kitsu:
—Je kuán nde. Bi 'ba ño'on.
'Ba kitsiko ñojon chu'ndabiu, 'ba kitsinda. 52 'Ba sa'e Jesús jako xi ngakure na'miu ko xi
ngakure chasoldadure ningu 'ba ko nchja chingare naxinando xi ja'etsuba, 'ba kitsure:
—¿Ánñu ko kicha ko ya kich'añu nga ja'echja'anua̱, joni tsa jngu chacheje kuáa̱n?
53 Nyujun nyujun tsakatejñajinntsjai_nua̱ nga yakuya ña ma ndetsinre ningu, 'ba
niñajanni kjindubanua̱. Tunga tsojon horabi, kionga xi jñu batexuma.

Nga Pedro tsu nga bi xutare Jesús kuán
Mt. 26:57-58, 69-75; Mr. 14:53-54, 66-72; Jn. 18:12-18, 25-27

54 'Ba sa'e nchjabiu kitsuba Jesús 'ba kiko ndaba na'mi titjun. 'Ba Pedro kjin tjenngire.
55 'Ba ngamasenre ngandetsin ni'yabiu nchjabiu 'etse ndi'i 'ba tsik'endundaire, 'ba
Pedro 'ba nde tsik'ejñajinre ngayeje. 56 'Ba kio jngu chjun chu'nda tsabe kui nga tijñat'a
ndi'u, 'ba nda kiskutsejen'a, 'ba kitsu:
—Kui xutabi 'ba=nde tsak'ajmeko Jesús.
57 Tunga Pedro 'e'mota'en yojore nga kitsu:
—Na, bi 'bexkua̱n xutabiu.
58 'Ba sangutjun, ngijngu xuta tsabe ngani, 'ba kitsure:
—Ji 'ba=nde makue nchjabiu ngayeje.
Tunga Pedro kitsu:
—Junjun, na'en, bi makua̱.
59 'Baru tsa jngu hora jaskan ngani, ngijngu xuta 'ñu si kitsu:
—Kjuakixi= nga Jesús tsak'ajmetjenngi, ngat'a 'ba=nde Galilea tse'e ngayeje.
60 Tunga Pedro kitsu ngani:
—Na'en, bi 'bia̱ mé= xi te'mi_ri.
'Ba ndekuini chubabiu, yejerañu Pedro tinchja, ta'a kiski'nda jngu chaxicha. 61 'Ba
'batsa'en Na'enna Jesucristo kitsiku'be 'ba kiskutsejen'a Pedro, 'ba kio Pedro ja'etsjenre
en xi ja'ba je kitsure: “Kionga kje kji'ndajín chaxicha nixtjin nganda'e, ji je ján ndiya kisji
nga bi xutana̱ kuáin.” 62 'Ba sa'e Pedro 'etju nga'ndebiu, 'ba 'ñu kiski'nda.

Nga nisubare Jesús
Mt. 26:67-68; Mr. 14:65

63 'Ba xi inyatsikuenda Jesús inyabejnuke 'ba inyabajare. 64 'Ba 'e'mo tuxkun, 'ba miningiyare:
—Ji xi profeta 'mi_ri yojori, 'ba t'innii̱, ¿'yá= xi yajari nganda'e nde?
65 'Ba kitsure nkjin kuya en ch'otsu.

Nga Jesús ña'anre kjua ngixkun xutaxa judío
Mt. 26:59-66; Mr. 14:55-64; Jn 18:19-24

66 'Ba kionga je kis'e isen, kuañajan nchja chingare naxinando ko xi ngakure na'miu 'ba ko chjine kjuatexuma, 'ba kiko Jesús ña mañajan ngatsi'i xutaxa judío. 'Ba kio tsiningiyare:
67 —'Ba t'innii̱, ¿a ji= ni xi Cristo?
Tunga Jesús kitsure:
—Tsa xin_nuu̱ nga kui= ña̱, bi ku̱akjainnu. 68 'Ba tsa skuiningiya_nuu̱, bi singojonuu̱ ninga bi kjuinuntjinnuu̱. 69 Tunga ba'anire nganda'e Ki'ndire Xuta xi'iun k'uejña ngate kixire Na'enchana xi 'ñu tse kjua'ñu tjinre.
70 'Ba sa'e ngatsi'i tsiningiyare:
—¿A jixu xi Ki'ndire Na'enchana kuáin?
'Ba kui kitsure:
—Jún= suba je 'ba temixun.
71 'Ba meni nchjabiu kitsu:
—¿A machjen ngisana xuta xi kuetsu mé= xi kitsa'en? Ña= suba je kjinu'ya en xi kitsu.

23

Nga Jesús ña'anre kjua ngixkun Pilato
Mt. 27:1-2, 11-14; Mr. 15:1-5; Jn. 18:28-38

1 'Ba ngatsi'i xutaxa tsisetjen 'ba kiko Jesús ngixkun Pilato, gobernador tse'e Roma. 2 'Ba nga je tjindu ngixkun, 'etuts'inre nga kiskaninejere, 'ba kitsu:
—Kui xutabi kja'e ndiya tifiko naxinandani̱. Titsu nga tichja'nde nga s'e̱chjire xuta titjun César mé= xi machjintjai, 'ba nde titsu nga kui xi Cristo, jngu rey ngayeje.
3 'Ba Pilato tsiningiyare Jesús:
—¿A ji= ni reyre xuta judío?
'Ba Jesús kitsingojore:
—Ji je 'ba kisji.
4 'Ba kio Pilato jako xi ngakure na'miu ko xutankjiun, 'ba kitsure:
—Nime je sakuna̱ ngat'are xutabi.
5 Tunga nchjabiu a tu si kitsu:
—Jotsa'en kui tibakuya timinyasiyare xutankjiun ngayéje nga'nde xi tjin nangi Judea. 'Etuts'inre nangi Galilea 'ba ka'nda nga'e je ja'e nga 'ba titsa'en.
6 'Ba kionga Pilato kjint'e kibi, tsiningiya tsa Jesús jngu xuta tse'e Galilea kuán. 7 'Ba kionga kik'inre nga Jesús ndibani nangi Galilea, ña batexuma Herodes, 'batsa'en kitsikasen Jesús ngixkun Herodes, xi 'ba nde tijña naxinanda Jerusalén kui nixtjinbiu. 8 'Ba kionga Herodes tsabe Jesús, 'ñu tsja kuánre, ngat'a je nda'e mejénnire skue. Ngat'a nkjin ndiya kjint'e ngat'a tse'e Jesús, 'ba mejénre skue nga kui sa'en jngu kjuakun. 9 'Ba tsé tsiningiyare, tunga nijnguú en kitsingojo Jesús. 10 'Ba 'ba nde kio inya xi ngakure na'miu ko chjine kjuatexuma nga 'ñu inyakaninejere Jesús. 11 'Ba 'batsa'en Herodes ko chasoldadure joni tsajmi xi tumé chjire kitsiko Jesús. 'Ba tsejnuke nga kitsikaja jngu najñu xi tsja kji'i joni xi baja rey, 'ba kitsikasen nganire Pilato. 12 'Ba kui nixtjinbiu

Herodes ko Pilato, xi nganda'eñu stike xinkjin tsakaiñu, 'etuts'inre nga nda tsaka'a xinkjin.

Nga Pilato 'bexa nga kjuinik'en Jesús
Mt. 27:15-26; Mr. 15:6-15; Jn. 18:39-19:16

13 'Ba meni Pilato 'eñajan xi ngakure na'miu ko xutaxa 'ba ko xutankjiun, 14 'ba kitsure:
—Jun ja'ekonuu̱ xutabi. Temixun nga timinyasiyare xutankjiun. 'Ba ngixkún je tsiningiya_ra̱, 'ba bi kisakuna̱ tsa tjinre je xutabi ngat'are ngayéje xi tefangiu. 15 Ninga Herodes bi kisakut'are je. Kui kjua kitsikasen nganina xutabi. Ngu, je te'yo nga tumé kitsa'en xutabi xi 'bakore nga kueya. 16 'Bamani, k'uexaa̱ nga s'e̱re 'ba sa'e suntjia̱n.
17 'Ba xki nu xki nu nga s'i pascua, Pilato tjinnere nga tsik'ejñandai jngu xuta xi kjiyuya nduya. 18 Tunga tu jngu kitsa'en jndare xutankjiun nga kiski'ndaya, 'ba kitsu:
—¡Ngatjanik'en xutabiu! ¡Tik'ejñandainii̱ Barrabás!
19 Barrabás kis'eya nduya, ngat'a ngajin naxinanda Jerusalén kiskjanko nchja xi tse'e Roma, 'ba kitsik'en jngu xuta. 20 'Ba Pilato mejénre nga sik'ejñandai Jesús, kui kjua jako ngani xutankjiun. 21 Tunga xutankjiun ngisa 'ñu kiski'ndaya, 'ba kitsu:
—¡Tjat'ai kru xutabiu! ¡Tjat'ai kru xutabiu!
22 'Ba xi majánni ndiya Pilato jako ngani, 'ba kitsure:
—Ngu, ¿mé= kjua xi ch'otjin kitsa'en xutabi? Nimé tisakuna̱ xi 'bakore nga kueya. 'Bamani, k'uexaa̱ nga s'e̱re 'ba sa'e suntjia̱n.
23 Tunga xutankjiun ngisa 'ñu si kitsa'en nga tsi'are Pilato nga k'uet'a kru Jesús, ka'nda nga kjinisinre. 24 Kui kjua Pilato kitsjani enre nga k'uetjusunre mé= xi inyami'a. 25 'Ba meni kitsik'ejñandai xuta xi xutankjiun ja'ajin, xuta xi kjiya nduya ngat'a kiskjanko nchja xi tse'e Roma 'ba kitsik'en jngu xuta. 'Ba kitsingantsja Jesús, tuxi sikoni jotsa'en mejénre xutankjiun.

Nga s'et'a kru Jesús
Mt. 27:32-44; Mr. 15:21-32; Jn. 19:17-27

26 'Ba kionga Jesús inyafikat'a kru, kitsuba jngu xuta xi tse'e nangi Cirene, xi Simón 'mi, xi ngijña tjindibani. Kui xi kitsika'anijin kru, 'ba kitjenngi Jesús.
27 'Ba nde nkjin xuta tjenngire ko yanchjin xi inyakji'ndantjai Jesús ngat'a kjima'onre. 28 Tunga kitsiku'be Jesús 'ba kiskutsejen'a yanchjinbiu, 'ba kitsure:
—Jun yanchjin Jerusalén, bi an chi'ndantjainuu̱. Tusa chi'ndo ngat'a tsojon 'ba ngat'a tse'e ki'ndinu. 29 Ngat'a kjua'e= nixtjin nga 'bi kuetsu xuta: "Ndaxure yanchjin xi 'ndi, xi niñajanni kis'eya'more ninga bi kitsikaki ki'ndi." 30 'Ba kio kuetsure nindu: "Tixuneni." 'Ba kuetsure tjengiu: "T'e'moni." 31 Ngat'a tsa 'bi mata'en ya xkjuen, ngisa= tu ku̱ata'en kionga je kixi —kitsu Jesús.
32 'Ba tjenko nchjabiu jó nchja ch'okun xi 'ba nde k'uet'ako kru Jesús. 33 'Ba kionga je echu nga'nde xi Nindaku Mik'en 'mi, kio yat'a kru Jesús ko ngojó nchja ch'okunbiu. Jngu ngate kixire 'ba jngu ngate skjunre. 34 'Ba Jesús kitsu:
—Na'en, tichat'a_ri, ngat'a bi be mé= xi inyatsa'en.
'Ba chasoldadu kitsiskaya najñure Jesús, tuxi xianire 'yá= xi k'uakore 'ba sika'bire xinkjin. 35 'Ba kio inya xutankjiun nga inyakutsejen'a. 'Ba ka'nda xutaxa inyatsisubare Jesús, 'ba kitsu:
—Kui xutabi kitsik'angi xuta xi kja'ere. Ngatatsik'angi tajngu yojore nganda'e tsa kjuakixi nga kui xi Cristo xi Na'enchana ja'ajin.
36 'Ba chasoldadu 'ba nde inyatsisubare Jesús ngayeje. Kitsitiñat'are 'ba kitsjare binu san. 37 'Ba inyatsure:
—Tsa ji xi reyre xuta judío, tik'angi tajngui yojori.
38 'Ba nde kis'et'a ngasun nk'a ku Jesús jngu yate xi tsu: "Kui=bi xi reyre xuta judío."
39 'Ba jngu xuta ch'okun xi ñatjen kjit'ako kru Jesús, 'bitsa'en ch'o kitsure:

—Tsa ji xi Cristo, tik'angi tajngui yojori 'ba 'ba nde tik'anginiį jin.
40 Tunga xi ngijngu jatiko xutabiu, 'ba kitsure:
—¿A bi kunye Na'enchana, ninga ndekuini kjuanima temitja'axtiuni? 41 'Ba tjin=
ndiyare nga temitja'axtia kjuanima ña, ngat'a 'ba fa ni tsa'en te'bechja jo kjiña'an. Tunga
kui xutabi tumé xi ch'otjin kitsa'en.
42 'Ba sa'e jako Jesús, 'ba kitsure:
—Jesús, tikja'etsjen ngat'a tsa'an kionga je kuatexumai.
43 'Ba Jesús kitsure:
—Kjuakixi= xi xinrą, nga nganda'e kuenikonaą ngank'aa, nga'nde ña nda chun.

Nga 'me Jesús
Mt. 27:45-56; Mr. 15:33-41; Jn. 19:28-30

44 'Ba kionga je mején nyusen nixtjinbiu, kuajñu ngayéje ngasun'ndio ka'nda ngą
chuba ján nga kuangixun. 45 'Ba tsu'biu bi nde kji'yanire. 'Ba masen kitijndajen najñu
xi kitjenchja nga'nde xi 'ñu tsje tse'e ningu. 46 'Ba Jesús 'ñu kiski'ndaya, 'ba kitsu:
—Na'en, ngaya ndsai te'bejñaą inimaną.
'Ba nga je 'ba kitsu, k'en.
47 'Ba kionga xi ngakure chasoldadu Romano tsabe mé= xi kuán, kitsichjire
Na'enchana, 'ba kitsu:
—Kjuakixi= nini nga kui xutabi jngu xuta xi kixi.
48 'Ba kionga ngatsi'i xutankjiun xi kio kuañajan nga inyakutsejen'a, tsabe mé= xi kuán,
'ñu kjimabare nga kiji ngani ndaba. 49 Tunga ngatsi'i xuta xi bexkun Jesús kjin inya nga
inyakutsejen mé= xi tjima. 'Ba 'ba nde kio inyajinre yanchjin xi jendetjenngi 'nda nga
'etju nangi Galilea.

Nga s'eyanijin Jesús
Mt. 27:57-61; Mr. 15:42-47; Jn. 19:38-42

50 'Ba kio tijña jngu xutaxa xi Kuse 'mi xi Arimatea tse'e, naxinanda xi tijña ngajinre
nangi Judea. Xi nda xuta 'ba kixi fiko yojore ngixkun Na'enchana. 51 Xi 'ba nde tikuyare
nixtjin nga kuatexuma Na'enchana 'ba xi bi tijngu kakun jo tsa'en joyare xutaxa xi yak'a
'ba nga jo kitsa'en. 52 'Ba kui kikun Pilato 'ba tsi'are yojore Jesús. 53 'Ba kionga je ts'ajent'a
kru, yaxtejun jngu najñu tjibe 'ba yajñaya jngu tsju xi kitju'ngi jngu naxi, ña nisa'yajín
s'eyanijin. 54 Kui nixtjinbiu xuta judío inya'benda xi skine s'i pascua, 'ba je ti'betuts'inre
nixtjin nga nikja'aya. 55 'Ba yanchjin xi tjenko Jesús 'nda nangi Galilea kiji 'ba tsabe tsju,
'ba kiskutsejen jótsa'en kis'ejña yojore Jesús. 56 'Ba jendiba ngani ndaba 'ba 'enda nanda
xi ixi jen ko tsajmi xi nda jen. 'Ba yanchjinbiu kitsikja'aya nixtjin nga nikja'aya, jotsa'en
tsu kjuatexumo.

24

Nga fa'ayare Jesús ngajinre mik'en
Mt. 28:1-10; Mr. 16:1-8; Jn. 20:1-10

1 'Ba 'ñu tajñu nixtjin xi 'betuts'inre semana, yanchjinbiu kiji ngani ña tijña tsju 'ba
ja'eko tsajmi xi nda jen xi 'enda. 2 'Ba kionga ja'e, tsabe nga je kitukja'axin ndiojo xi
kis'extiuchjani tsju. 3 'Ba ja'as'en, tunga bi kuasjaire yojore Na'enna Jesús. 4 'Ba nga bi
be mé= xi sikja'etsjen ngat'are kibi, tukjia'a inyat'are jó nchja xi 'na kun najñu yaja. 5 'Ba
'ñu kitsakjun yanchjinbiu 'ba kitsikindi 'nda t'anangiu. Tunga nchjabiu kitsure:
—¿Ánñu ngajinre mik'en teminyisjaiñu xi tijñakun? 6 Bi nga'e tijña. Je ja'ayare ngajinre
mik'en. Tikja'etsjen_ru yojonu mé= xi kitsunu kionga tsik'ejña nangi Galilea: 7 "Ki'ndire
Xuta xi'iun tjinnere nga kų angantsja ngaya ntsja xuta xi tjinre je, 'ba s'ę't'a kru, 'ba xi
majánni nixtjin kjua'aya nganire ngajinre mik'en."

8 'Ba kio ja'etsjenre yanchjinbiu mé= xi kitsu Jesús. 9 'Ba kionga je ja'eni tsju ye'ere
nijmi ngayéje kibi xutare xi tejngu ko ngatsi'i xuta xi yak'a. 10 María Magdalena ko Juana
ko María xi nare Santiago 'ba ko yanchjin xi yak'a xi tjenko, kui xi ja'eke'ere nijmi nchja
chinga apóstol. 11 Tunga nchja chinga apóstol tu kjuaska kuánre en xi inyabe'ere nijmi
yanchjinbiu, 'ba bi kuakjainre. 12 Tunga Pedro tsisetjen 'ba tsangatsanga nga kiji tsju.
'Ba kionga kiskutsejenya tsju, tu najñu xi kis'extejun yojore= tsabe. 'Ba jendiba ngani
ndaba nga tjimakun=re mé= xi kuán.

Nga Jesús fako nijmi jó xutare xi inyafi Emaús
Mr. 16:12-13

13 'Ba ndekuini nixtjinbiu jó xutare Jesús inyafi naxinanda chi xi Emaús 'mi, nax-
inanda xi tejnguru kilómetro mare naxinanda Jerusalén. 14 'Ba nga inyafi, inyafako
nijmi xinkjin ngat'are ngayéje xi kuán. 15 'Ba yejerañu inyafo nijmi, ndekui fani Jesús
kitsitiñat'are 'ba ñatjen kijiko ngaya ndiyo. 16 Tunga nchjabiu bi be 'yá= ni kui, ngat'a
Na'enchana 'echja'ndere nga skuexkun. 17 'Ba Jesús tsiningiyare:

—¿Mé= xi techuba nijmiko xingiu nga temangiun ndiyo?

'Ba nchjabiu ba tjinre nga tsikinya'ñu. 18 'Ba kio xuta xi Cleofas 'mi kitsure:

—¿A tu ji sani xi ja'ekitjajme naxinanda Jerusalén xi bi be mé= xi kuán sa'e fa tiña
nganda'e?

19 'Ba Jesús tsiningiyare:

—¿Mé= xi kuán?

'Ba nchjabiu kitsure:

—Ngat'are xi kuata'en Jesús tse'e Nazaret. Kui xi kuán jngu profeta xi kitsa'en kjuakun
ya'e, 'ba ko en xi kis'ere kjua'ñu yakuya ngixkun Na'enchana ko ngatsi'i xutankjiun.
20 Tunga xi ngakure na'miu ko xutaxa ni kitsingantsja, tuxi kjuinik'enni, 'ba kis'et'a
kru. 21 'Ba jin kjinikja'etsjeen tsakaiñu nga kui= xi sindai naxinanda Israel. Tunga je
kuaján nixtjin nga 'ba kuán. 22 'Ba nde yak'a yanchjin xi tjin ngajinni kaminyakunni.
Ngu sa'e tajña kafi tsju, 23 tunga bi kamasjaire yojore Jesús. 'Ba kafa'etsuni nga ankjele
kamatsejenre 'ba nga kui katsure nga tijñakun Jesús. 24 'Ba jaskan yak'a nchja xi tjin
ngajinni 'ba nde kafi tsju 'ba 'ba fa tsa'en kabe jofa katsu yanchjinbiu, tunga bi kabe
Jesús.

25 'Ba Jesús kitsure:

—¡Á chikunñu 'ba taja koni inimanu nga bi nda makjainnu ngayéje xi kitsu nchja
chinga profeta! 26 ¿A bi tjinnere nga kjua'axtiu kjuanima xi Cristo 'mi, kionga kje
sakujínre kjuajere?

27 'Ba sa'e Jesús kitsuyare nchjabiu jó tsunire ngayéje xujun enre Na'enchana nga
tinchja ngat'are kui. 'Etuts'innire xujun xi kitsi'indu Moisés ka'nda nga kitsikjet'a
ngayéje xujun xi kitsi'indu nchja chinga profeta.

28 'Ba kionga je kuatiñare naxinanda chi ña inyafi nchjabiu, Jesús kitsa'en joni tsa kuaje
ndiya. 29 Tunga nchjabiu 'enere nga k'uejñako, 'ba kitsure:

—Tenikoni nga'e, ngat'a je kuangixun 'ba je tjima'ña.

Kui kjua Jesús kikoni, 'ba tsik'ejñako nchjabiu. 30 'Ba kionga je tjindut'a yamixo, Jesús
kiskjebe niñuxtilo 'ba kitsjare kjuanda Na'enchana. 'Ba yakjanya 'ba kitsjare nchjabiu.
31 'Ba tukjia'a kitju'ingi xkun nchjabiu, 'ba tsabexkun Jesús. 'Ba ndekuini chubabiu Jesús
kichajajin isen ngixkun nchjabiu. 32 'Ba kitsure xinkjin:

—Kuiru kjua tsja kuánnire inimana kionga tifakona ngaya ndiyo, 'ba kionga titsuyana
jó tsunire mé= xi kua'indut'a enre Na'enchana.

33 'Ba ndekuini chubabiu tsisetjen 'ba kiji ngani naxinanda Jerusalén, 'ba kio tsabe nga
kuañajan xutare xi tejngu ko nchja xi tjinduko. 34 'Ba nga echu, kik'inre:

—Kjuakixi= nini nga je ja'aya nganire ngajinre mik'en Na'enna 'ba je kuatsejenre Simón.
35 'Ba sa'e ngojó nchjabiu ye'ere nijmi mé= xi kuánre ngaya ndiyo 'ba jótsa'en tsabexkun Jesús nga yakjanya niñuxtilo.

Nga Jesús matsejenre xutare
Mt. 28:16-20; Mr. 16:14-18; Jn. 20:19-23

36 'Ba yejerañu inyafo nijmi xutare ngat'are kibi, Jesús ja'ekasenjin masenre, 'ba kitsure:
—Ngatjas'enu kjuaxiu.
37 Tunga xutare 'ñu kitsakjun, 'ba kitsikja'etsjen nga inyabe jngu isennixtjin. 38 'Ba Jesús tsiningiyare:
—¿Ánñu tekunñu? ¿Ánñu jó ján tefañu inimanu nga 'batsa'en tenikja'etsjion? 39 Kui= ña̲. Chutsejen'o ndsaa̲ ko ndsakua̲. Tikonuu̲ 'ba chutsijon. Jngu isennixtjin tsajainre yojo ko ninda jotsa'en jun te'yo nga tjinna̲ an.
40 'Ba kionga je 'ba kitsure, yakure ntsja ko ndsaku. 41 Tu kjuare nga 'ñu tsja kjimare nchjabiu 'ba inyamakunkonire, kui kjua bi inyamakjainre. 'Ba meni Jesús tsiningiyare:
—¿A tjinchinu xichina nga'e?
42 'Ba 'batsa'en kitsjachire tjiuti tsju, 43 'ba Jesús kiskjebe 'ba kiskine ngixkun nchjabiu.
44 'Ba sa'e kitsure:
—Mé= xi kuata'aa̲n, kui= xi kixin_nuu̲ kionga tsakatejñajin_nuu̲. Kixin_nuu̲ nga tjinnere nga k'uetjusun ngayéje xi kua'indut'a ngat'a tsa'an xujun kjuatexumare Moisés ko xujunre nchja chinga profeta 'ba ko xujun Salmos.
45 'Ba Jesús ju'i'ndere kjuafa'etsjenre nchjabiu, tuxi ku̲ankjinnire mé= xi kua'indut'a enre Na'enchana. 46 'Ba kitsure:
—'Bitsa'en kua'indut'a, nga xi Cristo tjinnere nga kjua'axtiu kjuanima, 'ba xi majánni nixtjin kjua'aya nganire ngajinre mik'en, 47 'ba nga ko kjua'ñure kjua'axtiuya ngat'a tse'e kui ngayéje naxinanda xi tjin ngasun'ndio. X'ianre naxinanda Jerusalén nga k'uere nijmi xuta nga tjinnere nga sik'antjaiya kjuafa'etsjenre 'ba kjua'e ngani ngixkun Na'enchana, tuxi ku̲achat'anire jere. 48 Jun xi kji'ya yojo kibi, 'ba jun= k'uio nijmi ngat'are kibiu. 49 'Ba an sikasen_nuu̲ mé= xi kitsutitjun Na'enna̲ nga sjanu. Tunga tetsubo nga'e naxinanda Jerusalén ka'nda nga̲ xuntsjo kjua'ñu xi kjua'eni ngank'aa.

Nga Jesús mijin ngank'aa
Mr. 16:19-20

50 'Ba sa'e Jesús 'etjujinko xutare naxinando, 'ba kiko ka'nda naxinanda Betania. 'Ba kiskjenitjen ntsja 'ba kitsichikunta'en. 51 'Ba yejerañu titsichikunta'en, kitsikjinre nga kitjunitjen ngank'aa. 52 'Ba kionga xutare je kitsichjire Jesús, jendiba ngani naxinanda Jerusalén, 'ba 'ñu tsja inyamare ngajin inimare. 53 'Ba nyujun nyujun fa'entsjai ningu nga tsichjire Na'enchana.

Ennda ngat'a tse'e Jesucristo jotsa'en kitsi'indu
SAN JUAN

En xi kuán yojo

1 Nga tuts'inre tsajmi je tijña Ion, 'ba Ion Na'enchana tsek'ejñako, 'ba Ion kui= xi
Na'enchana. 2 Kui=bi xi tsek'ejñako Na'enchana 'ndani nga tuts'inre tsajmi. 3 Tu ngat'are
kui kuanda ngayéje xi tjin, 'ba tumé tsajmi kuanda tsa bira ngat'are. 4 Ngajinre kui tjin
kjuabenichun, 'ba kio ndibanire kjuabenichun xi tsitsejenre xuta. 5 Ba'na= ña jñu ndi'u
xi tsitsejenre xuta, 'ba xi jñu bi chukjuakore nga tsik'o ndi'u.
6 Ja'e jngu xuta xi Juan 'mi xi Na'enchana kitsikasen. 7 Kui xi ja'etsuyakixi ngat'are
ndi'i xi tsitsejenre xuta, tuxi kụakjainnire ngatsi'i xuta mé= xi ja'etsuya. 8 Bi kui xi ndi'u.
Tu ja'etsuyakixi sani ngat'are ndi'u. 9 Ndi'i xi kjuakixi fa 'ba xi tsitsejenre ngatsi'i xuta,
kui= xi ja'e ngasun'ndio.
10 Ja'ek'ejña ngasun'ndio 'ba ngat'are= kui kuanda ngasun'ndio, tunga xuta nga-
sun'ndio bi tsabexkun. 11 Ja'e nga'ndere ña tse'e, tunga xutare bi kiskjebetjo. 12 Tunga
ngatsi'i xuta xi kiskjebetjo 'ba kuakjainre ngat'are kui, kui xi kitsja'ndere nga kụan
ki'ndire Na'enchana. 13 Kui xutabiu xi kitsin ngat'are Na'enchana. Bi kitsin jotsa'en tsin
xuta xi tjin, ninga bi jotsa'en tijña ndiyare xuta, ninga bi jotsa'en mejénre xuta.
14 'Ba Ion kuán yojo 'ba tsek'ejñajinnị nga kitse kjuanda ko kjuakixi ngajinre. 'Ba kji'yeẹ
kjuaje xi tjinre, ngat'a kui= xi Ki'ndi jngutuuture Na'enchana. 15 Juan kitsuyakixi ngat'are
nga 'bi kitsu: "Ngat'are= kui kinchjaạ nga kixiạn: Xi jaskan ndiba nga ko mare an, kui
xi tjun nga ko mare an, ngat'a kui= xi ja'ba je tijña."
16 'Ba mé= xi kisakuna ngatsi'a jendiba=ni kjuanda je xi tse'e, kjuanda xki kjuanda.
17 Ngat'a ngat'are Moisés= kika'ena kjuatexumare Na'enchana, tunga kjuandare
ko kjuakixire Na'enchana ngat'are Jesucristo= kisakuna. 18 Nisa 'yajín be jó kji'i
Na'enchana. Tu jngu sani Ki'ndi jngutuuture, xi tijña ña tijña Na'enchana, kui= xi
kitsuyana ngat'are kui.

Juan tsuyakixi ngat'are Jesús
Mt. 3:11-12; Mr. 1:7-8; Lc. 3:15-17

19 'Bi tsa'en kinchja Juan nga kitsuyakixi ngat'are Cristo, kionga xuta judío xi tjin
naxinanda Jerusalén kitsikasen na'mi ko xuta lebita nga tsiningiyare Juan 'yá= ni kui.
20 'Ba kitsu xi kjuakixi Juan 'ba bi ts'onacha. 'Ba kitsu:
—Bi an xi Cristo.
21 'Ba nchjabiu kitsu nga tsiningiya nganire:
—¿Ngu 'yá= ni ji? ¿A ji= ni xi Elías?
—Bi an —kitsu Juan.
—¿A ji= ni xuta chinga profeta xi tjinnere nga kjua'e? —kitsu nchjabiu.
—Junjun —kitsu Juan.
22 —¿Ngu 'yá= ni ji, tsu'ba? —kitsu ngani nchjabiu—. Ngat'a tjinnere nga kuangiko
ngani_rị en kixi nchja xi kitsikasennị. ¿Jó sji ngat'a tsiji?
23 'Ba Juan kitsu:
—Jotsa'en kitsi'indu xuta chinga profeta Isaías enre Na'enchana: "An= ñạ jngu xuta xi
tinchja nangi t'axin nga titsu: Tjakixiu ndiyare Na'enna."
24 'Ba nchja xi kjinikasen ngat'are xuta fariseo, 25 kui= xi tsiningiyare Juan nga kitsure:
—Ngu tsa bi ji= xi Cristo, ninga Elías, ninga xuta chinga profeta xi tjinnere nga kjua'e,
¿ánñu tebatendani xuta?
26 'Ba Juan kitsu:

—An nanda tebatendakoña xuta. Tunga ngajinnu tjin= jngu xi bi 'yo, 27 xi jaskan kjua'e
nga ko mare an xi bi bakinna nga skjendaa na'ñu jndere.
28 Kibi kuán nga'nde xi Betania 'mi, nga'nde xi tijña xingunda ndaje Jordán ña Juan
tibatenda xuta.
29 'Ba nixtjin nga kuanyujun Juan tsabe Jesús nga titsitiñat'are, 'ba kitsu:
—Chutsijon, kibi= xi chutsangare Na'enchana xi fa'axin jere xuta ngasun'ndio.
30 Ngat'are= kui kinchjaa nga kixian: "Xi jaskan ndiba nga ko mare an, kui xi tjun nga
ko mare an, ngat'a kui= xi ja'ba je tijña." 31 Ninga an kje 'bejían 'yá= ni kui. Tunga tuxi
s'ejñatsejennire xuta tse'e Israel ngat'are kui, kui kjuañu ko nanda tebatendaña xuta.
32 'Ba 'bitsa'en kitsuyakixi Juan ngat'are Jesús:
—Tsa'bia Isennixtjintsjere Na'enchana joni jngu tjiunise tiba xi jendibajen ngank'aa
'ba ja'ek'ejñasunre. 33 'Ba ninga an kje 'bejían 'yá= ni kui. Tunga xi kitsikasenna nga ko
nanda kuatendaña xuta, kui= xi kitsuna: "Xi xie nga kjuendejenkun Isennixtjintsjena
'ba k'uejñasunre, kui= xi kuatenda xuta ko Isennixtjintsjena." 34 An tsa'bia 'ba texinyak-
ixia nga kui= xi Ki'ndire Na'enchana —kitsu Juan.

Jesús nchjare xutare xi tjun

35 Kionga kuanyujun, kio inya ngani Juan ko jó xutare. 36 'Ba kionga tsabe nga Jesús
ja'a kio, Juan kitsu:
—Chutsijon, kibiu= xi chutsangare Na'enchana.
37 'Ba ngojó xutare kjint'e mé= xi kitsu 'ba kitjenngi Jesús. 38 'Ba Jesús kiskutsejen
ngastun 'ba tsabe nga tjenngire nchjabiu, 'ba kitsure:
—¿Mé= xi teminyisjo?
—Ji rabi —kitsu nchjabiu—, ¿ñá=ñu teni? (Rabi, en xi tsunire: maestru.)
39 —Ndechutsijon —kitsu Jesús.
'Ba 'batsa'en kiji nchjabiu 'ba tsabe ña tijña Jesús. 'Ba kio tsik'enduko nchjabiu kui
nixtjinbiu, ngat'a je kuangixun. Jeru mején chuba ñujun ya'a.
40 'Ba nchja xi jó xi kjint'e mé= xi kitsu Juan 'ba kitjenngi Jesús, jngu xi Andrés 'mi, xi
nts'e mani Simón Pedro. 41 Xi tjun kikangisjai Simón xi nts'e mani 'ba kitsure:
—Je kuasjaini xi Mesías. (Mesías, en xi tsunire: Cristo.)
42 'Ba 'batsa'en Andrés ja'eko nts'e nga ja'ekun Jesús, 'ba Jesús kiskutsejen'a Simón 'ba
kitsure:
—Ji xi Simón, ki'ndire Juan. Tunga nganda'e Cefas k'uinri. (Cefas, xi tsunire: Pedro.)
43 Nixtjin nga kuanyujun Jesús kuamejénre nga kuaje ña tijña nangi Galilea 'ba
'batsa'en kikun Felipe. 'Ba kitsure:
—Ndetjenngina.
44 Felipe jngu= xuta xi tse'e Betsaida, ña 'ba nde kio nangire Andrés ko Pedro.
45 'Batsa'en Felipe kikun Natanael, 'ba kitsure:
—Je kuasjaini xutabiu xi Moisés kitsi'indut'a ngat'are xujun kjuatexumo 'ba xi nchja
chinga profeta kitsi'indu ngat'are ngayeje. Kui xi Jesús ki'ndire Kuse, jngu xuta xi tse'e
Nazaret.
46 'Ba Natanael kitsu:
—¿A ma 'betju ngajinre Nazaret tsajmi xi nda?
—Jabi 'ba ndechutsejen —kitsure Felipe.
47 Kionga Jesús tsabe nga Natanael ndibakun, kitsu ngat'are:
—Kibi jngu= xuta xi Israel fa tse'e xi bi 'bonacha.
48 —¿Jó tsa'en 'yaninaa? —kitsu Natanael.
—Tsa'bera kionga kje nchjajínri Felipe, kionga teningi ya higuera —kitsingojore Jesús.
49 'Ba kitsu ngani Natanael:
—Maestru, ji= ni xi Ki'ndire Na'enchana 'ba ji= ni xi reyre xuta xi tse'e Israel.
50 'Ba Jesús kitsure:

—¿A tu kui= kjua nga kixinra̱: “tsa'bera̱ ngi ya higuera”, a kui= kjuañu kuakjainniri ngat'ana̱? Ngu ngisa= tse kjuakun xia ngisai nga ko mare kibi.
51 'Ba 'ba nde kitsure:
—Kjuakixi= mé= xi texin_nuu̱. Xiañu nga stju'i ngank'aa 'ba nga ankjelere Na'enchana kuenijin 'ba k'uetuk'ajent'are Ki'ndire Xuta xi'iun.

2

Kjuakun xi kitsa'en Jesús ngajin jngu kjuabixan

1 Nga kuangajngi kis'e jngu kjuabixan naxinanda Caná, naxinanda xi tijña ngajinre nangi Galilea, 'ba kio kiji nare Jesús. 2 'Ba nde Jesús ko xutare kiji kjuabixon, ngat'a kjinikint'e ngayeje. 3 'Ba kionga je je binu, 'batsa'en kitsure nare Jesús nga jako:
—Je bi nde tjinnire binu.
4 —Na, ¿ánñu an 'ba te'mininaa̱ kibiu? Kje fechujín chubana̱ —kitsu Jesús.
5 'Ba 'batsa'en nare Jesús kitsure nchja xi inyabatesin kio:
—Tik'etjusun ngayéje mé= xi kuetsunu —kitsure.
6 'Ba kio tjindu jon tiji xi ndiojo kuandakoni. Kui xi tsichjen xuta judío kionga tsitsje yojore ngixkun Na'enchana, jo tsu kjuachingare. 'Ba nga jngu jngu tijibiu s'enru tsa yachute asa yachute ko kan litro nanda.
7 'Ba Jesús kitsure nchja xi inyabatesin kio:
—Titsio nanda tijiu.
'Ba nchjabiu 'ñu kitsitse tijiu, 8 'ba 'batsa'en Jesús kitsu:
—Chuba chjubio 'ba tanginko_ru xuta xi kjinentsjare s'iu.
'Ba 'ba kitsa'en nchjabiu. 9 'Ba 'batsa'en xuta xi kjinentsjare s'iu kiskut'a nanda xi je kuán binu, tunga bi be ña jendibanire. Tu kui sani nchja xi inyabatesin kio xi be, ngat'a kui= xi ts'axje nando. Kui kjua xuta xi kjinentsjare s'iu kinchjanire xi xi'iun. 10 'Ba kitsure:
—Ngatsi'i xuta tjun binu xi nda tsja, 'ba kionga je 'ñu ka'bi xuta, tu kui sani xi bi 'ñu nda tsja. Tunga ji, tojo tijñatjo=ri ka'nda nganda'e 'ba teba'e=ni binu xi 'ñu nda.
11 Kui kjuakunbiu xi tjun kitsa'en Jesús naxinanda Caná, naxinanda xi tijña ngajinre nangi Galilea. 'Batsa'en yakutsejen kjuajere, 'ba kuakjainre xutare ngat'are kui.
12 'Ba jaskan nga je kuán kibiu, Jesús kiji naxinanda Capernaum nga tjenko nare ko nts'e 'ba ko xutare. 'Ba kio tsek'endu jó ján nixtjin.

Jesús 'baxje nchja xi inyabateña tjiuba ningu
Mt. 21:12-13; Mr. 11:15-18; Lc. 19:45-46

13 Kionga je timatiña s'i pascua xi 'baxje xuta judío, Jesús kiji naxinanda Jerusalén. 14 'Ba ña ma ndetsinre ningu tsabe nchja xi inyabateña tjiundija ko chutsanga 'ba ko tjiunise tiba 'ba ko nchja xi tjindu kionga inyatsik'antjaiya ton. 15 'Ba 'batsa'en Jesús kiskjebe na'ñu 'ba kitsinda jngu na'ñu'ya 'ba ko kui ts'axje tsi'ikoni ngaya ningu chutsanga ko tjiundija. 'Ba nde kiskanitsojo tonre nchja xi kio inyatsik'antjaiya ton 'ba tso'otsakjan yamixare. 16 'Ba kitsure nchja xi inyabateña tjiunise tiba:
—¡Tji'naxjio tjiunisenu nga'e! ¡Bi ndetsin ño'on ndaba Na'enna̱!
17 'Ba 'batsa'en ja'etsjenre xutare nga 'bitsa'en kua'indut'a enre Na'enchana: “Tifengi nga'ñuna̱ ngat'a 'ñu ts'axtiu tsimijaa̱n ni'yari.”
18 'Ba 'batsa'en xuta judío tsiningiyare Jesús:
—¿Mé= kjuakun xi tebakutsejenni̱ nga tjinri kjua'ñu nga 'bi teñe'en? —kitsure.
19 'Ba Jesús kitsingojore:
—Tikjekjuo ningubi, 'ba an ján nixtjin skjenitjen ngañaa̱.
20 'Ba xuta judío kitsu ngani:
—Yachan jon nu kuandani ningubi. ¿Jótsa'en ján nixtjin xjunitjenni ji?

21 Tunga ngat'are yojore Jesús= kinchja nga kitsu ningu. 22 Kui= kjuañu, kionga je
ja'aya nganire ngajinre mik'en, ja'etsjenre xutare mé= xi kitsu 'ba kuakjainre en xi
kua'indut'a enre Na'enchana ko en xi kitsu Jesús.
23 'Ba kionga tijña Jesús naxinanda Jerusalén ngajinre s'i pascua, ne nkjin xuta
kuakjainre ngat'are kui kionga tsabe kjuakun xi kitsa'en. 24 Tunga Jesús, bi kunre
ngat'are xutabiu, ngat'a be= jó kun ngatsi'i. 25 Bi kuachjenre tsa tjin xi kuetsuyare jó=
kun xuta, ngat'a be= jó kun ngajin inimare.

3

Jesús fako nijmi Nicodemo

1 Jngu xuta fariseo xi Nicodemo 'mi, xi 'ba nde ngakure xuta judío, 2 kui xi ngajñu
ja'ekun Jesús 'ba kitsure:
—Maestru, 'ya=ni nga ji jngu maestru xi Na'enchana kitsikasen. Ngat'a tu'yá kụanre
sa'en kjuakun xi teñe'en tsa bi Na'enchana tijña ngajinre.
3 'Ba Jesús kitsu nganire:
—Kjuakixi= xi texinrạ. Xi bi tsin ngani ngijngu ndiya, kui bi kụan skue ña batexuma
Na'enchana.
4 'Ba Nicodemo kitsu:
—¿Jótsa'en jngu xuta tsin ngani ngijngu ndiya kionga je chinga? ¿A kụan kjua'as'en xi
majóni ndiya ngaya ngats'a nare 'ba tsin ngani?
5 Jesús kitsingojore:
—Kjuakixi= xi texinrạ. Xi bi tsinjin nanda 'ba ko Isennixtjintsjere Na'enchana, kui
bi kụan kjua'as'en ña batexuma Na'enchana. 6 Ngatsi'i xi tsin jotsa'en tsin xuta, kui
xi tjindukun joni xuta. 'Ba ngatsi'i xi tsin ngat'are Isennixtjintsjere Na'enchana, kui=
xi Isennixtjintsjere Na'enchana tsik'endukun. 7 Bi makunri ngat'are mé= xi kixinrạ,
nga machjen= nga tsin ngañu ngijngu ndiya. 8 Ntjo fi= nituña nga'nde nga mejénre, 'ba
nu'ya_ri nga fane. Tunga bi 'ye ñá ndibani 'ba ña tifi ngani. 'Ba=nde tsa'en ngat'are
ngatsi'i xuta xi tsin ngat'are Isennixtjintsjere Na'enchana —kitsu Jesús.
9 'Ba Nicodemo kitsu ngani:
—¿Jó tjinnire xi tesji?
10 'Ba Jesús kitsure:
—Ji xi chamaestrure xuta tse'e Israel. ¿A bi 'ye kibi? 11 Kjuakixi= xi texinrạ. Jịn
'be=nịị nijmi ngat'are mé= xi 'yeẹ 'ba mixun=nịị ngat'are xi kji'yeẹ, tunga jun bi
makjainnu mé= xi mixịịn. 12 Tsa bi makjainnu kionga fako nijmi_nuụ ngat'are mé= xi
tjima ngasun'ndebi, ¿jótsa'en kụakjainnu tsa kjuako nijmi_nuụ ngat'are mé= xi tjima
ngank'aa?
13 'Nisa'yajín mijin ngank'aa. Tu jngu sani Ki'ndire Xuta xi'iun xi jendibajenni
ngajaan. 14 'Ba jotsa'en kiskjenitjen Moisés tjiuye nangi t'axiun, 'ba=nde tsa'en tjinnere
nga stjunitjen Ki'ndire Xuta xi'iun, 15 tuxi 'batsa'en s'ẹnire kjuabenichun xi bi fet'a
ngatsi'i xuta xi kụakjainre ngat'are kui.
16 'Ngat'a Na'enchana 'ñu= kitsimején xuta tse'e ngasun'ndio ka'nda kitsja Ki'ndi
jngutuuture, tuxi ngatsi'i xi kụakjainre ngat'are kui bi chạjani, tusa s'ẹre kjuabenichun
xi bi fet'a. 17 Ngat'a Na'enchana bi kitsikasen Ki'ndire ngasun'ndio tuxi kuanejeni xuta.
Tusa kitsikasen tuxi k'uangini ngat'are kui.
18 'Xi kụakjainre ngat'are Ki'ndire Na'enchana, kui xi bi skaneje. Tunga xi bi
kụakjainre ngat'are kui, kui= xi je kiskaneje ngat'a bi makjainre ngat'are Ki'ndi jngutu-
ture Na'enchana. 19 'Bi= tsa'en s'eneje xuta. Ja'e ngasun'ndio ndi'i xi tsitsejenre xuta,
tunga ngisa= 'ñu kuamejénre xuta xi jñu nga ko mare ndi'u, ngat'a bi nda tjin mé= xi
inyatsa'en. 20 Ngat'a ngatsi'i xi ch'o inyatsa'en, kui= xi ch'oke be ndi'i xi tsitsejenre 'ba

bi tsitiñat'are, tuxi bi xianire mé= xi inyatsa'en. 21 Tunga xi inyatsa'en xi kixi tjin, kui= xi tsitiñat'are ndi'u, tuxi xianire nga inyatsa'en jotsa'en mejénre Na'enchana.

Juan tsuyakixi ngani ngat'are Jesús

22 Kja'e nixtjin ngani Jesús kiji ko xutare nangi Judea. 'Ba kio tsek'ejñako jó ján nixtjin nga yatenda xuta xi tjin kio. 23 'Ba nde Juan tibatenda xuta jngu nga'nde xi Enón 'mi, nga'nde xi tijñat'a tiñare Salim, ngat'a 'ñu tjin nanda kio, 'ba ja'e xuta nga kisatenda. 24 Ngu Juan kje s'eyajín nduya ya'a.

25 'Ba 'batsa'en nchja xi xutare Juan 'etuts'inre nga josiko jngu xuta judío ngat'are jótsa'en tjinnere nga sitsje yojore xuta ngixkun Na'enchana. 26 'Ba 'batsa'en xutare Juan kikun 'ba kitsure:

—Maestru, xuta xi ja'ekunri xingunda ndaje Jordán xi kjinukjuai ngat'are, kui= xi 'ba nde tibatenda 'ba ngatsi'i xuta inyafechukun.

27 'Ba Juan kitsingojo:

—Tumé ma sakure xuta tsa bi ngank'aa kika'enire. 28 Jun= xi nda kjinu'yanu nga kixiạn, nga bi an xi Cristo, tu kjinikasentitjun=nạ. 29 Joni jngu kjuabixan. Xuta xi tibixanko xi chjun, kui= xuta xi xi'iun. 'Ba amigure xi xi'iun xi sejñat'are 'ba tibasen ñojonre mé= xi titsu, kui= xi 'ñu tsja mare nga nt'ere jndare xi xi'iun. 'Ba nde 'ba= tsa'enni ko an nganda'e. Je tjijngu kjuatsjanạ.

30 'Ba Juan kitsu ngisa:

—Machjen= nga kui ngisa nk'a ngatamijin ngisa, 'ba ngatjandejiạn an.

31 'Xi ndibani ngank'aa, kui= xi ngisa je ngisa nga ko mare tu'yañu. Xi ngasun'ndio tse'e, kui= xuta xi ngasun'ndio nangire 'ba ngat'are xi tjima ngasun'ndio nchja. Xi ndibani ngank'aa, kui= xi ngisa je ngisa nga ko mare tu'yañu 32 'ba titsuyakixi= ngat'are mé= xi tsabe 'ba xi kjint'e. Tunga tu'yá makjainre ngat'are mé= xi titsu. 33 Tunga xi makjainre mé= xi titsu kui, kui= xi tsikixiya nga Na'enchana xi tjinre kjuakixi. 34 Ngat'a xi Na'enchana kitsikasen, enre Na'enchana nchja, ngat'a Na'enchana kitsja yejere Isennixtjintsjere. 35 Na'enchana 'ñu= tsimején Ki'ndire, 'ba ngayéje xi tjin je kitsingantsja ngaya ntsja. 36 Xi makjainre ngat'are Ki'ndiu, kui= xi tjinre kjuabenichun xi bi fet'a. Tunga xi bi tsik'etjusunre enre Ki'ndiu, kui xi bi s'ẹ̄re kjuabenichun. Tusa kjuastire Na'enchana tijñanere.

4

Jesús fako nijmi jngu chjun xi tse'e Samaria

1 Xuta fariseo kjint'e en nga Jesús ngisa 'ñu tjin ngisare xuta nga ko mare Juan 'ba nga ngisa 'ñu nkjin xuta tibatenda ngisa. 2 (Ninga bi Jesús fa xi tibatenda xuta. Tu xutare xi 'ba inyatsa'en.) 3 'Ba kionga Jesús tsabe mé= xi kjint'e xuta fariseo, 'batsa'en 'etju nangi Judea 'ba jendiba ngani nangi Galilea.

4 'Ba tjinnere nga kjua'axtiu nangi Samaria. 5 'Ba 'batsa'en ja'e Sicar, naxinanda xi tijña ngajinre nangi Samaria, naxinanda xi tijñat'a tiñare xu'ba xi Jacob kitsjare ki'ndire xi Kuse 'mi. 6 'Ba kio tijña ngojo nandare Jacob, 'ba Jesús kik'ejñat'a ngojo nandabiu, ngat'a je jejndare nga tsu'ba ngaya ndiyo. Jeru mején nyusen ya'a. 7 'Ba kio ja'e jngu chjun xi tse'e Samaria xi ja'ek'axje nanda. 'Ba Jesús kitsure:

—Ta'echinaạ nanda xi k'uiạ.

8 Ngu kui chubabiu bi tjinduko xutare, ngat'a xichine= kikatse ngajin naxinando.

9 'Ba chjunbiu kitsure:

—¿Jótsa'en an techja'anaạ nanda xi s'i, nga ji jngu xuta judío kuáin 'ba nga an jngu= ñạ chjun xi tse'e Samaria?

Chjunbiu kitsu kibi ngat'a bi nda ya'a xuta judío ko xuta xi tse'e Samaria.

10 'Ba Jesús kitsingojore:

—Tsa 'yari mé= xi Na'enchana tsja 'ba tsa 'yaxkuin 'yá= xi timi'ari nanda, ji xja'a_ri 'ba kui sja=ri nanda xi tsjare kjuabenichun xuta.
11 'Ba chjunbiu kitsu nganire:
—Ji na'en, tsajainri mé= xi kjui'naxjekoni nando, 'ba ne nanga ngojo nando. Ngu, ¿ñá k'uinchja'e nanda xi tsjare kjuabenichun xuta? 12 ¿A ngisa= je ngisai ji nga ko mare xuta chingana Jacob? Kui xi 'ejñana ngojo nandabi, xi ndekui kits'ini nandare 'ba 'ba nde kits'i ki'ndire ko tjiuba xi kis'ere.
13 'Ba Jesús kitsure:
—Nitu 'ya xi k'ui nandabi kụaxinda= nganire. 14 Tunga xi k'ui nanda xi an tsjaạ bi nde kụaxinda ngisanire. Ngat'a nanda xi tsjaạ, kui= xi kụan ngajin yojore xutabiu joni jngu ngojo nanda ña ngantsjai 'betju tajngu nanda, 'ba 'batsa'en sjare kjuabenichun xi bi fet'a.
15 'Ba chjunbiu kitsu:
—Na'en, ta'ena nandabiu, tuxi bi nde kụaxinda ngisaninạ 'ba bi nde kjua'ek'exjeñạ nanda nga'e.
16 'Ba Jesús kitsu nganire:
—T'ichja'e xi'inri 'ba ndekue nga'e.
17 —Tsajainnạ xi'in —kitsu chjunbiu.
'Ba Jesús kitsure:
—Kjuakixi= xi tesji, nga tsajainri xi'in. 18 Ngat'a je ón xi'in tsikenikue, 'ba xi tenikue nganda'e bi xi'inri mani. Kjuakixi= xi kisji.
19 'Ba chjunbiu kitsure:
—Na'en, xuta chinga profeta=ru kuáin. 20 Xuta chinganị kitsichjire Na'enchana nga'e nindubi. Tunga jun mixun=ñu nga naxinanda Jerusalén= nga'nde ña machjen nga sichjire Na'enchana.
21 'Ba Jesús kitsure:
—Na, ngatjamakjainri mé= xi texinrạ. Kjua'e nixtjin kionga bi nde kja'eñu nindubi 'ba bi nde kuanginñu naxinanda Jerusalén nga sichji_ru Na'enchana. 22 Jun bi 'yo 'yá= xi nichji_ru. Tunga jịn 'ya=ni 'yá= xi nichji_rị, ngat'a ngajinre xuta judío= ndibani xi sik'angi xuta. 23 Tunga je tifa'e nixtjin 'ba nganda'e= nga xuta xi tsichji kjuakixire Na'enchana sichjire nga ko fani kjuakixi jotsa'en kuakuyare Isennixtjintsjere Na'enchana. Ngat'a kui= xuta xi 'batsa'en mejénre Na'enchana nga sichjire. 24 Na'enchana, kui= xi Isennixtjin. Kui kjuañu xi sichjire, tjinnere nga ko fani kjuakixi sichjire jotsa'en kuakuyare Isennixtjintsjere Na'enchana —kitsu Jesús.
25 'Ba chjunbiu kitsure:
—'Be=ñạ nga kjua'e Mesías (kui xi Cristo 'mi). 'Ba kionga kui kjua'e, kuetsuya yejena jó tsunire xi tjin.
26 —Kui= ñạ, xi tifakori —kitsu Jesús.
27 'Ba kio ja'e ngani xutare, 'ba kuakunre nga Jesús tifako nijmi jngu chjun. Tunga ni'yá kuán kakun tsiningiyare mé= xi mejénre asa mé= xi tifako nijmi chjunbiu. 28 'Ba 'batsa'en chjunbiu 'ejña nisare 'ba kiji ngajin naxinando nga kike'ere nijmi xuta 'ba kitsu:
29 —Ndechutsejen_ru jngu xuta xi kitsunạ ngayéje xi tu je kitsa'aạn. Ngu tsa kui= ni xi Cristo.
30 'Ba 'batsa'en 'etjutsi'i naxinando 'ba kiji ña tijña Jesús. 31 'Ba kionga chjunbiu kiji ngajin naxinando, xutare Jesús inya'bets'are nga inyatsure:
—Maestru, tinchjachi.
32 Tunga Jesús kitsure:
—Tjin=nạ xichine xi bi 'yo jun.
33 'Ba 'batsa'en xutare tsiningiyakañare xinkjin:

—¿A tjin= tsé xi ja'ekore xichine?
34 'Ba Jesús kitsure:
—Xi chinena̱, kui= nga sa'aa̱n jotsa'en mejénre xi kitsikasenna̱ 'ba nga sik'etjusaa̱n xa xi tse'e. 35 ¿A bi mixun jun: "Ñujun sa chaja ngisa nga kjua'e chanre tsujmi ntjio"? Tunga an xin_nuu̱: Chju'ingiu tuxkún 'ba chutsijon. Xuta xi ndiba jan jo=ni chan xi je ja'e nixtjinre, 'ba je ku̱an s'e̱ku. 36 Xi 'beku cho̱n, kui= xi machjire. 'Ba chan xi ti'beku, kui xi tsunire xuta xi s'e̱re kjuabenichun xi bi fet'a. 'Ba 'batsa'en tujngu ngatatsitsja xi 'bentje 'ba xi 'beku cho̱n. 37 Ngat'a kjuakixi= xi tsu en xi tsu: "Jngu xi 'bentje 'ba kja'ere xi 'beku." 38 An kitsikasen_nuu̱ nga k'ueku chanre tsujmi ntje xi bi jun kik'engiu kjuanima. Kja'e xi 'etuts'inre xo, tunga ko jun texuntsjo nganda'e chjire xa xi kitsa'en —kitsu Jesús.
39 'Ba nkjin= xuta xi tse'e Samaria xi tjindu nga'ndebiu kuakjainre ngat'are Jesús, ngat'a chjunbiu kitsu: "Kitsuna̱ ngayéje xi tu je kitsa'aa̱n." 40 'Bamani, kionga xuta xi tse'e Samaria ja'ekun Jesús, tsi'are nga k'uejñako kio. 'Ba jó nixtjin tsek'ejña Jesús, 41 'ba 'ñu nkjin xuta kuakjain ngisare ngat'are en xi kinchja. 42 'Ba xutabiu kitsure chjunbiu:
—Nganda'e makjainni̱ bi tu ngat'are en xi kisji. Ngat'a jin fani xi je kjinu'ya_ri̱ 'ba 'ya=ni nga kjuakixi= nga kui= xi sik'angi xuta xi tse'e ngasun'ndio.

Jesús tsinda ki'ndire jngu xuta xi tsa'exat'are rey

43 Kionga je ja'a jó nixtjin, Jesús 'etju kio 'ba kiji ngani nangi Galilea. 44 Ngat'a Jesús kitsuyakixi nga jngu profeta bi 'yakun ña nangire fa. 45 'Ba kionga echu nangi Galilea, xuta xi kio tse'e kiskjebetjo, ngat'a tsabe ngayéje xi kitsa'en Jesús naxinanda Jerusalén ngajinre s'iu. Ngat'a ko kui kiji s'iu.
46 'Batsa'en echu ngani Jesús Caná, nga'nde xi tijña ngajinre nangi Galilea, ña nando kitsa'enni binu. 'Ba naxinanda Capernaum tijña jngu xuta xi tsa'exat'are rey xi 'ñu tji'me ki'ndire. 47 Kionga kui kjint'e en nga Jesús 'etju nangi Judea 'ba nga ja'e nangi Galilea, 'batsa'en ja'ekun Jesús 'ba 'ets'are nga kuaje ndaba, tuxi sindani ki'ndire xi je mején kueya. 48 'Bamani Jesús kitsure:
—Tsa bi xio kjuakun ko chuba xi bakutsejen kjua'ñure Na'enchana, bi ku̱akjainnu.
49 'Ba xi tsa'exat'are rey kitsure:
—Na'en, ti'en kjuanda, ndibafanichi nde'anire nga kje 'mejín ki'ndina̱.
50 'Ba kio Jesús kitsure:
—T'in ngani ni'yari. Je nda ngani ki'ndiri.
'Ba xutabiu kuakjainre en xi kitsu Jesús 'ba kiji. 51 'Ba kionga je masen tjen ndiyo, kisatejin nchja chu'ndare 'ba kitsure:
—Je nda ngani ki'ndiri.
52 'Batsa'en xutabiu tsiningiyare nchja chu'ndare jó chun 'etuts'inre nga kuanda ngani ki'ndire, 'ba nchjabiu kitsingojore:
—Chuba jngu nga kuangixun ngujña 'etjukajinre chi'in nt'ai ki'ndiri.
53 'Batsa'en na'enre ki'ndibiu ja'etsjenre nga kui= chubabiu nga Jesús kitsure: "Je nda ngani ki'ndiri." 'Ba xutabiu ko ngatsi'i xi tjin ngaya ndaba kuakjainre ngat'are Jesús.
54 Kui kjuakunbi xi majóni xi kitsa'en Jesús, kionga 'etju nangi Judea 'ba ja'e ngani nangi Galilea.

5

Jesús tsinda jngu xuta xi bi ma fi

1 Kja'e nixtjin ngani kionga xuta judío inya'baxje jngu s'i, Jesús kiji naxinanda Jerusalén. 2 'Ba kio tijña jngu nga'nde ña inya nanda xi tiñare xuntjare naxinando xi Xuntja Chutsanga 'mi. Kui nga'nde ña inya nanda xi Betesda 'mi nga en hebreo. 'Ba ón mani ngi ni'yare, 3 ña tjindu nkjin xuta xi sefesun: xuta ka, xi bi ma fi, 'ba ko xi bi nda ndsaku. Kui xi inyakuyare nga steya nando. 4 Ngat'a tu sak'ua nga jngu ankjere

Na'enchana fa'e ngajin nga'ndebiu ña inya nanda 'ba tsiteyangire, 'ba xi tjun tsungijin yojore ngajin nando kionga je kiteya, kui= xi manda tume chi'in xi kunre. 5 'Ba kio kjijñajinre xuta xi sefesun jngu xuta xi kuakantjio'on ján nu tjinre nga tji'me. 6 'Ba kionga Jesús tsabe nga xutabiu tikjijña kio 'ba 'ba nde tsabe nga je nkjin nu tjinre nga tji'me, kitsure:

—¿A mejénri kụanda ngani?

7 'Ba xuta xi tji'mio kitsu:

—Ji na'en, tu'yá tjinnạ xi kuasekonạ, tsa sungijinnạ nando kionga teya. 'Ba kionga sungijiạn yojonạ tsakaiñu, tu kja'e xi tjun tsungijin yojore.

8 'Ba Jesús kitsure:

—Tisetjen, chjube nijñari xi tetsjujñasin 'ba t'in.

9 'Ba ndekuini chubabiu kuanda ngani xutabiu, 'ba ja'aya nijñare xi tikjijñasun 'ba kiji. Tunga kui nixtjinbiu, nixtjin nga nikja'aya=. 10 Kui kjuañu xuta judío kitsunire xuta xi kuando:

—Xutu= nganda'e. Bi tixa'nderi nga x'e nijñari.

11 'Ba xutabiu kitsure:

—Xi kitsindanạ, kui xi 'ba kitsunạ: “Chjube nijñari xi tetsjujñasin 'ba t'in.”

12 'Ba nchjabiu tsiningiyare:

—¿'Yá= xi 'ba kitsuri: “Chjube nijñari xi tetsjujñasin 'ba t'in”?

13 Tunga xuta xi kuanda bi be 'yá= xi kitsinda, ngat'a Jesús je kijijinre ngajinre xutankjiun xi inya kio. 14 'Ba jaskan Jesús kiskajin ngani xutabiu ña ma ndetsinre ningu 'ba kitsure:

—Ji na'en, je kuanda ngani nganda'e. Bi nde ña'anni je, tuxi bi nde satet'aniri xi ngisa ch'o.

15 'Ba 'batsa'en xutabiu kiji 'ba ye'ere nijmi xuta judío nga Jesús= xi kitsinda. 16 'Ba kui kjuañu xuta judío kitsjengikeni Jesús, ngat'a tsa'en= kibi nixtjin nga nikja'aya. 17 'Ba 'batsa'en Jesús kitsure nchjabiu:

—Na'ennạ titsa'exa ka'nda nganda'e, 'ba 'ba nde an tetsa'exa.

18 Kui= kjuañu xuta judío ngisa tsangisjai ndiyanire nga mejénre sik'en Jesús, ngat'a bi tsa tu nixtjin nga nikja'aya tjimangane, tunga 'ba=nde tsu nga Na'enchana xi na'enre 'ba 'ba=tsa'en ndekui tajngu joni Na'enchana kitsa'en yojore.

Jesús tsuya ngat'are xare

19 'Ba 'batsa'en Jesús kinchja 'ba kitsure nchjabiu:

—Kjuakixi= xi texin_nuụ. Tumé ma tsa'en Ki'ndire Na'enchana xi tu kuenda tse'e. Tu kui sani mé= xi tjibe nga titsa'en Na'enre, kui= xi tsa'en kui ngayeje. Ngat'a ngayéje mé= xi tsa'en Na'en, ndekuinire xi tsa'en Ki'ndiu. 20 Ngat'a Na'en 'ñu= tsimején Ki'ndiu 'ba baku=re ngayéje mé= xi tsa'en. 'Ba kuaku=re xa xi ngisa je ngisa nga ko mare kibi, tuxi kụakunninu. 21 Ngat'a jotsa'en Na'en tsikja'ayare xuta ngajinre mik'en 'ba tsik'endukun ngani, 'ba=nde tsa'en Ki'ndiu tsik'endukun xi mejénre sik'endukun. 22 Ngat'a bi Na'en xi tsa'enre kjua xuta. Tusa Ki'ndiu kitsjare nga kui xi sa'enre kjua ngatsi'i xuta, 23 tuxi ngatsi'i xuta skuekunni Ki'ndiu jotsa'en bekun Na'en. Xi bi bekun Ki'ndiu, 'ba=nde bi bekun Na'en xi kui kitsikasen.

24 'Kjuakixi= xi texin_nuụ. Xi kuasen ñojon ennạ 'ba kụakjainre ngat'are xi kitsikasennạ, kui= xi s'ẹ̣re kjuabenichun xi bi fet'a. 'Ba bi si'anre kjua ngat'are jere xutabiu, ngat'a je ja'axtiu ngajinre kjuabeya 'ba ja'as'en ña tjin kjuabenichun. 25 Kjuakixi= xi texin_nuụ. Kjua'e= chụbạ 'ba nganda'e= nga je ja'e chụbạbiu kionga mik'en kjuint'e jndare Ki'ndire Na'enchana. 'Ba xi kjuint'e, kui= xi s'ẹ̣re kjuabenichun. 26 Ngat'a jotsa'en tu ngat'a tse'e Na'enchana tijña kjuabenichun, 'ba=nde tsa'en kitsja nga tu ngat'a tse'e Ki'ndiu k'uejña kjuabenichun. 27 'Ba Na'en kitsjare kjua'ñu Ki'ndiu tuxi sa'enire kjua xuta, ngat'a kui= xi Ki'ndire Xuta xi'iun. 28 Bi makunnu kibi. Ngat'a kjua'e=

chu̱ba̱ kionga kjuint'e jndare Ki'ndiu ngatsi'i xuta xi kjiyunijin 29 'ba kuisetjen ngani. Xi nda kitsa'en, kui= xi kuisetjen nga s'e̱re kjuabenichun. Tunga xi bi nda kitsa'en, kui= xi kuisetjen nga si'anre kjua.

Jesús tsu mé= xi bakutsejen nga kika'ere kjua'ñu

30 'Tumé ma tsa'aa̱n xi tu kuenda tsa'an. Jotsa'en nt'ia̱, 'ba=tsa'en tsa'aa̱n kjua. 'Ba kixi tsa'aa̱n kjua, ngat'a bi an 'baxje_ra̱ kjua'ñu yojona̱. Tusa tsa'aa̱n xi mejénre Na'en xi kitsikasenna̱. 31 Tsa an xinyakixia̱ ngat'ana̱, bi ndiya chjubere en xi xia̱n. 32 Tunga tjin= jngu xi tsuyakixi ngat'ana̱, 'ba 'be=ña̱ nga kjuakixi= en xi tsuyakixi ngat'ana̱. 33 Jun kjinikasion nchja xi kikiningiyare Juan, 'ba kui= xi kitsuyakixi ngat'are mé= xi kjuakixi. 34 Tunga an bi machjenna̱ tsa xuta kuetsuyakixi ngat'ana̱, tunga te'bejñatsejen_nu̱u̱ kibiu, tuxi k'uangiñu. 35 Juan, jo=ni jngu ndi'i xi kiti 'ba kitsitsejen, 'ba jun kuamejénnu nga kjinitsjajin ngutjun ndi'ire. 36 Tunga an tjinna̱ xi tsuyakixi ngat'ana̱ xi ngisa je ngisa nga ko mare en xi kinchja Juan. Ngat'a xa xi kitsjana̱ Na'enchana nga sik'etjusaa̱n 'ba xi tetsa'aa̱n nganda'e, kui= xi 'ba nde titsuyakixi ngat'ana̱ 'ba tibakutsejen nga Na'enchana xi kitsikasenna̱. 37 'Ba Na'en xi kitsikasenna̱, kui= xi 'ba nde titsuyakixi ngat'ana̱. Jun kje nu'yajin_ru jndare ninga kje 'yajíun jó kji'i. 38 Ninga bi tijñajin inimanu enre, ngat'a bi makjainnu ngat'are xi kitsikasen. 39 Ne 'ñu chut'ayo enre Na'enchana, ngat'a manu nga kio sa̱kujinnu kjuabenichun xi bi fet'a. 'Ba ndekuini enre Na'enchana xi 'ba nde titsuyakixi ngat'ana̱, 40 tunga bi mejénnú fo'o ngat'ana̱, tuxi s'e̱ninu kjuabenichun.

41 'Bi kjuajere xuta xi temangisjaa̱. 42 Tunga an 'bexkun_nu̱u̱ 'ba 'beña̱ nga bi nimijion Na'enchana. 43 Ngat'a ja'e=ña̱ ngat'are ja'enre Na'enchana̱, 'ba jun bi techjubetjonu̱u̱. Tunga tsa kja'e kjua'e xi tu ja'enre ya'a sa, tusa kui xjubetjo. 44 Kui kjuañu, ¿jó tsa'en ku̱akjainninu ngat'ana̱? Tsa nde ngajinre xingiu mejénninu s'e̱nu kjuaje 'ba bi minyisjo kjuaje ngixkun Na'enchana xi jngututu. 45 Bi nikja'etsjion tsa an kuaneje_nu̱u̱ ngixkun Na'enchana. Xi kuanejenu, Moisés= xi techuya_ru nga sakunu kjuanda ngat'are. 46 Ngu tsa makjainnu mé= xi kitsi'indu Moisés, 'ba=nde ku̱akjainnu ngat'ana̱, ngat'a Moisés kitsi'indu= ngat'ana̱. 47 Tunga tsa bi makjainnu mé= xi kitsi'indu Moisés, ¿jótsa'en ku̱akjainninu en xi tenchjaa̱? —kitsu Jesús.

6

Jesús tsikjén ón mi xuta
Mt. 14:13-21; Mr. 6:30-44; Lc. 9:10-17

1 Kja'e nixtjin ngani Jesús kiji xingunda ndachikun Galilea, xi 'ba nde ndachikun Tiberias 'mi. 2 'Ba ne nkjin xuta tjenngire, ngat'a tsabe kjuakun xi kitsa'en nga kitsinda xuta xi sefesun. 3 'Ba 'batsa'en Jesús tsijin jngu nindu 'ba kio tsek'ejñako xutare. 4 Kui nixtjinbiu je tjimatiña s'i pascua xi 'baxje xuta judío. 5 Kionga Jesús kiskutsejen 'ba tsabe nga ne nkjin xuta inyatsitiñat'are, kio jako Felipe 'ba kitsure:

—¿Ña=ñu kuinda niñuxtila xi skine xutankjiun?

6 Tunga tuxi skut'áyakoni Felipe nga 'ba kitsure, ngat'a be= kui mé= xi sa'en. 7 'Ba 'batsa'en Felipe kitsu:

—Tsa jó sientu ton denario niñuxtila kuinda, ninga tsa ichi ichi kua'ere nga jngu jngu, bi ku̱anni.

8 'Ba 'batsa'en kinchja jngu xutare Jesús xi Andrés 'mi, xi nts'e mani Simón Pedro 'ba kitsu:

9 —Nga'e sejña jngu chi'ndi xi ya'a ón niñuxtila xi kuandakoni cebada ko jó tjiuti. Tunga, ¿jótjin ku̱anire xutankjiun kibiu?

10 'Ba 'batsa'en Jesús kitsu:

—'Ba t'in_ru nga ngat'endu ngatsi'i xuta.

'Ba kui nga'ndebiu ne tjin xka ngijña, 'ba tsek'endu ngajin ngijño jeru mején ón mi xuta xi'in. 11 'Ba 'batsa'en Jesús kiskjebe niñuxtilo 'ba kitsjare kjuanda Na'enchana 'ba kitsitsojosunre xuta xi tsik'endu kio. 'Ba 'ba nde kitsiko tjiutiu ngayeje nga kitsjare jotjin mejénre xuta. 12 'Ba kionga je nda kitsere xuta, 'batsa'en jako ngani xutare 'ba kitsure:

—T'eku xkua xi ts'angiu, tuxi tumé kjuetsunni.

13 'Ba 'batsa'en nchjabiu 'eku xkua xi ts'angire niñuxtila cebada xi ón, 'ba tejó nisin kuán xkua xi ts'angire xuta. 14 'Ba kionga xutankjiun tsabe kjuakun xi kitsa'en Jesús, 'batsa'en 'ba kitsure xinkjin:

—Kjuakixi= nga kui xuta chinga profeta xi tjinnere nga kjua'e ngasun'ndebi.

15 Tunga Jesús tsabe nga nchjabiu mejénre kueko kjua'ñu nga rey sa'en. Kui kjua tsakasent'axin nganire nga kik'ejña tajngu nindu.

Jesús fisun ndachikun
Mt. 14:22-27; Mr. 6:45-52

16 Kionga je tjima'ña, xutare Jesús ja'ejen 'nda ndai ndachikun. 17 'Ba kionga je kuajñure nde, tunga tojo kje fa'etjenngijín Jesús, ja'as'en barku, tuxi kjua'axtiukjani ndachikun nga kuaje Capernaum. 18 'Ba tukjuan kuán jngu ntjo 'ñu xi niki kiskjenitjen ndachikun. 19 Kionga je echu ón asa jon kilómetro, kio tsabe nchjabiu nga Jesús ndibasun ndachikun nga titsitiñat'are barku, 'ba kitsakjun.

20 Tunga Jesús kitsure:

—An= ña. Bi kun.

21 'Ba nchjabiu kuatsjare nga Jesús ja'as'en barku, 'ba tukjia'a echu sani nangi ña inyafi.

Jesús tsuya ñáre niñuxtila xi kjuakixi

22 Nga kuanyujun xuta xi tsek'endu xingunda ndachikun tsabe nga tu jngu sani barku xi 'etju kio 'ba nga Jesús bi ja'as'en nga kiko xutare, ngat'a tu kiji suba= xutare. 23 'Ba 'batsa'en ja'e jó ján kja'e barku xi 'etjuni Tiberias nga ja'etiña ña kiskine niñuxtila xuta, kionga Jesús je kitsjare kjuanda Na'enchana. 24 'Bamani, kionga xutankjiun tsabe nga Jesús bi nde kio tijñani ninga xutare, 'batsa'en ja'as'en barkubiu nga kikangisjai kui naxinanda Capernaum. 25 'Ba kionga je kuasjaire xingunda ndachikun, kitsure:

—Maestru, ¿kjia'áñu ja'e nga'e?

26 'Ba Jesús kitsingojore:

—Kjuakixi= xi xin_nuu̱. Kji'yañu kjuakun xi kitsa'aaṉ, tunga bi kui kjuañu teminy-isjaininuu̱. Tu Ngat'are= nga nda kitsitsenu niñuxtila xi kichinio, kui kjuañu teminyis-jainiñuu̱. 27 Bi ña'axa_ru xichine xi mare fe. Tusa ti'axa_ru xichine xi bi fe, xi sjanu kjuabenichun xi bi fet'a. Kui xichinebiu xi sjanu Ki'ndire Xuta xi'iun, ngat'a kui= xi 'exare Na'enchana.

28 'Ba nchjabiu kitsu:

—¿Mé= xi tjinnere nga si'eeṉ jiṉ, tuxi sik'etjusunnii̱ xa xi mejénre Na'enchana?

29 'Ba Jesús kitsingojo nganire:

—Kui xa kibi xi mejénre Na'enchana nga sik'etjusun, nga tjinnere nga ku̱akjainnu ngat'are xi kitsikasen.

30 'Ba nchjabiu kitsu ngani:

—¿Mé= kjuakun xi kuakutsejennii̱, tuxi xianii̱ 'ba ku̱akjainni̱ ngat'a tsiji? ¿Mé= xa xi ñe'en? 31 Joni xuta chingana, kui xi kiskine tsajmi xi chine xi mana 'mi kionga tsek'endu nangi t'axiun. Ngat'a 'ba=tsa'en kua'indut'a enre Na'enchana: “Ngank'aa kika'enire niñuxtila xi kiskine.”

32 'Ba Jesús kitsu:

—Kjuakixi= xi xin_nuu̱. Bi Moisés xi kitsjanu niñuxtila xi jendibajenni ngank'aa. Tusa Na'enchana̱ tsja_nuu̱ nganda'e niñuxtila xi kjuakixi xi ndibajenni ngank'aa. 33 Ngat'a

niñuxtila xi tsja Na'enchana, kui= xi jendibajenni ngank'aa 'ba mare tsik'endukun xuta ngasun'ndebi.

34 'Ba nchjabiu kitsu:

—Na'en, ta'entsjainiį niñuxtilabiu.

35 'Ba Jesús kitsure:

—An= ña niñuxtila xi tsik'endukun xuta. Xi kjua'e ngat'anạ bi nde kụabojonire, 'ba xi kụakjainre ngat'anạ bi nde kụaxindanire. 36 Tunga je kixin_nuụ, ninga tsa te'yanuụ tunga bi tjimakjainnu. 37 Ngatsi'i xuta xi Na'ennạ tsjanạ kjua'e ngat'anạ, 'ba xi kjua'e ngat'anạ bi k'uaxjiạ ngandetsian. 38 Ngat'a ngank'aa jendibajenñạ, tuxi sik'etjusunñạ jotsa'en mejénre Na'en xi kitsikasennạ 'ba bi jotsa'en an mejénnạ. 39 'Ba xi kitsikasennạ mejénre nga nijnguú sichajaạ xi je kitsjanạ. Tusa mejénre nga sikja'aya ngani_rạ ngajinre mik'en xutabiu nga kjuet'a nixtjin. 40 Ngat'a Na'ennạ mejénre nga ngatsi'i xi skue Ki'ndiu 'ba kụakjainre ngat'a tse'e s'ẹ=re kjuabenichun xi bi fet'a. 'Ba an sikja'aya ngani_rạ ngajinre mik'en xutabiu nga kjuet'a nixtjin —kitsu Jesús.

41 'Ba 'batsa'en xuta judío ch'otsa'en kinchja cheje ngat'a tse'e Jesús, ngat'a kitsu nga kui= xi niñuxtila xi ngank'aa jendibajenni. 42 'Ba kitsu:

—¿A bi kui xutabi xi Jesús, ki'ndire Kuse? 'Yaña na'enre ko nare. ¿Jó tjinnire nga 'ba titsu nga ngank'aa jendibajenni?

43 'Ba Jesús kitsure:

—Bi ch'otsa'en chuko xingiu ngat'are mé= xi kixiạn. 44 Ngat'a ni'yá kụan kjua'e ngat'anạ tsa bi Na'en xi kitsikasennạ kjua'eko, 'ba an sikja'aya ngani_rạ ngajinre mik'en nga kjuet'a nixtjin. 45 'Ba=tsa'en kitsi'indu nchja chinga profeta: “Na'enchana kuakuyare ngatsi'i xuta.” 'Bamani, ngatsi'i xi basen ñojonre Na'enchana 'ba xi mare ngat'are mé= xi tsu, kui= xi kjua'e ngat'anạ.

46 'Nisa 'yajín be jó kji'i Na'enchana. Tu jngu sani xi jendibani ña tijña Na'enchana, kui= xi je tsabe jó= kji'i kui. 47 Kjuakixi= xi xin_nuụ. Xi kụakjainre ngat'anạ, kui= xi tjinre kjuabenichun xi bi fet'a. 48 An= ña niñuxtila xi tsjare kjuabenichun xuta. 49 Xuta chinganu kiskine tsajmi xi chine xi mana 'mi nangi t'axiun, tunga tojo jesun. 50 Tunga niñuxtila kibi ngank'aa jendibajenni, tuxi tu'yani xi skine bi nde kueyani. 51 An= ña niñuxtila xi tijñakun xi ngank'aa jendibajenni. Tsa tjin xi skine niñuxtilabi, kui= xi s'ẹre kjuabenichun xi bi fet'a. 'Ba niñuxtila xi sja, kui= xi yojonạ xi sjantjai_rạ xuta ngasun'ndebi tuxi s'ẹnire kjuabenichun —kitsu Jesús.

52 'Ba 'batsa'en xuta judío tu josiko xinkjin 'ba kitsu:

—¿Jó tsa'en kụan sjana yojore xutabi nga xinia?

53 'Ba Jesús kitsu:

—Kjuakixi= xi xin_nuụ. Tsa bi xino yojore Ki'ndire Xuta xi'iun 'ba bi s'iu jinre, bi s'ẹ kjuabenichun ngajinnu. 54 Xi skine yojonạ 'ba k'ui jinnạ, kui= xi s'ẹre kjuabenichun xi bi fet'a, 'ba an sikja'aya ngani_rạ xutabiu nga kjuet'a nixtjin. 55 Ngat'a yojonạ kui= xi xichine kjuakixi 'ba jinnạ kui= xi nanda kjuakixi. 56 Xi skine yojonạ 'ba k'ui jinnạ, kui= xi k'uendujinntsjainạ, 'ba an kuatejñajinntsjai_rạ. 57 Jotsa'en Na'enchana xi tsja kjuabenichun kitsikasennạ 'ba ngat'are kui tejñakuạn, 'ba=nde tsa'en ngat'are xuta xi sa'ennạ xichinere, kui= xi sja_rạ kjuabenichun. 58 Kibi= niñuxtila xi ngank'aa jendibajenni 'ba bi joni tsajmi xi chine xi mana 'mi xi kiskine xuta chinganu 'ba tojo jesun. Ngat'a xi skine niñuxtilabi, kui= xi s'ẹre kjuabenichun xi bi fet'a.

59 'Ba=tsa'en kinchja Jesús nga yakuya ngaya jngu ni'ya sinagoga naxinanda Capernaum.

En xi tsja kjuabenichun xi bi fet'a

60 Kionga kjint'e xutare en xi kinchja, 'batsa'en nkjin xi 'ba kitsu:

—¿'Yá= xi kụakjainre enbi? 'Ñu= na'en tjinre.

61 Tunga Jesús tsabe nga ch'otsa'en inyafocheje xutare ngat'are kibiu 'ba kitsure:
—¿A ch'o manu kibiu? 62 ¿'Ba jó kụannu tsa xio Ki'ndire Xuta xi'iun kionga kuenijin
ngani nga'nde ña jendibani? 63 Isennixtjintsjere= Na'enchana xi tsjare kjuabenichun
xuta, tunga ni'mé xi tse'e ngasun'ndio kụanre sjare kjuabenichun xuta. 'Ba en xi
kixin_nuụ, kui= xi tse'e Isennixtjintsjere Na'enchana 'ba tsjare kjuabenichun xuta.
64 Tunga tjin= ngajinnu yak'a xi bi makjainre kitsu Jesús, ngat'a 'nda nga tuts'inre ja'ba
be= 'yá xi bi makjainre 'ba 'yá xi singantsja. 65 'Ba 'ba nde kitsu:
—Kui= kjua 'ba kixinni_nuụ nga tu'yá kụan kjua'e ngat'anạ tsa Na'enchana bi sa'en
nga kụan kjua'e ngat'anạ.
66 'Nda kui nixtjinbiu nkjin xutare kitsikumare 'ba bi nde tsak'ajmekoni. 67 'Ba
'batsa'en Jesús jako xutare xi tejó 'ba tsiningiyare:
—¿A mejénnú kuangiun jun ngayeje?
68 'Ba Simón Pedro kitsingojore:
—Na'en, ¿'yá= ngisa xi kuangitjenngịi? Ji= xi nukjua nijmi en xi tsjare kjuabenichun
xi bi fet'a xuta. 69 Je makjainnị 'ba 'ya=ni nga ji= xi Cristo, xi Ki'ndire Na'enchana xi
tijñakun.
70 'Ba Jesús kitsure:
—An= kiskja'ajin_nuụ jun xi tejó, tunga ngajinnu tjin jngu xi chanayi.
71 Nga 'ba kitsu ngat'a tse'e Judas Iscariote kinchja. Xi ki'ndire Simón. Ngat'a kui= xi
singantsja 'ba jngu xutare xi tejó.

7

Jesús fi jngu s'i naxinanda Jerusalén

1 'Ba jaskan Jesús tsu'ba nangi Galilea. Bi kuamejénre nga tsak'ajme tsejen nangi
Judea, ngat'a xuta judío xi tjindu kio tsangisjai ndiya jótsa'en sik'enni kui. 2 Tunga je
tjimatiña s'i xi 'baxje xuta judío xi s'ire ni'ya xi tu beni ngisa. 3 'Ba 'batsa'en 'bi kitsu
nts'e Jesús:
—Bi tu nga'e beni. Tusa t'in ña tijña nangi Judea, tuxi skueni xutari mé= xi teñe'en.
4 Ngu tsa jngu xuta mejénre xiaxkun bi 'bejña'mo mé= xi tsa'en. Kui kjuañu tsa ñe'en
kjuakun, tusa takutsejen_ri yojori xuta ngasun'ndebi 5 —kitsu nts'e, ngat'a ni nts'ejín
kuakjainre ngat'are kui.
6 'Ba Jesús kitsure:
—Kje fa'ejín chubanạ. Tunga ngat'anu jun, tume chubañu ma ño'on mé= xi mejénnú.
7 Bi ma mastikenu xuta ngasun'ndebi jun, tunga inyamastike=nạ an ngat'a texiny-
ata'enñạ nga ch'o tjin mé= xi inyatsa'en. 8 Tangiun jun s'iu. Tunga an bi kjuiạ, ngat'a
kje fa'ejín chubanạ 9 —kitsu Jesús 'ba tsek'ejña nangi Galilea.
10 Tunga kionga je kiji nts'e Jesús, 'batsa'en kui kiji s'iu ngayeje. Tunga bi kiji tsejen,
tu kiji 'mo. 11 'Ba xuta judío tsangisjai Jesús ngajin s'iu, 'ba kitsu:
—¿Ñá=ñu tijña xutabiu nde?
12 'Ba ngatsi'i xutankjiun inyafo nijmi ngat'are Jesús. Tjin yak'a xi tsu: “Kui jngu= xuta
xi nda xuta.” 'Ba tjin yak'a xi kitsu: “Junjun. Kui jngu= xuta xi 'bonachare xuta.”
13 Tunga xutankjiun bi kuán kinchja tsejen ngat'are Jesús, ngat'a tsankjunke xuta
judío.

Jesús bakuya ngajin s'ire ni'ya xi tu beni ngisa

14 Kionga je masen tjen s'iu, Jesús ja'as'en ña ma ndetsinre ningu 'ba yakuya. 15 'Ba
xuta judío tu 'ba= kuánre 'ba kitsure xinkjin:
—¿Jótsa'en manire xujun xutabi, nga bi kiskut'aya?
16 'Ba Jesús kitsure:

—En xi tebakuyaa̱ bi tsa'an. Tse'e xi kitsikasenna̱. 17 Tsa tjin xi mejénre sa'en jotsa'en
mejénre xi kitsikasenna̱, kui= xi skue ñá ndibani en xi tebakuyaa̱, tsa tse'e Na'enchana
asa tu kuenda tsa'an tenchjaa̱. 18 Jngu xuta xi tu kuenda tse'e nchja, kui= xi mejénre
nga xiakun. Tunga xi mejénre nga xiakun xi kitsikasen, kui= xi nchjakixi 'ba tumé ma
chaninejere.
19 '¿A bi Moisés xi kitsjanu kjuatexumo? Tunga nijngujín jun tenik'etjusun kjuatex-
umo. ¿Ánñu mejénninu sik'ennuu̱? —kitsu Jesús.
20 'Ba xutankjiun kitsingojore:
—¡Ngu isennixtjin xi bi nda tijñajinri! ¿'Yá= xi mejénre sik'enri?
21 'Ba Jesús kitsure:
—Jngu kjuakun xi kitsa'aa̱n, 'ba ngat'are kui tu 'ba= kuán tsi'inu. 22 Moisés yakuyanu
nga sik'etjusun mé= xi circuncisión 'mi (ninga tsa bi fa Moisés xi 'etuts'inre kibiu, tusa
nchja chinganu xi 'ejñatuts'innu kibiu.) 'Ba nik'etjusun kibiu ninga tsa nixtjin nga
nikja'aya. 23 'Ba 'ba niko ki'ndi xi'innu ninga tsa nixtjin nga nikja'aya, tuxi bi kuiyuneñu
kjuatexumare Moisés. Nda tjin tsu'ba. Tunga tsa 'ba ño'on, ¿ánñu temastichaninuu̱ nga
nixtjin nga nikja'aya kitsindakjia̱n ngayéje yojore jngu xuta? 24 Bi ño'on kjua tu ngat'are
jotsa'en matsejen mé= xi tsa'en xuta. Tusa ko kjuakixi ti'on kjua.

Bi mankjinre xuta nga Jesús xi Cristo

25 'Ba 'batsa'en yak'a xuta xi Jerusalén tse'e 'bi kitsure xinkjin:
—¿A bi kui xutabi xi nchjabiu mejénre sik'en? 26 Ngu chutsijon. Tsja tsa'en tinchja
tsejen 'ba tumé inyatsure. ¿A je kuankjinre xutaxo nga kui fa ni xi Cristo? 27 Tunga 'yaña
ñá ndibani xutabi. Kionga kjua'e xi Cristo, tu'yá skue ñá kjua'eni.
28 'Ba 'batsa'en 'ñu kinchja Jesús nga yakuya ña ma ndetsinre ningu 'ba kitsu:
—Temixun nga 'yanuu̱ 'ba nga 'yo ñá ndibaña̱. Tunga bi kuenda tsa'an ja'aa̱. Xi
kitsikasenna̱, kui= xi kjuakixi 'ba kui bi 'yo. 29 Tunga an 'be=ña̱. Ngat'a kio= jendibaña̱
ña tijña, 'ba kui= xi kitsikasenna̱.
30 'Ba 'batsa'en nchjabiu kuamejénre nga kue'ñu, tunga ni'yá kitsuba, ngat'a kje fa'ejín
chubare. 31 'Ba nkjin mani xuta xi inya ngajinre xutankjiun xi kuakjainre ngat'are kui
'ba kitsure xinkjin:
—Kionga kjua'e xi Cristo, ¿a ngisa= tse kjuakun sa'en ngisa nga ko mare xi titsa'en
xutabi?
32 'Ba 'batsa'en xuta fariseo kjint'e mé= xi inyafo nijmi xutankjiun ngat'are Jesús. 'Ba
meni xi ngakure na'mi ko xuta fariseo kitsikasen nchja xi tsikuenda ningu, tuxi subani
Jesús. 33 'Ba Jesús kitsu:
—Tu chuba nixtjin kuatejñajin ngisa_nuu̱, 'ba jaskan kjui ngaña̱ ña tijña xi kit-
sikasenna̱. 34 Kuijnyisjainuu̱ tunga bi nde xianinu. Ña kuikatejñaa̱ bi ku̱an kjuechu.
35 'Ba 'batsa'en xuta judío kitsure xinkjin:
—¿Ñá= kuaje xutabi, nga bi nde ku̱asjainina? ¿A kuekun tsé xingia xi tjindujinre
xuta griego 'ba kio kuakuyare xuta griego? 36 'Ba: ¿Jó tsunire en xi kinchja nga tsu:
“Kuijnyisjainuu̱ tunga bi nde xianinu”, 'ba: “Ña kuikatejñaa̱ bi ku̱an kjuechu”?
37 Nixtjin nga je tifet'ani̱ s'iu, kui xi 'ñu 'baxje xuta, 'ba 'batsa'en tsakasen nduju Jesús
nga 'ñu kinchja 'ba kitsu:
—Tsa tjin xi xindare, ngatjendiba ngat'ana̱ 'ba ngat'i. 38 'Ba 'bi ku̱anre jotsa'en
kua'indut'a enre Na'enchana. Xi ku̱akjainre ngat'ana̱, kui= xi stjujin ngajin yojore ndaje
xi tjinre nanda xi tsjare kjuabenichun.
39 'Bi kitsu Jesús nga kinchja ngat'are Isennixtjintsjere Na'enchana xi jaskan sakure
xuta xi ku̱akjainre ngat'are kui. Ngat'a kui nixtjinbiu kje fa'ejín Isennixtjintsjere
Na'enchana, ngat'a Jesús kje sakujínre kjuajere.
40 'Ba kionga xutankjiun kjint'e enbi, 'batsa'en jonijmi ngat'are Jesús.

—Kjuakixi=nini nga kui= xi xuta chinga profeta —kitsu yak'a.
41 'Ba yak'a kitsu ngani:
—Kui= xi Cristo.
—Junjun —kitsu ngani kja'ere—. Ngat'a bi nangi Galilea kjua'eni xi Cristo. 42 ¿A bi 'batsa'en kua'indut'a enre Na'enchana, nga ntjere David kjua'eni xi Cristo 'ba nga naxinanda Belén kjua'eni, ña nangire David?
43 'Ba 'batsa'en xutankjiun tsakjanya ngat'are Jesús. 44 'Ba tjin xi kuamejénre nga suba'ñu, tunga ni'yá 'ba kitsa'en.
45 'Ba 'batsa'en nchja xi tsikuenda ningu ja'e ngani ña tjindu xi ngakure nchja na'mi ko xuta fariseo.
—¿Ánñu bi ja'ekoñu xutabiu nde? —kitsu xutaxo nga tsiningiyare.
46 'Ba nchjabiu kitsure:
—Ni'sa 'yajín 'batsa'en nchja jotsa'en tinchja xutabiu.
47 'Ba nchja fariseo kitsure:
—¿A 'ba=nde ko jun je tsak'onachanu xutabiu? 48 ¿A tjin tsé ngajinre xutaxo xi makjainre ngat'are kui? 'Ba ¿a tjin tsé ngajinre xuta fariseo xi makjainre ngat'are kui ngayeje? 49 Tunga ngat'are xutankjiun xi bi mankjinre kjuatexumo, kui= xi ch'okun ngixkun Na'enchana.
50 'Ba 'batsa'en Nicodemo, jngu xi ngajinre, xuta fariseo xi ja'ekun Jesús nga jñu, kinchja 'ba kitsu:
51 —Jo tsu kjuatexumana, titjun tjinnere nga kuasen ñojon_ra xuta, tuxi xiaña mé= xi kitsa'en. 'Ba jaskan si'an_ra kjua —kitsu.
52 'Ba nchjabiu kitsure:
—¿A 'ba=nde nangi Galilea ndibani ji ngayeje? Nda chut'aye enre Na'enchana 'ba xiani nga nisa jngujín profeta ndibani nangi Galilea.
53 'Ba 'batsa'en nga jngu jngu kiji ndaba.

8

Chjun xi kitsa'ent'are kjuachajngi xi'inre

1 'Ba 'batsa'en Jesús kiji Tjengi Ya Olivo. 2 'Ba kionga je kis'e isen nixtjin nga kuanyujun, ja'e ngani ningu. Kio ja'ekun ne nkjin xuta, 'ba kio tsik'ejña nga yakuyare. 3 'Ba chjine kjuatexuma ko xuta fariseo ja'ekore jngu chjun xi kji'yare nga kjuachajngi titsa'ent'are xi'inre 'ba kitsikasen masen. 4 'Ba kitsure Jesús:
—Maestru, chjunbi kji'yare nga kjuachajngi titsa'ent'are xi'inre. 5 'Ba 'batsa'en kitsi'indut'a Moisés kjuatexumo nga ko ndiojo kjuinik'enkoni xi 'ba sa'en. 'Ba ji nde, ¿jó sji?
6 Tunga tuxi kiskut'ayako=ni Jesús nga 'bi kitsure, ngat'a mejénre kuaneje. 'Ba 'batsa'en Jesús yejen tsindi nkjain 'ba ko najma ntsja kitsi'indut'a t'anangiu. 7 'Ba ngat'a tojo inyaminingiyare nchjabiu, yejennk'a ngani nkjain 'ba kitsure:
—Xi tsajainjínre je, kui xi titjun ngate'ere ndiojo chjunbiu.
8 'Ba 'batsa'en yejen tsindi ngani nkjain 'ba janda kitsi'indut'a t'anangiu. 9 'Ba kionga kjint'e nchjabiu enbiu, nga jngu jngu kiji tsaka'anire xi ngisa 'ñu chinga. 'Ba 'batsa'en tu Jesús ko chjunbiu tsik'endujin masenre xutankjiun. 10 'Ba 'batsa'en Jesús yejennk'a ngani nkjain 'ba kitsure:
—Na, ¿ñá kiji nchjabiu nde? ¿A tu'yá nde tibanejeniri nga tsu nga tjinnere nga kjuinik'enri?
11 'Ba chjunbiu kitsu:
—Junjun, na'en. Nijngujín.
'Ba Jesús kitsure:

—Ninga an bi xiạn nga kuitjaxti kjuanima ngayeje. T'in ngani 'ba bi nde mijnyije ngisani.

Jesús bakuya nga kui= xi ndi'ire xuta

12 'Ba 'batsa'en Jesús jako ngani xutankjiun 'ba kitsure:
—An= ña ndi'i xi tsitsejenre xuta tse'e ngasun'ndebi. Xi kuetjennginạ bi ña jñu chun kuetsuma. Tusa s'ẹre ndi'i xi sjare kjuabenichun.
13 'Ba xuta fariseo kitsure:
—Tu ngat'a tsiji tenikixiya tajngui. Bi chjire en xi tesji.
14 'Ba Jesús kitsingojore:
—Ninga tsa tu ngat'a tsa'an tetsikixiyaạ, tunga chjire en xi tenchjaạ, ngat'a 'be=ña ná jendibañạ 'ba ñá kjui ngañạ. Tunga jun bi 'yo ñá jendibañạ 'ba bi 'yo ñá kjui ngañạ. 15 Jun ña'an=ñu kjua jotsa'en tijña nga'e ngasun'ndebi, tunga an tu'yá tsa'en_rạ kjua. 16 'Ba tsa tsa'aạn kjua, kixi tsa'aạn, ngat'a bi tejña tajnguạ. Tusa tijñakonạ Na'en xi kitsikasennạ. 17 'Ba ka'nda kjuatexumanu 'bi= tsa'en kua'indut'a: "Tsa jó xuta ngusun ma nga nchja, kui enbi xi chjire." 18 Tu ngat'a ta'an= tetsikixiyaạ, 'ba 'ba=nde Na'en xi kitsikasennạ titsikixiya ngat'anạ ngayeje —kitsu Jesús.
19 'Ba nchjabiu kitsure:
—¿Ñá=ñu tijña Na'enri?
—Bi 'yanuụ ninga bi 'yo Na'ennạ. Tsa 'yanuụ, 'ba=nde xio Na'ennạ ngayeje —kitsu Jesús.
20 'Ba kui enbi xi kinchja nga yakuya ndetsinre ningu, ña tijña kaxare ton chje. 'Ba tu'yá kitsuba, ngat'a kje fa'ejín chubare.
21 'Ba 'batsa'en Jesús kitsu nganire:
—An= kjui=ñạ 'ba kuijnyisjainuụ, tunga ngajinre jenu kueyajiun. Ña kjuiạ bi kụan kjuechu.
22 'Ba xuta judío kitsu nganire xinkjin:
—¿Ánñu tsuni nga ña kuaje bi kụan kjuecha? ¿A titsikja'etsjen nga sik'en tajngu yojore?
23 Tunga Jesús kitsure:
—Ngindio tsojon, tunga an ngank'aa tsa'an. Ngasun'ndebi= nanginu jun, tunga an bi ngasun'ndebi nanginạ. 24 Kui= kjuañu 'ba texinni_nuụ nga kueyajiun jenu. Tsa bi kụakjainnu nga 'yá= ñạ an, kueyajinñu jenu.
25 'Ba xuta judío tsiningiya nganire:
—¿'Yá=ni ji?
'Ba Jesús kitsingojore:
—Xi je kixin_nuụ 'ndani nga tuts'inre. 26 Tse en tjinnạ xi kụan kuinchjaạ ngat'anu 'ba sa'en_nuụ kjua. Tunga xi kitsikasennạ, kui= xi tjinre kjuakixi. 'Ba xi kjint'iạ nga kinchja xi kitsikasennạ, kui= xi texin_rạ ngasun'ndebi.
27 Tunga nchjabiu bi kuankjinre tsa ngat'are Na'enchana jako kui. 28 Kui kjuañu Jesús kitsu ngisa:
—Kionga xjunitjennk'o Ki'ndire Xuta xi'iun, kio xio nga 'yá= ñạ an 'ba nga tumé tsa'aạn xi tu kuendanạ. Jotsa'en yakuyanạ Na'enchana, kui= xi texiạn. 29 Ngat'a xi kitsikasennạ, kui= xi tijñakonạ. Bi tsik'ejña tajngunạ Na'enchana, ngat'a tsik'etjusun ntsjai=ñạ mé= xi matsjare.
30 'Ba kionga 'bi titsu Jesús, ne nkjin kuakjainre ngat'are kui.

Jesús bakuya ngat'are 'yá xi ki'ndire Abraham

31 'Ba 'batsa'en Jesús jako xuta judío xi kuakjainre ngat'are kui:
—Tsa janda sik'etjusun ennạ, kjuakixi= nga kuon xutanạ, 32 'ba xiañu mé= xi kjuakixi, 'ba kjuakixiu sinndainu —kitsure.
33 'Ba nchjabiu kitsure:

—Jin ntjere Abraham kuáin, 'ba nisañajanni chu'nda maį. ¿Jótsa'en 'bi te'miniį nga kųandaį?

34 'Ba Jesús kitsu ngani:

—Kjuakixi mé= xi texin_nuų. Ngatsi'i xi inyamajngi je, kui= xi kuán chu'ndare je. 35 Joni jngu chu'nda, bi s'entsjaire nga'nde ngaya ni'yo. Tunga ki'ndire xuta xi tse'e ni'yo, kui= xi s'entsjaire nga'nde. 36 'Ba 'batsa'en, tsa Ki'ndire Na'enchana sinndainu, kųandai kjuakixinu. 37 'Be=ñą nga jun xi ntjere Abraham, tunga mejénnú sik'ennuų, ngat'a bi mejénnú fa'as'ejinnu enną. 38 An xinñą mé= xi yakutsejenną Na'enną, 'ba jun ña'an=ñu mé= xi bakuyanu na'ennu.

39 Nchjabiu kitsingojo:

—Na'enni, kui= xi Abraham.

'Ba Jesús kitsure:

—Tsa jun xi ki'ndire Abraham, 'baru si'on jo kitsa'en Abraham. 40 Tunga nganda'e mejénnú sik'ennuų, ninga tsa texinya_nuų en kjuakixi xi yakuyaną Na'enchana. Niñajanni 'bi kitsa'en Abraham. 41 Jun= xi 'ba ño'on jo kitsa'en na'ennu.

'Ba nchjabiu kitsu:

—Jin bi ngajin kjuachajngi kitsin. Jngututu na'en tjinni, kui xi Na'enchana.

42 'Ba 'batsa'en Jesús kitsu nganire:

—Tsa Na'enchana xi na'ennu, nimején=ru_nuų jun, ngat'a an jendiba=ñą ña tijña Na'enchana 'ba nga'e tejñaą. Bi ngat'a tsa'an nga ja'aą. Kui suba kitsikasenną. 43 Bi mankjinnu en xi tenchjaą, ngat'a bi ba'e'ndio nga fa'as'enjinnu enną. 44 Chanayiu xi na'ennu 'ba kui tse'e_ru. 'Ba jun mejénnú si'on jotsa'en mejénre kui. Xi 'ndani nga tuts'inre kitsik'en xuta. Bi basen kixiko xi kjuakixi, ngat'a tsajain ngajinre mé= xi kjuakixi. Kionga nchja en ndesu, jo kun kui 'ba=tsa'en nchja, ngat'a kui= xi ndesu 'ba bakuya en ndesu. 45 Tunga an texin=ñą mé= xi kjuakixi, 'ba kui= kjua bi makjainninu. 46 ¿A tjin= ngajinnu xi kųan kuakutsejen nga tjinną je? Tunga tsa kjuakixi mé= xi texiąn, ¿ánñu bi makjainninu? 47 Xi Na'enchana tse'e, kui= xi basen ñojon en xi tse'e Na'enchana. Tunga bi Na'enchana tse'e_ru. Kui= kjuañu bi mejénninu basen ñojon enre kui —kitsu Jesús.

48 'Ba xuta judío kitsu:

—Kjuakixi= mé= xi mixiin, nga ji= ni jngu xuta tse'e Samaria 'ba nga tijñajinri isennix-tjin xi bi nda.

49 'Ba 'batsa'en Jesús kitsingojore:

—Bi isennixtjin xi bi nda tijñajinną. Tusa 'bekuąn Na'enną, tunga jun bi 'yakunnuų. 50 Bi kjuaje temangisjaą ngixkun xuta. Tunga tjin= xi tjimangisjai kjuajeną, 'ba kui= xi tsa'en kjua. 51 Kjuakixi= xi xin_nuų. Tsa tjin xi sik'etjusun enną, niñajanni kueya.

52 'Ba xuta judío kitsu ngani:

—Nganda'e 'ya=ni nga ji tijñajinri isennixtjin xi bi nda. Ngu Abraham ko nchja chinga profeta jesun. Tunga ji sji nga niñajanni kueya xuta xi sik'etjusun enri. 53 ¿A ngisa= 'ñu je ngisai ji nga ko mare Abraham xi xuta chingana xi k'en? 'Ba nde jesun nchja chinga profeta ngayeje. ¿'Yá= tema_ri yojori ji?

54 'Ba Jesús kitsingojore:

—Tsa tu an tajngu tetsjarą kjuaje yojoną, tumé chjire kjuajeną. Tunga xi tibakutsejen kjuajeną, kui= xi Na'enną, xi 'ba nde Na'en 'mi_ru jun ngayeje. 55 Bi 'yaxkun jun kui, tunga an 'bexkun=ñą. Tsa xin_nuų nga bi 'bexkuąn, 'ba=nde xuta ndesu kuán joni jun. Tunga 'bexkun=ñą 'ba tetsik'etjusun=ñą enre. 56 Tsja kuánre Abraham xi xuta chinganu nga tsabe nga kjua'aą. Tsabe 'ba tsja kuánre.

57 'Ba xuta judío kitsure:

—Ninga kje yachutejín nu tjinri, ¿jótsa'en tesji nga je kji'ye Abraham?

58 'Ba Jesús kitsingojore:

—Kjuakixi= xi texin_nuu̱. Kionga kje tsinjín Abraham, ja'ba je tejña̱a̱ an.
59 'Ba 'batsa'en nchjabiu kiskjebe ndiojo, tuxi kue'enire ngat'a mejénre sik'en. Tunga Jesús tsik'ejña'mo 'ba 'etju ña ma ndetsinre ningu.

9

Jesús tsinda jngu xuta ka

1 Nga tifa'a Jesús, kio tsabe jngu xuta xi ka 'ndani nga kitsin. 2 'Ba 'batsa'en xutare tsiningiyare:
—Maestru —kitsure—, ¿'yá xi tjinre je nga 'batsa'en ka kitsinni xutabi? ¿A kui? ¿Asa xichare?
3 'Ba Jesús kitsingojore:
—Ninga kui ninga xichare tjinre je. 'Ba=tsa'en kitsin tuxi xiani ngajinre mé= xi mare tsa'en Na'enchana. 4 Machjen= nga sik'etjusan xa xi tse'e xi kitsikasenna̱ kionga tsejen ngisa̱a̱. Ngat'a nga je ku̱ajñu, tu'yá nde ku̱an sa'exa ngisani. 5 Yejerañu nga tejña̱a̱ nga'e ngasun'ndebi, an ña̱ ndi'i xi tsitsejenre xuta xi tse'e ngasun'ndebi.
6 'Ba kionga je 'ba kitsu, 'etia t'anangiu 'ba ko ndatiare 'endachi ndasiji, 'ba kitsikajun tuxkun xuta ko. 7 'Ba kitsure:
—Tichunkjain nga'nde ña inya nanda xi Siloé 'mi. (Siloé, en xi tsunire: xi kjinikasen.)
'Ba xuta ko kikunkjan, 'ba kionga jendiba ngani, je nda matsejenre ya'a. 8 'Ba xuta xi ndai ndaba ko xuta xi tsabe nga mi'a ton kitsure xinkjin:
—¿A bi tsa kui xutabi xi 'bejña'in nga mi'a ton?
9 'Ba yak'a kitsu:
—Jun, kui.
'Ba tjin xi kitsu:
—Bi kui, tunga 'ba=tsa'en matsejen joni kui.
'Ba xutabiu kitsure:
—An= ña̱.
10 'Ba 'batsa'en nchjabiu tsiningiyare:
—¿Jótsa'en kitju'ingini tuxkuin?
11 'Ba kui kitsingojore:
—Xuta xi Jesús 'mi ka'benda ndasiji 'ba katsikajun tuxkua̱a̱n 'ba 'bi katsuna̱: “Tichunkjain nga'nde ña inya nanda xi Siloé 'mi.” Kui kjuañu kijiña̱ 'ba kionga je kakunkja̱a̱n, kamatsejenna̱ ya'aniñu.
12 'Ba 'batsa'en nchjabiu tsiningiyare:
—¿Ñá tijña xutabiu nde?
—Bi 'bia̱ —kitsu xutabiu.
13 'Ba 'batsa'en nchjabiu ngixkun xuta fariseo kiko xuta xi je kuatsejenre. 14 'Ba nixtjin nga 'enda ndasiji Jesús 'ba nga tsix'angi tuxkun xutabiu, nixtjin nga nikja'aya= ngat'a xutu= nixtjinbiu. 15 Kui kjuañu xuta fariseo tsiningiyanire jótsa'en kuatsejenre. 'Ba xutabiu kitsu:
—Ndasiji katsikajun tuxkua̱a̱n, 'ba kakunkja̱a̱n 'ba kamatsejenna̱.
16 'Ba 'batsa'en yak'a nchja fariseo kitsu:
—Bi Na'enchana kitsikasen xuta xi 'bi katsa'en, ngat'a bi bekun nixtjin nga nikja'aya.
'Ba tjin xi kitsu:
—¿Jótsa'en jngu xuta xi tjinre je ku̱an sa'en kjuakun joni kibi?
'Ba 'batsa'en tsakjanya xuta fariseo ngat'are Jesús. 17 'Ba 'batsa'en tsiningiya nganire xuta xi sa'e fa kuatsejenre:
—'Ba ji xi kitju'ingi tuxkuin, ¿jó sji ngat'are xutabiu? —kitsure.
'Ba kui kitsingojore:
—Jngu profeta kui.

18 Tunga xuta judío bi kuakjainre tsa kui xutabiu xi ka kuán'in tsakaiñu, 'ba tsa kui xi
je matsejen nganire. Kui kjuañu kinchjanire xichare 19 'ba tsiningiyare:
—¿A kui ki'ndinu kibi xi 'mi_ru nga ka nga kitsin? 'Ba ¿jótsa'en nga je kuatsejenre nde?
20 'Ba xichare kitsingojore:
—'Ya=nį nga kui xi ki'ndinį 'ba nga ka nga kitsin. 21 Tunga bi 'yeę jótsa'en kuatsejen
nganire, 'ba bi 'yeę 'yá xi kakjex'angi tuxkun. Tusa kui chjaningiya_ru. Je chinga. Kų̨an
kui kue'esubanu nijmi ngat'a tse'e.
22 'Bi kitsu xichare xutabiu ngat'a tsakjunke xuta judío. Ngat'a xuta judío ja'ba je
'endakokjua xinkjin tsa tjin xi sikixiya nga Jesús= xi Cristo, kui= xi kjui'naxje ni'ya
sinagoga. 23 Kui kjuañu xichare xutabiu kitsuni: “Chjaningiya_ru. Je chinga.”
24 'Ba 'batsa'en xuta judío kinchja nganire xi majóni ndiya xuta xi je kuatsejenre 'ba
kitsure:
—Tikixiye nga Na'enchana xi tjinre kjuaje. Jį̨n 'ya=ni nga kui xutabiu jngu xuta xi
tjinre je.
25 'Ba xutabiu kitsingojo:
—Tsa jngu xuta xi tjinre je kui, bi 'bią̨. Tu kui sani xi 'bią̨, nga an xi ka'ią̨n tsakaiñu,
tunga nganda'e je matsejen nganiną̨.
26 'Ba nchjabiu kitsu nganire:
—¿Jó katsikori? ¿Jótsa'en kakjex'angi tuxkuin?
27 'Ba kui kitsingojore:
—Je ye'e_nuų̨ nijmi, tunga bi tebatesinnuų̨. ¿Ánñu mejénninu nga 'ba xin ngani_nuų̨?
¿A mejénnú kuon xutare xutabiu ngayeje?
28 'Ba nchjabiu jatiko 'ba kitsure:
—Ji xi xutare xutabiu kuáin. Tunga jį̨n xutare Moisés kuáį̨n. 29 'Ya=nį nga Moisés
kinchja en xi Na'enchana kitsuyare, tunga bi 'yeę ñá= jendibani xutabiu.
30 'Ba xutabiu kitsingojore:
—Ngu, tu 'ba= maną̨ nga bi 'yo ñá jendibani xutabiu, tunga kiskje'ingi tuxkuaą̨n an.
31 'Yaña nga Na'enchana bi basen ñojonre xuta xi tjinre je. Tu kui sani xi bekun 'ba
tsa'en mé= xi mejénre Na'enchana, kui= xi basen ñojonre. 32 Nisañajanni nu'yare tsa tjin xi
kjex'angi tuxkun xuta xi ka 'ndani nga kitsin. 33 Tsa bi Na'enchana kitsikasen xutabiu,
tumé kų̨an sa'en.
34 'Ba nchjabiu kitsure:
—Ji= xi ngajinre je kitsin. ¿A ji kuakuyanį̨i?
'Ba ts'axje ni'ya sinagoga.
35 'Ba 'batsa'en Jesús kjint'e nga kji'naxje xutabiu, 'ba kionga kisatejin ngani 'bi
kitsure:
—¿A makjainri ji ngat'are Ki'ndire Xuta xi'iun?
36 'Ba xutabiu kitsingojore:
—Na'en, ¿'yá= niñu, tuxi kų̨akjainniną̨ ngat'are?
37 'Ba Jesús kitsure:
—Je= kji'ye. Kui= ñą an xi techuba nijmikue.
38 'Ba 'batsa'en xutabiu tsakasenkunch'int'are Jesús 'ba kitsure:
—Makjainną, Na'en.
39 'Ba 'batsa'en Jesús kitsu:
—An ja'e=ñą ngasun'ndebi tuxi kų̨anni kjua, 'ba tuxi kų̨atsejennire xi ka 'ba nga kų̨aka
xi matsejenre.
40 'Ba yak'a xuta fariseo xi inyako Jesús kjint'e enbi 'ba tsiningiyare:
—¿A ko jį̨n xi kaį̨i?
41 'Ba Jesús kitsingojore:

—Tsa jun xi ko, bi s'e̱nu je. Tunga jun te'minuu̱ nga matsejennu. Kui= kjuañu tjinninu je.

10

Jesús bakuya jngu kjuakusun ngat'a tse'e xi tsikuenda chutsanga

1 'Ba Jesús kitsure:

—Kjuakixi= xi texin_nuu̱. Tu'yañu xi bi xuntjare nch'are chutsango kjua'as'en 'ba tusa xin kjua'as'enntjai, kui= xi chacheje xi mejénre kueko chutsango. 2 Tunga xi fa'as'en ña tijña xuntjo, kui xi tsikuenda chutsango. 3 Kui xi basen'nda xuntjare nch'o kje'ire kionga be xi tsikuenda chutsanga. 'Ba chutsangare nt'e jndare, 'ba nga jngu jngu chutsangare ja'enre nchjanire 'ba 'betjuko ngandetsin nch'o. 4 'Ba kionga je 'betjuko ngatsi'i chutsangare, 'ba 'batsa'en fititjunre, 'ba chutsango fitjenngi ngat'a be= jndare. 5 Tunga bi fitjenngi xuta xi bi bexkun. Tusa mangare, ngat'a bi be jndare xutabiu 6 —kitsu Jesús nga yakuya kjuakusunbi, tunga bi kuankjinre xuta jó tsunire.

7 'Ba 'batsa'en 'ba kitsu ngani Jesús:

—Kjuakixi= xi texin_nuu̱. An= ña̱ xuntja ña fa'as'en chutsango. 8 Ngatsi'i xi tjun ja'e nga ko mare an, kui= xi chacheje 'ba xi mejénre kueko chutsango. Tunga chutsango bi kjint'e jndare. 9 An= ña̱ xi xuntjo. Xi ngat'ana̱ kjua'as'en, kui= xi k'uangi. 'Ba xutabiu jo=ni chutsanga xi fa'as'en 'ba 'betju ngaya nch'o 'ba sakure ngijña xi kjine.

10 'Chachojo fa'e tuxi fikoni 'ba tsik'en 'ba tsikje chutsango. Tunga an ja'e=ña̱ tuxi s'e̱ni kjuabenichun 'ba tuxi 'nu tse s'e̱ni. 11 An= ña̱ xi nda tsikuenda chutsanga. 'Ba xi nda tsikuenda chutsanga, kui= xi tsja yojore ngat'are chutsangare. 12 Tunga xuta xi tu chu'nda ma, xi bi kui tse'e xo 'ba xi bi kui tse'e chutsango, kui= xi tsik'endu suba chutsango 'ba manga kionga be nga ndiba tjiundsejen. 'Ba tjiundsejen kjine chutsango 'ba tsitsojosun. 13 'Ba 'batsa'en manga xuto ngat'a tu chu'nda ma 'ba bi kuendare chutsango.

14 'An= ña̱ xi nda tsikuenda chutsanga. 'Ba 'be=ña̱ xi tsa'an 'ba 'ba nde kui bena̱, 15 jotsa'en bena̱ Na'enchana an 'ba jotsa'en 'bia̱ an kui. 'Ba tsjana̱ yojona̱ ngat'are chutsango. 16 'Ba inya ngisana̱ kja'e chutsanga xi bi nch'abi inya. 'Ba=nde tjinnere nga kjua'ekua̱ kui ngayeje, 'ba kjuint'e jndana̱, 'ba tu jngu stin sani ku̱an 'ba jngu sani ku̱an xi sikuenda.

17 'Kui= kjuañu tsimejénnina̱ Na'enchana an, ngat'a tsjana̱ yojona̱ nga kueya, tuxi kjua'aya nganina̱. 18 Tu'yá ku̱an sik'enna̱. Tusa tsja tajngua̱ yojona̱ nga kueya. Tjin=na̱ kjua'ñu nga tsjaa̱ yojona̱, 'ba=nde tjinna̱ kjua'ñu nga kjua'aya nganina̱ ngajinre mik'en. 'Ba=tsa'en 'exana̱ Na'enna̱ —kitsu Jesús.

19 'Ba kionga xuta judío kjint'e enbi, nde tsakjanya ngani. 20 Nkjin xuta kitsu:

—Isennixtjin xi bi nda tijña ngajinre xutabiu 'ba ska=re. ¿Ánñu tebasen ñojonni_ru jun?

21 'Ba tjin ngisa xi kitsu:

—Bi 'batsa'en kuinchja xi tijñajinre isennixtjin xi bi nda. ¿A ku̱anre isennixtjin xi bi nda skjex'angi tuxkun xuta ka?

Xuta judío bi kuakjainre ngat'are Jesús

22 Nixtjinre nch'an 'ba naxinanda Jerusalén inya'baxje s'i xuta, nga inyatsikja'etsjenya nixtjin kionga kjinitsje ningu ngixkun Na'enchana. 23 'Ba Jesús tsu'ba ña ma ndetsinre ningu nga'nde xi Ngini'yare Salomón 'mi. 24 'Ba 'batsa'en xuta judío tsik'etsumandaire 'ba kitsure:

—¿Jó tjin nixtjin sisti ngisania̱? Tsa kjuakixi nga ji xi Cristo, 'ba t'inkixinia̱ nganda'e.

25 'Ba Jesús kitsingojore:

—Je 'ba kixin_nuu̱, tunga bi kuakjainnu. Mé xi tetsa'aa̱n ngat'are ja'enre Na'enna̱, ki=biu xi tibakutsejen ngat'ana̱. 26 Tunga bi makjainnu, ngat'a bi chutsangana̱ kuon jun.

27 Xi chutsanganą nt'e= jndaną, 'ba 'be=ñą, 'ba ndetjenngināą. 28 An tsja_rą kjuabenichun
xi bi fet'a 'ba niñajanni chąja. 'Ba ni'yá kjua'aną ngaya ndsaą. 29 Na'enną= kitsjaną
chutsango 'ba ngisa= je ngisa kui nga ko mare tu'yañu. 'Ba ni'yá kụan kjua'are chutsanga
xi tjindu ngaya ntsja. 30 Na'en ko an jngu ma sani.
31 'Ba 'batsa'en xuta judío kiskjebe ngani ndiojo, nga mejénre sik'en. 32 'Ba Jesús
kitsure:
—Ne nkjin xa xi nda je kitsa'aą́n ngajinnu, xa xi kitsjaną Na'enną. ¿Ñáre ngajinre kui
mejénnú k'uenuụ ndiojo?
33 'Ba xuta judío kitsingojore:
—Bi ngat'are nga kjiñe'en xa xi nda k'ue_rį ndiojo. Tu ngat'are nga bi te'yakuin
Na'enchana. Ngat'a ji tu xuta ngasun'ndebi= kuáin, tunga te'naxjeni yojori joni
Na'enchana.
34 'Ba Jesús kitsure:
—'Bi= tsa'en kua'indut'a kjuatexumanu ña kitsu Na'enchana: “Kixin_nuụ nga na'en
kuon.” 35 'Yaña nga xi kua'indut'a enre Na'enchana bi ma miyunia, 'ba na'en kitsure
Na'enchana xuta xi kika'ere enre. 36 Joni an, Na'enchana 'exaną 'ba kitsikasenną
ngasun'ndebi. Kui kjuañu, ¿jótsa'en te'minuụ jun nga bi te'bekuą́n Na'enchana kionga
texiąn nga an= ñą Ki'ndire Na'enchana? 37 Tsa bi tetsa'aą́n xa xi tse'e Na'enną, ngu
bi ngatjamakjainnu ngat'a tsa'an. 38 Tunga tsa tetsa'aą́n xare, ninga bi ngatjamak-
jainnu ngat'aną, tunga ngatjamakjainnu ngat'are xo, tuxi xiañu 'ba kụankjinninu nga
Na'enchana tijñajinną 'ba an tejñajin_rą kui —kitsu Jesús.
39 Kui kjuañu nchjabiu kuamején nganire nga suba'ñu, tunga Jesús 'etju kio.
40 'Ba 'batsa'en echu ngani xingunda ndaje Jordán 'ba kik'ejña nga'nde ña Juan
yatenda titjun xuta. 41 Nkjin xuta ja'ekun Jesús kio 'ba kitsure xinkjin:
—Nijnguú kjuakun kitsa'en Juan, tunga kjuakixi= ngayéje mé= xi kitsu kui ngat'are
xutabi.
42 'Ba nkjin xuta kuakjainre ngat'are Jesús nga'ndebiu.

11

Jesús tsikja'aya nganire Lázaro ngajinre mik'en

1 'Ba jngu xuta xi Lázaro 'mi tji'me, xi Betania tse'e ña 'ba nde naxinandare María ko
Marta xi ndichja mani. 2 Kui María xi 'estenjunre nanda xi ixi jen ndsaku Na'enna Jesús
'ba ndekuini ntsja ku kitsixijunkoni. Kui xi nts'e mani Lázaro xi tji'me. 3 'Ba 'batsa'en
ngojó yanchjinbiu kitsikasen enre Jesús 'ba kitsure:
—Na'en, xi 'ñu tjori tji'me.
4 'Ba kionga Jesús kjint'e enbiu, kitsu:
—Bi sik'enkjinre chi'in xi kunre. Tusa chi'iun kuakutsejen kjuajere Na'enchana, 'ba
'batsa'en s'ẹjñatsejen kjuajere Ki'ndire Na'enchana.
5 'Ba ninga Jesús 'ñu tjore Marta ko ndichja 'ba ko Lázaro, 6 tunga kionga kjint'e nga
Lázaro tji'me, tusa tsik'ejña ngisa ngijó nixtjin nga'nde ña tijña. 7 'Ba jaskan jako xutare
'ba kitsure:
—Tjin ngaña nangi Judea.
8 Tunga xutare kitsure:
—Maestru, kje nda'éni nga xuta judío kuamejénre kitsik'enkoniri ndiojo. ¿Ánñu
mejénniri k'uin ngani ngajaan?
9 'Ba Jesús kitsingojore:
—¿A bi tejó hora tjinre nga jngu nixtjin? Xi nga nixtjin tsu'ba, bi satengi, ngat'a tjibe=
ndi'ire ngasun'ndebi. 10 Tunga xi ngajñu tsu'ba, kui= xi satengi ngat'a tsajainre ndi'ijín.
11 Nga je 'ba kitsu Jesús, kitsu ngisa:
—Lázaro xi amiguna ña tikijñafe=, tunga kuitsikja'a_rą.

12 'Ba xutare kitsure:
—Na'en, tsa tikijñafe, stju nga'ñu nganire.
13 Nga 'ba kitsu Jesús, ngat'are kjuabeyare Lázaro= kinchjani, tunga xutare kuankjin=re nga tu tikijñafe sani. 14 Kui kjuañu Jesús ye'ekixinire nijmi xutare 'ba kitsure:
—Je ka'me Lázaro. 15 'Ba tsja manạ nga bi kio tejñaạ, ngat'a ngisa= nda ngat'anu, tuxi kụakjainninu. Tunga tjichan.
16 'Ba 'batsa'en Tomás xi xuta 'ñú 'mi kitsure xuta xi yak'a:
—Tjian ko ña, tuxi kueyakoña ngayeje.
17 'Ba kionga Jesús echu naxinanda Betania, kik'inre nga Lázaro je ñujun nixtjin tjinre nga kjijñaya tsju. 18 Betania tijña tiñare naxinanda Jerusalén, jánru kilómetro tjinre. 19 'Ba nkjin xuta judío ja'ba je ja'ekun Marta ko María nga ja'etsjare kjua'ñu kakun ngat'are nts'e xi k'en. 20 'Ba kionga Marta kjint'e nga Jesús je ndibatiña, 'batsa'en 'etju nga kikja'aya ndiya, tunga María tsik'ejña ngaya ni'yo. 21 'Ba Marta kitsure Jesús:
—Na'en, tsa tojo nga'era teni, biru k'en nts'iạ. 22 Tunga 'be=ñạ ninga tsa nganda'e xja'a_ri tumeñu Na'enchana, sjaari.
23 'Ba Jesús kitsure:
—Kjua'aya= nganire nts'é.
24 'Ba Marta kitsure:
—'Be=ñạ nga kjua'aya nganire kionga kjuet'a nixtjin nga kjua'aya tsi'i nganire mik'en.
25 'Ba meni Jesús kitsure:
—An= xi tsikja'ayare mik'en 'ba an= xi tsjare kjuabenichun xuta. Xi kụakjainre ngat'anạ, ninga tsa je k'en, s'ẹ= nganire kjuabenichun. 26 'Ba ngatsi'i xi tjindukun 'ba makjainre ngat'anạ, bi kueyakjin. ¿A mankjainri mé= xi texinrạ?
27 'Ba Marta kitsure:
—Jun, na'en. Makjainnạ nga ji= xi Cristo, xi Ki'ndire Na'enchana xi tjinnere nga kjua'e ngasun'ndebi.
28 Nga je 'bi kitsu, kikinchjat'axinre María xi ndichja mani 'ba kitsure:
—Maestru je ja'e 'ba tinchjari.
29 'Ba kionga María kjint'e enbi, ta'a fani tsisetjen 'ba kikun ña sejña Jesús, 30 ngat'a kje fa'as'enjín Jesús ngajin naxinando. Tojo kio= sejña ña kisatejin Marta. 31 'Ba kionga xuta judío xi tjinduko ngaya ni'yo nga inyatsjare kjua'ñu kakun tsabe nga María 'bajndsu 'bajndsu tsisetjen 'ba 'etju ngandetsian, kitjenngi, ngat'a kitsikja'etsjen nga kikji'nda ña tijña tsju.
32 'Ba kionga María echu ña sejña Jesús, tsakasenkunch'int'are 'ba kitsure:
—Na'en, tsa tojo nga'era teni, biru k'en nts'iạ.
33 'Ba kionga Jesús tsabe nga tikji'nda María 'ba nga inyakji'nda xuta judío xi tjenko, on kuánre kakun 'ba kuabare. 34 'Ba tsiningiyare:
—¿Ñá=ñu kikjajño?
'Ba xuta kitsu:
—Ndechutsejen, na'en.
35 'Ba Jesús kiski'nda. 36 'Ba xuta judío kitsure xinkjin:
—Chutsijon. ¡Á tsa'en tjo kitsa'enni!
37 Tunga yak'a kitsu:
—Kui xutabi xi kiskjex'angi tuxkun jngu xuta ka, ¿a tumé kuán kitsa'enchí tuxi bi k'enni Lázaro?
38 Nde 'nu on kuán nganire Jesús nga echu tsju xi jngu ngijo. 'Ba ko jngu ndiojo tjichjakoni xuntjare. 39 'Ba Jesús kitsu:
—Chja'axiun ndiojo.
'Ba Marta, ndichja xuta xi k'en, kitsure:
—Na'en, jeru ch'o jen, ngat'a je ñujun nixtjin tjinre nga k'en.

40 'Ba Jesús kitsu nganire:
—¿A bi 'ba kixinra̱: tsa ku̱akjainri, xiani kjuajere Na'enchana?
41 'Ba 'batsa'en ja'axin ndiojo, 'ba Jesús kiskutsejennk'a ngank'aa 'ba kitsu:
—Na'en, xik'uechjiri nga tebasen ñojonnaa̱. 42 'Be=ña̱ nga basen ñojonntsjainaa̱, tunga 'ba= kixia̱n nga tu kjuanda tse'e xuta xi inya nga'e, tuxi ku̱akjainnire nga ji kjinikasennaa̱.
43 'Ba kionga je 'ba kitsu, 'batsa'en 'ñu kinchja 'ba kitsu:
—¡Lázaro, t'etji kio!
44 'Ba xi je k'ion 'etju 'ba ko najñu tji'ñukoni ntsja ko ndsaku, 'ba nkjain ts'atjijunkoni kja'e najñu. 'Ba Jesús kitsure xuta xi inya kio:
—Chjundo 'ba ta'e'nde_ru ngatji.

Xutaxa foyare nga sik'en Jesús
Mt. 26:1-5; Mr. 14:1-2; Lc. 22:1-2

45 'Ba nkjin xuta judío xi ja'ekun María kuakjainre ngat'are Jesús, ngat'a tsabe mé= xi kitsa'en kui. 46 Tunga tjin xi kikun xuta fariseo 'ba ye'ere nijmi mé= xi kitsa'en Jesús.
47 'Ba 'batsa'en xi ngakure na'mi ko xuta fariseo kitsikjint'e nga ku̱añajan ngatsi'i xutaxo 'ba kitsure:
—¿Mé= xi si'an nde? Ngat'a je ne tse kjuakun titsa'en xutabiu. 48 Tsa janda kua'e'nde_ra nga 'ba sa'en, ngatsi'i xuta ku̱akjainre ngat'a tse'e 'ba nchja xi tse'e Roma kjua'e= 'ba sikjekjua= nga'nde chikunna ko naxinandana.
49 'Ba jngu xi ngajinre nchjabiu xi Caifás 'mi, xi na'mi titjun kuán nubiu, kitsure:
—Tumé 'yo jun. 50 ¿A bi mankjinnu nga ngisa= nda tjin tsa jngu xuta kueyantjaire tu kjuanda tse'e ngatsi'i xuta, tuxi 'batsa'en bi xajani naxinandana?
51 Tunga bi tu kuenda tse'e kinchja nga 'ba kitsu. Tusa kinchja enre Na'enchana joni jngu profeta. Ngat'a kui= xi na'mi titjun kuán nubiu, kionga 'ba kitsu nga Jesús xi kueyantjai tu kjuanda tse'e xuta judío. 52 'Ba bi tu kjuanda tse'e xuta judío k'enntjai. Tusa 'ba nde k'en tu kjuanda tse'e ngatsi'i ki'ndire Na'enchana xi semasun, tuxi 'batsa'en ku̱añajanni 'ba jngu stin ku̱an sa. 53 'Bamani, ka'nda kui nixtjinbiu xutaxo joyare nga sik'en Jesús.
54 'Ba kui kjuañu Jesús bi nde nda tsak'ajme masenni ngajinre xuta judío. Tusa kiji jngu naxinanda chi xi Efraín 'mi xi tijñat'a tiñare nga'nde kixi. 'Ba kio tsek'ejñako xutare.
55 'Ba kionga je tifechu tiña s'i pascua xi 'baxje xuta judío, ne nkjin xuta inya'betju nangire nga inyafi naxinanda Jerusalén, tuxi sitsjeni yojore ngixkun Na'enchana kionga kje fechujín nixtjinre s'iu. 56 'Ba kio tsangisjai Jesús 'ba tsiningiyare xinkjin nga tsikinya ndetsinre ningu 'ba kitsure xinkjin:
—¿Jó mixun? ¿A kjua'e= xutabiu s'iu? ¿Asa bi kjua'e?
57 'Ba xi ngakure na'mi ko xuta fariseo 'exa nga tsa tjin xi be ñá tijña Jesús, ngate'e nijmi, tuxi ku̱an subani.

12

Nanda xi ixi jen s'estenjunre Jesús
Mt. 26:6-13; Mr. 14:3-9

1 Kionga chaja ngisa jon nixtjin nga kjuechu s'i pascua, Jesús ja'e naxinanda Betania, ña ndaba Lázaro xi kitsikja'aya nganire ngajinre mik'en. 2 Kio kis'enda xi chine tu ngat'are Jesús, 'ba Marta 'eya, 'ba Lázaro 'ba nde tsek'ejñajinre xuta xi tsik'endut'ako yamixa Jesús. 3 'Ba 'batsa'en María ja'eko je mején masen litro nanda xi ixi jen xi nardo 'mi, xi 'ñu nda 'ba xi 'ñu chji, xi 'estenjun ndsaku Jesús 'ba ndekuini ntsja ku kitsixijunkoni. 'Ba niki ts'ajnda ngaya ni'yo ko jndare nandabiu. 4 'Ba 'batsa'en Judas Iscariote, jngu xi xutare Jesús xi jaskan singantsja, kitsu:

5 —Tsa tusa ján sientu ton denario kisateñani nanda ixi jenbi, tuxi 'batsa'en kuan
kuisekoni xuta nimą tsakaiñu.
6 Tunga nga 'ba kitsu bi kui kjua tsa nga fa'etsjenre xuta nimą. Tu ngat'are tonbiu
titsikja'etsjen, ngat'a kui= xi 'bejñatjo ton 'ba jngu chacheje kui xi kjebe ton xi 'bejñatjo
'ba tsitse'e. 7 'Ba Jesús kitsure:
—Bi ji b'echja'nde_ri chjunbiu. Ngat'a ti'bejñatjo= nanda ixi jenbi tsakaiñu ka'nda
nga s'ęyanijiąn. 8 Ngat'a xuta nimą ngantsjai k'uendujinnu, tunga an bi ngantsjai
kuatejñajin_nuu.
9 'Ba ne nkjin xuta judío kjint'e nga Jesús tijña naxinanda Betania 'ba kikun. Tunga bi
tu Jesús kikun. 'Ba=nde kiji ngat'a mejénre skue Lázaro xi kjinikja'aya nganire ngajinre
mik'en. 10 'Ba 'batsa'en xi ngakure na'mi kuañajan 'ba 'endako xinkjin nga 'ba nde sik'en
Lázaro ngayeje. 11 Ngat'a tu ngat'are Lázaro= ne nkjin xuta judío inyaminyat'axinre 'ba
inyamakjainre ngat'are Jesús.

Jesús fa'as'en naxinanda Jerusalén
Mt. 21:1-11; Mr. 11:1-11; Lc. 19:28-40

12 Nga kuanyujun ñu nkjin xuta kjint'e nga 'ba nde Jesús kjua'e naxinanda Jerusalén,
ngat'a nkjin mani xi ja'ek'axje s'i pascua. 13 'Ba 'batsa'en tsate tjiare ya xkajen 'ba 'etju
nga kikja'aya ndiya 'ba kiski'ndaya nga kitsu:
—¡Ngatjanichjire Na'enchana! ¡Ngatatsichikunta'en Na'enchana kui xi ndibani ngat'are
ja'enre! ¡Ngatatsichikunta'en Na'enchana xi kuatexumare xuta xi tse'e Israel!
14 'Ba Jesús kisakure jngu chaburru 'ba tsik'ejñakjare, jotsa'en kua'indut'a enre
Na'enchana:
15 Bi kun xuta xi tse'e naxinanda Sión,
ngat'a je ndiba reynu
nga tijñasunre jngu ki'ndi burru.
16 'Ba nga 'ba kuán, bi kuankjinre xutare kibiu. Tunga jaskan, kionga Jesús yakutsejen
kjuajere, kio= ja'etsjenre xutare nga enre Na'enchana 'ba=tsa'en kua'indut'a ngat'are
kui 'ba nga 'ba kitsiko xutankjiun.
17 'Ba xuta xi inya kionga Jesús kinchjare Lázaro ngaya tsju nga kitsikja'aya nganire
ngajinre mik'en, kui xi ye'e nijmi mé= xi tsabe. 18 Kui= kjuañu 'ñu nkjin xuta 'etjuni nga
kikja'aya ndiya Jesús, ngat'a kjint'e ngat'are kjuakunbiu xi kitsa'en. 19 'Ba 'batsa'en xuta
fariseo 'bi kitsure xinkjin:
—¿A te'yañu? Tumé kuan si'an. Chutsijon. Ngatsi'i xuta inyafitjenngi xutabiu.

Jesús tsuyatitjun nga kueya

20 'Ba xutankjiun tjenjinre yak'a xuta griego xi 'ba nde ja'e naxinanda Jerusalén nga
ja'etsichjire Na'enchana ngajinre s'iu. 21 Kui xi ja'ekun Felipe, xuta tse'e Betsaida,
nga'nde xi tijña ngajinre nangi Galilea, 'ba kitsure:
—Na'en, mejénni nga xię Jesús.
22 'Ba 'batsa'en Felipe kike'ere nijmi Andrés, 'ba ngojó kike'e nganire nijmi Jesús. 23 'Ba
'batsa'en Jesús kitsure:
—Je ja'e chubą nga s'ęjñatsejen kjuajere Ki'ndire Xuta xi'iun. 24 Kjuakixi= xi texin_nuu.
Tsa xujma trigo bi k'uantjaiya nga s'eyanijin, janda s'ęjña tajngu. Tunga tsa k'uantjaiya,
kio= nga sja chan xi 'ñu tse. 25 Xi tjore yojore ngasun'ndebi, tusa sichaja. Tunga xi bi tjore
yojore ngasun'ndebi, kui= xi tusa kjua'atjo nga k'uejñakunntsjai. 26 Tsa tjin xi mejénre
sa'exat'ana, ngatjandetjennginą. 'Ba ña kuatejñaą, 'ba=nde kio k'uejña xi sa'exat'ana.
'Ba tsa tjin xi sa'exat'ana, Na'enchana xi nk'a k'uaxje xutabiu.
27 'Ne 'ñu tjimafore kakuan nganda'e. ¿'Ba jó xian? ¿A xinña: "Na'en, t'ejñat'axinnaą
kjuanimabi nganda'e"? Junjun, ngat'a tu kui xa ja'eña. 28 Tusa takutsejen kjuajeri, Na'en
—kitsu Jesús.

'Ba kio kjinu'yare jngu jnda ngank'aa xi kitsu:
—Je yakutsijiạn kjuajenạ 'ba nde kuakutsejen ngañaạ.
29 'Ba nga kjint'ere jndabiu xutankjiun, yak'a xi kio inyajin kitsu:
—Jngu cho'on janeya.
'Ba yak'a kitsu:
—Jngu ankje jako.
30 'Ba Jesús kitsure:
—Bi kjuanda tsa'an nga kjinu'yare jndabiu, tu kjuanda tsojon. 31 Nganda'e= nga je si'anre kjua ngasun'ndebi, 'ba nganda'e= kjui'naxje xi tibatexumare ngasun'ndebi. 32 'Ba kionga xjunitjennk'anạ ngasun t'anangiu, sa'aạn nga kjua'et'a tsi'inạ xuta xi tjin ngasun'ndio.
33 Nga 'ba kitsu ye'e= nijmi ngat'are jótsa'en kueya. 34 'Ba xutankjiun kitsu:
—Tunga 'ya=ni mé= xi kua'indut'a kjuatexumo, nga Cristo k'uejñakunntsjai. ¿Jótsa'en 'ba te'miniị nga tjinnere nga chjunitjennk'a ngasun t'anangiu Ki'ndire Xuta xi'iun? ¿'Yá= xi Ki'ndire Xuta xi'iun?
35 'Ba Jesús kitsure:
—Tu ngichuba nixtjin k'uejñajin ngisanu ndi'u. Tetsumo yejerañu tijñajinnu ndi'u, tuxi bi kụajñuta'enninu. Ngat'a xi ña jñu tsu'ba bi be ñá fi. 36 Ngatjamakjainnu ngat'are ndi'u yejerañu tjin ngisanu, tuxi tse'e ndi'u kụanñu —kitsu Jesús, 'ba 'batsa'en 'etju 'ba tsik'ejña'more xutankjiun.
37 'Ba ninga tsa nkjin kjuakun kitsa'en Jesús ngixkun xutabiu, tunga bi kuakjainre ngat'are kui. 38 'Ba kuán tuxi k'uetjusunni en xi kitsu xuta chinga profeta Isaías, ña 'bitsa'en kitsi'indu:
Na'en, ¿'yá= xi kuakjainre ngat'are en xi kjinukjuaị?
¿'Yá= xi kis'ejñatsejenre kjua'ñure Na'enchana?
39 Kui kjuañu bi kuán kuakjainnire xuta, ngat'a 'ba nde tsa'en kitsi'indu Isaías enre Na'enchana:
40 Na'enchana 'echja tuxkun xutabiu 'ba kitsitaja inimare,
tuxi bi skueni,
'ba tuxi bi kụankjinnire,
tsa chjen sik'antjaiya inimare, 'ba an sindaạ.
41 'Ba kitsu Isaías ngat'a tsabe= kjuajere Jesús 'ba Ngat'are= kinchja.
42 'Ba nkjin= xuta kuakjainre ngat'are Jesús ka'nda xutaxa. Tunga bi kitsikixiya, ngat'a tsakjunke= xuta fariseo 'ba bi mejénre nga kjui'naxje ngaya ni'ya sinagoga. 43 'Ba kitsa'en ngat'a ngisa= 'ñu kuatsja ngisare nga s'ẹre kjuaje ngajinre xuta nga ko mare ngixkun Na'enchana.
44 'Ba 'ñu kinchja Jesús nga kitsu:
—Xi makjainre ngat'anạ, bi tu ngat'a tsa'an makjainre. 'Ba=nde makjainre ngat'are xi kitsikasennạ. 45 'Ba xi ko xkun beninạ, 'ba=nde be xi kitsikasennạ. 46 An= ñạ ndi'i xi ja'etsitsejenre xuta ngasun'ndebi, tuxi ngatsi'i xi kụakjainre ngat'anạ bi k'uenduni ña jñu. 47 'Ba tsa tjin xi kjuint'e en xi tenchjaạ tunga bi sik'etjusun, bi an xi skanineje_rạ xutabiu. Ngat'a bi ja'ekanineje_rạ xuta ngasun'ndebi. Tusa ja'etsik'angiạ. 48 Tunga xi k'uejñat'axinnạ 'ba bi sik'etjusun en xi tenchjaạ, tjin= xi sa'enre kjua xutabiu. En xi tenchjaạ=, kui= xi sa'enre kjua xutabiu kionga kjuet'a nixtjin. 49 Ngat'a bi tu kuenda tsa'an tenchjaạ. Tusa Na'en xi kitsikasennạ, kui= xi 'exanạ mé= xi tjinnere nga xiạn 'ba kuakuyaạ. 50 'Ba 'be=ñạ nga kjuatexumare, kui= xi sjare kjuabenichun xi bi fet'a xuta. 'Bamani, jotsa'en kitsunạ Na'enchana, 'ba=tsa'en tenchjaạ.

13

Jesús banejun ndsaku xutare

1 'Ba je mején nixtjinre s'i pascua 'ba Jesús be= nga je tifechu chu̱ba̱ nga k'uetjujin
ngasun'ndebi nga kuaje ngani ña tijña Na'enchana. Kitsimejénntsjai xuta xi kuakjainre
ngat'a tse'e xi tjindu ngasun'ndebi, 'ba niki 'ñu= kitsimején.
2 'Ba Jesús tsakjen jñuko xutare, 'ba chanayiu ja'ba je kitsjare kjuafa'etsjen Judas
Iscariote ki'ndire Simón nga kui xi singantsja Jesús. 3 'Ba Jesús be= nga Na'enchana
kitsingantsja ngaya ntsja ngayéje xi tjin, 'ba be= nga jendibani ña tijña Na'enchana 'ba
nga kio kuaje ngani. 4 'Bamani, kionga inyakjen, Jesús tsisetjent'a yamixo 'ba ts'axje
najñu nduju xi yaja 'ba kiskjebe jngu toalla 'ba 'ekja ndayare. 5 'Ba kio 'eya nanda
ngaya jngu nisu 'ba 'etuts'inre nga yanejun ndsaku xutare 'ba ko toalla xi 'ekja ndayare
kitsixijunkoni.
6 'Ba 'batsa'en echu ña tsik'ejña Simón Pedro. 'Ba Pedro kitsure:
—Na'en, ¿a kuanejun=ni ndsaku̱a̱?
7 'Ba Jesús kitsingojore:
—Nganda'e bi 'ye mé= xi tetsa'aa̱n, tunga jaskan ku̱ankjinri.
8 'Ba Pedro kitsu nganire:
—Niñajanni sja'ndia̱ nga ji kuanejin ndsaku̱a̱.
'Ba Jesús kitsingojo nganire:
—Tsa bi kuanejaa̱n ndsakui, bi nde s'e̱niri nga'nde ngajinre xuta xi tsa'an.
9 'Ba Simón Pedro kitsure:
—Na'en, bi tu ndsaku̱a̱ banejin, tusa ko ndsaa̱ 'ba ko nindaku̱a̱ ngayeje.
10 'Ba Jesús kitsure:
—Xi je kamindu tu ndsaku sani machjen nga kjuejun, ngat'a tsje ngayéje. 'Ba jun je
tsjio, tunga bi ngatsi'u.
11 Ngat'a be= 'yá= xi singantsja, kui= kjuañu 'ba kitsuni: “Bi tsjio ngatsi'u.”
12 'Ba kionga je kuánre nga yanejun ndsaku xutare, tsakaja ngani najñu ndujure 'ba
tsik'ejñat'a ngani yamixo 'ba kitsu:
—¿A mankjinnu mé= xi kitsiko_nuu̱? 13 Jun maestru ko na'en 'minuu̱. 'Ba kjuakixi= xi
mixun, ngat'a kui= ña̱. 14 'Bamani, tsa an xi je yanejun_nuu̱ ndsakú nga an xi maestrunu
ko na'ennu, kui= kjuañu tjinnenire nga kuanejunñu ndsaku xingiu ngayeje. 15 Je 'ejña
kusun_nuu̱, tuxi 'ba si'anñu jo kitsiko_nuu̱. 16 Kjuakixi= xi texin_nuu̱. Nijnguú chu'nda
ngisa je ngisa nga ko mare naire. 'Ba jngu xuta xi kis'exare bi ngisa je ngisa nga ko mare
xi 'exare. 17 Je 'yo kibi. Kjuanda tsojon tsa sik'etjusun.
18 ’Bi ngat'are ngatsi'u nga 'ba texia̱n. 'Be=ña̱ 'yá xi kiskja'ajia̱n. Tunga tuxi
k'uetjusunnini enre Na'enchana ña 'batsa'en kua'indut'a: “Xi kjenkona̱, kui= xi je kuán
xuta xi kuastikena̱.” 19 Je tjen 'ba texin_nuu̱ yejerañu nga kje 'ba majín, tuxi kionga
'ba ku̱an ku̱akjainninu nga an xi tejña̱a̱. 20 Kjuakixi= xi texin_nuu̱. Xi skjebetjo xuta xi
tsikasia̱n, kui= xi skjebetjona̱ an. 'Ba xi skjebetjona̱, kui= xi skjebetjo xi kitsikasenna̱.

Jesús tsu nga Judas singantsja
Mt. 26:20-25; Mr. 14:17-21; Lc. 22:21-23

21 Kionga Jesús je 'ba kitsu, 'ñu kuafore kakun 'ba kitsu nga kitsikixiya:
—Kjuakixi= xi texin_nuu̱. Jngu ñu jun xi singantsjana̱.
22 'Ba 'batsa'en nga jngu jngu xutare kiskutsejen'a xinkjin, ngat'a bi be 'yá= xi titsure
Jesús. 23 'Ba kio tijñat'a tiñare Jesús xutare xi 'ñu tjore, nga ñatjen tikjent'ako yamixo.
24 Kui kjuañu Simón Pedro 'ekunire nga kui skuiningiyare Jesús 'yá= xi titsure. 25 'Ba
'batsa'en xutare 'ñu kitsitiñat'a ngisare Jesús 'ba kitsure:
—¿'Yá= niñu, na'en?
26 'Ba Jesús kitsingojore:
—Sika'nyicha̱ niñuxtila 'ba kui xi sja_ra̱, kui.
'Ba 'batsa'en kitsika'nyi niñuxtilo 'ba kitsjare Judas Iscariote, ki'ndire Simón. 27 'Ba
kionga Judas kika'ere niñuxtilo, ja'as'enjinre chanayiu. 'Ba Jesús kitsure Judas:

—Kitsa ti'en mé= xi si'en.
28 Tunga nijnguú xi tjindut'a yamixo kuankjinre ánñu 'ba kitsunire. 29 Tjin= xi
kitsikja'etsjen nga Jesús kitsure Judas nga tjinnere kuatse mé= xi machjen s'iu asa sjare
ton xuta nimą, ngat'a Judas 'bejñatjo ton. 30 'Ba kionga kika'ere niñuxtilo Judas, ta'a fani
'etju ngandetsian. 'Ba kui chubabiu je jñu ya'a.

Jesús tsu nga Pedro k'ue'mota'en
Mt. 26:31-35; Mr. 14:27-31; Lc. 22:31-34

31 'Ba kionga je kiji Judas, Jesús kitsu:
—Nganda'e xiare kjuajere Ki'ndire Xuta xi'iun, 'ba=nde xiare kjuajere Na'enchana
ngat'are Ki'ndiu. 32 Tsa 'yare kjuajere Na'enchana ngat'are Ki'ndiu, 'ba=nde tsa'en
Na'enchana kuakutsejen kjuajere Ki'ndiu, 'ba je 'ba sa'en xati. 33 Jun ki'ndiną, tojo
kuatejñajin ngichi_nuų. kuijnyisjainuų, tunga ña kjuią bi kųan kjuechu. 'Ba nde
texin_nuų nganda'e jo kixin_rą xuta judío. 34 Jngu kjuatexuma xatse sja_nuų: timijón
xingiu. Jotsa'en tsimején_nuų jun, 'ba=nde tsa'en timijon xingiu ngayeje. 35 'Ba
'ba=tsa'en skue ngatsi'i xuta nga jun= ñu xi xutaną, tsa simejénkaño xingiu.
36 'Ba Simón Pedro kitsure:
—¿Ñá=ñu k'uin, na'en?
'Ba Jesús kitsingojore:
—Bi kųan sjennginaą nganda'e ña kjuią, tunga jaskan sjennginaą.
37 'Ba Pedro kitsu ngani:
—Na'en, ¿ánñu bi kųan sjennginirą nganda'e nde? Tjijngu kakuąn nga kueyantjairą.
38 'Ba Jesús kitsingojore:
—¿A tjijngu kakuin nga kueyantjainaą? Kjuakixi= xi texinrą. Je ján ndiya
kike'mota'ennaą kionga kje kji'ndajín chaxicho.

14

Jesús tsu nga kuekun ngani Na'enchana

1 Jesús kitsu:
—Bi on ngatjamare kakún. Ngatjamakjainnu ngat'are Na'enchana 'ba 'ba nde ngatja-
makjainnu ngat'aną. 2 Ndaba Na'enną ne nkjin nga'nde ña ma betsuba tjin. Tsa bira
tjin, biru kixin_nuų nga kjuik'enda_nuų nga'nde. 3 'Ba tsa kjuik'enda_nuų nga'nde,
'ba=tsa'en kjua'ekja'a ngani_nuų, tuxi 'ba nde kio kuetsubañu ña kuatejñaą. 4 'Ba 'yañu
ndiya xi fi ña kjuią.
5 'Ba Tomás kitsure:
—Na'en, bi 'yeę ñá= te'mi. ¿Jótsa'en xianį ndiyo?
6 'Ba Jesús kitsure:
—An= ñą ndiyo 'ba an= ñą kjuakixiu ko kjuabenichun. Ni'yá ma fechu ña tijña
Na'enchana tsa bi ngat'aną. 7 Tsa 'yaxkunnuų, 'ba=nde xiaxkun Na'enną. 'Ba 'nda
nganda'e je 'yaxkun, 'ba je kichutsejen'o.
8 'Ba Felipe kitsure:
—Na'en, takunią Na'enchana 'ba tu kųannią kibiu.
9 'Ba Jesús kitsure:
—Je nda'e tejñajin_nuų 'ba tojo kje 'yaxkunjínnaą, Felipe. Xi tjibeną, 'ba=nde tjibe
Na'enchana. ¿Ánñu 'ba te'mininaą: "Takunią Na'enchana"? 10 ¿A bi makjainri nga an
tejñajin_rą Na'enchana 'ba Na'enchana tijñajinnąą? En xi texin_nuų bi kuenda tsa'an
tenchjaą. Tusa Na'en xi tijñajinntsjainą, kui= xi titsa'en xa xi tse'e. 11 Ngatjamakjainnu
nga an tejñajin_rą Na'enchana 'ba nga kui tijñajinnąą. 'Ba tsa tsajain, nisi tu ngat'are xa xi
tetsa'aąn ngatjamakjainnu.
12 'Kjuakixi= xi texin_nuų. Xi kųakjainre ngat'aną, ndekui xa sa'enni joni xi tetsa'aąn.
'Ba ngisa= ya'e ngisa xa xi sa'en xutabiu, ngat'a an tefi=ñą ña tijña Na'enchana.

13 'Ba ngayéje xi xjo'o ngat'are ja'ennạ sja_nuu̱, tuxi s'e̱jñatsejenni kjuajere Na'enchana
ngat'are Ki'ndiu. 14 Tsa tjin xi xjo'o ngat'are ja'ennạ, sja_nuu̱.

Jesús tsu nga sikasen Isennixtjintsjere Na'enchana

15 'Tsa nimejénnuu̱ an, tik'etjusun kjuatexumanạ. 16 'Ba an skui'a_rạ Na'enchana,
'ba kui sjanu ngijngu xi 'ba nde kuasekonu 'ba xi k'uejñajinntsjainu ngatsi'u. 17 Kui=
xi Isennixtjintsjere Na'enchana xi kuakutsejen mé= xi kjuakixi. Xuta ngasun'ndebi bi
ku̱an sakure, ngat'a bi be 'ba bi bexkun 'yá= ni kui. Tunga jun, je 'yaxkun 'yá= ni kui,
ngat'a kui= xi tijñajinnu ngatsi'u 'ba jaskan k'uejñajinnu nga jngu jngu.
18 'Bi sik'endu suba_nuu̱, kjua'ekun ngani_nuu̱. 19 'Ba tu ngingutjun= ngisa tu je bi nde
skueninạ xuta ngasun'ndebi, tunga jun xianuu̱. Ngat'a tejñakunñạ, kui kjuañu 'ba nde
kuetsubakunñu. 20 Kui nixtjinbiu xio nga an tejñajin_rạ Na'ennạ 'ba jun tetsubajinnuu̱
'ba an tejñajin_nuu̱. 21 Xi kjua'atjo kjuatexumanạ 'ba sik'etjusun, kui= xi tsimejénnạ.
'Ba xi tsimejénnạ, Na'ennạ 'ba=nde simején 'ba 'ba=nde simijíạn an 'ba kuakutsejen_rạ
yojonạ.
22 'Ba 'batsa'en Judas (xi bi Judas Iscariote) kitsure:
—Na'en, ¿jótsa'en nga tu jin kuakutsejenni̱ yojori 'ba bi xuta ngasun'ndio?
23 'Ba Jesús kitsingojore:
—Tsa tjin xi tsimejénnạ, sik'etjusun= ennạ. 'Ba Na'ennạ si̱mején= xutabiu, 'ba Na'ennạ
ko an kjua'echun=ni̱ 'ba kuetsubako=ni̱. 24 Tunga xi bi tsimejénnạ, bi sik'etjusun ennạ.
'Ba en xi tenu'yo, bi tsa'an. Tse'e= Na'en xi kitsikasennạ.
25 'Texin_nuu̱ kibi yejerañu tejñajin ngisa_nuu̱. 26 Tunga xi kuasekonu, Isennix-
tjintsjere Na'enchana xi kui sikasen ngat'are ja'ennạ, kui xi kuakuya yejenu 'ba
sikja'etsjen yejenu xi texin_nuu̱.
27 'Te'bejña_nuu̱ kjuaxiu. Kjuaxiunạ tetsja_nuu̱. Bi 'batsa'en tsjaạ an jotsa'en tsja xuta
ngasun'ndebi. Bi on ngatjamare kakún 'ba bi kun. 28 Je kjinu'yo nga 'ba kixin_nuu̱ nga
kjuiạ 'ba nga kjua'ekun ngani_nuu̱. Tsa kjuakixi nga nimejénnuu̱ an, 'ba=nde tsja s'e̱nu
nga kjuiạ ña tijña Na'enchana, ngat'a ngisa= 'ñu je ngisa Na'enchana nga ko mare an.
29 'Ba nganda'e je tjen 'ba texin_nuu̱ yejerañu kje 'ba majín, tuxi ku̱akjainninu kionga
'ba ku̱an.
30 'Bi nde tsé kjuakoni_nuu̱, ngat'a je ndiba xi batexumare ngasun'ndebi. Kui
bi tjinre kjua'ñu tuxi kuatexumaninạ, 31 tunga tjinne=re nga 'ba ku̱an, tuxi skueni
xuta ngasun'ndebi nga tsimijíạn Na'enchana 'ba nga tetsik'etjusaạn jotsa'en kitsunạ.
Tisetjion 'ba tjian.

15

Jesús 'bejña kjuakusun ngat'a tse'e na'ñu uva ko tjiare

1 'An= ñạ tuts'in na'ñu uva xi kjuakixi, 'ba Na'ennạ= xuta xi tsikuenda. 2 'Ba ngayéje tjia
xi tjinnạ xi bi tsja tu, kui= xi batet'aạ. 'Ba ngayéje tjia xi tsja tu, kui xi tsichunre 'ba tsitsje,
tuxi ngisa sja ngisani tu. 3 'Ba je tsjio jun ngat'are en xi texin_nuu̱. 4 Tetsubajinntsjainuu̱,
'ba an kuatejñajinntsjai_nuu̱. Jngu tjia bi ma tsja tajngu tu tsa tsajainre tuts'in. 'Ba 'ba nde
tsa'en jun bi kuo'o tu tsa bi kuetsubajinntsjainuu̱.
5 'An= ñạ tuts'in na'ñu uva, 'ba jun= ñu tjiare. Xi tijñajinntsjainạ 'ba tejñajinntsjai_rạ, kui=
xi 'ñu tsja tu. Ngat'a tsa tsajainnuu̱ an, tumé ku̱an si'on. 6 Xi bi k'uejñajinntsjainạ, kui= xi
xanikja'a 'ba xi̱ joni tjia xi tit'are na'ñu uva. 'Ba s'e̱nduku 'ba sikja'ajin ngajin ndi'u nga
kueti.
7 'Tunga tsa kuetsubajinntsjainuu̱ 'ba tsa ennạ k'uejñajinntsjainu, chjo'o tume xi
mejénnú 'ba kua'e=nu. 8 Ki=bi xi kuakutsejen kjuajere Na'ennạ, tsa 'ñu ku̱o'o tu
'ba 'ba=tsa'en ku̱on xutanạ. 9 Jotsa'en tsimejénnạ an Na'enchana, 'ba=nde tsa'en
tsimején_nuu̱ jun. Tetsubajinntsjo kjuanimejennạ. 10 Tsa sik'etjusun kjuatexumanạ,

kuetsubajinntsjaiñu kjuanimejenna̱, jotsa'en tetsik'etjusaa̱n kjuatexumare Na'enna̱ 'ba tejñajinntsjaa̱ kjuanimejenre.
11 'Ba texin_nuu̱, tuxi s'e̱jñajinninu kjuatsjana̱ 'ba 'ba=tsa'en ku̱ajngukjin kjuatsjanu.
12 Kui=bi xi kjuatexumana̱: Ngatimejénkaño xingiu jotsa'en tsimején_nuu̱ jun. 13 Tsajain
kjuanimejen xi ngisa je ngisa nga ko mare kibi, tsa tjin xi kueyantjai amigure.
14 'Ba jun= ñu amiguna̱ tsa sik'etjusun kjuatexuma xi tetsja_nuu̱. 15 Bi nde chu'nda
xinni_nuu̱, ngat'a chu'nda bi be mé= xi tsa'en naire. Tunga amiguna̱= texin_nuu̱,
ngat'a te'bejñatsejen_nuu̱ ngayéje xi kitsuna̱ Na'enna̱. 16 Bi jun kichja'ajinnuu̱. Tusa
an ja'ajin_nuu̱ 'ba kitsja xa_nuu̱ nga kuangiun 'ba kuo'o tu, 'ba 'ñu tsé xukjuare tunu.
'Ba 'batsa'en Na'enchana sjanu tumeñu xi xja'a_ru ngat'are ja'enna̱. 17 'Bi= tsa'en
tebatexuma_nuu̱: Timejénkaño xingiu.

Jesús tsu nga ku̱asticha xutare

18 'Tsa ku̱astikenu xuta ngasun'ndebi, tikja'etsjion nga an tjun kuastikena̱. 19 Tsa
tse'e_ru ngasun'ndebi, simejénnu xuta ngasun'ndebi jotsa'en tsimején xinkjin. Tunga bi
tse'e ngasun'ndio kuon, ngat'a an ja'ajin_nuu̱ ngajinre xuta ngasun'ndebi. Kui= kjuañu
mastikeninu. 20 T'ejinkakún en xi kixin_nuu̱, nga jngu chu'nda bi ngisa je ngisa nga
ko mare naire. Tsa kitsjenngikena̱ xuta ngasun'ndebi, 'ba=nde jun sjenngikenu. 'Ba
tsa kitsik'etjusun enna̱, 'ba=nde sik'etjusun ennu. 21 'Ba 'ba= sikonu xuta ngasun'ndebi
ngat'a xutana̱= kuon 'ba ngat'a bi be 'yá= xi kitsikasenna̱.
22 'Tsa bi ja'ekjaku̱a̱ xutabiu, bi s'e̱re je. Tunga nganda'e bi nde tjinni jótsa'en
kuaseko yojore ngat'are je xi inyatsa'en. 23 Xi mastikena̱, 'ba=nde mastike Na'enna̱.
24 Kitsa'aa̱n ngajinre xutabiu xa xi kje ña'anjín. Tsa bi 'ba kitsa'aa̱n, bi s'e̱re je. Tunga
je tsabe 'ba kuastikeni̱ Na'enna̱ ko an. 25 'Ba kuán tuxi k'uetjusunni mé= xi kua'indut'a
kjuatexumare xutabiu, ña 'bi tsu: "Kuastikena̱ ninga nimé kitsa'aa̱n xi kjen ndiya nga
ku̱astikena̱."
26 'Tunga kjua'e= xi kuasekonu, xi sikasen_nuu̱ ngat'a tse'e Na'enchana. Kui xi Isen-
nixtjintsjere Na'enchana xi kuakutsejen mé= xi kjuakixi 'ba xi ndibanire Na'enchana.
Kui= xi sikixiya ngat'ana̱. 27 'Ba 'ba=nde jun sikixiyo ngat'ana̱, ngat'a tetsubakonuu̱
'ndani nga tuts'inre.

16

1 'Texinya_nuu̱ kibi, tuxi bi sichajañu kjuamakjainnu ngat'ana̱. 2 Ngat'a kjui'naxjenu
ngajinre ni'ya sinagoga. 'Ba kjua'e= nixtjin kionga tu'yañu xi sik'ennu sikja'etsjen
nga Na'enchana inyatsa'exat'are kionga 'ba sikonu. 3 'Ba 'ba sikonu xuta ngat'a bi
beni̱, ninga Na'enchana ninga an. 4 Texinya_nuu̱ kibi, tuxi kionga kjua'e nixtjinbiu,
kjua'etsjenu nga 'ba kixin_nuu̱.

Jesús tsu mé= xi sa'en Isennixtjintsjere Na'enchana

'Bi kixinya_nuu̱ kibi nga tuts'inre, ngat'a an tejñajin_nuu̱. 5 Tunga nganda'e tefi=ña̱ ña
tijña xi kitsikasenna̱, 'ba jun bi techjaningiyanuu̱ ñá kjuia̱. 6 Tusa 'ñu kjimabare inimanu
ngat'a 'ba= texin_nuu̱. 7 Tunga kjuakixi= mé= xi texin_nuu̱. Ngisa= ndani ngat'a tsojon
nga kjuia̱. Ngat'a tsa bi kjuia̱, bi kjua'e xi kuasekonu. Tunga tsa kjuia̱, sikasen_nuu̱
kui. 8 'Ba kionga kui kjua'e, k'uejñatsejenre xuta ngasun'ndebi 'yá= xi tjinre je 'ba mé=
xi kjuakixi 'ba nga Na'enchana sa'enre kjua. 9 S'e̱jñatsejen jere xuta, ngat'a bi makjainre
ngat'ana̱. 10 'Ba s'e̱jñatsejen mé= xi kjuakixi, ngat'a tefi=ña̱ ña tijña Na'enna̱ 'ba bi nde
xianinuu̱. 11 'Ba s'e̱jñatsejen nga Na'enchana sa'enre kjua, ngat'a je kitsa'enre kjua xi
batexumare ngasun'ndebi.
12 'Tjin= ngisana̱ mé= xi xin_nuu̱, tunga bi ku̱ankjin yejenu nganda'e. 13 Tunga
kionga kjua'e Isennixtjintsje xi 'bejñatsejen mé= xi kjuakixi, sja ndiyanu, tuxi xiañu
ngayéje xi kjuakixi. Ngat'a bi kuenda tse'e kuinchja, tusa kuinchja mé= xi kjuint'e.

'Ba kuetsuyanu mé= xi jaskan kụan. 14 Kui kuakutsejen kjuajenạ, ngat'a sạku=re mé= xi tsa'an 'ba kuetsuyanu. 15 Ngayéje mé= xi tjinre Na'enchana, 'ba=nde tsa'an. Kui= kjuañu 'ba texinni_nuụ nga Isennixtjintsjio sạkure ngayéje xi tsa'an 'ba kuetsuyanu. 16 Tu ngichuba ngisa bi nde xianinuụ, 'ba ngichubachi ngani xia nganinuụ.

Kjuabare xutare Jesús kjuatsja kụan ngani

17 'Ba 'batsa'en yak'a xutare tsiningiyare xinkjin:

—¿Jó tsunire xi titsu: "Tu ngichuba ngisa bi nde xianinuụ 'ba ngichubachi ngani xia nganinuụ"? ¿'Ba jó tsunire: "Ngat'a tefi=ñạ ña tijña Na'enchana"? 18 'Ba ¿jó tsunire en xi tsu: "ngichuba ngisa"? Bi mankjinna mé= xi tifakona —kitsu.

19 'Ba Jesús tsabe nga xutare mejénre skuiningiyare jó tsunire kibiu 'ba kitsure:

—¿A ngat'are mé= xi kixiạn, nga tu ngichuba ngisa bi nde xianinuụ 'ba ngichubachi ngani xia nganinuụ, a kui= xi techuba nijmini_ru? 20 Kjuakixi= xi texin_nuụ. Xi'ndañu 'ba kụabanu, tunga xuta ngasun'ndebi kjuatsja s'ẹre. Ninga kụabanu, tunga kjuabanu kjuatsja kụan ngani. 21 Joni jngu chjun xi kue'e ki'ndi. S'ere kjuandusin, ngat'a je ja'e chubare. Tunga kionga je kitsin ki'ndiu, bi nde fa'etsjennire kjuanima xi kafa'axtiu, ngat'a tsja mare nga kitsin jngu ki'ndi ngasun'ndebi. 22 'Ba nde tsa'en tjimandusinnu jun nganda'e ngayeje, tunga skue ngani_nuụ 'ba tsja s'ẹ nganire inimanu. 'Ba tu'yá kụan kjua'anu kjuatsjanu.

23 'Ba kui nixtjinbiu nimé nde xjaningiyaninuụ. Kjuakixi= xi texin_nuụ. Na'enchana sjanu tumeñu xi xja'a_ru ngat'are ja'ennạ. 24 Ka'nda nganda'e nisamé chjo'o ngat'are ja'ennạ. Tunga nganda'e chjo'o 'ba sạkunu, tuxi kụaajngukjinni kjuatsjanu.

25 'Je 'ba kixin_nuụ enbi ko kjuakusun, tunga kjua'e= nixtjin kionga bi nde k'uejña ngisani_nuụ kjuakusun. Tusa xinyakixi kixi_nuụ ngat'are Na'enchana. 26 Kui nixtjinbiu xjo'o mé= xi mejénnú ngat'are ja'ennạ, 'ba bi machjen tsa an skui'antjai_nuụ ngixkun Na'enchana. 27 Ngu kui 'ba=nde tsimejénnu jun ngayeje, ngat'a nimejénnuụ an 'ba makjainnu nga jendibañạ ña tijña Na'enchana. 28 Jendiba=ñạ ña tijña Na'enchana 'ba ja'aạ ngasun'ndebi. Sik'ejña ngañaạ ngasun'ndebi 'ba kjuikun ngañaạ Na'enchana —kitsu Jesús.

29 'Ba xutare kitsu:

—Nganda'e techuko kixi kixiniị 'ba bi te'bejñaniị kjuakusun. 30 'Ba nganda'e tjimankjin=niị nga 'yani ngayéje xi tjin, 'ba nga bi machjen tsa tjin xi skuiningiyari. Kui= kjuañu makjainniniị nga jendibai ña tijña Na'enchana.

31 'Ba Jesús kitsingojore:

—¿A makjainnu nganda'e nde? 32 Tunga kjua'e= chuba 'ba je= ja'e chubabiu nganda'e kionga sitsojosun yojonu nga jngu jngu. 'Ba kuangiun ña jendibañu 'ba sik'ejña tajngunuụ. Tunga bi tejña tajnguạ, ngat'a Na'enchana tijñakonạ. 33 Je kixin_nuụ kibi, tuxi ngat'anạ s'ẹninu kjuaxiu. Nga'e ngasun'ndebi kjuanima kuitjaxtiu, tunga ti'ñu kakún ngat'a an je= kitsa'en_rạ ngasun'ndebi.

17

Jesús fako Na'enchana ngat'are xutare

1 Kionga je 'ba kitsu Jesús, kiskutsejen ngank'aa 'ba kitsure Na'enchana:

—Na'en, je= ja'e chụbạ. Takui kjuajere Ki'ndiri, tuxi 'ba nde Ki'ndiri kuakuni kjuajeri. 2 Ngat'a kika'exa_ri nga kuatexumare ngatsi'i xuta, tuxi s'ẹnire kjuabenichun xi bi fet'a ngatsi'i xi ji kika'e_ri. 3 'Ba nga xuta s'ẹre kjuabenichun xi bi fet'a, kui= nga skueri nga ji= xi Na'en jngututu xi kjuakixi 'ba nga skue Jesucristo xi ji kjinikasen.

4 'Je= yakutsijaạn kjuajeri ngasun'ndebi nga kitsijnguạ xa xi kika'enạ. 5 'Ba nganda'e Na'en, ta'enaạ ndekuini kjuaje ngixkuin, kjuaje xi ja'ba tjinnạ kionga kje majín ngasun'ndebi.

6 'Xuta xi kika'enaą xi tjin ngasun'ndebi je 'ejñatsejen_rą 'yá= ni ji. Tsiji xutabiu 'ba
kika'e=naą, 'ba kitsik'etjusun= enri. 7 'Ba nganda'e be= nga ngayéje xi kika'enaą kio=
ndibani ña teni. 8 Ngat'a en xi kika'enaą, kui= xi kixinya_rą xutabiu, 'ba kiskjebetjo 'ba
kuankjinre nga kjuakixi kio jendibañą ña teni. 'Ba makjainre nga ji kjinikasennaą.
9 'Te'bets'arą ngat'are kui 'ba bi ngat'are xuta ngasun'ndebi. Te'bets'arą ngat'are xuta
xi kika'enaą, ngat'a tsiji. 10 Ngatsi'i xi tsa'an, 'ba=nde tsiji. 'Ba xi tsiji, 'ba=nde tsa'an. 'Ba
kjuajeną tjimatsejen ngajinre xutabiu.
11 'Bi nde kuatejña ngisañą ngasun'ndebi, tunga kui janda= k'uendu ngasun'ndebi,
'ba an kjuią ña teni. 'Ba ji Na'en xi tsje, tikuendai xutabiu ko kjua'ñure ja'enri,
ja'en xi kika'enaą, tuxi jngu kụanni joni ña. 12 Kionga tsakatejñaą ngajinre xutabiu
ngasun'ndebi, kitsikuenda=ñą ko kjua'ñure ja'en xi kika'enaą 'ba kiskutsejen_rą, 'ba
ni'yá kichaja. Tu kui sani xi je 'batjinni nga xaja, kui= xi kichaja, tuxi k'uetjusunni mé=
xi kua'indut'a enri.
13 'Tunga nganda'e tefi=ñą ña teni. 'Ba texin=ñą kibi yejerañu tejña ngisaą nga-
sun'ndebi, tuxi kjuatsjaną s'ẹjñajinkjinni inimare xutabiu. 14 An je= kixinya_rą enri,
'ba xuta ngasun'ndebi kuastike=, ngat'a bi ngasun'ndebi tse'e jotsa'en bi ngasun'ndebi
tsa'an. 15 Bi temi'arą nga kjui'naxjejin ngasun'ndebi, tusa 'naxjet'axin_ri xi ch'okun.
16 Xutabiu bi ngasun'ndebi tse'e, jotsa'en bi ngasun'ndebi tsa'an. 17 Tik'endutsje
xutabiu, tuxi kụan sa'enni xa xi tsiji. Enri kjuakixi=. 18 Jotsa'en kjinikasennaą nga-
sun'ndebi, 'ba=nde tsa'en tetsikasiạn xutabiu ngasun'ndebi. 19 'Ba te'bejñatsjią yojoną
nga sa'aạn xa xi tsiji tu kjuanda tse'e xutabiu, tuxi ko kui 'ba nde s'endutsjeni ngajinre
mé= xi kjuakixi nga sa'en xa xi tsiji.
20 'Ba bi tu ngat'are xutabiu te'bets'arą. 'Ba=nde te'bets'arą ngat'are xi kụakjainre
ngat'aną kionga kjuint'e en xi kuetsu xutabiu, 21 tuxi jngu kụani ngatsi'i. Jotsa'en
tenijinnaą 'ba an tejñajinrą, Na'en, 'ba nde tsa'en jngu ngatjamajinna xutabiu, tuxi
kụakjainnire xuta ngasun'ndebi nga ji kjinikasennaą. 22 'Ba je= kitsja_rą kjuaje xi
kika'enaą, tuxi jngu kụani jotsa'en jngu mañą. 23 An tejñajin_rą 'ba ji tenijinnaą, tuxi
'ba tsa'en jngu kụankjinni, 'ba 'batsa'en xuta ngasun'ndebi skue nga ji kjinikasennaą
'ba nga nimején xutabiu jotsa'en nimejénnaą an.
24 'Ji Na'en, mejénnạ nga k'uendukonạ xuta xi kika'enaą ña kuatejñaą, tuxi skueni
kjuajenạ, kjuaje xi kika'enaą, ngat'a kjinimején=naą kionga kje majín ngasun'ndebi. 25 Ji
Na'en xi tjinri kjuakixi, xuta ngasun'ndebi bi beri. Tunga an 'berą, 'ba xutabiu be= nga ji
kjinikasennaą. 26 'Ba je 'ejñatsejen_rą xutabiu 'yá= ni ji 'ba janda= k'uejñatsejen ngisa_rą,
tuxi simejénni xi yak'a jotsa'en nimejénnaą 'ba tuxi an kuatejñajinni_rą.

18

Jesús ja'enduba
Mt. 26:47-58; Mr. 14:43-50, 53-54; Lc. 22:47-54

1 Kionga Jesús je 'ba kitsure Na'enchana, kiko xutare 'ba ja'axtiu xingunda xanga
Cedrón, 'ba ja'as'en jngu nga'nde ña tjintje ya xi ma chine ture. 2 'Ba Judas xi singantsja
'ba nde be nga'ndebiu, ngat'a Jesús nkjin ndiya kuañajanko xutare kio. 3 Kui kjuañu Judas
ja'eko yak'ani chasoldadu ko nchja xi tsikuenda ningu xi kitsikasen xi ngakure na'mi ko
xuta fariseo xi ja'e nga ya'a ndi'i xi tsikjen aseti ko ndi'i xi s'ekuya 'ba ko kicha. 4 Tunga
Jesús je be ngayéje xi kụanre 'ba kint'e nchjabiu 'ba kitsure:
—¿'Yá= xi temijnyisjo?
5 'Ba nchjabiu kitsingojore:
—Jesús xi Nazaret tse'e.
'Ba Jesús kitsure:
—Kui= ñą an.

'Ba nde kio sejñajinre nchjabiu Judas xi titsingantsja. 6 'Ba kionga je 'ba kitsu Jesús: “Kui= ña an”, nchjabiu kiji ngastun 'ba tsixu t'anangiu. 7 'Ba 'batsa'en Jesús tsiningiya nganire:

—¿'Yá= xi temijnyisjo?

'Ba nchjabiu kitsu:

—Jesús xi Nazaret tse'e.

8 'Ba Jesús kitsu nganire:

—Je 'ba kixin_nuu nga kui= ña an. Tsa an xi temijnyisjainuu, ta'e'ndio nga ngatafi nchjabi.

9 'Ba kuán tuxi k'uetjusunni en xi kinchja Jesús nga jako Na'enchana, kionga 'ba kitsu: “Na'en, xuta xi kika'enaa, ni'yá kichaja.” 10 'Ba 'batsa'en Simón Pedro ts'axje kicha xi kjit'are 'ba tsatet'a ñojon kixi xuta xi Malco 'mi, xi chu'ndare na'mi titjun. 11 'Ba Jesús kitsure Pedro:

—Tjaya ngani kichari tjiuxinre. Tsa Na'enchana titsjana kjuanimabi, ¿a bi tjinnere nga kjua'axtia?

12 'Ba 'batsa'en chasoldadu ko xi ngakure 'ba ko nchja xi tsikuenda ningu kitsuba Jesús 'ba 'et'a'ñu. 13 'Ba ndaba Anás titjun kiko, ngat'a kui xi na'enchi'yare Caifás xi na'mi titjun kuán nubiu. 14 'Ba kui Caifás xi inya'a xuta judío nga ngisa= nda tjin tsa jngu xuta kueyantjaire tu kjuanda tse'e ngatsi'i xuta.

Pedro b'e'mota'en ngat'are Jesús
Mt. 26:59-66, 69-75; Mr. 14:55-64, 66-72; Lc. 22:55-62, 66-71

15 Simón Pedro ko ngijngu xutare Jesús kitjenngi. 'Ba ngat'a xutare Jesús xi ngijngu bexkun na'mi titjun kui ja'as'enko Jesús ngandetsin ndaba na'mi titjun. 16 Tunga Pedro tsakasen ngandetsian ña tijña xuntjo. Kui kjuañu xutare Jesús xi bexkun na'mi titjun 'etjuni 'ba jako na xi titsikuenda xuntjo 'ba kitsikja'as'en Pedro. 17 'Ba 'batsa'en na xi titsikuenda xuntjo tsiningiyare Pedro:

—¿A bi ko ji xi 'ba nde xutare chingabiu kuáin?

'Ba Pedro kitsu:

—Bi an.

18 'Ba nch'an kuán kui nixtjinbiu. Kui kjuañu chu'nda ko nchja xi tsikuenda ningu inyatsi'isunire yojore t'a ndi'i xi 'etse, 'ba Pedro 'ba nde s'ejñajinre nga titsi'isure yojore.

19 'Ba na'mi titjun tsiningiyare Jesús ngat'are xutare 'ba ngat'are mé= xi bakuya. 20 'Ba Jesús kitsingojore:

—Kinchjatsejen=ña ngixkun ngatsi'i xuta ngasun'ndio. Ngantsjai yakuya ni'ya sinagoga ko ndetsinre ningu, ña mañajan ngatsi'i xuta judío. 'Ba nimé kinchja'maa. 21 ¿Ánñu an techjaningiyaninaa? Chjaningiya_ri xuta xi kjint'e mé= xi kinchjaa. Kui xi be= mé= xi kinchjaa.

22 Kionga je 'ba kitsu Jesús jngu xuta xi tsikuenda ningu tso'ot'are 'ba kitsure:

—¿Ánñu 'batsa'en teningojoni_ri na'mi titjun?

23 'Ba Jesús kitsingojore:

—Tsa ch'o kixian, 'ba t'innaa ñáre en ch'otsu xi kinchjaa. Tunga tsa 'batjin mé= xi kixian, ¿ánñu michut'aninaa?

24 'Ba 'batsa'en Anás tji'ñure Jesús nga kitsikasenre Caifás xi na'mi titjun.

25 Yejerañu Simón Pedro tsakasen ngisa nga titsi'isure yojore t'a ndi'u. 'Ba 'batsa'en kichjaningiya nganire:

—¿A bi ko ji xi 'ba nde jngu xutare xutabiu kuáin?

'Ba Pedro 'e'mota'en yojore 'ba kitsu:

—Bi an.

26 'Ba jngu chu'ndare na'mi titjun xi xinkjin mani xuta xi Pedro tsatet'a ñojon 'ba nde tsiningiyare:

—¿A bi ko ji tesenkue xutabiu nga tsa'berą ngajaan, ña tjintje ya?
27 Tunga Pedro 'e'mota'en ngani. 'Ba ndekuini chubabiu kiski'nda jngu chaxicha.

Jesús ña'anre kjua ngixkun Pilato
Mt. 27:1-2, 11-31; Mr. 15:1-20; Lc. 23:1-5, 13-25

28 'Ba 'batsa'en nchjabiu 'etjuko Jesús ndaba Caifás nga kiko ni'ya pretorio, ndaba ña tsa'en kjua xuta titjun Roma. 'Ba je tjis'e isen. 'Ba nchjabiu bi ja'as'en ni'ya pretorio, ngat'a tsa kjua'as'en jngu ni'ya xi bi tse'e xuta judío, tsu nga bi nde tsjeni ngixkun Na'enchana 'ba bi nde ma kjineni xichine s'i pascua. 29 Kui kjuañu Pilato 'etjuni ngandetsian nga ja'ekjako 'ba kitsure:
—¿Mé= kjua tefangiñu xutabi?
30 'Ba nchjabiu kitsingojore:
—Tsa bi xuta ch'okun kibi, bi ji singatsjarį.
31 'Ba kio Pilato kitsure:
—Tusa tangiko 'ba ti'an_ru kjua jotsa'en tijña kjuatexumanu.
'Ba xuta judío kitsu:
—Bi tixa'ndenį tsa sik'en xuta.
32 'Ba 'batsa'en 'etjusun en xi kinchja Jesús nga kitsuyatitjun jotsa'en kueya. 33 'Ba 'batsa'en Pilato ja'as'en ngani ni'ya pretorio 'ba kinchjare Jesús 'ba kitsure:
—¿A ji= ni reyre xuta judío?
34 'Ba Jesús kitsingojore:
—¿A kjuafa'etsjenri ndibanire nga techjaningiyanaą? ¿Asa tu kui= kjua nga tjin xi ye'eri nijmi ngat'aną?
35 'Ba Pilato kitsingojore:
—¿A xuta judío kuáąn an? Naxinandari ko xi ngakure na'mi kitsingantsjari ngat'aną. ¿Mé= xi kjiñe'en?
36 'Ba Jesús kitsingojo nganire:
—Bi nga'e ngasun'ndebi ña batexumaą. Tsa ngasun'ndebi ña batexumaą, ¿a bi sikjanntjainą xuta xi inyatsa'exat'aną, tuxi bi kųangantsjañą ngat'are xuta judío? Tunga bi nga'e ña batexumaą.
37 'Ba 'batsa'en Pilato kitsure:
—¿A rey= ni tsu'ba?
'Ba Jesús kitsingojore:
—Ji xi 'ba tesji nga rey= ñą an. Kui= kjua kitsiñą 'ba kui= kjua ja'eñą ngasun'ndebi, tuxi xinyakixiñą ngat'are mé= xi kjuakixi. 'Ba ngatsi'i xi tsimején kjuakixi nt'e=ną.
38 'Ba Pilato kitsu nganire:
—¿Mé= xi kjuakixi?
'Ba kionga je 'ba kitsu, 'etju nga kikjako ngani xuta judío 'ba kitsure:
—Tumé je tisakuną ngat'are xutabiu. 39 Tunga jun je 'batsa'en nganu, nga tsindaą jngu xuta nduya xi chjo'o nga s'i pascua. ¿A mejénnú nga sindaą reyre xuta judío?
40 'Ba 'batsa'en nchjabiu kiski'ndaya:
—¡Bi kui xutabiu! ¡Tųsá Barrabás!
'Ba Barrabás, jngu chacheje kui.

19

1 'Ba 'batsa'en Pilato 'exa nga s'ęre Jesús. 2 'Ba chasoldadu kitsinda jngu corona na'ya 'ba 'esun nindaku, 'ba kitsikaja jngu najñu nduju kuán joni xi baja rey. 3 'Ba 'batsa'en inyatsitiñat'are 'ba inyatsure:
—¡Te'ndari, reyre xuta judío!
'Ba inyamo'ot'a tsare.
4 'Ba 'batsa'en Pilato 'etju ngani ngandetsian 'ba kitsure nchjabiu:

—Nga'e k'uaxje_nuu̱ xutabiu, tuxi xiañu nga tumé je tisakuna̱ ngat'are kui.
5 'Ba 'batsa'en Jesús 'etju ngandetsian nga tji'sunre corona xi na'ya 'ba yaja najñu nduju kuon. 'Ba Pilato kitsu:
—¡Nga'e sejña xutabiu!
6 'Ba kionga xi ngakure na'mi ko nchja xi tsikuenda ningu tsabe Jesús, kiski'ndaya:
—¡Tjat'ai kru xutabiu! ¡Tjat'ai kru kui!
'Ba Pilato kitsure:
—Tusa jun tangiko 'ba tet'o kru, ngat'a an tumé je tisakuna̱ ngat'are kui.
7 'Ba xuta judío kitsu ngani:
—Tjin=ni̱ kjuatexuma, 'ba jotsa'en tijña kjuatexumani̱ 'ba=tsa'en tjinnere nga kueya xutabi, ngat'a Ki'ndire Na'enchana titsa'en yojore.
8 Kionga Pilato kjint'e kibiu, ngisa 'ñu kitsakjun. 9 'Ba 'batsa'en ja'as'en ngani ni'ya pretorio 'ba kitsure Jesús:
—¿Ñá=ñu tsiji?
Tunga Jesús bi kitsingojore.
10 'Ba 'batsa'en Pilato kitsu nganire:
—¿A bi xukona̱? ¿A bi 'ye nga ku̱anna̱ kuet'ara̱ kru asa sik'ejñandaira̱?
11 'Ba Jesús kitsingojore:
—Nime ma ñe'en ngat'ana̱ tsa bi Na'enchana kitsja'nderi. Kui kjuañu, xi kitsingantsjana̱ ngat'ari ngisa= 'ñu tse je tjinre nga ko mare ji.
12 Tsaka'anire chubabiu Pilato 'etuts'inre nga tsangisjai ndiya jótsa'en ku̱an sik'ejñandai Jesús. Tunga xuta judío kiski'ndaya:
—¡Tsa sik'ejñandai xutabiu, bi nda teñe'en ngixkun xuta titjun César! ¡Xi rey tsa'en tajngu yojore, kui= xi stike xuta titjun César!
13 'Ba kionga Pilato kjint'e enbi, 'batsa'en ts'axje Jesús ngandetsian 'ba tsik'ejña nga'nde ña tsa'en kjua, nga'nde xi "Ña kjiya ndiojo" 'mi, xi Gabata 'mi nga en hebreo.
14 'Ba nixtjinbiu je inya'benda xuta mé= xi machjen s'i pascua, ngat'a je tifechu tiña s'iu. Jeru mején nyusen ya'a. 'Ba Pilato kitsure xuta judío:
—¡Nga'e sejña reynu!
15 'Ba nchjabiu kiski'ndaya:
—¡Tji'naxje xutabiu! ¡Tji'naxje! ¡Tjat'ai kru kui!
'Ba Pilato kitsure:
—¿A kuat'a=ña̱ kru reynu?
'Ba xi ngakure na'mi kitsu:
—¡Tsajain ngisani̱ kja'e rey, tu jngu sani xuta titjun César!
16 'Ba 'batsa'en Pilato kitsingantsja Jesús, tuxi s'e̱t'ani kru, 'ba nchjabiu kiko.

Jesús set'a kru
Mt. 27:32-44; Mr. 15:21-32; Lc. 23:26-43

17 'Ba 'batsa'en Jesús 'etju nga ya'anijin krure nga kiji nga'nde xi nga'ndere nindaku mik'en 'mi (xi Gólgota 'mi nga en hebreo). 18 Kio kiset'a kru kui ko kja'e ngisa jó nchja. Jngu xi kiset'a kru ngate kixire 'ba jngu ngate skjunre. 19 'Ba 'batsa'en Pilato 'exa nga se̱t'a jngu yate ngasunnk'a ku Jesús. Xi 'bitsa'en kua'indut'a: "Jesús xi Nazaret tse'e, reyre xuta judío." 20 'Ba nkjin xuta judío 'exkiya kibiu, ngat'a tiñare naxinando nga'nde ña kiset'a kru Jesús 'ba ngat'a yatebiu kua'indut'a en hebreo ko en latín 'ba ko en griego.
21 'Ba 'batsa'en xi ngakure na'mire xuta judío ja'ekun Pilato 'ba kitsure:
—Bi nda tjin nga: "Reyre xuta judío", kua'indut'a yatebiu. Tusa tjat'ai nga: "Kui xi kitsu: An= ña̱ reyre xuta judío."
22 'Ba Pilato kitsingojore:
—En xi je kitsi'indut'aa̱, je kitsi'indut'aa̱.

23 'Ba kionga je chasoldadu je yat'a kru Jesús, 'batsa'en kiskjebe najñu xi yaja 'ba ñujun
ka'a ts'axje. 'Ba jngu ka'a ts'akore nga jngu jngu chasoldadu. 'Ba nde kiskjebe najñu
nduju xi yaja Jesús xi bi kitjuya, tu jngu ka'a sani ngisin ka'nda ngi'ndere. 24 'Ba kitsure
xinkjin:
—Bi k'uejnda kibi. Tusa siskayaña 'yá xi k'uakore.
'Ba kuán tuxi 'etjusunni enre Na'enchana ña 'batsa'en kua'indut'a: "Kitsika'bire
xinkjin najñuna 'ba kitsiskaya najñu ndujuna." 'Ba 'ba= kitsa'en chasoldadu.
25 'Ba tsikinyat'a tiña krure Jesús nare ko ndichja nare 'ba ko María xi chjunre Cleofas
'ba ko María Magdalena. 26 'Ba kionga Jesús tsabe nare ko xutare xi 'ñu tsimején nga kio
sejñat'are, kitsure nare:
—Na, ki'ndiri sejña kio.
27 'Ba kitsure xutare:
—Nari s'ejña kio.
'Ba ndekuini chubabiu xutare kiskjebetjo nare Jesús ndaba.

Jesús 'me
Mt. 27:45-56; Mr. 15:33-41; Lc. 23:44-49

28 Kionga je kuán kibi, Jesús be nga je kuajngu ngayéje xi tjinnere nga k'uetjusun 'ba
kitsu:
—Xindana
'Ba kitsu, tuxi 'etjusunni jotsa'en kua'indut'a enre Na'enchana.
29 'Ba kio tijña jngu nisa xi inya binu san. 'Ba nchjabiu kitsika'nyi jngu tsanga ko binu
son 'ba 'eku jngu yare hisopo 'ba kitsitiñat'are ts'a Jesús. 30 'Ba kionga je kits'i binu son
kitsu:
—Je= 'etjusun yeje.
'Ba 'batsa'en yejen tsindi nindaku 'ba k'en.
31 'Ba kui nixtjinbiu tis'enda xichine xi tse'e nixtjin nga nikja'aya. 'Ba xuta judío bi
mejénre nga yojore janda s'etjen 'bangi t'a kru kionga kjua'e nixtjin nga nikja'aya, ngat'a
'ñu kun kui nixtjinbiu. Kui kjuañu tsi'anire Pilato nga xut'okja ngasure nchja xi tjindut'a
kru 'ba nga xja'axin yojore. 32 'Ba 'batsa'en ja'e chasoldadu 'ba kiskjet'okja ngasure
ngojó nchja xi kjiyut'ako kru Jesús. 33 Tunga kionga echu ña kjit'a Jesús, tsabe nga je
k'en. Kui kjuañu bi kiskjet'okjani ngasure.
34 Tunga jngu chasoldadu juñare lanza nisinre Jesús, 'ba ta'a 'etju jin ko nanda. 35 'Ba
xuta xi tsabe mé= xi kuán, kui= xi be'enijmi 'ba xi tsu kui kjuakixi=. 'Ba be= nga kjuakixi
mé= xi titsu, tuxi 'ba nde kuakjainninu jun ngayeje. 36 Ngat'a 'ba kuán tuxi 'etjusunni
enre Na'enchana ña 'batsa'en kua'indut'a: "Nijngu nindare stjut'o." 37 'Ba nde tsa'en
kua'indut'a enre Na'enchana ña 'ba tsu: "Nchjabiu skutsejen'a xuta xi juñare."

Jesús s'eyanijin
Mt. 27:57-61; Mr. 15:42-47; Lc. 23:50-56

38 'Ba jaskan kionga je 'ba kuán, Kuse xi Arimatea tse'e, xi 'ba nde xutare Jesús xi
tsak'ajmetjenngi'mo ngat'a tsankjunke xuta judío, kui xi tsi'are Pilato nga sja'ndere nga
kueko yojore Jesús. 'Ba 'batsa'en Pilato kitsja'ndere, 'ba xutabiu kikja'a yojore Jesús 'ba
kiko. 39 'Ba nde ja'e Nicodemo, xuta xi kikun Jesús nga jñu, ja'eko jeru mején kate kilo
tsajmi xi nda jen xi mirra ko áloe ts'atjijinre xinkjin. 40 'Ba ngojó kiskjebe yojore Jesús 'ba
kitsik'atjijun najñu xi yajunre tsajmi xi nda jen, jotsa'en ngare xuta judío nga beyanijin
xinkjin. 41 'Ba ña kiset'a kru Jesús, tijñat'a tiñare jngu nga'nde ña tjintje ya xi ma chine
ture. 'Ba nga'ndebiu tijña jngu tsju xatse xi nisa'yajín s'eyanijin kio. 42 Kio yajñaya yojore
Jesús nchjabiu, ngat'a tijña tiña tsju 'ba ngat'a kui nixtjinbiu xuta judío je inya'benda
xichine s'iu.

20

Jesús fa'aya nganire ngajinre mik'en
Mt. 28:1-10; Mr. 16:1-11; Lc. 24:1-12

1 Nga tamingu nga tajñu, kionga tojo jñu ngisa, María Magdalena kiji ña tijña tsju 'ba
tsabe nga kitukja'axin ndiojo xi kis'extiuchjani tsju. 2 'Ba 'batsa'en tsangatsanga nga
kikun Simón Pedro ko xutare xi ngijngu xi Jesús 'ñu tsimején 'ba kitsure:
—¡Je kitukja'axin yojore naina ngaya tsju, 'ba bi 'yeę ñá kis'ejña ngani!
3 'Ba 'batsa'en Pedro ko xutare xi ngijngu kiji ña tijña tsju. 4 Tsangatsanga ngojó,
tunga xutare xi ngijngu ngisa 'ñu tsangatsanga nga ko mare Pedro 'ba kui tjun echu tsju.
5 Tunga bi ja'as'en. Tu tsakasen tsindi tuxi skutsejenyani 'ba tsabe nga kio tijña najñu xi
ts'atjijun yojore Jesús. 6 'Ba 'batsa'en Pedro echutjenngi ngani 'ba ja'as'en tsju, 'ba 'ba
nde kui tsabe najñu xi kio tijña 7 ko najñu xi ts'atjijun nindaku Jesús xi bi kio tijñajinre
najñubiu. Tu t'axin tijña nga tjikuya. 8 'Ba 'batsa'en 'ba nde ja'as'en xutare xi ngijngu
xi tjun echu tsju, 'ba tsabe 'ba kuakjainre. 9 Ngat'a kje mankjinjínre nchjabiu enre
Na'enchana xi 'batsa'en kua'indut'a nga tjinnere nga kjua'aya nganire Jesús ngajinre
mik'en. 10 'Ba 'batsa'en xutare Jesús jendiba ngani ndaba.
11 Tunga María tsakasen ngandetsin tsju nga tikji'nda. 'Ba yejerañu tikji'nda tsakasen
tsindi tuxi skutsejenyani tsju 12 'ba tsabe jó ankje xi yaja najñu tiba, xi tjindu nga'nde ña
kis'ejña yojore Jesús tsakaiñu. Jngu xi tsik'ejña ña kis'ejña nindaku, 'ba jngu xi tsik'ejña
ña kitsjen ndsaku. 13 'Ba ankjelebiu kitsure María:
—Na, ¿ánñu techi'ndani?
'Ba María kitsu:
—Ngat'a kitukja'axin= yojore nainą, 'ba bi 'bią ñá kis'ejña ngani.
14 'Ba yejerañu 'ba titsu, kitsiku'be nindaku 'ba tsabe nga kio sejña jngu xuta. Kui xi
Jesús, tunga bi tsabexkun. 15 'Ba Jesús kitsure:
—Na, ¿ánñu techi'ndani? ¿'Yá= xi temijnyisjai?
'Ba María kitsikja'etsjen nga kui= xuta xi tsikuenda ya xi kio tjintje 'ba kui kjuañu
kitsunire:
—Na'en, tsa ji ka'mikue, 'ba t'innaą ñá kafajñe, 'ba kuikja'a ngañaą.
16 'Ba Jesús kitsure:
—María.
'Ba 'batsa'en María kitsiku'beya 'ba nga ko en hebreo kitsure:
—¡Rabuni! (En xi tsunire: maestru.)
17 'Ba Jesús kitsure:
—Bi chjunnaą, ngat'a kje fijíąn ña tijña Na'enną. Tunga tik'e_ri nijmi nts'ią nga
kuikatejñakuą Na'enną xi 'ba nde Na'ennu, Na'enchaną xi 'ba nde Na'enchanu.
18 'Ba 'batsa'en María Magdalena kike'ere nijmi xutare Jesús nga tsabe Na'enna 'ba 'ba
nde ye'ere nijmi mé= xi kitsure.

Jesús matsejenre xutare
Mt. 28:16-20; Mr. 16:14-18; Lc. 24:36-49

19 'Ba kionga je kuajñu ndekuini nixtjin tamingu, tjichja xuntja nga'nde ña kuañajan
xutare Jesús, ngat'a inyatsakjunke xutaxa judío. 'Ba 'batsa'en Jesús ja'ekasenjinre 'ba
kitsure:
—Ngatjas'enu kjuaxiu.
20 'Ba kionga je 'ba kitsure, yakure teyantsja ko nisinre. 'Ba tsja kuánre xutare nga
tsabe ngani Na'enna. 21 'Ba Jesús kitsu nganire:
—Ngatjas'enu kjuaxiu. Jotsa'en Na'enchana kitsikasenną, 'ba=nde tsa'en tet-
sikasen_nuų nganda'e.
22 'Ba kionga je 'ba kitsu, 'entjore nchjabiu 'ba kitsure:

—Chjubetjo ngajin inimanu Isennixtjintsjere Na'enchana. 23 Xi sichat'a_ru jere,
kụachat'are jere. 'Ba xi bi sichat'a_ru jere, janda= s'ẹre jere.
24 'Ba Tomás xi 'ba nde xuta 'ñú 'mi, xi 'ba nde jngu xutare xi tejó, bi kio tijñajinre kionga
ja'e Jesús. 25 'Ba xutare xi yak'a ye'ere nijmi 'ba kitsure:
—Je= kji'yeẹ Na'enna.
Tunga Tomás kitsure:
—Tsa bi skuiạ chubare xiun ngaya ntsja, 'ba tsa bi skanis'iạn najma ndsaạ ña kijire
xiun, 'ba tsa bi skanis'iạn ndsaạ nisinre, bi kụakjainnạ.
26 'Ba kionga je ja'a jin nixtjin, tjinduya ngani ngaya jngu ni'ya xutare, 'ba nde kio
tijñajinre Tomás. 'Ba ninga tjichja xuntjo, Jesús ja'ekasenjin nganire 'ba kitsure:
—Ngatjas'enu kjuaxiu.
27 'Ba 'batsa'en kitsure Tomás:
—Chutsejen_ri ndsaạ 'ba chanis'en najma ndsai nga'e. 'Ba ndechanis'en ndsai
nisinnạ. Bi nitajai inimari. Tusa ngatjamakjainri.
28 'Ba Tomás kitsingojore:
—¡Nainạ 'ba Na'ennạ!
29 'Ba Jesús kitsure:
—Makjainri ngat'a je= kji'yanaạ. Ndare xuta xi bi tsabenạ tunga kuakjainre.
30 'Ba nkjin ngisa kjuakun xi kitsa'en Jesús ngixkun xutare xi bi i tjit'a xujunbi.
31 Tunga kibi tjit'a, tuxi kụakjainninu nga Jesús xi Cristo, Ki'ndire Na'enchana, 'ba tuxi
s'ẹninu kjuabenichun nga kụakjainnu ngat'are kui.

21

Jesús matsejenre yatu xutare

1 'Ba jaskan nde kuatsejen nganire Jesús xutare ndai ndachikun Tiberias. 'Ba 'bitsa'en
kuatsejenre: 2 Ñatjen tjindu Simón Pedro, ko Tomás xi 'ba nde xuta 'ñú 'mi, ko Natanael xi
Caná tse'e, nga'nde xi tijña ngajinre nangi Galilea, ko nistire Zebedeo, 'ba ko kja'e ngisa
jó xutare. 3 'Ba 'batsa'en Simón Pedro kitsure xi yaka:
—Tjiuti tefik'engi_rạ.
'Ba nchja xi yak'a kitsure:
—'Ba=nde kuangikorị jịn.
'Ba 'batsa'en 'etju 'ba ja'as'en jngu barku, tunga kui nistjenbiu nijnguú tjiuti kitsuba.
4 'Ba kionga je mején tjis'e isen, Jesús ja'ekasen ndai ndachikun, tunga xutare bi
tsabexkun. 5 'Ba Jesús kitsure:
—Jun na'en, ¿a kje xuntsjajíun tjiuti?
'Ba nchjabiu kitsingojore:
—Junjun.
6 'Ba Jesús kitsu nganire:
—Ngate kixire barku chanikjo'o na'yanu 'ba sạkunu.
'Ba 'ba kitsa'en nchjabiu, 'ba ninga bi nde ma kjenijinni na'yo, ngat'a ne nkjin tjiuti
kiskaya na'yare. 7 'Ba 'batsa'en xutare xi Jesús 'ñu tsimején kitsure Pedro:
—¡Na'enna kibiu!
'Ba kionga Simón Pedro kjint'e nga 'ba kik'inre: “Na'enna kibiu”, tsakaja ngani najñure
(ngat'a ts'axje) 'ba kiskijin ndachikun. 8 'Ba jaskan xutare xi yak'a echuko barku nga
inya'befe na'ya xi kitse tjiuti, ngat'a bi kjin mare nangi kixiu ña kui inya, jeru mején
jngu sientu metro. 9 'Ba kionga nchjabiu 'etukajen barku, tsabe ndi'i x'i, 'ba jngu tjiuti
kjijñajin ko niñuxtila. 10 'Ba Jesús kitsure:
—Ndeko masion tjiuti xi kisakunu.

11 Kui kjuañu tsijunni Simón Pedro barku 'ba 'efe ña nangi na'ya xi kitse tjiuti ya'e, xi jngu sientu masen ko ján mani. 'Ba ninga tsa 'batsa'en nkjin mani tjiutiu, tunga bi 'ejnda na'yo. 12 'Ba Jesús kitsure nchjabiu:
—Ndechino.
'Ba nijnguú xutare kuán kakun nga tsiningiyare: "¿'Yá= ni ji?", ngat'a be= nga Na'enna kibiu. 13 'Ba 'batsa'en Jesús kitsitiñat'are 'ba kiskjebe niñuxtilo 'ba kitsjare nchjabiu, 'ba 'ba nde kitsa'en ko tjiutiu. 14 Kibi= xi majánni ndiya nga Jesús kuatsejenre xutare, jaskan nga je ja'aya nganire ngajinre mik'en.

Jesús tsja xare Pedro

15 'Ba kionga je tsakjen, Jesús tsiningiyare Simón Pedro:
—Simón, ki'ndire Jonás, ¿a ngisa= 'ñu nimejénnaą ji nga ko mare nchjabi?
'Ba Pedro kitsingojore:
—Jun na'en, 'yani nga tsimejénrą ji.
'Ba Jesús kitsu nganire:
—Tikuendai chutsanganą.
16 'Ba tsiningiya nganire xi majóni ndiya:
—Simón ki'ndire Jonás, ¿a nimején=naą?
'Ba Pedro kitsingojo nganire:
—Jun na'en, 'yani nga tsimejénrą ji.
'Ba Jesús kitsure:
—Tikuendai chutsanganą.
17 'Ba tsiningiya nganire xi majánni ndiya:
—Simón ki'ndire Jonás, ¿a nimején=naą?
'Ba Pedro kuabare nga kichjaningiyare xi majánni ndiya: "¿A nimején=naą?", 'ba kitsure:
—Na'en, 'ya yejeni xi tjin. 'Ya=ni nga tsimejénrą ji.
'Ba Jesús kitsure:
—Tikuendai chutsanganą. 18 Kjuakixi= xi texinrą. Kionga sa'e ki'ndi, kichaja tajngu=ni najñuri tuxi k'uinni nituña ña kuamejénri. Tunga kionga je kụachingai, kjuente=ni ndsai 'ba tjin= xi sikajari najñuri 'ba kuekori ña ji bi mejénri k'uin.
19 Nga 'bi kitsu Jesús, kitsuyatitjuun jótsa'en kueya Pedro nga kuakutsejen kjuajere Na'enchana. 'Ba jaskan kitsure ngayeje:
—Ndetjenngina.

Jesús nchja ngat'are xutare xi 'ñu tsimején

20 'Ba 'batsa'en Pedro kiskutsejen ngastun 'ba tsabe nga tjenngire xutare xi Jesús 'ñu tsimején, xi tijñat'a tiñare Jesús kionga kiskine xichine s'i pascua 'ba xi ja'ba je tsiningiyare: "Na'en, ¿'yá xi singantsjari?" 21 'Ba kionga Pedro tsabe xutabiu, tsiningiyare Jesús:
—Na'en, 'ba kui xutabi, ¿mé= xi kụanre?
22 'Ba Jesús kitsure:
—Tsa mejénnaą nga janda k'uejña ka'nda nga kjua'e ngañaą, ¿mé= kuendari? Ji ndetjenngina.
23 Jaskan kiya enbi ngajinre xi makjainre ngat'are Jesús, nga bi kueya xutare kibiu. Tunga bi 'ba kitsu Jesús, tsa bi kueya xuto. Tu kitsu sani: "Tsa mejénnaą nga janda k'uejña ka'nda nga kjua'e ngañaą, ¿mé= kuendari?"
24 'Ba ndekuini xutare xi tsuyakixi ngat'are kibiu 'ba kui kitsi'indu kibi. 'Ba 'ya=nį nga kjuakixi= en xi kinchja.
25 'Ba tjin= ngisa kja'e tsajmi xi kitsa'en Jesús. 'Ba tsa jngu jngu s'ẹt'a ngayéje xi kitsa'en, biru s'ẹn ngayéje ngasun'ndio xujun xi s'ẹt'a kibiu.

Xujun xi kua'indut'a mé= xi kitsa'en nchja chinga apóstol HECHOS

Jesús tsutitjun nga kjua'e Isennixtjintsjere Na'enchana

1 Ji na'en, Teófilo, xujun xi tjun kitsi'indura̱ kixia̱n ngat'are ngayéje xi Jesús 'etuts'inre
nga kitsa'en 'ba yakuya 2 'nda nixtjin nga kitjunitjen ngank'aa. 'Ba kionga kje fijín,
Jesús tu ngat'are Isennixtjintsjere Na'enchana yakuyanire nchja chinga apóstol xi ja'ba
je kiskja'ajin mé= xi tjinnere nga sa'en. 3 Jaskan nga je k'en Jesús 'ba ja'aya nganire,
nkjin ndiya ja'ekakuchuyare nchja chinga apóstol nga tijñakun. Yachan nixtjin nga
kitsitsejenre yojore 'ba jako nijmi ngat'are ña batexuma Na'enchana.
4 'Ba kionga tojo tijñako ngisa nchja chinga apóstol, 'enere nga bi k'uetju naxinanda
Jerusalén.
—Chuya_ru ka'nda nga xuntsjo mé= xi Na'enchana kitsuyatitjunnu nga sjanu jotsa'en
nga kixin_nuu̱ —kitsure—. 5 Ngat'a Juan ko nanda yatenda xuta, tunga jun, tu chuba
nixtjin= chaja ngisare nga sa̱tendo ko Isennixtjintsjere Na'enchana.

Jesús mijin ngank'aa

6 'Ba 'batsa'en nchja xi kio kuaku tsiningiyare Jesús:
—Ji na'en —kitsure—, ¿a nganda'e= kua'ere xuta xi Israel tse'e nga kuatexuma nganire
nangi xi tse'e?
7 —Bi jun 'bakonu nga xio mé= chuba 'ba mé= nixtjin Na'enchana sijngu mé= xi
kiskusunre nga sa'en, xi tu kui tajngu batexumare —kitsingojore Jesús—. 8 Tunga sa̱kunu
kjua'ñu kionga Isennixtjintsjere Na'enna kjua'e ngajinnu, 'ba k'ue=ñu nijmi ngat'ana̱ bi
tu nga'e Jerusalén 'ba=nde ngayéje nangi Judea ko nangi Samaria 'ba jo kji'i tji'bindai
ngasun'ndebi.
9 Nga jaskan nga je 'ba kitsu Jesús, 'ba nchja chinga apóstol inyakutsejenre, 'batsa'en
kitjunitjen ngank'aa. Jngu yufi 'e'mo 'ba nchjabiu bi nde tsabe ngisani. 10 'Ba yejerañu
nchja chinga apóstol 'ñu nda inyakutsejen ngank'aa jotsa'en tifi Jesús, tukjia'a jó nchja
xi yaja najñu tiba ja'ekinyat'are.
11 —Jun, na'en xi Galilea tse'e —kitsure—, ¿ánñu tenya ndujunñu nga techutsijion
ngank'aa? Ndekuini Jesús xi kitjunitjen ngajinnu xi kiji ngank'aa, 'ba=tsa'en kjua'e
ngani jotsa'en kji'yo nga kiji.
12 'Ba 'batsa'en nchja chinga apóstol ja'e ngani naxinanda Jerusalén nga jendibani
tjenngi xi Ya Olivo 'mi. Kui tjenngiu tijña tiñare naxinanda Jerusalén joru ni tsa jngu
kilómetro. 13 'Ba kionga je ja'e ngajin naxinando, 'batsa'en tsijin ngank'a ni'ya ña
tjinduya. Kibi= xi ja'enre nchja chinga apóstol: Pedro, Santiago, Juan, Andrés, Felipe,
Tomás, Bartolomé, Mateo, Santiago xi ki'ndire Alfeo, ko Simón xi mako nchja cananista
'ba ko Judas xi nts'e Santiago. 14 Ngatsi'i nchjabi ko ngatsi'i nts'e Jesús, ko María xi
nare 'ba ko kja'e ngisa yanchjin tu jngu= kitsa'en kjuafa'etsjenre nga ñatjen jakontsjai
Na'enchana.

Matías jngu apóstol ma

15 Jngu nixtjin kionga kuañajan xuta xi makjainre ngat'a tse'e Jesús xi jngu sientu ko
kanru mani, 'ba 'batsa'en Pedro tsakasen nduju ngamasenre kui.
16 —Jun nts'ia̱ xian —kitsure—, tjinnere nga 'etjusun mé= xi kua'indut'a enre
Na'enchana jotsa'en kitsu David kionga Isennixtjintsjere Na'enchana kitsikinchja
ngat'are Judas, kui xuta xi kitsja ndiyare nchja xi kitsuba Jesús. 17 Ngat'a Judas kuán
jngu xuta xi tsajain 'ba tu jngu xa kis'ere joni ji̱n tsakaiñu. 18 Tunga bi nda kitsa'en,
'ba ko ton xi kuachjinire kjuach'okunre tsatse jngu xu'ba. 'Ba kio kisasen ngasten nga

kintjaingi 'ba masen yojore niki kitsinga, 'ba 'etju yeje ndse'ere. 19 'Ba ngatsi'i xuta xi
tjindu naxinanda Jerusalén kjint'e mé xi kuán, 'ba Alcédama kik'in nga'ndebiu nga enre.
Kui xi tsunire: Xu'bare Jin. 20 Ngat'a 'bitsa'en kua'indut'a xujun xi tse'e Salmos:
Ngatas'e tiya ndaba xutabiu,
'ba tu'yá ngat'ejñaya.
'Ba 'ba nde tsa'en kua'indut'a:
Kja'e xi ngatasaku nganire xare.
21 "'Ba tjindujinna nga'e nchja xi ngantsjai tseketsumakonį kionga tijñako ngisana
Na'enna Jesús, 22 'ndani nga yatenda Juan 'ba 'nda nga nixtjin nga kitjunitjen ngank'aa.
'Bamani, jngu xuta xi ngajinre nchjabi machjen nga kjua'as'enjinre stinnį meni nga ko
jin ngatatsikixiya nga Jesús ja'aya nganire ngajinre mik'ion —kitsu Pedro.
23 'Ba 'batsa'en kiskja'ajin jó nchja, jngu xi Kuse xi 'ba nde Barsabás 'mire xi 'ba nde
'yaxkunre joni Justo ngayeje, 'ba xi ngijngu xi Matías 'mi. 24 'Ba 'ba kitsu nga tsi'are
Na'enchana:
—Ji Na'en, ji xi 'ye inimare ngatsi'i xuta. Takunį ñáre ngojó nchjabi xi je kichja'ajin,
25 tuxi kų̄anni jngu apóstol 'ba kua'enire xabi, xa xi kitsichaja Judas ngat'are jere, kionga
kiji nga'nde xi 'bakore.
26 'Ba 'batsa'en kitsiskayani, 'ba Matías kejenre, 'ba ja'as'enjinre stinre nchja chinga
apóstol xi ngitejngu.

2

Jotsa'en ja'e Isennixtjintsjere Na'enchana

1 Kionga ja'e nixtjinre s'i Pentecostés, ngatsi'i xi makjainre ngat'a tse'e Jesús tu jngu
nga'nde kuañajan. 2 'Ba tukjia'a janeya ngank'a jo ma nga 'ñu fa'a ntjo, 'ba janeya ni'ya
ña tjinduya. 3 'Ba kuatsejen ngasun nindaku nga jngu jngu xutabiu kitsojosunre tsajmi
xi jo kun najenre ndi'i. 4 'Ba ngatsi'i kitse ngajinre Isennixtjintsjere Na'enchana. 'Ba
'batsa'en 'etuts'inre nga kinchja kja'e kuanga en jotsa'en nga Isennixtjintsje kitsjare nga
kuinchja.
5 'Ba kui nixtjinbiu tjindu naxinanda Jerusalén nchja judío xi bekun Na'enchana, xi
jendibani ngayéje nangi xi tjin ngasun'ndebi. 6 'Ba kuañajan ngatsi'i xutankjiun nga
kjint'e si'a xi janeya, 'ba bi be mé= xi sikja'etsjen, ngat'a nga jngu jngu inyant'ere enre.
7 'Ba tu 'ba= kjimare 'ba kjimakunre nga tsiningiyare xinkjin:
—¿A bi tsa xuta xi Galilea tse'e ngatsi'i xi 'batsa'en inyanchja? —kitsure xinkjin—
. 8 ¿Jótsa'en nga tenu'yani_ra nga inyanchja en xi mana nga jngu jngua? 9 Ngat'a
tjindujinna nga'e xuta xi nangi Partia tse'e, xuta xi Media tse'e, xuta xi Elam tse'e, xuta xi
ndibani nangi Mesopotamia, Judea, Capadocia, Ponto, Asia, 10 Frigia, Panfilia, Egipto ko
nga'nde xi tjin nangi Libia xi tiñare naxinanda Cirene 'ba ko xuta xi jendibani naxinanda
Roma. 11 Tjin xi nchja judío 'ba tjin xi bi judío tunga makjainre ngat'a tse'e Na'enchana.
Tjin xuta xi Creta tse'e 'ba ko xuta árabe. 'Ba ngatsi'a tenu'ya_ra nga enna inyatsuyani
xutabi kjuaje xi tsa'en Na'enchana.
12 'Ba ngatsi'i kuakunre 'ba bi be mé= xi sikja'etsjen.
—¿Jó tsunire kibi? —kitsure xinkjin.
13 —Ch'i=ni nchjabiu —kitsu yak'a xi tu tsejnuke.

Pedro ye'ere nijmi xuta

14 'Ba 'batsa'en Pedro tsakasen nduju ko nchja apóstol xi ngitejngu, 'ba 'ñu kinchja nga
kitsure xuta naxinando:
—Jun nchja judío ko ngatsi'u xi tetsubo naxinanda Jerusalén, ngatja'yo 'ba tasen ñojon
mé= xi xin_nuų. 15 Bi ch'i nchjabi jotsa'en tenikja'etsjion, ngat'a sa'e= chuba ñajan nga
tajñu. 16 Kui=bi xi kitsutitjun xuta chinga profeta Joel:
17 'Bi= kų̄an nixtjin xi fet'ani,

sja_rą Isennixtjinną ngatsi'i xuta, kitsu Na'enchana.
Ki'ndi xi'innu 'ba ki'ndi yanchjinnu kuinchja ngat'aną joni jngu profeta,
'ba nchja nistinu s'ejñatsejenre mé= xi tijña'mo,
'ba nchja chinganu kua'ere chini xi kjuakixi.
18 Kui nixtjinbiu sja_rą Isennixtjinną nchja chu'ndaną 'ba ko yanchjin chu'ndaną.
'Ba kuinchja ngat'aną joni jngu profeta.
19 Sa'aą̱n kjuakun ngank'aa
'ba chų̱bą̱ xi kuakutsejen kjuajeną t'anangiu,
'ba s'ę̱ jin ko ndi'i 'ba ko ni'ndi xi yufi ni.
20 Tsu'biu kų̱ajñu
'ba na'enso ini kų̱an joni jin,
kionga kje fa'ejín nixtjin nga kjua'e Na'enna,
nixtjin xi je 'ba xi tjinre kjuaje.
21 'Ba k'uangi ngatsi'i xi kuinchja ja'enre Na'enna.

22 'Bamani jun na'en xi Israel tsojon, tasen ñojon mé= xi xin_nuų̱. Jesús xi Nazaret tse'e, kui jngu xuta xi Na'enchana yaku chuya ngajinnu. Ngat'a Na'enchana kitsjare kjua'ñu nga kitsa'en ngajinnu kjuaje ko kjuakun ko chuba xi yakutsejen kjua'ñure Na'enchana jotsa'en jun nda 'yo. 23 Kui Jesús xi kuangantsja, jotsa'en tjun kitsikja'etsjen 'ba kuamejénre Na'enchana 'ndani nga 'etuts'inre. 'Ba jun kjindubo 'ba kjinik'ion, kionga kjiningantsjo ngaya ntsja nchja ch'okun tuxi s'et'ani kru. 24 Tunga Na'enchana kitsikja'aya nganire 'ba 'ejñat'axinre kjua'onre kjuabeya, ngat'a kjuabeya bi kuánre kitsik'ejña'ñu. 25 Ngat'a 'ba kitsu David nga kinchja ngat'are Jesús:
Tsa'bią nga Na'enna ngantsjai tijña ngixkuaą̱n.
Ngat'a ngate kixiną sejñat'a, kui kjua bi kjuatseni inimaną.
26 Kui kjuañu kuatsjanire inimaną, 'ba en xi tsja tsu 'etjuni ndsu'baą,
'ba ka'nda yojoną tikuyare nga są̱kure mé= xi nda.
27 Ngat'a bi sikumanaą nga'ndere mik'en,
'ba bi kua'e'nde tsa kjue'ndu Xuta Tsje xi tsiji.
28 Kikakutsejennaą ndiya xi fi ña k'uendukun xuta,
'ba sitsenaą kjuatsja nga kuatejñaą ngixkuin.

29 'Jun nts'ią xian, ma mixan ko kjuakixi ngat'are xuta chingana David nga k'en 'ba kis'eyanijin, ngat'a ka'nda nixtjin nganda'e tijñajin ngisana tsjure. 30 Kui= xi jngu profeta kuán 'ba tsabe nga Na'enchana ja'ba je= kitsjare en ngat'are ja'enre nga ntje xi tse'e stjujin xi k'uejñasun nga'ndere ña batexuma rey. 31 'Ba 'batsa'en David tsabe titjun mé= xi kų̱an 'ba kitsuya nga Cristo kjua'aya nganire, nga bi s'ę̱jña nga'ndere mik'en, 'ba nga bi kjue'ndu yojore. 32 Kui Jesús kibi xi Na'enna kitsikja'aya nganire, 'ba ngatsi'i jį̱n tenikixiyeę̱ ngat'are kibi. 33 Kui xi kitsa'ere kjuaje nga kjinik'ejña ngate kixire Na'enchana 'ba kisakure Isennixtjintsjere Na'enchana xi Na'enchana kitsuyatitjun nga sjare. 'Ba kui Isennixtjinbi xi titsikasen 'ba kui xi te'yo 'ba xi tenu'yo nganda'e. 34 Ngat'a bi David xi tsijin ngank'aa, tunga 'ba= kitsu:
Na'enchana kitsure Na'enną̱:
"Teni ngate kixiną̱,
35 ka'nda nga xi stikeri ngi ndsakui sik'enda."

36 'Kui kjua nda ngatja'yañu ngatsi'u xi Israel tse'e, nga Jesús xi jun kikjat'o kru, kui= xi Na'enchana kitsa'en Na'en 'ba Cristo —kitsu Pedro nga kinchja.

37 'Ba kionga kjint'e kibi nchja xi tjindu kio, ne ba kis'ere 'ba tsiningiyare Pedro ko nchja chinga apóstol xi yak'a:
—Jun nts'e xian, ¿mé= xi tjinnere nga si'eę̱n?
38 'Ba Pedro kitsingojore:

—Tik'antjaiyo kjuafa'etsjennu 'ba ndiba ngañu ngixkun Na'enchana. 'Ba nga ko ja'enre Jesucristo ngatasatendo nga jngu jngu tuxi kuachat'anu jenu 'ba 'batsa'en Na'enchana sjanu Isennixtjintsjere. 39 Ngat'a tsojon mé= xi kitsuyatitjun Na'enchana, 'ba tse'e ki'ndi nistinu, 'ba tse'e ngatsi'i xuta xi kjin tjindu, ngatsi'i xuta xi Na'enchana kuinchjare nga kjua'e ngat'are Kui.

40 Kui enbi ko kja'e ngisa en xi kitsu Pedro nga kinchja 'ba nga 'enere xuta.

—T'etut'axin_ru kui xuta ch'okun xi tjin nganda'e —kitsure.

41 Kui kjua kisatendani xuta xi yatesinre en xi kitsu Pedro. Kui nixtjinbiu jánru mi xuta ja'e ngisa ngajinre xuta xi je kuakjainre ngat'a tse'e Jesús. 42 Kjit'a yasen ñojon en xi bakuya nchja chinga apóstol, 'ba jngu kitsa'en xinkjin, 'ba kuañajan nga yakjanya niñuxtila xi kiskine, 'ba nga jako Na'enchana.

Jotsa'en tsek'endu xuta xi tjun kuakjainre ngat'a tse'e Jesús

43 Kuakunre ngatsi'i xuta, ngat'a nchja chinga apóstol kitsa'en nkjin kjuakun ko chuba xi yakutsejen kjuajere Na'enchana. 44 'Ba ngatsi'i xuta xi makjainre ngat'a tse'e Jesús jngu kitsa'en yojore 'ba tujngu kitsichjenko xinkjin ngayéje mé= xi tjinre. 45 Yateña nangire 'ba ko xi tjinre, 'ba kitsitsojosun ton ngajinre ngatsi'i xuta xi yak'a nga kitsjare jó tjin machjenre nga jngu jngu. 46 Nyujun nyujun kuañajan ña ma ndetsinre ningu 'ba xki ni'ya yakjanya niñuxtila nga kiskineko xinkjin ko kjuatsja 'ba nga inda kjiyuju inimare. 47 Kitsichjire Na'enchana, 'ba ngatsi'i xuta xi naxinando tse'e nda kinchja ngat'a tse'e. 'Ba nyujun nyujun Na'enchana kitsikasen ngisare ngajinre kui kja'e ngisa xuta xi inya'bangi.

3

Pedro tsinda jngu xuta xi bi ma fi

1 Jngu nixtjin nga chuba ján nga kuangixun, Pedro ko Juan kiji ningu, ngat'a kui= chubabiu nga xuta xi tse'e Israel fako Na'enchana. 2 'Ba kio tijña jngu xuta xi bi ma fi 'ndani nga kitsin. Xi nyujun nyujun nik'ejñaxtiu xuntja ningu xi Nda Kji'u 'mi, tuxi skui'a kjuatjonire ton xuta xi fa'as'en ña ma ndetsinre ningu. 3 'Ba kionga xutabiu tsabe Pedro ko Juan nga inyafa'as'en ña ma ndetsinre ningu, tsi'akjuatjore ton. 4 'Ba 'batsa'en Pedro ko Juan kiskutsejen'a xutabiu. 'Ba Pedro kitsure nga jako:

—Chutsejen'anii.

5 'Ba 'batsa'en xutabiu kiskutsejen'a nga kiskuya nga kua'ere ton. 6 Tunga Pedro kitsure:

—Tsajainna ton xi plata ninga ton xi oro ni, tunga mé= xi tjinna sjara. Nga koni nga ja'enre Jesucristo xi Nazaret tse'e, tisetjen 'ba titjajme.

7 'Ba 'batsa'en Pedro kitsuba ntsja kixi xutabiu nga kitsikisetjen, 'ba ta'a kisaku nga'ñure ndsaku ko ngisin ndsaku xutabiu. 8 'Ba se kiskjink'a nga tsisetjen, 'ba tsak'ajme. 'Ba 'batsa'en ja'as'enko Pedro ko Juan ña ma ndetsinre ningu. Tsu'ba 'ba tikjink'akoni 'ba titsichjire Na'enchana. 9 Ngatsi'i xuta tsabe nga tsu'ba 'ba nga titsichjire Na'enchana, 10 'ba tu 'ba= kuánre 'ba kitsakjun ngat'are mé xi kuánre xutabiu. Ngat'a bexkun nga kui xutabiu xi 'bejña nga mi'a ton ngantja ningu xi Nda Kji'u 'mi.

Pedro tsikja'axtiuya enre Na'enchana ña ma ndetsinre ningu

11 Xuta xi kuanda, bi nde titsuntjint'ani Pedro ko Juan. 'Ba 'batsa'en ngatsi'i xuta inyamakunre 'ba kuañajan ña inya nchjabiu ngini'ya xi Ngini'yare Salomón 'mi. 12 'Ba kionga Pedro tsabe kibi, jako naxinando, 'ba kitsure:

—Jun xuta naxinanda Israel, ¿ánñu tjimakunninu kibi? ¿'Ba ánñu techutsejen'aniniji joni tsa kjua'ñu tsajain 'ba tsa ngat'a nga 'ñu 'yakujin Na'enchana, tsa kui kjua kuán kjinik'ajmenji kui xutabi? 13 Na'enre xuta chingana Abraham ko Isaac ko Jacob, kui= xi kitsjare kjuaje Ki'ndire. Kui Jesús xi jun kjiningantsjo 'ba kji'yaton ngixkun

Pilato, kionga kui kuamejénre nga sik'ejñandai. 14 Tunga jun kji'yatonñu xuta tsje 'ba
xi kixi. Tusa tsikixun nga jngu xuta xi kitjenre mik'en kika'enu. 15 'Ba 'batsa'en
kjinik'ion kui xi tsik'endukun xuta. Tunga Na'enchana kitsikja'aya nganire 'ba jin=
xi tenikixiyee kibi. 16 Ngat'a makjainni ngat'are Jesús, kui= kjua ngat'are ja'enre Jesús
kitsa'e nga'ñure xutabi xi te'yo 'ba 'yaxkun. Ngat'a makjainni ngat'are Jesús, kui= kjua
xutabi kuandakjinni ngixkun ngatsi'u.

17 "'Ba nganda'e, nts'ia xian, 'be=ña nga bi 'yo mé= xi kjiño'on. 'Ba nde xutaxanu bi
be mé= xi kitsa'en. 18 Tunga 'ba=tsa'en Na'enchana kitsik'etjusun mé= xi kitsuyatitjun
kionga kitsikinchja ngatsi'i profeta, nga Cristo tjinnere kjua'a kjuanima. 19 Kui kjuañu
tik'antjaiyañu kjuafa'etsjennu 'ba ndiba ngañu ngixkun Na'enchana, tuxi sichat'aninu
jenu. Tsa 'ba si'on, Na'enchana sjanu nixtjin nga kuan sikja'ayo 20 'ba sikasennu Jesús,
kui xi kitsa'e titjunre xa nga kuan Cristonu. 21 Jesucristo tjinnere nga k'uejña ngank'aa
nganda'e, ka'nda nga kjua'e nixtjin nga s'enda ngani ngayéje xi kitsu Na'enchana nixtjin
kuatse jan, jotsa'en kitsikinchja profeta tsjere. 22 Jotsa'en kitsu Moisés nixtjin kuatse jan:
"Na'enchana, kui= xi Na'ennu. Kui xi sikasennu jngu profeta xi k'uetjujin ngajinnu,
jotsa'en kitsikasenna. Tasen ñojon ngayéje mé= xi kuetsunu, 23 ngat'a tu'yañu xi bi
kuasen ñojonre profetabiu, kui= xi kjui'naxjejin ngajinre xuta naxinando."

24 "'Ba Samuel 'ba ko ngatsi'i profeta xi jaskan kis'e 'ba=nde kinchja ngat'are nixtjinbi.
25 'Ba tsojon= kuan mé= xi kinchja profeta, 'ba tu kjuanda tsojon nga Na'enchana
'endako kjua xuta chinganu, kionga 'ba kitsure Abraham: "Ngatsi'i naxinanda xi tjin
ngasun'ndebi kuachikunta'en ngat'are ntje xi s'eri." 26 Kionga Na'enchana kitsikja'aya
nganire Ki'ndire, jun= titjun kitsikasennu, tuxi sichikunta'enninu 'ba meni nga jngu
jngu xi tjin ngajinnu k'uenduni tsajmi xi ch'otjin.

4

Pedro nchja ngixkun xutaxa

1 'Ba Pedro ko Juan tojo inyafako xuta naxinandabiu kionga ja'e nchja na'miu ko xi
ngakure xi tsikuenda ningu 'ba ko nchja saduceo. 2 Kui 'ñu kjimastire, ngat'a Pedro ko
Juan inyabakuyare xuta naxinandabiu 'ba inya'be'ere nijmi nga ngat'are Jesús nga je
kis'ejña kusun nga kjua'aya nganire xuta ngajinre mik'en. 3 'Ba 'batsa'en kitsuba 'ba
kiskanis'en nduya ka'nda nixtjin nga kuanyujun, ngat'a je kuangixun kui nixtjinbiu.
4 Tunga xuta xi kjint'e mé= xi kinchja Pedro ko Juan, nkjin kuán xi kuakjainre ngat'a
tse'e Jesús. Ónru mi kuán nchja xi kuakjainre.

5 'Ba 'ba kuán nixtjin nga kuanyujun, xutaxare naxinando ko nchja chingare naxi-
nando 'ba ko nchja chjine tse'e kjuatexuma kuañajan naxinanda Jerusalén. 6 'Ba nde
ja'e Anás xi na'mi titjun, Caifás, Juan, ko Alejandro, 'ba ko ngatsi'i nchja xi xinkjin nchja
na'mi ngaku. 7 'Ba 'batsa'en kichja'a Pedro ko Juan 'ba kjinikinya ngamasenre nchjabiu
tuxi xjaningiyanire.

—¿Mé= kjua'ñu xi tjinnu nga nindo xuta? —kitsu nchja xabiu—. ¿'Yá= xi ti'bexanu nga
'ba teño'on?

8 'Ba 'batsa'en kinchja Pedro nga kitse ngajinre Isennixtjintsjere Na'enchana 'ba
kitsure:

—Jun xutaxa ko nchja chingare naxinanda Israel, 9 nganda'e techjaningiyanii ngat'are
kjuanda xi kuán ngat'a tse'e jngu xuta xi bi ma fi'in 'ba jótsa'en kuandanire. 10 Ngatja'yo
ngatsi'u 'ba ko ngatsi'i xuta naxinanda Israel nga ja'enre Jesucristo xi Nazaret tse'e xi
jun kjinik'ent'o kru 'ba xi Na'enchana kitsikja'aya nganire, ngat'are kui kuandani xuta
xi sejña nduju ngixkún nga'e. 11 Kui Jesús, ndiojo xi tsabeton nchja chjinexjo tunga je
ndiojo titjun kuán. 12 Tsajain ngisa xi mare tsik'angi xuta, ngat'a Na'enchana bi kja'e
kitsikasen ngisa ngasun'ndebi xi nga ko ja'enre kuan sik'anginina.

13 'Ba 'batsa'en kuakunre xutaxabiu, kionga kjint'e nga 'batsa'en ko kjua'ñu kakun
kinchja Pedro ko Juan 'ba tsabe nga tuxkia xuta= kuán 'ba xi bi kiskut'aya. Tsabexkun
nga kui xi ja'ba je tsek'etsumako Jesús. 14 Tunga bi kuán jo kitsure ngat'a inyabe nga
xuta xi kuanda sejñat'are nchjabiu. 15 'Ba 'batsa'en 'exare nga ngat'etjujin ña kuañajan,
'ba xutaxabiu joyanire xi jngu= xi jngu.
16 —¿Mé= xi sikua nchjabi? —kitsu—. Ngat'a ngatsi'i xuta xi tjindu naxinanda Jerusalén
je be kjuakun xi kitsa'en, 'ba bi kụan k'ue'ma. 17 Tusa kuinyakun_ra, tuxi tu'yá nde
kuetsuyanire ngat'are ja'enre Jesús 'ba tuxi bi nde kuajenduju ngisani enre ngajinre
xuta naxinando.
18 'Ba 'batsa'en kinchja nganire nchjabiu 'ba inyakunre nga bi nde kuinchjani ninga bi
nde kuakuyani ngat'are ja'enre Jesús. 19 Tunga Pedro ko Juan 'bi kitsu nga kitsingojore
xutaxabiu:
—Chusun_ru mé= xi nda tjin ngixkun Na'enna —kitsure—. ¿A jun= xi sik'etjusunrị asa
Na'enchana? 20 Ngat'a bi kụan xiu kuetsubaị ngat'are mé= xi kji'yeẹ 'ba kjinu'yeẹ.
21 'Ba 'batsa'en xutaxabiu inyakun ngisare, tunga kitsik'endundai. Bi kisaku ndiyare
jótsa'en sikja'a kjuanima, ngat'a ngatsi'i xuta naxinando kitsichjire Na'enchana ngat'are
mé xi kuán. 22 Ngu xuta xi kuanda ngat'are kjuakunbi, ts'axtiu yachan nure.

Xuta xi makjainre mi'are kjua'ñukakun Na'enchana

23 Kionga je kjinik'endundai Pedro ko Juan, ta'a kikun xuta xi yak'a xi makjainre
ngat'a tse'e Na'enna Jesucristo 'ba ye'ere nijmi ngayéje xi kitsure nchja na'mi ngaku ko
nchja chingare naxinando. 24 'Ba kionga xuta xi yak'a kjint'e kibi, ngatsi'i tujngu kitsa'en
kjuafa'etsjenre nga jako Na'enchana 'ba kitsu:
—Ji Na'en, ji xi kjiñe'en ngank'aa, t'anangiu ko ndachikun 'ba ko ngayéje xi kio
tjin. 25 Ngat'are Isennixtjintsjeri kjinikinchje David xuta chinganị. Kui xi 'ba nde
kitsa'exat'ari 'ba kjinikinchje:

¿Ánñu inyakjanni naxinanda xi tjin ngasun'ndebi?
¿Ánñu xuta foyanire tsajmi xi tsajain ndiyare?
26 Tsik'endunda nga skjan nchja rey xi tjin ngasun'ndebi,
'ba xutaxabiu kuañajan
tuxi k'uendani kjua xi bi nda tjin ngat'are Na'enchana 'ba ko Cristore.

27 'Ngat'a kjuakixi= nga naxinandabi rey Herodes ko Poncio Pilato kuañajanko xuta xi
Israel tse'e 'ba ko xi bi tse'e Israel 'ba 'enda kjua xi bi nda tjin ngat'are Jesús xi Ki'ndi
tsjeri xi kjiñe'en nga Cristo kuán. 28 'Ba 'batsa'en kitsik'etjusun nchjabiu ngayéje mé=
xi kjini'indutitjin 'ba xi kichusun_ri nga tjinnere nga kụan. 29 'Ba nganda'e, ji Na'en,
chutsejen'ai mé= xi mejénre sikonị nchjabiu 'ba ti'en nga xutari ngatatsikja'axtiuya en
xi tsiji ko kjua'ñukakun. 30 Tsejen ngatamare xi sefesun kjua'ñuri, 'ba ngat'are ja'enre
Jesús, Ki'ndi tsjeri, ngatjama kjuakun 'ba ko chụbạ xi kuaku kjuajeri.
31 'Ba kionga je jet'are nga jako Na'enna, nga'nde ña kuañajan jatse; 'ba Isennix-
tjintsjere Na'enchana ja'e ngajinre ngatsi'i, 'ba kitsikja'axtiuya enre Na'enchana ko
kjua'ñukakun.

Xi makjainre ngat'a tse'e Jesús kitsikjenko xinkjin tsajmi xi tjinre

32 'Ba ngatsi'i xi kuakjainre ngat'a tse'e Jesús jngu kitsa'en inimare ko kjuafa'etsjenre.
Ni'yá tsu tsa tu kui tajngu tse'e mé= xi tjinre. Tusa tu jngu je kitsikjenko xinkjin mé= xi
tjinre. 33 'Ba ko 'ñu tse kjua'ñu nchja chinga apóstol kitsikja'axtiuya nga ja'aya nganire
Na'enna Jesús, 'ba Na'enchana 'ñu kitsichikunta'en ngatsi'i. 34 'Ba ngajinre xutabiu
tsajain xi na'en chunre, ngat'a ngatsi'i xi tjinre tsa xu'ba asa ni'ya bateña 'ba fa'eko
ton jotjin ba'ere. 35 'Ba nchja chinga apóstol fa'etsjare, 'ba kui bakjanyare ngatsi'i xuta
jotsa'en machjenre nga jngu jngu.

36 'Ba tsik'ejña jngu xuta lebita xi kitsin nangi Chipre xi Kuse 'mi, xi nchja chinga apóstol Bernabé kitsure nga ja'en skare. (Kui ja'en xi tsunire: Xi tsja kjuaje kakun.) 37 'Ba Bernabé yateña jngu xu'ba xi tjinre 'ba ja'etsjare nchja chinga apóstol ton xi kuachjinire.

5

Jere Ananías ko Safira

1 Tunga jngu xuta xi Ananías 'mi nde yateña jngu xu'ba. 'Ba chjunre Safira 'mi. 2 Kui xi 'ejñat'axin jngu ka'a ton xi jotjin kika'ere xu'bare 'ba xi ngijngu ka'a ja'etsjare nchja chinga apóstol. 'Ba nde tsabe chjunre mé= xi kitsa'en ngayeje. 3 'Ba kio Pedro kitsure:

—Ji Ananías, ¿ánñu chanayiu ja'as'enjinni inimari, nga en ndesu te'mi_ri Isennix-tjintsjere Na'enchana nga kichjube jngu ka'a ton jotjin kika'eri xu'bari nga kikateñe? 4 Kionga kje bateñajín xu'bo, ¿a bi tsa tsiji? 'Ba kionga je kikateñe, ¿a bi je tsiji ton? ¿Ánñu 'batsa'en kjinikja'etsjenni nga 'ba kjiñe'en? Na'enchana xi kik'in_ri en ndesu, bi xuta.

5 Kionga kjint'e enbi, Ananías je mik'en nga kiska t'anangiu. 'Ba a tu 'ñu kitsakjun ngatsi'i xuta xi kjint'e mé xi kuán. 6 'Ba kio ja'e jó ján nchja nisti 'ba yaxtejun najñu yojore, 'ba 'etjuko nga kik'eyanijin.

7 Jánru hora jaskan, ja'e chjunre Ananías xi bi be mé xi kuán. 8 'Ba kio Pedro tsiningiyare:

—'Ba t'inna ¿a 'bi= tjin kich'o xu'banu nga kikateño?

—Jun, 'ba= tjin kikateñanii —kitsingojo Safira.

9 —¿Ánñu kaminya'añu xingiu nga mejénnú xut'ayako Isennixtjintsjere Na'enchana? —kitsu Pedro—. Nchjanisti xi tjindu ngastun xuntjo kui= xi kik'eyanijin xi'inri, 'ba nganda'e nde, ji kuekori.

10 'Ba ndekuini chubabiu je mik'en chjunbiu nga kiskat'a ndsaku Pedro. 'Ba kionga ja'as'en nchja nistibiu, tsabe nga je kjijñak'en chjunbiu 'ba 'etjuko nga kik'eyanijint'are xi'inre. 11 'Ba niki 'ñu kitsakjun ngatsi'i xi makjainre ngat'are Jesús 'ba ko ngatsi'i xuta xi kjint'e kibi.

Kjuakun xi kitsa'en nchja chinga apóstol

12 'Ba nchja chinga apóstol nkjin kjuakun ko chubá xi yakutsejen kjuajere Na'enchana kitsa'en ngajinre naxinandabiu, 'ba ngatsi'i tu jngu kitsa'en kjuafa'etsjenre 'ba kuañajan ngini'ya xi Ngini'yare Salomón 'mi. 13 'Ba xuta xi yak'a bi kua'ñukakun nga kuañajanjinre xuta xi makjainre ngat'a tse'e Jesús, tunga naxinandabiu nda kinchja ngat'a tse'e. 14 'Ba kuankjin ngisa xuta, xi xi'in ko yanchjin, xi ja'e ngisa ngajinre xuta xi makjainre ngat'a tse'e Na'enna Jesús.

15 'Ba ka'nda ngaya ndiyo kikani xuta xi inyasefesun xi kitsikayusun nijña ko nachan, tuxi kionga kjua'ani Pedro ninga tu nk'ianre kjua'anere xi inyafesun. 16 'Ba nde ja'e nkjin xuta naxinanda xi tjindu ngandaire naxinanda Jerusalén nga ja'eko xinkjin xi inyasefesun 'ba ko xi tjindujinre isennixtjin xi bi nda, 'ba ngatsi'i kuanda.

17 'Ba 'batsa'en a tu 'ñu kuaxinre na'mi titjun ko ngatsi'i xi mako xi nchja saduceo kuán. 18 'Ba kitsikasen nchja xi kitsuba nchja chinga apóstol 'ba kiskanis'en ngaya nduyare naxinando. 19 Tunga ngajñu jngu ankjere Na'enchana kiskjex'a xuntja nduyo 'ba ts'axje nchjabiu 'ba 'bi kitsure:

20 —Tangiun, tanginkinya nduju ña ma ndetsinre ningu 'ba t'e_ru nijmi xuta naxi-mando ngayéje en xi tse'e kjuabenichun xatsebi.

21 'Ba 'batsa'en kitsik'etjusun nchja chinga apóstol en xi kik'inre. 'Ba nga kuanyujun, ja'as'en ña ma ndetsinre ningu 'ba yakuya. 'Ba ndekui chubabiu ja'e na'mi titjun 'ba ko nchja xi mako nga'nde ña mañajan xinkjin. 'Ba kio kitsikjint'e ngatsi'i nchja ngakure xuta xi Israel tse'e 'ba 'exa nga kuechja'a ngaya nduyo nchja chinga apóstol. 22 Tunga

kionga nchja xi tsikuenda ningu echu nduyo, bi kuasjaire nchja chinga apóstol. 'Ba 'batsa'en jendiba ngani nga ja'eke'e nijmi.

23 —Tichja tsjan tsjan xuntja nduyo nga echi̱i̱. 'Ba chasoldadu xi kio inyatsikuenda inyaxtiu xuntjo. Tunga kionga kichju'i, tu'yá kji'ye̱e̱ ngaya —kitsu.

24 Kionga kjint'e enbi, na'mi titjun ko nchja na'mi ngaku 'ba xi ngakure chasoldadu xi tsikuenda ningu, ka'nda bi nde beni mé= xi sikja'etsjen 'ba tsiningiyare xinkjin jótsa'en kjuechukjet'ani kjuabi. 25 Tunga jngu xuta 'ba ja'etsure:

—Jun, na'en, nchja xi kichanis'ion nduya tsakaiñu ña ma ndetsinre ningu= inya 'ba inyabakuyare xuta naxinando.

26 'Ba 'batsa'en nchja xi tsikuenda ningu 'ba ko xi ngakure kiji 'ba ja'eko ngani nchja chinga apóstol. Tunga bi kitsi'onre ngat'a tsakjun tsa ndiojo kue'ere xuta naxinando. 27 Kionga ja'eko, kitsikinya ngixkun xutaxa xi kuañajan kio. 'Ba kio na'mi titjun tsiningiyare:

28 —¿A bi je 'ba kik'inkixiri̱ nga bi nde ku̱an kuakuyañu ngat'are xutabiu? 'Ba ¿mé= xi teño'on jun? —kitsure—. Ngatsi'i xi tse'e Jerusalén be mé= xi tebakuyo, 'ba mejénnú nga ji̱n xanineni̱i̱ kjuabeyare xutabiu.

29 —Tjinnere nga Na'enchana titjun sik'etjusun_ri̱ nga ko mare xuta —kitsingojo Pedro 'ba ko nchja chinga apóstol xi yak'a—. 30 Na'enre xuta chingana kitsikja'aya nganire Jesús, xi jun kjinik'ent'o kru. 31 Na'enchana kitsjare kjuaje 'ba kitsik'ejña ngate kixire. Kui= xi xuta titjun nganda'e 'ba xi tsik'angi xuta tuxi sjanire kjuanichat'a xuta xi Israel tse'e kionga tsik'antjaiya kjuafa'etsjenre 'ba fa'e ngani ngixkun Na'enchana. 32 Ji̱n= xi tenikixiye̱e̱ ngat'are kibi 'ba 'ba nde Isennixtjintsjere Na'enchana ngayeje, Isennixtjin xi Na'enchana tsjare xuta xi tsik'etjusunre.

33 Kionga kjint'e enbi xutaxabiu, niki 'ñu kuakjanre, ka'nda kuamejénre sik'en nchja chinga apóstol. 34 'Ba 'batsa'en tsakasen nduju ngajinre nchjabiu jngu xuta fariseo xi Gamaliel 'mi, jngu chjine kjuatexuma xi 'yaxuta ngat'are ngatsi'i xuta naxinando. Xi 'exa nga kjui'naxje ngutjun nchja chinga apóstol.

35 —Jun na'en naxinanda Jerusalén —kitsure xutaxa xi yak'a—, nda chusun_ru mé= xi siko kui xutabi. 36 Ngat'a jo kuán nganda'eñu, isetjen jngu xuta chinga xi Teuda 'mi. 'Ba kui kitsure yojore jngu xuta xi 'ñu chjire, 'ba ñujunru sientu nchja kitjenngi. Tunga Teuda kjinik'en 'ba ngatsi'i xi kitsjenngire kitsojoba. 'Ba kio jet'a yeje. 37 'Ba jaskan ngani, nixtjin nga tukja'aya xki xuta naximando, isetjen Judas xi Galilea tse'e, 'ba kitsa'en nga nkjin xuta kitjenngire. Tunga 'ba nde kui kjinik'en ngayeje 'ba ngatsi'i xi kitsjenngire kitsojoba.

38 'Bamani, sja_nu̱u̱ jngu kjuafa'etsjen nganda'e: Ngat'ejño nchjabiu 'ba tumé nde nikonu. Ngat'a tsa tu tse'e sa xuta xi tsikja'etsjen 'ba xi tsa'en nchjabiu, kjuet'a. 39 Tunga tsa tse'e Na'enchana, bi ku̱an sikase'ñu. Chutsejen_ru yojonu tsa tu Na'enchana= nini xi tebixkjankoñu.

40 'Ba 'batsa'en xutaxabiu kuakjainre mé= xi kitsu Gamaliel. Kinchjare nchja chinga apóstol 'ba yajare 'ba 'echja'ndere nga bi nde kuinchja ngisani ngat'a tse'e Jesús. Jaskan kitsik'endundai ngani. 41 'Ba nchja chinga apóstol 'etukajinre xutaxabiu 'ba 'ñu tsja titsubare, ngat'a Na'enchana je kitsja'ndere nga kjua'a kjuanima tu kjuare ja'enre Jesús. 42 'Ba ngantsjai nixtjin ña ma ndetsinre ningu 'ba xki ni'ya janda bakuya 'ba kitsikja'axtiuya ngat'a tse'e Jesucristo.

6

Yatu xuta s'enere xa tuxi kuasekoni nchja chinga apóstol

1 Kui nixtjinbiu kionga je kjimankjín xuta xi makjainre ngat'a tse'e Jesús, 'batsa'en xi nchja en griego kitsik'axki xi nchja en hebreo. Kitsu nga bi nda inyasatesinre yanchjin

k'an xi tjin ngajinre nga nyujun nyujun kji'ba'bisunre xi chine. 2 'Ba nga tejó nchja
chinga apóstol kinchjare ngatsi'i xuta xi makjainre ngat'a tse'e Na'enna Jesús.
—Jin tjinnere nga sikja'axtiuyeę enre Na'enchana. 'Ba bi nda tjin tsa k'uejñeę nga
sikja'axtiuyeę ion tuxi kuatesinnii yamixo —kitsure—. 3 'Ba kui kjuañu jun, nts'ią xian,
tinyisjaijiun ngajinnu yatu nchja xi nda 'yaxkun, xi kjitse ngajinre Isennixtjintsjere
Na'enchana 'ba ko kjuankjin kakun, tuxi s'ęnenire xabi. 4 'Bamani jin, janda xukuai
Na'enchana 'ba janda sikja'axtiuyeę enre.
5 'Ba 'batsa'en ngatsi'i kuakjainre mé= xi kitsu nchja chinga apóstol 'ba kiskja'ajin
nchjabi: Esteban, jngu xi 'ñu makjainre 'ba xi kjitse Isennixtjintsjere Na'enchana
ngajinre, ko Felipe, Prócoro, Nicanor, Timón, ko Parmenas 'ba ko Nicolás xi Antioquía
tse'e. Kui xutabi xi bi judío, tunga je nda'e makjainnire ngat'a tse'e Na'enchana. 6 'Ba
jaskan kui nchja xi yatu ja'echani ngixkun nchja chinga apóstol, 'ba nchja chinga apóstol
tsi'are kjuanda Na'enchana ngat'are kui 'ba yanere ntsja.
7 'Ba kinduju enre Na'enna, 'ba xuta xi makjainre ngat'a tse'e Jesús 'ñu nkjin kjima
naxinanda Jerusalén, 'ba nkjin nchja na'mi kuakjainre ngayeje.

Kionga kjinduba Esteban

8 'Ba mani Esteban, 'ñu kjinichikunta'en ngat'are Na'enchana. 'Ba ko kjua'ñure
Na'enchana kitsa'en kjuakun ko chubą ya'e xi yakutsejen kjuajere Na'enchana ngajinre
xuta naxinando. 9 Tunga jngu nixtjin yak'a xuta xi tse'e ni'ya sinagoga xi Chu'nda xi Je
Kjinik'endundai 'mi, 'ba yak'a xuta xi Cirene tse'e, ko xi Alejandría tse'e, 'ba ko yak'a xi
jendibani nangi Cilicia ko nangi Asia 'etuts'inre nga josiko Esteban. 10 Tunga bi kuán
kitsa'enre Esteban, ngat'a Isennixtjintsjere Na'enchana kitsjare kjuankjin kakun nga
kinchja.
11 'Ba 'batsa'en 'echjire yak'a nchja, tuxi kuetsuni nga kjint'ere nga Esteban ch'o kitsu
ngat'a tse'e Moisés 'ba ngat'a tse'e Na'enchana. 12 'Ba 'bitsa'en kjinistire xuta naxinando
ko nchja chinga 'ba ko nchja chjine kjuatexumo. 'Ba kitsuba Esteban 'ba kiko ña mañajan
xutaxa titjun. 13 'Ba ja'echani nchja xi kinchja en ndesu nga kitsu:
—Kui xutabi ch'o tsu ngantsjai ngat'a tse'e ningutsjebi 'ba ngat'a tse'e kjuatexumo.
14 Kjinu'yeę nga kitsu nga Jesús xi Nazaret tse'e sikixuya ningubi 'ba nga sik'antjaiya
kjuachinga xi 'ejñana Moisés.
15 'Ba ngatsi'i xutaxa xi kio tjindu kiskutsejen'a Esteban 'ba tsabe nga jo kji'i nkjain
ankje.

7

Esteban nchjntjai yojore ngixkun xutaxo

1 'Ba na'mi titjun tsiningiyare Esteban:
—¿A kjuakixi= xi inyatsu nchjabiu? —kitsure.
2 'Ba Esteban kitsingojore:
—Jún nts'ią 'ba jun xi na'en, tasen ñojon. Na'enchana xi tjinre kjuaje kuatsejenre xuta
chingana Abraham kionga tijña ngisa nangi Mesopotamia, kionga kje fik'ejñajín nangi
Haran. 3 'Ba kitsure: "T'ejñe nangiri 'ba xingi 'ba tikeni nangi xi an kuakurą." 4 'Ba
'batsa'en Abraham 'etju nangi Caldea 'ba kik'ejña naxinanda Haran. 'Ba kionga je k'en
na'enre, Na'enchana kitsikasen Abraham nangibi kioña jun tetsubo nganda'e. 5 Tunga
bi kitsjare nga'nde xi kuatse'e nangibi, 'ba ninga bi kitsjare ña kuasen ndsaku. Tunga
kitsuya titjunre nga sjare nga kuatse'e nangiu 'ba nga jaskan kuatse'e ntje xi s'ęre, ninga
kje tjiínre ki'ndi Abraham kui nixtjinbiu. 6 Na'enchana 'ba nde kitsure Abraham nga ntje
xi s'ęre k'uendu nangi xi bi kui tse'e, 'ba nga xuta chu'nda kuan, 'ba nga ñujun sientu
nu kjua'a kjuanima. 7 Tunga 'ba nde kitsure Na'enchana: "An sikja'aą kjuanima xuta
naxinanda ña chu'nda kuan, 'ba jaskan k'uetju kio 'ba sichjiną kui nga'ndebi."

8 ’Na'enchana 'endako kjua Abraham 'ba kitsure nga sa'en xi circuncisión 'mi. 'Ba
kui= kjuañu, kionga je jin nixtjin kitsin Isaac, Abraham kitsa'en circuncidar. 'Ba 'ba nde
kitsa'en Isaac ko ki'ndire Jacob. 'Ba 'ba nde kitsa'en Jacob ko ngatejó ki'ndi nistire, xi
xuta chingana kuán.
9 ’Kui ki'ndire Jacob, xi xuta chingana kuán, kuaxinre ngat'a tse'e nts'e Kuse 'ba
yateñare xuta xi Egipto tse'e. Tunga Na'enchana tsakaseko Kuse 10 'ba ja'axin yejere
kjuabare kui. Na'enchana kitsjare kjuankjin kakun 'ba kjuanda ngixkun Faraón xi
ngaku titjunre Egipto. 'Ba Faraón kitsja xare Kuse nga kụan xuta titjunre xuta xi Egipto
tse'e 'ba xi ngakure ngatsi'i xi tjin ni'yare.
11 ’'Ba 'batsa'en kis'e kjindia 'ba 'ñu tse kjuaba ngayéje nangi Egipto ko ngayéje nangi
Canaán, 'ba xuta chingana bi nde kisakunire xi chine. 12 Kionga kjint'e en Jacob nga
nangi Egipto tjin xi chine, kio titjun kitsikasenni ki'ndi nistire xi xuta chingana. 13 'Ba
xi majóni ndiya, Kuse yakure yojore nts'e. 'Ba 'batsa'en Faraón tsabexkun xinkjin Kuse.
14 'Ba kio Kuse 'exa nga kuechja'a Jacob xi na'enre 'ba ko ngatsi'i xinkjin xi yachute ko
kan'ón mani. 15 'Ba 'batsa'en Jacob ja'ek'ejña nangi Egipto, 'ba kio k'en. 'Ba nde kio
jesun ki'ndi nistire xi xuta chingana kuán. 16 'Ba jaskan yojore Jacob kichani Siquem,
'ba kiseyanijin tsju xi Abraham tsatset'are ki'ndire Hamor nga kitsjare ton xi plata ni.
17 ’Kionga je kuatiña nixtjin nga kuajngu en xi kitsu titjunre Na'enchana Abraham, 'ñu
nkjin kuan ngisa xuta naxinandana xi nangi Egipto tsik'endu. 18 'Ba kio yatexuma kja'e
xuta ngaku titjunre Egipto xi bi tsabexkun Kuse. 19 Kui xi 'ejñure xutana 'ba ch'o kitsiko
xuta chingana. 'Ba 'enere nga sikumare ki'ndixure, tuxi kueyani.
20 ’Kui nixtjinbiu kitsin Moisés. Jngu ki'ndi xi nda kji'i kuán ngixkun Na'enchana,
'ba ján sa kitsicha xichare ngaya ndaba. 21 'Ba kionga je tjinnere nga sikumare,
ki'ndi chjunre Faraón kiskjebe 'ba kitsicha jo fani tsa ki'ndire. 22 'Ba 'batsa'en Moisés
kisakuyare kjuachjinere xuta Egipto, 'ba 'ñu kuán nga kinchja 'ba ko ngayéje xi kitsa'en.
23 ’'Ba kionga je yachan nure, inimare Moisés kitsuni nga kuekun xuta xinkjin, xi
xuta tse'e Israel. 24 'Ba kionga tsabe nga jngu xuta xi Egipto tse'e ch'o titsiko jngu
xuta xi Israel tse'e, tsakaseko 'ba kitsik'en xi Egipto tse'e. 'Ba 'batsa'en kitsingojo xi
tjimata'en xuta xi Israel tse'e. 25 Moisés kitsikja'etsjen nga kụankjinre xinkjin ngat'are
xa xi kitsa'ere. Tunga xinkjin bi kuankjinre nga Na'enchana ja'ba je kitsja xare kui, tuxi
sik'endundaini.
26 ’Nga kuanyujun Moisés tsabe nga jó nchja xi Israel tse'e inyakjanko xinkjin 'ba
kuamejénre nga kuatekjanyare. 'Ba kitsure: “Jun, na'en, nts'io ñu. ¿Ánñu nde jun
teni'oni_ru xingiu xi jngu= xi jngu?” 27 'Ba 'batsa'en xuta xi titsi'onre xuta xi ngijngu
kitsungiñia Moisés 'ba kitsure: “¿'Yá= xi titsja xari nga kuatexumanịi 'ba nga k'uendai
kjuanị? 28 ¿A mejénri sik'ennaạ jotsa'en kjinik'en ngujña xuta xi Egipto tse'e?” 29 Kionga
Moisés kjint'e enbiu, tsanga 'ba kik'ejña nangi Madián, ña tu'yá bexkun. 'Ba kio kis'ere
jó ki'ndi.
30 ’Yachan nu jaskan, jngu ankje ja'ekun Moisés nga'nde t'axin xi tiñare ngijñacha xi
Sinaí 'mi. Yakure yojore ngajin ndi'ire na'yantsje xi titi. 31 Moisés tu 'ba= kuánre kionga
tsabe mé= xi tjimatsejenre. 'Ba 'batsa'en kitsitiña tuxi ngisa nda skueni. 'Ba kjint'ere
jndare Na'enchana xi kitsure: 32 “An= ñạ Na'enre xuta chingari, an ñạ Na'enre Abraham
ko Isaac 'ba ko Jacob.” 'Ba Moisés jatse nga kitsakjun 'ba bi ma kakun nga kutsejen'a.
33 'Ba 'batsa'en Na'enchana kitsure: “'Naxje jnderi, ngat'a nga'nde ña tesen nga'nde tsje.
34 Te'beñạ jótsa'en fa'a kjuanima xuta xi tsa'an xi nangi Egipto tjindu 'ba tent'eñạ nga
inyatsine, 'ba je 'etukajiạn nga sik'endundaạ. 'Ba 'batsa'en jabi nga'e ngat'a an sikasenrạ
nangi Egipto.”
35 ’Kui Moisés=bi xi tsabeton nchjabiu nga kitsure: “¿'Yá= xi titsja xari nga kua-
texumanịi 'ba nga k'uendai kjuanị?”, kui xi ankjere Na'enchana kuatsejenre ngajin

na'yantsje xi titi. 'Ba 'batsa'en Na'enchana kitsikasen Moisés 'ba kitsja xare nga kui xi kuatexumare xutana 'ba nga sik'endundai.

36 'Ba 'batsa'en Moisés ts'axjejin nangi Egipto xuta chingana. 'Ba yachan nu kitsa'en kjuakun ko chu̱ba̱ xi yakutsejen kjuajere Na'enchana nangi Egipto ko ngajinre Ndachikun Iniu 'ba ko nangi t'axin. 37 Ndekuini Moisés kibi xi kitsure xutare Israel: "Na'enchana sikasennu jngu profeta xi k'uetjujin ngajinnu, jotsa'en kitsikasenna̱ an." 38 'Ba kui Moisés xi tsik'ejñajinre xuta xi kuañajan nangi t'axin. Kui xi jako ankje ngijñacha xi Sinaí 'mi 'ba jako ngani xuta chingana. Kui xi kitsa'ere nga sjana en xi tsjana kjuabenichun.

39 'Tunga xuta chingana, bi kuamejénre nga yasen ñojon ion. Tusa tsabeton 'ba kuamejénre nga kiji ngani nangi Egipto. 40 'Ba xuta chingana kitsure Aarón: "Tindani̱ na'en xi kuetitjunni̱. Ngat'a bi 'yee̱ mé xi kuánre kui Moisés xi ts'axjejinni̱ nangi Egipto." 41 'Ba 'batsa'en kitsinda jngu isenre tjiundija, 'ba kitsik'en tjiuba tuxi sjanire chje isenbi. 'Ba ts'axjere s'i xi ko ntsja 'endani.

42 'Tu kjuare kibi, Na'enchana bi nde kitsisinnire xutabiu. Tsakasent'axinre 'ba kitsja'ndere nga sichjire niñu xi tjin ngank'aa, jotsa'en kua'indut'a enre Na'enchana xi kitsi'indu xuta chinga profeta:

Jun xuta xi Israel tse'e,
¿a an kika'enu̱ chje ko tjiuba xi kjinik'ion,
nga yachan nu nga tseketsubo nangi t'axin?
43 Tusa kichank'angiu ni'yachire na'en xi Moloc 'mi,
ko niñure na'en xi Renfán 'mi,
'ba ko isen xi kjinindo tuxi sichjini_ru.
'Ba kui= kjuañu sa'enña̱ nga kjin kuechaninu jun
nga'nde xi ngisa t'axin tijñare nangi Babilonia.

44 'Ba xuta chingana nangi t'axin tsek'endu 'ba kiko ningu xi najñu ni xi bakutsejen nga Na'enchana 'endakokjua naxinandare, xi kuanda jotsa'en kuamejénre Na'enchana. Ngat'a Na'enchana ja'ba je 'exare Moisés nga k'uenda ningu xi najñu ni jofa tsa'en kuatsejenre. 45 'Ba jaskan kitsa'ere xuta chingana kui ningu najñubiu nga ku̱atse'e. 'Ba kui ningu najñubiu ya'a kionga ja'e nangibi, nixtjin nga tjinre xa Josué. 'Ba kiskjanko xuta xi tjindu nga'e, xi Na'enchana ts'axje ngixkun xuta chingana. 'Ba 'batsa'en kuachjen ningu najñubiu ka'nda nga David kuán rey.

46 'Ba David kisakure kjuanda ngixkun Na'enchana, 'ba tsi'are nga sindare jngu nga'nde ña ku̱an k'uejña Na'enchana, Na'enre xuta chingana Jacob. 47 Tunga Salomón kui xi kitsinda ni'yare Na'enchana. 48 Tunga Na'enchana xi ngank'aa tijña bi 'bejñaya ni'ya xi tsinda xuta. Ngat'a 'batsa'en xuta chinga profeta kitsi'indu enre Na'enchana:

49 Ngank'aa yaxile xi batejñasaa̱n nga batexumaa̱.
'Ba t'anangiu, kio= ña tsikja'ayania̱ ndsaku̱a.
¿Ñáre ni'ya xi sindanu̱?, kitsu Na'enchana.
¿'Ba ñáre nga'nde ña ku̱an sikja'ayaa̱?
50 ¿A bi an xi kitsinda ngayéje kibi?

51 'Tunga jun —kitsu ngisa Esteban—, ne xton. Inimanu jo=ni xuta xi bi be Na'enchana 'ba bi mejénnú kjuinu'yo xi kjuakixi. Ngantsjai bi nik'etjusun_ru Isennixtjintsjere Na'enchana. Jun ngusunñu ko xuta chinganu. 52 Xuta chinganu kitsjenngike ngatsi'i profeta 'ba ka'nda kitsik'en xi kitsuyatitjun ngat'are xuta tsje xi kjua'e. 'Ba kionga je ja'e, jun kjiningantsjo 'ba kjinik'ion. 53 'Ba bi tenik'etjusun kjuatexumare Na'enchana nisi kuangantsjo ngat'are ankje.

Kjinik'en Esteban

54 Kionga xutaxo kjint'e mé= xi kitsu Esteban, a tu 'ñu= kuakjanre 'ba niki tsajnga
nde'ñu. 55 Tunga Esteban, kitse ngajinre Isennixtjintsjere Na'enchana nga kiskutse-
jen ngank'aa, 'ba tsabe kjuajere Na'enchana 'ba nga Jesús sejña nduju ngate kixire
Na'enchana.
56 —¡Chutsijon! —kitsu—. Te'bia̱ nga tixa ngank'aa 'ba nga Ki'ndire Xuta xi'in ngate
kixire Na'enchana s'ejña.
57 Tunga 'ñu kiskji'ndaya nchjabiu nga 'echja ñojon, 'ba ngatsi'i kikja'a Esteban. 58 'Ba
ts'axjejin naxinando 'ba kio ye'ere ndiojo. 'Ba xi kuán testigo 'endure najñure ngi ndsaku
jngu chana'en xi Saulo 'mi nga sikuenda.
59 'Ba yejerañu tisatere ndiojo, Esteban jako Na'enchana 'ba kitsu:
—Ji Na'en Jesús, chjubetjai inimana̱.
60 'Ba 'batsa'en tsakasenkunch'in 'ba 'ñu kiskji'ndaya:
—Ji Na'en, bi kuenda chjube_ri jere.
'Ba nga je 'ba kitsu, ta'a k'en.

8

Saulo tsjengike xi makjainre ngat'a tse'e Jesús

1 'Ba Saulo 'ba= kji'i kakun nga kjinik'en Esteban. 'Ba ndekuini nixtjinbiu 'etuts'inre
nga 'ñu kitsjengicha xuta xi makjainre ngat'a tse'e Jesús xi tjin naxinanda Jerusalén.
Kitsojosun ngatsi'i nga kiji nga'nde xi tjin nangi Judea 'ba ko nangi Samaria. Tu nchja
chinga apóstol sani xi tsek'endu naxinanda Jerusalén. 2 'Ba yak'a nchja xi tsimején
Na'enchana kik'eyanijin Esteban 'ba kiski'ndantjai. 3 Tunga Saulo 'ñu kuamejénre nga
sikjekjin xuta xi makjainre ngat'a tse'e Jesús 'ba xki ni'ya ja'as'en nga kiskjefe xi xi'in 'ba
ko xi yanchjin 'ba kiskanis'en nduya.

Nikja'axtiuya enre Na'enchana nangi Samaria

4 Kui xuta xi kitsojosun kitsikja'axtiuya enre Na'enchana nituña ña fi. 5 Joni Felipe xi
kiji naxinanda Samaria nga kitsikja'axtiuyare xuta xi tjin kio ngat'are Cristo. 6 'Ba xuta
jngu kitsa'en yojore nga yasen ñojon mé= xi tsu Felipe, ngat'a kjint'e 'ba tsabe nga mé= xi
kitsa'en kui nga yakutsejen kjuajere Na'enchana. 7 Ngat'a nkjin isennixtjin xi bi nda xi
'etjukajinre xuta 'ñu kiski'ndaya nga 'etju, 'ba nkjin xuta xi bi ma fi 'ba xi ni̱má ndsaku
kuanda. 8 Tu kjuare kibiu, 'ñu tse kjuatsja kis'e ngajinre xuta xi naxinando tse'e.
9 Tunga kio tijña jngu xuta xi Simón 'mi, xi je nda'e tsa'enni kjuatje'e. Kui xi 'ejñure
naxinanda Samaria 'ba kitsure yojore nga kui jngu xuta xi 'ñu chjire. 10 Ngatsi'i xuta
yasen ñojonre xutabiu ka'nda xi ki'ndi 'ba ka'nda xi chinga.
—Xutabi= xi nga'ñure Na'enchana xi Nga'ñu je 'mi —kitsu xuta.
11 Inyabatesinre Simón ngat'a kuankjin nu nga tsa'en kjuatje'e 'ba nga 'batsa'en
tsak'onachare xuta. 12 Tunga kionga kuakjainre xuta en nda xi Felipe tsikja'axtiuya
ngat'are ña batexuma Na'enchana 'ba ngat'are Jesucristo, nchja xi'in ko yanchjin
kisatenda. 13 'Ba nde Simón kuakjainre ngayeje 'ba kisatenda. 'Ba 'etuts'inre nga
kitjenngi Felipe 'ba kuakunre kionga tsabe chu̱ba̱ xi yakutsejen kjuajere Na'enchana
ko kjuakun ya'e xi tsa'en Felipe.
14 Kionga nchja chinga apóstol xi tjindu naxinanda Jerusalén kjint'e en nga xuta xi tjin
nangi Samaria je kuakjainre ngat'a tse'e enre Na'enchana, kitsikasen ngajaan Pedro
'ba ko Juan. 15 'Ba kionga echu kio, jako Na'enchana ngat'are xuta xi Samaria tse'e
tuxi sa̱kunire Isennixtjintsjere Na'enchana. 16 Ngat'a kje fa'ejín ngajinre Isennixtjintsje.
Tu sa'e sani kisatenda nga ko ja'enre Na'enna Jesús. 17 'Ba 'batsa'en Pedro 'ba ko Juan
yanere ntsja, 'ba xutabiu kisakure Isennixtjintsjere Na'enchana.
18 'Ba kionga Simón tsabe nga xuta sakure Isennixtjintsjere Na'enchana kionga nchja
chinga apóstol banere ntsja, 'batsa'en kuamejénre nga sjare ton.

19 —'Ba nde ta'enu ko an kjua'ñubi —kitsure nchja chinga apóstol—, meni nga tu'ya xi
kuane_ra ndsaa 'ba nde sakunire Isennixtjintsjere Na'enchana.
20 'Ba 'batsa'en Pedro kitsure:
—Ngatachajakori tonri ngat'a nikja'etsjenni nga ko ton ma minda mé= xi Na'enchana
tsja. 21 Bi ji 'bakori 'ba bi tsiji xabi, ngat'a ngixkun Na'enchana bi kixi tijña inimari.
22 T'ejñe jeri kibiu 'ba ndiba ngani ngixkun Na'enchana, 'ba tets'a_ri Na'enchana tsa
sichat'ari nga 'bitsa'en kjinikja'etsjen. 23 Ngat'a te'beña nga kitse ngajinri kjuasja 'ba
nga kjuach'okun titsik'ejña'ñuri.
24 'Ba Simón kitsingojore:
—Chuko jun Na'enchana ngat'ana, tuxi tumé kuanninа xi jun kik'innuu.
25 'Ba kionga nchja chinga apóstol je kitsikixiya 'ba kitsikja'axtiuya enre Na'enchana
kio, 'batsa'en kiji ngani naxinanda Jerusalén. 'Ba ngaya ndiyo, ja'a nkjin nga'nde xi tjin
nangi Samaria nga kitsikja'axtiuya en ndare Jesús.

Felipe fako nijmi jngu xuta xi Etiopía tse'e

26 'Ba 'batsa'en jngu ankjere Na'enchana jako Felipe 'ba kitsure:
—Tisetjen 'ba t'in ndiya xi fini naxinanda Jerusalén 'nda Gaza.
Kui ndiyabi xi fa'a nangi t'axin. 27 'Ba Felipe tsisetjen 'ba kiji, 'ba ngaya ndiyo kiskajin
jngu xuta xi Etiopía tse'e. Kui jngu xuta eunuko, jngu xuta xi nk'a xare xi tsa'exat'are
chjun Candace xi reinare xuta xi Etiopía tse'e. Kui xi 'bejñatjo ngayéje tonre chjunbiu.
Kui ja'ba je kiji naxinanda Jerusalén tuxi sichjinire Na'enchana 28 'ba jendiba ngani
nangire. 'Ba tijñayare carretare nga ti'bexkiya enre Na'enchana xujun xi kitsi'indu
profeta Isaías.
29 'Ba Isennixtjintsjere Na'enchana jako Felipe:
—T'in 'ba titiñat'a_ri xuta xi tijñayare carretabiu —kitsure.
30 'Ba kionga echut'a tiñare, Felipe kjint'e nga xutabiu ti'bexkiya xujun xi kitsi'indu
profeta Isaías.
—¿A timankjin=ri mé= xi te'bexkiye? —kitsure.
31 —¿Jótsa'en kuankjinninа nga tsajain xi titsuyana? —kitsu xutabiu. 'Ba tsi'are Felipe
nga kuijin 'ba k'uejñat'are kui.
32 'Bi tsa'en kua'indut'a ña ti'bexkiya xutabiu:
Kui xi kjinik'en joni chutsanga,
'ba bi kiski'ndaya.
Xi joni chutsanga xi títi tsangare,
'ba nde tsa'en bi kiskje'i ts'a.
33 Kjinisubare 'ba bi kixi kis'endajinre kjua.
¿'Yá= xi kuan kuinchja ngat'a tse'e ki'ndire?
Ngat'a bi nde tijñakun ngisani ngasun t'anangiu.
34 'Ba kio kinchja xuta xi xa nk'a tjinre xi tse'e Etiopía nga tsiningiyare Felipe:
—'Ba t'inna —kitsure—, ¿'yá= ngat'a tse'e xi titsu profeta nga'e? ¿A ngat'a tse'e= tinchja
asa ngat'a tse'e kja'e xuta?
35 'Ba 'batsa'en Felipe kinchja 'ba 'nda ña ti'bexkiya xutabiu 'etuts'innire nga kitsuyare
en ndare Jesús. 36 'Ba kionga inyafiya ndiyo, echu ña tjiyajndiu nanda.
—Tjin nanda nga'e. ¿A bi kuan satendaa? —kitsu xi xa nk'a tjinre xi tse'e Etiopía.
37 —Tsa ko ngayéje inimari makjainri, kuan —kitsu Felipe.
—Jun, makjainna nga Jesucristo xi Ki'ndire Na'enchana —kitsu xutabiu.
38 'Ba 'batsa'en 'exa nga kitsikasen'ñu carretare, 'ba ngojó 'etukajen nga kiji ngajin
nando, 'ba Felipe yatenda xuta xi xa nk'a tjinre xi tse'e Etiopía. 39 'Ba kionga je 'etukajin
nando, Isennixtjintsjere Na'enchana kiko t'axin Felipe. 'Ba xuta xi xa nk'a tjinre xi tse'e
Etiopía bi nde tsabe ngisani, tunga 'ñu tsja tjinre nga janda kiji ndiyo. 40 'Ba Felipe tsabe

nga je echu naxinanda Azoto 'ba ja'axtiu xki nga'nde nga titsikja'axtiuya en ndare Jesús 'nda nga echu naxinanda Cesarea.

9

Jotsa'en kuakjainre Saulo ngat'a tse'e Jesús
Hch. 22:6-16; 26:12-18

1 'Ba yejerañu Saulo, janda tjiminyakunre xuta xi makjainre ngat'a tse'e Na'enna Jesús nga mejénre sik'en. Kui kjuañu kikunni na'mi titjun 2 'ba tsi'are xujun xi tsjare kjua'ñu, tuxi kụan kuajeni ni'ya sinagoga xi tjin naxinanda Damasco 'ba kio kuangisjai xuta xi fitjenngi ndiya xi yakuya Jesús, a xi xi'in= asa xi yanchjin, tuxi kuekoni nduyare naxinanda Jerusalén. 3 Tunga kionga tifiya ndiyo 'ba je echutiñare naxinanda Damasco, tukjia'a tsa'na ngandaire Saulo jngu ndi'i xi ndibani ngank'aa. 4 'Ba Saulo kiska t'anangiu 'ba kjint'ere jngu jnda xi kitsu:

—Saulo, Saulo, ¿ánñu an tjenngichaninaạ?

5 —¿'Yá= ni ji, Na'en? —kitsu Saulo.

—An= ñạ Jesús xi tjenngiche —kitsu xi jako—. 6 Tisetjen 'ba titjas'en naxinando. 'Ba kio k'uinri mé= xi tjinnere nga si'en.

7 'Ba nchja xi tjenko Saulo tu tsikinyajma, ngat'a kjint'ere jndo tunga tu'yá tsabe. 8 'Ba kio Saulo tsisetjen, tunga kionga kiskje'i tuxkun bi nde kuatsejennire. 'Ba 'batsa'en kjinduba ntsja 'ba kichani naxinanda Damasco. 9 'Ba ján nixtjin tsik'ejña ka. Tumé kiskine 'ba tumé kits'i.

10 'Ba naxinanda Damasco tijña jngu xuta xi Ananías 'mi, xi makjainre ngat'a tse'e Jesús. Kui xi ngaya nijñare kuatsejenre Na'enna.

—¡Ji Ananías! —kitsure.

—Nga'e tejñaạ, Na'en —kitsingojo Ananías.

11 —Tisetjen 'ba t'in ndiya xi Ndiya Kixi 'mi —kitsu Na'enna—. 'Ba nga kjuechi ndaba Judas, chjaningiye ngat'are jngu xuta xi Saulo 'mi xi Tarso tse'e. Nganda'e fa tifakonạ. 12 'Ba ngajin nijñare kuatsejenre nga jngu xuta xi Ananías 'mi fa'as'en ña tijña 'ba banere ntsja tuxi kụatsejen nganire.

13 Kionga Ananías kjint'e enbi, kitsu:

—Ji Na'en, ne nkjin xuta ja'ba be'enạ nijmi ngat'a tse'e xutabi 'ba ngat'are ngayéje kjuach'o xi je kitsiko xuta tsjeri xi tjindu naxinanda Jerusalén. 14 'Ba nganda'e je ja'e nga'e nga ya'a xujun xi tsjare kjua'ñu xi kitsjare xi ngakure nchja na'mi, tuxi kuekoni nduya ngatsi'i xi makjainre ngat'a tsiji.

15 Tunga Na'enna kitsure:

—T'in. Ngat'a an je ja'ajiạn kui xutabiu nga kui xi kue'ere nijmi ngat'anạ ngajinre xuta xi bi tse'e Israel 'ba ngixkun nchja ngaku titjun 'ba ngajinre xuta xi Israel tse'e. 16 'Ba an kuaku_rạ jó kji'i tse kjuanima kjua'a ngat'are ja'ennạ.

17 'Ba kio Ananías kiji 'ba ja'as'en ni'ya ña tijña Saulo 'ba yanere ntsja.

—Ji nts'iạ Saulo —kitsure—, Na'enna Jesús xi kuatsejenri ngaya ndiya ñá jendibani ji, kitsikasennạ tuxi ngatamatsejen nganiri 'ba nga ngatjatse ngajinri Isennixtjintsjere Na'enchana.

18 'Ba tukjia'a 'etukangini tuxkun Saulo tsajmi xi jokun tjiutsje, 'ba ta'a kuatsejen nganire. 'Ba 'batsa'en tsisetjen= 'ba kisatenda. 19 Nga je tsakjen, kisaku nganire nga'ñu, 'ba jó ján nixtjin tsik'ejñajinre xuta xi makjainre ngat'a tse'e Jesús xi tjindu Damasco.

Saulo tsikja'axtiuya enre Na'enchana ni'ya sinagoga

20 'Ba ta'a Saulo 'etuts'inre nga kitsikja'axtiuyare enre Na'enchana xuta xi tjindu ni'ya sinagoga nga kitsu nga Jesús= xi Ki'ndire Na'enchana. 21 Ngatsi'i xi kjint'ere tu 'ba= kuánre 'ba kitsu:

—¿A bi tsa kibi xi tjenngike xutare naxinanda Jerusalén xi makjainre ngat'a tse'e Jesús? —kitsure xinkjin—. ¿A bi tsa 'ba nde kui xa ja'eni nga'e, tuxi subani xuta 'ba kuekoni ngixkun ngakure nchja nijmi?

22 Tunga Saulo tu ngisa= 'ñu kua'ñukakun 'ba 'ejñatsejen nga Jesús= xi Cristo. 'Ba 'batsa'en 'ejñujin kjuafa'etsjenre xuta judío xi tjindu Damasco.

23 Kionga je ja'a nkjin nixtjin, nchja judío joyanire tuxi sik'enni Saulo. 24 Tunga Saulo kik'ere nijmi mé= xi joyanire. Nga nixtjin ko nga nistjen nchjabiu kiskun'nda Saulo xuntja ña 'betjuni naxinando, tuxi sik'enni. 25 'Ba 'batsa'en xuta xi makjainre ngat'a tse'e Na'enna Jesús tsakaseko Saulo. 'Ba ngajñu 'eya jngu nisinya 'ba ts'ajenntjai xjo xi tjinch'andainire naxinando.

Saulo ndiba ngani naxinanda Jerusalén

26 Kionga Saulo echu naxinanda Jerusalén, kuamejénre nga kuañajanko xuta xi makjainre ngat'a tse'e Jesús. Tunga ngatsi'i tsakjunre, ngat'a bi makjainre nga 'ba nde kui makjainre ngat'a tse'e Jesús. 27 'Ba kio Bernabé kiko Saulo ngixkun nchja chinga apóstol 'ba ye'ere nijmi nga Saulo tsabe Na'enna ngaya ndiyo, 'ba nga Na'enna jako, 'ba nga Saulo kitsikja'axtiuya enre Jesús ko kjua'ñu naxinanda Damasco.

28 'Ba 'batsa'en Saulo tsik'ejña naxinanda Jerusalén 'ba tsak'ajmeko nchja chinga apóstol. 'Ba kinchja ngat'are Na'enna ko kjua'ñukakun. 29 Saulo jako nijmi 'ba josiko xuta judío xi nchja en griego. Tunga nchjabi tsangisjai ndiya jótsa'en kuan sik'enni kui. 30 Kionga xuta xi makjainre ngat'a tse'e Na'enna Jesús kjint'e kibi, kiko Saulo naxinanda Cesarea 'ba kio kitsikasen ngani Tarso.

31 'Ba 'batsa'en bi nde kitsjenngichani xuta xi fi ningu xi tjindu ngayéje nangi Judea ko nangi Galilea 'ba ko nangi Samaria. 'Ñu kuakjain ngisare ngat'a tse'e Na'enna 'ba tsakjunke Na'enna nga tsik'endu, 'ba Isennixtjintsjere Na'enchana tsakaseko nga 'ñu kuankjin ngisa.

Pedro tsinda jngu xuta xi Eneas 'mi

32 'Ba Pedro tsu'bakun xuta xi fi ningu xi tjindu xki nga'nde, 'ba nde ja'ekun xuta xi makjainre ngat'a tse'e Na'enna Jesucristo xi tjindu naxinanda Lida. 33 'Ba kio tsabe jngu xuta xi Eneas 'mi, xi kuajin nu tjinre nga kjijñasun nachan, ngat'a bi ma fi. 34 'Ba Pedro kitsure:

—Ji Eneas, Jesucristo titsindari nganda'e. Tisetjen 'ba tjandai nachanri.

'Ba ndekuini chubabiu Eneas tsisetjen. 35 'Ba ngatsi'i xuta xi tjindu naxinanda Lida ko Sarón tsabe nga tsisetjen Eneas 'ba 'batsa'en kuakjainre ngat'a tse'e Na'enna Jesús.

Pedro tsikja'ayare jngu chjun

36 'Ba naxinanda xi Jope 'mi tsik'ejña jngu chjun xi makjainre ngat'a tse'e Jesús xi Tabita 'mi, ja'en xi tsunire Dorcas nga en griego. Kui chjunbiu ngantsjai kitsa'en mé= xi nda 'ba kitsjare xuta nimą mé= xi machjenre. 37 Kui nixtjinbiu kisate chi'in 'ba k'en, 'ba jaskan nga je jejun yojore, kis'ejña ngank'a ni'yare.

38 'Ba naxinanda Jope tijñat'a tiñare Lida, 'ba kionga xuta xi makjainre ngat'a tse'e Jesús kjint'e nga kio tijña Pedro, kitsikasen jó xuta nga 'ets'are:

—Bi nik'andaye. Ndechunfanichinii.

39 'Ba Pedro tsisetjen 'ba kiko nchjabiu. Kionga je echu Jope, xuta xi tjindu kio kiko ngank'a ni'ya ña kjijña yojore xi k'ion. Ngatsi'i yanchjin k'on ja'et'are Pedro nga inyakji'nda 'ba inyabakure xutjire 'ba ko kja'e ngisa najñu xi kitsinda Dorcas kionga tijñakun ngisa. 40 'Ba kio Pedro ts'axje ngatsi'i xi tjindu kio, 'ba tsakasenkunch'in nga jako Na'enna, 'ba kiskutsejen'a yojore xi k'ion 'ba kitsu:

—Ji Tabita, tisetjen.

'Ba kiskje'ingi tuxkun chjunbiu, 'ba kionga tsabe nga kio tijña Pedro, tsik'ejñakixi. 41 Pedro kiskjebe ntsja chjunbiu 'ba kitsikisetjen. Jaskan kinchjare xuta xi makjainre

ngat'a tse'e Na'enna Jesús ko yanchjin k'on, 'ba yakure nga chjunbiu je tijñakun ngani.
42 'Ba ngatsi'i xuta xi tjindu Jope kjint'e mé xi kuán 'ba 'ñu nkjin xuta kuakjainre ngat'a
tse'e Na'enna Jesucristo. 43 'Ba nkjin nixtjin tsik'ejña Pedro naxinanda Jope, ndaba jngu
xuta xi Simón 'mi xi tsa'exako tjiuxin.

10

Pedro fikun xuta xi Cornelio 'mi

1 Ña naxinanda Cesarea tsik'ejña jngu xuta xi Cornelio 'mi, jngu xi ngakure jngu stin
chasoldadu xi Chasoldadu Italiano 'mi. 2 Kui 'ba ko ngatsi'i xi tjindu ndaba tsimején
'ba bekun Na'enchana, 'ba tsjare xuta nimą mé= xi machjenre, 'ba ngantsjai fako
Na'enchana. 3 Jngu nixtjin, chubą ján nga kuangixun, Cornelio kuatsejenre jngu ankjere
Na'enchana ngaya nijñare. 'Ba tsabe tsejen tsejen nga ankjebiu ja'as'en ña tijña. 'Ba
kitsure:

—¡Ji Cornelio!

4 —¿Mé= xi mejénri na'en? —kitsu Cornelio nga tikutsejen'a 'ba titsakjun koni.

—Na'enchana tjijintakunre nga chukue 'ba tsja mare ngat'are mé= xi teñe'en nga
teba'e_ri xuta nimą mé= xi machjenre —kitsu ankjebiu—. 5 Tikasen tsu'ba jó ján xuta
naxinanda Jope tuxi kuikja'ani jngu xuta xi Simón 'mi xi 'ba nde 'yaxkunre joni Pedro.
6 Kui xi tijña ndaba Simón xi tsa'exako tjiuxin, xuta xi tiña ngandai ndachikun kjijña
ni'yare.

7 Kionga je kiji ankje xi jako, Cornelio kinchjare jó chu'ndare xi tsa'exa ndaba 'ba
kiskja'ajin ngajinre chasoldadure xi ngantsjai batesinre jngu xi tsimején Na'enchana.
8 'Ba jaskan nga je ye'ere nijmi ngayéje mé xi kuán, kitsikasen naxinanda Jope.

9 Nga kuanyujun, yejerañu nchjabiu je echu tiña naxinando, Pedro tsijin ngasun
nk'are ni'yo tuxi kjuakoni Na'enchana. 'Baru tsa nyusen ya'a, 10 'ñu kuabojore 'ba
mejénre skine niñu. Tunga yejerañu tis'endare xi chine, kis'ere jngu chini. 11 Tsabe nga
tju'i ngank'aa, 'ba nga ndejen 'nda t'anangiu jngu tsajmi xi matsejen joni jngu najñu
tjibe xi je xi tji'ñu nga ñujun tje'enre. 12 Tjinduya ngayare najñubiu ngayéje kuya tjiuba xi
'betsuma ko xi 'befe yojore t'anangiu ko tjiunise xi tutjen ngank'aa. 13 'Ba Pedro kjint'ere
jngu jnda xi kitsure:

—Ji Pedro, tisetjen. Tik'en tjiubabiu 'ba chine.

14 —Junjun Na'en —kitsu Pedro—. Nisañajanni kjinią tsajmi xi jndi, xi bi tsje ngixkun
Na'enchana.

15 —Xi Na'enchana je kitsitsje, bi jndi 'miri ji —kitsu nganire jndo.

16 Ján ndiya 'ba kuán, 'ba jaskan najñubiu kitjube ngani ngank'aa. 17 Kionga Pedro
titsikja'etsjen mé= xi tsunire xi kuatsejenre, ndekuini chubabiu nchja xi kitsikasen
Cornelio tsikinyaxtiu xuntja ni'yo nga inyamangisjai ndaba Simón. 18 'Ñu kinchja
nga tsiningiya tsa kio tijña Simón xi 'ba nde Pedro 'mi. 19 'Ba yejerañu Pedro tojo
titsikja'etsjen ngisa ngat'are xi kuatsejenre, Isennixtjintsjere Na'enchana kitsure:

—Chutsejen. Ján nchja inyamangisjairi. 20 Tisetjen 'ba t'etukajen. Bi nitajai takuin 'ba
t'ikue, ngat'a an kitsikasiąn nchjabiu.

21 'Ba kio Pedro 'etukajen nga ja'ekjako nchjabiu.

—An= ña, na'en, xi teminyisjo. ¿Mé= xa ja'eñu? —kitsure.

22 —Cornelio, xi ngakure chasoldadu, kitsikasenni —kitsu nchjabiu—. Kui xi jngu xuta
xi kixi 'ba xi bekun Na'enchana, 'ba ngatsi'i xuta judío nda nchja ngat'are. Kui xi jngu
ankjere Na'enchana kitsure nga tjinnere nga ji k'uinchin ndaba, 'ba nga tjinnere kuasen
ñojon mé= xi k'uin_ri.

23 'Ba 'batsa'en Pedro kitsikja'as'en nchjabiu, 'ba kio tsik'endu kui nistjenbiu. Nga
kuanyujun, Pedro kiko nchjabiu, 'ba nde kiko yak'a xi makjainre ngat'a tse'e Na'enna
Jesús xi tjindu Jope. 24 'Ba nga kuanyujun echu naxinanda Cesarea, kioña Cornelio ñatjen

inyakuyare ko xinkjin 'ba ko xuta xi nda ya'a xi kitsikjint'e. 25 Kionga Pedro je tifa'as'en
ni'yabiu, Cornelio ja'etsite'ndare 'ba tsakasenkunch'int'are nga kitsichjire. 26 Tunga
Pedro kitsikisetjen.
—Tisen ndiji —kitsure—, ngat'a an jngu= ña xuta joni ji.
27 'Ba tifako nga ja'as'en ni'yo 'ba tsabe nga nkjin xuta kuañajan kio. 28 'Ba 'batsa'en
kitsure:
—Jun 'yañu nga kjuatexumare xuta judío bi tsja'ndere tsa jngu xuta judío kuañajanko
xuta xi bi judío asa kjua'as'en ndaba. Tunga Na'enchana je yakuna nga tu'yá kuan
xin_ra jndi asa bi tsje ngixkun Kui. 29 Kui kjuañu kionga kjinukjuana, bi kitsitajaa
takuaan nga jendiba. 'Bamani, 'ba t'innuu, ¿ánñu an kjinukjuaninuu? —kitsu Pedro.
30 'Ba Cornelio kitsu:
—Kuañujun nixtjin tjinre, kionga tefakua Na'enchana nga'e ni'yana, nga chubaja án nga
kuangixun. 'Ba tukjia'a ja'ekasen ngixkuaan jngu xuta xi yaja jngu najñu xi 'na kji'i.
31 Kui xi kitsuna: "Cornelio, Na'enchana tjijintakunre nga chukue 'ba tsja mare ngat'are
mé= xi teñe'en nga teba'e_ri xuta nima mé= xi machjenre. 32 'Ba tikasen tsu'ba jó án xuta
naxinanda Jope tuxi kuikja'ani jngu xuta xi Simón 'mi xi 'ba nde 'yaxkunre joni Pedro.
Kui xi tijña ndaba Simón xi tsa'exako tjiuxin, xuta xi tiña ngandai ndachikun kjijña
ni'yare." 33 'Ba 'batsa'en kitsikasenfañaa nga kuekinyisjairi, 'ba ji kjiña'an=ni kjuanda
nga jendibai. Kui kjuañu nganda'e tetsubani ngatsi'i nga'e ngixkun Na'enchana, 'ba
mejénni kuaseñejeen ngayéje xi Na'enchana je 'exari nga sji —kitsu Cornelio.

Pedro kitsuya enre Na'enchana ndaba Cornelio

34 'Ba Pedro kitsu nga kinchja:
—Nganda'e timankjinna nga kjuakixi nga Na'enchana bi kabi tsa'en ngajinre xuta.
35 Tusa kjebetjo nitu'ya xuta naxinanda xi tjin ngasun'ndebi xi tsakjunke 'ba xi kixi
tsa'en ngixkun.
36 'Na'enchana kitsikasenre en xuta xi Israel tse'e nga kitsikja'axtiuya en nda xi tsja
kjuaxiu ngat'are Jesucristo. Jesucristo, kui= xi Naire ngatsi'i xuta. 37 Jun 'yañu mé
xi kuán jo kji'i nangi Judea, xi 'etuts'innire nangi Galilea jaskan kjuasatenda xi Juan
ye'e nijmi. 38 'Ba 'yañu jótsa'en Na'enchana kitsjare kjua'ñu Jesús xi Nazaret tse'e 'ba
kitsikasen Isennixtjintsjere nga ja'etse ngajinre. Kui xi tsak'ajme nga tsa'en mé= xi nda
'ba tsinda ngatsi'i xi tjindujinre isennixtjin xi bi nda. Ngat'a Na'enchana tijñako kui.
39 'Ba jin tuxkuin fani kji'yani ngayéje xi kitsa'en Jesús nangi Judea ko naxinanda
Jerusalén. Kui xi kjinik'en nga kis'et'a kru. 40 Tunga Na'enchana kitsikja'aya nganire xi
majánni nixtjin 'ba kitsa'en nga kuatsejen nganini. 41 Bi ngayéje naxinando kuatsejenre,
tu jin sani xi Na'enchana ja'ajin titjunni nga kuáin testigo. Jin kichinekue 'ba kji'yukue
kionga je ja'aya nganire. 42 'Ba 'exani nga k'ue_ri nijmi xuta naxinando 'ba kjuinikixiyee
nga Na'enchana kitsja xare Jesús nga kui= xi sa'enre kjua xuta xi tjindukun 'ba xi je
jesun. 43 Ngatsi'i nchja chinga profeta kitsikixiya ngat'a tse'e Jesús 'ba kitsu nga ngat'are
ja'enre Jesús kuachat'are jere ngatsi'i xuta xi makjainre ngat'are kui.

Xuta xi bi judío kisakure Isennixtjintsjere Na'enchana

44 Kionga tojo tinchja ngisa Pedro, Isennixtjintsjere Na'enchana jendibajennere
ngatsi'i xuta xi inyaminya ñojon ion. 45 'Ba nchja judío xi makjainre xi tjenko Pedro
tu tsikinyajma kionga tsabe nga xuta xi bi judío 'ba nde kisakure Isennixtjintsje xi tsja
Na'enchana. 46 Ngat'a kjint'e nga xuta xi kio= tjin kinchja kja'e kuanga en nga kitsichjire
Na'enchana. 'Ba 'batsa'en Pedro tsiningiyare 47 nga kitsu:
—¿A tjin xi 'bechja'nde nga satenda xutabi, xi je kisakure Isennixtjintsjere Na'enna
joni ña?
48 'Ba Pedro 'exa nga ko ja'enre Jesucristo satenda xutabiu. 'Ba jaskan kis'ets'are Pedro
nga k'uejña jó ján nixtjin kio.

11

Pedro be'ere nijmi xuta xi fi ningure Jerusalén me xi kuán ndaba Cornelio

1 'Ba nchja chinga apóstol 'ba ko yak'a xuta xi makjainre ngat'a tse'e Na'enna Jesús xi tjindu nangi Judea kjint'e nga xuta xi bi judío 'ba nde kuakjainre ngat'a tse'e enre
Na'enchana. 2 'Ba kionga Pedro ja'e ngani naxinanda Jerusalén, nchja xi 'ñu makjainre
ngat'are circuncisión josiko.
3 —¡Ji tsitjas'en=ni ndaba 'ba tsechiko=ni nchja xi bi kjiña'an circuncidar! —kitsure.
4 'Ba 'batsa'en Pedro 'etuts'inre nga tsjafani tsa'en ye'ere nijmi ngayéje xi kuán.
5 —An= tejñaą nangi Jope —kitsu—, 'ba kionga tefakuą Na'enchana, kis'eną joni jngu
chini. Tsa'bią jngu tsajmi xi matsejen joni jngu najñu tjibe xi je xi tji'ñu nga ñujun
tje'enre. Ndejen 'nda ngank'aa 'ba ja'e 'nda ña tejñaą. 6 'Ba kionga nda kiskutsejen'a xi
tjin ngaya, tsa'bią tjiuba xi 'betsuma, tjiuba ts'en, tjiuba xi 'befe yojore t'anangiu 'ba ko
tjiunise xi tutjen ngank'aa. 7 'Ba kjint'ią jngu jnda xi kitsunąː “Ji Pedro, tisetjen. Tik'en
tjiubabiu 'ba chine.” 8 'Ba kixiąn: “Junjun, Na'en. Nisañajanni kjinią tsajmi xi jndi, xi
bi tsje ngixkun Na'enchana.” 9 'Ba 'batsa'en jnda xi jendibani ngank'aa jako nganinąxi
majóni ndiya. “Xi Na'enchana je kitsitsje, bi jndi 'miri ji”, kitsunąː. 10 'Ba ján ndiya 'ba
kuán, 'ba kiongayéje tsajmibiu kitjube ngani ngank'aa.
11 ’'Ba ndekuini chubabiu ján nchja xi kjinikasenkunnąxi jendibani naxinanda
Cesarea echu ni'ya ña tejñaą. 12 'Ba Isennixtjintsjere Na'enchana kitsunąnga bi sitajaą
takuaąn nga kjuikuą nchjabiu. 'Ba nde kikonąngajon nts'ia kibi, 'ba tsitjas'eęn ndaba
kui xutabiu. 13 'Ba kio ye'enį nijmi jótsa'en tsabe ngaya ndaba jngu ankje xi sejña nduju
'ba xi kitsure: “Tikasen jó ján xuta naxinanda Jope tuxi kuikja'ani jngu xuta xi Simón 'mi
xi 'ba nde 'yaxkunre joni Pedro. 14 Kui xi kjuakori en xi sik'angiri ji ko ngatsi'i xi tjindu
ngaya ni'yari.”
15 ’'Ba kionga 'etuts'in_rąnga kinchjaą, Isennixtjintsjere Na'enchana jendibajennere
xutabiu 'ba fa tsa'en jotsa'en jendibajenne titjunna ña. 16 'Ba 'batsa'en ja'etsjennąmé=
xi ja'ba je kitsuna Na'enna Jesús: “Juan yatenda ko nanda, tunga jun sątendo ko Isennix-
tjintsjere Na'enchana.” 17 'Bamani, tsa Na'enchana titsjare xutabiu ndekuini xi kitsjana
ña xi makjainna ngat'a tse'e Na'enna Jesucristo, ¿'yá= niñą an tsa k'uechja'nde_ra
Na'enchana?
18 Kionga nchjabiu kjint'e en xi kitsu Pedro, bi nde josini. Tusa 'ñu kitsichjire
Na'enchana.
—A 'ba=nde kitsja'ndere Na'enchana nga xuta xi bi tse'e Israel k'uendu jere 'ba kjua'e
ngani ngixkun, tuxi sąkunire kjuabenichun xi bi fet'a —kitsu.

Nikja'axtiuya enre Na'enchana naxinanda Antioquía

19 'Ba 'batsa'en xuta xi makjainre ngat'a tse'e Jesús xi kitsojosun nga kjitsjenngicha
jaskan nga kjinik'en Esteban, tjin xi echu ka'nda nangi Fenicia ko isla xi Chipre 'mi 'ba ko
naxinanda Antioquía. Tu xuta judío sani kitsikja'axtiuyare enre Na'enchana. 20 Tunga
kis'e ngajinre nchjabiu yak'a xi Chipre tse'e 'ba xi Cirene tse'e xi echu ña Antioquía
'ba ka'nda xuta xi bi judío kitsikja'axtiuyare en ndare Na'enna Jesús. 21 Kjua'ñure
Na'enchana tsakaseko, 'ba nkjin kuán xi kuakjainre ngat'a tse'e Na'enna 'ba ja'atjo.
22 'Ba kionga xuta xi fi ningu Jerusalén kjint'e mé xi kuán, kitsikasen Bernabé
naxinanda Antioquía. 23 'Ba kionga Bernabé echu kio, tsabe jótsa'en Na'enchana
titsichikunta'en xuta xi kio tjindu 'ba tsja kuánre. 'Ba jakoya ngatsi'i nga ko ngayéje
inimare janda kixi nga titjenngi Na'enchana. 24 Ngat'a Bernabé, jngu xuta xi nda
inimare, xi kitse Isennixtjintsjere Na'enchana ngajinre 'ba xi 'ñu makjainre ngat'a tse'e
Na'enna. 'Ba 'ñu nkjin ngisa xuta kuakjainre ngat'a tse'e Na'enna Jesús.
25 Jaskan kibi, Bernabé kiji naxinanda Tarso nga kikangisjai Saulo. 26 'Ba kionga
kuasjaire, ja'eko naxinanda Antioquía. 'Ba jngu nu fa tsik'endujinre xuta xi makjainre

ngat'a tse'e Na'enna Jesucristo, 'ba 'ñu nkjin xuta yakuyare. 'Ba xuta xi makjainre ngat'a tse'e Jesús xi kis'e naxinanda Antioquía, kui= xi titjun kik'inre cristiano.

27 Kui nixtjinbiu yak'a nchja chinga profeta 'etjuni naxinanda Jerusalén nga kiji naxinanda Antioquía. 28 Jngu xi Agabo 'mi, xi Isennixtjintsjere Na'enchana kitsikinchja nga tsakasen nduju 'ba kitsuya nga jngu kjindia s'e̱ jo kji'i ngasun'ndio. 'Ba jaskan 'ba kuán, kionga tjinre xa xuta titjun Claudio. 29 'Ba 'batsa'en xuta xi makjainre ngat'a tse'e Jesús xi tjindu naxinanda Antioquía 'endako xinkjin nga sja nga jngu jngu mé= xi tjinre jotsa'en bere kakun, tuxi kuasekoni nts'e ngat'are kjuamakjain xi tjinre xi tjindu nangi Judea. 30 'Ba 'ba kitsa'en 'ba kitsikasen Bernabé ko Saulo tuxi kuekonire ton chje nchja chingare xuta xi fi ningu Jerusalén.

12

Pedro 'betju nduya

1 Kui nixtjinbiu rey Herodes 'etuts'inre nga kitsjengike yak'a xuta xi makjainre ngat'a tse'e Na'enna Jesucristo. 2 'Ba 'exa nga ko kicha kjuinik'enni Santiago xi nts'e Juan. 3 'Ba kionga tsabe nga nchja judío kuatsjare mé= xi kitsa'en, 'ba nde 'exa nga kjuinduba Pedro. 'Ba ngajinre s'i pascua nga 'bi kuán, nixtjin nga chine niñuxtila xi tsajainre na'yu san. 4 Kionga je kitsuba Pedro, Herodes kiskanis'en nduya 'ba ñujun ka'a chasoldadu xi ñujun ñujun kitsik'endu'nda. Ngat'a Herodes kuamejénre nga sa'enre kjua Pedro ngixkun xuta naximando, kionga kjua'a s'iu. 5 Kui kjua nda kjinikuendani Pedro nga kjiya nduya, tunga xuta xi makjainre ngat'a tse'e Jesús 'ñu tsi'are Na'enchana ngat'are kui.

6 'Ba mé xi kuán nistjen kionga ja'e nixtjin nga Herodes mejénre sa'enre kjua Pedro ngixkun xuta naxinando tsakaiñu, Pedro tikijñafe nga kjijña ngamasenre jó chasoldadu 'ba jó na'ñu kicha tjit'a'ñut'anire 'ba kja'e chasoldadu xi inya'nda ngantja nduyo. 7 Tukjia'a jngu ankjere Na'enchana kuatsejen kio 'ba tsa'naya nduyo, 'ba tje'enre Pedro kitsiko nga kitsikja'are.

—Tisetjen fani —kitsure.

'Ba na'ñu kicha xi tji'ñukja ntsja Pedro tsixu.

8 —T'ekjandai tjiuxinjnderi 'ba tjaye jnderi —kitsure ankje, 'ba Pedro 'ba kitsa'en.

'Ba kio kitsu ngisare:

—Cheje tjiutsanga chajari 'ba ndetjenngina.

9 'Ba kio Pedro 'etjutjenngi ankje ninga bi be tsa kjuakixi asa bi kjuakixi mé= xi ankje titsa'en. Joni tsa chini tiba'ere kuánre. 10 Ja'a ña tjindu chasoldadu xi titjun inya'nda kio, 'ba jaskan xi majóni. 'Ba kio echu xuntja kicha xi 'betjuni ndiya xi fi ngajin naxinando. Tsix'a tajngu xuntjabiu, 'ba kionga je 'etju, kijiya jngu ndiya 'ba tukjia'a kichaja ankje nga tsakasent'axinre Pedro.

11 'Ba 'batsa'en Pedro kuankjinre, joni tsa ja'a nganire 'ba kitsure yojore:

—Je kuankjinna̱ nga kjuakixi nini nga Na'enchana kitsikasen ankjere. Je kitsik'ejñandaina̱ ngaya ntsja Herodes 'ba ko ngayéje xi xuta naxinanda judío mejénre sikona̱.

12 'Ba nga kuankjinre mé xi kuán, Pedro kiji ndaba María, nare Juan xi 'ba nde Marcos 'mi, 'ña nkjin xuta kuañajan nga inyafako Na'enchana. 13 'Ba nga Pedro echu kio, kitsikjanet'a xuntjare xjo xi tichjandaini ni'yo, 'ba jngu ki'ndi chjun xi Rode 'mi 'etju nga kikutsejen 'yá= ñu. 14 'Ba kionga ki'ndi chjunbiu kjint'e jndare Pedro, 'ñu kuatsjare 'ba nga'ndere nga skje'i xuntjo, tusa tsangatsanga nga kike'ere nijmi xuta xi yak'a nga Pedro sejñaxtiu xuntjo.

15 —A ska=ri —kik'inre.

Tunga ki'ndi chjunbiu tojo 'ba= kitsu nga kjuakixi=.

—'Ba ku̱an tsa ankjere kui —kitsu nchjabiu.

16 Yejerañu Pedro janda titsikjanet'a xuntjo. 'Ba tuchan nchjabiu kiskje'i xuntjo 'ba
nga tsabe nga Pedro, 'ñu kitsakjun. 17 Tunga Pedro kiskjenitjen ntsja, tuxi xiu k'uenduni
nchjabiu. 'Ba kio ye'ere nijmi jótsa'en Na'enchana ts'axje ngaya nduyo.
—T'e_ru nijmi Santiago 'ba ko nts'ia xi yak'a mé xi kuán —kitsu Pedro 'ba jaskan 'etju
nga xin kiji.
18 'Ba kionga je kis'e isen, chasoldadu niki 'ñu= kis'ejñujinre, ngat'a bi be mé xi kuánre
Pedro. 19 'Ba kio Herodes 'exa nga kuinyisjai, 'ba kionga bi kuasjaire, kitsa'enre kjua
chasoldadu xi inya'nda nduyo 'ba 'exa nga kjinik'en. Jaskan kibi, Herodes 'etjuni nangi
Judea nga kik'ejña naxinanda Cesarea.

Jotsa'en k'en Herodes

20 Herodes stike xuta xi naxinanda Tiro tse'e 'ba ko xuta xi naxinanda Sidón tse'e. Kui
kjuañu xutabiu jngu kitsa'enni yojore nga ja'ekun Herodes. Titjun chinga Blasto nda
tsaka'a, jngu xi xa nk'a tjinre ngajinre nchja xi tsa'exat'are Herodes. 'Ba ngat'are Blasto
tsi'are nixtjin nga kụan kjuako rey Herodes, tuxi skui'anire kjuaxiu, ngat'a naxinanda
xi tse'e nchjabiu batse xi chine xi tjin nangire Herodes.
21 'Ba meni Herodes 'ejña nixtjin nga kjuako nijmi nchjabiu. 'Ba kionga ja'e kui
nixtjinbiu, tsakaja najñu tse'e s'i, tsik'ejña nga'nde ña batexuma 'ba kinchja. 22 'Ba
'batsa'en xutankjiun tsé kiski'ndaya:
—Bi jngu xuta xi tinchja, tusa jngu na'en —kitsu.
23 'Ba ndekuini chubabiu, jngu ankjere Na'enchana kitsja chi'inre Herodes, tu
ngat'are nga bi kitsikixiya nga Na'enchana xi tjinre kjuaje. 'Ba tjiuyaja kiskine ngaya
ngats'a, 'ba k'en.
24 Tunga kinduju enre Na'enchana 'ba kjinikja'axtiuya ngayéje nga'nde. 25 'Ba
ngat'are Bernabé ko Saulo, kionga je jet'a xa xi kitsa'ere ngat'are naxinanda Jerusalén,
jendiba ngani nga jendeko Juan xi 'ba nde Marcos 'mi.

13

Bernabé ko Saulo 'betuts'inre xare

1 Ngajinre xuta xi makjainre ngat'a tse'e Na'enna Jesús xi tjindu naxinanda Antioquía
kis'e nchja chinga profeta ko chamaestru: Bernabé, Simón xi 'ba nde Xuta xi Jma 'mi,
Lucio xi Cirene tse'e, ko Manaén xi ñatjen kuacha ko Herodes xi yatexuma nangi Galilea,
'ba ko Saulo. 2 Jngu nixtjin, yejerañu kuañajan nga inyatsichjire Na'enchana 'ba nga
tjindu kjindia, kio Isennixtjintsjere Na'enchana kitsure:
—Tikinyat'axinnu Bernabé 'ba ko Saulo tuxi sa'enni xa xi sja_rạ.
3 'Ba 'batsa'en, jaskan nga jako ngisa Na'enchana 'ba tsik'endu kjindia, xuta xi
makjainre ngat'a tse'e Jesús yanere ntsja Bernabé 'ba ko Saulo 'ba kitsikixant'a.

Bernabé 'ba ko Saulo echu isla xi Chipre 'mi

4 'Ba 'batsa'en nchjabiu kjinikasen ngat'are Isennixtjintsjere Na'enchana 'ba kiji
naxinanda Seleucia. 'Ba ja'as'en jngu barku xi kiko isla xi Chipre 'mi. 5 'Ba kionga echu
naxinanda Salamina, kitsikja'axtiuya enre Na'enchana ni'ya sinagogare xuta judío xi
kio tjindu. 'Ba nde tjenko Juan ngayeje nga tibaseko.
6 'Ba jaskan ja'axtiu ngayéje isla xi Chipre 'mi 'ba echu naxinanda Pafos. 'Ba kio
kisatejin jngu xuta judío xi chatje'e kuán xi Barjesús 'mi. Kui xi jngu profeta kitsure
yojore. 7 'Ba Barjesús tjenko xuta titjunre nangi Chipre, xi jngu xuta nkjikakun xi
Sergio Paulo 'mi. 'Ba kio xuta titjunbiu kinchjare Bernabé 'ba ko Saulo, ngat'a mejénre
kuasen ñojon enre Na'enchana. 8 Tunga kui chatje'ebiu, xi Elimas 'mi nga en griego,
kui xi kuastike Bernabé 'ba ko Saulo. 'Ba kuamejénre nga 'echja'ndere nga xuta titjun
kụakjainre ngat'a tse'e Na'enna Jesús. 9 'Ba Isennixtjintsjere Na'enchana kitse ngajinre
Saulo xi 'ba nde Pablo 'mi, 'ba kui kiskutsejen'a chatje'ebiu 10 nga kitsure:

—¡Ji xi ch'onacha_ri xuta 'ba xi 'ñu ch'okuin! ¡Ji xi ki'ndire chanayi kuáin ngat'a 'ba teñe'en joni kui! ¡Ji xi stiche mé= xi tsje ngixkun Na'enchana! ¿A bi k'uejñe nga sitsitin ndiya kixire Na'enchana? 11 'Ba nganda'e kjua'ñure Na'enchana sikja'ari kjuanima. Kueni ka= ni 'ba chuba nixtjin bi nde xiani tsu'biu —kitsure.

'Ba tukjuan chatje'ebiu bi nde kuatsejennire 'ba kuajñure. Kitsiku'beya nga tsangisjai jngu xuta xi kuafengi. 12 'Ba kionga xuta titjun tsabe mé xi kuán, kuakjainre ngat'a tse'e Na'enna Jesús, ngat'a kuakunre kionga kjint'e mé= xi yakuya nchja chinga apóstol ngat'are Na'enchana.

Pablo tsikja'axtiuya enre Na'enchana nga'nde xi Pisidia 'mi

13 'Ba kio Pablo 'ba ko nchja xi tjenko ja'as'en jngu barku. 'Etjuni naxinanda Pafos 'ba echu naxinanda Perge xi tijñajinre nangi Panfilia. 'Ba Juan kio kitsik'endu 'ba kui jendiba ngani naxinanda Jerusalén. 14 Tunga Pablo ko nchja xi yak'a 'etjuni Perge 'ba kiji Antioquía, nga'nde xi tijñajinre nangi Pisidia. Nga nixtjin nga xutu ja'as'en ni'ya sinagoga xi kio tikijña 'ba tsik'endu. 15 'Ba kionga je kis'exkiya xujun kjuatexumo ko xujunre nchja chinga profeta, nchja ngakure xuta ni'ya sinagoga kitsikjint'e:

—Jun nts'e xian —kitsure—, tsa tjinnu mé= en xi sja nga'ñure xuta, 'ba t'in_ru nganda'e.

16 'Ba 'batsa'en Pablo tsisetjen 'ba kiskjenitjen ntsja tuxi kuasen ñojonnire xuta.

—Jun nchja xi Israel tse'e ko xi bi tse'e Israel xi 'yakun Na'enchana, tasen ñojon —kitsu—. 17 Na'enre xuta naxinanda Israel kiskja'ajin xuta chingana 'ba jngu naxinanda je kitsa'en, kionga tjindu ngisa nangi Egipto, ña tu tsik'endut'a. Jaskan ko kjua'ñure ts'axje xuta chingana xi tjindu nangibiu 18 'ba 'baru tsa yachan nu kichukjuakore nangi t'axin. 19 'Ba kionga kitsikje yatu naxinanda ya'e xi tjin nangi Canaán, kitsjare xuta chingana nangibiu tuxi kụatsẹ'ẹni. 20 'Ba ñujunru sientu masen nu ts'andayare.

'Jaskan kitsja xare nchja juez ka'nda nga echu nixtjinre xuta chinga profeta Samuel. 21 'Ba jaskan naxinandana tsi'a jngu rey xi kuatexumare, 'ba Na'enchana kitsjare Saúl, ki'ndire Cis xi ntjere Benjamín. Kui xi yatexuma yachan nu. 22 Jaskan Na'enchana ja'are xare Saúl 'ba kitsa'en nga David rey kuán. Ngat'are David= kitsuyakixi Na'enchana nga 'bi kitsu: "Je= kisakunạ David xi ki'ndire Isaí. Jngu xuta xi tsja mare inimanạ, xi sik'etjusun yeje jofatsa'en nga mejénnạ." 23 'Ba jngu xi ntjere David, kui xi Jesús, kui xi Na'enchana kitsikasen tuxi sik'angini xuta naxinanda Israel, jotsa'en ja'ba je kitsuyatitjun nixtjin kuatse jan.

24 'Kionga kje fa'ejín Jesús, Juan kitsikja'axtiuyare enbi ngatsi'i xuta xi Israel tse'e 'ba kitsure nga tjinnere nga sik'antjaiya kjuafa'etsjenre 'ba kjua'e ngani ngixkun Na'enchana 'ba satenda. 25 Tunga, kionga je tifikjet'a xare Juan, kitsu: "Xi tenikja'etsjion nga 'yá= ñạ, bi kui kuán xi jun tjimankjinnu. Tunga jaskanre an ndiba jngu xi ka'nda an bi bakinnạ nga skjendaạ na'ñu jndere."

26 'Jún nts'iạ xian, xi ntjere Abraham ko jun xi bi tse'e Israel xi 'yakun Na'enchana, ña= kjinikasenna enbi xi tsik'angina. 27 Ngat'a xuta naxinanda Jerusalén ko xutaxare bi kuankjinre 'yá= ni Jesús ninga bi kuankjinre mé= xi kua'indut'a xujunre nchja chinga profeta xi s'exkiya xki nixtjin nga xutu. 'Exa nga sik'en Jesús 'ba 'batsa'en kitsik'etjusun mé= xi kitsi'indu nchja chinga profeta. 28 Ninga tumé kuasjaire ngat'are Jesús nga kụan sik'en, tunga tsi'are Pilato nga ngatatsik'en.

29 'Ba nga je kitsik'etjusun nchjabiu ngayéje xi kua'indut'a enre Na'enchana ngat'are Jesús, ts'ajent'a kru 'ba kikanis'en tsju. 30 Tunga Na'enchana kitsikja'aya nganire ngajinre mik'en. 31 Nkjin nixtjin Jesús yakure yojore nchja xi 'etjukoni nangi Galilea 'ba kiko naxinanda Jerusalén. Nganda'e kui nchjabiu xi inyatsikixiya ngat'are Jesús ngajinre xuta naxinando.

32 'Ba jịn 'ba=nde tenikja'axtiuyeẹ kui en ndabi, xi tsu ngat'are tsajmi xi Na'enchana kitsuyatitjunre xuta chingana nga sjare. 33 Kui tsajmibiu xi Na'enchana je kitsik'etjusun

ngat'a tsajan xi ntjere xuta chingana kuán, kionga kitsikja'aya nganire Jesús ngajinre mik'en. Jotsa'en kua'indut'a salmo xi majóni: “Ji= ni xi Ki'ndiną. Nganda'e tsjarą kjuabenichun.” 34 'Ba ja'ba je kitsja enre nga kitsikja'aya nganire ngajinre mik'en tuxi bi nde kjue'nduni yojore, ngat'a 'bi kitsu: “Sja_nuų kjuanichikinta'en xi kjuakixi, xi kixinya titjun_rą David.”

35 ’Kui kjuañu 'ba nde tsa'en kua'indut'ani kja'e salmo: “Bi kua'e'nde nga kjue'ndu yojore Xuta tsjeri.” 36 Ngat'a kjuakixi= nga David, nixtjin nga tsik'ejñakun, kitsa'exát'are Na'enchana. 'Ba kitsa'en mé= xi mejénre Na'enchana. Jaskan k'en 'ba kis'eyanijint'are xichare 'ba je'ndu yojore. 37 Tunga bi je'ndu yojore xuta xi Na'enchana kitsikja'aya nganire ngajinre mik'en.

38 ’'Bamani, jun nts'ią ngatja'yo nga tu ngat'a tse'e Jesús= kųachat'anu jenu. 'Ba enbi xi nikja'axtiuyanu nganda'e. 39 Kjuatexumare Moisés bi kuán kitsindainu jenu ngixkun Na'enchana. Tunga Jesús kui xi tsindaire jere ngatsi'i xuta xi makjainre ngat'are kui. 40 Kui kjuañu chunni_ru yojonu tuxi bi jun ngatjendibaneñu mé= xi kitsi'indu nchja chinga profeta:

41 Chutsijon, jun xi 'yaton,
'ba ngatamakunnu 'ba ngatabeyo.
Ngat'a an tetsa'aą̈n jngu tsajmi nixtjin nga tetsuba ngiso,
jngu tsajmi xi bi kųakjainnu,
ninga tsa tjin xi kuetsuyanu.

42 'Ba kionga Pablo ko Bernabé 'etjuni ni'ya sinagoga, xuta sinagoga 'ets'are nga sikja'axtiuya ngisare enbi nixtjin xutu xi ndiba ngani. 43 'Ba kionga xuta je 'etjuni ni'ya sinagoga, nkjin xi judío 'ba ko xi judío kitsa'en yojore xi bekun Na'enchana kitjenngi Pablo ko Bernabé. Ngojó jakoya xutabiu 'ba 'enere nga ngata'bejin kakunntsjai kjuandare Na'enchana.

44 'Ba nga xutu ngani, mejenru ngatsi'i naxinando kuañajan ngani, tuxi kuasen ñojonnire enre Na'enchana. 45 Tunga kionga nchja judío tsabe xutankjiun, 'ñu kuachini 'ba kja'e kitsu ngat'are mé= xi Pablo tibe'e nijmi 'ba ch'o kitsure.

46 'Ba 'batsa'en Pablo ko Bernabé ko 'ñu tse kjua'ñukakun kinchja ngisa:

—Machjen='in nga jun titjun kjua'axtiuyanu enre Na'enchana —kitsure—. Tunga jun bi techjubetjo ion 'ba 'batsa'en tebakutsejenñu nga bi bakinnu kjuabenichun xi bi fet'a. Kui kjuañu tusa xuta xi bi tse'e Israel kuangichunnią̈ nganda'e. 47 Ngat'a Na'enchana 'bi= kitsuni nga 'exanį̈:

Ji jo=ni jngu ndi'i
xi tsitsejenre naxinanda xi tjin ngasun'ndio,
tuxi k'uikoni_ri en xi sik'angi xuta
ka'nda ña fet'a ngasun'ndio.

48 Kionga xuta xi bi judío kjint'e enbi, kuatsjare 'ba kitsu nga enre Na'enchana tjinre kjuaje. 'Ba ngatsi'i xi Na'enchana je kiskja'ajin nga s'ę̱re kjuabenichun xi bi fet'a kuakjainre ngat'a tse'e.

49 'Ba kinduju enre Na'enchana nga kjinikja'axtiuya ngayéje nga'nde xi tjin nangibiu. 50 Tunga nchja judío inya'a yanchjin xi bekun Na'enchana 'ba xi nda 'yaxkunre, 'ba nde inya'a ngakure naxinando nga kitsikjanre. 'Ba 'etuts'inre nga kitsjengike Pablo ko Bernabé 'ba ts'axje ngajin nangire. 51 'Ba 'batsa'en Pablo ko Bernabé 'etsujme chojore ndsaku tuxi yaku chuyani nga bi kui tjinre je, 'ba kiji naxinanda xi Ikonio 'mi. 52 'Ba xuta xi makjainre ngat'a tse'e Jesús, 'ñu kis'ere kjuatsja 'ba kitse Isennixtjintsjere Na'enchana ngajinre.

14

Pablo ko Bernabé tsikja'axtiuya enre Na'enchana naxinanda Ikonio

1 'Ba 'bi kuán naxinanda Ikonio, Pablo ko Bernabé ñatjen ja'as'en ni'ya sinagogare xuta
judío xi kio tjindu. Ngat'a ko kjua'ñukakun kitsikja'axtiuyare enre Na'enchana, kui kjua
'ñu nkjin xuta judío 'ba ko xi bi judío kuakjainnire ngat'a tse'e Na'enna Jesús. 2 Tunga
nchja judío xi bi makjainre ngat'a tse'e Jesús kitsikjanre xuta xi bi judío tuxi ch'otsa'en
kitsikja'etsjenni ngat'are nts'ia.
3 Nkjin nixtjin ts'andayare kio Pablo ko Bernabé 'ba ko kjua'ñukakun kinchja ngat'are
Na'enna Jesús. 'Ba Na'enchana yaku chuya nga kjuakixi= en xi inyanchja nchjabiu
ngat'are kjuandare, 'ba kitsjare kjua'ñu nga sa'en kjuakun 'ba ko chu̱ba̱ xi kuakuchuya
kjuajere Na'enchana. 4 Tunga naxinando tsakjanya. Tjin xi kuako xuta judío, 'ba tjin xi
kuako nchja chinga apóstol.
5 'Ba 'batsa'en nchja xi bi judío 'ba ko kui xi judío ngusun kuán xutaxare naxinando,
tuxi ch'o sikoni 'ba kue'enire ndiojo nchja chinga apóstol. 6 Tunga kionga nchja chinga
apóstol kjint'e kibiu, tsanga 'ba kiji Listra ko Derbe, naxinandare nangi Licaonia, 'ba ko
nga'nde xi tjindundai kio. 7 'Ba nde kio kitsikja'axtiuya en ndare Jesús.

Pablo ko Bernabé tsikja'axtiuya enre Na'enchana naxinanda Listra

8 Naxinanda Listra tsik'ejña jngu xuta xi bi ma fi ngat'a nı̱má ndsaku 'ndani nga kitsin.
9 Kui xi tsik'ejña nga yasen ñojon mé= xi Pablo titsu. 'Ba Pablo kiskutsejen'a xutabiu 'ba
tsabe nga makjainre nga ku̱anda. 10 'Ba 'batsa'en 'ñu kinchja:
—Tisenkixi —kitsure.
'Ba xutabiu jngu fani kiskjink'a nga tsakasen nduju 'ba tsak'ajme. 11 'Ba kionga xuta
naxinanda tsabe mé= xi kitsa'en Pablo, kiski'ndaya nga kinchja en tse'e Licaonia:
—Kui=bi na'en xi joni yojore xuta xi je 'etukajen ngajinna —kitsu.
12 Inyatsu nga Bernabé= na'en xi Zeus 'mi 'ba Pablo= na'en xi Hermes 'mi, ngat'a Pablo
xi tinchja. 13 'Ba xuta naxinando ko na'mi xi tsa'exat'are na'en Zeus kuamejénre nga
sjare chje nchja chinga apóstol 'ba ja'eko tjiundija ko naxu tji'bi 'nda ngantja naxinando,
ña tikijña ningure na'en Zeus.
14 Tunga kionga Bernabé ko Pablo tsabe mé= xi tjima, 'ejndajen najñure 'ba tu
mangatsanga kiji ngajinre xuta naxinando nga kiski'ndaya:
15 —Jun na'en —kitsure—, ¿ánñu 'bi teña'anñu? J̱in xuta= nii̱ xi 'ba nde kun joni jun.
Tenikja'axtiuyanii̱ enre Na'enchana ngajinnu tuxi k'uejñañu xi teño'on, xi nimé chjire,
'ba kjua'e ngañu ngixkun Na'enchana xi tijñakun. Kui xi kitsa'en ngank'aa, t'anangiu ko
ndachikun 'ba ko ngayéje xi kio tjin. 16 Nixtjin kuatse jan Na'enchana kitsja'ndere nga
jngu jngu naxinanda xi tjin ngasun'ndebi janda kuaje jo tsa'en mejénre. 17 Tunga ninga
'ba tsa'en, jandarani kitsjare xuta mé= xi nda, tuxi yaku chuyanire yojore. Ngat'a kui xi
tsikasenna tsi, 'ba tsjana chan xi nda, 'ba tsjana xi chine, 'ba tsitsejin inimana kjuatsja.
18 Ninga Pablo ko Bernabé 'ba kitsu, na'en kuánre nga 'echja'ndere xuta naximando
nga sjare chje.
19 'Ba kio nchja judío xi jendibani naxinanda Antioquía 'ba ko naxinanda Ikonio, kui xi
ja'etsitsa'en xuta naxinando. 'Ba ye'ere ndiojo Pablo, 'ba kionga je ye'ere ndiojo, kiskjefe
ka'nda ngubare naxinando, ngat'a kitsikja'etsjen nga je k'en. 20 Tunga kionga xuta xi
makjainre ngat'a tse'e Jesús kuañajanndaire Pablo, kui tsisetjen 'ba ja'as'en ngani ngajin
naxinandabiu. 'Ba nga kuanyujun, 'etjuni kio ko Bernabé 'ba kiji naxinanda xi Derbe
'mi.

Pablo ko Bernabé ja'e ngani naxinanda Antioquía

21 Kionga je kitsikja'axtiuya en ndare Jesús naxinanda Derbe ña 'ñu nkjin xuta
kuakjainre, Pablo ko Bernabé kiji ngani naxinanda Listra ko naxinanda Ikonio 'ba ko
naxinanda Antioquía. 22 'Ba kio kitsjare kjua'ñukakun xuta xi makjainre ngat'a tse'e Jesús
nga kixi kuinya ngixkun Na'enchana. 'Ba 'enere nga k'uetsubajin kakunntsjai ngayéje
xi makjainre. 'Ba 'batsa'en 'ba nde kitsure:

—Tjinnere nga tse kjuanima kuitjaxtia 'ba 'batsa'en kụan kuitjas'enña ña batexuma Na'enchana.
23 'Ba nde nga jngu jngu ningu xi tjin nga'ndebiu, Pablo ko Bernabé kitsja xare nchja chinga xi fi ningu. 'Ba kionga je jako Na'enchana ngat'are kui 'ba tsik'endu kjindiakoni, kitsik'endu nchja chingabiu ngaya ntsja Na'enchana, xi ja'ba je kuakjainre.
24 'Ba kionga 'etjuni kio, ja'axtiu nangi Pisidia 'ba ja'e ngani nangi Panfilia. 25 'Ba kionga je kitsikja'axtiuya enre Na'enchana naxinanda Perge, kiji naxinanda Atalia.
26 'Ba kio ja'as'en jngu barku xi kiko naxinanda Antioquía, naxinanda xi tijñajinre nangi Siria, ña tjun Pablo ko Bernabé kjinike'nda ngaya ntsja Na'enchana, tuxi kui kuasekoni nga sik'etjusun xa xi tiba'ere, xi je kuajngu nganda'e.
27 'Ba kionga ja'e naxinanda Antioquía, 'eñajan xuta xi makjainre ngat'a tse'e Jesús 'ba ye'ere nijmi ngayéje xi Na'enchana kitsa'enko kui 'ba jótsa'en Na'enchana kitsja'ndere xuta xi bi judío nga kụan kụakjainre ngayeje. 28 'Ba Pablo ko Bernabé tsé tsik'enduko kio xuta xi makjainre ngat'a tse'e Jesús.

15

Nchja chinga apóstol ko nchja chingare ningu kuañajan

1 Kui nixtjinbiu yak'a nchja xi jendibani nangi Judea echu naxinanda Antioquía 'ba 'etuts'inre nga yakuyare xuta xi makjainre ngat'a tse'e Jesucristo nga kitsure:
—Tsa bi si'on circuncidar jotsa'en bakuya kjuachingare Moisés, bi kụan k'uangiu.
2 'Ba 'batsa'en jó ya kuán. 'Ba Pablo ko Bernabé 'ñu josiko nchjabiu. 'Ba 'batsa'en 'endako tsi'i xinkjin nga Pablo ko Bernabé ko yak'a nchja xi makjainre xi kio tse'e kuaje naxinanda Jerusalén kioña kjuako nijmi nchja chinga apóstol ko nchja chingare ningu ngat'are kjuabi. 3 'Ba kio nchja xi kjinikasen 'etju 'ba ja'a nangi Fenicia ko nangi Samaria nga inyabe'e nijmi jótsa'en xuta xi bi judío kitsik'antjaiya kjuafa'etsjenre 'ba kuakjainre ngat'a tse'e Na'enchana. 'Ba ngatsi'i xi makjainre kio 'ñu kuatsjare nga kjint'e enbi.
4 Kionga ja'e naxinanda Jerusalén, nchja chinga apóstol ko nchja chingare ningu 'ba ko ngatsi'i xi yak'a xi makjainre ngat'a tse'e Jesucristo kiskjebetjo, 'ba Pablo ko Bernabé ye'ere nijmi nchjabiu ngayéje mé= xi kitsa'en Na'enchana ko kui. 5 Tunga yak'a nchja fariseo xi ja'ba kuakjainre ngat'a tse'e Jesús tsisetjen 'ba kitsu:
—Nchja xi bi judío tjinnere nga si'an circuncidar 'ba tjinnere nga k'uin_ra nga ngatatsik'etjusun kjuatexumare Moisés.
6 'Ba 'batsa'en nchja chinga apóstol 'ba ko nchja chingare ningu kuañajan 'ba jako nijmi xinkjin ngat'are kjuabi. 7 Kionga je tsé joyanire ngat'are kibiu, Pedro tsisetjen.
—Jun nts'iạ xian —kitsure—, 'yañu nga je nda'eni Na'enchana ja'ajinnạ ngajinnu, tuxi sikja'axtiuyani_rạ en ndare Jesús xuta xi bi judío, tuxi kụakjainnire. 8 'Ba Na'enchana xi be inimare ngatsi'i yakutsejen nga 'ba nde kiskjebetjo xutabiu kionga kitsjare Isennixtjintsjere jotsa'en kitsjana ña. 9 Bi kabi kitsa'en Na'enchana ngajinre xutabiu 'ba ngajinna. Tusa 'ba nde kitsitsje inimare tu ngat'are nga kuakjainre.
10 "Bamani nganda'e, ¿ánñu techut'ayakoñu Na'enchana? ¿Ánñu mejénninu sika'anijinñu xuta xi makjainre ngat'a tse'e Jesús ch'a xi bi kichukjuakore xuta chingana 'ba ninga ña bi chukjuana nga ch'anijian? 11 Ngat'a makjainna nga tu ngat'are kjuandare Na'enna Jesús k'uangia, jotsa'en 'ba nde k'uangi xutabiu.
12 'Ba kio ngatsi'i xiu tsik'endu 'ba yasen ñojonre mé= xi kitsu Bernabé ko Pablo, jotsa'en Na'enchana kitsjare kjua'ñu nga kitsa'en kjuakun ko chụbạ xi yakutsejen kjuajere Na'enchana ngajinre xuta xi bi judío. 13 'Ba kionga je jet'are nga kinchja Bernabé ko Pablo, 'batsa'en Santiago kinchja:
—Jun ntsíạ, tasen ñojonnu —kitsu—. 14 Je ye'ena nijmi Simón jótsa'en Na'enchana 'etuts'inre nga ja'animare xuta xi bi tse'e Israel 'ba ja'ajin ngajinre xutabiu jngu

naxinanda xi 'ba nde tse'e kuan. 15 'Ba ndekuinire xi kitsu nchja chinga profeta, kioña
kua'indut'a:
16 Jaskan kibi kjua'e ngañaa,
'ba sinda ngañaa ndaba David xi je tsixuya,
'ba sindaxatse ngañaa mé= xi je jetsun,
'ba skjenitjen ngañaa,
17 tuxi xuta xi yak'a kuangisjaini Na'enchana
ñatjen ko ngatsi'i naxinanda xi bi judío,
xi je kinchja_ra nga tsa'an kuan.
18 'Ba 'ba kitsu Na'enchana xi 'ejñatsejen kibi 'ndani nganda'eñu.
19 'Kui kjua 'ba texinña nga bi k'uejña_ra kjuana'en xuta xi bi tse'e Israel xi makjainre
ngat'a tse'e Na'enna Jesucristo. 20 Tusa si'indu_ra xujun xi kuetsure nga bi ngatakjine
tsajmi xi kitsa'ere joni chje ngat'are na'en xi ntsja xuta kuandani 'ba nga bi ngatatsa'en
kjuachajngi, 'ba nga bi ngatakjine yojore tjiuba xi kjindusin, 'ba nga bi jin ngatakjine.
21 Ngat'a 'ndani nganda'eñu tjin xi tsikja'axtiuya kjuatexumare Moisés xki nga'nde, 'ba
tjin xi 'bexkiya kjuatexuma ngantsjai nga xutu ngaya ni'ya sinagoga.

Xujun xi kitsikasen xuta xi fi ningu Jerusalén

22 'Ba 'batsa'en nchja chinga apóstol ko nchja chingare ningu 'ba ko ngatsi'i xi yak'a
xi makjainre ngat'a tse'e Jesús joyare nga skja'ajin nchja xi sikasenko Pablo 'ba ko
Bernabé naxinanda Antioquía. 'Exare Judas xi 'ba nde Barsabás 'mi 'ba ko Silas, kui
nchjabiu xi ngaku ngajinre xuta xi makjainre ngat'a tse'e Jesús kio. 23 'Ba 'bi tsu xujun
xi kjinikasenko:

"Jin nchja chinga apóstol ko nchja chingare ningu tenikasen_ri kjuate'nda nts'e xi bi
judío xi tjindu naxinanda Antioquía ko nangi Siria 'ba ko nangi Cilicia. 24 Kjinu'yee nga
tjin yak'a nchja xi nga'e kijinii, xi echutsistinu 'ba 'ejñujinnu ngat'are mé= xi makjainnu.
Tunga bi jin kik'exa_ri nchjabiu. 25 Kui kjuañu, jotsa'en ngusun kuáin, nga kuamejénni
nga kik'exa_ri nchja xi tenikasenkue Bernabé ko Pablo xi nimejéen. 26 Kui xi bi nde
mafonire tsa kueya ngat'are ja'enre Na'enna Jesucristo. 27 'Ba 'bamani, tenikaseen
Judas 'ba ko Silas, kui xi ndekuini en kjuakonu nga kuetsuyanu jo tsu xujun. 28 Ngat'a
Isennixtjintsjere Na'enchana 'ba ko jin nda kuánni nga tu kui ch'abi xi sika'anijinri, xi
tjinnere nga sik'etjusun. 29 Bi nde xineñu tsajmi xi kitsa'ere joni chje ngat'are na'en
xi ntsja xuta kuandani, 'ba ninga jin, ninga yojore tjiuba xi kjindusin, 'ba bi si'on
kjuachajngi. Tsa k'uendut'axiun kibi, nda si'on. Te'ndanu ngatsi'u."

30 'Ba 'batsa'en nchja xi kis'exare kiji 'ba echu naxinanda Antioquía. Kio kitsikjint'e
ngatsi'i xi makjainre ngat'a tse'e Na'enna Jesús 'ba kitsingantsja xujun. 31 Kionga xi
makjainre ngat'a tse'e Na'enna Jesús 'exkiya xujun, kuatsjare ngat'are kjua'ñukakun xi
tiba'ere. 32 'Ba Judas ko Silas, kui xi 'ba nde nchja chinga profeta. Kui kjuañu jakoni nts'ia
nga kitsjare kjua'ñukakun 'ba tsakaseko nga kixi kuinya ngixkun Na'enchana. 33 Chuba
nixtjin ts'andayare kio, 'ba 'batsa'en nts'ia kitsikasenku nganire nchja xi kitsikasen nga
titjunre 'ba kitsure nga ngatas'ere kjuaxiu nga kitsikixant'a. 34 Tunga Silas kuamejénre
nga tsik'ejña kio. 35 'Ba Pablo ko Bernabé tsik'endu naxinanda Antioquía nga yakuya 'ba
kitsikja'axtiuya en ndare Na'enchana. 'Ba nkjin ngisa xi 'ba nde kitsa'en.

Pablo ko Bernabé kabi kuánre xinkjin

36 Kionga je ja'a jó ján nixtjin, Pablo kitsure Bernabé:

—Tanginchun ngaña nts'ia xi tjindu xki nga'nde ña tu kjinikja'axtiuya enre
Na'enchana, tuxi xiaña jótsa'en tjindu —kitsure.

37 Bernabé kuamejénre nga kueko Juan, xi 'ba nde Marcos 'mi, 38 tunga Pablo kitsu
nga bi nda tjin nga kueko xuta xi kitsik'endu nangi Panfilia 'ba nga bi kiko nduju xare.
39 Kabi kuánre xinkjin 'nda nga kitsintjit'a xinkjin. 'Ba Bernabé kiko Marcos 'ba ja'as'en

barku nga kiji isla xi Chipre 'mi. 40 Yejerañu Pablo kiskja'ajin Silas 'ba, jaskan nga
je kjinike'nda ngaya ntsja Na'enchana ngat'are nts'ia, 'etju. 41 'Ba ja'a nangi Siria ko
nangi Cilicia 'ba kitsjare kjua'ñukakun xuta xi makjainre ngat'a tse'e Na'enna Jesús xi
kio tjindu.

16

Timoteo fitjenngi Pablo

1 'Ba 'batsa'en Pablo echu naxinanda Derbe ko naxinanda Listra. 'Ba kio tsabexkun
jngu xuta xi makjainre ngat'a tse'e Jesucristo xi Timoteo 'mi. Nare Timoteo jngu chjun
judío xi makjainre ngat'a tse'e Na'enna Jesús, tunga na'enre jngu xuta griego. 2 'Ba nts'ia
xi tjindu naxinanda Listra ko naxinanda Ikonio nda nchja ngat'are Timoteo. 3 Pablo
kuamejénre nga Timoteo kueko 'ba titjun kitsa'en circuncidar, tuxi bi ch'o kuanire xuta
judío xi tjindu kui nga'ndebiu. Ngat'a ngatsi'i be= nga na'enre Timoteo jngu xuta griego
kuán.
4 'Ba xki nga'nde ña ja'a, kitsuyare xuta xi makjainre ngat'a tse'e Na'enna Jesús mé=
xi 'enda ko xinkjin nchja chinga apóstol ko nchja chingare ningu xi tjindu naxinanda
Jerusalén, tuxi sik'etjusunni. 5 'Bamani, xuta xi makjainre ngat'a tse'e Na'enna Jesu-
cristo 'ñu kuakjain ngisare 'ba xki nixtjin nkjin kuan ngisa.

Pablo fi nangi Macedonia

6 'Ba 'batsa'en Pablo ko nchja xi tjenko ja'a nangi Frigia 'ba ko nangi Galacia, ngat'a
Isennixtjintsjere Na'enchana bi kitsja'ndere nga sikja'axtiuya enre Na'enchana nangi
Asia. 7 Kionga echu tiñare nangi Misia, nchjabiu kuamejénre nga kjua'as'en nangi
Bitinia, tunga Isennixtjintsjere Jesús bi kitsja'nde nganire. 8 Kui kjuañu tu ja'axtiu ndiya
nangi Misia nga kiji naxinanda Troas.
9 'Ba ngajñu, Pablo tsabe ngaya nijñare jngu xuta xi Macedonia tse'e xi sejña nduju 'ba
titsu nga ti'bets'are: “Ndibai nangi Macedonia 'ba tisekonii.” 10 'Ba kionga Pablo tsabe
kibiu, ta'a tseketsubandai nga kuangiin nangi Macedonia. Ngat'a kjinikja'etsjeen nga
Na'enchana tinchjani tuxi sikja'axtiuyani_ri enre xuta xi kio tjindu.

Pablo ko Silas echu naxinanda Filipos

11 'Ba 'batsa'en tsijñee barku xi 'etju naxinanda Troas, 'ba tsangin ndiyee isla xi
Samotracia 'mi, 'ba nga kuanyujun, echii naxinanda xi Neápolis 'mi. 12 'Ba 'etjii kio 'ba
tsangin naxinanda Filipos, jngu naxinanda titjunre nangi Macedonia, kioña nkjin xuta
xi Roma tse'e tjindu. 'Ba jó ján nixtjin ts'andayani kio.
13 Nga xutu 'etjii ngajin naxinando 'ba tsangin tiñare ña fa'a ndajio, kioña
kjinikja'etsjeen nga xuta mañajan nga fako Na'enchana. Kio tsiketsubai nga kik'inya_ri
ngat'are Na'enchana yanchjin xi kuañajan kui nga'ndebiu. 14 'Ba jngu chjun xi Lidia
'mi, xi naxinanda Tiatira tse'e xi bateña najñu kuán xi chji, kui xi bekun Na'enchana
'ba tibasen ñojon ion. 'Ba Na'enchana kitsiko inimare nga ngisa nda yasen ñojon ngisare
en xi tinchja Pablo. 15 'Ba 'batsa'en ñatjen kisatenda chjunbiu ko xinkjin, 'ba 'ets'ani nga
kuetsubai ndaba.
—Tsa kjuakixi nga tebixun nga makjainna ngat'a tse'e Na'enna Jesús, jabiu ndeket-
subo ni'yana —kitsuni 'ba 'ñu 'eneni nga kuetsubai ndaba.

Pablo ko Silas chanis'en nduya

16 'Ba 'bi kuán, kionga temangiin nga'nde ña xuta fako Na'enchana, kio kiskajiin jngu
ki'ndi chjun xi chu'nda xi tijñajinre isennixtjin xi mare tsa'enxki. Xi naire ne tse ton jenre
ngat'are mé= xi 'bejñatsejen kui ki'ndi chjunbiu nga tsa'enxki. 17 Kui ki'ndi chjunbiu
kitsjenngini 'ba kiski'ndaya tjenngini:
—Kui jmibi xi chu'ndare Na'enchana xi 'ñu je, xi inyabaku ndiyanu jótsa'en k'uangiu
—kitsu.

18 Nkjin nixtjin 'ba kitsa'en. Tuchan Pablo bi nde kichukjuakonire. Kitsiku'beya 'ba
kitsure isennixtjin xi tijñajinre ki'ndi chjunbiu:
—Ko nga ja'enre Jesucristo texinra̱ nga t'etukajin_ri ki'ndi chjunbi.
'Ba ndekuini chubabiu isennixtjinbiu 'etukajinre ki'ndi chjunbiu.
19 Tunga kionga xi naire tsabe nga bi nde ku̱an kuejen ngisanire ton, kitsuba Pablo
ko Silas 'ba 'efe kjua'ñu ngixkun nchjaxo ña ma ndetsin. 20 'Ba kitsikinya ngixkun nchja
juez.
—Kui nchjabi xi nchja judío 'ba kjuasi inya'bejña naxinandana —kitsu—. 21 'Ba
inyabakuya kjuachinga xi bi ma nik'etjusan ña 'ba ninga bi ma ña'an, ngat'a Roma=
tsajan.
22 'Ba 'batsa'en xuta naxinando kuastinere Pablo ko Silas, 'ba nchja juez 'exa nga
ngat'axjere najñure nchjabiu 'ba nga ko ya ngatjas'enire. 23 Jaskan nga je 'ñu nkjin
ndiya yajare, kiskanis'en nduya 'ba 'exare xuta xi tsikuenda nduyo nga nda sikuenda
nchjabiu. 24 Kionga je kitsa'ere kjua'ñu xutabiu, kiko Pablo ko Silas 'ba kiskanis'en
nga'nde ña ngisa 'mo chun nduyo, 'ba 'e'ñu tsjan tsjan ndsaku.

Nga kuandai Pablo ko Silas ngaya nduyo

25 Tunga joruni tsa masen nistjen, yejerañu Pablo ko Silas inyafako 'ba inyasekonire
Na'enchana, 'ba xi yak'a xi tjindu nduyo inyaminya ñojonre, 26 tukjia'a ja'a jngu chon xi
niki 'ñu=, xi niki 'etsujmeyare xjo ngindere nduyo. 'Ba ndekuini chubabiu kitju'i ngayéje
xuntjare nduyo, 'ba kitjunda ngayéje na'ñu kicha xi titsu'ñuni xi inya nduyo. 27 Kionga
xuta xi tsikuenda nduyo ja'are 'ba tsabe nga xuntjare nduyo tixa tete, ts'axje kichare nga
mejénre sik'en yojore, ngat'a kitsikja'etsjen nga xi inya nduyo je 'etju. 28 Tunga Pablo
kiski'ndaya:
—Tumé nikue yojori, ngat'a nga'e= tetsuba̱i ngatsi'i —kitsure.
29 'Ba 'batsa'en xuta xi tsikuenda nduyo tsi'a jngu ndi'i 'ba tu mangatsanga ja'as'en
ngaya 'ba niki tifatsekun= nga tsakasenkunch'int'are Pablo ko Silas. 30 'Ba kio ts'axje
ngojó 'ba tsiningiyare:
—Jun na'en —kitsure—, ¿mé= xi tjinnere nga sa'aa̱n tuxi k'uangiña̱?
31 —Ngatamakjainri ngat'a tse'e Na'enna Jesucristo, 'ba k'uangi=ni ji 'ba ko xingi —
kitsingojo Pablo ko Silas.
32 'Ba jako ngat'are enre Na'enchana xutabiu 'ba ko ngatsi'i xi tjindu ndaba. 33 'Ba
ndekuini chubabiu ngajñu, xutabiu yanejun ña onre Pablo ko Silas, 'ba ta'a kui ko
ngatsi'i xinkjin kisatenda. 34 Jaskan kiko ndaba 'ba kitsikjén, 'ba ngatsi'i tsja kuánre nga
kuakjainre ngat'a tse'e Na'enchana.
35 Nga je kis'e isen, nchja juez kitsikasen chapolicia nga kuetsure xuta xi tsikuenda
nduyo nga ngatasik'endundai Pablo ko Silas. 36 'Ba 'batsa'en xuta xi tsikuenda nduyo
kitsure Pablo en xi ja'ek'inre:
—Je nchja juez kitsikasen en nga k'uaxjenu —kitsure—. Kui kjuañu t'etjuñu nganda'e
'ba ko kjuaxiu tangiun.
37 Tunga Pablo kitsure nga jako chapolicia xi nchja juez kitsikasen:
—Ji̱n xuta tse'e Roma ni, 'ba ngixkun xuta naxinanda yajani̱ nga bi titjun kitsa'enni̱
kjua, 'ba kiskanis'enni̱ nduyo. ¿Ánñu nganda'e mejénnire k'uaxje'monini̱? ¡Junjun! Tusa
kui suba ngatja'ek'axjeni̱.
38 'Ba 'batsa'en nchjabiu kiji ngani nga kike'ere nijmi nchja juez mé= xi kitsu Pablo,
'ba nchja juez kitsakjun kionga kjint'e nga nchjabiu xuta romano= nini. 39 Kui kjuañu
ja'eki'anire kjuajetakun Pablo ko Silas, 'ba ts'axje 'ba 'ets'are nga ngat'etju ngajin
naxinando. 40 Kionga je 'etju nduyo, Pablo ko Silas kiji ndaba Lidia. 'Ba jaskan nga je
tsabe nts'ia 'ba kitsjare kjua'ñukakun, kiji ngani.

17

Mé xi kuata'en Pablo naxinanda Tesalónica

1 Pablo ko nchja xi tjenko ja'a naxinanda Anfípolis ko naxinanda Apolonia, 'ba jaskan
echu naxinanda Tesalónica kioña jngu ni'ya sinagogare xuta judío kjijña. 2 Jotsa'en ngare
Pablo, ja'as'en kio nga xutu. Ján nixtjin nga xutu jako nijmi xuta mé= xi kua'indut'a enre
Na'enchana. 3 Kitsuyare xuta 'ba 'ejñachuyare nga Cristo tjinnere nga kjua'a kjuanima
'ba nga kjua'aya nganire ngajinre mik'en.
—Ngat'are kui Jesús kibi xi tebe'enuu̱ nijmi nganda'e, kui= xi Cristo —kitsure.
4 Yak'a xuta xi kio tjindu kuakjainre 'ba ñatjen kuañajanjinre Pablo ko Silas. 'Ba 'ba
nde ne nkjin xuta griego xi bekun Na'enchana kuakjainre 'ba nkjin yanchjin xi nda
'yaxkunre ngayeje.
5 'Ba 'batsa'en kuaxinre xuta judío xi bi makjainre. Kui xi inya'a yak'a nchja ch'okun xi
semaya ndiyo, tuxi ku̱añajanni nga sa'en kjuasi ngajin naxinando. 'Ba ja'ekjankjanxtiu
xuntja ndaba Jasón nga inyamangisjai Pablo ko Silas, tuxi k'uaxjeni 'ba singantsjanire
xuta naxinando. 6 Tunga kionga bi kuasjaire, kiko kjua'ñu ngixkun nchjaxo Jasón ko
yak'a nts'ia xi kio tjindu. 'Ba 'bi kitsu nga kiski'ndaya:
—Nchja xi inyatsa'en kjuasi ngayéje ngasun'ndio, kui= xi 'ba nde je ja'e nga'e ngayeje.
7 'Ba Jasón kiskjebetjo nchjabiu ndaba. 'Ba ngatsi'i nchjabiu inyamangane kjuatexu-
mare César 'ba inyatsu nga tjin ngijngu ngaku titjun xi Jesús 'mi —kitsu.
8 Kionga xuta naxinando 'ba ko nchjaxo kjint'e enbi, ka'nda bi be mé= xi sikja'etsjen.
9 Tunga jaskan nga Jasón ko nchja xi yak'a 'echjintjai yojore, kitsik'endundai ngani.

Mé xi kitsa'en Pablo ko Silas naxinanda Berea

10 'Ba 'batsa'en ta'a nga je jñu, nts'ia kitsikasen Pablo ko Silas naxinanda xi Berea 'mi.
Kionga echu kio, ja'as'en ni'ya sinagogare xuta judío. 11 'Ba kui xuta judíobi xi ngisa nda
kjuafa'etsjenre nga ko mare nchja xi naxinanda Tesalónica tse'e, 'ba tsja tsa'en inya ñojon
en xi kinchja Pablo. Nyujun nyujun 'exkiya enre Na'enchana tuxi skueni tsa kjuakixi
xi inya'mire. 12 'Bamani, nkjin kuán xi kuakjainre, 'ba ngajinre xuta griego 'ba nde
kuakjainre, nkjin yanchjin xi nda 'yaxkunre 'ba ko nkjin xuta xi'in ngayeje.
13 Tunga kionga xuta judío xi tjindu naxinanda Tesalónica kjint'e nga Pablo 'ba nde
titsikja'axtiuya enre Na'enchana naxinanda Berea ngayeje, ja'e kio 'ba 'ejña nganire
kjuasi xuta naxinandabiu. 14 Tunga ta'a nts'ia kitsikasen Pablo ngandai ndachikun,
yejerañu Silas ko Timoteo tsik'endu ngisa naxinanda Berea. 15 'Ba nchja xi kikaniya
ndiya Pablo 'nda naxinanda Atenas jendiba ngani nga je kjint'e en xi kitsikasen Pablo,
nga kuetsure Silas ko Timoteo nga ngatamañajant'a xati nganire.

Pablo tsikja'axtiuya enre Na'enchana naxinanda Atenas

16 Kionga Pablo tikuya naxinanda Atenas nga kjuechu Silas ko Timoteo, 'ñu ba kuánre
inimare nga tsabe nga ngajin naxinando kitse na'en xi ntsja xuta kuandani. 17 'Bamani,
ngaya ni'ya sinagoga jako xuta judío ko xi bi judío xi bekun Na'enchana, 'ba nyujun
nyujun jako xi mañajan ña ma ndetsin.
18 'Ba nde Pablo jako nijmi yak'a nchja nkjin kakun xi epicúreo 'mi ko yak'a xi estoico
'mi.
—¿Mé= xi mejénre kuetsuna nganda'e xutabi xi tuxkia nga mare en? —kitsu yak'a.
'Ba kja'ere kitsu:
—Tibe'e=ru nijmi ngat'are kja'e na'en.
'Bi kitsu nchjabiu ngat'a Pablo titsikja'axtiuyare en ndare Jesús 'ba nga xuta kjua'aya
nganire ngajinre mik'en. 19 'Ba 'batsa'en nchjabiu kiko nga'nde xi Areópago 'mi 'ba
tsiningiyare:
—¿A ku̱an xie̱ mé= en xatse xi tebakuyanii̱? —kitsure—. 20 Ngat'a techukonii̱ en xi kje
nu'yajíi̱n. Kui= kjuañu mejénnini̱ xianii̱ jó tsunire kibiu.

21 'Bi kitsu ngat'a ngatsi'i xuta xi Atenas tse'e ko xuta xi xin nangire xi kio tjindu, kui
xi tu matsjare nchja nijmi asa minya ñojon jngu en xatse. 22 'Ba 'batsa'en Pablo tsakasen
nduju nga masenre nchja xi kuañajan nga'ndebiu xi Areópago 'mi 'ba 'bi kitsure:
—Jun, xi Atenas tsojon, ngu te'beña nga jun ne 'ñu 'yakun na'en xi tjin ngasun'ndebi,
23 ngat'a kionga tsu'baa ngajin naxinandanu, tsa'bia nga nkjin mani na'en xi 'yakun. 'Ba
nde tsa'bia jngu altar kioña 'bitsa'en kua'indut'a: “Ngat'are na'en xi bi 'yare.” 'Bamani,
Na'en xi 'yakun xi bi 'yo, kui ngat'are tebe'enuu nijmi.
24 'Kui Na'en xi kitsa'en ngasun'ndio ko ngayéje tsajmi xi tjinre 'ba kui= xi batexumare
ngank'aa ko t'anangiu. Kui bi 'bejñaya ningu xi xuta tsinda. 25 Bi machjenre tsa xuta
kuatesinre. Tumé machjenre, ngat'a kui= xi tsja tsi'ina kjuabenichun 'ba ko ntjo xi
chjujnda 'ba ko ngayéje tsajmi xi tjin. 26 'Ba ngat'are jngu xuta kitsa'enni ngayéje
naxinanda xi tjin ngasun'ndio 'ba 'enda nixtjin ko nga'nde ña k'uendu nga jngu jngu.
27 'Bi kitsa'en meni nga ngatsi'i kuangisjaini Na'enchana, joni tsa tu ntsja tifini nga kuan
kuasjaire, ninga bi kjin tijñana Na'enchana nga jngua jngua.
28 'Ngat'a tu ngat'are Na'enchana tetsubachunña 'ba niteya 'ba tjinna kjuabenichun,
jotsa'en 'ba nde kitsu yak'a nchja nkjin kakun xi tjindu ngajinnu: “Ntjere Na'enchana
ña.” 29 'Bamani, tsa ntjere Na'enchana ña, bi tjinnere nga sikja'etsjian tsa 'ba kji'i
Na'enchana joni na'en xi kuandakoni ton xi oro ni ko ton xi plata ni 'ba ko ndiojo. Kui
tsajmi xi xuta 'benda jotsa'en nga mare 'ba jotsa'en tsikja'etsjen.
30 'Na'enchana tu ja'axtiunk'a mé= xi xuta kitsa'en nixtjin kuatse jan, ngat'a kje
bejín. Tunga nganda'e tuñañu nga tjindu xuta, Na'enchana tifakoya ngatsi'i xuta nga
sik'antjaiya kjuafa'etsjenre 'ba kjua'e ngani ngixkun Kui. 31 Ngat'a Na'enchana je 'ejñare
nixtjin kionga ko kjuakixi kuanre kjua xuta ngasun'ndebi. 'Ba xuta xi Na'enchana kitsja
xare, kui= xi sa'enre kjua. Kui= xi kitsikja'aya nganire ngajinre mik'en 'ba 'batsa'en
yakutsejenre ngatsi'i xuta nga kjuakixi= kibiu —kitsu Pablo.
32 Kionga nchjabiu kjint'e ngat'are nga kjua'aya nganire xuta ngajinre mik'ion, tjin xi
tsejnuke Pablo. Tunga tjin yak'a xi kitsu:
—Mejénni kuinu'ya nganii ngat'are kibi kja'e nixtjin.
33 'Ba 'batsa'en Pablo 'etjujin kio, 34 'ba tjin yak'a xi kuakjainre, xi kitjenngi Pablo.
Jngu xi Dionisio 'mi, xi 'ba nde mañajanko nchjabiu nga'nde xi Areópago 'mi, 'ba nde
kuakjainre jngu chjun xi Dámaris 'mi 'ba ko yak'a ngisa.

18

Mé xi Pablo kitsa'en naxinanda Corinto

1 'Ba 'batsa'en Pablo 'etjuni naxinanda Atenas 'ba kiji naxinanda Corinto. 2 'Ba kio
kiskajin jngu xuta judío xi Aquila 'mi, xi kitsin naxinanda xi Ponto 'mi. Kui xi sa'e
chuba nixtjin ja'eni nangi Italia ko Priscila xi chjunre, ngat'a Claudio xi xuta titjunre
xuta romano 'enere ngatsi'i xuta judío nga tjinnere nga k'uetjujin naxinanda Roma. 'Ba
Pablo kikun xutabiu. 3 'Ba kio tsik'ejñajinre 'ba kitsa'exako nga kitsinda ni'ya xi najñu
ni, ngat'a tujngu xa mare ko xutabiu. 4 'Ba ngantsjai nga xutu Pablo kikjako xuta ni'ya
sinagoga 'ba 'ejñatsejenre xuta judío ko xuta griego nga kjuakixi= mé= xi tinchja.
5 Kionga Silas ko Timoteo 'etju nangi Macedonia 'ba echu naxinanda Corinto, Pablo
tu kui xa kitsa'en nga kitsikja'axtiuya enre Na'enchana 'ba kitsikixiyare xuta judío nga
Jesús kui= xi Cristo. 6 Tunga xuta judío kuastike Pablo 'ba ch'o kitsure. Kui kjua Pablo
'etsujmeni najñure, 'ba kitsure:
—Tsojon= je nga chojo. Bi an tjinna je. 'Ba ba'anire nganda'e kjuikuan xuta xi bi judío.
7 'Ba 'batsa'en 'etju kio 'ba kiji ndaba jngu xuta xi Ticio Justo 'mi, xi bekun Na'enchana
'ba ndaba kjijñat'a tiñare ni'ya sinagoga. 8 'Ba Crispo, xi ngakure ni'ya sinagoga,
ko ngatsi'i xinkjin kuakjainre ngat'a tse'e Na'enna Jesucristo. 'Ba nde nkjin xuta xi

naxinanda Corinto tse'e kuakjainre 'ba kisatenda kionga kjint'e en xi titsikja'axtiuya Pablo.

9 'Ba 'batsa'en Na'enchana jako Pablo nga nistjen joni jngu chini:

—Bi kuin —kitsure—. Janda tikja'axtiuye ion 'ba bi 'bechje ndsu'bai. 10 Ngat'a an tejñakorą, 'ba tu'yá kų̱an si'onri. Ngat'a ne nkjin xuta tjinną̱ kui naxinandabi.

11 'Ba Pablo tsik'ejña kio jngu nu masen nga yakuyare enre Na'enchana xuta xi naxinanda Corinto tse'e. 12 Tunga nixtjin nga Galión batexuma nangi Acaya, xuta judío jngu kitsa'en kjuafa'etsjenre nga kuastike Pablo. 'Ba kiko nga'nde ña Galión 'benda kjua.

13 —Kui xutabi tjimangane kjuatexumo —kitsu—. Ngat'a kja'e tsa'en tibakuyare xuta nga tjinnere nga xiakun Na'enchana.

14 Pablo je mején kuinchja tsakaiñu, tunga Galión jakotitjun xuta judío nga 'bi kitsure:

—Jun xuta judío, tsa te'minuų̱ ngat'are jngu kjua asa tsajmi xi 'ñu ch'otjin, an tjinnere nga k'uendaą̱ 'ba kuasen ñojon_nuų̱. 15 Tunga kibi, kui xi tu ngat'are en ko ja'en 'ba ko ngat'are kjuatexumanu. Kui kjuañu jun t'endasubakoñu xingiu. Bi mejénną̱ k'uendaą̱ kjua ngat'are kibi.

16 'Ba tso'oxje nchjabiu nga'nde ña 'benda kjua. 17 'Ba 'batsa'en ngatsi'i xuta kitsuba jngu xuta Sóstenes 'mi, xi ngakure ni'ya sinagoga, 'ba nde kio ye'enire xutabiu nga'nde ña Galión 'benda kjua. Tunga Galión bi kitsisinre mé xi kuán.

Pablo fi ngani naxinanda Antioquía

18 Pablo ts'andaya ngisare nkjin nixtjin nga tsik'ejñajinre nts'ia xi tjindu naxinanda Corinto. 'Ba jaskan nga je kitsikixant'a, ja'as'en jngu barku 'ba ñatjen ko Aquila 'ba ko Priscila kiji nangi Siria. 'Ba nga echu naxinanda Cencrea, Pablo 'ejun yeje ntsja ku, tuxi yaku chuyani nga titsik'etjusun jngu en xi kitsa'enko Na'enchana. 19 Kionga echu naxinanda Éfeso, Pablo kitsik'endu Aquila ko Priscila 'ba ja'as'en ni'ya sinagoga, kioña jako xuta judío. 20 'Ba xuta judíobiu 'ets'are nga nkjin nixtjin ngat'ejña ngisa, tunga Pablo bi kuakjainre.

21 —Tsa Na'enchana mejénre, kjua'ekun ngani_nuų̱ —kitsu nga kitsikixant'a.

Jaskan tsijin jngu barku 'ba 'etjuni naxinanda Éfeso. 22 Kionga echu naxinanda Cesarea, tsijin naxinanda Jerusalén tuxi sit'endanire xuta xi makjainre ngat'a tse'e Na'enna Jesús xi kio tjindu, 'ba jaskan kiji ngani naxinanda Antioquía. 23 'Ba jaskan nga je ts'andayare jó ján nixtjin kio, 'etju nga ja'a xki nga'nde xi tjindu nangi Galacia 'ba ko nangi Frigia. Tsakaseko ngatsi'i xuta xi makjainre ngat'a tse'e Jesús jotsa'en kixi kuinya ngixkun Na'enchana.

Jotsa'en Apolos kitsikja'axtiuya enre Na'enchana

24 'Ba kui nixtjinbiu jngu xuta judío xi Apolos 'mi, xi kitsin naxinanda Alejandría, echu Éfeso. Kui xi jngu xuta xi tsja tsa'en tsikja'axtiuya 'ba 'ñu be xujun enre Na'enchana. 25 Nda kisakuyare mé= xi tse'e Na'enna Jesús 'ba ko ngayéje kakun kinchja nga kixi yakuya ngat'are Jesús. Tunga bi nda mankjinre ngat'are nga satenda xuta, ngat'a kjint'e nga tu Juan yatenda xuta. 26 'Ba 'batsa'en 'etuts'inre nga kinchja ko kjua'ñukakun ni'ya sinagoga. 'Ba kionga Aquila ko Priscila kjint'ere Apolos, kikot'axin 'ba ngisa nda kitsuyare ndiyare Na'enchana.

27 Kionga Apolos kuamejénre nga kuaje nangi Acaya, nts'ia xi tjindu naxinanda Éfeso tsakaseko. Kitsi'indure jngu xujun xuta xi makjainre ngat'a tse'e Na'enna Jesús xi tjindu nangi Acaya, tuxi nda skjebetjoni Apolos. 'Ba kionga Apolos echu kio, tsakaseko 'ñu nkjin xuta xi ngat'are kjuandare Na'enchana je kuakjainre. 28 Ngat'a ngixkun ngatsi'i xuta kitsuya ko kjua'ñukakun nga bi kjuakixi mé= xi tsu xuta judío. Yakuya mé= xi kua'indut'a enre Na'enchana 'ba 'batsa'en 'ejñatsejen nga Jesús xi Cristo.

19

Mé xi Pablo kitsa'en naxinanda Éfeso

1 Yejerañu Apolos tijña naxinanda Corinto, Pablo ja'axtiu ngijñacha xi tjindu nangi Asia
'ba echu naxinanda Éfeso, ña kiskajin yak'a xuta xi je kuakjainre ngat'a tse'e Jesucristo.
2 'Ba kitsure Pablo nga tsiningiyare:
—¿A kisakunu Isennixtjintsjere Na'enchana kionga kuakjainnu?
—Ninga kje nu'yajíin tsa tjin Isennixtjintsjere Na'enchana —kitsingojo nchjabiu.
3 —¿Ñáre kjuasatenda xi kisakunu? —kitsure Pablo.
—Jotsa'en yatenda Juan —kitsu ngani nchjabiu.
4 'Ba 'batsa'en Pablo 'bi kitsure:
—Juan yatenda xuta xi je kitsik'antjaiya kjuafa'etsjenre 'ba ja'e ngani ngixkun
Na'enchana 'ba kitsure nga ngatamakjainre ngat'are xi kjua'e jaskanre kui. 'Ba xi ja'e
jaskanre kui, Jesús=.
5 Kionga nchjabiu kjint'e kibi, ngat'are ja'enre Na'enna Jesús kisatenda. 6 'Ba kionga
Pablo yanere ntsja nchjabiu, ja'etse ngajinre Isennixtjintsjere Na'enchana 'ba kinchja
kja'e kuanga en 'ba kinchja enre Na'enchana jotsa'en nchja nchja chinga profeta. 7 'Ba
tejó mani nchjabiu.
8 Jánru sa kiji Pablo ni'ya sinagoga nga kitsikja'axtiuyare enre Na'enchana xuta ko
kjua'ñukakun. Kitsuyare 'ba 'ejñatsejen ngat'are ña batexuma Na'enchana. 9 Tunga
tjin yak'a xi taja kitsa'en inimare 'ba bi kuamejénre nga kuakjainre. Tusa ch'o tsa'en
kinchja ngixkun ngatsi'i xuta ngat'are ndiya xatse xi tibakuya Pablo. Kui kjuañu Pablo
tsakasent'axinnire 'ba kiko xuta xi makjainre ngat'a tse'e Jesús ni'ya scuelare jngu xuta
xi Tirano 'mi. 'Ba nyujun nyujun jako xuta kio. 10 'Ba 'ba kitsa'en jó nu, 'ba 'batsa'en
ngatsi'i xuta xi tjindu nangi Asia, xi judío ko xi griego, kjint'e enre Na'enchana.
11 'Ba Na'enchana kitsjare kjua'ñu Pablo nga kitsa'en kjuakun xi ya'e. 12 Ka'nda xuta
kiko pañu ko najñu fat'a xi Pablo kitsiko. Kui xi fikore xuta xi inyafesun, 'ba kuanda
chi'in xi kunre 'ba 'etukajinre isennixtjin xi bi nda.
13 Tunga tjin yak'a nchja judío xi semaya ndiya xi mare 'baxjejin isennixtjin xi bi nda
xi tjindu ngajinre xuta. Kui xi kuamejénre kitsichjen ja'enre Na'enna Jesús:
—Ngat'are ja'enre Jesús xi Pablo titsikja'axtiuya, texin_nuu nga t'etukajiun —kitsure
isennixtjin xi bi nda.
14 'Ba 'ba kitsa'en ngayatu ki'ndi xi'inre jngu xuta xi ngakure na'mi judío xi Esceva 'mi.
15 Tunga jngu nixtjin isennixtjin xi bi nda jako nchjabiu nga kitsingojore:
—'Bexkunña Jesús ko Pablo, tunga jun, ¿'yá=ñu jun?
16 'Ba xuta xi tijñajinre isennixtjin xi bi ndo kiskjijunre nchja xi yatu 'ba kiskjanko 'ba
kitsa'enre. 'Ba 'batsa'en nchjabiu tsanga nga kua'onre 'ba niki kitsikayusti= nga 'etjuni
ngaya ni'yabiu. 17 Ngatsi'i xuta xi tjin naxinanda Éfeso, xi judío 'ba xi griego, kjint'e mé
xi kuán. 'Ba ngatsi'i kitsakjun 'ba kitsu nga ja'enre Na'enna Jesús tjinre kjuaje.
18 Nkjin xi kuakjainre ja'etsu ngixkun xuta ngayéje kjuach'o xi tjun kitsa'en. 19 Yak'a
xi kitsa'en kjuatje'e ja'eko xujunre 'ba yaka ngixkun ngatsi'i xuta. 'Ba kionga kuaxki
chjire xujunbiu, kuánru yachute mi ton xi plata ni. 20 'Ba 'batsa'en enre Na'enchana
ngisa kji'yare 'ba yakutsejen kjua'ñure.
21 Jaskan kibi Pablo 'endiya nga kuaje nga'nde xi tjin nangi Macedonia ko nangi Acaya
'ba 'batsa'en janda sa'en ndiya nga kuaje ka'nda naxinanda Jerusalén.
—Jaskan nga kjuechaa kio, tjinnere nga 'ba nde kjuia naxinanda Roma —kitsu Pablo.
22 'Ba 'batsa'en kitsikasen nangi Macedonia jó nchja xi baseko, kui xi Timoteo ko
Erasto. Yejerañu, tsik'ejña ngisa jó ján nixtjin nangi Asia.

kjuasi xi kis'e naxinanda Éfeso

23 'Ba 'ba kuán kui nixtjinbiu, kis'e naxinanda Éfeso jngu kjuasi je ngat'a tse'e ndiya
xatsere Jesús. 24 Ngat'a jngu xuta xi Demetrio 'mi, xi tsa'exako plata, kui xi tsinda
kusunre ningure diosa Artemisa. 'Ba 'ñu tse ton jenre nchja xi mare tsinda tsajmibiu.
25 Ngu Demetrio 'eñajan nchja xi tsa'exat'are 'ba ko nchja xi ndekuini xabiu tsa'enni.
—Jun na'en —kitsure—, 'ya=ñu nga tse ton 'bejñana xabi. 26 Tunga te'yañu 'ba
tenu'ya=ñu mé= xi titsa'en Pablo bi tsa tu nga'e naxinanda Éfeso 'ba=nde nituña nga'nde
xi tjin nangi Asia. Titsu nga kuixu xi tjinre kjuakixi, 'ba titsu nga na'en xi ntsjaxu
xuta tsindani bi na'en. 'Ba nkjin xuta je kitsik'antjaiya kjuafa'etsjenre. 27 'Ba bi tsa
tu xana xi ngi'nde ti'baxje, 'ba=nde ko ningure diosa je Artemisa ch'o tsa'en ti'baxje
ngayeje. Bi nde xiakunni kjuajere diosabi xi bekun xuta xi tjindu nangi Asia ko ngayéje
ngasun'ndio.
28 Kionga nchjabiu kjint'e kibi, niki 'ñu= kuakjanre 'ba kiski'ndaya:
—¡'Ñu je Artemisa diosare xuta xi Éfeso tse'e! —kitsu.
29 'Ba xuta naximando, bi be mé= xi sa'en. Ngu jngu kitsa'en kjuafa'etsjenre nga
kikja'a jngu xuta xi Gayo 'mi 'ba jngu xi Aristarco 'mi, kui xi nangi Macedonia tse'e xi
tjenko Pablo. Kiskjefe nga kiko nga'nde kioña mañajan xuta naxinando. 30 'Ba Pablo
kuamejénre nga kjua'as'en ña kuañajan xuta naxinando, tunga xuta xi makjainre ngat'a
tse'e Jesús bi kitsja'ndere. 31 Yak'a xuta xa xi tjindu nangi Asia xi nda ya'a Pablo 'ba nde
kitsikasen enre nga tsi'are nga bi kjua'as'en nga'nde ña kuañajan xuta naxinando.
32 Yejerañu nga'nde ña kuañajan xuta naxinando, 'ñu kiski'ndaya 'ba si'a kitsa'en xuta,
ngat'a bi be mé= xi tjima 'ba ngisa nkjin mani xi bi be ánñu kio kuañajanni xuta. 33 Tunga
yak'a ngajinre xutankjiun kitsuyare jngu xuta xi Alejandro 'mi mé= xi tjima. Kui xi
kitsungiñña xuta judío ngixkun ngatsi'i xuta. 'Ba 'batsa'en Alejandro kiskjenitjen ntsja
nga tsi'are xutankjiun nga k'uenduxiu, tuxi kuinchjantjaini xuta judío. 34 Tunga kionga
xutankjiun tsabe nga kui jngu xuta judío, jngu kitsa'en jndare nga kiski'ndaya jóru hora:
—¡'Ñu je Artemisa diosare xuta xi Éfeso tse'e! —kitsu.
35 'Ba 'batsa'en xuta chjine en xi kio tjinre xa kuánre kitsik'enduxiu naxinando.
—Jun na'en xi Éfeso tsojon —kitsure—, ngatsi'i xi tjin ngasun'ndio be= nga naxinanda
Éfeso tjinre xa nga tsikuenda ningure diosa je xi Artemisa 'mi ko isenre xi jendibani
ngank'aa nga nga'e ja'ekejen. 36 'Ba 'batsa'en tu'yá kụan kue'mo kibi. Kui= kjuañu
machjenni nga xiu kuetsubo jun 'ba tikja'etsjion mé= xi si'on. 37 Ngat'a nchja xi kafa'eko
nga'e bi ja'ekja'acheje mé= xi inya ningu ninga bi ch'o titsure diosana.
38 '"Bamani, tsa Demetrio 'ba ko nchja xi tsa'exako tjinkore kjua xuta xi yak'a, kui xa
tjinni nchja juez ko nchjaxa ngat'endako kjua xinkjin. 39 'Ba tsa tjin ngisa kja'e kjua
xi kjuangiu, kui= xi s'ẹnda kionga mañajan nchjaxo. 40 Nganda'e ne tjekun tetsuba
ngat'a kụan s'ẹngia ngat'are mé xi kuán nganda'e nga si'a teña'an ninga tsajain kjuajín
tsakaiñu. Tsa xjaningiyana ngat'are kibi, bi 'ya jó kuixan.
41 Kionga je kitsu kibi, kitsikixant'a xuta xi kio kuañajan.

20

Pablo fi nangi Macedonia

1 Kionga naxinando je tsik'enduxiu, Pablo 'eñajan xuta xi makjainre ngat'a tse'e
Na'enna Jesucristo 'ba kitsjare kjua'ñukakun 'ba kitsubakja. Jaskan, kitsikixant'a 'ba kiji
nangi Macedonia. 2 'Ba ja'a xki nga'nde xi kio tjin 'ba 'ñu 'enere xuta xi makjainre ngat'a
tse'e Jesús nga jako. Jaskan echu nangi Grecia 3 kioña tsik'ejña ján sa. 'Ba kionga je mején
kjua'as'en barku xi kueko nangi Siria, kjint'e en nga nchja judío je joyanire nga ch'o siko
kui. 'Ba kui= kjuañu 'endiya nga kuaje ngani ndiya xi fini nangi Macedonia.
4 Kui nchjabi xi tjenko Pablo, xi Sópater xi jngu xuta xi naxinanda Berea tse'e xi ki'ndire
Pirro, Aristarco ko Segundo (nchja xi naxinanda Tesalónica tse'e), Gayo xi naxinanda

Derbe tse'e, Timoteo, ko Tíquico 'ba ko Trófimo (nchja xi nangi Asia tse'e). 5 Kui nchjabi
kitsjentitjun 'ba kiskuyanį naxinanda xi Troas 'mi. 6 Yejerañu jįn, jaskan nga je ja'a
s'i kionga chine niñuxtila xi tsajainre na'yu san, tsijñeę jngu barku 'ba 'etjiį naxinanda
Filipos. Xi ma'ónni nixtjin echutjenngiį naxinanda Troas, ña ts'andayanį yatu nixtjin.

7 Nixtjin xi 'betuts'inre semana kuañejeęn nga kuakjanyeę niñuxtila. Pablo yakuyare
xuta xi makjainre ngat'a tse'e Jesús, ngat'a nixtjin nga kụanyujun k'uetju kio. 'Ba
kindujuko enre 'nda masen nistjen. 8 'Ba nkjin ndi'i inyati ngank'a ni'ya ña kuañejeęn.
9 'Ba jngu chana'en xi Eutico 'mi tijñaxtiu ventano. Kui xi kuanijñare kionga tsé
kindujuko enre Pablo. Kionga je 'ñu tikijñafe, kintjainngi 'nda piso xi majánni, 'ba
je mik'en nga kichjunitjen. 10 'Ba 'batsa'en Pablo 'etukajen= 'ba tsik'ejña tsindinere
chana'enbiu 'ba kitsubakja.

—Bi kun, ngat'a tijñakun —kitsu Pablo.

11 'Ba 'batsa'en kinijin ngani. Yakjanya niñuxtila 'ba kiskine, 'ba jaskan Pablo kindu-
juko ngani enre nga jako xuta ka'nda nga kis'e isen, 'ba 'batsa'en kiji. 12 'Ba chana'enbiu
nde, je tijñakun nga kiko xuta ndaba, 'ba ngat'are kibiu ngatsi'i ngisa tsja kis'ere kakun.

13 Jįn tsangintitjiįn ko barku 'nda naxinanda Asón, ña kụañejeęn ko Pablo. Ngat'a
'batsa'en kui je 'endakonį, ngat'a kuamejénre nga ndiya t'anangi kuajeni. 14 'Ba kionga
Pablo kiskajiįn naxinanda Asón, tsijin barku 'ba tsangįn naxinanda xi Mitilene 'mi.
15 'Etjunį kio 'ba nga kuanyujun tsitjaį isla xi Quío 'mi, 'ba xi majóni nixtjin echiį isla xi
Samos 'mi. Kjinikja'ayeę naxinanda Trogilio 'ba nga kuanyujun echiį naxinanda Mileto.
16 'Ba 'ba kjiñe'eęn ngat'a Pablo bi kuamejénre nga kuaje ndiya xi fi naxinanda Éfeso, tuxi
bi k'uandayanire nga'nde xi tjin nangi Asia. Ngat'a maxatire nga kjuechu naxinanda
Jerusalén, ngat'a mejénre k'uejña kio kionga k'uetju s'i pentecostés.

En xi Pablo kitsure nchja chingare ningu naxinanda Éfeso

17 Tunga kionga echiį naxinanda Mileto, Pablo kitsikasen en nga kinchjare nchja
chingare ningu naxinanda Éfeso. 18 'Ba kionga ja'e nchjabiu, Pablo kitsure:

—'Yañu jotsa'en tsakatejñajin_nuụ ngatsi'u 'nda nixtjin nga titjun ja'eña nga'e nangi
Asia. 19 Tetsa'exat'a_rą Na'enchana nga 'ñu ts'axjenimaą yojoną, 'ba kiski'ndaą nga on
kuánre inimaną mé= xi joyata'enną nchja judío. 20 Tunga bi yejent'ia_rą nga ye'e_nuụ
nijmi mé= xi nda ngat'anu. Yakuya_nuụ ngixkun xuta ko ngaya ni'yanu. 21 Je 'ba
kixinkixi_rą xuta judío ko xuta griego nga tjinnere nga sik'antjaiya kjuafa'etsjenre 'ba
kjua'e ngani ngixkun Na'enchana 'ba kụakjainre ngat'a tse'e Na'enna Jesucristo.

22 'Ba nganda'e tefią naxinanda Jerusalén nga tetsik'etjusun_rą Isennixtjintsjere
Na'enchana. 'Ba bi 'bią mé= xi kụata'aąn ngajaan. 23 Tunga ngayéje nga'nde ña fią
tsuyatitjunną Isennixtjintsje nga nduya ko kjuanima tikuyaną. 24 Tunga bi mafoną
ngat'are kjuabenichunną. Bi 'ñu chjire kibiu ngat'a tsa'an. Tu jngu tsajmi xi mejénną,
mejénną nga ko kjuatsja kjuechukjet'a mé= xi tetsa'aąn 'ba sijnguaą xa xi kitsjaną
Na'enna Jesús, nga xinkixią ngat'are en ndare xi 'bejña chuya kjuandare Na'enchana.

25 'Ba be=re takuaąn nga bi nde xianinuụ ngatsi'u jun xi ja'ekun_nuụ 'ba kit-
sikja'axtiuya_nuụ nga Na'enchana xi batexuma. 26 'Bamani, nixtjin nganda'e
tebe'eyakixi_nuụ nijmi nga bi an tjinną je, tsa tjin xi chąja. 27 Ngat'a tumé 'ejña'mo_nuụ.
Je kixin_nuụ ngayéje mé= xi mejénre Na'enchana.

28 'Bamani, chutsejen_ru yojonu 'ba tikuendo ngatsi'i xuta xi makjainre ngat'a tse'e
Na'enna Jesucristo. Ngat'a Isennixtjintsjere Na'enchana kitsja xanu nga jun xi sikuendo
ningure Na'enna Jesús, xi ko jinre tsatseni. 29 Ngat'a 'be=ñą kibi. Jaskan nga kjuią, kjua'e
ngajinnu nchja xi mejénre sichaja xuta xi makjainre ngat'a tse'e Na'enna Jesucristo,
jotsa'en tjiundsejen ngajinre chutsanga. 30 'Ba ka'nda ngajinnu s'ę xi kuakuya en xi
bi kjuakixi, tuxi xuta xi makjainre ngat'a tse'e Na'enna kuetjenngini. 31 Kui kjuañu

tikuendañu yojonu. Tikja'etsjion nga ján nu, nga nixtjin 'ba nga nistjen, bi kitsikja'ayaa nga ko ndaxkuan jakoya_nuu nga jngu jngu.

32 'Ba nganda'e, nts'ia xian, ngaya ntsja Na'enchana tetsike'nda_nuu. Ngatasekonu en xi nchja ngat'are kjuandare Na'enchana, kui enbiu xi kuanre sjanu kjua'ñu ngixkun Na'enchana 'ba sjanu mé= xi sakure ngatsi'i xuta tsjere Na'enchana. 33 Bi kuamejénna tsa sitsa'aan ton xi plata ni ninga xi oro ni ninga najñu xi tse'e kja'e xuta. 34 Jun 'yañu jotsa'en kitsa'exaa tuxi kisakuninа mé= xi kuachjena 'ba nde mé= xi kuachjenre xi tjenkona. 35 Ngantsjai 'ejña kusun_nuu nga 'batsa'en tjinnere si'axa, tuxi kuisekoña xuta xi tsajainre mé= xi machjenre. Tikja'etsjion enre Na'enna Jesús xi tsu: “Ngisa= nda ni nga kua'a tu'banire nga kua'ena.”

36 Kionga je 'ba kitsu Pablo, tsakasenkunch'in 'ba ñatjen ko ngatsi'i jako Na'enchana. 37 'Ba ngatsi'i kiski'nda nga kitsubakja 'ba 'endsu'a Pablo. 38 'Ñu kuabare xutabiu ngat'are en xi kitsu Pablo nga bi nde skue ngisanii. 'Ba kikaniya ndiya ka'nda ña kijña barku.

21

Nga Pablo kiji naxinanda Jerusalén

1 Kionga je kjinik'endii nts'ia, 'batsa'en tsitjas'een jngu barku 'ba tjen ndiya tsangin isla xi Ko 'mi. Nga kuanyujun echii naxinanda Rodas, 'ba jaskan echii naxinanda Pátara. 2 Naxinanda Pátara kisakuni kja'e barku xi tifi nangi Fenicia, kui xi tsijña_ri 'ba tsangin. 3 Nga jaskan nga kji'yee isla xi Chipre 'mi, tsitjat'a_ri ngate skjunni nga tsangin nangi Siria. 'Ba 'batsa'en echii naxinanda Tiro, ngat'a kio tjinnere stjujeen ch'are barku.

4 'Ba kionga je kiskajiin xuta xi makjainre ngat'a tse'e Na'enna Jesucristo xi kio tjindu, yatu nixtjin kuánni ko kui. Nts'iabiu kitsure Pablo nga bi ngatji naxinanda Jerusalén, ngat'a Isennixtjintsjere Na'enchana yakutsejenre mé= xi kuan. 5 Kionga je ja'a nixtjinbiu, 'etjunii kio 'ba kikaniya ndiyani ngatsi'i xi xi'in ko xi yanchjin 'ba ko ki'ndi nistire 'nda nga 'etjujiin naxinando. 'Ba ngandai ndachikun tsikinyakunch'iin 'ba kichukue Na'enchana. 6 Jaskan nga je kjinikixant'ai xingii, jin tsitjas'een barku, 'ba kui kiji ngani ndaba.

7 Barkubiu 'etjukonii naxinanda Tiro 'ba tsangin naxinanda Tolemaida. Kjinite'nda_ri nts'ia xi tjindu kio 'ba jngu nixtjin kuankoni. 8 Nga kuanyujun 'etjii kio 'ba echii naxinanda Cesarea. 'Ba 'batsa'en tsanginketsubai ndaba Felipe. Kui xi 'ba nde tsikja'axtiuya en ndare Jesús, 'ba 'ba nde tjinre xa ngajinre nchja xi yatu mani xi baseko nchja chinga apóstol. 9 Felipe tjinre ñujun ki'ndi yanchjin xi xungu, xi yanchjin profeta kuán. 10 Je nkjin nixtjin tjinre nga kio tetsubai kionga ja'eni nangi Judea jngu profeta xi Agabo 'mi. 11 Kui xi ja'ekunni 'ba ja'akja'a tjiuxinjndere Pablo 'ba 'et'a'ñu ntsja ko ndsaku 'ba kitsu:

—Isennixtjintsjere Na'enchana tsu nga 'bitsa'en k'uet'a'ñu xuta xi naire tjiuxinjndebi nchja judío xi tjindu naxinanda Jerusalén. 'Ba singantsjare nchja xi bi tse'e Israel.

12 Kionga je kinu'yee kibi, jin ñatjen ko xuta xi kio tjindu kik'ets'a_ri Pablo nga bi ngatji naxinanda Jerusalén.

13 —¿Ánñu techi'ndañu 'ba tenibanu? —kitsu Pablo—. Ngat'a tjijngukakuan nga bi tsa tu set'aña, 'ba=nde nga kueya naxinanda Jerusalén ngat'are Na'enna Jesús.

14 Kionga bi kuán kjini'indai inimare Pablo, tumé nde kik'inni_ri.

—Ngatjama jots'en mejénre Na'enchana —tu kik'in ngisa_ri.

15 Jaskan kibi tsiketsubandai 'ba tsangin naxinanda Jerusalén. 16 Kikoni yak'a nchja xi makjainre ngat'a tse'e Jesucristo xi naxinanda Cesarea tse'e. 'Ba tsekue ndaba jngu xuta xi isla Chipre tse'e xi Mnasón 'mi, xi je nda'e kuakjainnire ngat'a tse'e Jesús. Kui xi kitsja'ndeni nga kuetsubai ndaba.

Pablo fikun Santiago

17 Kionga echiį naxinanda Jerusalén, tsja tsa'en kiskjebetjonį nts'ia. 18 Nga kuanyujun
Pablo ko jin tsanginchiin Santiago. 'Ba kio tjindu ngatsi'i nchja chingare ningu nga
echiį. 19 'Ba 'batsa'en Pablo kitsite'ndare nchjabiu 'ba tsjafani tsa'en ye'ere nijmi ngayéje
mé= xi Na'enchana kitsa'en ngajinre xuta xi bi judío ngat'are xa xi kitsjare Na'enchana.
20 Kionga nchjabiu kjint'e enbi, kitsichjire Na'enchana 'ba kitsure Pablo:

—Ji nts'e, je 'yeę nga nkjin mi mani xuta judío xi je makjainre ngat'a tse'e Jesús, 'ba
ngatsi'i 'ñu bekun kjuatexumo. 21 'Ba je kik'ere nijmi ngat'a tsiji nga tebakuya_ri ngatsi'i
xuta judío xi tjindujinre xi bi judío nga ngat'ejñat'axin kjuatexumare Moisés, 'ba nga
te'mi_ri nga bi sa'en circuncidar ki'ndire 'ba nga bi sik'etjusun kjuachingana.

22 'Ngu, ¿mé= xi ma ña'anre? Ngu kjuint'e= xutabiu nga je ja'e nga'e. 23 Kui kjuañu
ngisa= ndani nga 'bi si'en: Nga'e tjindujinnį ñujun nchja xi sik'etjusun jngu en xi je
'endako Na'enchana. 24 T'ikue 'ba titsjekue yojori ngixkun Na'enchana. T'echjintjai tuxi
nchjabiu k'uejun yejeni ntsja ku. 'Batsa'en ngatsi'i xuta skue nga 'ba nde ji tenik'etjusin
kjuatexumo 'ba nga bi kjuakixi mé= xi kjint'e ngat'a tsiji.

25 'Ba xuta xi bi judío xi je makjainre ngat'a tse'e Jesús, jin je kjinikasen_rį jngu xujun
ngat'are mé= xi kichubayani_rį. 'Ba kik'in_rį nga bi ngatakjine tsajmi xi kitsa'ere joni
chje na'en xi ntsja xuta kuandani, 'ba nga bi jin ngatakjine 'ba nga bi ngakjine yojore
tjiuba xi kjindusin, 'ba nga bi ngatatsa'en kjuachajngi.

26 'Ba 'batsa'en Pablo kiko ngañujun nchjabiu 'ba nga kuanyujun kitsitsjeko yojore
ngixkun Na'enchana. Jaskan ja'as'en ningu tuxi kuetsuni kjia'á=ñu kjuet'a nga sitsje
yojore 'ba kjia'á=ñu tjinnere nga kjua'eko chjere nga jngu jngu.

Nga nduba Pablo

27 Kionga je mején kjuet'a xi mayatuni nixtjin xi machjen nga tsitsje yojore xuta
ngixkun Na'enchana, yak'a nchja judío xi jendibani nangi Asia tsabe Pablo ngaya ningu.
'Ba 'batsa'en kitsa'en kjuasi ngajinre ngatsi'i xuta naxinando 'ba kitsuba Pablo 28 nga 'ñu
kiski'ndaya:

—¡Jún na'en xi Israel tse'e, tisekonii! —kitsu—. Kui xutabi tuchuña tsu'ba nga tibakuya
tsi'ire xuta nga bi chjire xutana ko kjuatexumare Moisés 'ba ko ningubi. Ka'nda
ja'as'enko nchja xi bi judío nga'e nga kitsijndi nga'nde tsjebi ngixkun Na'enchana.

29 'Ba kitsu nchjabiu ngat'a ja'ba je tsabe Trófimo, xi jngu xuta xi naxinanda Éfeso tse'e,
kionga tjenko Pablo ngajin naxinando. 'Ba nchjabiu kitsikja'etsjen nga Pablo ja'as'enko
xutabiu ngaya ningu ngayeje.

30 'Ba 'batsa'en si'a kitsa'en ngatsi'i xuta naxinando 'ba tu mangatsanga ja'e xuta.
Kitsuba Pablo 'ba kiskjefe nga ts'axje ningu 'ba ta'a 'echja xuntjare ningu. 31 'Ba xuta
naxinando je mején sik'en Pablo, kionga xi ngakure chasoldadu romano echure en nga
si'a inyatsa'en ngatsi'i xuta xi naxinanda Jerusalén tse'e. 32 Kui xi ta'a 'eñajan chasoldadu
'ba tsangatsanga ña kuañajan xuta naxinando. Kionga xuta tsabe nga xi ngaku 'ba ko
chasoldadu ndiba, bi nde yajanire Pablo.

33 'Ba 'batsa'en xi ngakure chasoldadu kitsitiña, kitsuba Pablo 'ba 'exa nga seta'ñu
ko jó na'ñu kicha. Jaskan tsiningiyare 'yáñu kui 'ba mé= xi kitsa'en. 34 Tunga tu
kja'e kjuanga kitsu xutankjiun, 'ba bi kuankjinre xi ngakure chasoldadu mé= xi tjima,
ngat'a si'a inyatsa'en xuta. Kui kjuañu 'exani nga kueko Pablo ña 'bendu chasoldadu.
35 Kionga echu escalónre ña 'bendu chasoldadu, tjinnere tsaka'anijin Pablo, ngat'a 'ñu
kjan inyamare xuta naxinando. 36 Ngat'a 'ñu nkjin xuta inyakji'ndaya:

—¡Ngat'en xutabiu! —inyatsu nga tjenngire.

Pablo nchjntjai yojore ngixkun xuta naxinando

37 Kionga je xanis'en Pablo ña 'bendu chasoldadu, 'bi kitsure xi ngakure:

—¿A kuan kjuakongutjunra?

—¿A mari nukjua en griego? —kitsu xi ngakure chasoldadu—. 38 ¿A bi tsa ji ni xi nangi
Egipto tse'e xi je nda'e 'etuts'innire jngu kjuachan nga kuastike chikunre Roma 'ba kiko
nangi t'axin ñujun mi nchja xi tsikjesun xuta?
39 —An= ña jngu xuta judío —kitsu Pablo—. Kitsian naxinanda Tarso, naxinanda je xi
tijñajinre nangi Cilicia. Temi'ara, ta'e'ndechinaa nga kjuakua xutankjiun.
40 'Ba kionga je kitsa'e'ndere, Pablo tsakasen ndujusun escalón 'ba kiskjenitjen ntsja
tuxi sik'exiuni xuta. 'Ba kionga je xiu tsik'endu, en hebreo jakoni.

22

1 —Jun nts'ia 'ba jun na'en xian, tasen ñojon mé= xi xin_nuu nganda'e nga kuinchjant-
jaa yojona —kitsu.
2 Kionga xuta kjint'e nga en hebreo tifako Pablo, ngisa xiu tsik'endu.
3 —An= ña jngu judío —kitsu Pablo—. Kitsian naxinanda Tarso, naxinanda xi tijñajinre
nangi Cilicia, tunga naxinandabi kuachaa. Nda yakuyana Gamaliel jotsa'en tijña
kjuatexumare xuta chingana. 'Ba 'ba fa tsa'en 'ñu 'bekuan Na'enchana jo ño'on jun
ngatsi'u nganda'e.
4 'Kitsjenngikia xuta xi fitjenngi ndiya xatsere Jesús, ka'nda kuamejénna nga
kjuinik'en. 'Ba kiskjefia 'ba kiskanis'ian nduya a xi'in asa yanchjin. 5 Na'mi titjun ko
ngatsi'i nchja chingare naxinando kuan sikixiya ngat'are mé= xi texian. Kui xi kitsjana
xujun xi sikasen_ra xutana xi tjindu naxinanda Damasco. Kui xujunbiu kitsjana kjua'ñu
nga kikangisjaa kio xuta xi makjainre ngat'a tse'e Jesús, tuxi kjua'ekoña nga'e Jerusalén
nga kjuinikja'a kjuanima.
6 'Tunga yejerañu, kionga tefia ndiyo 'ba nga je kuatiñat'a_ra naxinanda Damasco,
'baru tsa nyusen, tukjia'a tsa'nandaina jngu ndi'i je xi jendibani ngank'aa. 7 'Ba kiskaa
t'anangiu 'ba kjint'e_ra jngu jnda xi kitsuna: "Saulo, Saulo, ¿ánñu tetsjenngichaninaa?"
8 'Ba 'batsa'en tsiningiya_ra: "¿'Yá=ni ji, Na'en?" 'Ba 'bi kitsuna: "An= ña Jesús xi Nazaret
tse'e xi ji tetsjenngiche." 9 'Ba nchja xi tjenkona, tsabe ndi'u 'ba kitsakjun, tunga bi
kjint'ere jnda xi jakona. 10 'Ba an kixin_ra: "¿Mé= xi mejénri nga sa'aan, Na'en?" 'Ba
Na'enna kitsuna: "Tisetjen 'ba t'in naxinanda Damasco. Kio 'ba k'uin yejeri mé= xi
tjinnere nga si'en." 11 'Ba 'batsa'en nchja xi tjenkona tsikinyangi tjiana nga kikona
naxinanda Damasco, ngat'a kjua'ñure ndi'u kitsikana.
12 'Ba kio tijña jngu xuta xi Ananías 'mi xi 'ñu bekun Na'enchana jotsa'en kua'indut'a
kjuatexumare Moisés. Nda nchja ngat'are kui ngatsi'i xuta judío xi kio tjindu. 13 Kui
xi ja'ekunna 'ba kitsitiñat'ana nga kitsuna: "Ji nts'ia Saulo, ngatamatsejen nganiri."
'Ba ndekuini chubabiu kuán kiskutsejen'a kui. 14 'Ba Ananías kitsuna: "Na'enre xuta
chingana kiskja'ajinri, nga ji xi kuankjinri mé= xi mejénre 'ba nga xie Xuta xi kixi
ngixkun Na'enchana 'ba nga kjuinu'ye jndare. 15 Ngat'a ji xi k'uikue enre ngayéje
ngasun'ndio 'ba sikixiya_ri ngatsi'i xuta ngat'are mé= xi kji'ye 'ba kjinu'ye. 16 'Ba
nganda'e bi nde chuya ngisani. Tisetjen 'ba ngasatendai. Tanejin jeri nga kjuinukjue
ja'enre Na'enchana."
17 'Ba 'batsa'en ja'e ngañaa naxinanda Jerusalén. 'Ba kionga tefakua Na'enchana
ngaya ningu, kitsa'ena joni jngu chini. 18 'Ba tsa'bia Na'enna Jesús, 'ba 'bi kitsuna:
"Tikitsai nga t'etjufani ngajin naxinanda Jerusalén, ngat'a nchjabiu bi kuatesinre en
xi k'uinya_ri ngat'ana." 19 'Ba 'bi kixin_ra: "Ji Na'en, kui nchjabiu be= nga xki
ni'ya sinagoga kiskjefia nga kiskanis'ian nduya 'ba yaja_ra xuta xi makjainre ngat'a
tsiji. 20 'Ba kionga kjinik'en Esteban, xi kitsikixiya ngat'a tsiji, an kio fa tesiaan nga
tjijngukakuan mé xi kuán, ka'nda kitsikuenda=ña najñure nchja xi kitsik'en." 21 Tunga
Na'enna Jesús 'bi= kitsuna: "T'in, ngat'a an kjin tetsikasenra nga k'uinchin xuta xi bi
judío."

Pablo ngaya ntsja xi ngakure chasoldadu

22 'Ba xuta naxinando 'ndasani enbiu yasen ñojon, tunga kio 'etuts'in nganire nga si'a
kitsa'en:
—¡Tusa ngat'en xuta xi 'ba kji'u! —kitsu—. ¡Bi machjen tsa k'uejñakun!
23 'Ba janda inyakji'ndaya 'ba inyakanikja'a najñure 'ba inya'betsojojin isen chojo.
24 Kui kjuañu xi ngakure chasoldadu 'exani nga xanis'en Pablo ngaya ña 'bendu cha-
soldadu, 'ba 'exa nga s'ẹre, tuxi kuetsuyani ánñu 'batsa'en inyakji'ndayani xutankjiun
ngat'are. 25 Tunga kionga je tji'ñure tuxi kuajanire, Pablo tsiningiyare chasoldadu xi kio
tjinre xa:
—¿A ma se'ere jngu xuta romano xi kje ña'anjínre kjua? —kitsure.
26 Kionga chasoldadubiu kjint'e kibiu, kikun xi ngakure.
—Chutsejen_ri yojori mé= xi si'en, ngat'a kui xutabi jngu= xuta romano —kitsure.
27 'Ba 'batsa'en xi ngakure chasoldadu kitsitiñat'are Pablo 'ba tsiningiyare:
—'Ba t'ínna, ¿a ji= ni jngu xuta romano? —kitsure.
—Jun —kitsu Pablo.
28 —'Ñu tse ton kis'enginạ an nga kuán jngu xuta romano —kitsu xi ngakure chasol-
dadu.
—Tunga an, kui= ñạ 'nda nga kitsiạn —kitsu ngani Pablo.
29 Kui kjuañu ta'a tsikinyat'axinni nchja xi kuajare Pablo tsakaiñu, 'ba ka'nda xi
ngakure chasoldadu kitsakjun kionga tsabe nga jngu xuta romano= nini xi 'eta'ñu.

Pablo nchjntjai yojore ngixkun nchjaxa judío

30 Nga kuanyujun, xi ngakure chasoldadu kuamejénre nga nda skue ánñu nchja judío
inyabangini Pablo. Kui kjuañu kiskjendani na'ñu kicha xi tjí'ñukonire 'ba 'exa nga
kụañajan nchja ngakure na'miu 'ba ko ngatsi'i nchjaxa judío. 'Ba 'batsa'en ts'axje Pablo
'ba kitsikasen ngixkun nchjabiu.

23

1 'Ba 'batsa'en Pablo kiskutsejen'a nchjaxa xi kio kuañajan:
—Jun nts'iạ —kitsure—, ka'nda nganda'e xiu= tjin kjuafa'etsjennạ ngixkun Na'enchana
ngat'are jotsa'en tefikuạ yojonạ.
2 'Ba 'batsa'en Ananías xi na'mi titjun 'exare nchja xi inyat'a tiñare Pablo nga
ngatamo'o'a ts'a.
3 —Na'enchana ko'ot'ari ji, xuta jó nkjain —kitsu Pablo—. Ji kio teni nga tebendai
kjua jotsa'en tijña kjuatexumo. ¿Ánñu temiyuneni mé= xi kua'indut'a kjuatexumo nga
te'bexai nga kuichut'anạ?
4 —¡Ánñu ch'o te'mini_ri na'mi titjun xi Na'enchana kitsja xare! —kitsu nchja xi kio
inyatiña.
5 —Jun ntsíạ —kitsu Pablo—, bi 'be'iạn tsa na'mi titjun. Ngat'a 'batsa'en kua'indut'a
enre Na'enchana: “Bi ch'o 'mi_ri xutaxare naxinandari.”
6 'Ba kuankjinre Pablo nga ngajinre nchjaxo tjindu yak'a nchja saduceo ko yak'a nchja
fariseo. Kui kjuañu 'ñu kinchjani:
—Jun nts'iạ —kitsure—, an ñạ jngu fariseo 'ba nde xichanạ nchja fariseo kuán.
Tjiña'an=nạ kjua ngat'a tekuyaạ nga kjua'aya nganire xuta ngajinre mik'en.
7 Kionga 'ba kitsu Pablo, nchja fariseo ko nchja saduceo 'etuts'inre nga josiko
xinkjin. Yakjanya yojore nchja xi kio kuañajan. 8 Ngat'a nchja saduceo tsu nga bi nde
kjua'ayanire xuta ngajinre mik'en 'ba nga bi tjin ankjele ninga isennixtjin. 'Ba tunga
nchja fariseo makjain yejere ngat'are kibiu. 9 'Ba ngatsi'i 'ñu kiski'ndaya. 'Ba 'batsa'en
yak'a nchja chjine kjuatexuma xi mako nchja fariseo tsisetjen 'ba 'ñu kinchja:
—Tumé xi ch'o tjin tisakunị ngat'are xutabi —kitsu—. ¿'Baá kụan tsa jngu isennixtjin
asa jngu ankje jako?

10 Kionga je ngisa 'ñu josiko xinkjin nchjabiu, kitsakjun xi ngakure chasoldadu
romano tsa nchjabiu sixi Pablo. Kui kjuañu 'exani nga chasoldadu k'uaxjejinni Pablo
ngajinre nchjabiu 'ba kueko ngani ña 'bendu chasoldadu.
11 'Ba nistjen nga kuanyujun Na'enna Jesús kuatsejenre Pablo.
—Ngat'etsjare takuin —kitsure—. Ngat'a jofatsa'en tenikixiye ngat'anạ nga'e naxi-
nanda Jerusalén, 'ba fa nde tsa'en tjinnere nga k'uinikja'axtiuye ngat'anạ naxinanda
Roma.

Nchja judío joyare nga sik'en Pablo

12 Nga kuanyujun yak'a nchja judío joyare 'ba 'endako kjua xinkjin 'ba kitsja ts'a nga
Na'enchana ngatatsjare kjuana'en tsa skine niñu asa k'ui nanda tsa kje tsik'enjín Pablo.
13 Maru ts'axtiu yachan nchja xi 'batsa'en joyata'en Pablo. 14 'Ba 'batsa'en nchjabiu
ja'ekun nchja ngakure na'miu ko nchja chingare naxinando 'ba 'bi kitsure:
—Kik'endakuẹ kjua xingiị 'ba kika'eẹ ndsu'baị nga Na'enchana ngatatsjanị kjuana'en
tsa xineẹ niñu asa s'iị nanda tsa kje nik'enjíịn Pablo. 15 Kui kjuañu nganda'e jun ko
nchjaxa xi yak'a chja'ani_ru xi ngakure chasoldadu nga ngatja'eko Pablo nyujunni,
nga'e ngixkún. T'in_ru nga mejénnú ngisa nda xio kjuare. 'Ba jịn kuetsubandaị nga
sik'en kionga kje fa'ejíịn —kitsu nchjabiu.
16 Tunga ki'ndire ndichja Pablo kjint'e en xi joya'more nchjabiu. 'Ba 'batsa'en ja'as'en
ña 'bendu chasoldadu nga kike'ere nijmi Pablo. 17 'Ba Pablo kinchjare jngu chasoldadu
xi kio tsikuenda 'ba kitsure:
—T'iko_ri chi'ndibi xi ngakunu, ngat'a tjin= en xi kuetsure.
18 Kui kjuañu chasoldadu kikoni chi'ndibiu ña tijña xi ngakure.
—Xuta xi tijña nduya xi Pablo 'mi kinchjanạ 'ba tsi'anạ nga kjua'ekuạ nga'e ngixkuin
kui chi'ndibi —kitsu chasoldadubiu—. Tjinxu jngu en xi kuetsuri.
19 'Ba 'batsa'en xi ngakure chasoldadu kiskjebe ntsja chi'ndibiu 'ba tsiningiyat'axinre:
—¿Mé= en xi mejénri k'uinnaạ? —kitsure.
20 'Ba chi'indibiu kitsure:
—Nchja judío je joyare nga skui'ari nga k'uikue Pablo nyujunni ngixkun nchjaxo.
Kuetsuxuri nga ngisa nda mejénre skue kjuare Pablo. 21 Tunga bi ngatamakjainri kibiu,
ngat'a inyakuya'mo ts'axtiu yachan nchja xi mejénre sik'en Pablo. 'Ba je kitsja ts'a nga
Na'enchana ngatatsjare kjuana'en tsa skinexu niñu asa k'uixu nanda tsa kje tsik'enjín
Pablo. Je tjindunda nganda'e nga inyakuyare mé= xi sji ji —kitsu.
22 'Ba 'batsa'en xi ngakure chasoldadu kitsikixant'a chi'indibiu.
—Tu'yá 'be_ri nijmi mé= xi kik'innaạ —kitsure.

Pablo nikasen ngixkun xuta titjun Félix

23 'Ba 'batsa'en xi ngakure chasoldadu kinchjare jó chasoldadu xi batexumare jngu
jngu sientu 'ba kitsure:
—T'endundo jó sientu chasoldadu xi kuaje ndsaku=ni, yachute ko kan xi k'uendukjare
chakabayu 'ba jó sientu xi kua'a lanza, tuxi kuajeni naxinanda Cesarea chụbạ ñajan
ngajñu. 24 'Ba nde tinyando chakabayu xi k'uejñakjare Pablo. Tanginko tuxi nda
kjuechuni ngixkun xuta titjun Félix.
25 'Ba 'batsa'en xi ngakure chasoldadu kitsinda jngu xujun 'ba 'bitsa'en kitsi'indu:
26 "Claudio Lisias titsikasenri kjuate'nda xuta titjun Félix. 27 Kui xutabi xi tetsikasenrạ
nga'e, kui xi nchja judío kitsuba 'ba kuamejénre kitsik'en. Tunga kionga kjint'iạ nga
xuta romano= nini, 'ba tsa'en kikuạ chasoldaduna 'ba ts'axjejiạn ngajinre nchjabiu.
28 'Ba kitsikasiạn xutabi ngixkun xutaxa judío, ngat'a kuamejénnạ skuiạ mé= kjuañu
inyabangini. 29 'Ba tsa'biạ nga inyabangi ngat'are mé= xi kua'indut'a kjuatexumare
nchjabiu 'ba tumé xi kichaninejere xutabi bakinre nga kueya 'ba ninga tsa nduya
k'uejña. 30 Tunga kjint'iạ en nga nchja judío joya'more nga sik'en. Kui kjuañu ta'a

kitsikasennirą. 'Ba nde je kixin_rą nchja xi inyabangi nga tjinnere nga ngixkuin kuetsu mé= xi tjinkore xutabi."
31 'Ba 'batsa'en chasoldadu kiko Pablo ngajñu naxinanda xi Antípatris 'mi jotsa'en kis'exare. 32 Nga kuanyujun chasoldadu xi kiji ndsaku=ni ja'e ngani ña 'bendu. Tu kui xi tjindukjare chakabayu kiko ngisa Pablo. 33 Kionga echu naxinanda Cesarea, kitsjare xujunbiu xuta titjun 'ba nde kitsingantsja Pablo ngayeje. 34 Kionga je 'exkiya xujunbiu, xuta titjunbiu tsiningiyare Pablo ñá=ñu jendibani. 'Ba kionga kjint'e nga nangi Cilicia tse'e, 35 'bi kitsure:
—Kionga kjua'e nchja xi inyabangiri, kuasen ñojonrą.
'Ba jaskan 'exa nga kụakuenda Pablo ni'ya masenre Herodes.

24

Pablo nchjntjai yojore ngixkun xuta titjun Félix

1 Kionga ja'a ón nixtjin, echu Ananías xi na'mi titjun naxinanda Cesarea, 'ba tjenko yak'a nchja chingare xuta judío ko jngu xuta xi Tértulo 'mi, xi 'bets'antjai xuta. Kui xi echukangi Pablo ngixkun xuta titjun. 2 'Ba kionga ja'echani Pablo, 'batsa'en 'etuts'inre Tértulo nga yangi 'ba kitsu:
—Xik'uechjiri, ji xuta titjun, ngat'a tsiji tjinnį kjuaxiu nganda'e ngat'a nda= tebatexumai ko kjuankjin kakunri ngat'are kjuandare naxinandanį. 3 Ngayéje kibi tsja manį nga sakunį nitukjia'añu 'ba nituña nga'ndeñu 'ba teba'erį kjuanda ji na'en, xuta titjun Félix. 4 Tunga bi mejénnạ tsé kjua'arą nixtjinri. Kui kjuañu temi'anirą nga tạsen ñojon ngutjunchinịi.
5 'Ngu je= kji'yeẹ nga kui xutabi jngu xuta ch'okun, xi titsa'en kjuasi ngajinre ngatsi'i xuta judío xi tjin ngasun'ndio. Kui= xi ngakure xuta xi Nazareno 'mi. 6 Ka'nda kuamejénre kitsijndi ninguni. Kui= kjuañu kjindubanį 'ba kuamejénnį kjiña'an_rį kjua jotsa'en tijña kjuatexumanį. 7 Tunga xi ngakure chasoldadu xi Lisias 'mi ja'ekja'a kjua'ñunį 8 'ba kitsunį nga ji tjinnere kjua'echunrį jịn xi tefangịi xutabi. Ngu kụan xjaningiya_ri, tuxi xiakixini mé= kjua tefanginịi xutabi —kitsu Tértulo.
9 'Ba nchja judío xi kio tjindu 'ba nde kitsja en nga 'batjin kjua. 10 'Ba 'batsa'en xuta titjun kitsjare chụbą ko ntsja Pablo tuxi kuinchjani.
—Tsja manạ nga kuinchjantjaạ yojonạ ngixkuin, ngat'a 'be=ñạ nga je nkjin nu tjinri nga tebatexumai naxinandanį —kitsu Pablo—. 11 Jotsa'en kụan xie, sa'e= tjinnạ tejó nixtjin nga ja'etsichji_rą Na'enchana naxinanda Jerusalén. 12 'Ba ni'yá tsabenạ tsa tjin xi tefosikuạ asa tsa tetsa'aạn kjuasi ngaya ningu 'ba ninga ngaya ni'ya sinagogajín 'ba ninga ngajin naxinandojín. 13 Kui nchjabi tsajainre mé= xi kuakuchuya ngat'are mé= xi inyakaninejenạ.
14 'Tunga xinrą kui enbi. Bekunñạ Na'enre xuta chinganį jotsa'en tijña ndiyare Jesús, ndiya xi nchjabi inyatsure nga tjimangane kjuatexumanį. Makjain yejenạ ngat'a tse'e mé= xi kua'indut'a kjuatexumanį ko xujunre nchja chinga profeta. 15 An 'ba nde tekuya_rą mé= xi nchjabi inyakuyare, nga Na'enchana sikja'aya nganire ngatsi'i xuta ngajinre mik'en, xi nda kitsa'en ko xi bi nda kitsa'en. 16 'Bamani, 'bene_rą yojonạ nga tsje s'ẹjña kjuafa'etsjennạ ngixkun Na'enchana 'ba ngixkun xuta.
17 'Nkjin nu kuánnạ nga bi tsakatejñaạ naxinanda Jerusalén. Jaskan ja'e ngañaạ nga ja'eko_rą ton chje naxinandanạ. 'Ba ja'etsja_rą kjuatjo Na'enchana. 18 'Ba 'bi tetsa'aạn ngaya ningu kionga je kitsitsjiạ yojonạ ngixkun Na'enchana, kionga bi nkjin xuta tjin, 'ba tu'yá inyatsisi'a. Kio tsabenạ yak'a nchja judío xi jendibani nangi Asia. 19 Kui= xi tjinnere nga kjua'e ngixkuin nga kuanginạ tsa mé= kjua xi tjinkonạ kui. 20 'Ba tsa tsajain, kui nchjabi ngatatsu mé= xi ch'otjin kisakure ngat'anạ kionga kijiạ ngixkun xutaxa judío. 21 Asa tu kui= kjua kio=nga tejñajin_rą, 'ñu kinchjaạ nga 'bi kixiạn: "Tjimanạ kjua nganda'e ngat'a tekuyañạ nga kjua'aya nganire xuta ngajinre mik'en."

22 Xuta titjun Félix nda be ndiya xi tse'e Jesús 'ba kionga kjint'e enbi, 'ejñat'ia kjuo.
—Kionga kjua'e ngakure chasoldadu xi Lisias 'mi, kio= 'nda k'uendajiạn kjuanu —kitsure nchjabiu.
23 'Ba 'batsa'en 'exare chasoldadu xi tsikuenda Pablo nga janda ngat'ejña'ñu, tunga ngatatsja'ndere nga k'uajme ngandaire kio, 'ba nga kụan kjua'ekore xinkjin mé= xi machjenre.
24 Jaskan nga je jó ján nixtjin, Félix ja'eko chjunre xi jngu chjun judía xi Drusila 'mi. 'Exa nga kjua'e Pablo 'ba yasen ñojon ánñu makjainnire ngat'a tse'e Jesucristo. 25 Pablo kitsuyare jótsa'en k'uejñat'axian jena ngixkun Na'enchana, 'ba jótsa'en k'uech'ora yo-jona mé= xi tsu inimana, 'ba nga Na'enchana sa'enna kjua ngat'are mé= xi teña'an. Tunga kionga xuta titjun Félix kjint'e mé= xi kinchja Pablo, kitsakjun.
—Tu t'inri nganda'e —kitsure—. Kionga kụa'a nganiną, kuinchjarą.
26 'Ba 'ba nde xuta titjun Félix tikuyare nga Pablo sjare ton tuxi sik'ejñandaini. Kui kjua 'ñu nkjin ndiya kinchjanire 'ba jako nijmi. 27 'Ba 'batsa'en jó nu ja'a, 'ba Porcio Festo tsik'ejña ngani xuta titjun nga'ndere Félix. 'Ba kionga jet'a xare Félix kitsik'ejña'ñu Pablo, tuxi nda xianire ngixkun xuta judío.

25

Pablo nchjntjai yojore ngixkun xuta titjun Festo

1 Kionga je ja'a ján nixtjin nga kiskjebe xare Festo, 'etjuni naxinanda Cesarea 'ba kiji naxinanda Jerusalén. 2 'Ba kio xi ngakure na'miu ko xutaxare xuta judío kitsuyare mé= kjua inyabangini Pablo. 3 'Ba tsi'are Festo jngu kjuanda, nga ngat'exa nga Pablo kuechani naxinanda Jerusalén, ngat'a mejénre sijngu mé= xi joyanire, nga ngaya ndiyo sik'en Pablo. 4 Tunga Festo kitsingojore nga Pablo kjiya nduya naxinanda Cesarea 'ba nga je mején kuaje kio.
5 —Ngatjikoną nchja xi tjinre xa ngajinnu. Tsa tjin xi ch'otjin kitsa'en xutabiu, kiongatangi —kitsu.
6 'Ba Festo ts'andayaru ngisare jin asa te nixtjin kiongajinre nchjabiu, 'ba jaskan kiji ngani naxinanda Cesarea. 'Ba nga kuanyujun tsik'ejñasun yaxile ña 'benda kjua 'ba 'exa nga kuechja'a Pablo. 7 'Ba kionga je ja'as'en Pablo, nchja judío xi jendibani naxinanda Jerusalén kitsendaire 'ba kiskaninejere. Nkjin ka'a kjua xi ne na'en tjinre yangi xi bi kuán 'endu chuba.
8 —Nimé je tjinną —kitsu Pablo nga kinchjantjai yojore—. Bi tsa nganią kjuatexumare xuta judío 'ba ninga tse'e ningujín 'ba ninga tse'e xi ngaku titjun Césarjín.
9 Tunga xuta titjun Festo mejénre nga nda xiare ngixkun nchja judío. Kui kjuañu tsiningiyanire Pablo:
—¿A mejénri k'uin naxinanda Jerusalén tuxi ngajaan k'uendañą kjuari? —kitsure.
10 —Tesenñą ngixkun xuta xi kitsja xare xi ngaku titjun César, ña tjinnere nga s'ẹnda kjuaną —kitsu Pablo—. Ji nda 'ye nga tumé je tjinną ngat'are xuta judío. 11 Tsa ch'o kitsa'aạn 'ba tsa kjendiya nga kueya, 'ba=nde tsja'ndią nga kueya. Tunga tsa bi kjuakixi ngayéje mé= xi inyabanginą, tu'yá kụan singantsjaną ngat'are nchjabiu. Temi'arą nga xi ngaku titjun César k'uenda kjuaną.
12 'Ba 'batsa'en Festo jako nijmi nchja xi baseko, 'ba jaskan jako ngani Pablo:
—Ji techje'e nga xi ngaku titjun César k'uenda kjuari. Ngu ngaku titjun César k'uinchin —kitsure.

Festo ko Agripa jako nijmi ngat'are kjuare Pablo

13 Kionga je ja'a jó ján nixtjin, echu naxinanda Cesarea rey Agripa ko chjun Berenice nga kitsite'ndare Festo. 14 Nkjin nixtjin ts'andayare kio, 'ba Festo ye'ere nijmi reybiu kjuare Pablo.

—Nga'e tijña jngu xuta xi Félix kitsik'ejña nduyo kionga jet'are xare —kitsure—.
15 Kionga kijią naxinanda Jerusalén, xi ngakure na'miu ko xutaxare xuta judío yangi
xutabiu 'ba tsi'ana nga k'uexaą nga kjuinik'en. 16 'Ba kixin_rą nga xutaxa romano bi
'batsa'en ngare tsa tuchuba 'bexa nga nik'en xuta. Ngat'a titjun farani xi tis'engi skjo'ako
xi inyabangi, tuxi kụan kjuinchjantjaini yojore ngat'are mé= xi tis'engi.
17 'Bamani, kionga nchjabiu ja'e nga'e, bi kitsik'andayaą. Ta'a fani nga kuanyujun
tsakatejñaą nga'nde ña 'bendaą kjua 'ba 'exa nga kuechja'a xutabiu. 18 Tunga kionga
kinchja nchja xi inyabangi, tumé kjua xi ch'otjin joni xi ja'ba kitsikja'etsjiąn yangi.
19 Tu 'esit'are ngat'are jotsa'en Pablo bekun Na'en xi tse'e xuta judío 'ba nga makjainre
ngat'are jngu xuta xi je k'en xi Jesús 'mi, xi Pablo tsu nga tijñakun.
20 'Tunga bi 'be'iąn jótsa'en k'uendaą kjuabi. Kui kjuañu tsiningiyani_rą Pablo tsa
mejénre kuaje naxinanda Jerusalén, tuxi jaan s'ẹndani kjuare. 21 Tunga Pablo tsi'a nga
ngaku titjunre Roma k'uendare kjua. Kui kjuañu 'exañaą nga janda k'uejña'ñu ka'nda
nga kụan sikasenrą ngaku titjun César.
22 —An= 'ba=nde mejénną kjuint'e_rą kui xutabiu —kitsu Agripa.
—Nyujunni kjuinu'ya_ri —kitsure Festo.
23 Kui kjuañu nga kuanyujun, echuni Agripa ko chjun Berenice. Tu nịmą= xi kuán
nga ja'as'en ña kuañajan xuta nga tjenko nchja ngakure chasoldadu ko nchja ngakure
naxinando. 'Ba 'batsa'en Festo 'exa nga ngatichja'are Pablo.
24 —Ji na'en rey Agripa ko jun na'en xi kuañajan nga'e —kitsu Festo—, nga'e tijña kui
xutabi xi ngatsi'i nchja judío inyabangi. 'Ba inyatsa'en xuta judío xi tjindu naxinanda
Jerusalén 'ba 'ba nde xi tjindu nga'e. Inyakji'ndaya nga inyami'aną nga k'uexaą nga
kjuinik'en xutabi. 25 Tunga ngat'aną, tumé kuasjainą ngat'are xi kitsa'en xutabi nga
kjenndiya nga kueyani. Tunga kui tsi'a nga s'ẹnda kjuare ngixkun ngaku titjun xi tijña
Roma. Kui kjuañu kitsikja'etsjenñą nga sikasen_rą jaan.
26 'Tunga bi nda 'bią mé= en xi si'indut'a xujun xi sikasen_rą xuta xi kitsja xaną.
Kui kjuañu nga nga'e ja'ekoñą xutabi ngixkún 'ba ji fani xi ja'ekorą, rey Agripa,
tuxi xjaningiyani_ra 'ba 'batsa'en sąkuna en xi sikasen_rą ngaku tijun xi tijña Roma.
27 'Bamani tumé chjire tsa sikasiąn jngu xi kjiya nduya 'ba bi xiąn mé= kjua tis'engini.

26

Pablo nchjntjai yojore ngixkun rey Agripa

1 'Ba 'batsa'en Agripa kinchja:
—Kụan kjuinukjuantjai yojori —kitsure Pablo.
'Ba 'batsa'en Pablo kiskjenijin ntsja nga kinchjantjai yojore:
2 —Ne tsja maną, rey Agripa, nga kụan kuinchjantjaą yojoną ngixkuin nganda'e
ngat'are ngayéje mé= xi nchja judío inyabanginą. 3 Ngat'a ji xi nda 'ye ngayéje kjuachin-
gare xuta judío 'ba mé= xi fosiko xinkjin. 'Bamani, temi'arą nga sitsejndai yojori nga
kuasen ñojonnaą.
4 'Ngatsi'i xuta judío be= jótsa'en tsakatejñajin_rą 'ndani nga ki'ndią, ngat'a
tsakat'ejñajinñą nanginą 'ba ko naxinanda Jerusalén. 5 'Ba nde nchjabiu be= ngayeje 'ba
kụan kuetsuyakixi tsa mejénre, nga an ñą jngu fariseo 'ba ngantsjai kitsik'etjusun=ñą
kjuachingare xuta fariseo xi 'ñu kixi ngisa ngajinnị xi xuta judío 'minị.
6 'Nganda'e tesiaąn nga'e nga tis'enda kjuaną ngat'a tekuyañą nga Na'enchana
sik'etjusun en xi kitsuyatitjunre xuta chinganị. 7 Ndekuini en xi inyakuyare nga
sąkure xuta naxinandanị, xi tejó ka'a mani xuta chinganị. Kui kjuañu inyatsichjinire
Na'enchana 'ba inyatsa'exat'anire nga nixtjin nga nistjen. Ji na'en rey Agripa, ngat'are
mé= xi tekuya_rą= kui= kjua inyabanginą nchja judío. 8 ¿Ánñu bi makjainninu nga
Na'enchana sikja'aya nganire xuta ngajinre mik'en?

9 'Nga nda'eñu, an 'ba=nde kitsikja'etsjiạn nga tjinnere nga sa'aạn nkjin tsajmi xi
ch'otjin ngat'are ja'enre Jesús xi Nazaret tse'e. 10 'Ba 'ba= kitsa'aạn naxinanda Jerusalén.
Ko kjua'ñure ngakure na'miu, kiskanis'iạn nduya xuta tsjere Na'enchana. Kionga
nik'en, 'ba nde an xiạn nga 'ba ngatjama. 11 Nkjin ndiya kitsikja'aạ kjuanima, tuxi
kuetsuni nga bi makjainre. 'Ba 'ba kitsa'aạn xki ni'ya sinagoga. 'Ba a tu 'ñu sti kuánnạ
ngat'are xutabiu ka'nda kitsjengike=ñạ nituña nangiñu. 12 Ko kjuafa'etsjenbiu tefiạ
naxinanda Damasco, kionga je 'exanạ 'ba kitsjanạ kjua'ñu xi ngakure na'miu. 13 Tunga
nga nyusen kionga tjenyaạ ndiyo, ji na'en rey, tsa'biạ jngu ndi'i je xi jendibani ngank'aa,
xi ngisa 'ñu ngisa ko mare ndi'ire tsu'biu. Kui xi tsa'nandainạ 'ba ngandaire nchja xi
tjenkonạ. 14 'Ba 'batsa'en kiskaị t'anangiu 'ba kjint'iạ jngu jnda xi en hebreo jakonạ. 'Bi
kitsunạ: "Saulo, Saulo, ¿ánñu tjennginainaạ? Nde ji teni'onniri yojori, joni jngu tjiundija
kionga xi naire fuñare yayojo."
15 'Ba 'ba kixiạn: "¿'Yá= ni ji, Na'en?" 'Ba 'bi kitsunạ Na'enna: "An= ñạ Jesús, xi ji
tjenngiche. 16 Tunga tisetjen 'ba tisenkixi. Ngat'a sjaxa=rạ, kui= kjuañu kitsitsejennirạ
yojonạ. Tjinnere nga si'axat'anaạ 'ba sikixiye ngat'are mé= xi kji'ye ngat'anạ 'ba ko
mé= xi xia ngisai. 17 An sikuendarạ ngat'a tse'e xuta naxinandari 'ba ngat'a tse'e xuta
xi bi judío xi tetsikasenkunrạ nganda'e. 18 Ji= ni xi xju'ingi tuxkun xuta, tuxi k'uetjuni
ña jñu chun 'ba kjua'as'en ña tsejen chun, 'ba tuxi k'uetjujinni ña batexuma chanayiu
'ba kjua'as'en ña batexuma Na'enchana, 'ba tuxi sạkunire kjuanichat'are jere ko jngu
nga'nde ngajinre xuta xi tsje ngixkun Na'enchana ngat'a makjainre ngat'a tsa'an."
19 'Bamani, ji na'en rey Agripa, yasen ñojon_rạ xi kuatsejennạ xi jendibani ngank'aa.
20 Titjun kitsikja'axtiuya_rạ enre Na'enchana xuta xi tjindu naxinanda Damasco 'ba
jaskan xi tjindu naxinanda Jerusalén ko ngayéje nga'nde xi tjindu nangi Judea 'ba nde
xuta xi bi judío ngayeje. Kixin_rạ nga ngatatsik'antjaiya kjuafa'etsjenre 'ba ngatja'e
ngani ngixkun Na'enchana 'ba ngatatsa'en mé= xi k'uenduchuba nga je kitsik'antjaiya
kjuafa'etsjenre. 21 Tu kui= kjuabiu nga nchja judío ja'etsubaninạ ngaya ningu 'ba
kuamejénre nga sik'ennạ.
22 'Tunga Na'enchana tibasekonạ ka'nda nganda'e. Kui= kjuañu tojo tesenkixiñạ nga
texinya_rạ xuta nịmạ ko xi nyina. Ndekuini en xi tenchjaạ jo nga kitsu nchja chinga
profeta ko Moisés, mé= xi tjinnere nga k'uetjusun. 23 Ngat'a kui kitsu nga Cristo tjinnere
nga kjua'a kjuanima 'ba nga kui titjun kjua'aya nganire ngajinre mik'en, tuxi 'batsa'en
sitsejennire naxinandanị ko xuta xi bi judío jotsa'en k'uangi.
24 Kionga Pablo 'ba kitsu nga tinchjantjai yojore, 'batsa'en kiski'ndaya Festo:
—¡Skaruri, Pablo! Ngat'a 'ñu= chut'aye, kui= kjua je kuaskaniri —kitsu.
25 —Bi skanạ, ji na'en xuta titjun Festo —kitsu Pablo—. Tusa tenchjaạ mé= xi kjuakixi
'ba mé= xi 'batjin. 26 Rey Agripa be= kibiu. Kui= kjua 'ñu nda ma tenchjaạñạ ngixkun.
Ngat'a bere takuaạn nga kui 'ba nde be ngayéje kibi. Ngat'a bi jngu nga'nde ña 'mo chun
nga 'bi kuán. 27 Ji na'en rey Agripa, ¿a makjainri mé= xi kitsu nchja chinga profeta? An
'be=ñạ nga makjainri —kitsure.
28 —¿A ngutjun fani mejénri nga kụan jngu xi makjainre ngat'a tse'e Cristo? —kitsu rey
Agripa.
29 —Ninga tsa ngutjun fani 'ba ninga tsa tsé —kitsu Pablo—, temi'a_rạ Na'enchana nga
bi tu ji tajngu, tusa ko ngatsi'i xi inyaminya ñojonnạ nganda'e ngatamo joni an, ninga bi
ko na'ñu kichabi.
30 'Ba 'batsa'en tsisetjen reybiu ko xuta titjun 'ba ko chjun Berenice 'ba ngatsi'i xi kio
tjinduko. 31 Kikjoyat'axinre kui kjuabiu.
—Tumé kitsa'en xutabiu xi kjenndiya nga kueya 'ba ninga tsa nduya k'uejña —kitsure
xinkjin.
32 —Tsa xutabiu bi tsi'a nga ngaku titjun César k'uenda kjuare, kụan sik'ejñandai
tsakaiñu —kitsu Agripa nga jako Festo.

27

Pablo nikasen naxinanda Roma

1 Kionga je kitsikja'etsjen nga sikasennii nangi Italia, kuangantsja Pablo ko kja'e
ngisa nchja xi inya nduya ngaya ntsja jngu chasoldadu xi Julio 'mi xi jngu ngakure
chasoldadure xuta titjun. 2 Tsijñee jngu barku xi naxinanda Adramitio tse'e, xi je mején
kuaje nga'nde xi tjindundaire ndachikunre nangi Asia. 'Ba 'batsa'en tsangiin ngajin
nanda 'ba 'ba nde tsekue Aristarco xi naxinanda Tesalónica tse'e, naxinanda xi tijñajinre
nangi Macedonia. 3 'Ba nga kuanyujun echii naxinanda xi Sidón 'mi, 'ba chasoldadu
Julio kitsa'enre jngu kjuanda Pablo. Kitsja'ndere nga kikun nchja xi nda ya'a tuxi kui
nchjabiu kuan sjanire mé= xi machjenre.
4 'Ba 'batsa'en 'etjukue barku kio 'ba tsitjandai isla xi Chipre 'mi, ngat'a ntjo tjindiba
jotsa'en temangiin. 5 Tsitjaxtiukjai ndachikun ngandaire nangi Cilicia ko nangi Panfilia
'ba echii naxinanda Mira, naxinanda xi tijñajinre nangi Licia.
6 Kio kisakure xi ngakure chasoldadu jngu barku xi naxinanda Alejandría tse'e xi
tifi nangi Italia. Kui xi kitsikja'as'enni. 7 Nkjin nixtjin tafi tsangiin ngajin nando ko
kjuana'en 'ba tuchan echutiña_ri ngankjain nangi Gnido. 'Ba ngat'a ntjo tojo 'batsa'en
tibe'e jotsa'en temangiin, tsitjat'a_ri ngankjain nangi Salmón 'ba tsitjat'ai isla xi Creta
'mi. 8 Tojo 'batsa'en na'en tsangiin ngajin nando jokji'i nduju isla Creta. Jaskan echii
jngu nga'nde xi Buenos Puertos 'mi tiñare naxinanda Lasea.
9 Je ne nkjin nixtjin kjinichejee, 'ba je ne tjekun tjima nga mangijian ndachikun, ngat'a
je matiña nixtjinre nch'an. Kui= kjuañu Pablo 'enenire nchjabiu.
10 —Jun na'en —kitsure—, tsejen tjimana. Tsa janda kuangian, ch'o kuanna 'ba bi tsa
tu barku ko ch'are sichaja, ka'nda kuanre kueya ña ngayeje.
11 Tunga xi ngakure chasoldadu bi yatesinre mé= xi kitsu Pablo. Tusa xi naire barku
ko xuta xi tsa'exako barku yasen ñojonre. 12 'Ba ngat'a kui nga'ndebiu bi nda tsa kio
kjua'ana nixtjinre nch'an, kui kjua ngisa nkjin kuánni xi 'batsa'en kitsikja'etsjen nga
tusa nda tjin nga k'uetju kio, 'ba tsa kuan kjuechu naxinanda Fenice, naxinanda xi
tijñajinre isla Creta ña fechu barku. Ngat'a nda ma s'ejña barku kio, 'ba kuan kjua'ana
nixtjinre nch'an kio.

Ntjo'ñu xi kuán ngajin ndachikun

13 'Ba 'batsa'en kionga 'etuts'inre nga kitsjen jngu ntjo xi bi 'ñu, xi jendibani ngajin
ndachikun, nchjabiu kitsikja'etsjen nga kuan sa'en mé= xi mejénre. Kui kjua 'etjukoni
barku 'ba kikotiñare nga'ndai isla Creta. 14 Tunga sangutjun kuán jngu ntjo xi niki 'ñu, xi
jendibani ngasun t'anangiu. Kui ntjo xi Nordeste 'mi. 15 Kui xi kiskjefe barku, 'ba bi nde
kuán tsanginkoni ña mejénni. Kui kjua kitsa'e'ndeni_ri nga ntjo kuekoni. 16 'Ba 'batsa'en
tsitjandai_ri jngu isla chi xi Clauda 'mi, kui xi 'echjachire ntjo. 'Ba 'ñu na'en kuánni nga
kjinikijiin ngasun barku xutsu xi kjifere. 17 Kionga je kuán, nchjabiu 'e'ñukja barku ko
na'ñu tuxi 'ñu s'eni. 'Ba kitsakjun nga kjua'as'enjin tsumi xi tjin kio xi Sirte 'mi. Kui kjua
kiskjejenni najñure barku 'ba kitsja'nde nga kueko ntjo.
18 'Ba nga kuanyujun 'ñu kitjen ngisa ntjo, 'ba nchjabiu 'etuts'inre nga kiskanikja'ajin
ndachikun ch'are barku. 19 'Ba xi majánni nixtjin, kiskanikja'ajin ka'nda tsajmi xi
machjen nga fiko barku. 20 Nkjin nixtjin nga bi kuatsejen tsu'biu 'ba ninga niñu 'ba ntjo
xi 'ñu tojo tjenneni. Kui kjua kjinikja'etsjennii nga bi nde kuetsubachun ngisanii.
21 Kionga je ja'a nkjin nixtjin nga bi tsechii, Pablo tsakasen ndujujinre nchjabiu 'ba 'bi
kitsure:
—Jun na'en, bi nda kjiño'on nga bi kikatesinnu, 'ba bi nda kjiño'on nga 'etjuko barku
isla Creta. Biru kjuanima tebitjaxtiu nganda'e 'ba biru tenichojo mé= xi kich'o tsu'ba.
22 Tunga nganda'e texin_nuu nga tsja t'e_ru kakún, ngat'a tu'yá kueya ngajinnu. Tu
barku sani xaja. 23 Ngat'a sa'e ngajñu kamatsejenna jngu ankjere Na'enchana xi tse'e

kuán 'ba xi tsa'exat'a_rą. 24 'Ba katsuną: “Bi kuin, Pablo. Tjinnere nga k'uinni ngixkun ngaku titjun César, 'ba Na'enchana titsjari kjuandabi nga nijnguú nchja xi tjinduyakori barku kjuesun.” 25 'Bamani jun na'en, tsja ngatjas'ennu. Ngat'a kun_rą Na'enchana 'ba be=re takuaąn nga 'ba kụan jofa tsa'en nga ka'miną. 26 Tunga tjinnere nga ntjo skanikja'ana jngu isla —kitsu Pablo.

27 Jngu nistjen kionga je jó semana tjinnį nga tetsumajiįn ndachikun xi Adriático 'mi nga tifikonįį ntjo, 'baru tsa masen nistjen, nchja xi inyatsa'exakore barku tsejen kuánre nga je kuatiñeę ña nangi. 28 Kui kjua kitsichụbą jó kji'i nanga nando, 'ba kan tjio'on jngu metro nanga. 'Ba 'batsa'en tsangin ngichįį 'ba kitsichụbą ngani, 'ba kan yatu metro kuananga ngani. 29 'Ba ngat'a kitsakjun tsa naxi sątekjoyako, kui kjua tuts'in barku kiskanikja'ajinni nando ñujun kicha iye xi sikajña'ñu barku 'ba 'ets'are Na'enchana nga kitsa ngatjas'e isen.

30 'Ba 'batsa'en nchja xi inyatsa'exakore barku kuamejénre nga kuanga. Inya'bajenjin nando xutsu 'ba kitsu nga skanikja'a ngisa ngankjain barku mé= xi sikajña'ñure. 31 Tunga Pablo jako chasoldadu ko xi ngakure 'ba kitsure:

—Tsa nchjabi bi k'uendu ngaya barku, jun bi kụan k'uangiu.

32 'Ba 'batsa'en chasoldadu tsate na'ñure xutsu 'ba kitsikixujin nando.

33 Kionga je tjis'e isen, Pablo 'enere ngatsi'i nchjabiu nga tjinnere nga skinechi me=ñu.

—Je tjinnu jó semana nganda'e nga 'ñu tenikjo 'ba nga tetsuba kjindio nga tumé techino —kitsure—. 34 'Bamani, te'bets'a_nuụ nga chinechu nganda'e. Kui xi kuasekonu tuxi k'uanginiñu. Ngat'a tu'yá sichaja ninga jngu ntsja ku.

35 Kionga 'ba kitsu Pablo, 'batsa'en kiskjebe jngu niñuxtila 'ba kitsjare kjuanda Na'enchana ngixkun ngatsi'i nchjabiu. Yakjanya 'ba 'etuts'inre nga kiskine. 36 'Ba 'ba nde kua'ñukakun ngatsi'i nchja xi yak'a 'ba 'ba nde kiskine niñuxtilo ngayeje. 37 Jó sientu masen ko kanjon mani ngatsi'i xi tetsubayeę barku. 38 'Ba kionga je kuánre, 'batsa'en kiskanikja'ajin ndachikun trigo, tuxi kụakijñani barku.

Nga tiungijndiu barku

39 Kionga je kis'e isen, nchjabiu bi bexkun nangi xi kio tjin. Tunga tsabe jngu nga'nde kixi ña tjin tsumi 'ba kuamejénre nga sitiñat'ako barku kio, tsa kụan kjuechuko. 40 Kui kjua tsate'ñuni na'ñu xi tji'ñunire kicha iye xi tsikajña'ñu barku 'ba kiskanikja'angijndiu kichabiu ngajin ndachikun 'ba kitsixanre mé= xi baku ndiyare barku. 'Ba 'batsa'en kitsikijinnk'a najñure barku, tuxi ntjo kuekoni ña tsumiu. 41 Tunga kisatet'are jngu nga'nde ña tjin tsumi ngi nando. Kio kis'ejin'ñu ku barku 'ba bi nde kuán kiteyani. 'Ba 'batsa'en tsindiure nando titsixi tuts'in barku.

42 Chasoldadu joyare nga sik'en nchja nduyo, tuxi bi kụangani nga kuate nando. 43 Tunga xi ngakure kuamejénre nga sik'angi Pablo 'ba bi kitsja'ndere chasoldadu nga 'ba sa'en. Tusa 'exa nga 'yá xi mare nanda, kui titjun nga ngatakjijin nando, tuxi kjuechuni nangi kixiu, 44 'ba nga nchja xi yak'a ngatjisun yate asa xire barku. 'Ba 'batsa'en ngatsi'i ts'angi nga echu nangi kixiu.

28

Mé xi Pablo kitsa'en isla xi Malta 'mi

1 Kionga je 'etjujiįn nandabi, kik'innį nga isla Malta 'mi kio. 2 Xuta xi kio tjindu nda= xuta 'ba nda yatesinnį ngatsi'i. 'Etsenį jngu ndi'i, ngat'a nch'an tjima 'ba tjiba'a tsi kui nixtjinbiu. 3 Pablo 'eku jó chikin 'ba kionga tikanikja'ajin ndi'u, tukjia'a 'etukajin jngu tjiuye xi tjimangare nt'aire ndi'u 'ba kiskine ntsja Pablo 'ba kitsjen'bangi. 4 Kionga xuta xi kio tjindu tsabe nga tjiuyebiu tjen'bangit'a ntsja Pablo, 'bi kitsure xinkjin:

—Kjuakixi=ru nga jngu xuta xi tsikjesun xuta kibi —kitsu—. Ninga tsa ts'angi ngajin ndachikun, Na'enchana xi kixi tsa'en kjua bi mejénre nga janda k'uejñakun.

5 Tunga Pablo 'etsujmejin tjiuyo ngajin ndi'u, 'ba tumé kuánre. 6 Ngatsi'i xuta inyakuya
nga kuijin Pablo asa tu je mik'en nga ska. Tunga nga je tsé inyakuya 'ba tsabe nga tumé
kuánre, kitsik'antjaiya ngani kjuafa'etsjenre 'ba kitsu nga Pablo jngu na'en kuán.
7 'Ba tiñare nga'ndebiu tjindu xu'bare jngu xuta xi Publio 'mi, xi xuta titjunre
nga'ndebiu. Kui xi kiskjebetjonį 'ba nda yatesinnį ján nixtjin. 8 'Ba 'ba kuán, nga na'enre
Publio kjijña'on nga chi'in nt'ai kunre 'ba tifa'are. 'Ba 'batsa'en Pablo ja'as'en ña kjijña
'ba jaskan nga je jako Na'enchana ngat'are kui, yanere ntsja 'ba kitsinda. 9 Kionga je 'ba
kuán, 'ba nde ja'e kio kja'e xuta xi inyafesun xi kio tjindu 'ba kuanda. 10 'Ba 'batsa'en
nkjin tsajmi= kitsjanį 'ba kionga je kichjube nganiį kja'e barku, 'ba nde kitsjanį mé= xi
kų̱achjennį nga kuangiį̱n.

Pablo fechu naxinanda Roma

11 Kionga je ja'a ján sa, tsanginkuę̱ jngu barku xi kio kitsikja'a nixtjinre nch'an. Kui xi
naxinanda Alejandría tse'e 'ba ku barku kuandat'a isenre na'en xi Cástor ko Pólux 'mi.
12 'Ba echiį naxinanda Siracusa 'ba ján nixtjin ts'andayanį kio. 13 'Etjiį kio 'ba tsangit'aį
ngandaire nangi xi kio tjin 'ba 'batsa'en echiį naxinanda xi Regio 'mi. 'Ba nga kuanyujun
tsisetjen jngu ntjo, kui kjua 'nda xi majóni nixtjin echukuę̱ barku naxinanda Puteoli.
14 Kio kiskajiį̱n yak'a xuta xi makjainre ngat'a tse'e Jesús xi tsi'anį nga kuetsubakuę̱ jngu
semana. 'Ba 'batsa'en echunį naxinanda Roma.
15 'Bamani xuta xi makjainre ngat'a tse'e Jesús xi tjindu Roma, kionga kjint'e en ngat'a
tsajain, ja'ekja'aya ndiyanį ka'nda nga'nde xi Foro Apio 'mi ko nga'nde xi Ján Tabernas
'mi. Kionga Pablo tsabe nchjabiu, kitsjare kjuanda Na'enchana 'ba tsja kis'ere inimare.
16 'Ba kionga tsitjas'ee̱n naxinanda Roma, Pablo kitsa'e'ndere nga k'uejñat'axin 'ba nga
tu jngu chasoldadu sikuenda.

Pablo tsikja'axtiuyare enre Na'enchana xuta judío xi tjindu Roma

17 Kionga je ja'a ján nixtjin, Pablo kinchjare nga kų̱añajan nchja ngakure xuta judío xi
kio tjindu. 'Ba kionga nchjabiu je kuañajan, 'bi kitsure:
—Jun nts'ią̱ xian, tumé xi kitsikuaą̱ xuta naxinandana 'ba ninga bi tsa nganią̱
kjuachingare xuta chingana. Tunga xuta xi tjindu naxinanda Jerusalén kitsingantsjaną̱
ngaya ntsja nchja romano. 18 Kui xi kitsa'enną̱ kjua 'ba kuamejénre nga sik'ejñandainą̱,
ngat'a bi kuasjaire ngat'aną̱ xi kjenndiya nga kueya. 19 Tunga nchja judío bi kitsja'nde.
Kui kjua tjinnenire tsi'añą̱ nga ngaku titjun César k'uenda kjuaną̱, ninga bi tjinną̱ mé=
xi kuangią̱ ngat'are xuta naxinandana. 20 Kui kjuañu kinchjani_nuų̱, ngat'a mejénną̱
skue_nuų̱ 'ba kjuako_nuų̱. Ngat'a tjikja'ñuną̱ na'ñu kichabi tu ngat'are mé= xi techuya_ra
ña xi xuta tse'e Israel kuán kitsu Pablo.
21 —Jį̱n bi kixuntsjai xujun xi jendibani nangi Judea, xi nchja ngat'a tsiji —kitsu
nchjabiu—. 'Ba ninga nts'ia xi jendibani ngajaan tumé en xi ch'o nchja ngat'a tsiji
ja'ekonį̱. 22 Tunga mejénnį̱ kjuinu'yee̱ jotsa'en nikja'etsjen, ngat'a 'ya=ni nga nituña
nga'ndeñu bi nda nukjua ngat'are ndiya xi tenikja'axtiuye.
23 Kui kjua 'ejñanire jngu nixtjin, 'ba ne nkjin xuta ja'e kui nixtjinbiu ni'ya ña tijña
Pablo. Jngu nixtjin fa jako Pablo nga 'ejña chubare 'ba kitsuyakixire ngat'are ña
batexuma Na'enchana. Kitsichjen xujun kjuatexumare Moisés 'ba ko xujun xi kitsi'indu
nchja chinga profeta tuxi kitsi'indani inimare xuta ngat'are Jesús. 24 'Ba 'batsa'en tjin xi
kuakjainre mé= xi kitsu Pablo 'ba tjin xi bi kuakjainre. 25 'Ba kionga je josiko xinkjin,
'etuts'inre nga kiji ngani ndaba 'ba Pablo tu 'bi= kitsu ngisare:
—Kjuakixi= mé= xi Isennixtjintsjere Na'enchana kitsikinchja profeta Isaías nga jako
xuta chinganu nga kitsu:
26 T'ichin 'ba 'ba t'in_ri naxinandabi:
Ninga nda kuinya ñojon, bi kų̱ankjinnu.
'Ba ninga nda xutsijon, bi xio.

27 Ngat'a je ne taja kuán inimare xutabi,
'ba kitsixtaya yojore 'ba 'echja tuxkun,
tuxi bi skueni 'ba bi kjuint'eni,
'ba tuxi bi kụankjinnire,
'ba tuxi bi kjua'eni ngixkuaạn 'ba an sindaạ.
28 'Kui kjuañu nde tjinnenire nga xiañu nganda'e nga Na'enchana kitsikasenre en xi sik'angi xuta xi bi judío. 'Ba kui kuinya ñojon=re enbiu.
29 Kionga 'ba kitsu Pablo, nchja judío 'ñu josiko xinkjin nga kiji.
30 Jó nu kuánre Pablo nga tsik'ejñaya ni'ya xi 'echjintjai 'ba kjebetjo ngatsi'i xi fechukun. 31 Kitsikja'axtiuyare ngat'are ña batexuma Na'enchana 'ba yakuyare ngat'are Na'enna Jesucristo. Tsajain xi 'echja'ndere 'ba tu'yá kitsina'enre.

Xujun xi kitsikasenre San Pablo xuta xi makjainre ngat'are Jesús xi tjindu naxinanda Roma
ROMANOS

1 An, Pablo, tetsikasen_nuu xujunbi, xi tetsa'exangi_ra Jesucristo xi xakji'i
kjinukjuanina nga kuaan apóstore 'ba 'ejñat'axinna, tuxi sikja'axtiuyaña en ndare.
2 Kui xi nixtjin kuatse jan kitsu nga kitsja ts'a Na'enchana nga kitsikinchja nchja
chinga profetare, jotsa'en kua'indut'a xujun tsjere, 3 xi tsuyana ngat'are Na'enna
Jesucristo xi Ki'ndire Na'enchana mani. Kui xi ntjere David jendibani nga kuán jngu
xuta ngasun'nde. 4 'Ba nga ja'aya nganire ngajinre mik'en 'ba=tsa'en kis'ejñatsejenni nga
kui xi Ki'ndire Na'enchana xi tjinre kjua'ñu, jotsa'en tsinkjin kakunna Isennixtjintsje xi
tsitsjena.
5 Ngat'are Jesucristo= Na'enchana kitsjana kjuandabi nga jngu apóstol kuáan. Tuxi
sikja'axtiuyaña en ndare ngajinre ngatsi'i naxinanda xi tjin, tuxi xuta ngatjamak-
jainnire ngat'are kui 'ba ngatatsik'etjusunni enre nga sichjire ja'enre. 6 Xi 'ba nde
kio tetsubajin_ru ngayeje xi kinchjanu Na'enchana nga xuta xi tse'e Jesucristo kuon.
7 Na'enchana tsimejénnu jun ngatsi'u xi makjainnu ngat'a tse'e xi tetsubo Roma 'ba
kinchjanu nga kuon xuta tsje xi tse'e.
Ngatjas'enu kjuanda ko kjuaxiu xi tsjana Na'enchana ko Na'enna Jesucristo.
8 Titjunfara, ngat'are Jesucristo tsja_ra kjuanda Na'enchana ngat'anu ngatsi'u,
ngat'a ngayéje ngasun'ndio nda inyanchja xuta ngat'are jotsa'en makjainnu Na'enna.
9 Na'enchana xi ko fani ngayéje inimana tetsa'exat'a_ra nga tetsikja'axtiuyaa en nda
ngat'a tse'e Ki'ndire be= nga ngantsjai fa'etsjena ngat'a tsojon nga fakua. 10 Mi'antsjai_ra
Na'enchana tsa kui xi tsu kakun tuchan jngu nixtjin sja'ndena, nga kuan kjuikun_nuu.
11 Ngat'a ne mejénna skue_nuu, tuxi kuasekoni_nuu nga sakunu mé= xi tsjana Isen-
nixtjintsjere Na'enchana, 'ba nga nda kixi kuinyo ngat'are Na'enna. 12 Asa jo tsu en,
mejénna kionga je tejñaa ngajinnu kua'e nga'ñukaña_ra xingia ngat'are jotsa'en tujngu
makjainna jun ko an.
13 Jun nts'ia, mejénna nga xio nga je nda'e mejénninа kjuikun_nuu, tunga ka'nda
nganda'e tojo tjin tsajmi xi ti'bechja'ndena. Ngat'a mejénna sa'aan ngajinnu ndekuini
xa xi tetsa'aan ngajinre naxinanda xi yak'a tuxi skueña kjuandare xana ngat'a tsojon
ngayeje. 14 Na'enchana 'exana 'ba tjinnere nga sa'aan xare ngajinre tu'ya xutañu, a xuta
xi mare en griego= asa kja'e xuta=, a xi chjine= asa xi nimé kjiña'anre. 15 Kui= kjuañu ne
'ñu mejénninа nga 'ba nde sikja'axtiuya_nuu enre Na'enchana jun xi tetsubo naxinanda
Roma.
16 Bi masubana ngat'are en ndare Na'enchana, ngat'a kui= xi kjua'ñure Na'enchana
xi tsik'angi ngat'are kjua'ñure je ngatsi'i xuta xi makjainre ngat'are kui, ch'anira xuta
judío ko xuta naxinanda xi yak'a. 17 Ngat'are kui en ndare xi bakutsejenna jótsa'en
kuakixi xuta ngixkun Na'enchana, tu ngat'are nga makjainre 'ba nga janda kuakjain
ngisare, jotsa'en kua'indut'a enre Na'enchana: "Xi kixi ngixkun Na'enchana, kui xi s'ere
xi kjuabenichun fa tu ngat'are nga makjainre."
18 Ngat'a s'ejñatsejen kjuastire Na'enchana xi ndibani ngank'aa. Ndibanere ngatsi'i
xuta xi bi bekun kui nga inyatsa'en tsajmi xi bi nda, xi nga ko kjuach'okunre
'bechja'ndere yojore nga xiare xi kjuakixi. 19 Ngat'a tijñatsejenre xutabiu mé= xi 'yare
ngat'are Na'enchana, ngat'a ndekui 'ejñatsejennire. 20 Ka'nda nga kitsinda Na'enchana
ngasun'ndio, 'ya=re mé= xi bi matsejen ngat'are kui. Kibi= nga tujngu kui xi Na'enchana
'ba nga kjua'ñure niñajanni kjuet'a. Kibi nda 'yare nga chutsejenre mé= xi kitsinda. Kui=
kjuañu tsajainni jótsa'en kuasekoni yojore xutabiu.

21 Ngat'a ninga tsa tsabe ngat'are Na'enchana xutabiu, bi kitsichjire jotsa'en machjen
'ba ninga bi kitsjare kjuanda. Tusa kitsikja'etsjen mé= xi tumé chjire 'ba kis'ejñujinre
inima xtanre. 22 Kitsu nga kui= xi xuta nkjin kakun, tunga tu xuta chikun kuánni.
23 'Ejñat'axin kjuajere Na'enchana xi bi fet'a, 'ba tusa kitsichjire isenre xuta xi fekjua,
xi tse'e tjiunise, xi tse'e tjiuba xi ñujun ndsaku 'ba ko xi tse'e tjiuye.
24 'Bamani Na'enchana kitsikumare xutabiu ngajinre kjuach'o xi tsu inimare. Ngu
tuchume= tsajmi xi tjinre kjuasuba kitsiko yojore xinkjin. 25 'Ejñat'axin kjuakixire
Na'enchana 'ba tusa en ndesu kuakjainre. Tsabekun 'ba kitsichjire mé= xi Na'enchana
kitsinda 'ba bi Na'enchana xi kitsinda tsajmibiu yatesinre. Xi tujngu kui machjen nga
sichjire ngantsjai nixtjin. 'Ba ngatjama.
26 Kui= kjuañu Na'enchana kitsikumanire xutabiu ngajinre mé= xi 'ñu mejénre, xi
tjinre kjuasuba. Ka'nda yanchjinre kitsik'antjaiya ndiya xi Na'enchana kitsjare nga-
sun'ndebi nga bi nde 'batsa'en kitsichjenni yojore. 'Ba kitsa'en mé= xi bi tsaka'a ndiya
xi kitsjare Na'enchana. 27 'Ba 'ba nde tsa'en xuta xi'iun kitsik'antjaiya ndiya xi kitsjare
Na'enchana ngasun'ndebi. 'Endut'axin yanchjinre nga tusa ndekuini xuta xi'in xinkjin
'ñu kuamejénre. Kitsiko xuta xi'in xinkjin mé= xi masubana. 'Ba kisakure chji xi 'bakore
ngat'are kjuach'o xi kitsa'en nga kitsikjetsun yojore.
28 Ngat'a jotsa'en nga bi kuamejénre xutabiu nga janda k'uejin kakun nga kui= xi
Na'enchana, kui= kjuañu kui kitsikumanire ngajin kjuafa'etsjenre xi tumé chjire, tuxi
sa'enni mé= xi bi ma ña'an. 29 Ngatsi'i kitse ngajin inimare nkjin kuya tsajmi ch'o.
Tu kui mején yejere mé= xi tjinre xinkjin 'ba mastike xinkjin. Kitse ngajin inimare
kjuaxin kakun ko kjuachan ko kjuach'onacha 'ba ko kjuach'okun. Tsik'en xuta 'ba
nchjandesuta'en xinkjin. 30 Tsik'axki xinkjin, 'ba mastike Na'enchana, 'ba 'baxjengi
xinkjin. Tsink'a kakun, tu kui nda 'baxje suba yojore, 'ba 'baxjejin kjuafa'etsjenre nkjin
kuya kjua xi ch'otjin. Bi tsik'etjusunre xichare, 31 ne taja= nindaku, bi tsik'etjusun en xi
nchja, tu'yá tsimején, 'ba bi fa'animare xinkjin 'ba ninga ni'yá tsichat'are.
32 'Ba be= xutabiu nga Na'enchana je 'ejña kjuatexuma xi tsu nga nga'ya= xi 'batsa'en
machjen nga kueya. Tunga tojo 'ba inyatsa'en 'ba nase tsja= mare nga tjin ngisa xi 'ba
nde tsa'en ngayeje.

2

1 'Ba 'bamani tu'ya xi kuáin ji, tsa techjube nga'ndere Na'enchana nga teña'an_ri kjua
xuta xi kja'ere, tsajain jótsa'en kuisekue yojori. Ngat'a kionga ji teña'an_ri kjua xuta
xi kja'ere, nde ji techaninejeni_ri yojori. Ngat'a mé= xi teña'an_ri kjua xuta xi ngijngu,
ndekui ña'anni nda tsa ji ngayeje.
2 'Ba 'yaña nga Na'enchana kixi tsa'en kjua kionga kaninejere xuta xi 'batsa'en. 3 'Ba
ji xi teña'an_ri kjua xuta xi kja'ere ngat'are mé= xi tsa'en 'ba xi ndekui tsajmi ña'anni
ji ngayeje, ¿a mari ji nga k'uangi kionga Na'enchana sa'en kjua? 4 ¿A bi te'naxjengi
kjuanda je xi tjinre Na'enchana nga bi ta'a makjanre 'ba nga tsejndakoni ngayeje? ¿A bi
te'ye nga kuifa ni kjuandare Na'enchana xi tifikori nga kjuechut'a_ri 'ba nga sik'antjaiya
inimari? 5 Tunga ji ne xtain 'ba bi mejénri kjuinik'antjaiye inimari 'ba kjua'e ngani
ngixkun Na'enchana. 'Ba 'batsa'en tenikjinta'en kjuana'en yojori xi kjua'enere xuta
nixtjin kionga Na'enchana sikasen kjuastire 'ba nga kuakutsejen nga kui= xi kixi tsa'en
kjua.
6 Ngat'a Na'enchana k'uechjire xuta ngat'are mé= xi kitsa'en nga jngu jngu. 7 'Ba
kjuabenichun xi bi fet'a sjare tu'ya xutañu xi mangisjai nga sa̱kure kjuaje xi Na'enchana
tsjana nga nda xiare 'ba nga k'uendukunntsjai nga bi inyafere kakun nga inyatsa'en mé=
xi nda. 8 Tunga Na'enchana sikasennere kjuastire ko kjuastijndare xuta xi tsisinre kjua,
xi bi tsik'etjusun xi kjuakixi nga xi tusa kjua ch'okun tsik'etjusun. 9 Kjuanima 'ba ko
kjuaba s'e̱re ngatsi'i xuta xi ch'o tsa'en, ch'anira xuta judío ko xuta naxinanda xi yak'a

ngayeje. 10 Tunga ngatsi'i xuta xi nda tsa'en, kui= xi s'e̱re kjuaje 'ba nda xiare 'ba s'e̱re kjuaxiu, ch'anira xuta judío ko xuta naxinanda xi yak'a ngayeje.

11 Ngat'a Na'enchana bi kabi tsa'en xuta. 12 Ngatsi'i xuta xi majngi je 'ba bi be kjuatexumare Moisés, kui= xi kueyat'axinre kjuatexumabiu. 'Ba ngatsi'i xi be kjuatexumo 'ba majngi je, kui= xi ko kui kjuatexumabiu ku̱ankonire kjua. 13 Ngat'a bi kixi ngixkun Na'enchana xi tu kjuatexumo basen ñojonre. Tu kui= xi tsik'etjusun kjuatexumo xi kixi ku̱an ngixkun Na'enchana.

14 Tunga kionga xuta xi bi judío, xi bi kitsa'ere kjuatexumare Moisés, tsa'en mé= xi bakuya kjuatexumo ngat'a inimare ndibajinni, 'batsa'en kuenda tse'e suba sakunire jngu kjuatexuma, ninga tsajainjínre kjuatexumare Moisés. 15 Bakutsejen ngat'are jotsa'en tjindu nga ngajin inimare kua'indut'a mé= xi bakuya kjuatexumo. Inimare tsuyakixi tsa nda tjin asa bi nda tjin xi tsa'en. 'Ba kjuafa'etsjenre bangi asa baseko. 16 'Ba= ku̱an nixtjin kionga tu ngat'are Na'enna Jesucristo Na'enchana sa'enre kjua mé= xi tjindujin'more inimare xuta. Jo tsu en ndare xi tetsikja'axtiuya̱a.

17 'Ba ji xi xuta judío 'mi_ri yojori, ma'ñut'a kakuin kjuatexumare Moisés 'ba nk'a 'naxje yojori nga tu tsiji tajngu 'mi_ri Na'enchana. 18 'Ba 'yani mé= xi mejénre kui, 'ba kjuatexumo bakuya=ri nga xja'ajin mé= xi nda. 19 Bere takuin nga ku̱an kuaku ndiya_ri xuta xi ka 'ba nga ku̱an kuakutsejen_ri joni jngu ndi'i xuta xi sema ña jñu xi tsajainre Na'enna. 20 'Ba bere takuin nga ku̱an kuakuya_ri xuta xi bi be mé= xi tse'e Na'enchana 'ba nga ji ku̱ain xuta chjinere xuta xi bi mankjinre, ngat'a tjinri tse kjuankjin kakun ko kjuakixi xi bakutsejenri kjuatexumo.

21 Tunga ji xi bakuya_ri xuta xi kja'ere, ¿ánñu bi ji tjun bakuyani_ri yojori? Ji xi 'be_ri nijmi xuta nga bi ma ña'an cheje, ¿a bi ñe'en cheje ji? 22 Ji xi sji nga bi ma ña'an kjuachajngi, ¿a bi 'ba ñe'en ji? Ji xi mastiche na'en xi ntsja xuta tsindani, ¿a bi ñe'en cheje ningure na'enbiu? 23 Ji xi nk'a 'naxje yojori ngat'are kjuatexumo, ¿a te'yakun=ni Na'enchana kionga bi tenik'etjusin kjuatexumo? 24 Ngat'a 'ba=tsa'en kua'indut'a enre Na'enchana: “Tu ngat'anu nga ch'otsa'en ti'baxki Na'enchana ngajinre xuta ngasun'ndio.”

25 Kjuakixi= nga kuasekori tsa kjiñe'en xi circuncisión 'mi tsa tenik'etjusin jotsa'en kua'indut'a kjuatexumo. Tunga tsa bi tenik'etjusin kjuatexumo, nde 'ba=nire jo=ni tsa bi kjiñe'en circuncidar yojori. 26 'Ba tsa tusa xi bi kuán circuncidar tsik'etjusun jotsa'en kua'indut'a kjuatexumo, kui= xi xiare joni xi kuata'en xi circuncisión 'mi. 27 Xi tsik'etjusun kjuatexumo ninga tsa bi kuán circuncidar, kui= xi sa'enri kjua ji xi bi tenik'etjusin kjuatexumo ninga tsa kjiñe'en xi circuncisión 'mi 'ba ninga tjinri kjuatexuma xi kua'indut'a xujun.

28 Ngat'a bi xuta judío kjin xi tu ngasun nk'a yojore matsejen joni xuta judío. 'Ba bi circuncisión kjin xi tu ngasun nk'a yojo kuata'en. 29 Tusa kui= xi xuta judío kjin xi tjin ngajin inimare mé= xi tse'e xuta judío. 'Ba xi circuncisión kjin kui= xi ma ngajin inimare xuta. Kui=bi xi ndibanire Isennixtjintsjere Na'enchana, 'ba bi kui= xi kua'indut'a xujun. Xi tsa'en kibiu nda= 'yare, bi xuta xi nda nchja ngat'are, tu Na'enchana sani.

3

1 'Bamani, ¿mé= chji xi tjin ngisare nga ma judío asa nga ma circuncidar? 2 Ne nkjin kuya chji xi tjin ngisare. Kui=bi xi titjun nga Na'enchana kitsingatsjare xuta judío enre.

3 Tsa tjin xi bi kuakjainre ngat'are enre, ¿a tu kui kjuañu Na'enchana bi sik'etjusunnire en xi kitsure? 4 ¡Ngu niñajanni 'ba ku̱an! Ninga tsa ndesu ngatsi'i xuta, tunga Na'enchana tojo 'ba=tsa'en ko kjuakixi. Ngu enre 'ba=tsa'en kua'indut'a:

S'e̱jñatsejen nga ji xi kixi kionga sji mé= enñu,
'ba si'anni ji kionga ku̱anri kjua.

5 Tunga tsa kjuach'okunna 'bejñatsejen nga Na'enchana xi kixi, ¿jó kuixan? ¿A
kuixun=ña nga Na'enchana bi tjinre kjuakixi kionga tsikasenna kjuastire? (Kionga
'ba texiạn, tenchjaạ=ñạ jotsa'en nchja xuta.) 6 Tunga, ¡niñajanni 'ba kụan! Ngat'a tsa
Na'enchana bi tjinre kjuakixi, ¿jótsa'en kụan sa'enire kjua xuta ngasun'ndio?
7 Tunga tsa en ndesu xi tenchjaạ tsa kui= xi 'batsa'en k'uejñatsejen kjuakixire
Na'enchana 'ba kui sạku=ngisare kjuaje, ¿ánñu tojo tjiña'an ngisaninạ kjua joni tsa an xi
xuta je kuáạn? 8 ¿A bi tusa nda tjin nga si'an mé= xi bi nda tjin, tuxi kjua'eni kjuanda? Jo
tsu yak'a xuta xi ch'otsa'en inyatsik'axkinạ nga 'bixu tsu en xi tebakuyaạ. Tunga xi 'ba
inyatsu machjen nga kjua'a kjuanima.
9 Ngu, ¿a ngisa nda ngisaị jịn xi judío kuáịn nga ko mare xutare naxinanda xi yak'a?
¡Junjun! Ngat'a je= 'yakuạn nga ngatsi'i, a xi judío asa xi bi judío tjindu ngajin kjua'ñure
je. 10 Jotsa'en kua'indut'a enre Na'enchana:
Tsajain xuta xi kixi, nijngujín tjin.
11 Tsajain xuta xi mankjinre.
Tsajain xuta xi mangisjai ndiya xi tse'e Na'enchana.
12 Kja'e ndiya xi bi nda kiji ngatsi'i,
nimé nde chjinire kjua xi tsa'en.
Tsajain xuta xi tsa'en xi nda,
nijngukjinjín tjin.
13 Naxujndare joni jngu tsju xi tixa,
'ba tsiteya najenre nga nchja en ndesu,
'ba en xi 'betju ts'a joni xanre tjiuye.
14 Kitse nga'a ts'a en xi ch'otsu 'ba ko en xi nchjabojonire xuta.
15 'Ba tu tjindundantsjai nga mejénre sik'en.
16 Ndiya xi semaya tsinima= 'ba tsi'on=re xuta,
17 'ba bi inyabe ndiya ñá tjin kjuaxiu.
18 Bi tjijin kakunre
nga Na'enchana xi tjinnere nga kjuikuncha.
19 'Yaña kibi. Ngayéje mé= xi tsu kjuatexumo, Na'enchana tifako xuta xi kitsa'ere
kjuatexumo, tuxi 'batsa'en k'uechjani ts'a ngatsi'i xuta 'ba si'annire kjua ngayéje nga-
sun'ndio ngixkun kui. 20 Ngat'a nijngu xuta kụakixi ngixkun Na'enchana tu ngat'are tsa
sik'etjusun mé= xi kua'indut'a xujun kjuatexumare Moisés. Tusa kjuatexumo machjen
tuxi 'bejñatsejennina nga tjinna je.
21 Tunga nganda'e, je 'ejñatsejen Na'enchana jótsa'en makixini xuta ngixkun kui. Bi
kjuatexumo xi 'batsa'en, ngu ndekuini kjuatexumo ko xujun xi tse'e profeta tsuyakixi
mé= xi tijñatsejen nganda'e. 22 Ngat'are kjuamakjainre ngat'a tse'e Jesucristo, 'ba=tsa'en
makixini xuta ngixkun Na'enchana. 'Ba makixi ngatsi'i xi makjainre, ngat'a kui bi
kabi tsa'en xuta. 23 Ngatsi'i xuta tsajngi je 'ba kjin tjindu ngat'are kjuajere Na'enchana.
24 Tunga tu ngat'are kjuandare Na'enchana titsja kjuatjo nga makixi xuta, ngat'a
Jesucristo 'echjintjai xuta tuxi kuandaini ngat'are jere.
25 Na'enchana kitsa'en Jesucristo jngu chje kionga 'estenntjaina jinre, tuxi sạkunina
kjuanichat'a nga kụakjainna ngat'are kui. 'Ba=tsa'en yakutsejen Na'enchana kjuak-
ixire. Ngat'a bi kiskaninejere xuta xi tsajngi je nganda'eñu, 26 ngu kui tjinre kjuatsejnda.
Tunga tibakutsejen nixtjin nganda'e jótsa'en tsikixina; jotsa'en kixi kui, 'ba 'ba nde kixi
tsa'en xi makjainre ngat'are Jesús.
27 'Bamani, ¿jótsa'en nk'a kjui'naxjeña yojona? Bi ma. S'ejñat'axin= kibiu. ¿Jótsa'en
s'ejñat'axinni? ¿A ngat'are tsa tenik'etjusun=ña mé= xi kua'indut'a kjuatexumo? Bi kui
kjuañu. Tu ngat'are nga makjainna. 28 Ngat'a mankjinna nga mani nga makixi xuta
ngixkun Na'enchana tu ngat'are nga makjainre 'ba bi ngat'are tsa sik'etjusun mé= xi
kua'indut'a kjuatexumo.

29 ¿A tu xuta judío sani xi Na'enre Na'enchana? ¿A bi 'ba nde Na'enre ngatsi'i xuta
xi yak'a ngayeje? Jun, kjuakixi= nga 'ba nde Na'enre xi bi judío ngayeje. 30 Ngat'a
jngututu mani Na'enchana. Kui xi tsa'en nga makixi xuta judío xi kuán circuncidar
ngat'a makjainre, 'ba nde tsa'en nga makixi xuta xi yak'a xi bi kuán circuncidar tu
ngat'are nga makjainre. 31 'Ba meni, tu ngat'are nga makjainna, ¿a tenichajaña chjire
kjuatexumo? ¡Junjun! Tusa 'batsa'en teba'e_ra chji xi machjenre kjuatexumo.

4

1 'Ba 'batsa'en: ¿jó kuixan ngat'are Abraham xi kuán xuta chingana nga'e nga-
sun'ndebi? ¿Mé= xi kisakure? 2 Tsa Abraham kuakixi tu ngat'are mé= xi nda kitsa'en,
kụan nk'a k'uaxje yojore, tunga bi ngixkun Na'enchana. 3 Ngu 'ba=tsa'en kua'indut'a
enre Na'enchana: "Abraham kuakjainre ngat'a tse'e Na'enchana, 'ba kui=bi xi kiskje-
bere kuenda kui nga kiskjebetjo Abraham joni xuta kixi."
4 Jo=ni xuta xi tsa'exa, chji xi kui ba'ere bi joni jngu kjuatjo, tu jo=ni tsa jngu tsajmi xi
machjen nga kua'ere. 5 'Ba ngat'are xuta xi bi bere kakun ngat'a tse'e mé= xi nda kitsa'en
'ba tsa tusa makjainre ngat'a tse'e Na'enchana xi kixi tsa'en xuta je, Na'enchana be= nga
makjainre xutabiu 'ba kui je= kiskjebere kuenda nga kiskjebetjo joni xuta kixi.
6 ¡Á ndanire xuta xi Na'enchana kjebetjo joni xuta kixi 'ba bi kuenda kjebere mé= xi
kitsa'en! 'Ba nde kitsu David 7 ñá 'bitsa'en kitsi'indu:
¡Á ndanire xuta xi kjinichat'are jere,
xi kis'echjintjai jere!
8 ¡Á ndanire
xi Na'enchana bi kuenda tsa'en jere!
9 ¿A tu kui tsé xuta xi kuán circuncidar sạkure kjuandabi? ¿Asa 'ba=nde ko xi bi kuán
circuncidar? Je tsikixan nga Abraham kuakjainre 'ba kui= kjua kichjubenire kuenda
'ba kitjubetjo joni xuta kixi. 10 Tunga, ¿kjia'áñu kitjubetjo Abraham? ¿A kionga je kuán
circuncidar? ¿Asa kionga kjejín? Kitjubetjo= kionga kje majín circuncidar.
11 Jaskan Abraham kuán circuncidar joni tsa jngu chụbạ kis'et'are. Chụbạbiu jo=ni
jngu sello xi bakutsejen kjuakixi xi kisakure ngat'a kuakjainre ngat'a tse'e Na'enchana
kionga kje majín circuncidar. Meni 'batsa'en, Abraham je kuán na'enre ngatsi'i xuta
xi makjainre ngat'a tse'e Na'enchana ninga tsa bi kuán circuncidar. Na'enchana be=
nga makjainre xutabiu 'ba kui=bi xi kjebere kuenda nga kjebetjo joni xuta kixi. 12 'Ba
nde Abraham kuán na'enre xuta xi kuán circuncidar, tunga bi tsa tu kui kjua nga
kuán circuncidar, 'ba=nde xi 'batsa'en makjainre jotsa'en kuakjainre xuta chingana
Abraham kionga kje majín circuncidar.
13 Na'enchana kitsjare ts'a Abraham nga kui ko ntje xi jaskan s'ẹre xuntsja nga-
sun'ndio nga kụatse'e. Tunga bi ngat'are tsa kitsik'etjusun kjuatexumo Abraham, tsa
kui kjuañu Na'enchana kitsjanire ts'a, tu ngat'are kjuakixi xi kisakure kionga kuak-
jainre. 14 Ngat'a tsa xi inyatsik'etjusun kjuatexumo, kui= xi xuntsja mé= xi Na'enchana
kitsja ts'a nga sja, tsa 'baratsa'en tumé chjinire nga makjainna ngat'a tse'e Na'enchana
'ba 'ba=nde tsa'en xaja chjire en xi kitsja ts'a Na'enchana ngayeje. 15 Ngat'a kjuatexumo
tsikasenne=re xuta kjuastire Na'enchana kionga bi tsik'etjusun. Tunga ña tsajain
kjuatexuma, 'ba=nde tsajain xi mangane kjuatexumo.
16 'Bamani tu ngat'are nga makjainre xuta, kui= kjuañu sạkunire mé= xi kit-
sja ts'a Na'enchana, 'ba 'batsa'en ngat'are kjuandare kui sạkure kibiu. 'Batsa'en
kjuakixi= nga sạkukjinre ngatsi'i ntjere Abraham, bi tsa tu kui xi ya'a kjuatexumo,
'ba=nde xi makjainre jótsa'en kuakjainre Abraham. Ngat'a kui= xi na'enna ngatsi'a.
17 Jotsa'en kua'indut'a enre Na'enchana: "Ji= xi je kitsa'enrạ na'enre nkjin naxinanda."
'Ba 'batsa'en Abraham kuakjainre 'ba kuán na'enna ngixkun Na'enchana, Na'en xi
tsik'endukun xuta xi je mik'en 'ba tsinda mé= xi kje nisañajanni s'e 'ba s'e.

18 Abraham kiskuyare 'ba kiskunkonire mé= xi kitsure Na'enchana, ninga tsa nde tsajainnire mé= xi kiskunre. Kuakjainre ngat'a tse'e Na'enchana 'ba 'ba=tsa'en kuánni “na'enre nkjin naxinanda”. Ngat'a: “'Batsa'en nkjin kuan ntjeri”, kitsure Na'enchana. 19 Bi kitsikjere kakun Abraham ngat'are mé= xi kuakjainre, ninga tsa tsabe nga je mején jngu sientu nure 'ba bi nde s'enire ntje asa nga chjunre Sara 'ndi ngayeje. 20 Bi jó ján yaja kakun Abraham ngat'are mé= xi Na'enchana kitsjare ts'a nga sjare. Tusa ngisa 'ñu nda kuakjain ngisare 'ba 'ejñatsejen nga Na'enchana xi tjinre kjuaje. 21 'Ba niki nda= tsabere kakun nga Na'enchana tjinre kjua'ñu tuxi sik'etjusunni mé= xi kitsjare ts'a. 22 Kui= kjuañu Na'enchana tsabeni nga makjainre 'ba kiskjebere kuenda ngat'are kibi 'ba kiskjebetjo Abraham joni xuta kixi.

23 'Ba ña kua'indut'a nga Na'enchana kiskjebetjo Abraham joni xuta kixi, bi tu ngat'are Abraham nga 'batsa'en kua'indu. 24 'Ba=nde kua'indu ngat'ana. Ngat'a Na'enchana 'ba=nde skjebena kuenda 'ba skjebetjona joni xuta kixi, ña xi makjainna ngat'a tse'e. Kui xi kitsikja'ayare ngajinre mik'en Na'enna Jesús, 25 xi kuangantsja tuxi kjuinik'enntjaini ngat'are jena 'ba kjinikja'aya nganire ngajinre mik'en tuxi sikixinina ngixkun Na'enchana.

5

1 'Bamani je= kuakixia tu ngat'are nga makjainna. 'Batsa'en tjinna kjuaxiu ngixkun Na'enchana ngat'are Na'enna Jesucristo. 2 Ngat'a makjainna ngat'a tse'e Jesucristo, kui kjuañu kisakunina kjuandabi 'ba nda kixi tenya ngajin kjuando 'ba tsja= mana ngat'are kjuajere Na'enchana xi techuya_ra nga sakut'ana.

3 'Ba bi tsa tu kui kibi. 'Ba=nde tsja= mana ngajinre kjuanima xi temitjaxtia, ngat'a 'yaña nga kjuanimabiu tsja nga'ñuna 'ba chukjuakona mé xi temata'an. 4 'Ba tsa chukjuakona, nda= 'baxjena Na'enchana. 'Ba tsa nda 'baxjena Na'enchana, ma chuya_ra kjuanda xi sjana. 5 'Ba bi sakuna kjuasuba, ninga tsa kje sakujínna mé= xi techuya_ra. Ngat'a Na'enchana je kitsitse ngajin inimana kjuanimejenre nga kitsjana Isennixtjintsjere.

6 Kionga tojo inda tjin ngisana ngixkun Na'enchana, Cristo k'enntjaina, ña xi xuta je kuáan, kionga je echu nixtjin xi 'ejña Na'enchana. 7 Ne na'en tjinre nga tjin xi kueyantjaire jngu xuta xi kixi. Ningara tsa tjin xi kuakakun kueyantjaire jngu xuta xi nda xuta. 8 Tunga Cristo, k'enntjaina kionga xuta je ngisa. 'Ba 'ba=tsa'en Na'enchana yaku jó kji'i tsimejénna ña.

9 Me nganda'e je kuakixia ngat'a Cristo 'esten jinre nga k'en ngat'ana. Kui= kjuañu k'uangiña ngat'are Cristo nixtjin nga sikasen kjuastire Na'enchana. 10 Kionga kuasticha Na'enchana, nda= tsaka'a nganina ngat'are kjuabeyare Ki'ndire. Kui= kjua 'yaña nga k'uangia ngat'are kjuabenichunre Ki'ndire, ña xi je nda= kich'a ngaña Na'enchana nganda'e. 11 'Ba bi tsa tu kui kibi. 'Ba=nde tsja mana ngat'are Na'enchana, ngat'a tu ngat'are Na'enna Jesucristo Na'enchana je nda ya'a nganina nganda'e.

12 Ngat'a tu ngat'are jngu= xuta ja'as'en jio ngasun'ndio, 'ba jio ja'eko kjuabeya. 'Ba 'batsa'en kjuabeyo ja'at'are ngatsi'i xuta, ngat'a ngatsi'i tsajngi je. 13 Ja'ba je tjin je ngasun'ndio kionga kjetjinjín kjuatexumo, tunga jio bi chjubere kuenda ña tsajain kjuatexuma. 14 Tunga kjuabeyo yatexuma ka'nda nixtjinre Adán 'ba 'nda tse'e Moisés, 'ba jesun xuta ninga bi tsajngi je jo kitsa'en Adán nga bi kitsik'etjusun jngu kjuatexumare Na'enchana. Adán jo=ni nguyare xuta xi jaskan kjua'e.

15 Tunga je xi tsajngi Adán bi ma ningusunkua ko kjuatjo xi kitsjana Na'enchana ngat'are kjuandare. Ngat'a nkjin xuta jesun ngat'are jere jngusa xuta, tunga 'ñu je ngisa kjuandare Na'enchana xi kitsjare nkjin xuta ngat'are kjuandare jngusa xuta, kui xi Jesucristo 'mi.

16 Jere jngusa xuta bi ma ningusunkua ko kjuatjo xi kitsjana Na'enchana ngat'are kjuandare. Ngat'a kitsa'en kjua Na'enchana ngat'are je xi jngututu 'ba kiskaninejere xuta, tunga jaskan nga je 'ñu tse je kis'e, ja'e kjuatjobiu xi kitsjana Na'enchana xi tsa'en nga makixi xuta. 17 Ngu kjuabeyo yatexuma ngat'are xuta xi jngututu, ngat'a tsajngi je. Tunga xuta xi tisakure kjuanda jere Na'enchana ko kjuakixi xi tu titsja ngat'are xuta xi jngututu xi Jesucristo 'mi kuatexuma 'ba k'uendukunntsjai.

18 'Ba jotsa'en ngat'are je xi tsajngi Adán kichaninere ngatsi'i xuta, 'ba nde tsa'en ngat'are mé= xi kixi tjin xi kitsa'en Jesucristo makixini ngatsi'i xuta tuxi s'e̱nire kjuabenichun. 19 Ngat'a jotsa'en bi kitsik'etjusun xuta xi titjun kui kjuañu nkjin xuta kuánni xuta je, 'ba nde jotsa'en kitsik'etjusun xuta xi ngijngu kui= kjuañu nkjin xuta ku̱akixini ngixkun Na'enchana.

20 'Ba nde ja'es'ejña kjuatexumo, tuxi kji'yanire jotsa'en kuatseni jio. Tunga kionga je kuatse jio, 'ñu kuatse ngisa kjuandare Na'enchana. 21 Ngu jotsa'en yatexuma jio tuxi kueyani xuta, 'ba=nde tsa'en yatexuma kjuandare Na'enchana nga sikixi xuta ngixkun kui, tuxi s'e̱ntsjainire kjuabenichun ngat'are Na'enna Jesucristo.

6

1 'Bamani, ¿jó kuixan? ¿A tojo kuijnyije ngisa, tuxi ngisa kuakutsejen ngisani kjuandare Na'enchana? 2 ¡Ngu niñajanni! Je tseya ña ngat'are jio. 'Ba 'batsa'en, ¿jótsa'en janda kuetsuba ngisaña ngat'are jio? 3 Ngu je 'yo nga ngatsi'a xi kisatenda ngat'are Jesucristo jngu je makua kui, 'ba jngu je ma ngajin kjuabeyare. 4 Kionga kisatenda ngat'are Cristo, 'ba=tsa'en tseyakua 'ba kis'eyanijinkua, tuxi kuetsubakun xatse ngaña joni Cristo xi ja'aya nganire ngajinre mik'en ngat'are kjuajere Na'enchana.

5 Ngat'a tsa je jngu kuakokjian Cristo jotsa'en k'en, 'ba=nde tsa'en jngu ku̱an ko kui nga kjua'aya nganina jotsa'en kui ja'aya nganire ngajinre mik'en. 6 'Yaña kibi. Jotsa'en tseketsuba nganda'eñu kis'et'akoña kru Cristo, tuxi sikjetsunni kjua'ñure je xi tijñajin yojona 'ba bi nde si'axat'a ngisani_ra jio. 7 Ngat'a kui xi je 'me, je mandai ngat'are jio. 8 'Ba tsa je tseyakua Cristo, makjainna nga 'ba nde kuetsubakunkua.

9 'Yaña nga Cristo ja'aya nganire ngajinre mik'en 'ba bi nde kueya ngisani. 'Ba kjuabeyo bi nde tjin ngisanire kjua'ñu ngat'are kui. 10 Ngat'a nga k'en Cristo, jngu ndiya= tse k'ensa ngat'are jio. Tunga nga tijñakun, ngat'are Na'enchana tijñakun. 11 'Ba nde tsa'en jun, 'batsa'en tikja'etsjion ngat'anu nga je tseyo ngat'are je 'ba tetsubakunñu ngat'are Na'enchana nga jngu kuanko Jesucristo.

12 'Bamani bi ba'e'nde_ru jio tsa kui xi kuatexumare yojonu xi 'me, tsa sik'etjusun_ru nga si'on xi mejénre yojonu xi 'me. 13 Bi ningantsja_ru jio yojonu tsa siko mé= xi ch'otjin. Tusa, jun xi je tseyo 'ba ja'aya nganinu ngajinre mik'en, tingantsja_ru yojonu Na'enchana tuxi sikoni mé= xi kixi ngixkun kui. 14 'Ba bi nde s'e̱nire jio kjua'ñu ngajinnu, ngat'a bi nde kjuatexumo tibatexumaninu nga tetsubo. Tusa kjuandare Na'enchana tetsubangiu nganda'e.

15 'Bamani, ¿a kuijnyijeña tsa bi nde kjuatexumo tibatexumanina nga tusa kjuandare Na'enchana tetsubangia? ¡Ngu niñajanni 'ba ku̱an! 16 Ngu je nda 'yo kibi. Tsa tjin xi singantsja_ru yojonu nga sik'etjusun_ru joni chu'ndare, ngu jun= kuon chu'ndare xi sik'etjusun_ru. Tsa chu'ndare je kuon, kueyañu. Tunga tsa sik'etjusun_ru enre Na'enchana, kuetsubajiñu kjuakixire. 17 Tunga xik'uechjire Na'enchana ningara jun xi chu'ndare je kuon nixtjin kuatse jan, nganda'e nde ko ngayéje inimanu tenik'etjusun en xi kika'enu nga kisakuyanu. 18 Je kuando ngat'are jio 'ba je chu'ndare xi kjuakixi kuon.

19 Tefako_nu̱ nga te'bejña chuba _nu̱ kibi, ngat'a ngat'are kjua'indanu bi ta'a mankjinnu. Jotsa'en nixtjin kuatse jan kjiningantsjo yojonu nga kuon chu'ndare mé= xi

jndi ngixkun Na'enchana ko mé= xi ch'o, tuxi ch'o kjiña'anñu. Nganda'e 'ba=nde tsa'en tingantsjo yojonu nga kuon chu'ndare xi kjuakixi, tuxi xuta tsjere Na'enchana kụanñu.
20 Kionga chu'ndare je kuon, bi kuenda kjiño'on tsa bi kixi tsiketsubo ngixkun
Na'enchana. 21 Tunga, ¿mé= xi kejennu nga 'ba kjiño'on? Kui= xi tsja_nuụ kjuasuba
nganda'e ngu kui= xi fikore kjuabeya xuta. 22 Tunga nganda'e je kuando ngat'are
kjua'ñure je 'ba je kuon chu'ndare Na'enchana. 'Ba kjuanda xi tjijennu kui= nga temo
xuta tsjere Na'enchana 'ba teño'on mé= xi fikore xuta ña s'ẹntsjaire kjuabenichun.
23 Ngat'a chji xi tsja jio, kjuabeya. Tunga Na'enchana tsja kjuatjo nga k'uendukunntsjai
xuta nga tujngu ko Na'enna Jesucristo.

7

1 Jun nts'iạ, tefako_nuụ jun xi 'yo kjuatexumo. Ngu je nda 'yo nga kjuatexumo tu
tjinsani=re kjua'ñu ngat'are jngu xuta yejerañu tijñakun ngisa. 2 Joni jngu chjun xi tjinre
xi'in. 'Ba=tsa'en kua'indut'a kjuatexumo nga bi kụan sik'ejña xi'inre yejerañu tijñakun
ngisa. Tunga tsa kueya xi'inre, je kuandai nganire yojore ngat'are kjuatexumare
kjuabixon. 3 'Bamani tsa kja'e xuta kuixanko nga tijñakun ngisa xi'inre, tsu=nire nga
titsa'ent'are kjuachajngi xi'inre. Tunga tsa xi'inre kueya, kụandai ngani ngat'are
kjuatexumabi. Bi titsa'en kjuachajngi tsa kja'e xi'in kuixanko ngani ya'a.
4 'Ba nde tsa'en ngat'a tsojon nts'iạ. Je= tseyo ngat'are kjua'ñure kjuatexumo nga
tseyako Cristo kionga k'en, tuxi kja'e xi tse'e kụan ngañu. Xi ja'aya nganire nga-
jinre mik'en, kui= xi tse'e_ru nganda'e. 'Ba=tsa'en kụan si'anña mé= xi nda, xi tse'e
Na'enchana. 5 Kionga mé= xi tsu yojona tibatexuma ngisana, kjuatexumo kitsja ndiyare
jio 'ba kitsa'en nga kjinimijáan mé= xi bi nda. Kitsa'exa ngajin yojona 'ba kjiña'an mé=
xi 'bakore kjuabeya. 6 Tunga nganda'e je bi nde kjuatexumo batexumanina, ngat'a je=
tseya ngat'are mé= xi 'et'a'ñuna nixtjin kuatse jan. Kui kjuañu nganda'e teña'axangini_ra
Na'enchana ndiya xatsere jotsa'en tibakuna Isennixtjintsjere. Bi nde teña'axangini_ra
jotsa'en kua'indut'a xujun nixtjin kuatse jan.
7 'Bamani, ¿jó kuixan? ¿A kjuatexumo xi tjinre je? ¡Ngu niñajanni! Tunga tsa bira kis'e
kjuatexuma, biru tsa'biạ mé= xi je 'mire. Ngu, biru tsa'biạ nga bi nda tjin tsa simijáạn
mé= xi bi tsa'an tsa bi 'batsa'en kua'indut'a kjuatexumo: “Bi nimején tsajmi xi tjinre xuta
xi kja'ere.” 8 Tunga jio kitsichjen mé= xi kua'indut'a kjuatexumabi 'ba meni 'batsa'en
kitsa'en nga jendibanire takuaạn nga kitsimijáạn nkjin kuya tsajmi xi bi tsa'an. Ngat'a
tsa tsajain kjuatexuma, tsajain kjua'ñure jio.
9 Joni an. Kionga kje batexumajínnạ kjuatexumo, tsakatejñakunñạ. Tunga kionga
kuankjinnạ mé= xi kua'indut'a kjuatexumo, kisakure kjua'ñu jio, 10 'ba an tseyaạ.
Kjuatexuma xi tjinni nga sik'ejñakunnạ tsakaiñu, tusa kui kikonạ kjuabeya. 11 Ngat'a jio
kitsichjen mé= xi kua'indut'a kjuatexumo 'ba 'batsa'en ts'akonachanạ. 'Ba ndekuini xi
kua'indut'a kjuatexumo kitsik'enkoninạ.
12 'Ba 'batsa'en kjuatexumo tojo tsje. 'Ba xi kua'indut'a kjuatexumo tsje, kixi= 'ba nda
koni. 13 ¿A tsu=nire nga xi ndo xi kikonạ kjuabeya? ¡Ngu niñajanni! Tusa jio kitsichjen
xi ndo nga kikonạ kjuabeya, tuxi xiaña nga kui xi je. 'Ba 'batsa'en ngat'are mé= xi
kua'indut'a kjuatexumo kji'yare nga ne 'ñu ch'okun kuan ngisa jio.
14 'Yaña nga kjuatexumo ndibanire Isennixtjintsjere Na'enchana. Tunga an xuta
ngasun'nde= ñạ. Je= tsatsenạ jio 'ba chu'ndare kuáạn. 15 Bi mankjinnạ mé= xi tsa'aạn.
Ngat'a mejénnạ sa'aạn mé= xi nda tjin tunga bi 'ba tsa'aạn. 'Ba tusa xi ch'okiạ kui=
xi tsa'aạn. 16 Tunga tsa tsa'aạn mé= xi bi mejénnạ tsa'aạn, 'ba=tsa'en xinkixiạ nga
kjuatexumo nda. 17 Ngat'a bi nde anni xi 'batsa'en nga 'ba tsa'aạn, tu kui je xi tijñajinnạ.
18 'Be=ñạ nga nimé xi nda tjin ngajinnạ ngat'a xuta ngasun'nde kuáạn. Ngat'a ninga
tsa mejénnạ sa'aạn xi nda, bi chukjuakonạ nga tsik'etjusaạn. 19 Bi tsa'aạn mé= xi nda xi
mejénnạ sa'aạn. Tusa mé= xi ch'o xi bi mejénnạ sa'aạn, kui= xi tsik'etjusaạn. 20 Tunga

tsa tsa'aan mé= xi bi mejénna sa'aan, bi nde an fani xi 'batsa'en. Tu kui je xi tijñajinna xi 'batsa'en.
21 Mankjin=na kibi: kionga mejénna sa'aan mé= xi nda, tusa kjuach'okun saku nga-
jinna. 22 Tsja mare inimana ngat'are kjuatexumare Na'enchana. 23 Tunga mankjinna
nga kja'e kjuatexuma titsa'exajin yojona. Kui xi kjanko kjuatexuma xi titsja ndiyare
kjuankjin kakunna 'ba kui kjuatexumare je xi tijñajin yojona tsik'ejña'ñuna.
24 ¡Nimaxu ña! ¿'Yá= xi sindaina ngajinre yojobi xi 'bakore kjuabeya? 25 ¡Tsja_ra
kjuanda Na'enchana! Ngat'are Na'enna Jesucristo kuandaiña. 'Bamani ko kjuankjin
kakunna tetsa'enxat'a_ra kjuatexumare Na'enchana, tunga joni nga xuta ngasun'nde
kuáan, kjuatexumare jio tetsa'exat'a_ra.

8

1 'Bamani bi nde xaninejenire xuta xi tujngu ko Cristo Jesús. Xutabiu bi nde
tsa'enni mé= xi tsu yojore nga sendu, tusa sendu jotsa'en titsja ndiyare Isennixtjintsjere
Na'enchana. 2 Ngat'a kjua'ñure Isennixtjintsjere Na'enchana tsik'endukunna ngat'are
Cristo Jesús 'ba tsindaina ngat'are kjuatexumare je ko tse'e kjuabeya.
3 Ngat'a xi bi kuánre kitsa'en kjuatexumare Moisés, kui= xi kitsik'etjusun Na'enchana
nga kitsikasen Ki'ndire. Ngu kjuatexumo bi kis'ere kjua'ñu ngajinre xuta, ngat'a inda=
yojore. Tunga ja'e Ki'ndire Na'enchana nga tsaka'a yojo inda joni jngu xuta ngasun'nde,
xi majngi je, tuxi 'echjintjaini jere xuta. 'Ba 'batsa'en Na'enchana kitsichajin kjua'ñure
jio ngajinre yojo inda. 4 'Ba= kitsa'en tuxi sik'etjusunña en tsje xi kua'indut'a kjuatex-
umo, ña xi bi nde tetsubaña joni xuta xi tsik'etjusunre mé= xi tsu yojo jere, tusá jotsa'en
titsja ndiyana Isennixtjintsjere Na'enchana.
5 Ngat'a xi tjindu joni xuta ngasun'ndio xi inda yojore, kui= xi tsikja'etsjen mé= xi
tsu yojo jere. Tunga xi tjindu jotsa'en mejénre Isennixtjintsjere Na'enchana, kui= xi
tsikja'etsjen mé= xi tse'e Isennixtjintsjio. 6 'Ba xi tsikja'etsjen mé= xi tsu yojo jere, kui= xi
sakure kjuabeya. Tunga xi tsikja'etsjen mé= xi tse'e Isennixtjintsjere Na'enchana, kui=
xi sakure kjuabenichun ko kjuaxiu. 7 Ngat'a xi tsikja'etsjen mé= xi tsu yojo jere, kui= xi
stike Na'enchana. Ngu ni mejénjínre ni majiínre tsuba'ñu kjuatexumare. 8 'Ba xi tjindu
jotsa'en tsu yojo jere, kui xi bi mare tsik'etjusun mé= xi matsjare Na'enchana.
9 Tunga ngat'anu jun, je bi nde nik'etjusuni_ru mé= xi tsu yojo jenu nga tetsubo. Tusa
nik'etjusun_ru mé= xi tsu Isennixtjintsjere Na'enchana nga tetsubo, ngat'a kui= xi tijña
ngajinnu ngatsi'u. Xi bi tijña ngajinre Isennixtjintsjere Cristo, bi Cristo tse'e. 10 Tunga
tsa Cristo tijña ngajinnu, tsu=nire nga tijñakun inimanu ngat'are kjuakixi xi kisakunu,
ninga tsa 'bakore kjuabeya yojonu ngat'are je.
11 Na'enchana kitsikja'aya nganire Jesús ngajinre mik'en. 'Ba tsa Isennixtjintsjere
tijña ngajinnu ngatsi'u, kuifa xi kitsikja'aya nganire Jesús ngajinre mik'en 'ba nde tsa'en
sik'endukun yojonu xi 'me. 'Ba sa'en tu ngat'are Isennixtjintsjere xi tijña ngajinnu
ngatsi'u.
12 'Bamani nts'ia, je bi nde tjennina ngat'are yojona tsa kuetsuba ngisa jotsa'en
tsu yojo jena. 13 Ngat'a tsa kuetsubo joni xuta xi tsik'etjusun mé= xi tsu yojo jere,
kueyañu. Tunga tsa ko Isennixtjintsjere Na'enchana sichajiun mé= xi mejénre yojonu,
kuetsubakunñu.
14 Ngatsi'i xi Isennixtjintsjere Na'enchana baku ndiyare, kui= xi ki'ndire Na'enchana
kuán. 15 Ngat'a kisakunu Isennixtjintsjere Na'enchana, 'ba bi chu'nda kitsa'ennu,
tuxi kjuikun ngañu. Tusa kitsa'ennu ki'ndire Na'enchana 'ba ka'nda bakuyana nga
kuan k'uin_ra Na'enchana: “Pachi.” 16 'Ba ndekuini Isennixtjintsjere Na'enchana jngu
mako inimana 'ba tsuyakixi nga ña= xi ki'ndire Na'enchana kuáan. 17 Ngu, ña xi je
ki'ndire Na'enchana kuáan, 'ba nde sakut'ana mé= xi tse'e Na'enchana, 'ba ko Cristo
sakut'akonina. Tuxi sakut'anina kjuajere Cristo, tjinnere nga xja'akua kjuanimare
ngayeje.

18 'Ba 'be=ña nga kjuanima xi temitjaxtia nixtjin nganda'e tumé kjinjín tsa sin-
gusunkuaa kjuajere Na'enchana xi jaskan kuatsejen ngajinna. 19 Ngayéje xi kitsinda
Na'enchana inyakuya 'ba 'ñu mejénre skue nixtjin nga Na'enchana kuakutsejen jó= kun
xi ki'ndire. 20 Ngat'a mé= xi kuando bi nde tjinnire nga'ñu nga sik'etjusun mé= xi tjinnere
nga sa'en tsakaiñu. Kui bi kuamejénre nga 'ba kuata'en. Tunga Na'enchana 'ba=tsa'en
'enda nga 'ba kuánre. Tunga mé= xi kuando 'ba=nde tikuyare nixtjin 21 nga bi nde
kjuetsunni, kionga kuandai ngat'are ch'a xi ya'anijín. Ngat'a k'uendundaiko ki'ndire
Na'enchana 'ba sakut'are kjuajere.

22 'Yaña nga 'nda nganda'e ngayéje xi kitsinda Na'enchana inyafa'axtiu= kjuanima 'ba
tsine joni jngu chjun xi tibe'e ki'ndi. 23 'Ba bi tu kui= xi inyafa'axtiu kjuanima, 'ba=nde
ko ña ngayeje. Ngat'a je tijñajinna Isennixtjintsjere Na'enchana, nga tjen kika'e titjunna
ngajinre ngayéje mé= xi tu sakuna jaskan. Techja'a=ña kjuanima ngajin inimana nga
techuya nixtjin nga Na'enchana sa'enkjinna ki'ndire, nixtjin nga k'uangia. 24 Ngat'a je
ts'angia kui kjua techuyani_ra kibiu. Tunga tsa je kisakuna mé= xi techuya_ra, bi nde
xiuya ngisani_ra kibiu. Ngu ni'yá nde kuyare xi je tjinre. 25 Tunga tsa techuya_ra mé=
xi kje 'yajían, tjinnere nga xiuya_ra ko kjuatsejnda ka'nda nga sakuna.

26 'Ba= nde Isennixtjintsjere Na'enchana basekona ngat'are kjua'indana. Ngat'a
bi 'ya xi chja'a jotsa'en tjinni nga xja'a, tunga Isennixtjintsjere Na'enchana fani xi
'bets'antjaina. Bi sakuna en tuxi kuixunña jotsa'en tsinentjaina Isennixtjintsjio ngixkun
Na'enchana. 27 'Ba Na'enchana kutsejenjin nga jngu jngu inimare xuta 'ba be= mé= xi
mejénre tsu Isennixtjintsjio. Ngat'a jotsa'en mejénre Na'enchana, 'ba=tsa'en Isennix-
tjintsjio 'bets'antjai xuta tsjere kui.

28 'Yaña nga ngayéje xi mata'en xuta xi tsimején Na'enchana, kui tsichjen kibiu
nga tu kjuanda tse'e xutabiu, xuta xi xakji'i kinchjare jotsa'en kuamejénre. 29 Ngat'a
xuta xi Na'enchana tsabexkun titjun, kui= xi 'ba nde 'endunda titjun nga kuan joni
isenre Ki'ndire, tuxi Ki'ndire kuanni Ki'nditjun ngajinre nts'e xi nkjin mani. 30 'Ba xi
Na'enchana 'endunda titjun, kui= xi 'ba nde xakji'i kinchjanire. 'Ba xi kinchjare, kui= xi
'ba nde kitsa'en nga kuakixi ngixkun. 'Ba xi kitsa'en nga kuakixi, kui= xi 'ba nde kitsjare
kjuaje.

31 'Bamani, ¿jó kuixan ngat'are kibi? Tsa Na'enchana tijñakona, tsajain xi kuan
sa'enna. 32 Kui xi bi 'echja'nde nga Ki'ndire kjua'a kjuanima, tusa kitsingantsja nga
kjinik'en ngat'ana ngatsi'a. Kui kjuañu, ¿jótsa'en bi ñatjen sjana ko Ki'ndire ngayéje xi
tjin? 33 ¿'Yá= xi kuanejena, ña xi Na'enchana je kiskja'ajinna? ¿A Na'enchana? Junjun,
ngat'a kui= xi kitsa'en nga kixi kuáan. 34 ¿'Yá= xi skaninejena? ¿A Cristo Jesús=? Junjun,
ngat'a kui= xi k'en ngat'ana 'ba ja'aya nganire ngajinre mik'en 'ba tijña ngate kixire
Na'enchana nga ti'bets'antjainna.

35 ¿'Yá= xi kuan k'uejñat'axinna kjuanimejenre Cristo? ¿A kjuanima= asa kjuana'en xi
temitjaxtia? ¿A kjuatsjenngicha=, a kjindia asa kjuax'an? ¿Asa mé= xi tjekun? ¿Asa nga
kjuinik'enna? 36 Jotsa'en kua'indut'a enre Na'enchana:

Ngat'a tsiji ngantsjai tjekun tetsubai ngat'are kjuabeya,

'ba xuta 'bexkini joni chutsanga xi je tjindunda nga kueya.

37 Tunga ngajinre ngayéje kibi, tusa ngisa ña'an ngisa ngat'are Cristo xi kitsimejénna.
38 Ngat'a be=re takuaan nga tsajain xi kuan k'uejñat'axinna kjuanimejenre Na'enchana,
ninga tsa kueya 'ba ninga tsa kuetsubakuan, 'ba ninga ankjejín ninga xi batexumajín
ninga xi tjinre kjua'ñu, 'ba ninga xi tjima nganda'ejín 'ba ninga xi jaskan kuan, 39 'ba
ninga xi nk'a= ninga xi nangajín, 'ba nijngu tsajmi xi yak'a xi kitsinda Na'enchana. Tsa-
jain xi kuan k'uejñat'axinna kjuanimejenre Na'enchana, kjuanimejen xi yakutsejenna
Na'enna Cristo Jesús.

9

1 Kjuakixi= xi texiạn. Bi te'bonachaạ ngat'a makjainnạ ngat'are Cristo 'ba jngu=
makuaạ. Isennixtjintsjere Na'enchana titsja ndiyare kjuankjin kakunnạ nga titsuyakix-
inạ nga tjin= ndiyare xi tenchjaạ. 2 Ne ba tjimanạ 'ba niki tjimakjine inimanạ 3 ngat'are
nts'ia xi xuta naxinandanạ mani nga'e ngasun'ndio. Ka'nda mejénnạ tsakaiñu tsa
Na'enchana skaninejenạ 'ba tsa k'uejñat'axinnạ Cristo, tsa 'batsa'en kụan sik'angiạ
xingiạ.

4 Xi naxinandanạ xutare Israel. Na'enchana kitsa'en ki'ndire. Tsek'ejñajinre 'ba
yakutsejenre kjuajere. 'Endako kjua 'ba kitsjare kjuatexumare 'ba yakutsejenre jótsa'en
tjinnere nga sichjire 'ba kitsjare ts'a mé= xi sjare. 5 Xutare Israel ntje chinga xi
kiskja'ajin Na'enchana jendibanire. Xi 'ba nde kio jendibanire Cristo kionga tsaka'a
yojore joni xuta ngasun'ndio. 'Ba Cristo, Naina xi batexumare ngayéje mé= xi tjin.
Ngatjanichjintsjaire ngantsjai nixtjin. 'Ba ngatjama.

6 Tunga bi tsa tsu kjua nga en xi kitsja ts'a Na'enchana bi 'etjusun. Tunga kui= xi ma,
bi ngatsi'i xuta xi ndibani xuta chingana xi Israel 'mi, kui fa xi xutare Israel. 7 'Ba bi
ngatsi'i ntje xi ndibanire Abraham, tsa kui fa xi ki'ndire mani. Ngat'a Na'enchana 'bi
kitsure: “Ntje xi s'ẹri, kui= xi kjuendibanire ntjere Isaac.”

8 Kui xi tsunire nga bi ki'ndire fa Na'enchana xi kis'ere Abraham jotsa'en nga'e
ngasun'ndio. Tusa ki'ndi xi kis'ere jotsa'en kitsja ts'a Na'enchana, kui= xi 'bexki joni
ntjere Abraham. 9 Ngat'a kui enbi xi kitsjare ts'a Na'enchana Abraham: “Nu xi ndiba
tunga ndekuini nixtjinbi kjua'ekun nganirạ, 'ba Sara s'ẹre jngu ki'ndi xi'in.”

10 'Ba bi tsa tu kibi. 'Ba=nde kuata'en Rebeca xi kuán chjunre xuta chingana Isaac,
kionga kis'eya'more ki'ndi 'ñu. 11 Na'enchana kitsjare ts'a ngat'are ki'ndire kionga kje
tsinjín 'ba kje tsa'enjín mé= xi nda ninga mé= xi ch'o, tuxi kụajnguni mé= xi 'endatitjun
Na'enchana nga kiskja'ajin ki'ndi xi kuamejénre. Kibi bakutsejen nga Na'enchana
kja'ajin xuta xi kui mejénre 'ba bi ngat'are mé= xi nda tsa'en xuta. 12 Kui kjuañu 'ba
kitsunire Rebeca: “Ki'ndi xi tjun tsin, kui= xi sa'exangire xi tjenngi ngañu.” 13 Jotsa'en
kua'indut'a enre Na'enchana: “Kitsimején=ñạ Jacob 'ba tsa'beton=ñạ Esau.”

14 'Bamani, ¿jó kuixan? ¿A kabi tsa'en Na'enchana? ¡Niñajanni 'batsa'en! 15 Ngat'a
Na'enchana 'bi kitsure Moisés: “Kjua'anima=nạ ngat'are xi mejénnạ nga kjua'animanạ,
'ba kjua'anima kakun=nạ ngat'are xi mejénnạ kjua'anima kakunạ.” 16 'Bamani bi
ngat'are mé= xi mejénna ninga mé= xi nda ña'an tsa Na'enchana tsichikunta'en xuta,
tu ngat'are nga fa'animare=. 17 Ngat'a 'batsa'en kua'indut'a ña Na'enchana 'bi kit-
sure Faraón: “Kui= kjua kitsja xanirạ, tuxi kuakutsejenñạ kjua'ñunạ ngat'ari 'ba tuxi
s'eyanijmini ngat'anạ jo kji'i ngasun'ndio.” 18 'Bamani Na'enchana fa'anima=re xi
mejénre nga kjua'animare, 'ba tsitaja= inimare xi mejénre nga sitaja= inimare.

19 Ngu tsa k'uinnaạ: “¿Ánñu Na'enchana kaninejenire xuta ya'a? Ngat'a xuta tu
tsa'ensani mé= xi Na'enchana tsu kakun nga sa'en.” 20 Tunga, ji xi tu xuta ngasun'nde
kuánsai, ¿'yá= ni ji tsa kuatekjo'akue Na'enchana? Jngu tiji nangi bi ma tsure xi kitsinda:
“¿Ánñu 'bitsa'en kjinindaninaạ?” 21 ¿A bi tjinre ndiyare xuta xi tsinda tijiu nga siko
nangibiu jotsa'en nga kui mejénre? Kụan ndekui ni nangibiu sindakoni jngu tiji xi tu
xakji'i kụachjennire jngu nixtjinre s'i 'ba ko ngijngu xi sichjenntsjai.

22 Nde 'ba= tsa'ennire ngat'are Na'enchana. Kui tjinre ndiyare nga kuakutsejen
kjuastire 'ba nga k'uejñatsejen kjua'ñure. Tunga 'ba= nde tjinre ndiyare nga xjukjuakore
'ba nga sitsejnda yojore ngat'are xuta xi joni tiji, xi machjen nga kjuendibanere kjuastire
'ba xi tjindunda nga kjuekjua. 23 'Ba=nde Na'enchana tjinre ndiyare nga 'bejñatsejen
jótsa'en je kjuajere ngat'are xuta xi jo=ni tiji xi tifa'animare, xi je 'endunda titjun nga
sạkure kjuajere.

24 Ña= ña kui xutabi. Na'enchana xakji'i kinchja=nina bi tsa tu ngajinre xuta judío,
'ba=nde ngajinre xuta naxinanda xi yak'a ngayeje. 25 Jotsa'en xuta chinga profeta Oseas
kitsi'indu enre Na'enchana:
Xi bi naxinandana̱ tsakaiñu,
nganda'e naxinandana̱ xin_ra̱.
'Ba xi bi kitsimijáa̱n,
kui= xi simijáa̱n.
26 'Ba ndekuini nga'nde ña 'ba kik'inre xuta:
“Jun bi naxinandana̱ kuon”,
kio 'ba k'uin nganire
nga kui= xi ki'ndire Na'enchana xi tijñakun.
27 'Ba 'ba kitsu xuta chinga profeta Isaías nga kinchja ngat'are xutare Israel: “Ninga
tsa 'batsa'en nkjin mani xutare Israel joni tsumi xi tjin ndai ndachikun, tunga tu chuba
ma sani xi k'uangi. 28 Ngat'a je sik'etjusun xati kjuakixire Na'enchana ngat'are xi kitsu
nga ku̱an jo kji'i ngasun'ndio.” 29 'Ba ndekuini Isaías kitsutitjun: “Tsa bi 'ejña ngisana
ntje Na'enchana xi tjinre ngayéje kjua'ñu, jeru 'ba nde kuata'an joni xutare Sodoma 'ba
kuáan joni xutare Gomorra tsakaiñu.”
30 'Bamani, ¿jó kuixan ngat'are kibi? Xuta xi bi judío, xi bi tsangisjai nga ku̱akixi
ngixkun Na'enchana, kui= xi kisakure kjuakixi. Kuakixi= ngat'a kuakjainre ngat'a tse'e
Na'enchana. 31 Tunga ngat'are xutare Israel, tsangisjai nga sik'etjusun kjuatexumo tuxi
ku̱akixini ngixkun Na'enchana, tunga bi echutjenngi. 32 ¿Ánñu nde? Ngat'a bi tsangisjai
kjuakixi xi sakure xuta xi makjainre ngat'a tse'e Na'enchana. Tusa kuamejénre nga
sik'etjusun mé= xi kua'indut'a kjuatexumo, tuxi 'batsa'en ku̱akixini. Ngu, kisatengi
ndiojo xi satengi xuta, 33 jotsa'en kua'indut'a enre Na'enchana: “An k'uejña̱a̱ nangi Sión
jngu ndiojo xi satengi xuta, jngu naxi xi ko'otsakjan xuta. Tunga ngat'are xi ku̱akjainre
ngat'are kui, bi sa̱kure kjuasuba.”

10

1 Jun nts'ia̱, xi mejénre inimana̱ 'ba nga 'bets'antja̱a̱ xutare Israel ngixkun Na'enchana,
kui= nga mejénna̱ nga k'uangi. 2 Ngat'a ku̱an xinyakixia̱ ngat'are kui nga 'ñu inya-
mangisjai mé= xi tse'e Na'enchana. Tunga bi mankjinre jótsa'en tjinni nga 'ba sa'en.
3 Ngu bi yatesinre kjuakixi xi Na'enchana mare tsja. Tu kuenda tse'e suba= tsangisjai
jotsa'en ku̱akixini ngixkun Na'enchana. 'Ba bi tsuba'ñu ndiya xi kui 'ejña tuxi ku̱akixini
xuta ngixkun. 4 Ngat'a 'etjusun= kjuatexumo kionga ja'e Cristo, tuxi ku̱akixini ngixkun
Na'enchana ngatsi'i xi makjainre ngat'are kui.
5 Moisés kitsi'indu ngat'are jotsa'en ku̱akixi xuta ngixkun Na'enchana nga sik'etjusun
kjuatexumo, 'ba kitsu: “Xi sik'etjusun ngayéje mé= xi kua'indut'a kjuatexumo, sa̱kure
kjuabenichun ngat'are kjuatexumo.” 6 Tunga 'batsa'en kitsi'indu ngat'are kjuakixi xi
sa̱kure xuta xi makjainre: “Bi 'batsa'en nikja'etsjen: ¿Yá= xi kuijin ngank'aa?” Kui xi
tsunire tuxi sa'enni nga kjuendejen Cristo. 7 'Ba 'ba nde kitsu ngayeje: “'Ba bi 'batsa'en
nikja'etsjen: ¿'Yá= xi kuaje ña tjindu mik'en?” (Kui xi tsunire tuxi sa'enni nga skjennitjen
Cristo ngajinre mik'en.) 8 Tunga kitsu Moisés ngayeje: “Tijñat'a tiñari enre Na'enchana,
ngajin inimari tijña 'ba nukjua=ni ngat'are.” 'Ba kui enbi xi tenikja'axtiuyee̱ nganda'e,
en xi tjinnere nga ku̱akjainre xuta.
9 Ngat'a tsa ko ndsu'bai sikixiye nga Jesús= xi Na'enna, 'ba tsa ko ngayéje inimari
ku̱akjainri nga Na'enchana kitsikja'aya nganire ngajinre mik'en, k'uangi=ni. 10 Ngat'a
ko inimare xuta makjainnire 'ba makixi. 'Ba ko ts'a tsikixiya ngat'are Jesucristo 'ba
'bangi.
11 'Batsa'en kua'indut'a enre Na'enchana: “Xi ku̱akjainre ngat'are kui, bi sa̱kure
kjuasuba.” 12 Ngat'a bi kabi tsa'en ngajinre xuta judío ko xuta xi kja'ere. Ngat'a

jngututu mani Na'enre ngatsi'i xuta 'ba tsjare kjuanyina xi tjinre ngatsi'i xi nchja ja'enre. 13 Ngat'a 'batsa'en kua'indut'a enre Na'enchana: “K'uangi= ngatsi'i xi kuinchja ja'enre Na'enna.”

14 Tunga, ¿jótsa'en kuinchja xuta ja'enre xi bi makjainre ngat'are kui? ¿'Ba jótsa'en kuakjainre ngat'are xi kje nt'ejín ngat'are kui? ¿'Ba jótsa'en kjuint'eni tsa tsajain xi sikja'axtiuyare enre? 15 ¿'Ba jótsa'en sikja'axtiuyani xuta enre tsa bi nikasen nga sikja'axtiuya? Jotsa'en kua'indut'a enre Na'enchana: “Á kji'i tse ni kjuatsja nga fa'ekunna xi tsikja'axtiuya en xatse xi nda tsu.”

16 Tunga bi ngatsi'i xutare Israel yatesinre en ndare Na'enchana. Ngat'a 'bi kitsu Isaías: “Ji Na'en, ¿'yá= xi kuakjainre ngat'are en xi kjinikja'axtiuyeę?” 17 'Bamani makjainre xuta kionga nt'ere en xatsebi. 'Ba nu'yare en xatsebi kionga nikja'axtiuya ngat'are Cristo. 18 Tunga xiąn ngat'are xutare Israel: ¿A bi= tsé kjint'ere enbi? Jun, kjint'e=. Ngat'a 'ba=tsa'en kua'indut'a enre Na'enchana:

Ngayéje ngasun'ndio kjinu'yare jndare,
'ba ka'nda ña fet'a ngasun'ndio echu enre.

19 'Ba 'ba nde xiąn ngayeje: Ngu ¿a bi= tsé kuankjinre xutare Israel ngat'are kibi? Tunga titjun Moisés 'batsa'en kitsi'indu enre Na'enchana:

An sa'aąn nga jun s'enu kjuaxin kakun
ngat'are xuta xi kje jngujín naxinanda,
'ba sa'aąn nga kųasticho
jngu naxinanda xi tumé mankjinre.

20 'Ba jaskan kuan kakun Isaías nga 'ba nde tsa'en kitsi'indu enre Na'enchana:

Xi bi tsangisjainą,
kui= xi kuasjai_rą.
'Ba xi bi tsiningiya ngat'aną,
kui= xi yakutsejen_rą yojoną.

21 Tunga ngat'are xutare Israel 'batsa'en kua'indut'a: “Tsa'a nixtjin yejen_rą ndsaą jngu naxinanda xi xtan 'ba xi nga'a.”

11

1 Kui kjua xinñą, ¿a 'ejñat'axin= Na'enchana naxinandare? ¡Nisañajanni! Ngat'a an 'ba=nde xutare Israel kuáąn xi ntjere Abraham jendibañą. An ndibaniñą xuta xi jendibanire xuta chingana Benjamín. 2 Na'enchana bi 'ejñat'axin naxinandare xi ja'ba je kiskja'ajin titjun.

¿A bi 'yo jótsa'en kua'indut'a enre Na'enchana, ña Elías yatejene xutare Israel ngixkun Na'enchana nga jako? 'Ba 'bi=tsa'en kua'indut'a: 3 “Ji Na'en, xutabi je= kitsik'en nchja chinga profeta xi tsiji 'ba je kitsikjekjua nga'nde tsjeri. 'Ba tu an ts'angi ngisaą, 'ba 'ba nde mejénre sik'ennąą ngayeje.” 4 Tunga Na'enchana kitsure: “Je kitsik'endut'axin_rą yojonąą yatu mi nchja xi bi tsikinyakunch'int'are Baal.”

5 'Ba 'ba nde tjima nixtjin nganda'e ngayeje. Chuba xutare Israel tjindu ngisa xi Na'enchana kiskja'ajin tu ngat'are kjuandare. 6 'Ba tsa ngat'are kjuandare Na'enchana kitukja'ajinni xuta, kui xi tsunire nga bi kichja'ajin tu ngat'are mé= xi nda kitsa'en. Ngat'a tsa kichja'ajin xuta tu ngat'are mé= xi nda kitsa'en, kjuandare Na'enchana bi nde chjinire ya'a.

7 Ngu, kui= xi ma. Mejen ngatsi'i xutare Israel bi kisakure kjuakixi xi tsangisjai. Xi chubabiu xi Na'enchana kiskja'ajin, kui= xi kisakure kjuakixi. Tunga xi yak'a kuataja inimare. 8 Jotsa'en kua'indut'a enre Na'enchana: “Na'enchana 'ejñujinre kjuafa'etsjenre xutabiu 'ba kitsa'en nga tuxkun bi kųan skuekoni 'ba nga ñojon bi kųan kjuint'ekoni ka'nda nixtjin nganda'e.” 9 'Ba nde kitsu David:

Joni chja'ya ko nąą'ya ngatjama s'ire xutabiu,

tuxi satengini 'ba tuxi sa̱kunire kjuanima xi 'bakore.
10 Ngatjama ka tuxi bi nde ku̱atsejennire,
'ba ngatamindiyakontsjai ch'a ndayats'in.
11 Kui kjua 'ba xinña̱, ¿a tu ndiya kiskatojo= xutare Israel kionga kisatengi? ¡Nisañajanni! Tusa ngat'are jere xutare Israel ja'ejinre naxinanda xi yak'a en xi sik'angire, tuxi 'batsa'en ku̱achinini xutare Israel. 12 Ngu tsa xuta xi bi judío kisakure kjuanyinare Na'enchana kionga kitsichaja xutare Israel nga tsajngi je, ngisajín tu ku̱an ngisa kionga sa̱ku nganire xutare Israel nga'nde xi tse'e ngixkun Na'enchana.
13 Tefako_nuu̱ jun xi bi xutare Israel kuon. Na'enchana kitsa'enna̱ jngu apóstol ngat'a tsojon 'ba tsikja'etsjenña̱a nga ne chjire xana̱. 14 Tsa 'batsa'en ku̱an sa'enña̱ nga naxinandana̱ ku̱achini ngat'anu, 'ba tsa'aa̱n tuxi 'batsa'en k'uangi yak'ani. 15 Ngat'a xuta xi bi judío kisakure kjuaxiu ngixkun Na'enchana kionga kis'endut'axin xutare Israel. Kui kjua, ¿jó fa ngisa ku̱an kionga xutare Israel xjubetjo ngani? Ku̱an joni xuta xi je jesun 'ba k'uendukun ngani. 16 Tsa tsje ngixkun Na'enchana na'yu xi nindako niñuxtila chje xi ba'etitjunre Na'enchana, kui xi tsunire nga 'ba=nde tsje ngayéje na'yure niñuxtilo. 'Ba tsa tsje ngixkun Na'enchana jamare yo, kui xi tsunire nga 'ba nde tsje tjiare.
17 Xutare Israel, kui jo=ni jngu ya olivo xi kitit'a masen tjiare. 'Ba ji jo=ni tjiare ya olivo xi s'e ngijñacho. Tunga je= kisakuri nga'ndere tjia xi kitit'o 'ba kisakut'ari kjuabenichun xi tijña ngajin jamare ya olivo xi ndo. 18 Tunga bi nk'a 'naxje yojori, tsa sji nga ji xi ngisa 'ñu nda ngisai nga ko mare tjia xi kitit'o. Tsa mejénri nk'a kjui'naxje yojori, tusa tikja'etsjen nga jamare yo xi tsja nga'ñuri 'ba bi ji xi ba'e_ri nga'ñu jamo.
19 Ngu tsa 'ba sji: “Kitit'a tjiare yo, tuxi an s'et'aña̱ nga'ndere.” 20 Nda tjin. Kitit'a ngat'a bi kuakjainre ngat'a tse'e Na'enchana. 'Ba ji kixi tesen nganda'e ngat'a mankjainri. Kui kjuañu bi nikja'etsjenni tsa ji xi ngisa 'ñu nda ngisai. Tusa tikunche Na'enchana.
21 Ngat'a tsa Na'enchana bi kitsichat'are tjia ndare ya olivo, ¿a tu kjua 'mini ji sichat'ari tjia xi tu kiset'ai?
22 Chutsejen jótsa'en nda 'ba jótsa'en 'ñu mejenre Na'enchana xuta. 'Ñu yejenre xi tsajngi je 'ba ji nda= kitsikori. 'Ba nda= sikori, tsa janda kueni ngajin kjuandare. Tunga tsa bi 'ba si'en, 'ba=nde kuichat'ari ngayeje.
23 'Ba nde xutare Israel, tsa si'inda inimare 'ba ku̱akjain nganire ngat'a tse'e Na'enchana, kua'e nganire nga'nde xi tse'e. Ngu Na'enchana tjinre kjua'ñu nga k'uet'a ngani ya olivo. 24 Ngat'a ji jo=ni tjiare ya olivo xi tjin ngijñacho 'ba kitsa'e'nderi nga kiset'ai ya olivo xi ndo. Na'en tjinre tsajmibiu. 'Bamani, ¿a bi ku̱an kua'e'nde nganire xutare Israel nga s'et'a ngani ya olivo xi tse'e fa? Ngat'a kui= xi tjia xi ndo.
25 Jun nts'ia̱, mejénna̱ nga xio kibi xi Na'enchana 'ejña'mo, tuxi bi nk'a kakun kjui'naxjeñu yojonu. Yak'a xi tjin ngajinre xutare Israel kuataja inimare ka'nda nga ku̱ajngu naxinanda xi bi judío xi kichja'ajin nga sa̱kure nga'nde ngixkun Na'enchana.
26 'Ba kionga 'ba ku̱an, k'uangi ngatsi'i xutare Israel. Jotsa'en kua'indut'a enre Na'enchana:
Nangi Sión kjua'eni xi sik'angi xuta.
Kui= xi k'uejñat'axinre kjuach'okun ntjere Jacob.
27 'Ba kui= kjuabi xi k'uendaku̱a̱ xutabiu,
kionga je kjua'axia̱n jere.
28 Nganda'e mején ngatsi'i xutare Israel tsabeton en ndare Na'enchana 'ba kui= kjua stikeni Na'enchana. 'Ba kuán nga tu kjuanda tsojon. Tunga Na'enchana tsimején xutare Israel ngat'a ntje chingare= kiskja'ajin. 29 Ngat'a Na'enchana bi kja'a mé= xi tsja 'ba ninga bi tsik'endut'axin xuta xi xakji'i nchjanire. 30 Nixtjin kuatse jan bi kjinu'ya_ru Na'enchana, tunga nganda'e tefa'anima kakun_ru tu ngat'are nga bi kjint'e xutare Israel. 31 'Ba nde 'batsa'enni nganda'e. Xutare Israel bi inyant'ere Na'enchana tuxi

Na'enchana kjua'anima kakunnire kui ngat'a je ja'anima kakun_ru. 32 Ngu nijnguú
xuta kjint'ere Na'enchana, 'ba Na'enchana kitsikuma tsi'ire ngajin kjuaxtanre tuxi
kjua'animanire ngatsi'i.

33 ¡Á tuku kji'i jeni kjuanyinare Na'enchana! ¡Á tsa'en tseni kjuafa'etsjenre ko
kjuankjin kakunre! Tu'yá ma tsuya jó tjinnire mé= xi tsa'en. 'Ba tsajain xi mankjinre
ndiyare. 34 Ngat'a, ¿'yá xi be jó tjinnire kjuankjin kakunre Na'enchana? ¿'Yá= xi
kitsuyare mé= xi tjinnere nga sa'en? 35 ¿'Yá= xi kitsikeyare tsajmi Na'enchana, tuxi
tjinnere nga siku'be nganire? 36 Ngat'a Na'enchana kitsinda ngayéje xi tjin. Tjin= tu
ngat'are kjua'ñure 'ba tuxi sa̱kunire kjuaje. ¡Ngatjas'ere kjuaje Na'enchana nixtjin xi bi
fet'a! 'Ba ngatjama.

12

1 'Bamani nts'ia̱, ngat'a tifa'anima kakun_ra Na'enchana, kui kjua te'bets'ani_nuu̱
nga tingantsja_ru yojonu Na'enchana joni jngu chje tjikun xi tsje 'ba xi ku̱atsjare.
Tsa 'ba si'on, sichji_ru ko ngayéje kakún. 2 Bi chjungi_ru jotsa'en tjindu xuta xi tse'e
ngasun'ndio. Tusa tik'antjaiyo yojonu jotsa'en Na'enchana titsixatse kjuafa'etsjennu,
tuxi 'batsa'en ku̱ankjinninu mé= xi mejénre Na'enchana, mé= xi nda ko mé= xi matsjare
'ba ko mé= xi tsjekjin.

3 Ngat'are kjuanda xi kitsjana̱ Na'enchana tefako_nuu̱ nga jngu jnguu jun ngatsi'u.
Bi mitjaxtiune_ru jo kji'i tjinni nga sikja'etsjion ngat'a tsojon. Tusa chubare tsa'en
tikja'etsjenntsjo jo kji'i chubare kjuamakjain xi Na'enchana kitsjanu nga jngu jnguu
jun. 4 Joni yojona. Nkjin ka'a tjinre, 'ba kja'e kjuanga xa tsa'en nga jngu jngu ka'a. 5 'Ba
nde 'ba= tsa'ennire ngat'ana xi makjainna. Nkjin mañá. Tunga jngu= yojo ma ngat'are
Cristo, 'ba nga jngu jngua jngu= ka'a yojobiu kuáan.

6 Kja'e kjuanga xa xi mana ña'an. Kui kjuanda xi kitsjana Na'enchana nga jngua
jngua. Xi kika'ere nga kuinchja joni nchja chinga profeta, kui xi ngatsuya enre
Na'enchana jotsa'en kika'ere nga makjainre. 7 Xi kika'ere nga kuaseko xuta xi yak'a,
kui xi 'ba ngatatsa'en. Xi kika'ere nga kuakuya, kui xi ngatakuya. 8 Xi kika'ere nga sja
kjua'ñukakun, kui xi ngatatsja kjua'ñukakun. Xi kika'ere nga sja ton, kui xi ngatatsja ton
ko ngayéje inimare. Xi kika'ere nga kuatexuma, kui xi kixi ngatjiko xare. Xi kika'ere nga
kjua'anima kakunre xuta xi kja'ere, kui xi tsja ngatjas'ere nga 'ba sa'en.

9 Nga ko fani kjuakixi timijion xingiu. Ngatjamasticho mé= xi ch'o 'ba tangitjenng-
intsjo mé= xi nda. 10 Timijion xingiu jo fani tsa nts'io, ngat'a nts'io mañu. Chaxutakañ
xingiu nga ngisa mejénnú xi tu kjuanda tse'e nts'io. 11 Nt'e ti'on ngat'are mé= xi teño'on
'ba bi nitsi'o. Ngat'etsjatsjare inimanu nga si'axangi_ru Na'enna. 12 Tsja ngat'enu nga
chuya_ru mé= xi sjanu Na'enchana. Ngatachukjuakonu kjuanima xi temitja'axtiu. 'Ba
bi tu sak'ua chuko Na'enchana. 13 Ta'e_ru mé= xi chajat'are xuta tsjere Na'enchana 'ba
nda chjubetjo 'yá= xi kjuechukunnu.

14 Chja'a_ru Na'enchana nga kui ngatatsichikunta'en xi tjenngikenu. Chja'atjo xi
'ba tsikonu 'ba bi xi ch'o chjo'o ngat'are. 15 Titsjako xi tsja titsubare 'ba chi'ndako xi
inyakji'nda. 16 Nda ch'antsjo xingiu. Bi nink'o kakún. Tusa nda ch'o xuta x'an. Bi xuta
nkjin kakun 'misuba_ru yojonu.

17 Bi 'ba nde ningojo_ru xi ch'o sikonu. Tusa ti'on mé= xi nda tjin ngixkun ngatsi'i xuta.
18 Tsa ku̱an, tsa ngat'anu tijña, ngatjas'ekonu kjuaxiu ngatsi'i xuta. 19 Nts'ia̱ xian, bi jun
ningojo mé= xi tjinikonu. Tusa ta'e'ndio nga kjuastire Na'enchana xi 'ba sa'en. Ngat'a
'batsa'en kua'indut'a: “An= ña̱ xi singuaja̱. An= ña̱ xi k'uechji ngani_ra̱ mé= xi 'bakore
xuta.” 'Ba tsu Na'enchana. 20 'Ba 'ba nde tsa'en kua'indut'a ngayeje: “Tsa bojore xuta
xi stikeri ji, ta'e_ri xi skine. Tsa xindare, ta'e_ri nanda xi k'ui. Ngat'a tsa 'ba si'en, tusa
ku̱asubare xuta xi stikeri.” 21 Bi ba'e'nde tsa kjuach'okun sa'enri. Tusa ti'en mé= xi nda
'ba 'batsa'en si'an_ri kjuach'okun.

13

1 Ngatsi'i xuta tjinnere nga sik'etjusun enre xutaxa xi tjin. Ngat'a ngayéje xa xi tjinre
Na'enchana ndibanire, 'ba kui 'enda xa xi tjin. 2 Kui kjuañu xi bi tsik'etjusun enre
xutaxa, kui= xi stike mé= xi Na'enchana je 'ejña. 'Ba xi 'batsa'en, ndekui tjimangikjua
subanire yojore nga xaninejere.
3 Ngat'a xutaxa bi tjindu tuxi kuinyakunnire xi nda tsa'en, tu kui sani xi ch'o tsa'en.
¿A mejénri nga bi kjuinkunche xutaxa? Tusa xi nda ti'en, 'ba nda= skueri xutaxo.
4 Ngat'a kjuanda tsiji nga inyatsa'exangire Na'enchana xutabiu. Tunga tsa si'en mé= xi
bi nda, tjinnere nga kjuikunche xutaxo ya'a. Ngat'a bi tuxkia tjinre kjua'ñu xutabiu.
Inyatsa'exangire Na'enchana, tuxi sikja'ani kjuanima 'ba sa'enire kjua xi ch'o tsa'en.
5 Kui kjuañu tjinnenire nga sik'etjusan enre xutaxa. Bi tsa tu ngat'are nga sa'enna kjua
'ba=nde tuxi kixi s'ẹni kjuafa'etsjenna.
6 'Ba kui kjua 'bechjintjaini_ru xutaxa, ngat'a kui inyatsa'exangire Na'enchana 'ba tu
kuifa ni xa inyatsa'en. 7 Ta'e_ru mé= xi 'bakore nga jngu jngu xutaxa. T'echjintjai_ru 'ya
xi kjebechjintjai tume tsajminu. Chaxuto xi tjinnere nga chaxuta, 'ba chakun xi tjinnere
nga xiakun.
8 Tu'yá ngatatsjennu tse'e. Tunga tjin xi kitsjensjainu. Kui= nga nimijáan xingia.
Ngat'a xi tsimején xinkjin, kui= xi titsik'etjusun ngayéje kjuatexumare Na'enchana.
9 Ngat'a kjuatexumo 'bi=tsa'en kua'indut'a: “Bi ñe'en kjuachajngi. Bi nik'en xuta. Bi
ñe'en cheje. Bi nukjuai en ndesu. Bi nimején mé= xi tjinre xuta xi kja'ere.” Kui
kjuatexumabi ko kja'e ngisa kjuatexuma jngu ma ko kibi: “Timején xingi jofatsa'en
nimején yojori.” 10 Xi tsimején xinkjin, kui bi ch'o tsiko. Kui kjua nga nimijáan xingia
'batsa'en nik'etjusun yaja kjuatexumo.
11 'Ba ti'on ngat'a je te'yo nixtjin xi tetsuma nganda'e. Je= chubare nga sikja'a_ra
yojona. Ngat'a nixtjin nga k'uangia je ngisa tiña tijña tu'bani ko nixtjin nga tjun
kuakjainna. 12 Je tifa'a nistjen, 'ba je tjis'e isen. Kui kjuañu joni najñu xi jndi chja'axinña
mé= xi ña'an ña jñu 'ba xaja mé= xi ña'an ña tsejen joni chasoldadu xi banda yojore
nga fikjan. 'Ba 'batsa'en sikuendaña yojona ngat'are xi ch'o. 13 Kixi tanginkua yojona
joni xuta xi setsuma nga nixtjin. Bi k'uetsubajian kjuaxkje'a ninga kjuach'i ninga
kjuachajngi ninga bi kjuatsjare yojo. 'Ba nde bi kuixkjankua xingia ninga bi ngatjas'ena
kjuaxin kakun. 14 Tusa ti'on mé= xi kitsa'en Na'enna Jesucristo, 'ba bi nikja'etsjion
jótsa'en sik'etjusun mé= xi tsu yojo jenu.

14

1 Nda chjubetjo xi makjainre tunga xi bi tjijngu kakun ngat'are mé= xi ma ña'an 'ba bi
chubasiko ngat'are jotsa'en tsikja'etsjen. 2 Tjin xi makjainre nga ma kjine tume xichine,
'ba tjin yak'a xi bi titsujngu kakun ngat'are mé= xi ma kjine 'ba tu xi machajin nangiu=
kjine. 3 Xi kjine tume xichine bi ch'oke ngatjabe xi 'bechjonre yojore. 'Ba xi 'bechjonre
yojore bi ngatsik'axki xi kjine tume xichine, ngat'a Na'enchana je kiskjebetjo xutabiu.
4 ¿'Yá= ni ji xi tenik'axki chu'ndare xi kja'ere? Tsa kixi sejña asa tisatengi chu'ndabiu,
naire kjinere kibiu. 'Ba kixi= kuasen, ngat'a Na'enna tjinre kjua'ñu nga kixi sikasen.
5 Tjin xi tsu nga jngu nixtjin ngisa= kun nga ko mare kja'e nixtjin, 'ba tjin yak'a xi tsu
nga tu ngusun= ngayéje nixtjin. Nga jngu jngu tjinnere nga sikja'etsjen jotsa'en bere
kakun. 6 Xi fa'ajin jngu nixtjin tuxi skuekunni, kui= xi 'batsa'en tuxi bekunni Na'enna.
'Ba xi kjine tume xichine, kui= xi 'batsa'en tuxi bekunni Na'enna, ngat'a tsjare kjuanda
Na'enchana ngat'are xichinere. 'Ba xi 'bechjonre yojore, kui= xi 'batsa'en tuxi bekunni
Na'enna, 'ba 'ba=nde tsjare kjuanda Na'enchana.
7 Ngat'a tsajainjían ña xi kuenda tse'e suba tijñakun asa tsa kuenda tse'e suba 'me.
8 Tsa tetsubakuan, ngat'are Na'enna tetsubakuan. 'Ba tsa beya, ngat'are Na'enna beya.
'Bamani ninga tsa tetsubakuan asa beya, Na'enna tse'era. 9 Ngat'a kui= kjua k'enni

Cristo 'ba ja'aya nganire ngajinre mik'en, tuxi 'batsa'en kụanni Naire xuta xi je jesun 'ba ko xi tjindukun.

10 'Ba ji nde, ¿ánñu tenik'axkini nts'é? 'Ba nde ji, ¿ánñu ch'ocha 'yani nts'é? Ngat'a ngatsi'a tjinnere nga kụanna kjua ngixkun Na'enchana. 11 'Ba=tsa'en kua'indut'a: “An= xi tejñakụan, titsu Na'enchana. Ngatsi'i xuta kuinyakunch'in ngi xkuaạn 'ba ngatsi'i sikixiya nga an= xi Na'encha.” 12 'Bamani nga jngu jngua kua'e_ra kuenda Na'enchana ngat'are mé= xi kjiña'an.

13 Kui kjua bi nde sik'axki ngisaña xingia. Tusa tikja'etsjion jotsa'en bi si'anñu mé= xi sichajare nts'io ninga mé= xi k'uejñare kjuana'en kjuamakjainre. 14 'Be=ñạ 'ba be=re takuaạn nga tsajain xi tu kuenda tse'e suba jndi ngixkun Na'enchana. Ngat'are Na'enna Jesucristo mankjinna kibiu. Tunga tsa tjin xi kuetsu: “Jndi kibi ngixkun Na'enchana”, ngu jndi= kibiu ngat'are xuta xi 'ba kuetsu.

15 Tunga tsa tu ngat'are tsajmi xi techine mandusinre nts'é, bi nde tenik'etjusunni jotsa'en tijña kjuanimejen. Bi ba'e'nde tsa tu ngat'are xichineri xajani xuta xi Cristo k'enntjaini. 16 Bi ba'e'ndio tsa ch'o tsa'en kuinchja xuta ngat'are mé= xi nda ngat'a tsojon. 17 Ngat'a ña batexuma Na'enchana, bi mé= xi china ninga mé= xi 'yá= xi chjire. Tusa kjuakixi ko kjuaxiu 'ba ko kjuatsja xi tsjana Isennixtjinre Na'enchana, kui= xi chjire. 18 Xi 'bitsa'en tsa'exangire Cristo, kui= xi tsitsjare Na'enchana 'ba 'ba nde xuta nda nchja ngat'are.

19 'Bamani kuinyisja jótsa'en s'ẹnina kjuaxiu 'ba jótsa'en kuisekokaña xingia nga ngisa 'ñu kụakjain ngisana ngat'are Na'enchana. 20 Bi ngat'are xichineri nikjetsin xa xi titsa'en Na'enchana ngajinre xuta xi tse'e. Kjuakixi= nga tsje ngixkun Na'enchana ngayéje xichine xi tjin, tunga bi nda tjin tsa xine tsajmi xi k'uejñare kjuana'en kjuamakjainre xuta xi yak'a. 21 Tusa nda si'en tsa bi xine yojo ninga s'i binu ninga si'an ngisai tumeñu xi k'uejñare kjuana'en kjuamakjainre nts'é.

22 Jotsa'en mankjainri ngat'are kibi, tu ji sani 'batsa'en ngatjamakjainri ngixkun Na'enchana. ¡Á ndanire xi bi kaninejere yojore nga tsa'en mé= xi bere kakun nga nda tjin! 23 Tunga xi bi tjijngu kakun tsa ma asa bi ma kjine jngu tsajmi, kui= xi xaninejere tsa skine, ngat'a bi 'ba titsa'en jotsa'en makjainre. Ngat'a ngayéje xi bi ndibanire jotsa'en makjainna, kui= xi je.

15

1 Ña xi bi jó ján kjuafa'etsjen tjinna ngat'are mé= xi ma si'an, tjinnere nga k'uechjon_ra yojona nga tu kjuanda tse'e xi makjainre tunga xi kje titsujngu kakun ngat'are mé= xi ma ña'an. Bi kuinyisja mé= xi tu ña tajngu matsjana. 2 Tusa nga jngu jngua tjinnere nga kuinyisja mé= xi matsjare xingia 'ba mé= xi nda ngat'are, tuxi ngisa 'ñu kụakjain ngisanire ngat'are mé= xi tse'e Na'enchana. 3 Ngat'a ninga Cristo bi tsangisjai mé= xi tu kui tajngu kuatsjare. Tusa kuata'en jotsa'en kua'indut'a enre Na'enchana: “En ch'otsu xi kitsuri xuta, kui= xi ja'et'anạ ngayeje.” 4 Ngayéje mé= xi kua'indut'a enre Na'enchana nixtjin kuatse jan, kua'indut'a tuxi kuaku ndiyanina. Ngat'a ngajin enre Na'enchana sakuna kjuatsejnda ko kjua'ñukakun, tuxi kụan xuyani_ra mé= xi sjana Na'enchana.

5 Na'enchana xi tsjana kjuatsejnda ko kjua'ñukakun, kui ngatatsa'en nga jngu ngatjama kjuafa'etsjennu jotsa'en mejénre Cristo Jesús. 6 Tuxi 'batsa'en ñatjen 'ba kuixun tsi'iñu ko jngu jnda nga k'uio nijmi nga Na'enchana xi Na'enre Na'enna Jesucristo xi tjinre kjuaje.

7 'Bamani nde, nda chjubetjo xingiu jotsa'en nda kiskjebetjonu Cristo, tuxi 'batsa'en s'ẹjñatsejenni kjuajere Na'enchana. 8 Ngat'a an 'ba texin_nuụ nga Cristo ja'etsa'exangire xuta xi judío kuán, tuxi yakutsejenni kjuakixire Na'enchana. Ja'etsik'etjusun mé= xi Na'enchana kitsjare ts'a ntje chingare xuta judío, 9 tuxi naxinanda xi bi judío kue'eni nijmi nga Na'enchana xi tjinre kjuaje. Ngat'a 'ba=nde ja'anima kakunre ngayeje.

Jotsa'en kua'indut'a enre Na'enchana: “Kui= kjuañu sichjinirą ngajinre naxinanda xi bi judío 'ba sią jngu son xi sichjire ja'enri.”
10 'Ba 'ba nde tsa'en kua'indut'a ngayeje: “Jun naxinanda xi bi judío, titsjako xuta xi tse'e Na'enchana.” 11 'Ba 'ba nde tsu ngisa: “Jun ngatsi'i naxinanda xi bi judío, tichji_ru Na'enchana. Ngatatsichjire Na'enchana ngatsi'i xuta xi tjin ngasun'ndio.”
12 'Ba 'ba nde tsa'en kitsi'indut'a xuta chinga profeta Isaías: “Jamare Isaí stjukjani xuta xi kjua'ekatexumare naxinanda xi bi judío, 'ba ngat'are kui naxinando skuyare mé= xi sja Na'enchana.”
13 Na'enchana xi techuya ngat'are, kui ngatatsitsejin yeje inimanu kjuatsja ko kjuaxiu jun xi makjainnu ngat'are, tuxi janda ngisa kixi kuinya ngisañu ngat'are mé= xi techuya_ru jotsa'en titsja nga'ñunu Isennixtjintsjere Na'enchana.
14 Bere takuaą̈n, nts'ią, nga kitsejinnu kjuanda 'ba nga nda mankjinnu, tuxi kų̈an xukoyañu xingiu. 15 Tunga tjin= xi tjima kakuą̈n nga tetsi'indut'a_nuų̈ xujun nga'e, tuxi sikja'etsjenya ngañu. Ngat'are kjuanda xi kitsjaną̈ Na'enchana, 16 an tetsa'enxangi_rą̈ Cristo Jesús nga tu kjuanda tse'e naxinanda xi bi judío. An jo=ni jngu na'mi xi titsa'exangire en ndare Na'enchana. Tetsikja'axtiuya_rą̈ naxinanda xi bi judío, tuxi kų̈anni joni chje xi matsjare Na'enchana, xi titsitsje Isennixtjintsjere kui.
17 Tetsa'enxangi_rą̈ Na'enchana nga jngu makuaą̈ Cristo Jesús 'ba kui= kjuañu 'ñu tsja tjinniną̈ ngat'are xaną̈. 18 Ngat'a bi makakuą̈n nchja mé= xi kja'ere, tu kui sani jótsa'en titsa'exajinną̈ Cristo, tuxi sik'etjusunni enre Na'enchana naxinanda xi bi judío. Cristo titsichjen jndaną̈ ko xaną̈ 19 'ba ti'bejñatsejen kjua'ñu ngajinre mé= xi tetsa'aą̈n. Ngat'a ko kjua'ñure Isennixtjintsjere Na'enchana je kitsa'aą̈n mé= xi bakutsejen kjuajere Na'enchana ko kjuakun. 'Batsa'en je jeną̈ nga kitsikja'axtiuyaą̈ en ndare Cristo 'nda naxinanda Jerusalén 'ba ka'nda nangi Iliria.
20 Ngantsjai kuamejénnąnga kitsikja'axtiuyaą̈ en ndare Cristo nga'nde ña kje nu'yajínre ja'enre. Ngat'a bi kuamejénnąnga 'esun ngisa_rą̈ xa xi 'etuts'inre xuta xi kja'ere.
21 Tusa tetsa'aą̈n jotsa'en kua'indut'a enre Na'enchana:
Xi kje 'miyajínre ngat'are,
kui= xi skue.
'Ba xi kje nt'ejín ngat'are,
kui= xi kų̈ankjinre.
22 Kui= kjuañu nkjin ndiya bi kisaku ndiyaniną̈ nga kjuikun_nuų̈. 23 Tunga nganda'e je= kuajnguną̈ xa xi tetsa'aą̈n nangi xi tjin nga'e 'ba je tjinre nu nga mejénnąkjuikun_nuų̈. 24 Kui kjua mejénninąskue_nuų̈ nga kjua'aą̈ ña tetsubo, kionga kjuią nangi España. Tsja kų̈annąnga kuatejñajin_nuų̈ ninga tsa tu chuba nixtjin, 'ba tsa kų̈an kuisekonuų̈ nga kuekoya ndiyanuų̈.
25 Tunga nganda'e Jerusalén= tefią nga kjuikasekuą xuta tsjere Na'enchana xi tjindu kio. 26 Ngat'a ko ngayéje inimare xuta xi makjainre ngat'are Cristo xi tjin nangi Macedonia ko nangi Acaya 'eku ton, tuxi sikasennire xuta tsjere Na'enchana xi tjindu naxinanda Jerusalén xi machjenre tsajmibiu. 27 Tsja kuánre nga 'ba kitsa'en. 'Ba kjuakixi= nga tjenre tse'e xutabiu. Ngat'a mé= xi tse'e Na'enchana xi kisakure xutare Israel, kui= xi kisakut'are naxinanda xi bi judío. Kui kjua naxinanda xi bi judío tjinnere nga kuaseko xutare Israel nga kuakjanyako mé= xi tjinre nga'e ngasun'ndio. 28 'Bamani kionga je kų̈ajnguną̈ xabi 'ba kionga je singantsjaą̈ mé= xi kuaku, 'ba=tsa'en kjuią nangi España 'ba kjua'aą̈ ña tetsubo. 29 'Ba 'be=ñą̈ nga Cristo 'ñu sichikunta'enna kionga kjuikun_nuų̈.
30 Jun nts'ią, ngat'are Na'enna Jesucristo 'ba ngat'are kjuanimejen xi tsjana Isennixtjintsjere Na'enchana te'bets'a_nuų̈ nga jngu kų̈akonuų̈ jotsa'en tekjanntjaą̈ enre Na'enchana. Chukontsjo Na'enchana ngat'anąnga. 31 Chja'a_ru nga ngatatsindainą̈ ngat'are xuta xi bi makjainre xi tjindu nangi Judea. 'Ba nde chja'a_ru nga xuta

tsjere xi tjindu Jerusalén nda ngatakjebe mé= xi kjuiko_ra. 32 'Ba=tsa'en, tsja s'ena nga kjuechukun_nuu 'ba sikja'aya ngutjunchaa ngajinnu tsa Na'enchana tsu kakun. 33 Na'enchana xi tsjana kjuaxiu ngat'ejñakontsjainu ngatsi'u. 'Ba ngatjama.

16

1 An tsike'nda_nuu ndichja Febe xi tjinre xa nga baseko xuta xi makjainre ngat'are Cristo xi tjindu naxinanda Cencrea. 2 Nda chjubetjo ngat'are Na'enna jotsa'en tjinnere nga si'an ña xi xuta tsjere Na'enchana kuáan. 'Ba tiseko nga ta'e_ru tume tsajmi xi machjenre. Ngat'a kui ne nkjin xuta je tsakaseko 'ba 'ba nde tsakasekona an ngayeje.

3 Ta'e_ru kjuate'ndana Priscila ko Aquila, xi 'ba nde inyatsa'exangire Cristo Jesús joni an. 4 Xi bi kitsakjun nga kueya ngat'ana. 'Ba bi tsa tu an xi tetsja_ra kjuanda, 'ba=nde ko ngatsi'i xuta xi makjainre ngat'are Cristo xi bi judío ngayeje.

5 Ta'e_ru kjuate'ndana xuta xi makjainre ngat'are Cristo xi mañajan ndaba Priscila ko Aquila. Ta'e_ru kjuate'ndana Epeneto, xi 'ñu tsimijáan, xi tjun kuakjainre ngat'are Cristo ngajinre xuta xi tjin nangi Asia. 6 Ta'e_ru kjuate'ndana María, xi je 'ñu kitsa'exa ngat'anu. 7 Ta'e_ru kjuate'ndana Andrónico ko Junias, xi xingia mani 'ba xi ñatjen kis'eyakua nduya. Kui xi nda 'yaxkun ngajinre nchja chinga apóstol 'ba xi tjun kuakjainre ngat'are Cristo nga ko mare an.

8 Ta'e_ru kjuate'ndana Amplias, xi 'ñu tsimijáan ngat'are Na'enna. 9 Ta'e_ru kjuate'ndana Urbano, xi 'ba nde titsa'exangire Cristo joni ña, ko Estaquis, xi 'ñu tsimijáan. 10 Ta'e_ru kjuate'ndana Apeles, xi je yakutsejen nga 'ñu makjainre ngat'are Cristo. 'Ba nde ta'e_ru kjuate'ndana xinkjin Aristóbulo.

11 Ta'e_ru kjuate'ndana Herodión, xi xingia mani. 'Ba nde ta'e_ru kjuate'ndana xinkjin Narciso, xi 'ba nde makjainre ngat'are Na'enchana. 12 Ta'e_ru kjuate'ndana Trifena ko Trifosa, xi 'ba nde inyatsa'exangire Na'enna. Ta'e_ru kjuate'ndana Pérsida, xi 'ñu tsimijáan 'ba xi je 'ñu kitsa'exa ngat'are Na'enna ngayeje.

13 Ta'e_ru kjuate'ndana Rufo, xi Na'enna kiskja'ajin, 'ba ko nare, xi 'ba nde joni nana mani ngayeje. 14 Ta'e_ru kjuate'ndana Asíncrito ko Flegonte ko Hermes ko Patrobas ko Hermas 'ba ko nts'ia xi ñatjen tjindu. 15 Ta'e_ru kjuate'ndana Filologo ko Julia ko Nereo ko ndichja ko Olimpas 'ba ko ngatsi'i xuta tsjere Na'enchana xi ñatjen tjindu.

16 Tite'nda_ru xingiu ko kjuanimejenre Cristo. Ngatsi'i xuta xi makjainre ngat'are Cristo inyatsikasennu kjuate'nda.

17 Jun nts'ia, te'bets'a_nuu nga tikuendo yojonu ngat'are xi bakjanya xuta 'ba tsichaja xuta xi kja'ere nga 'bejña kjuana'en ngat'are mé= xi je kisakuyare. Tinyat'axin_ru xutabiu. 18 Ngat'a xi 'batsa'en, kui xi bi inyatsa'exangire Na'enna Jesucristo, tusa inyatsa'en mé= xi matsjare yojore. 'Ba ensin en nda nchja nga 'bonachare xuta xi kje 'ñu= mankjinjínre mé= xi tse'e Na'enchana.

19 Ngatsi'i be= nga nik'etjusun ion. Kui kjua tsja manina ngat'a tsojon 'ba mejénna nga ngisa kuankjin ngisanu ngat'are mé= xi nda 'ba nga k'uejñat'axiun mé= xi bi nda. 20 'Ba Na'enchana xi tsjana kjuaxiu je mején sukine chanayiu ngi ndsakú. Ngatjas'enu kjuandare Na'enna Jesucristo.

21 Inyatsikasennu kjuate'nda Timoteo, xi 'ba nde titsa'exangire Jesucristo joni an, ko Lucio ko Jasón 'ba ko Sosípater, xi xingia mani.

22 'Ba an Tercio xi tu tetsi'indaa xujunbi, 'ba=nde tetsikasen_nuu kjuate'nda ngat'are Na'enna ngayeje.

23 Tsikasennu kjuate'nda Gayo, xi ndaba tejñaña 'ba ña mañajan ngatsi'i xuta xi makjainre ngat'are Cristo. 'Ba nde inyatsikasennu kjuate'nda Erasto, xi tjinre xa nga 'bejñatjo tonre naxinando, 'ba nde nts'ia Cuarto.

24 Kjuandare Na'enna Jesucristo ngat'ejñajinnu ngatsi'u. 'Ba ngatjama.

25 Ngatjanichjire Na'enchana. Kui kụan sa'en nga kixi kuinyo jotsa'en tsu en ndare.
Kui en ndabi xi texinyaạ 'ba xi tjinikja'axtiuya ngat'are Jesucristo. Xi 'bejñatsejen
nganda'e mé= xi 'ejña'mo 'nda nixtjin kuatse jan. 26 Je= kis'ejñatsejen nganda'e ngat'are
xujun xi kitsi'indu nchja chinga profeta 'ba tji'miyare ngayéje naxinanda xi tjin nga-
sun'ndio. 'Batsa'en 'exa Na'enchana xi tijñakunntsjai, tuxi kụakjainnire 'ba sik'etjusun
enre ngatsi'i xuta.
27 Ngat'are Jesucristo ngatjas'ejñatsejenntsjai kjuajere Na'enchana xi jngututu 'ba xi
nkjin kakun. 'Ba ngatjama.

Xujun xi tjun kitsikasenre San Pablo xuta xi makjainre ngat'a tse'e Jesucristo xi tjindu naxinanda Corinto
1 CORINTIOS

1 An, Pablo, tetsikasen_nuu̱ xujunbi, xi jngu apóstore Jesucristo jotsa'en kuamejénre
Na'enchana nga ja'ajinna̱. An ko nts'ia Sóstenes tenikasee̱n xujunbi.
2 Jun xi makjainnu ngat'a tse'e Jesucristo xi tetsubo naxinanda Corinto, ngat'are Cristo
Jesús kitsitsjenu Na'enchana 'ba ja'ajinnu nga kuon xuta tsje xi tse'e, 'ba nga tu jngu
kuon ko ngatsi'i xuta xi tsichjire ja'enre Na'enna Jesucristo. Xi Na'enna 'ba nde Na'enre
xutabiu ngayeje.
3 Ngatjas'enu kjuanda ko kjuaxiu xi tsjana Na'enchana ko Na'enna Jesucristo.
4 Ngantsjai tsja_ra̱ kjuanda Na'enchana ngat'anu, nga fa'etsjenna̱ kjuanda xi kitsjanu
ngat'are Cristo Jesús. 5 Ngu kisakunu ngat'are Jesucristo ngayéje kuya kjuanyina xi tsja
Na'enchana, jotsa'en nga nda nukjuo 'ba jotsa'en nga ku̱ankjinnu ngayéje xi tjin. 6 'Ba
'batsa'en kis'ejñatsejenni ngajinnu nga kjuakixi en xi kis'eya nijmi ngat'a tse'e Cristo.
7 Kui kjua nijnguú kjuanda xi tsjana Na'enchana chajaninu nga techuya_ru nixtjin nga
kjua'e ngani Na'enna Jesucristo. 8 'Ba kixi= sikinyanu Na'enchana ka'nda nga kjuet'a
nixtjin, tuxi bi s'e̱ninu je nixtjin nga kjua'e ngani Na'enna Jesucristo. 9 'Ba Na'enchana
tsik'etjusun= mé= xi tsutitjun nga sa'en, 'ba kui= xi kinchjanu nga tu jngu kuon ko
Ki'ndire, xi Na'enna Jesucristo.
10 Jun nts'ia̱, nga ko ja'enre Na'enna Jesucristo te'bets'a_nuu̱ nga tujngu ngatjamants-
jai kjuafa'etsjennu 'ba nga bi ngatjas'e kjuasi ngajinnu. Tusa jngu ti'on yojonu ngat'are
jotsa'en nga nikja'etsjion 'ba nga jotsa'en 'yo ngat'are xi tjin. 11 'Bi texia̱n, nts'ia̱, ngat'a
xinkjin Cloé ye'ena̱ nijmi nga kjuasixu tjin ngajinnu. 12 Kibi= xi texiñña̱ ngat'a tjinxu xi
tsu: “An= ña̱ tse'e Pablo.” 'Ba tjinxu xi tsu: “Tse'e Apolos= ña̱.” 'Ba tjinxu xi tsu: “Tse'e
Pedro= ña̱.” 'Ba tjinxu xi tsu: “Tse'e Cristo= ña̱ an.”
13 ¿A nkjin= ya mani Cristo? ¿A Pablo= xi kis'et'a kru nga tu kjuanda tsojon?
¿Asa ja'enre Pablo kisatendañú? 14 'Ba tsja_ra̱ kjuanda Na'enchana nga nijnguú jun
yatenda_nuu̱, tu Crispo sani ko Gayo. 15 Meni 'batsa'en ni'yá kuetsuni nga nga ko ja'enna̱
kisatendani. 16 Ngu, 'ba=nde yatendaa̱ xinkjin chinga Estéfanas. Tunga bi fa'etsjenna̱
tsa tjin xi yatenda ngisaa̱. 17 Ngu Cristo bi kui xa kitsikasenninia̱ nga xuta kuatendaa̱,
tusa nga sikja'axtiuyaa̱ en ndare 'ba nga bi en xi tsjatsu sichjaa̱n nga kuinchjaa̱, tuxi bi
cha̱jani kjua'ñu xi tjinre kjuabeyare Cristo nga k'ent'a kru.
18 Ngat'a en xi s'eya nijmi ngat'are kjuabeyare Cristo nga k'ent'a kru, tu jaan mare
xuta xi inyachaja. Tunga ngat'ana ña xi te'bangia, kui enbiu xi kjua'ñure Na'enchana.
19 Ngat'a 'bi= tsa'en kua'indut'a enre Na'enchana: “Sichajaa̱ kjuachjinere xuta nkjin
kakun, 'ba k'uejñat'axia̱n xi tsikja'etsjen nchja xi mankjinre xi tjin.”
20 ¿Ñá tijña xuta nkjin kakun? ¿Ñá tijña xuta chjine xujun? ¿Ñá tijña xuta xi mare
nchja ngat'a tse'e mé= xi tjin ngasun'ndio? Na'enchana je kitsiskayare kjuafa'etsjenre
xuta xi tjin ngasun'ndio. 21 Ngat'a ngajin kjuankjin kakunre Na'enchana 'enda nga bi
ko kjuankjin kakun xi tjinre xuta ngasun'ndio ku̱an skuexkunni kui. Tusa kuatsjare
Na'enchana nga tsik'angi xuta xi makjainre ngat'a tse'e en xi kjinikja'axtiuyare, en xi tu
jan mare xuta ngasun'ndio.
22 Ngat'a xuta judío mejénre skue chu̱ba̱ xi kuakutsejen kjua'ñure Na'enchana, 'ba xuta
griego mangisjai kjuankjin kakun. 23 Tunga ji̱n tenikja'axtiuyee̱ ngat'a tse'e Cristo xi
kis'et'a kru. Xi 'bejñare kjuana'en xuta judío 'ba xi tu jaan mare naxinanda xi yak'a.
24 Tunga xuta xi Na'enchana je kinchjare tuxi k'uangini, ninga xi judío, ninga xi griego,
kui= xi kiskjebetjo Cristo xi kjua'ñure ko kjuankjin kakunre Na'enchana. 25 Ngat'a xi

tse'e Na'enchana xi tu jaan mare xuta, kui= xi ngisa tse kjuankjin kakun tjin ngisare nga ko mare kjuankjin kakun xi tjinre xuta. 'Ba xi tse'e Na'enchana xi tsajainre nga'ñu mare xuta, kui= xi ngisa tse nga'ñu tjin ngisare nga ko mare nga'ñu xi tjinre xuta.

26 Jun, nts'iạ, tikja'etsjion 'yá kuon kionga Na'enchana kinchjanu. Bi nkjin mañu xi xuta nkjin kakun mare xuta nga'e ngasun'ndio. Bi nkjin mañu xi ngaku, 'ba bi nkjin mañu xi nda 'yaxkunnu. 27 Tunga Na'enchana ja'ajin= xuta xi chikun mare xuta nga'e ngasun'ndio, tuxi sjanire kjuasuba xuta nkjin kakun. 'Ba Na'enchana ja'ajin= xuta xi tu jaan be xuta nga'e ngasun'ndio, tuxi sjanire kjuasuba nchja ngaku. 28 Xuta xi bi 'yaxkun nga'e ngasun'ndio 'ba xi 'yaton, kui= xi ja'ajin Na'enchana, tuxi bi sichjinire xuta xi tjin. 29 'Ba meni tu'yá kụan nk'a k'uaxjeni yojore ngixkun Na'enchana.

30 Tunga Na'enchana tu jngu kitsa'enkonu Cristo Jesús 'ba kitsa'en nga Cristo xi kụan kjuankjin kakunna. Ngat'are Cristo je kuakixia ngixkun Na'enchana 'ba kjinitsjena 'ba kuachjintjai jena. 31 'Bamani, jotsa'en kua'indut'a enre Na'enchana: "Tsa tjin xi mejénre nk'a k'uaxje yojore, nk'a ngatja'baxje yojore ngat'are mé= xi kitsa'en Na'enchana."

2

1 'Ba an, nts'iạ, kionga kijiạ nga kitsikja'axtiuya_nuụ en xi Na'enchana 'ejña'mo nixtjin kuatse jan, bi en xi na'enre asa en xi tsjatsu kitsichjaạn. 2 Ngu, bi kuamejénnạ kinchjaạ ngajinnu ngat'a tse'e kja'e tsajmi, tu ngat'a tse'e Jesucristo sani 'ba ngat'a tse'e kjuabeyare t'a kru. 3 'Ba inda ts'axjiạ yojonạ nga tsakatejñajin_nuụ. Kitsakjuạn 'ba niki jatse=ñạ. 4 'Ba kionga jako_nuụ 'ba kitsikja'axtiuya_nuụ enre Na'enchana, bi kitsichjaạn en xi tsjatsu tuxi kụakjainnire xuta. Tusa Isennixtjintsjere ko kjua'ñure Na'enchana kis'ejñatsejen ngajinre en xi kinchjaạ, 5 tuxi ngat'are kjua'ñure Na'enchana kụakjainninu 'ba bi ngat'are kjuankjin kakunre xuta.

6 Tunga ngajinre xuta xi je mankjinre ngat'a tse'e mé= xi tse'e Na'enchana, chuko nijmi=nị en nkjin kakun, tunga bi en nkjin kakun xi bakuya xuta, ninga bi xi tse'e xi batexuma nga'e ngasun'ndio xi je inyatsichaja kjua'ñure. 7 Tusa chuba nijmiị ngat'are kjuankjin kakunre Na'enchana xi tijña'mo. Kjuankjin kakun xi 'ejña'mo Na'enchana 'ba xi 'endatitjun nga kje tsindajín ngasun'ndio, tuxi s'ẹnina kjuaje. 8 Nijnguú xi batexuma ngasun'ndio kuankjinre kibiu. Ngat'a tsa kuankjinre, bi yat'a kru Na'enna xi tjinre kjuaje.

9 Tunga jotsa'en kua'indut'a enre Na'enchana: "Mé xi nisañajanni tsabe xuta 'ba bi kjint'e 'ba bi kuán kitsikja'etsjen, kui= xi Na'enchana 'endatitjun nga tu kjuanda tse'e xuta xi tsimején kui." 10 'Ba kui=bi xi 'ejñatsejenna Na'enchana ngat'are Isennixtjintsjere. Ngat'a Isennixtjintsjere Na'enchana kutsejenjin yeje xi tjin, ka'nda xi 'ñu 'mo tijña tse'e Na'enchana. 11 Ngat'a, ¿a tjin= xuta xi be jótsa'en inyatsikja'etsjen xuta xi yak'a? ¿A bi tu nga jngu jngu xuta xi be jótsa'en titsikja'etsjen? 'Ba nde 'ba= tsa'enni tu'yá be mé= xi titsikja'etsjen Na'enchana. Tu jngu sani Isennixtjintsjere Na'enchana xi be.

12 'Ba bi isennixtjin xi tsa'exajinre ngasun'ndio kisakuna ña, tusa Isennixtjintsje xi ndibani ngat'are Na'enchana, tuxi kụankjinnina kjuanda xi kitsjana kui. 13 'Ba ngat'are xi mixiịn, bi nichjeẹn en xi bakuyanị xuta xi nkjin kakun, tusa nichjeẹn en xi bakuyanị Isennixtjintsjere Na'enchana. 'Ba 'batsa'en 'miya_rị xuta xi tijñajinre Isennixtjintsjere Na'enchana mé= xi tse'e Isennixtjintsjio.

14 Tunga xuta xi tsajainre Isennixtjintsjere Na'enchana bi kjebetjo mé= xi tsja Isennixtjintsjio, ngat'a tu jaan mare. 'Ba nị̱bi ma mankjinre ngayeje, ngat'a tu jngu sani Isennixtjintsjere Na'enchana xi 'bejñatsejen jó tjinnire kibiu. 15 Xi tijñajinre Isennixtjintsjere Na'enchana, kui= xi mankjinre jó tjinnire ngayéje xi tjin. Tunga xuta xi yak'a bi mankjinre jó kun xuta xi tjindujinre Isennixtjintsjere Na'enchana. 16 Ngat'a 'bi= tsa'en kua'indut'a enre Na'enchana: "¿'Yá= xi be mé= xi titsikja'etsjen Na'enchana? ¿'Yá= xi

kuakuyare?” Tunga kjuafa'etsjenre Cristo kich'a ña, 'ba 'batsa'en nikja'etsjian jotsa'en tsikja'etsjen kui.

3

1 An bi kuán jako_nuu̱, nts'ia̱, jotsa'en fakua̱ xuta xi batexumare Isennixtjintsjere Na'enchana, tusa fako_nuu̱ jotsa'en fakua̱ xuta xi tsik'etjusun mé= xi mejénre yojore asa joni xuta xi sa'e k'uetuts'inre ngat'a tse'e Cristo. 2 Kui kjuañu yakuyani_nuu̱ joni nisti ki'ndi xi ndachiki tiba'ere 'ba bi tsajmi xi taja tjinikjine. Ngat'a bi kuankjinnu joni xuta chinga, ninga ka'nda nganda'e kje majínnu, 3 ngat'a tojo tenik'etjusun=ñu mé= xi mejénre yojonu. Kionga tjin ngajinnu kjuachini ko kjuasi, ¿a bi tsunire nga tojo tetsubo jotsa'en tjindu xuta xi bi makjainre ngat'a tse'e Na'enna Jesucristo? ¿A bi tsunire nga tojo tenik'etjusun mé= xi mejénre yojonu? 4 Kionga tjin xi tsu: “An tse'e Pablo= ña̱”, 'ba tjin xi tsu: “Tse'e Apolos= ña̱ an”, ¿a bi 'ba teño'on joni xuta xi bi makjainre ngat'a tse'e Na'enna Jesucristo?

5 Ngu 'batsa'en tsu'ba, ¿'yá= kuán Pablo? ¿'Ba 'yá= kuán Apolos? Kui= xi tu chu'ndanu kuán, 'ba Ngat'are= kui kuakjainnu ngat'a tse'e Na'enna Jesucristo. Ngu nga jngui jngui kjiña'an=nii̱ xa xi kitsjani̱ Na'enchana. 6 An 'entjía̱, 'ba Apolos inyandangire, tunga Na'enchana xi kitsink'a. 7 'Ba 'batsa'en tsu'ba, tumejín xi 'bentje ninga xi minyandangire. Tu Na'enchana sani xi tsink'a, kui= xi je. 8 'Ba xi 'bentje ko xi minyandangire tu jngu. Tunga nga jngu jngu s'e̱chjire jotsa'en nga kitsa'exa. 9 Ngat'a ji̱n ñatjen= teña'axat'a_ri̱ Na'enchana. 'Ba jun jo=ni tsujmi ntjere Na'enchana, 'ba jo=ni ni'ya xi kui ti'benda= ngayeje.

10 Ngat'are kjuandare Na'enchana xi kika'ena̱, nga an kuáa̱n chamaestru chjinexjo xi 'enda tuts'in xjo. 'Ba nganda'e kja'e= tikjenitjen xjore ni'yo. Tunga nga jngu jngu nda ngatakutsejen jótsa'en nga sindasun xjo. 11 Ngat'a tu'yá nde ku̱an sindani kja'e tuts'in xjo nga ko mare xi je tikijño, ngat'a Jesucristo jo=ni tuts'in xjore ni'yo. 12 'Ba ngasun tuts'in ni'yo ku̱an xjunitjensun xjo xi ku̱andakoni oro, plata, asa ndiojo xi nda kun, yate, ndiji, asa xka nda̱je. 13 'Ba xa xi kitsa'en nga jngu jngu xuta s'e̱jñatsejen nixtjin nga ku̱anre kjua ngasun'ndio. Ngat'a ndi'i xi kjua'e kui nixtjinbiu skut'ayako 'ba kuakutsejen mé= kuya xa xi kitsa'en nga jngu jngu xuta. 14 Tsa xare xi kiskjenitjensun tuts'inre xjo xukjuakore ndi'u, kui= xi sa̱kure chjire. 15 Tunga tsa 'yá= xi kuiti xare, kui= xi sichaja mé= xi kitsa'en, ninga tsa tu kui tajngu k'uangi joni jngu xi ti'betukajin ndi'u.

16 ¿A bi 'yo nga jun= ñu ningure Na'enchana 'ba nga Isennixtjintsjere tijña ngajinnu? 17 Tsa tjin xi sikjekjua ningure Na'enchana, Na'enchana sikjekjua xi 'ba sa'en. Ngat'a tsje ningure Na'enchana, 'ba jun= ñu ningubiu.

18 Tu'yá ngata'bejñure yojore. Tsa tjin ngajinnu xi 'batsa'en tsikja'etsjen nga kui jngu xuta nkjin kakun ngajinre xuta xi tjin ngasun'ndio, tusa xuta xi tumé chjire ngatatsa'en yojore, tuxi ku̱anni jngu xuta nkjin kakun ngixkun Na'enchana. 19 Ngat'a kjuankjin kakun xi tjinre ngasun'ndebi, kui= xi tumé chjire ngixkun Na'enchana. Ngat'a 'bi= tsa'en kua'indut'a enre Na'enchana: “Na'enchana tsa'en nga ndekuini kjuamañare xuta nkjin kakun kajin.” 20 'Ba 'ba=nde tsa'en kua'indut'a ngayeje: “Na'enchana be= nga tumé chjire mé= xi tsikja'etsjen xuta nkjin kakun.” 21 'Bamani, tu'yá nk'a ngata'baxje yojore ngat'are xuta xi tjenngire. Ngu tsojon ngayéje xi tjin. 22 A Pablo=, Apolos=, Pedro=, ngasun'ndio=, kjuabenichun= ko kjuabeyo, xi tjima nganda'e ko xi ku̱an; tsojon ngayéjebiu. 23 'Ba jun tse'eru Cristo, 'ba Cristo Na'enchana tse'e.

4

1 'Bamani tsu'ba, tu 'ba=tsa'en cha kakunni̱i joni xuta xi inyatsa'exat'are Cristo, nchja xi kitsja xare Na'enchana nga kuakuya mé= xi 'mo tijña ngat'a tse'e. 2 Ngu, xi kika'ere jngu xa, tjinnere nga kixi kueko xare. 3 Tunga ngat'a tsa'an, bi mafona̱ tsa ku̱anna̱

kjua ngixkún asa ngixkun juez xi tjin ngasun'ndio. Ninga bi sa'en_rą kjua yojoną ngayeje. 4 Ninga tsa xiąn nga tsje tjin kjuafa'etsjennąą, bi kui kjua kųatsjeniñą ngixkun Na'enchana. Ngat'a xi tsa'ennąą kjua, kui= xi Na'enna. 5 Kui kjuañu bi jun tjun ña'anñu kjua kionga kje fa'ejín Na'enna Jesucristo. Kui kuakutsejen mé= xi tijña'mo ña jñu chun, 'ba k'uejñatsejen jotsa'en tjindu inimare xuta. Kui nixtjinbiu tu Na'enchana xi nda kuinchja ngat'are xuta jotsa'en 'bakore mé= xi kitsa'en nga jngu jngu.

6 Nts'iąą, tu kjuanda tsojon= nga te'bejña kusaąn ngat'anąą 'ba ngat'a tse'e Apolos, tuxi xiañu ngat'anį nga bi kuitjaxtiune_ru mé= xi kua'indut'a xujun. Bi nda tjin tsa nk'a kjui'naxjo yojonu ngat'are jngu xuta xi jun tjenngi_ru 'ba ch'o tsa'en xio xi kja'ere. 7 Ngat'a, ¿'yá xi tsu nga ji xi ngisa ndai ngajinre xuta xi yak'a? ¿Mé= xi tjinri xi bi kitsjari Na'enchana? 'Ba tsa kika'eri xi tjinri, ¿ánñu nk'a 'naxjeni yojori joni tsa ji kjiña'an tajngui?

8 Jun jo=ni xuta xi je 'ñu kitsere, jo=ni xuta nyina. Jun jo=ni rey xi bi nde machjenni_rį jįn. Mejénnąą nga rey kjuakixi kuon tsakaiñu, tuxi ko jįn sąkut'aninį xanu nga ñatjen kuatexuma. 9 Ngu 'batsa'en tsikja'etsjiąn an nga jįn xi apóstol kuáįn, Na'enchana kitsikinyaniį nga'nde xi fet'ani, joni nchja xi tjinnere nga kjuinik'en. 'Ba ankjele ko xuta kutsejen'akunni jótsa'en nikja'andainį ngixkun. 10 Jįn jo=ni xuta chikun kuáįn ngat'a Cristo teña'axat'a_rį, tunga jun= xi xuta nkjin kakun ngat'a tu jngu mo ko Cristo. Jįn= xi xuta inda, tunga jun tjinnu nga'ñu. Jun= xi 'ñu nda benu xuta, tunga jįn betonnį.

11 'Ba ka'nda nganda'e temitjaxtiį kjindia ko xinda. Tsajainnį najñu 'ba tibichut'anį 'ba tu chųbą tetsumasun=niį. 12 'Ba tifejndanį nga 'ñu teña'axaį. Ch'o tsunį xuta, tunga 'bets'a=nį ngat'a tse'e xi 'ba tsunį, tuxi Na'enchana sichikunta'enni ninga 'ba inyatsu. Tjenngikenį xuta, tunga chukjuako=nį. 13 Ch'o tsa'en fakonį xuta, tunga en nda ningojo_rį xi 'ba tsunį. Jo=ni xtje bekakunnį xuta ngasun'ndio, joni tsajmi xi tumé chjire ka'nda nixtjin nganda'e.

14 Bi tetsi'indu_nuų kibi, tuxi sjani_nuų kjuasuba. Tusa tefakoya_nuų jun xi joni ki'ndinąą xi 'ñu tsimijaąn. 15 Ngu, ninga tsa te mi xuta s'ęnu xi kuakuyanu ngat'a tse'e Cristo, tunga bi nkjin na'en s'ęnu. Ngat'a jo=ni na'ennu kuáąn an ngat'are Cristo Jesús nga kitsikja'axtiuya_nuų en ndare. 16 'Ba 'batsa'en tsu'ba, 'bets'a_nuų nga chjunginuų. 17 Kui kjua tetsikasenni_nuų Timoteo, xi jo=ni ki'ndinąą xi 'ñu tsimijaąn 'ba xi nda makjainre ngat'a tse'e Na'enna Jesucristo. Kui= xi sikja'etsjenyanu jótsa'en tefikuą yojonąą ngat'are Cristo Jesús, 'ba jótsa'en bakuya ngaya ngayéje ningu xi tjin tuña nga'ndeñu.

18 'Ba tjin yak'a ngajinnu xi nk'a inya'baxje yojore nga inyatsikja'etsjen nga bi kjuikun_nuų. 19 Tunga kjuikun xati_nuų tsa Na'enchana mejénre, 'ba meni kio skuiąą mé= xi mare ña'an xi nk'a 'baxje yojore, 'ba nga bi tsa tu enre xi 'ba tsu. 20 Ngat'a bi en xi tsja tsu xi bakutsejen jotsa'en batexuma Na'enchana, tusa jotsa'en fiko yojore xuta bakutsejen kjua'ñure Na'enchana. 21 ¿Jótsa'en mejénnú? ¿A kjuatiko_nuų 'ba sikja'a_nuų kjuanima nga kjuechukun_nuų? ¿Asa kjuiko_nuų kjuanimejen ko kjuant'ekjua?

5

1 'Ba kjuakixi= nga tjinu'yare nga tjin ngajinnu jngu xi ndekuini najunre tijñakoni. Ka'nda xuta xi bi makjainre ngat'a tse'e Na'enchana bi 'ba tsa'en. 2 'Ba tu ngisa= nk'a 'naxjo yojonu nga'ndere nga s'ęnu kjuaba. Kui xuta xi 'ba titsa'en tjinnere nga kjui'naxjejiun ngajinnu.

3 'Ba an, ninga bi tejñajin_nuų, tunga tijñakonu kjuafa'etsjennąą. 'Ba jo=ni tsa tejñajin_nuų, nga kitsa'en_rą kjua nga yanejiąą xuta xi 'ba titsa'en. 4 Kionga ko ja'enre Na'enna Jesucristo kųañajant'a_ru xingiu, 'ba=nde k'uejñajinnu kjuafa'etsjennąą ko kjua'ñure Na'enna Jesús ngayeje. 5 'Ba kio singantsjare chanayiu xuta xi 'ba titsa'en,

tuxi kjuetsunni yojore xi tjinre je 'ba k'uangi inimare nixtjin nga kjua'e ngani Na'enna Jesús.
6 Bi nda tjin nga nk'a kjui'naxjo yojonu. ¿A bi 'yo nga jngu stinchi na'yu san tsisan
yeje ninga tse na'yu? 7 Tisent'axin_ru na'yu san chinga xi titsikjetsunnu, tuxi kụanñu
joni na'yu xatse xi tsajainre na'yu san, xi joni na'yu xi nichjan nga s'i pascua. Jun=ñu
xi kui nganda'e, ngat'a Cristo xi chutsangare s'i pascuana je k'enntjaina. 8 'Bamani
tsu'ba, kjui'naxjia s'iu nga sichjan niñuxtila xi tsajainre na'yu san. Xi tsunire nga tsje
tijña inimana 'ba nga tjin ngajinna kjuakixi. 'Ba xanikja'a na'yu san chingó, xi tsunire
kjuats'en ko kjuach'o.
9 'Ba xujun xi sa kitsikasen_nuụ kixin_nuụ nga bi sijnguko yojonu xuta xi tjindujin
kjuaska. 10 Tunga nga 'ba kixin_nuụ, bi kixin_nuụ nga kuinyat'axinkjin_ru xuta xi bi
makjainre ngat'a tse'e Na'enna Jesucristo xi tjindujin kjuaska, asa xi 'ñu mejénre tsajmi,
asa xi tsa'en cheje, asa xi tsichjire na'en xi ntsja xuta kuandani. Ngat'a tsa bi mejénnú
kuetsubajin_ru xuta xi 'ba inyatsa'en, tjinne=re nga k'uetju nga'e ngasun'ndio. 11 Tusa
kixin_nuụ nga kitsi'indu_nuụ nga bi nijnguko yojonu tu'ya xi nts'ia tsure yojore tunga
tojo tijñajin kjuaska, asa xi 'ñu mejénre tsajmi, asa tsichjire na'en xi ntsja xuta kuandani,
asa nchja en ch'otsu, asa mach'i, asa tsa'en cheje. Xi 'ba tsa'en ka'nda bi chineko niñu.
12 Ngat'a bi an 'bakonạ nga sa'en_rạ kjua xi tjindu ngandetsian, xi bi makjainre ngat'a
tse'e Na'enna Jesucristo. Tunga ¿a bi jun 'bakonu nga si'an_ru kjua xi tjindu ngaya,
xi makjainre? 13 Ngat'a Na'enchana sa'enre kjua xi tjindu ngandetsian. Kui kjuañu
tichuxjejinñu ngajinnu xuta xi timajngi je.

6

1 'Ba kionga ngajinnu tjin jngu xi tjinkore kjua ko kja'e nts'ia, ¿a kụan= kakun nga
ngat'are xutaxa xi bi bekun Na'enchana kjuik'endako kjua nga'ndere nga ngixkun xuta
tsjere Na'enchana? 2 ¿A bi 'yo nga xuta tsjere Na'enchana sa'enre kjua naxinanda xi tjin
ngasun'ndio? 'Ba tsa jun si'an_ru kjua naxinando, ¿ánñu bi maninu 'benda kjua xi ichi?
3 ¿A bi 'yo nga ka'nda ankjele ña si'an_ra kjua? Kui kjuañu tjinnenire kụanna k'uenda
kjua xi tisakuna ngasun'ndio.
4 Kui kjuañu kionga tjinkonu kjua xingiu ngat'are kjua xi tjin ngasun'ndio, ¿ánñu nchja
xi bi 'yakun ngajinre xuta xi makjainre ngat'a tse'e Na'enna mangichunñu nga k'uenda
kjuanu? 5 'Bi xin_nuụ tuxi kụasubaninu. ¿A nijngukjín= tjin ngajinnu xi nkjin kakun,
xi kụanre k'uendare kjua nts'ia? 6 Tunga xi tjima ngajinnu, ndekuini nts'ia inyabangi
xinkjin 'ba ngixkun xutaxa xi bi makjainre ngat'a tse'e Na'enna 'ba inyatsa'en.
7 Ngu nga nde jun tjis'ekonu kjua xingiu, kui= xi ne ch'o tjin. ¿A bi ngisa nda ni tsa
xukjuakonu tume kjua xi bi 'ba tjin xi kụato'on? ¿A bi ngisa nda ni tsa kua'e'ndio nga
si'annu cheje? 8 Tunga nde jun= teña'anñu xi bi 'ba tjin 'ba ko cheje. 'Ba nts'ia xi 'ba
teniko.
9 ¿A bi 'yo nga xuta ch'okun bi sạkure nga'nde ña batexuma Na'enchana? Bi 'bejñu_ru
yojonu. Bi kjua'as'en ña batexuma Na'enchana xuta xi tjindujin kjuaska, 'ba xi tsichjire
na'en xi ntsja xuta kuandani, 'ba xi kjuachajngi tsa'ent'are xinkjin, 'ba xi xanda, 10 ninga
xi tsa'en cheje, ninga xi 'ñu mejénre tsajmi, xi mach'i, 'ba xi nchja en ch'otsu, 'ba xi
'bonachare xuta xi kja'ere. Ngatsi'i xuta xi 'ba tsa'en, bi sạkure nga'nde ña batexuma
Na'enchana. 11 'Ba kui=biu xi 'ba nde kitsa'en yak'a xi tjin ngajinnu nixtjin kuatse jan.
Tunga nganda'e je= kisanejun, je kuatsjio, 'ba xuta kixi= je kuon ngixkun Na'enchana
ngat'are mé= xi kitsa'en Na'enna Jesucristo ko Isennixtjintsjere Na'enchana.
12 "Ma= tsa'ạạn tume tsajminu", tsu xuta. 'Ba= tjin tsakaiñu, tunga bi nda ngayéje
kibiu. Ninga tsa ma tsa'ạạn tume tsajminu, tunga bi sja'ndiạ tsa kui xi kuatexumanạ.
13 "Xi chine tse'e= ngats'a, 'ba ngats'a tse'e= xi chine", tsu xuta ngayeje. 'Ba= tjin
tsakaiñu, tunga Na'enchana sikjekjua ngojó. Bi kich'a yojona tuxi siskakoña. Tusa

yojona tse'e= Na'enna, 'ba Na'enna tse'e yojona. 14 Jotsa'en nga ko kjua'ñure Na'enchana kitsikja'ayare Na'enna ngajinre mik'en, 'ba=nde tsa'en sikja'ayana ña ngayeje.

15 ¿A bi 'yo nga yojonu, jo=ni tsa ichi yojore Cristo? Kui kjuañu, jngu xuta xi ichi yojore Cristo ya'a, ¿a sikjen yojore tuxi sijngukoni jngu chjun ska? ¡Ngu niñajanni! 16 ¿A bi 'yo nga xi tsiko jngu chjun ska, kui xi tsijnguko yojore chjun sko? Ngat'a 'ba=tsa'en kua'indut'a enre Na'enchana: "Tu jngu kụan yojore ngojó." 17 Tunga xi tu jngu tsa'en ko yojore Na'enna, kui= xi tu jngu kụan ko kjuafa'etsjenre ngayeje.

18 Kui kjuañu tisent'axin_ru ngayéje kuya kjuaska. Tume je xi kja'ere xi tsa'en xuta bi fa'as'enjin yojore. Tunga xi tijñajin kjuaska, nde kui tajngu tikjejeta'enni ngat'are yojore. 19 ¿A bi 'yo nga yojonu xi ningure Isennixtjintsje xi tijñajinnu, xi Na'enchana kitsjanu? 'Ba bi nde tsojon tajnguni yojonu. 20 Ngat'a kuachjintjaiñu nga tsindanu. Kui kjua tichjenñu yojonu nga sichji_ru Na'enchana.

7

1 Mejénna kjuako_nuụ nganda'e ngat'a tse'e xi kichjaningiyanuụ nga kjinikasennuụ xujun. Nda= tjin tsa jngu xuta bi siko jngu chjun. 2 Tunga ngat'are kjuaska xi matsjare yojona, kui kjua tusa ngisa ndani nga jngu jngu xi'in ngatjas'ere chjunre, 'ba nga jngu jngu chjun ngatjas'ere xi'inre.

3 'Ba xi xi'in kuán ngatatsik'etjusunre chjunre nga siko, 'ba nde xi chjun kuán ngatatsik'etjusunre xi'inre ngayeje. 4 Ngat'a xi chjun kuán bi nde kui tajnguni batexumanire yojore, ngat'a 'ba=nde batexumare xi'inre ngayeje. 'Ba nde 'ba=tsa'enni xi xi'in kuán. Bi nde kui tajngu batexumanire yojore, ngat'a 'ba=nde batexumare chjunre ngayeje. 5 'Bamani, bi 'bech'o_ru yojonu xingiu. 'Ba tsa 'ba si'on, t'endako titjun xingiu, tuxi 'batsa'en chuba nixtjin singantsjakjinni_ru yojonu nga xuko Na'enchana. 'Ba jaskan kuetsuko ngañu xingiu, tuxi bi skut'ayakoninu chanayiu, nga bi xukjuakonu nga k'uechjon_ru yojonu.

6 Nga 'ba texin_nuụ, tetsja'nde_nuụ nga kụan 'ba si'on. Bi kjuatexuma xi tetsja_nuụ tsa tjinnere nga 'ba si'on. 7 'Ba mejénna tsakaiñu tsa ngatsi'i xuta kụan joni an tsakaiñu, tunga ja kja'e ja kja'e kjuanda kitsjana Na'enchana nga jngua jngua. Bi tu jngu kjuanda xi kika'ena.

8 'Ba xin_rạ xuta xi tsajainre chjun 'ba ko yanchjin xi tsajainre xi'in 'ba ko yanchjin k'an, nga nda= tjin tsa 'batsa'en k'uendu joni an. 9 Tunga tsa bi xukjuare nga k'uechjonre yojore, tusa ngatixan. Ngat'a ngisa= nda tjin nga kuixan tu 'bani nga 'ñu kuetsu inimare.

10 Ngu, xi je tsixan tetsja_rạ kjuatexumabi, kjuatexuma xi bi tsa'an, tse'e= Na'enna Jesucristo. Xi chjun kuán bi ngatsik'ejña xi'inre. 11 'Ba tsa sik'ejña xi'inre, bi nde ngatixanni asa tusa ngatjakonda ngani xi'inre. 'Ba nde 'batsa'enni xi xi'in kuán bi ngatsik'ejña chjunre.

12 'Ba ngat'are xuta xi yak'a, an xin_rạ, bi tsa Na'enna Jesucristo xi 'batsa'en batexumare. Tsa jngu nts'ia tjinre jngu chjun xi bi makjainre ngat'a tse'e Na'enna Jesucristo, 'ba tsa 'batjin kakun chjunre nga k'uejñako, bi ngatatsik'ejña. 13 'Ba tsa jngu ndichja tjinre xi'in xi bi makjainre ngat'a tse'e Na'enna Jesucristo 'ba tsa 'batjin kakun xi'inre nga k'uejñako, bi ngatatsik'ejña. 14 Ngat'a xi xi'in kuán xi bi makjainre ngat'a tse'e Na'enna Jesucristo, matsje ngixkun Na'enchana tu ngat'are chjunre xi makjainre. 'Ba chjun xi bi makjainre ngat'a tse'e Na'enna Jesucristo, 'ba=nde matsje ngixkun Na'enchana tu ngat'are xi'inre xi makjainre. Tsa bira 'batjin, ki'ndinu bi tsje ngixkun Na'enchana. Tunga nganda'e je tsje ngixkun Na'enchana ki'ndi nistinu.

15 Tunga tsa xi bi makjainre ngat'a tse'e Na'enna Jesucristo mejénre sik'ejña chjunre asa xi'inre, ngu, ngatsik'endu xinkjin. Ngu tsa 'batsa'en, bi nde kjinenire nga nts'ia asa ndichja k'uejñako xi bi makjainre ngat'a tse'e Na'enna Jesucristo. Ngat'a Na'enchana kinchja=na tuxi nga kuetsuba s'ẹnina kjuaxiu. 16 Ngu, ¿jótsa'en 'yani ji xi chjun kuáin

tsa kụanri kjuinik'angi xi'inri? 'Ba, ¿jótsa'en 'yani ji xi xi'in kuáin tsa kụanri kjuinik'angi chjunri?
17 Tunga ngat'endu nga jngu jnguu jotsa'en tijña kjuanda xi kitsjare Na'enchana 'ba jotsa'en tjindu nga kinchjare Na'enchana. Kui=bi xi 'bene_rạ ngatsi'i xi makjainre ngat'a tse'e Na'enna Jesucristo. 18 Tsa kjinukjuare xi kuán circuncidar, ngu janda ngat-jama circuncidar. 'Ba tsa kjinukjuare xi bi kuán circuncidar, ngu, bi 'ba ngatjamata'en. 19 Ngat'a tsa kuán circuncidar asa bi kuán circuncidar, bi kui xi chjire. Tu kio sani nga sik'etjusan kjuatexumare Na'enchana, kui= xi chjire.
20 Ngu, nga jngu jnguu janda 'batsa'en ngat'endu jotsa'en tjindu nga kinchjare Na'enchana. 21 Tsa chu'nda kuáin kionga nga kjinukjuari, bi nikjo_ri yojori. Tunga tsa saku ndiyari nga kụandai, ngu tindai yojori. 22 Ngat'a xi chu'nda nga kjinukjuare tuxi kụajngukoni Na'enna Jesucristo, nganda'e kui= xi je ndai ngixkun kui. 'Ba nde 'batsa'enni ngat'are xi xuta ndai nga kjinukjuare, nganda'e nde kui= xi chu'ndare Cristo. 23 Tse 'echjintjainu Na'enchana nga kuando, kui kjuañu bi ba'e'ndeñu nga chu'ndare xuta kuon. 24 'Bamani tsu'ba nts'iạ, jotsa'en tetsubo nga kjinukjuanu, janda 'batsa'en tetseubo ngixkun Na'enchana.
25 'Ba ngat'are yanchjin xi kje tjiínre xi'in, nijnguú kjuatexuma xi tse'e Na'enna Jesucristo tjinnạ xi sja_rạ. Tunga xin_nuụ jotsa'en tsikja'etsjiạn. Ngat'a Na'enchana ja'animarạ nga kitsa'ennạ jngu xi ma chunre. 26 Ngu ngat'anạ nda= tjin nga 'batsa'en ngat'endu xuta jotsa'en nga tjindu, tu ngat'are kjuana'en xi tjin nganda'e. 27 Tsa tjinri chjun, bi mijnyisjai ndiye jotsa'en sik'ejñe. 'Ba tsa tsajainri, bi mijnyi. 28 Tunga tsa kuixain, bi chjuje tsa 'ba si'en. 'Ba tsa jngu chjun xungu bixan, 'ba nde bi kjeje tsa 'ba sa'en. Tunga xi bixan, kui= xi s'ẹre kjuasti xi tse'e ngasun'ndio, 'ba an mejénnạ k'uejñat'axin_rạ kjuastibiu.
29 Nts'iạ, ki=bi xi mejénnạ xin_nuụ: Tu chuba nixtjin tijña ngisana. Kui kjuañu nixtjin xi chaja ngisa, xi tjinre chjun ngat'endu joni tsa tsajainre. 30 'Ba xi tjinre kjuaba ngat'endu joni tsa tsajainre kjuaba, xi tjinre kjuatsja ngat'endu joni tsa tsajainre kjuatsja, xi batse tsajmi ngat'endu joni tsa tumé tjinre, 31 'ba xi titsichjen xi tjin ngasun'ndio ngat'endu joni tsa tumé chjire tsajmibiu. Ngat'a kjue ngasun'nde xi te'ya nganda'e.
32 Mejénnạ nga bi sikjo_ru yojonu. Xuta xi sa'e tijña tajngu, xi kje tjiínre chjun, kui xi tsikja'etsjen xi tse'e Na'enna Jesucristo 'ba jó sa'en tuxi tsja s'ẹnire kui. 33 Tunga xi tjinre chjun, kui xi tsikja'etsjen tsajmi xi tjin ngasun'ndio 'ba jó sa'en tuxi tsja s'ẹnire chjunre, 34 'ba 'batsa'en bi nde tu jnguni xi tsikja'etsjen. Jngu chjun xi tsajainre xi'in ko jngu chjun xungu, kui xi tsikja'etsjen mé= xi tse'e Na'enna Jesucristo 'ba jótsa'en kụatsje yojore ko kjuafa'etsjenre. Tunga yanchjin xi tjinre xi'in, kui xi tsikja'etsjen tsajmi xi tjin ngasun'ndio 'ba jó sa'en tuxi tsja s'ẹnire xi'inre.
35 Tu kjuanda tsojon nga 'ba texin_nuụ 'ba bi te'bet'a'ñu_nuụ. Mejénnạ kuaseko_nuụ, tuxi kixi kuetsubañu 'ba singantsjakjin_ru yojonu Na'enna Jesucristo nga tu jngu xi sikja'etsjion.
36 Tsa tjin xi tsu nga je tjinnere kuixanko chjun xi tijñangire kjua ngat'a bi xukjuare nga k'uechjonre yojore 'ba je nure nga kuixan, tsa 'batsa'en tsikja'etsjen nga kui xi ngisa nda tjin, ngatatsa'en jotsa'en timamejénre. Ngatixan. Bi kjeje tsa 'ba sa'en. 37 Tunga xi tjijngu kakun nga bi kuixan 'ba nga bi tjinnere nga 'ba sa'en 'ba bere kakun nga ma 'bechjonre yojore, tsa tsikja'etsjen nga tusa nda tjin nga bi kuixan, ngisa= nda tjin tsa 'ba sa'en. 38 Ngu, xi kuixanko ko chjun xi tijñangire kjua, nda= tjin tsa 'ba sa'en. 'Ba xi bi kuixan, ngisa= nda tsa 'ba sa'en.
39 Jngu chjun xi je tsixan, tjit'a'ñu ngixkun xi'inre yejerañu xi'inre tijña ngisa. Tunga tsa kueya, je kuandai ngani 'ba kụan kuixanko tu'ya xuta xi mejénre, nga tunga xuta xi makjainnire ngat'a tse'e Na'enchana. 40 Ningara ngisa nda k'uejña tsakaiñu tsa bi nde

kuixanni. Ngu 'batsa'en tsikja'etsjiạn an, 'ba manạ an nga tijñajinnạ Isennixtjintsjere Na'enchana nga 'ba texiạn.

8

1 'Ba nganda'e, mejénnạ kjuako_nuụ ngat'are tjiuba xi kjinik'en joni chje ngat'are na'en xi ntsja xuta kuandani. 'Yaña nga ngatsi'a mankjinna mé= xi tjin. Xi mankjinre xuta, kui xi tsink'a kakun. Tunga kjuanimejen, kui xi tsja nga'ñure xuta. 2 Tsa tjin xi 'batsa'en tsikja'etsjen nga mankjinre me=ñu, kui xi kje majínre xi tjinni nga kụankjinre tsakaiñu. 3 Tunga tsa tjin xi tsimején Na'enchana, Na'enchana be= xutabiu.

4 Ngu ngat'are xichine xi joni chje ba'ere na'en xi ntsja xuta kuandani, ¿a kụan xina? 'Yaña nga na'en xi ntsja xuta kuandani tumé chjire nga'e ngasun'ndio 'ba nga tsajain ngisa kja'e Na'en. Jngututu ma sani Na'enchana. 5 Tjin xuta xi tsu nga nkjin mani xi na'en 'mi 'ba nkjin mani xi nai 'mi xi tjindu ngank'a 'ba ko t'anangiu. 6 Tunga ngat'ana, jngututu mani Na'enna. Xi Na'enchana xi kitsinda ngayéje xi tjin 'ba xi ngat'are nga tetsuba ña. 'Ba nde jngututu mani Naina. Xi Jesucristo xi ngat'are tjin ngayéje xi tjin 'ba xi ngat'are tetsuba ña.

7 Tunga bi ngatsi'i xuta mankjinre kibi. Tjin xi je 'batsa'en ngare nga tsichjire na'en xi ntsja xuta kuandani. 'Ba kionga kjine xichine xi joni chje ba'ere na'enbiu, tsikja'etsjen nga na'enbiu tse'e xichinebiu. 'Ba 'batsa'en ngat'are xi kjine ch'o tsa'en tsik'ejña kjuafa'etsjenre xi inda kjiya.

8 Kjuakixi= nga bi ngat'are xi china skjebetjona Na'enchana. Bi ngisa nda kụan tsa xine_ra, 'ba bi ngisa ch'okun kụan tsa bira xina. 9 Ndaiñu ngat'are mé= xi ma xino. Tunga chutsijon nga xi techino bi ngatatsikajngi je xuta xi bi titsujngu kakun ngat'are mé= xi makjainna.

10 Ngat'a tsa tjin xi kje titsujnguú kakun ngat'are mé= xi makjainna xi skueri ji xi mankjinri kibi nga teni ningure jngu na'en xi ntsja xuta kuandani nga techine xi kio tjin, ¿a bi ko kui kụan kakun skine xichine xi joni chje kika'ere na'enbiu? 11 'Ba 'batsa'en ngat'are xi mankjinri, chạjani nts'ia, xi kje tijnguú kakun ngat'are mé= xi makjainna xi Cristo k'enntjai ngat'are.

12 'Ba temijnyije=ñu ngat'are Cristo kionga mijnyijio ngat'are nts'io nga ni'ñu kakun nga sa'en mé= xi ch'o tsa'en tsik'ejña kjuafa'etsjenre. 13 'Bamani, tsa ngat'are xichinenạ tsa'aạn nga kjeje nts'iạ, tusa niñajani nde skineñạ yojo, tuxi bi sikajngijeñạ nts'iạ.

9

1 ¿A bi xuta ndai kuáạn? ¿A bi apóstol kuáạn? ¿A bi ko tuxkuaạn tsa'bekoñạ Na'enna Jesús? ¿A bi makjainnu ngat'a tse'e Na'enna tu ngat'are nga 'ñu tsa'exat'a_rạ kui? 2 Ninga tsa tjin xi tsu nga bi jngu apóstol kuáạn, tunga ngat'anu kui= ñạ. Ngat'a makjainnu ngat'a tse'e Na'enna, 'ba 'ba=tsa'en s'ejñatsejenni nga kjuakixi jngu apóstol kuáạn.

3 'Bi=tsa'en tsikjant'aạ yojonạ ngixkun xuta xi tsu nga bi apóstol kuáạn: 4 ¿A bi tjinnị ndiyare nga sakunị xichine ko xi 'yu? 5 ¿A bi tjinnị ndiyare nga s'ẹni chjun xi makjainre ngat'a tse'e Na'enna, xi k'uetsumakoni jo inyatsa'en nchja chinga apóstol xi yak'a ko nts'e Na'enna ko Pedro? 6 ¿A tu jịn sani an ko Bernabé xi bi tjinnị ndiyare nga kuajngi'anị xi makjainre ngat'a tse'e Na'enna?

7 ¿A tjin= chasoldadu xi tjinnere 'bechjisubare yojore ngat'are mé= xi machjenre? ¿A tjin= xi 'bentje uva 'ba bi kjine ture? ¿A tjin= xi tsikuenda jngu stin tjiuba 'ba bi 'bi ndachiki xi 'baxje? 8 ¿A tu kjuafa'etsjenre xuta= xi texin_nuụ? ¿A bi 'ba nde tsa'en kua'indut'a kjuatexumo ngayeje? 9 Ngat'a 'ba=tsa'en kitsi'indu Moisés kjuatexumo: “Bi na'ñu be'o ts'a tjiundijo xi tjimachjen nga timitjia trigo.” ¿A tu ngat'are tjiundijo= mafore Na'enchana nga kitsu kibi? 10 ¿A bi kjuanda tsajan ngayeje nga 'ba kitsu? Jun,

kua'indut'a kjuatexumo nga tu kjuanda tsajan. Ngat'a xi bakjan nangiu 'ba ko xi mitjia trigo, kui= xi tjinnere nga skunre nga sąkure ture.
11 Kui= kjuañu, tsa jin te'bentjeę ngajinnu xi tse'e Na'enchana, ¿a tse xi techje'eę tsa sąkuchinį mé= xi tjinnu nga'e ngasun'ndio? 12 Tsa kja'e xi tjinre ndiyare nga sąkure mé= xi tjinnu, ¿a bi ngisa tjinnį ndiyare tsakaiñu?
Tunga bi nichjeęn kjua'ñuni. Tusa tichukjuakonį ngayéje xi mata'eęn, tuxi bi ch'a kųanire xuta xi tis'eyare nijmi en ndare Cristo. 13 ¿A bi 'yo nga xi chinere xuta xi tsa'exa ningure Jerusalén= ndibani chje xi fechuko xuta? Xi tsa'exat'a altar sakut'achire yojore tjiuba xi kio nik'en joni chje. 14 'Ba=nde tsa'en 'enda Na'enna Jesucristo nga xuta xi fa'axtiuyare en ndare sjare mé= xi machjenre xi tsikja'axtiuya ion.
15 Tunga an niñajanni kitsichjaąn kjua'ñuni. 'Ba ninga bi tetsi'indu_nuų tuxi kua'eninuų tsajmi. ¡Tųsá mejénnąa nga titjun kueya tsa tjin xi kjua'anąa kjuatsjabi nga 'ba tsa'aąn! 16 Ngat'a nga tetsikja'axtiuyaą en ndare Jesucristo, bi kui kjua nk'a k'uaxjeñąa yojonąa. Ngat'a kui xa xi Na'enchana 'enenąa nga sa'aąn. 'Ba nimaxuni ngat'anąa tsa bi 'ba sa'aąn. 17 'Bamani, tsa tu kui kjua nga mejénnąa nga 'ba tetsa'aąn, 'ba=tjinni nga sąkunąa chjinąa. Tunga bi tsa an xi 'batsa'en kuamejénnąa, jngu xa xi 'batsa'en kis'enenąa. 18 Kui kjuañu, ¿mé= xi chjinąa? Kui= kibi. Kjuatsja xi tjinnąa nga bi fa'achjiąa nga tsikja'axtiuyaą en ndare Jesucristo, asa jo mixan nga bi tsichjiąn kjua'ñu xi tjinnąa nga mi'a mé= xi machjennąa.
19 Jotsa'en bi fa'achjiąa 'ba=nde tsa'en tsajain xi tjinnere nga sik'etjusun_rąa, tunga chu'ndare ngatsi'i xuta= tsa'aąn yojonąa, tuxi 'batsa'en nkjin xuta sa'en ngisañąa nga k'uangi ngat'are Cristo. 20 Ngajinre xuta judío tsa'aąn yojonąa joni xuta judío, tuxi sa'enñąa nga k'uangi kui. Ninga tsa bi batexumanąa kjuatexumare Moisés, tunga ngajinre xuta xi batexumare kjuatexumo tsa'aąn yojonąa joni tsa ko an batexumanąa, tuxi sa'enñąa nga k'uangi kui. 21 'Ba ngajinre xuta xi bi judío, xi tsajainre kjuatexumare Moisés, tsa'aąn yojonąa joni tsa ko an tsajainnąa kjuatexumo, tuxi sa'enñąa nga k'uangi kui. Tunga bi tejñat'axin_rąa kjuatexumare Na'enchana, ngat'a tetsik'etjusun=ñąa kjuatexumare Cristo.
22 'Ba ngajinre xuta xi bi tjijngu kakun ngat'are mé= xi makjainna, tsa'aąn yojonąa joni tsa ko an bi tjijngu kakuąn, tuxi sa'enñąa nga k'uangi kui. Ngu, tetsa'aąn yojonąa jó= kun nga jngu jngu xuta, tuxi kųan sik'angi yak'añąa. 23 Tetsa'enyajaą kibi tuxi kuajesun yejeni en ndare Jesucristo, tuxi ko an sąkut'aninąa kjuanda xi tsja enndo.
24 ¿A bi 'yo, kionga nkjin mani xi mangatsanga chuya, jngu sani xi tsa'en? Kui kjua nda tiyutsangañu, tuxi si'anñu. 25 Xuta xi mangatsanga chuya ne nda 'bendunda 'ba 'bechjon yejere yojore xi kųan si'onre. Ngu 'batsa'en tuxi sa'enni jngu kjuatjo xi ta'a fekjua. Tunga ña tebeninda=ña tuxi si'anña mé= xi bi fekjua. 26 'Ba ngat'anąa, temangatsanga kixikixiñąa ka'nda nga'nde ña fet'a. Bi tekjaąn joni jngu xi tu chųbąa tibe'ejin isen. 27 Tusa tetsja_rąa kjuanima yojonąa 'ba tetsa'aąn nga kjuint'e mé= xi an mejénnąa. Tsa chjen, jaskan nga je kitsikja'axtiuya_rąa xuta xi yak'a, bi kua'e'ndenąa nga kųangatsangaą chuya ko an.

10

1 Jun nts'iąa, bi mejénnąa nga sichiyajiun jó kuánre xuta chingana nixtjin kuatse jan. Nga ngatsi'i kitsjen ngi yufi xi yaku ndiyare 'ba ja'axtiu ndachikun. 2 'Ba 'batsa'en ngatsi'i kuajngukoni Moisés nga kisatendajin yufi ko ndachikun. 3 'Ba ndekuini xichine kiskinetsi'i xi kitsjare Na'enchana. 4 'Ba ndekui nanda kits'ini ngatsi'i xi kitsjare Na'enchana. Ngat'a ngatsi'i kits'i nanda xi 'etjure naxi xi kitsjare Na'enchana, naxi xi kitsjenko. 'Ba kui naxibiu Cristo= nini. 5 Ninga 'batsa'en, Na'enchana bi kuatsjare ngat'are nkjin xutabiu, kui kjua tuchuña= kis'enduni mik'en nga'nde t'axin.
6 Ngayéje kibi kuán tuxi s'ejñanina joni jngu kjuakusun ngat'ana, tuxi bi simejénña xi ch'o, jotsa'en kitsimején xutabiu. 7 Ninga bi nichji_ru na'en xi ntsja xuta mandani jo kitsa'en yak'a xutabiu. Jotsa'en kua'indut'a enre Na'enchana: “Xuta tsik'endu 'ba

kiskine 'ba kits'i, 'ba sa'e tsisetjen nga kitsitsjare yojore.” 8 Bi siskakua yojona jo kitsa'en yak'a xutabiu, 'ba kui= kjua jesunni kanján mi nga tu jngu nixtjin sa. 9 Ninga bi xut'ayakua Na'enchana jo kitsa'en yak'a xutabiu, 'ba kui= kjua kiskinenire tjiuye 'ba jesun. 10 'Ba ninga bi tsujeto'on Na'enchana jo kitsa'en yak'a xutabiu, 'ba kui= kjua ankje xi batexumare kjuabeyo kitsik'enni.

11 Ngayéje kibi xi kuánre xuta chingana, kui xi kis'ejña kusunna. 'Ba enre Na'enchana kua'indut'a kibiu, tuxi kuaku ndiyanina ña xi tetsuba nixtjin xi je mején kjuet'a.

12 'Bamani, xi tsikja'etsjen nga nda kixi sejña, ngatakutsejenre yojore, tuxi bi skajinni ndekuini je. 13 Xi kjima ngat'a tsojon nga tichut'ayakonu bi ngisa ts'axtiu ngisa nga ko mare mé= xi kjima ngat'are xuta xi yak'a. Tsik'etjusun= mé= xi nchja Na'enchana 'ba bi sja'nde tsa ngisa 'ñu xut'ayakonu nga ko mare mé= xi kụan xukjuakonu. Tusa sja ndiyanu jótsa'en k'uetju nga xut'ayakonu, tuxi xukjuakoninu mé= xi kjua'enio.

14 'Bamani tsu'ba, jun nts'iạ xi tsimején_nuụ, tisent'axin_ru jo tsa'en xuta nga tsichjire na'en xi ntsja xuta mandani. 15 Tefako_nuụ joni xuta xi be mé= xi tsa'en. Nde jun= tikja'etsjenñu tsa kjuakixi mé= xi texin_nuụ. 16 Kionga 'yáa binu tsje nga ba'e_ra kjuanda Na'enchana, ¿a bi jngu yojo mañа ko Cristo ngat'a tse'e jinre? 'Ba kionga china niñuxtila xi bakjanya_ra xingia, ¿a bi jngu yojo mañа ko Cristo ngat'a tse'e yojore? 17 Tu jngu= ma sani niñuxtilo. Kui kjua tu jngu yojo mañа, ninga nkjin mañа ña. Ngat'a tu jngu niñuxtila china.

18 Chutsejen'a chuyo xuta xi tse'e Israel. Xi kjine yojore tjiuba xi ba'ere chje Na'enchana, ¿a bi tu jngu yojo ma ngat'a tse'e chje xi ba'ere Na'enchana, xi s'endusun altar? 19 Nga 'bi texiạn, bi texiạn nga chjire na'en xi ntsja xuta mandani, ninga yojo xi ba'ere joni chje. 20 Tusa kui= xi texiạn. Chje xi tsja xuta xi tjin ngasun'ndio, isennixtjin xi tsa'exat'are chanayiu tsjare 'ba bi Na'enchana. 'Ba bi mejénnạ an nga jngu kuon ko isennixtjinbiu. 21 Bi kụan s'iuyo vasore Na'enchana 'ba ko vasore isennixtjin xi tsa'exat'are chanayiu. Bi kụan xinet'o yamixare Na'enchana 'ba ko yamixare isennixtjinbiu ngayeje. 22 Tsa si'on kibi, tsunire nga mejénnu nga kụastire Na'enchana. ¿A nikja'etsjenñu nga ngisa tjinna kjua'ñu ña nga ko mare Na'enchana?

23 “Ma= tsa'aạn tume tsajminu”, tsu xuta. 'Ba= tjin tsakaiñu, tunga bi ngayéje kjenndiya. “Ma= tsa'aạn tume tsajminu”, tsu xuta. 'Ba= tjin tsakaiñu, tunga bi ngayéje tsja nga'ñuna. 24 Ni'yá ngatamangisjai xi tu kjuanda tse'e, tusa ngatamangisjai kjuandare xuta xi yak'a.

25 Kụan xino tume yojo xi sateña 'ba bi nikja'etsjion tsa kui xi ch'otsa'en k'uejña kjuafa'etsjennu. 26 Ngat'a ngayéje ngasun'ndio ko ngayéje xi kio tjin, tse'e= Na'enchana.

27 Tsa jngu xi bi makjainre ngat'a tse'e Na'enchana sikjint'enu nga kuangin chino niñu ndaba 'ba mejénnú kuangiun, chino tume xi kueyanu 'ba bi nikja'etsjion tsa kui xi ch'otsa'en k'uejña kjuafa'etsjennu. 28 Tunga tsa tjin xi kuetsunu: “Na'en xi ntsja xuta= kuandani kitsa'ere joni chje yojobi”, bi chino. T'echjon_ru yojonu tu ngat'are xi 'ba kitsunu 'ba tu ngat'are kjuafa'etsjenre. 29 Ngat'are kjuafa'etsjenre xi 'ba tsu tenchjaạ, bi ngat'are kjuafa'etsjennu. ¿Ánñu jo tsu kjuafa'etsjenre xuta xi kja'ere k'uechja'ndenire mé= xi ma tsa'aạn? 30 Tsa tsja_rạ kjuanda Na'enchana ngat'are xi kjiniạ, ¿ánñu kuetsuni xuta nga bi nda tjin nga skinaạ tsajmibiu kionga je kitsja_rạ kjuanda Na'enchana?

31 'Bamani, tsa xino asa s'iu asa si'on tume tsajminu, 'ba ti'on tuxi s'ẹjñatsejenni kjuajere Na'enchana. 32 Bi 'bejña_ru kjuana'en xuta judío ninga xi bi judío ninga xi makjainre ngat'a tse'e Na'enchana. 33 Joni an, tume xi tsa'aạn, tsa'en=ñạ mé= xi matsjare ngatsi'i xuta. Bi tu kjuanda tsa'an mangisjaạ, tusa kjuandare xi yak'a, tuxi k'uangini.

11

1 Chjunginuụ jotsa'en kjengi_rạ Cristo.

2 Nda 'baxje_nuu̱ nts'ia̱, ngat'a ngantsjai fa'etsjennu ngat'ana̱ 'ba ngat'a 'bejñatjo xi yakuya_nuu̱, mé= xi kitsa'ena̱ 'ba kitsikja'axtiuya_nuu̱. 3 Tunga mejénna̱ nga nda ngatas'ejinnu nga Cristo, kui xi ngakure nga jngu jngu xuta xi'in. 'Ba xi xi'in kuán, kui xi ngakure chjunre. 'Ba Na'enchana, kui xi ngakure Cristo. 4 Tu'ya xuta xi'inñu xi kue'mo nindaku nga kjuako Na'enchana asa nga sikja'axtiuya en xi tsjare Na'enchana, kui xi bi tjibekun xi ngakure. 5 Tunga tu'ya chjunñu xi bi kue'mo nindaku nga kjuako Na'enchana asa nga sikja'axtiuya en xi tsjare Na'enchana, kui chjunbiu bi tjibekun xi ngakure ngat'a jo=ni tsa kis'ejunre kui. 6 Ngat'a tsa jngu chjun bi kue'mo nindaku, tusa ngatate ntsjare. 'Ba tsa kjuasuba nga kuate ntsjare asa nga k'uejunre yojore, ngu, ngate'mo nindaku.

7 Xi xuta xi'in kuán bi tjinnere nga kue'mo nindaku. Ngat'a kui= xi isenre Na'enchana 'ba kui xi bakutsejen kjuajere Na'enchana. Tunga xi chjun kuán, kui xi bakutsejen kjuajere xi xi'in kuán. 8 Ngat'a xuta xi'in xi titjun bi yojore chjun jendibani. Tusa chjun xi titjun yojore xuta xi'in jendibani. 9 'Ba bi kjuanda tse'e chjun kuanda xuta xi'in. Tusa chjun kuanda tu kjuanda tse'e xuta xi'in. 10 Kui kjuañu tjinnenire kue'moni nindaku xi chjun kuán, tuxi kuakuni nga tjin xi batexumare. 'Ba ngatatsa'en tu ngat'are ankjele xi tjin.

11 Tunga ngajinna ña xi makjainna ngat'a tse'e Na'enna Jesucristo, xi xi'in bi tijñat'axinre xi chjun, 'ba xi chjun bi tijñat'axinre xi xi'in. 12 Ngat'a jotsa'en nga chjun xi titjun jendibanire yojore xuta xi'in, 'ba=nde tsa'en nganda'e xi'in tsinnire xi chjun kuán. 'Ba ngayéje xi tjin Na'enchana ndibanire.

13 Jun suba chusun_ru ngat'are kibi. ¿A nda= tjin kionga jngu chjun kjuako Na'enchana nga bi kue'mo nindaku? 14 Jo tjin nga'e ngasun'ndio, ¿a bi 'yare nga jngu kjuasuba nga xuta xi'in sinduju ntsjare? 15 Tunga ngat'are jngu chjun, nda= bakure nga nduju ku̱an ntsjare, ngat'a kui xi kitsa'ere nga nduju ku̱an ntsjare, tuxi kue'moni nindaku.

16 Tunga tsa tjin xi bi tjijngu kakun ngat'are kibi, ngatjabe nga bi kja'e tsa'en ña'an ngisai ninga xuta xi yak'a xi makjainre ngat'a tse'e Na'enchana.

17 'Ba xi xin ngisa_nuu̱, bi nda 'baxje_nuu̱. Ngat'a kioxu nga mañojon, tusaxu ngisa ma xi ch'o nga ko mare xi nda. 18 'Ba xi tjun xin_nuu̱ nijmi xi tji'bena̱ nga bakjanyaxu xingiu nga mañojon ngaya ningu. 'Ba tjin= tsajmi xi makjainna̱ ngat'are kibiu. 19 Kjuakixi= nga machjen nga kuakjanyo xingiu, tuxi xiaña 'yá= xi kixi sejña ngixkun Na'enchana.

20 Kionga mañojon, bi 'ba teño'on jotsa'en yakuyana Na'enna Jesucristo nga tsakjenko jñu xutare. 21 Ngat'a kioxu nga bechiu, nga jngu jngu xi tjin ngajinnu ja kjebe ja kjebexu nga kjine xi tse'e. 'Ba tjinxu xi bi sakure xichine 'ba tjinxu xi mach'i. 22 ¿A tsajainnu ni'ya ña ku̱an xino 'ba s'iu? ¿Ánñu joni tsajmi xi tumé chjire teniko=ñu ningure Na'enchana 'ba teba'e_ru kjuasuba xuta xi tumé tjinre? ¿Jó xin_nuu̱? ¿A nda= k'uaxjenu? Bi nda k'uaxjenu ngat'are kibi.

23 Ngat'a Na'enna Jesucristo yakuyana̱ kibi, 'ba kui xi kitsikja'axtiuya ngani_nuu̱. Ndekuini nistjen nga kjiningantsja, kiskjebe niñuxtila. 24 'Ba kionga je= kitsjare kjuanda Na'enchana, yakjanya niñuxtilo 'ba 'bi kitsu: “Kibi= yojona̱ xi singantsjaa̱ tu kjuanda tsojon. 'Ba ti'on tuxi kjua'etsjenninu ngat'ana̱.” 25 'Ba kionga je kiskine xichine, 'ba nde kiskjebe chutsiun, 'ba 'bi kitsu: “Kui= chutsinbiu xi tibakutsejen kjua xatse xi ti'bendakonu Na'enchana. Ngat'are jinna̱ tis'endakoni kjuabiu. 'Ba ti'on tuxi kjua'etsjenninu ngat'ana̱ ngantsjai nga s'iu.” 26 'Bamani, jotjin ndiya nga xino niñuxtilo 'ba s'iu chutsiun, te'beñu nijmi ngat'are kjuabeyare Na'enna ka'nda nga kjua'e ngani.

27 Ngu, tu'yañu xi bi skuekun nga skine niñuxtilo 'ba nga k'uiya chutsinre Na'enna, kui xi majngije ngat'are yojore ko jinre. 28 'Bamani, nga jngu jngu xuta tjinnere nga sinkjinre kjuafa'etsjenre tsa tsje tjin, kionga kje kjinejín niñuxtilo 'ba nga kje 'biyaá chutsiun. 29 Ngat'a tsa tjin xi tuchuba skine 'ba tuchuba k'ui nga bi skuekun nga yojore

Na'enna kibiu, kui xi tikanine tajngure je yojore jotsa'en tikjine 'ba tji'bi. 30 Kui= kjuañu tjinni ngajinnu nkjin xi sefesun 'ba xi inda tjinre, 'ba je jesun masen. 31 Tunga tsa tjun nda sinkjin_ra kjuafa'etsjenna, bi si'anna kjua. 32 Tunga kionga Na'enna Jesucristo tsa'enna kjua, kui baku ndiyana xi kjuakixi, tuxi bi chạjañạ nga si'ankona kjua xuta xi tjin ngasun'ndio.

33 'Bamani nts'iạ, nga kụañojon nga kuechiu, chuya_ru xingiu. 34 Tsa tjin xi 'ñu bojore, ngatakjen ndaba, tuxi bi xaninejeninu kionga kụañajanko xingiu. 'Ba ngat'are kjua xi tjin ngisa ngajinnu, kio= k'uendajiạn ngạ kjuikun_nuụ.

12

1 'Ba nganda'e, nts'iạ, mejénnạ nga xio xi kjuakixi ngat'are nkjin kuya kjuanda xi tsjana Isennixtjintsjere Na'enchana.

2 'Yañu jó kjiño'on nga kje makjainnu Na'enna. Joni tsa kichjufenu nga tsangitjengiu na'en xi bi mare nchja, xi ntsja xuta kuandani. 3 'Bamani, xin_nuụ nga tu'yá xi Isennixtjintsjere Na'enchana titsikinchja ma nchja bojore Jesús. 'Ba nde ni'yá ma tsu: "¡Jesús xi Na'enna!", tsa bi Isennixtjintsjere Na'enchana tijñajin inimare.

4 Ja kja'e ja kja'e kjuanda xi kitsa'ena, tunga tu jngu= ma sani Isennixtjintsjere Na'enchana xi tsjana kibiu. 5 Ja kja'e ja kja'e tsa'en ña'axat'a_rạ xingia xi makjainna ngat'a tse'e Na'enna, tunga tu jngu= ma sani Na'enna Jesús xi tsja xana. 6 'Ba ja kja'e ja kja'e xa xi Na'enchana tsa'en ngajinna ngatsi'a, tunga tu jngu Na'enchana xi tsa'en ngayéje kibiu.

7 'Ba nga jngua jngua kitsa'ena mé= xi bakutsejen Isennixtjintsjere nga tu kjuanda tsajan ngatsi'a. 8 Ngat'are Isennixtjintsjere Na'enchana, tjin xi ba'ere kjuanda nga kuinchja en xi tse kjuankjin kakun tjinre, 'ba ngat'are ndekuini Isennixtjiun, tjin xi ba'ere kjuanda nga kuetsuya jó tsunire xi tjin. 9 Tjin xi ndekuini Isennixtjiun tsjare kjuanda nga ngisa nda kụakjainre, 'ba tjin xi ndekuini Isennixtjiun tsjare kjuanda nga kụanre sinda xuta. 10 Tjin xi mare tsa'en kjuakun, 'ba tjin xi mare tsikja'axtiuya en xi Na'enchana tsjare. 'Ba tjin xi mankjinre tsa kjuakixi nga Isennixtjintsjere Na'enchana tijñạ ngajinre xuta asa isennixtjin xi bi nda. Tjin xi mare nchja kja'e kjuanga en, 'ba tjin xi tsuya jó tsunire enbiu. 11 Tunga ngayéje kibi jngu sani 'ba ndekuini Isennixtjintsjere Na'enchana xi tsa'exajinna, 'ba kui xi tsjare kjuanda nga jngu jngu xuta jotsa'en nga Kui mejénre sjare.

12 Joni yojona. Jngu mani, tunga nkjin= ka'a tjinre. 'Ba ngatsi'i ka'a xi tjinre, ninga nkjin ka'a mani tu jngu yojo ma sani. 'Ba nde 'ba= tsa'ennire ngat'are Cristo. 13 Ngat'a tu jngu Isennixtjintsje kisatendañạ ngatsi'a 'ba 'ba=tsa'en tu jngu yojo kuánña, ninga xuta judío asa kja'e xuta, ninga xi chu'nda asa xi ndaire yojore. Ngatsi'a kika'ena nga kji'yaa ndekuini Isennixtjintsje.

14 Jngu yojore xuta nkjin= ka'a tjinre, bi tu jngu= mani. 15 Tsa jngu ndsakua kuetsu: "Bi jngu ka'a tse'e yojo kuáạn, ngat'a bi ntsja kuáạn", tsa 'ba kuetsu, ¿a tu kui= kjua bi nde tse'e yojo kụanni? 16 'Ba tsa jngu ñajan kuetsu: "Bi jngu ka'a tse'e yojo kuáạn, ngat'a bi xkun kuáạn", tsa 'ba kuetsu, ¿a tu kui= kjua bi nde tse'e yojo kụanni? 17 Tsa yojona tu jngu xkuan kuán sa, ¿jótsa'en kụan kjuinu'yañạ? 'Ba tsa yojona tu jngu ñajan kuán sa, ¿jótsa'en kụan xujenña?

18 Tunga Na'enchana kitsa'en yojona ko nkjin ka'a 'ba 'endu xki ka'a ña kuamejénre kui. 19 Ngat'a tsa tu ngusun ngayéje ka'a, bi s'ẹ yojo. 20 Kui kjuañu ninga nkjin ka'a mani, tunga tu jngu= yojo.

21 'Ba tuxkuan bi ma tsure ndsa: "Bi machjenrạ." Ninga nindakua bi ma tsure ndsakua: "Bi machjenrạ." 22 Tusa xki ka'a yojona xi mana joni tsa bi 'ñu tjinre nga'ñu, kui xi ngisa 'ñu machjen ngisa. 23 'Ba xki ka'a yojona xi mana nga bi 'ñu chjire, kui xi ngisa nda nikuenda. 'Ba xki ka'a yojona xi bi mejénna nga xiare, kui= xi ngisa

nik'ejña'ma. 24 'Ba xi ma 'yare, bi machjen nga 'ba sikua. Tunga Na'enchana 'ba=tsa'en 'enda yojona, nga ngisa nda sikuenda ka'are yojona xi mana nga bi 'ñu chjire. 25 'Ba= kitsa'en Na'enchana, tuxi bi kụan jó ya s'ẹni xki ka'a xi tjinre yojona, tusa ngusun tsa'en ngatsikuendakaña xinkjin. 26 Tsa jngu ka'a yojona on tjimare, 'ba=nde on tjimare xi yak'a. 'Ba tsa jngu ka'a yojona 'ñu nda tji'naxje, 'ba=nde ngatsi'i xi yak'a tsja kjimare.

27 Ngu ngatsi'u yojore Cristo kuon, 'ba nga jngu jnguu xki ka'are yojobiu kuon. 28 Ngajinre xuta xi makjainre ngat'a tse'e Na'enna Jesucristo, Na'enchana ja'ajin apóstoles joni xi titjun, xi majóni profeta xi tsikja'axtiuya en xi Na'enchana tsjare, xi majánni maestru, 'ba sa'e xi mare tsa'en kjuakun, 'ba xi mare tsinda xuta, 'ba xi be jótsa'en kuaseko xuta, 'ba xi be jótsa'en sa'en nga sa'exastin xuta, 'ba xi mare nchja kja'e kjuanga en xi tsjare Na'enchana.

29 Bi ngatsi'i xi makjainre ngat'a tse'e Na'enna Jesucristo apóstoles kuán, bi ngatsi'i xi profeta, bi ngatsi'i xi maestru, 'ba bi ngatsi'i xi mare tsa'en kjuakun. 30 Bi ngatsi'i kitsa'ere kjuanda nga kụanre sinda xuta, bi ngatsi'i kitsa'ere kjuanda nga kụanre kuinchja kja'e kjuanga en, 'ba bi ngatsi'i mare tsuya jó tsunire en xi Na'enchana tsjare xuta. 31 Tunga ngajinre ngayéje kjuanda xi tsjana Isennixtjintsjere Na'enchana, timijon xi ngisa nda kuasekore xuta.

Tunga an kuakun_nuụ jngu ndiya xi ngisa nda tjin.

13

1 Tsa nchja nkjin kuya en xi mare xuta 'ba ko en xi nchja ankjele, tunga tsa bi tsimijaạn xi yak'a, an jo=ni jngu tsajmi xi tu fane asa jngu tsajmi xi ch'otsa'en nu'yare nga nikjane. 2 'Ba tsa manạ nikja'axtiuya enre Na'enchana joni jngu profeta, asa mankjinnạ ngayéje xi 'mo 'ejña Na'enchana, asa 'biạ ngat'are ngayéje xi tjin, asa nda makjainnạ ngat'a tse'e Na'enchana nga ka'nda kụannạ xin sikasen jngu nindu, tunga tsa bi tsimijaạn xi yak'a, tumé chji_rạ. 3 'Ba tsa sja_rạ xuta nịmạ ngayéje xi tjinnạ, 'ba ka'nda singantsjaạ yojonạ tuxi kuitini tu kjuanda tse'e xuta xi yak'a, tunga tsa bi tsimijaạn xi yak'a, tumé chjire kibiu.

4 Xi tjinre kjuanimejen, kui xi tjinre kjuatsejnda 'ba nda xuta. Xi tjinre kjuanimejen bi xin kakun, bi nchja en nk'a kakun, bi nk'a 'baxje yojore, 5 bi ch'o tsa'en ko xi yak'a, bi mangisjai xi tu kjuanda tse'e tajngu, bi ta'a makjanre, bi 'bejin kakun nga ch'o kuata'en, 6 bi tsja s'ere ngat'are mé= xi bi kixi tsa'en xuta. Tusa matsjare ngat'are xi kjuakixi. 7 Xi tjinre kjuanimejen bi tsikjere kakun, bi tsichaja kjuamakjainre, tusa kuyantsjai, 'ba chukjuakore tumeñu.

8 Kjuanimejen niñajanni kjuet'a. Kjua'e nixtjin nga bi nde s'ẹnire kjuanda xuta nga sikja'axtiuya enre Na'enchana joni profeta, ninga nga kuinchja kja'e kjuanga en, ninga nga kụankjinre jó tsunire xi tjin. 9 Ngat'a tu chuba sani xi mankjinna nganda'e, 'ba tu ichi sani xi nikja'axtiuya ngat'are Na'enchana nganda'e. 10 Tunga kionga kjua'e xi kjuakixi kjin, kio= kjue xi tu ichi 'yasa nganda'e.

11 Kionga ki'ndiạ, kinchjaạ jotsa'en nchja jngu ki'ndi chi, 'ba kitsikja'etsjiạn jotsa'en tsikja'etsjen jngu ki'ndi chi, 'ba kuankjinnạ jotsa'en mankjinre jngu ki'ndi chi. Tunga kionga je kuachinga, 'ejñat'axiạn kjuaki'ndinạ. 12 Nganda'e tu xạ= tjimatsejenna joni tsa jngu chutsin techutsejenya. Tunga kjua'e nixtjin nga nda xia. Nganda'e tu chuba mankjinna. Tunga kjua'e nixtjin nga nda kụankjinna, jofatsa'en bena Na'enchana.

13 Ngajáṇ kibi niñajanni kjuet'a: nga makjainna ngat'a tse'e Na'enchana, nga chuya_ra xi sjana, 'ba nga s'ena kjuanimejen. 'Ba ngajinre ngajáṇ, kjuanimijon xi ngisa chjire.

14

1 T'e_ru kakun nga ngisa simejéṇ ngiso xi yak'a 'ba nde timijon nkjin kuya kjuanda xi tsjana Isennixtjintsjere Na'enchana. Tunga ngisa timijon nga sikja'axtiuyo en xi Na'enchana tsja. 2 Ngat'a xi kitsa'ere kjuanda nga kuinchja en xi kja'ere, tu Na'enchana

sani fako, bi xuta. Ngat'a Isennixtjintsjere Na'enchana ndibanire mé= xi nchja, 'ba tu'yá be jó tsunire xi nchja. 3 Tunga xi kitsa'ere kjuanda nga tsikja'axtiuya en xi Na'enchana tsjare, kui xi fako xuta, tuxi sja nga'ñunire, si'ñu kakunni 'ba tsitsja kakun. 4 Xi nchja en xi tu'yá mankjinre ndekui tsjanga'ñu tajngunire yojore. Tunga xi tsikja'axtiuya en xi Na'enchana tsjare, kui xi tsja nga'ñure xi makjainre ngat'a tse'e Na'enna.

5 Mejénna tsakaiñu nga ngatsi'u kua'enu kjuanda nga kjuinukjuo kja'e kjuanga en, tunga ngisa mejénna tsa kua'enu kjuanda nga sikja'axtiuyo en xi Na'enchana tsja. Ngat'a ngisa= chjire enbiu nga ko mare en xi tu'yá mankjinre. Tunga nda= tjin tsa kuinchja en xi tu'yá mankjinre tsa kuetsuyara, tuxi 'batsa'en saku nga'ñunire xi makjainre ngat'a tse'e Na'enna.

6 'Bamani nts'ia, tsa kjuikun_nuu 'ba kjuako_nuu en xi tu'yá mankjinre, tsa 'ba sa'aan, ¿a kuaseko_nuu? ¿A bi ngisa nda tjin nga xin_nuu mé= xi 'bejñatsejen Na'enchana, asa xin_nuu mé= xi mankjinna, asa sikja'axtiuya_nuu en xi Na'enchana tsja, asa kuakuya_nuu mé= xi kitsa'ena? 7 Ka'nda tsajmi xi tsajainre jnda tunga fane joni tjio asa najni, tsa bi nda kjuinikjane, ¿jó tsa'en xiaña ñáre son xi tjinikjane? 8 'Ba tsa bi nda kjuinikjane tjio, ¿a k'uendunda= chasoldadu nga kuekjan? 9 'Ba nde 'ba= mani ngajinnu. Tsa kuixun en xi tu'yá kuankjinre, ¿jótsa'en kuankjinnire xuta mé= xi kjuinukjuo? 'Ba jo=ni tsa tu kjuinukjuajin ision.

10 Kjuakixi= nga nkjin en tjin ngasun'ndio 'ba ngayéje 'ñu= chjire ngat'are xi mankjinre. 11 Tunga tsa bi mankjinna en xi tifakona jngu xuta, ngu kuan_ra joni jngu xuta xi bi tse'e nangire, 'ba an kuanna xutabiu joni jngu xuta xi xin nangire. 12 Ngu, mé= jun tsu'ba, mejénnú nga s'enu nkjin kuya kjuanda xi tsjana Isennixtjintsjere Na'enchana, chjo'o kjuanda nga kuannu kua'e nga'ñu_ru xi makjainre ngat'a tse'e Na'enna.

13 'Bamani, xi nchja en xi tu'yá mankjinre, ngati'are Na'enchana, tuxi kuanire kuetsuya jó tsunire en xi nchja. 14 Ngat'a tsa kuinchjaa en xi tu'yá mankjinre nga kjuakua Na'enchana, tu inimana= fako Na'enchana tunga kjuafa'etsjenna bi fa'as'enjinre. 15 'Bamani, ¿mé= xi tjinnere sa'aan ya'a? Ngu sa'aan ngojó. Kjuakua Na'enchana ko inimana, tunga 'ba nde kjuakua ko en xi mankjinna ngayeje. Sia ko inimana, tunga 'ba nde sia ko en xi mankjinna ngayeje. 16 Ngat'a tsa tu ko inimari sa tenichji_ri Na'enchana, 'ba tsa tibasen ñojonri jngu xi bi be mé= xi teñe'en, ¿jótsa'en tu jngu sa'enkori yojore nga sjare kjuanda Na'enchana, kionga bi tjimankjinre mé= xi tesji? 17 Kjuakixi= nga nda teba'e_ri kjuanda Na'enchana nga 'ba teñe'en, tunga bi tisaku nga'ñure xuta xi yak'a.

18 Tsja_ra kjuanda Na'enchana nga ngisa nchja ngisaa kja'e en xi Kui tsjana nga ko mare jun. 19 Tunga nga mañajan xi makjainre ngat'a tse'e Na'enna, ngisa= ndani tu ón sa ndsu'baa en kuinchjaa xi kuankjinre xuta nga ko mare te mi en xi tu'yá kuankjinre, ngat'a en xi kuankjinre, kui= xi kuasekore xuta.

20 Nts'ia, bi nikja'etsjion joni ki'ndi nisti. Ngatjamo joni ki'ndi nisti ngat'a tse'e kjuach'o, tunga tikja'etsjion jotsa'en tsikja'etsjen xuta chinga. 21 Ngat'a 'ba=tsa'en kua'indut'a kjuatexumo: “Kja'e en 'ba xuta xi xin nangire sichjian nga kjuakua naxinandabi. Tunga ninga tsa 'ba sa'aan, bi kuasen ñojonna, kitsu Na'enchana.” 22 'Bamani, en xi kja'e kjuanga nchja xuta, kui xi bakutsejen kjua'ñure Na'enchana nga tu kjuanda tse'e xuta xi bi makjainre ngat'a tse'e kui 'ba bi kjuanda tse'e xi je makjainre. Tunga en xi Na'enchana tsja xi tsikja'axtiuya xuta, kui xi tu kjuanda tse'e xuta xi je makjainre 'ba bi kjuanda tse'e xi bi makjainre.

23 'Ba 'batsa'en tsa jngu nga'nde kuañojon ngatsi'u xi makjainre ngat'a tse'e Na'enna 'ba tsa ngatsi'u kjuinukjuo en xi tu'yá mankjinre, 'ba kjua'as'en kio xuta xi bi be mé= xi teño'on asa xuta xi bi makjainre ngat'a tse'e Na'enna, ¿a bi kuetsu nga skanu? 24 Tunga tsa ngatsi'u tenikja'axtiuyo en xi Na'enchana tsjana, 'ba kjua'as'en kio xuta xi bi makjainre ngat'a tse'e Na'enna asa xi bi be mé= xi teño'on, kionga kjuint'e ngayéje xi

temixun, kio skue nga tjinre je 'ba kuanejere ngayéje xi temixun. 25 Nga tibasen ñojon,
s'ẹjñatsejen mé= xi tjinndujin'mo inimare, 'ba kuasenkunch'in nga sichjire Na'enchana,
'ba sikixiya nga kjuakixi nga Na'enchana tijñajin ngajinnu.
26 'Ba 'batsa'en, ¿mé= xi tjinnere si'an, nts'iạ? Kionga kụañajan tsi'u, tjin xi ngatjase
jngu salmo, tjin xi ngatakuyare xuta xi yak'a, tjin xi ngatatsuya mé= xi 'bejñatsejen
Na'enchana, tjin xi ngatanchja kja'e kjuanga en, 'ba tjin xi ngatatsuya jó tsunire ion.
Ngayéje xi si'on nga jngu jnguu, ti'on tuxi kua'e nga'ñuni_ru xi makjainre ngat'a tse'e
Na'enna. 27 'Ba tsa tjin xi kuinchja en xi tu'yá mankjinre, jó asa ka'nda ján ngatjama.
Tunga jngu ngatjama sa nga kuinchja, 'ba jngu xi ngatatsuya jó tsunire ion. 28 'Ba
tsa tsajain xi mare tsuya jó tsunire ion, tusa xi mare nchja en xi tu'yá mankjinre xiu
ngat'ejña ngaya ningu 'ba ngatjako tajngu yojore ko Na'enchana.
29 'Ba ngat'are xi tsikja'axtiuya en xi Na'enchana tsja, jó asa ján ngatjama. 'Ba xuta
xi yak'a ngatatsikja'etsjen jó tsunire en xi inyant'e. 30 'Ba nga tinchja jngu xuta, tsa
ngijngu xi kio tijña k'uejñatsejenre Na'enchana jngu en, ngatatsja'ndere xi tjun tinchja
tsakaiñu. 31 'Ba 'bi=tsa'en nga jngu jnguu jun sik'ako_ru xingiu nga sikja'axtiuyo en xi
Na'enchana tsja, tuxi ngatsi'u kụanninu 'ba sạkunu kjua'ñukakun. 32 Xi tjinre kjuanda
nga tsikja'axtiuya en xi Na'enchana tsja ma batexumare kjuandabiu 'ba ma kuya chụbạ
nga kuinchja. 33 Ngat'a Na'enchana bi mejénre kjuasi, tusa mejénre nga s'ẹ kjuaxiu.
Jo ma ngajinre xi makjainre ngat'a tse'e Na'enna Jesucristo, 34 xi yanchjin tjinnere
nga xiu k'uendu ngaya ningu. Ngat'a bi tixa'ndere nga kuinchja. Tusa tjinnere nga ngisa
ngi'nde kueko yojore, jo tsu kjuatexumo. 35 'Ba tsa tjin xi mejénre nga kụankjinre, ndaba
ngatjaminingiyare xi'inre. Ngat'a bi nda tjin tsa jngu chjun kuinchja ngajinre xuta xi
tjindu ningu.
36 ¿A nikja'etsjenñu nga ngajinnu 'etuts'inre nga kis'eya nijmi enre Na'enchana? ¿A
tu jun= xi texuntsjo ion? 37 Tsa tjin xi mare nga kui xi tsikja'axtiuya en xi Na'enchana
tsja asa tisakure jngu kjuanda xi tsja Isennixtjintsjere Na'enchana, kui xi tjinnere nga
sikixiya nga kjuatexumare Na'enchana xi tetsi'indu_nuụ nga'e. 38 'Ba tsa tjin xi bi
kuatesinre xi tetsi'indu_nuụ nga'e, 'ba nde bi sạtesinre kui ngayeje.
39 'Bamani nts'iạ, timijon nga sikja'axtiuyo en xi Na'enchana tsja 'ba bi 'bechja'nde_ru
xi kuinchja kja'e kjuanga en. 40 Tunga ngayéje xi si'on, nda ti'on 'ba kixi kixi tangiko.

15

1 'Ba nganda'e nts'iạ, mejénnạ sikja'etsjenya_nuụ en ndare Na'enchana xi ja'ba
kitsikja'axtiuya_nuụ, xi kuakjainnu 'ba xi kixi tenyajiun nganda'e. 2 'Ba Ngat'are= kui
k'uangi=ñu tsa nda k'uejñatjo en xi kitsikja'axtiuya_nuụ, tsa bi 'ba si'on tu kjuatjo=
kuakjainnu.
3 Je kitsikja'axtiuya_nuụ en xi ngisa tjun tijña xi ja'axtiuyanạ nga Cristo k'enntjai
ngat'are jena jotsa'en kua'indut'a enre Na'enchana, 4 'ba nga kis'eyanijin, 'ba nga xi
majánni nixtjin ja'aya nganire ngajinre mik'en jotsa'en kua'indut'a enre Na'enchana,
5 'ba nga yakutsejenre yojore Pedro 'ba jaskan xi tejó. 6 'Ba jaskan yakutsejenre yojore
ts'axtiu ón sientu nts'ia. Nkjin mani xi tjindu ngisa, 'ba yak'a je jesun. 7 'Ba 'ba nde tsa'en
yakutsejenre yojore Santiago 'ba jaskan ngatsi'i nchja chinga apóstol.
8 'Ba xi fet'ani yakutsejennạ yojore an xi joni jngu ki'ndi xi tsején. 9 Ngu an xi
ngisa bi 'ñu chjire ngajinre nchja chinga apóstol 'ba bi bakinnạ nga apóstol k'uinnạ,
ngat'a kitsjengi=ñạ xi makjainre ngat'a tse'e Na'enna Jesucristo. 10 Tunga tu ngat'are
kjuandare Na'enchana= nini kuán=ñạ 'yá xi kuáạn nganda'e. 'Ba bi tu tifiton kjuanda xi
kitsjanạ Na'enchana. Tusa ngisa 'ñu tetsa'exa ngisaạ nga ko mare nchja chinga apóstol
xi yak'a. Tunga bi an xi 'ba tetsa'aạn, tusa kjuandare Na'enchana xi tijñajinnạ. 11 'Ba
'batsa'en tsa an xi kitsikja'axtiuyaạ asa nchja chinga apóstol xi yak'a; tunga xi ngisa
chjire kui nga 'batsa'en kjinikja'axtiuyẹẹ, 'ba jun 'ba=tsa'en kuakjainnu.

12 Tsa tifa'axtiuya nga ja'aya nganire Cristo ngajinre mik'en, ¿jótsa'en nga tjin xi tsu
ngajinnu nga bi kjua'ayare mik'en? 13 Ngat'a tsa bi kjua'ayare mik'en, 'ba nde Cristo bi
ja'ayare ngajinre mik'en ngayeje. 14 'Ba tsa bi ja'ayare Cristo ngajinre mik'en, tsu=nire
nga tumé chjire en xi tenikja'axtiuyee̱ 'ba nga tumé chjire nga makjainnu. 15 Tsa 'ba
tjin, jin jín xi tsu en ndesu ngat'a tse'e Na'enchana, ngat'a tenikixiyanii̱ nga Na'enchana
kitsikja'aya nganire Cristo ngajinre mik'en. Tsa kjuakixi nga bi kjua'aya nganire xuta
ngajinre mik'en, tsu=nire nga ninga Cristo bi kjuakixi nga ja'ayare ngayeje. 16 Ngat'a tsa
bi kjua'aya nganire mik'en, ninga Cristo bi ja'ayare ngayeje. 17 'Ba tsa bi ja'ayare Cristo
ngajinre mik'en, tumé chjire nga makjainnu. 'Ba tojo tetsubajinjíun jenu. 18 'Ba jín nde
xuta xi kuakjainre ngat'a tse'e Cristo xi je jesun 'ba jín nde kichaja ngayeje. 19 Tsa tu
nixtjin xi tetsuba nganda'e techuyasa_ra mé= xi sjana Cristo, ña jín xi ngisa nima ña'an
ngajinre xuta xi tjin ngasun'ndio.

20 Tunga kjuakixi= nga Cristo ja'ayare ngajinre mik'en. 'Ba kui joni ture chan xi tjun,
ngat'a kui xi tjun ja'ayare ngajinre mik'en. 21 Ngat'a jotsa'en ngat'are mé= xi kitsa'en
jngu xuta ja'e kjuabeya ngasun'ndio, 'ba=nde tsa'en ngat'are mé= xi kitsa'en kja'e xuta
kjua'aya nganire xuta ngajinre mik'en. 22 Ngat'a jotsa'en ngat'are Adán fesun ngatsi'i
xuta, 'ba=nde tsa'en ngat'are Cristo k'uendukun ngani ngatsi'i xuta.

23 Tunga jotsa'en nga 'bakore nga jngu jngu 'ba=tsa'en kjua'ayare: Cristo tjun 'ba
jaskan xuta xi tse'e nga kjua'e ngani kui. 24 Tjun skja'are kjua'ñure ngatsi'i xi batexuma
'ba ko ngatsi'i xi tjinre xa 'ba ko xi tjinre kjua'ñu tsakaiñu, 'ba jaskan singantsja ña
batexuma ngaya ntsja Naina xi Na'enchana, 'ba kio kjue ngasun'ndio ya'a. 25 Ngat'a
Cristo tjinnere nga kuatexumare ka'nda nga ngatsi'i xi stike k'uendungi ngi ndsaku.
26 'Ba enemigo xi fet'ani nga sikjekjua, kjuabeyo. 27 Ngat'a Na'enchana kitsik'endungi
ngi ndsaku Cristo ngayéje xi tjin. Tunga kionga tsu nga kjinik'endungi ngi ndsaku
ngayéje xi tjin, tinchja tsejen nga bi ko Na'enchana tijñangi ngi ndsaku Cristo, ngat'a
Na'enchana xi 'ba kitsa'en nga kui tjindungi ngi ndsaku ngayéje xi tjin. 28 'Ba nga
s'e̱ndungi ngi ndsaku Cristo ngayéje xi tjin, 'ba=tsa'en ko Cristo xi Ki'ndire Na'enchana
mani singantsja yojore nga k'uejña ngixkun xi 'ba kitsa'en nga ngi ndsaku kis'endungi
ngayéje xi tjin. 'Ba 'batsa'en Na'enchana tu kui tajngu tse'e ku̱anni ngayéje xi tjin.

29 'Ba tsa bi kjua'aya nganire ngajinre mik'en, ¿jótsa'en machjen nga xuta batenda
yojore ngojore mik'en? Tsa kjuakixi nga bi kjua'ayanire xuta, ¿ánñu tsa'enni kibiu?

30 'Ba ¿ánñu tetsubanii̱ jngu kjuabenichun xi tu tsjenngichantsja̱i̱ tsa bi fa'ayare
mik'en? 31 Ngat'a an nts'ia̱, nyujun nyujun tjenngina̱ kjuabeya. Kjuakixi= xi xin_nuu̱
jotsa'en kjuakixi nga tsja= mana̱ nga makjainnu ngat'a tse'e Na'enna Jesucristo. 32 Tsa
tu ngat'are mé= xi mejénre xuta, tsa kui kjua kiskjankoña̱ tjiuba ts'en xi tjindu naxinanda
Éfeso, tsa 'ba kitsa'aa̱n, ¿mé= xi kitsa'enni_ra̱? Tsa bi kjua'aya nganire mik'en, ¿ánñu bi
si'anña jo tsu xuta: "Xinia 'ba s'ia, ngat'a nyujunni kueyaña"?

33 Bi ba'e'ndio nga s'e̱jñunu. "Xi tsjenko xuta ch'okun, 'ba=nde ch'okun 'betju."
34 Tikja'etsjen ngañu xi kixi tjin 'ba bi nde minyijeñu. Ngat'a tjin= yak'a ngajinnu xi bi
be Na'enchana. 'Ba xin_nuu̱, tuxi ku̱asubaninu.

35 Tunga tsa tjin xi 'ba kuetsu: "¿Jótsa'en kjua'aya nganire mik'en? ¿Mé= yojo xi kua'a
ngani?" 36 ¡Xuta chikun! Xujma xi s'entje bi fesu tsa bi tjun s'eyanijin 'ba k'uantjaiya.
37 'Ba bi tsa kui xi s'entje kui xi kjuesu, tusa xujma sani, tsa xujma trigo asa kja'e xujma.
38 Tunga Na'enchana tsjare isen xujmo xi mejénre sjare, 'ba tsjare nga jngu tsujmi ntje
isen jotsa'en nga 'bakore xujmare.

39 Jotsa'en tjin kja'e kjuanga kuya xujma ko tsujmi ntje, 'ba=nde tjin kja'e kjuanga
kuya yojo ngayeje. Kja'e= kun yojore xuta, kja'e= kun xi tse'e tjiuba, kja'e= kun xi tse'e
tjiunise, 'ba kja'e= kun xi tse'e tjiuti. 40 'Ba 'ba=nde kja'e kun isen xi tjin ngank'aa ko
xi tjin t'anangiu ngayeje, 'ba kja'e tsa'en tsitsejen xi tjin ngank'aa ko xi tjin t'anangiu.

41 Tsu'biu kja'e tsa'en tsitsejen, 'ba na'enso kja'e tsa'en tsitsejen, 'ba niñu kja'e tsa'en tsitsejen ngayeje. 'Ba nga jngu jngu niñu xi tjin kja'e kja'e tsa'en tsitsejen.

42 'Ba=nde kụan nga kjua'aya nganire xuta ngajinre mik'en. S'eyanijin= xi fe'ndu, tunga xi kjua'aya nganire bi nde kjue'nduni. 43 Xi s'eyanijin kjuasuba tsja, tunga xi kjua'aya nganire s'ẹ=re kjuaje. S'eyanijin= xi inda, tunga xi kjua'aya nganire s'ẹ=re nga'ñu. 44 S'eyanijin= yojo xi ya'a xuta, tunga kjua'aya= nganire yojo xi Isennixtjintsjere Na'enchana sjare kjuabenichun. Tsa tjin yojo xi tu xuta ya'a, ngu, 'ba=nde tjin yojo xi Isennixtjintsjere Na'enchana tsjare kjuabenichun ngayeje.

45 Jotsa'en kua'indut'a enre Na'enchana: “Xuta xi tjun xi Adán 'mi, kui xi kjininda 'ba kitsa'ere kjuabenichun.” Tunga Adán xi fet'ani, kui xi kuán Isennixtjintsje xi tsjare kjuabenichun xuta. 46 Tunga mé= xi tsja Isennixtjintsjio bi titjun ndiba, titjun= ndiba xi xuta ya'a, 'ba jaskan xi tsja Isennixtjintsjio. 47 Xuta xi tjun chojore t'anangiu kuandakoni, tunga xuta xi majóni ngank'aa jendibajenni. 48 Jo kji'i xuta xi chojore t'anangiu kuandakoni, 'ba=nde kun ngatsi'i xi tse'e t'anangiu. 'Ba jo kji'i xuta xi jendibajenni ngank'aa, 'ba=nde kun ngatsi'i xi tse'e ngank'aa. 49 Jotsa'en nganda'e kich'a= isenre xuta xi kuandakoni chojore t'anangiu, 'ba=nde tsa'en x'a= isenre xuta xi jendibajenni ngank'aa.

50 Xin_nuụ kibi, nts'iạ, nga yojo xi kich'a nganda'e bi kụan sạku'ndere ña batexuma Na'enchana. Ninga xi fe'ndu bi sạku'ndere ngajinre xi bi fe'ndu. 51 Tjinu'yo kjua'mobi. Bi ngatsi'a kueya, tunga k'uantjaiya tsi'iña. 52 Jotsa'en kitsa 'bechja 'ba chjux'a tuxkuan, 'ba=tsa'en kitsa k'uantjaiya kionga kjuane tjio xi fet'ani. Ngat'a nga kjuane tjio, mik'en kjua'aya nganire 'ba bi nde kueya ngisani, 'ba k'uantjaiya tsi'iña. 53 Ngat'a yojo xi kich'a nganda'e xi fe'ndu, kụan ngani yojo xi bi nde fe'nduni. 'Ba yojona xi 'me nganda'e, kụan ngani yojo xi bi nde 'meni.

54 'Ba kionga xi fe'ndu kụan ngani xi bi nde fe'nduni, 'ba yojo xi 'me kụan ngani yojo xi bi nde 'meni, kio= k'uetjusun en xi kua'indut'a enre Na'enchana: “Xi kitsa'en, kui xi kitsikjekjua kjuabeyo. 55 ¡Ji kjuabeya! ¿Jótsa'en si'an ngani? ¡Ji kjuabeya! ¿Ñá tijña nga'ñu xi sik'enkoni xuta?” 56 Ngat'a nga'ñure kjuabeyo, jio. 'Ba nga'ñure jio kjuatexumo ndibanire. 57 Tunga ba'e_ra kjuanda Na'enchana xi tsa'en nga ña'an_ra je ko kjuabeya tu ngat'are Na'enna Jesucristo.

58 'Bamani, nts'iạ xi tsimijaạn, kixi tinyo 'ba bi nichojo yojonu. Ngantsjai tangiko nduju xare Na'enna Jesucristo, ngat'a 'yañu nga bi tu kjuatjo xi teño'on nga ña'axat'a_ru kui.

16

1 'Ba ngat'are ton xi tjis'eku ngat'a tse'e xi makjainre ngat'a tse'e Na'enna xi tjindu Jerusalén, 'ba nde ti'on jo kixin_rạ nts'ia xi tjindu nangi Galacia. 2 Xki tamingu nga jngu jnguu t'ejñat'axinchiu ton, jotjin sạkunu. 'Ba t'ejñatjo tuxi kionga kjuechukun_nuụ bi tjinnere nga xja'asunñu ton. 3 'Ba kionga kjuechaạ, sikasiạn naxinanda Jerusalén xuta xi jun xja'ajiun 'ba sja_rạ xujun xi tsjare kjua'ñu, tuxi kuekoni ton xi kiko'o ngat'a tse'e nts'ia xi tjin ngajaan. 4 'Ba tsa nda tjin nga ko an kjuiạ, ngu, ñatjen jín kuekonạ.

5 Kio kjuikun_nuụ jaskan nga kjua'aạ nangi Macedonia, ngat'a tjinne=re nga kjua'aạ nangi xi kio tjin. 6 'Ba= kụan tsa kuatejñako_nuụ chuba nixtjin asa kio kjua'anạ nixtjinre nch'an, tuxi kụan kuisekonuụ ña jaskan kjui ngañạ. 7 Ngat'a bi mejénnạ nga tu kjua'axtiu_nuụ. Tusa mejénnạ kuatejñako_nuụ chuba nixtjin, tsa Na'enchana tsja'ndenạ. 8 Tunga kuatejñaạ naxinanda Éfeso ka'nda nga kjua'e s'i pentecostés. 9 Ngat'a tixa'nde=nạ nga sa'aạn jngu xa xi nda, ninga nkjin xi bi mejénre nga 'ba sa'aạn.

10 Tsa kjuechukunnu Timoteo, nda chjubetjo, tuxi tsja s'ẹnire nga k'uejñajinnu. Ngat'a ndekui xare Na'enna Jesucristo tsa'enni joni an. 11 'Bamani, tu'yá ngatabeton. Tusa

tiseko nga ngatjas'ere kjuaxiu nga janda sa'en ndiya, tuxi kjua'ekunninạ nga'e. Ngat'a an ko nts'ia xi yak'a techuyeẹ nga kjua'e.

12 'Ba ngat'are nts'ia Apolos, 'ñu= 'ene_rạ tsakaiñu nga kueko nts'ia xi kjuechukunnu. Tunga bi kuakjainre nga kuaje nganda'e. Kio kuaje nga kụan xi sa'en.

13 Tetsubachun 'ba kixi tinyo ngat'are xi makjainna. Ti'ñu kakún 'ba tenga'ñu. 14 'Ba ngayéje xi si'on ngatakutsejen kjuanimejénnu.

15 Nts'iạ, 'yañu nga xinkjin xuta chinga Estéfanas kui xi tjun kuakjainre enre Na'enchana ngajinre xuta xi tjin nangi Acaya, 'ba kui tu kuifa ni xa inyatsa'en sa nganda'e nga inyabaseko nts'ia xi yak'a. 16 Temi'a_nuụ nga tik'etjusun_ru xuta xi joni kui 'ba ko ngatsi'i xi 'ñu tsa'exa ngat'are xabi.

17 Tsja= manạ nga ja'ekunnạ Estéfanas ko Fortunato 'ba ko Acaico, ngat'a kui= xi tsakasekonạ ngojonu. 18 Kitsjanạ kjua'ñu kakun jo kitsa'en ngajinnu ngayeje. Kui kjuañu chạkunñu xuta xi joni kui.

19 Inyatsikasen_nuụ kjuate'nda nts'ia xi tjin nangi Asia. 'Ba nde Aquila ko Priscila 'ba ko ngatsi'i nts'ia xi mañajan ndaba 'ñu tsikasennu kjuate'nda ngat'are Na'enna Jesucristo. 20 'Ba ngatsi'i nts'ia xi tjin nga'e inyatsikasennu kjuate'nda. 'Ba ko kjuanimejen xi tsjana Na'enna tite'nda_ru xingiu ngayeje.

21 An Pablo ko ndsạ tetsi'indu_nuụ kjuate'ndanạ.

22 Tsa tjin xi bi tsimején Na'enna Jesucristo, kui xi ngatjas'ejñat'axinre Na'enchana. ¡Ndibai Na'en!

23 Ngatjas'enu kjuandare Na'enna Jesucristo. 24 Tsimején_nuụ ngatsi'u ngat'are Cristo Jesús.

Xujun xi majóni xi San Pablo kitsikasenre xuta xi makjainre ngat'a tse'e Jesucristo xi tjindu naxinanda Corinto
2 CORINTIOS

1 An, Pablo, tetsikasen_nuu xujunbi, xi jngu apóstore Jesucristo kuáan jotsa'en
kuamejénre Na'enchana. An ko nts'ia Timoteo tenikasenri xujunbi jun xi mak-
jainnu ngat'a tse'e Na'enchana xi tetsubo naxinanda Corinto ko ngatsi'u xuta tsjere
Na'enchana xi tetsubasun nangi Acaya.
2 Ngatjas'enu kjuanda ko kjuaxiu xi tsjana Na'enchana ko Na'enna Jesucristo.
3 Ngatanichjire Na'enchana xi Naire ko Na'enre Na'enna Jesucristo, Na'enchana xi
fa'animara 'ba xi tsjana kjuaje kakun. 4 Kui tsjana kjuaje kakun ngajinre ngayéje kjua xi
temitjaxtia, tuxi ko ña kuan kua'eni_ra kjuaje kakun xuta xi tume kjua tifa'axtiu. Kjuaje
kakun xi Na'enchana tsjana, ndekui xi kua'e ngani_ra xuta xi yak'a. 5 Ngat'a jotsa'en 'ñu
tisakut'ana kjuanimare Cristo, 'ba=nde tsa'en 'ñu tisakuna kjuaje kakun ngat'are Cristo.
6 Tsa temitjaxtii kjuanima, kio= tjindibanire nga tisakunu kjuaje kakun 'ba nga
k'uangiu. 'Ba tsa tisakuni kjuaje kakun, kio= tjindibanire nga tisakunu kjuaje kakun
xi kuasekonu nga xukjuakonu ndekui kjuanima xi temitjaxtii. 7 Bi jó ján faji kakuin
ngat'are mé= xi chuyee ngat'a tsojon. Ngat'a 'ya=ni jotsa'en tisakut'anu kjuanimani,
'ba=nde tsa'en sakut'anu kjuaje kakunni.
8 Nts'ia, mejénni nga xio ngat'are kjuana'en xi tsitjaxtii nga'nde xi tijñajin nangi
Asia. Ngat'a kjuana'enbiu jo=ni jngu ch'a xi je mején kitsukineni ka'nda bi nde
kichukjuakonini. Ka'nda kjinikja'etsjen=nii nga bi nde kuetsubachunni. 9 'Ba kuánni
joni tsa kueyee tsakaiñu. Tunga 'ba kuán tuxi bi ngat'a tsajain xunni_ri, tusa ngat'are
Na'enchana xi tsikja'aya nganire mik'en. 10 'Ba Kui ts'axjejinni. 'Ba k'uaxjejin nganini
ngajin kjuabeya joni kibiu. 'Ba be=re takuin nga tojo k'uaxjejin ngisani. 11 'Ba jun
ma misekonii nga xuko Na'enchana ngat'ani. Tsa nkjin mani xi inyafako Na'enchana
ngat'ani, 'ba=nde nkjin mani xi sjare kjuanda Na'enchana ngat'are kjuanda xi sakuni.
12 Kibi= xi kjuatsjani. Kjuafa'etsjenni tsuyakixini nga tsje 'ba nga kixi temekuee
yojoni ngajinre xuta ngasun'ndio 'ba ngisa nda ngisa ngajinnu, jotsa'en tibaku
ndiyani Na'enchana. Ngat'a bi kjuafa'etsjenre xuta xi tibaku ndiyani, tusa kjuandare
Na'enchana. 13 Xujun xi nikaseen ni'indut'a=nii tu kui sa tsajmi xi manu 'bexkiyo 'ba
mankjinnu. 'Ba kuyaa nga jngu nixtjin kuankjin yejenu, 14 ninga nganda'e mankjinch-
inu nga nixtjin nga kjua'e ngani Na'enna Jesús sakunu kjuatsja ngat'ani jotsa'en 'ba nde
sakuni kjuatsja ngat'anu ngayeje.
15 Ngat'a be=re takuaan kibiu, kui kjua kuamejénninia nga tjun kjuikun_nuu tsakaiñu,
tuxi s'eninu jó ka'a kjuatsja. 16 Kitsikja'etsjian nga tjun kjua'aa ngajinnu nga kjuia
nangi Macedonia 'ba kjua'a ngañaa nga kjuendiba ngañaa nangibiu. 'Ba 'batsa'en
kuan kuisekonuu nga kuenikasennga ndiyanu nga kjuia nangi Judea. 17 'Bamani, nga
'batsa'en 'enda, ¿a bi nda kitsikja'etsjian? ¿Asa 'benda=ña mé= xi sa'aan jotsa'en xuta
ngasun'ndio, nga ndekuini chubabiu xian "jun" 'ba ko "junjun"?
18 Na'enchana xi be= nga chukori bi ndekuini chubabiu mixiin "jun" ko "junjun."
19 Ngat'a ngajinnu an ko Silvano 'ba ko Timoteo kjinikja'axtiuyee enre Na'enchana
ngat'are Jesucristo xi Ki'ndire, 'ba Kui xi bi ndekuini chubabiu tsu "jun" 'ba ko "junjun."
Tusa "jun" xi tse'e Na'enchana. 20 Ngat'a ngayéje xi Na'enchana tsuyatitjun nga sa'en,
kui xi "jun" ma ngajinre Cristo. Kui= kjuañu ngat'are Cristo "'ba ngatjama" mixunña 'ba
'batsa'en sakure kjuaje Na'enchana.

21 Na'enchana xi tsa'en nga jun ko jin kixi kuinyajian ngajinre Cristo 'ba kui= xi kitsja
xana. 22 'Ba je 'et'ana jngu chubą xi baku nga Kui tse'era 'ba kitsjana Isennixtjintsjere
nga k'uejñajin inimana, tuxi xiañą nga sakuna mé= xi jaskan sjana.
23 Tunga Na'enchana kuetsuyakixi nga kjuakixi= xi xin_nuu nga kjuanda tsojon nga
kje fijíąn naxinanda Corinto jotsa'en kitsikja'etsjiąn tsakaiñu. 24 Bi tsa mejénnį k'ueneri
mé= xi tjinnere nga kuakjainnu, ngat'a je= kixi tenyo ngat'are xi makjainnu. Tusa
temisekua xingia nga tu jngu xa xi teña'an, 'ba 'batsa'en s'ęnu kjuatsja.

2

1 Kui kjua kixiñą nga bi nde kjuikunni_nuu, tuxi bi s'ę nganinu kjuaba. 2 Ngat'a tsa
siba_nuu, ¿'yá= xi sitsja nganiną? ¿A bi tu jún sa, xi kitsjanu kjuaba?
3 Kui kjua kitsi'indu_nuu kja'e xujun tsakaiñu, tuxi bi sąkuniną kjuaba ngat'anu nga
kjuechukun_nuu. Ngat'a jun= xi tjinnere nga kua'enuu kjuatsja. 'Ba be=re takuaąn nga
ngatsi'u tu jngu sitsjo kjuatsjaną. 4 Nga tsi'indu_nuu xujunbiu tse kjuana'en ja'axtią 'ba
'ñu ba kis'eną ngayeje ka'nda kiski'nda=ñą. 'Ba bi kitsi'indu_nuu tuxi kuabaninu, tusa
tuxi xiañu nga 'ñu tsimején_nuu.
5 'Ba xi kitsjaną kjuaba, bi tu an tajngu xi 'ba kitsikoną, tusa kitsik'akot'achinu
ngatsi'u. Kionga texiąn kibi, bi 'ñu kun nu'yare enną. 6 Mejen ngatsi'u je 'enere
kjuana'en xuta xi 'ba kitsa'en, 'ba je kuanire. 7 'Ba nganda'e tusa tichat'a_ru 'ba ta'e_ru
kjuaje kakun, tuxi bi kjuabo sikjenire kakun.
8 Kui kjua temi'ani_nuu nga taku ngani_ru xutabiu kjuanimejénnu. 9 Ngat'a kui kjua
kitsi'induni_nuu ngayeje, tuxi skueñą jó kji'i inimanu, tsa tjijngu kakún nga sik'etjusun
ngayéje xi xin_nuu. 10 Xi sichat'a_ru, 'ba=nde tsichat'a_rą an. Ngat'a xi sichat'aą, tsa
tjin mé= xi kitsichat'aą, 'ba= kitsa'aąn nga tu kjuanda tsojon ngixkun Cristo, 11 tuxi bi
sa'ennina chanayiu. Ngat'a 'yañą kjuamañare.
12 Kionga 'echaą naxinanda Troas nga kitsikja'axtiuyaą en ndare ngat'are Cristo,
Na'enna kitsja'ndeną nga kitsa'exaą ngat'are kui ña tijña nangibiu. 13 Tunga bi xiu kis'e
kjuafa'etsjenną, ngat'a bi kiskajiąn nts'ia Tito. Kui kjua kitsikixant'añą xuta xi tjin kio
'ba kijią nangi Macedonia.
14 'Ba Na'enchana ngataba'ere kjuanda xi tsa'en nga ngantsjai ñe'eęn ngat'are Cristo
Jesús 'ba ti'bejñatsejen enre ngat'anį. 'Ba kui enbiu jo=ni tsajmi xi nda jen xi tifa'ajnda ni-
tuñą nga'ndeñu. 15 Ngat'a jin jo=ni tsajmi xi nda jen xi Cristo tsingantsjare Na'enchana,
xi tifa'ajnda ngajinre xi inya'bangi 'ba ngajinre xi inyachaja. 16 Ngat'are xi inyachaja,
ch'o inyafa'ajndare 'ba inyatsik'enre. Tunga ngat'are xi inya'bangi nda= inyafa'ajndare
'ba inyatsik'endukunre. ¿'Ba 'yá= xi mare xa joni kibi? 17 Ngu bi tebateñeę enre
Na'enchana tuxi sąkuninį tsajmi jo inyatsa'en nkjin xuta. Tusa ko ngayéje inimanį
nukjuaį ngixkun Na'enchana en xi tsjanį, ngat'a tu jngu= maį ko Cristo.

3

1 ¿A te'betuts'in_rį nga nda tenukjua nganiį ngat'anį? ¿Asa machjennį joni xuta xi
yak'a jngu xujun xi nda kuinchja ngat'anį, tuxi xjubetjo=ninį jun? ¿'Ba asa mach-
jen=nį tsa jun sindo jngu xujun, tuxi skjebetjoniį xuta xi yak'a? 2 Ngu jun suba=ñu
xujunbiu xi nda nchja ngat'anį, xi joni tsa kua'indut'a inimanį xi ngatsi'i xuta be= 'ba
'bexkiya. 3 'Yatsejen=re nga jun=ñu jo=ni xujun xi kitsi'indu Cristo, xi kitsikasenkonį,
xi bi kjini'indukoni tsajmi xi 'bi. Tusa ko Isennixtjintsjere Na'enchana xi tijñakun
kjini'indukoni. 'Ba bi ndiojo kua'indut'a ion, tusa ngajin inimare xuta.
4 Be=re takuin kibi ngat'a chun_rį Na'enchana ngat'are Cristo. 5 Ngu tsajain nga'ñunį
xi tu tsajain suba, tsa kuixiin nga tsajain mé= xi manį ñe'eęn. Tusa Na'enchana tsanį
nga'ñu nga 'ba ñe'eęn. 6 Ngu kui xi kitsik'endundenį, tuxi kuan si'axat'ani_rį kjua
xatse xi 'endako xuta. 'Ba kjua xatsebiu, bi kjuatexuma xi tu kua'indut'a sa, tusa xi

titsa'en Isennixtjintsjere Na'enchana. Ngat'a kjuabeya fikona xi kua'indut'a, tunga Isennixtjintsjere Na'enchana tsjana kjuabenichun.

7 'Ba kjuatexuma xi kua'indut'a ndiojo ja'e ko 'ñu tse kjuaje. 'Ba xuta xi tse'e Israel ka'nda bi kuán kiskutsejen'a Moisés tu ngat'are kjuajere isen xi 'ñu xi kui tjinre, ninga tsa bi tsé kuanre nga 'ñu chu'a. Tunga tsa xa xi kis'ere kjuatexuma kiskaninejere xuta nga ya'a kjuabeya, tsa kui 'ñu kis'ere kjuaje, 8 ¿a bi ngisa 'ñu tjinre kjuaje xa xi tse'e Isennixtjintsjio nga tsjana kjuabenichun? 9 Tsa kis'ere kjuaje xa xi yanejere xuta, ¿a bi ngisa 'ñu tjinre kjuaje xa xi tsikixi xuta ngixkun Na'enchana? 10 Ngat'a kjuaje xi kis'e ngatitjunre bi nde chjinire tsa singusunkuaa kjuaje xi ngisa je ngisa xi tjin nganda'e. 11 Ngu tsa xi fet'a kis'ere kjuaje, ¿a bi ngisa tjinre kjuaje xi bi fet'a?

12 Ngat'a tjin=ni jngu kjuachuya joni kibi, kui= kjua manikakuin nga 'batsa'en nukjuai. 13 Bi 'ba ñe'een jo kitsa'en Moisés xi najñu 'e'moni nkjain, tuxi bi skueni xuta xi tse'e Israel nga je tichaja kjuajebiu. 14 Tunga kis'echja kjuafa'etsjenre xuta xi tse'e Israel. 'Ba ka'nda nganda'e, nga 'bexkiya ngat'are kjua xi 'endako Na'enchana, tojo tjin najñu xi be'mo kjuafa'etsjenre. Ngat'a tu kionga makjainre ngat'a tse'e Cristo nga tukja'axin najñubiu. 15 'Ba ka'nda nixtjin nganda'e, nga 'bexkiya xi kitsi'indu Moisés, kji'mo jngu najñu inimare 'ba 'batsa'en bi mankjinre.

16 Tunga kionga xuta makjainre ngat'a tse'e Na'enna Jesús, tukja'axin= najñubiu. 17 Ngat'a Na'enna Isennixtjintsjio=. 'Ba ña tijña Isennixtjintsjio, mandai xuta. 18 'Bamani, ngatsi'a bi nde tji'moni nkjain. Tematsejenya=ña joni chutsin kjuajere Na'enna Jesús. 'Ba nyujun nyujun tema jo kji'i, ngat'a ngisa tisaku ngisana kjuaje xi ndibanire Na'enna xi Isennixtjintsjio.

4

1 Kui kjua bi nikjeni_ri takuin. Ngat'a ja'anima_ri Na'enchana nga kitsjani xabi. 2 Je kik'ejñat'axiin mé= xi ma ña 'mo, xi tsjare kjuasuba xuta. Bi kjuamaña nichjeen 'ba bi tenik'antjaiyeen enre Na'enchana. Tusa mixiin ña tsejen xi kjuakixi ngixkun Na'enchana 'ba 'batsa'en ngatsi'i xuta xi tsje tjindu kjuafa'etsjenre be= jó kuin. 3 Tsa tijña'mo ngisa en ndare Na'enchana xi tenikja'axtiuyeen, tu ngat'are xuta xi xaja= tijña'mo. 4 Ngat'a na'en xi batexuma ngasun'ndio kitsijñu kjuafa'etsjenre xuta xi bi makjainre, tuxi bi skueni ndi'u xi ndibani en ndare Na'enchana. Kui kjua bi mankjinnire en nda xi nikja'axtiuyeen ngat'are kjuajere Cristo xi ngusun kji'i jo kji'i Na'enchana.

5 Bi ngat'ani tenikja'axtiuyeen, tusa ngat'are Jesucristo xi Na'enna mani. Tu kui sa xi mixiin ngat'ani nga chu'ndanu kuáin jin nga tu kjuanda tse'e Jesús. 6 Ngat'a Na'enchana xi 'exa nga kua'na ndi'u ña jñu 'ba ndekuini ndi'ibiu kitsitsejin inimani, tuxi 'batsa'en xianire kjuajere Na'enchana xi matsejenjin nkjain Jesucristo.

7 Kitsa'eni kjuanyina kibi. Tunga jin jo=ni tiji nangi ña tijñaya kjuanyino, tuxi s'ejñatsejenni nga Na'enchana tse'e kjuañu jebiu 'ba bi tsajain. 8 'Ñu nkjin mani kjua xi temitjaxtii, tunga tisaku ndiya=ni. Kjimafoni, tunga bi tifere takuin. 9 Tjin xi tjenngikeni, tunga bi titsikumani Na'enchana. Tjin xi tsikixutojoni, tunga bisetjen nganii.

10 Tisakut'ani kjuabeyare Jesús ngat'a nituña nga mangiin, xuta mejénre sik'enni ngat'a ña'axat'a_ri Kui. 'Ba kjimani tuxi 'ba nde tsa'en s'ejñatsejenni ngajin yojoni nga Jesús tijñakun. 11 Ngu, jin xi tetsubachiin, ngantsjai tjenngini kjuabeyo tu ngat'are Jesús, tuxi 'batsa'en s'ejñatsejenni nga tijñakun Jesús ngajin yojoni xi tjinnere nga kueya. 12 'Ba 'batsa'en tisakut'ani kjuabeyare Jesús nga nikja'axtiuyeen en ndare. Tunga ngat'a 'ba teñe'een, jun tisakunu kjuabenichun xi bi fet'a.

13 'Ba 'bitsa'en kua'indut'a enre Na'enchana: “Kuakjainna ngat'a tse'e Na'enchana, kui kjua kinchjañaa.” 'Ba jin ndekuini kjuamakjain tjinni, kui kjua 'ba nde nukjuanii. 14 Ngat'a 'ya=ni nga Na'enchana xi kitsikja'aya nganire Na'enna Jesús ngajinre mik'en,

'ba nde tsa'en sikja'ayanį 'ba sikinyana ngixkun jun ko jįn. 15 Tu kjuanda tsojon nga tjima ngayéje kibi. 'Ba tjima tuxi ngisa nkjin kų̨an ngisani xuta xi są̨kure kjuandare Na'enchana. 'Ba 'batsa'en ngisa nkjin kų̨an ngisa xuta xi sjare kjuanda Na'enchana ngayeje, tuxi ngisa s'ę̱nire kjuaje Kui.

16 Bi 'batjin kjua nikjeni_rį takuįn. Ngu ninga tsa nga'ñure yojonį tife, tunga nyujun nyujun tisaku nga'ñure inimanį. 17 Ngu, kjuanima xi tebitjaxtiį nganda'e, tu chuba sani 'ba tu ngutjun= fa'a. Tunga tsa'en nga s'ę̱nį kjuaje xi 'ñu tse 'ba xi bi fet'a 'ba xi bi ma ningusunko xi temata'ee̱n. 18 Kui kjua bi chutsejen'anį xi matsejensunnk'a, tusa chutsejen'antsjaį xi bi 'yare. Ngat'a xi matsejensunnk'a, tu ngutjun= fa'a, tunga xi bi 'yare bi fet'a.

5

1 Ngat'a yojona jo=ni jngu ni'ya xi tu chuba nixtjin chukjuare xi tetsuya nga'e ngasun'ndio. 'Ba nga kjuekjua ni'yabi, 'yañą nga ngank'aa tjinna jngu ni'ya xi sjana Na'enchana, xi bi xuta kitsinda 'ba xi bi fekjua. 2 Kui= kjua fa'atsenina nga tetsuba nga'e. Mejénna nga ta'a xuntsja ni'ya xi tjinna ngank'aa xi joni tsa najñu xatse xaja. 3 'Ba meni nga xaja najñubi, bi tetsjustia nga xiana.

4 Ngat'a fa'atse=na nga kich'anijian kjuana'en, nga tetsubaya ngisa ni'ya kibi xi yojona. Tunga bi mejénna kueya 'ba s'ę̱stia. Tusa mejénna nga xaja najñu xatse, tuxi xi tijñakun k'uejñani ngojore xi 'me. 5 'Ba Na'enchana suba 'endana ngat'are kibi 'ba kitsjana Isennixtjintsjere, tuxi xiakixiña nga sakuna mé= xi jaskan sjana.

6 Kui kjua ngantsjai tjijnguni takuan 'ba 'yañą ngayejerañu tetsubajin ngisa yojo, tetsubat'axin_ra Na'enna Jesús. 7 Ngu mangikua yojona tu ngat'are mé= xi makjainna, bi ngat'are xi matsejenna. 8 'Ba tjijngu takuan tsu'ba, 'ba mején=na nga tusa k'uejñat'axian yojo xi kich'a nganda'e 'ba kuetsubakua Na'enna Jesús.

9 'Bamani, janda mejénna sik'etjusan xi matsjare Na'enna Jesús, ninga tetsubajin ngisa tsa yojobi asa k'uejñat'axian. 10 Ngat'a ngatsi'a tjinnere kjuecha ngixkun Cristo nga sa'enna kjua, tuxi są̨kunina mé= xi 'bakona nga jngua jngua, mé= xi kjiña'an nga tsiketsubajian yojona nga'e ngasun'ndio, tsa nda asa bi nda kjiña'an.

11 'Bamani, ngat'a 'ya=ni nga tjinnere nga xiakun Na'enchana, kui= kjua te'miyantsjaini_rį xuta mé= xi kjuakixi. Na'enchana be= jó kuįn, 'ba mejénną nga 'ba nde xio jó kuįn ngayeje. 12 Bi mejénnį nga nda tenukjua nganiį ngat'anį, tuxi jun xjubetjoniį. Tusa teba'e'ndee̱ nga nda kjui'naxjo yojonu ngat'anį, tuxi kų̨an singojoni_ru xuta xi matsjare nga nchja ngat'are xi matsejen 'ba bi ngat'are xi tjin ngajin inimare. 13 Ngat'a tsa 'yare joni tsa skanį, kui= nga tuxi kua'eni_rį kjuaje Na'enchana. 'Ba tsa ndaį, tu kjuanda tsojon.

14 Ngat'a kjuanimejenre Cristo= tijñajinnį 'ba tibatexumanį. 'Ba be=re takuįn nga jngu ma sani xi k'en tu kjuanda tse'e ngatsi'i xuta 'ba kui= kjua je jesunni ngatsi'i. 15 'Ba k'en nga tu kjuanda tse'e ngatsi'i xuta, tuxi xi tjindukunniį bi nde k'uendukunni nga sitsjare yojore. Tusa k'uendukun tuxi sitsjanire Cristo xi k'en 'ba ja'aya nganire ngajinre mik'en nga tu kjuanda tse'e xuta.

16 'Bamani, nganda'e bi nde 'batsa'en nikja'etsjenniį ngat'are xuta jotsa'en be xuta ngasun'ndio. Ninga nganda'eñu 'batsa'en kjinikja'etsjee̱n ngat'are Cristo jotsa'en be xuta ngasun'ndio, tunga nganda'e bi nde 'batsa'en nikja'etsjenniį. 17 Kui kjuañu xi tu jngu mako Cristo, kui= xi xuta xatse nganda'e. Tsajmi chingo je= ja'a. 'Ba nganda'e, je= kuaxatseya yeje ngani. 18 'Ba ngayéjebi ngat'are Na'enchana ndibanire. Ngat'are Cristo nda jako nganina nga kitsjana kjuaxiu. 'Ba kitsja xanį nga k'uinya_rį xuta ngat'are kjuaxiu. 19 Kui xi tsunire nga Na'enchana nda jako ngani xuta xi tjin ngasun'ndio. Kitsjare kjuaxiu tu ngat'are Cristo nga bi kuenda kitsa'en je xi tjinre xuta. 'Ba kitsja xanį nga sikja'axtiuyee̱ ion xi tse'e kjuaxiu.

20 Ngu jin= xi kitsikasenni nga sikja'axtiuyee enbi ngat'are Cristo. Joni tsa Na'enna
suba xi timi'anu nga nukjuai jin. Ngat'are Cristo te'bets'ari nga chjubio kjuaxiu
xi titsjanu Na'enchana. 21 Cristo bi kis'ere je. Tunga tu ngat'a tsajan Na'enchana
kitsika'anijin yeje je xi tjinre xuta, tuxi 'batsa'en ngat'are Cristo xuta kixi kuanña
ngixkun Na'enchana.

6

1 Kui kjua te'bets'aniri jin xi teña'axat'a_ri Na'enchana nga bi tu nikja'atiyo kjuandare
Na'enchana. 2 Ngat'a 'bi=tsa'en kua'indut'a enre Na'enchana:
Kjint'era nga ja'e nixtjin xi 'ejñaa nga yatesin_ra xuta,
tsakasekora nga ja'e nixtjin nga kitsik'angia xuta.
'Ba nganda'e= kui nixtjin nga tibatesinre xuta Na'enchana. Je= tesubajian nixtjin nga
titsik'angi.
3 Tumé teñe'een xi kuanre k'uejñare kjuana'en xuta, tuxi bi ch'otsa'en kjuinukjuani
ngat'are xa xi teñe'een. 4 Tusa ngayéje xi teñe'een bakutsejen nga Na'enchana
teña'axat'a_ri. Ko kjuatsejnda tichukjuakoni nkjin kuya kjuana'en ko kjuanima xi
temitjaxtii 'ba ko kjuandusin xi tisakuni. 5 Tis'eni 'ba nduya tis'eteni 'ba xutankjin
fosi'akoni xi mastikeni. 'Ñu ña'axai 'ba chukjuakoni nijña 'ba mitjaxtii kjindia ngayeje.
6 'Ba tsje mangikue yojoni, 'ba 'ya=ni xi kjuakixi, 'ba tjinni kjuatsejnda, 'ba nda= nikue
xuta. Tijñajinni Isennixtjintsjere Na'enchana 'ba ko kjuanimejen xi kjuakixi. 7 'Ba suba
en xi tjinre kjuakixi= mixiin, 'ba kjua'ñure Na'enchana tijñajinni. Kich'ee kjuakixire
Na'enchana joni espada ko escudo. 'Ba ko kui ma 'bechja_ri 'ba mixkjankue tumeñu.
8 Kixi= mekue yojoni ninga tsa 'yakunni asa ch'o 'mini, ninga tsa nda nukjua ngat'ani
asa ch'otsa'en nukjua ngat'ani. Suba kjuakixi= xi mixiin, ninga tsa xuta ndesu 'mini.
9 Nda 'yaxkunni, tunga joni xuta xi bi 'yaxkunre nikoni. Jo=ni xuta xi je tji'me nikoni,
tunga tetsubakun ngisai. Tse kjuanima tjinikja'ani, tunga bi tebeyee. 10 Jo=ni xuta xi
ba tjinre tetsubai, tunga tjinntsjaini kjuatsja. Jo=ni xuta nima tetsubai, tunga nkjin=
teninyinai nga ko xi kjuakixi. Jo=ni xuta xi tumé tjinre tetsubai, tunga tsajain yeje xi
tjin.
11 Jun xuta xi tjindu naxinanda Corinto, nga ko fani kjuakixi kichukori. Techjux'ateteе
inimani ngat'anu. 12 Bi jin xi te'bechjee inimani, tusa jun xi te'bechjanii inimanu. 13 Kui
kjua tefako_nuu joni tsa jun xi ki'ndi nistina kuon. 'Ba ti'on jo teñe'een jin. Chjux'atetio
inimanu nga chjubetjonii.
14 Bi nijnguko yojonu ko xuta xi bi makjainre. Ngat'a, ¿a tu jngu= mako xinkjin
kjuatsje ko kjuach'o? ¿A ma 'batjijinre xinkjin ña tsejen ko ña jñu? 15 ¿A ma nda ba'a
Cristo ko chanayiu? ¿Jótsa'en tujngu kuan xi makjainre ngat'a tse'e Na'enchana ko xi bi
makjainre ngat'a tse'e kui?
16 ¿A kuan ningure Na'enchana nda kua'a ko na'en xi ntsja xuta kuandani? Ngat'a
ña=ña ningure Na'enchana xi tijñakun, jo nga kitsu Na'enchana:
Kuatejñajin_ra 'ba k'uajmejin_ra xutabiu.
An kuan Na'enre 'ba kui kuan naxinandana.
17 Kui kjuañu 'ba nde kitsu ngisani Na'enchana:
T'etjujin_ru xuta xi yak'a 'ba tangint'axiun.
Bi niko xi jndi ngixkuaan,
'ba 'batsa'en an skjebetjo_nuu.
18 An kuaan Na'ennu,
'ba jun kuon ki'ndi nistina.
'Ba tsu Na'enchana xi tjinre ngayéje kjua'ñu.

7

1 'Bamani nts'ia xi tsimijía̱n, tsajan mé= xi kitsuyatitjun Na'enchana nga sjare xuta xi tse'e. Kui kjuañu sitsjeña yojona ngixkun Na'enchana nga k'uejñat'axian ngayéje xi ma tsijndi yojona ko inimana. 'Ba nyujun nyujun ngisa nda sitsje ngisa yojona ngat'a 'yakun=ña Na'enchana.

2 Chjux'ateteni̱i inimanu. Ni'yá ch'o kjinikue̱, 'ba ni'yá kjini'on_ri̱, 'ba ni'yá kik'ejñu_ri̱. 3 Bi tsa tebaneje_nuu̱ nga 'ba texin_nuu̱. Ngat'a jo je kixin_nuu̱, ngajin inimani̱= tetsubajiun jun, tuxi tu jngu x'aña xingia, ninga ñatjen kuetsubachan ninga kueyakua xingia. 4 Ne makakua̱n ngat'are mé= xi fako_nuu̱, 'ba 'ñu matsjare inimana̱ ngat'anu. Ngajinre ngayéje kjuanima xi temitjaxti̱i, 'ñu tisakuna̱ kjuaje kakun 'ba titse kjuatsja ngajin inimana̱.

5 Ngu ka'nda nga ja'ee̱ nangi Macedonia, niñajanni nikja'ayee̱. Tusa tisakuni̱ kjuana'en tuña nga'ndeñu. Kjanko xinkjin xuta xi tjindundaini̱, 'ba tjin tsajmi xi tjiminyakunni̱. 6 Tunga Na'enchana xi tsjare kjuaje kakun xuta xi fere kakun, kui kitsjani̱ kjuaje kakun nga ja'ekunni̱ Tito. 7 'Ba bi tsa tu kionga kji'yee̱ Tito kisakuni̱ kjuaje kakun, tusa ko nga ye'eni̱ nijmi jótsa'en kisakure kjuaje kakun ngat'anu. Ye'eni̱ nijmi nga 'ñu mejénnú xia nganinuu̱ 'ba nga ba titsubanu ngat'are mé xi kuán 'ba nga mafonu ngat'ana̱. Kui= kibiu xi kitsa'en nga ngisa kis'ena̱ kjuatsja.

8 Ninga kuabanu nga kik'exkiyo xujun xi kitsikasen_nuu̱, bi nde mafonina̱ nganda'e. Kjuakixi kuafona̱ nga titjunre tsakaiñu, ngat'a 'be=ña̱ nga sibangutjunchinu xujunbiu. 9 Tunga nganda'e matsja=na̱ tunga bi tsa kui kjua nga kuabanu, kui= ngat'are nga kjuabanu kitsa'en nga kjinik'antjaiyo kjuafa'etsjennu 'ba ja'e ngañu ngixkun Na'enchana. Kuabanu jotsa'en mejénre Na'enchana. 'Ba 'batsa'en tumé kjinichojo ngat'ani̱. 10 Ngat'a kjuaba xi bitjaxtia jotsa'en nga mejénre Na'enchana, kui xi tsa'en nga nik'antjaiya kjuafa'etsjenna 'ba fa'e ngaña ngixkun kui. 'Ba 'ba=tsa'en 'bangiña 'ba bi ma mafona ngat'are kui kuya kjuaba. Tunga kjuaba xi bitjaxtia xi ndibanire ngasun'ndio, kui xi fikona kjuabeya.

11 Nga tsitjaxtiu kjuaba jotsa'en nga mejénre Na'enchana, je= te'yo nganda'e jótsa'en echukonu. Nda= kikatesin_ru kjuo 'ba kuafonu nga kjinukjuantjo yojonu. Kitsa'en nga kuastinu 'ba nga kjuikun. 'Ba nde kuamejénnu nga xia nganinuu̱ 'ba nga sikjo'o kjuanima xi tjinre je. Ngayéje xi kjiño'on yakutsejen nga bi tjinnu je ngat'are xi kuán. 12 'Ba 'batsa'en ninga kitsikasen_nuu̱ xujunbiu, bi 'ba kitsa'aa̱n tu ngat'are xi ch'o kitsa'en 'ba ninga bi ngat'are xi ch'o kjiniko, tusa 'ba kitsa'aa̱n tuxi xianire ngixkun Na'enchana nga mafonu ngat'ani̱. 13 'Ba kui=bi xi kitsjani̱ kjuaje kakun.

'Ba bi tu kui kjuaje kakunbi xi kisakuni̱. Tusa ngisa tsja kuánni̱ nga kji'yee̱ jó kji'i tsja tjinre Tito. Ngat'a ngatsi'u kika'e_ru kjuaje kakun. 14 Je nda'e 'ba kixinni_ra̱ Tito nga tsja kis'ena̱ ngat'anu, 'ba bi te'betju ndesaa̱. Tusa jotsa'en tjinre kjuakixi ngayéje xi kixia̱n ngajinnu, 'ba=nde tsa'en kjuakixi mé= xi kik'in_ri̱ Tito nga tsja kis'eni̱ ngat'anu. 15 'Ba Tito ngisa 'ñu tsimejénnu nganda'e, ngat'a fa'etsjen=re jótsa'en ngatsi'u kjinu'ya_ru 'ba jótsa'en nda kichjubetjo 'ba kji'yakun. 16 'Ba tsja s'ena̱, ngat'a 'be=ña̱ nga nda ma kun_nuu̱.

8

1 'Ba nganda'e nts'ia̱, mejénni̱ nga xio ngat'are kjuanda xi Na'enchana titsjare xuta xi makjainre ngat'are kui xi tjindu nangi Macedonia. 2 Ninga 'ñu kjuana'en xi inyakajin, tunga tsja titsubare. 'Ba ninga 'ñu nima, tunga ko ngayéje inimare tsja ton joni tsa nyina. 3 'Ba an tetsikixiyaa̱ nga kakun ndibanire nga tsja jó tjin ma xi tsa'en, 'ba ka'nda ts'axtiu tsja jó tjin ma xi tsa'en. 4 'Ba 'ñu 'ets'ani̱ kjuandabi nga kua'e'nde_ri̱ nga ñatjen ko xi yak'a kuaseko xuta xi makjainre ngat'a tse'e Na'enchana xi tjindu Jerusalén. 5 'Ba bi tu kui xi

jin kjinikja'etsjeen nga sa'en kitsa'en. Tusa titjun kitsingantsjare yojore Na'enchana 'ba jaskan kitsingantsja nganini jin nga tsa'en mé= xi mejénre Na'enchana.
6 Kui kjua kichja'ani_ri Tito nga sikjet'a xa xi nda xi 'etuts'inre ngajinnu, nga k'ueku chje xi tebo'o. 7 Ngu 'ñu nda ño'on ngayéje xi ño'on. Nda= makjainnu, 'ba nda= manu nukjua, 'ba nda= mankjinnu ngat'are xi tjin, 'ba tu tenindantjsaiñu nga ño'on mé= xi mejénre Na'enchana, 'ba 'ñu nimejénnii jin. Kui kjua jotsa'en nda ña'anntsjo mé= xi ño'on, 'batsa'en nganda'e ngisa nda si'an ngañu kjuandabi.
8 Bi tsa te'bene_nuu nga 'ba texin_nuu, ninga xuta xi yak'a titsubanda. 'Ba 'batsa'en ma chut'ayako tsa kjuakixi kjuanimejen xi tjinnu. 9 Ngat'a je 'yo kjuandare Na'enna Jesucristo. Ninga nyina, tunga ts'axjenima yojore nga tu kjuanda tsojon, tuxi ngat'are kjuanimare kisakunu kjuanyina.
10 Tsikja'etsjian nga kjendiyanu sikjet'o mé= xi kik'etuts'in_ru nguyanu, ngat'a jun= xi titjun kuamejénnu kiko'o 'ba jun= xi tjun kjiño'on. 11 Kui kjua tikjet'añu nganda'e mé= xi kik'etuts'in_ru. Jotsa'en nga ko ngayéje inimanu kuamejénnu nga 'ba si'on, 'batsa'en janda ko ngayéje inimanu tikjet'o nganda'e nga kuo'o jotjin kuan xi si'on. 12 Ngat'a tsa ngayéje inimana ndibanire nga ba'a, Na'enchana kjebe= jotjin ma xi ña'an, bi jotjin mé= xi tsajainna.
13 Bi tsa texian tuxi xiañu kjuanima 'ba kja'e xuta nda k'uendu, tusa tuxi 'ba nde s'enire xuta xi yak'a jotsa'en jun tjinnu. 14 Nganda'e tjinnu jun mé= xi chajare xutabiu, 'ba jngu nixtjin kui s'ere mé= xi chajanu. 'Ba 'batsa'en kuisekokaño xingiu, tuxi 'ba nde s'enire kui ko jun mé= xi machjen. 15 Jotsa'en kua'indut'a enre Na'enchana: “Bi ts'angire xi tse 'eku, 'ba bi chat'a kuánre xi chuba 'eku.”
16 Tsja_ra kjuanda Na'enchana, ngat'a 'ba nde 'ejñajin inimare Tito nga 'ba nde kuafore ngat'anu joni an. 17 Ngu kitsikjain nga sik'etjusun mé= xi an tsi'a_ra 'ba inimare= jendibanire nga tifikunnu, ngat'a 'ba=nde mafore kui ngat'anu. 18 'Ba nde tenikasenkue Tito nts'ia xi nda nukjua ngat'are ngatsi'i xi makjainre ngat'a tse'e Na'enna, ngat'a nda= tsikja'axtiuya en ndare Na'enchana. 19 'Ba bi tsa tu nda tjinukjua ngat'a tse'e, tusa 'ba nde 'exare xi makjainre ngat'a tse'e Na'enna nga kui kuekoni nga kuekue ton chje. Teñe'een kjuandabi, tuxi sichjini_ri Na'enchana 'ba tuxi s'ejñatsejenni nga mejénni kuisekue xuta.
20 Bi mejénni tsa tjin xi ch'otsa'en kuinchja ngat'are jótsa'en tenikuendai ton chje xi tse xi techja'asiin. 21 Kui kjua 'beneni_ri yojoni nga kixi temangikue yojoni ngixkun Na'enchana 'ba ngixkun xuta.
22 'Ba nde tenikasenkue nchjabi kja'e nts'ia xi nkjin ndiya yakutsejenni nga mejénre kuaseko xuta. 'Ba nganda'e ngisa 'ñu mejénre 'ba sa'en, ngat'a 'ñu nda kunnu. 23 'Ba ngat'are Tito, ndekui xa xi titsa'enni joni an nga tetsa'exat'a_nuu. 'Ba ngat'are nts'ia xi yak'a, kjinikasen ngat'are xi makjainre ngat'a tse'e Na'enna, 'ba nde sakure kjuaje Cristo ngat'are kui. 24 'Bamani, nda chjubetjo nchjabiu, tuxi skueni ngatsi'i xi makjainre ngat'a tse'e Na'enna jó tjin kjuanimejénnu 'ba ánñu tsja tjinnini ngat'anu.

9

1 Bi machjen tsa si'indu_nuu ngat'are kjuatjo xi tjimaku nga tu kjuanda tse'e xi makjainre ngat'a tse'e Na'enchana xi tjindu Jerusalén. 2 Ngat'a 'be=ña nga ngayéje inimanu mejénnu miseko 'ba tsja tjinna nga nda kinchjaa ngat'anu ngajinre xuta xi tse'e Macedonia. Kixin_ra nga ka'nda nu xi ja'a tetsubandañu nga sikasen_ru ton chje jun xi tetsubo nangi Acaya. 'Ba nga kjint'e nga tsja tjinnu nga 'ba teño'on, 'ba nde nkjin mani xi 'ba nde titsuba kakun nga kuaseko ngayeje.
3 Tunga tetsikasekun_nuu nts'ia kibi, tuxi bi ch'otsa'en kuatejñaña nga 'batsa'en nda nchja ngat'anu, tusa tetsubando jo kixin_ra xutabiu. 4 Ngat'a 'ba kuan tsa kuekue yak'a xuta xi tse'e Macedonia 'ba tsa skue nga bi tetsubando, kuasuba=ni ngat'anu

ngat'are nga 'batsa'en nda chun_rį jun 'ba 'ba nde kụasubanu ngayeje. 5 Kui kjua 'batsa'en kitsikja'etsjenña nga machjen nga 'etsa_ra nts'ia, tuxi tjun kuekunninu 'ba k'uendatitjun ton chje xi tsikixun nga kuo'o. 'Ba 'batsa'en je tijñandani 'ba xianire nga ngayéje inimanu tebo'o 'ba bi joni tsa tjis'enenu.

6 Tikja'etsjion ngat'are en xi tsu: Xi chuba 'bentje, 'ba=nde chuba machare; 'ba xi tse 'bentje, 'ba=nde tse machare. 7 Nga nga jngu jngu ngatatsja jotsa'en je kitsu inimare. Bi ko kjuaba ngatatsja, 'ba bi joni tsa tjis'enere ngat'a Na'enchana tsimején= xi ko kjuatsja tsja. 8 'Ba Na'enchana tjinre kjua'ñu nga tse sjanu ngayéje kuya kjuanda, tuxi s'ẹntsjaininu xi machjennu 'ba tumé xajanu. 'Ba ka'nda s'ẹnu ts'axtiu xi machjennu, 'ba 'batsa'en kụan kuiseko ngayéje kuya xa xi nda. 9 Jotsa'en kua'indut'a enre Na'enchana:

Kitsika'bisun nga kitsjare xuta nịmą
xi machjenre.
'Ba kjuanda xi kitsa'en niñajanni chiyajin.

10 Ngu Na'enchana xi tsja xujma xi s'entje 'ba tsja xi chine, 'ba kui xi 'ba nde sjanu 'ba ngisa sja ngisanu tume xi machjennu. 'Ba kjuanda xi ño'on jo=ni xujma xi 'bentjio, 'ba Na'enchana sa'en nga kụatse kjuanda xi ño'on, tuxi sjani jngu chan xi tse. 11 'Ba 'batsa'en s'ẹnu ngayéje kuya kjuanyina, 'ba ko ngayéje inimanu kụan kua'entsjo xi machjenre xuta xi yak'a. 'Ba ngat'are xi jun sikasenkonịį, kui xi sa'en nga nts'ia sjare kjuanda Na'enchana.

12 Ngat'a nga temiseko nts'ia, bi tu teba'e_ru xi machjenre xuta xi makjainre ngat'a tse'e Na'enna, tusa 'batsa'en ngisa nkjin ngisa xi inyatsjare kjuanda Na'enchana ngayeje. 13 Ngat'a nga bo'o nga miseko xuta, 'batsa'en tebakutsijon jo kuún. 'Ba kui kjua xuta sichjinire Na'enchana, ngat'a tenikixiyo en ndare Cristo 'ba 'ba nde tenik'etjusun ion. 'Ba sichjire Na'enchana ngat'a ngayéje inimanu teba'e_ru xi machjenre xutabiu ko ngatsi'i xuta xi yak'a. 14 'Ba nde kjuako Na'enchana ngat'anu ngat'a tsimejénnu ngat'are kjuanda tse xi je kitsjanu Na'enchana. 15 ¡Xik'uechjire Na'enchana ngat'are kjuanda xi tsjana! ¡Tsajainna en xi kuetsuya jó kji'i tse kjuanda xi kitsjana!

10

1 Ngat'are Cristo xi inda kjiya inimare 'ba xi tjinre kjuanda an Pablo 'bets'a_nuụ, ninga xuta tsuną nga nimakjua 'baxjią yojoną nga tejñajin_nuụ 'ba nga ne makakuạn xiạn tumeñu nga kjin tejña_nuụ. 2 'Bets'a_nuụ kionga kjuikun_nuụ nga bi ño'on xi sa'en nga 'ñu kjuako_nuụ. Ngat'a tjijngu kakuạn nga 'ñu kjuakuą yak'a xi 'ba mare nga 'batsa'en tenik'etjusịin mé= xi mejénre yojonị jotsa'en xuta ngasun'ndio.

3 Kjuakixi= nga xuta ngasun'nde kuáịn, tunga bi 'batsa'en bixkjaịn jịn jotsa'en kjan xuta ngasun'ndio. 4 Ngat'a xi nichjeẹn nga mixkjaịn bi xi tjin ngasun'ndio. Tusa nichjeẹn kjua'ñure Na'enchana, kjua'ñu xi mare tsikixuya nga'ñure chanayiu. 'Ba 'batsa'en misenneẹ en xi nchja xuta xi nchjasti ngat'anị. 5 'Ba ña'an_rį ngayéje kjuank'a kakun xi 'bechja'ndere xuta nga skue Na'enchana, 'ba 'be'ñịį ngayéje kjuafa'etsjenre xuta xi tjin ngasun'ndio tuxi sik'etjusunni enre Cristo. 6 'Ba nga je xiare nga jun nda 'betjusunnu, kuetsubanda=nịį nga kua'e_rį kjuana'en xuta xi bi 'betjusunre tume kjuañu.

7 Chutsejen'o xi tjin ngixkún. Tsa tjin xi bere kakun nga tse'e Cristo kuán, 'ba nde ngatatsikja'etsjen nga 'ba nde tse'e Cristo kuáịn joni kui. 8 Ngu bi masubanạ ninga tsa 'batsa'en matsejen nga nk'a 'baxjią yojoną ngat'are kjua'ñu xi kitsjanị Na'enna Jesús. Tjinnị kjua'ñuni tuxi si'annịį nga kụankjin ngisanu xi tse'e Na'enchana, 'ba bi tuxi xajañu.

9 Bi mejénnạ nga 'batsa'en sikja'etsjion nga an mejénnạ minyakun_nuụ nga tsikasen_nuụ xujun. 10 Ngat'a tjin xi tsu: 'Ñu ts'en 'ba 'ñu nchja xujunre, tunga kionga i tijñajinna bi 'ñu kun kji'i. 'Ba en xi nchja tu jaan mare xuta. 11 Tunga xuta xi 'ba tsu, nda

ngatatsikja'etsjen jo tsu xujun xi ni'indiį jin nga kjin tetsubaį. Ngu 'ba=nde kui xi si'eęn nga kio tetsubajin_rį.

12 Bi makakuįn nga ningusunkuaį yojonį ninga bi 'bechubakuę yojonį xuta xi tu kui suba nda tsik'endu yojore. Xuta chikun= xi 'batsa'en suba nda tsik'endu yojore, ngat'a ko yachubare ndekui tsichubani yojore, 'ba ndekui tsichubakoni xinkjin. 13 Jįn, bi sikja'axtiune_rį chųbą nga nda sik'endiį yojonį. Tu 'ba= kji'i sa jo kji'i chųbą xi je 'ejñanį Na'enchana ngat'are xa xi mejénre nga si'eęn. 'Ba 'batsa'en ka'nda jun echukat'arį. 14 Kui kjua bi tebitjaxtiuneni_rį chųbą nga'nde xi jin 'bakonį joni si'eęn tsakaiñu tsa bira echuchunrį. Ngat'a jįn= xi tjun echuchunrį 'nda ña tetsubo nga nikja'axtiuyarį en ndare Cristo. 15 Bi jin nda tenik'endiį yojonį ngat'are xa xi inyatsa'en xuta xi kja'ere, tuxi bi kuitjaxtiuneni_rį chųbąnį. Tusa chuyeę nga ngisa nda kųakjain ngisanu, 'ba 'batsa'en kųan si'eęn ngajinnu jngu xa xi ngisa je ngisa, tunga tu ngaya chubare xanį.

16 'Ba 'batsa'en kųan sikja'axtiuyeę en ndare Cristo ngajinre xuta xi ngisa kjin tjindu nga ko mare jun, tunga bi kio kuitjes'enjiįn nga'nde ña inyatsa'exa xuta xi kja'ere. Ngat'a bi mejénnį nga nda sik'endiį yojonį ngat'are xa xi je kitsa'en kja'e xuta. 17 Tsa tjin xi mejénre nda sik'endu yojore, nda ngatatsik'endu yojore tu ngat'are Na'enna Jesús sa. 18 Ngat'a bi kui xi tu kui tajngu nda tsik'ejña yojore xi nda chjubetjo. Tu kui sani xi Na'enna Jesús nda kuinchja ngat'are xi nda chjubetjo.

11

1 Ti'on kjuanda nga ngatakakonu kjuaskanąą. Ngatjas'enu kjuatsejnda. 2 Ngat'are Na'enchana ndibani nga 'ñu tsikuenda_nuų. Ngat'a jun jo=ni jngu ki'ndi chjun xi an kitsjaą nga kuixanko jngu xuta, xi Cristo. 'Ba mejénnąą singantsja_nuų joni jngu ki'ndi chjun xungu. 3 Tunga mafo=nąą tsa 'ba kųato'on jo kuata'en Eva, kionga chanayiu 'ejñure ko kjuamañare, tsa 'batsa'en kjuetsunjin kjuafa'etsjennu nga bi nde ko ngayéje inimanu 'ba ko kjuatsje kuangitjenngiñu Cristo. 4 Ngat'a chjubetjoñu xuta xi fechukunnu nga sikja'axtiuyanu ngat'are jngu Jesús xi kja'ere, xi bi jįn kjinikja'axtiuyeę ngajinnu. 'Ba tetsubanda=ñu nga chjubio kja'e isennixtjin nga ko mare xi je kisakunu ngat'are Na'enchana. 'Ba tetsubanda=ñu nga chjubio kja'e en nda ngat'are Cristo nga ko mare xi je kuakjainnu.

5 Tunga bi ngisa chuba ma_rąą yojonąą ngixkun nchja chinga apóstobiu xi ya'e tsure yojore. 6 Ninga tsa bi nda manąą nukjua ngixkun xuta, tunga tjin=nąą kjuankjin kakun. 'Ba kibiu tukjia'añu 'ba ngat'are tumeñu kikakutsejenniį ngajinnu.

7 Bi 'biąą, ¿a ch'o kitsa'aąn nga ngisa ngi'nde kikuąą yojonąą 'ba ngisa nk'a kitsik'ejña_nuų jun nga nimé kiskjebechji_nuų nga yakuyanu en ndare Na'enchana? 8 Ja'a_rąą tonre xuta xi fi kja'e ningu nga kitsja'ndiąą nga kui 'echjinąą, meni 'batsa'en kuán kitsa'exat'ani_nuų. 9 'Ba nga tsakatejñajin_nuų, tu'yájín xi kitsik'ena'aąn ngat'are mé= xi kichajanąą. Ngu, kionga tjin xi kuachjenąą, nts'ia xi ja'eni nangi Macedonia kui kitsjanąą. Bi kitsja_nuų kjuasti nga tsi'a_nuų xi kuachjenąą, 'ba tojo 'ba= sa'aąn jo kitsa'aąn. 10 'Be=ñąą nga kjuakixire Cristo tijñajin inimanąą. Kui kjua ni'yá kųan k'uechja'ndeninąą jo kji'i nangi Acaya nga nk'a tetsik'ejñaą yojonąą ngat'are mé= xi tetsa'aąn. 11 ¿Ánñu 'batsa'en nchjañąą? ¿A bi= tse tsimején_nuų? Na'enchana be= nga tsimején_nuų.

12 'Ba xi tetsa'aąn, tojo 'ba= sa'aąn meni bi sja'ndeni_rąą xuta xi inyamangisjai ndiya nga kųan nk'a sik'endu yojore ngat'a xare ngusun= ko xi tsajain. 13 Xutabiu, bi kjuakixi nga apóstoles kuán kui. 'Bonacha=re xuta ngat'are xa xi tsa'en 'ba tsik'antjaiya yojore nga joni apóstore Cristo tsa'en matsejen. 14 'Ba kibiu bi tsajmi xatse, ngat'a ndekuini chanayiu tsik'antjaiya yojore nga joni jngu ankje xi Na'enchana tsikasen tsa'en matsejen. 15 Kui kjua bi makunnina nga xuta xi tsa'exat'are 'ba nde tsik'antjaiya yojore joni xuta xi tsa'en mé= xi nda tsa'en matsejen. Tunga kjua'e= nixtjin nga sąkure chjire ngat'are mé= xi inyatsa'en.

16 Ngu xin ngani_nuu: bi 'batsa'en nikja'etsjion nga xuta ska kuáan. Tunga tsa
'batsa'en nikja'etsjion, ta'e'ndenuu nga kjuako_nuu joni tsa jngu xuta ska kuáan, tuxi
kuan je k'uaxjechiña yojona ngayeje. 17 Nga 'batsa'en je 'baxjaa yojona, bi tenchjaa
jotsa'en mejénre Na'enchana, tusa jotsa'en nchja jngu xuta xi skare. 18 Ngu mé nkjin
xi je 'baxje yojore ngat'are mé= xi tsa'en nga'e ngasun'ndio, 'ba nde tsa'en jechi 'baxjaa
yojona ngayeje. 19 Ngat'a xuta nkjin kakun ma_ru yojonu, kui= kjua nda kakonu xuta
xi skare. 20 Ngu ka'nda kakonu xuta xi tsa'ennu chu'ndare, xi fa'anu tsajmi xi tsojon,
xi 'bejñunu, xi 'ñu betonnu, 'ba xi mo'ojin nkjon. 21 Ngisa indakjua tsiketsubai ngajinnu
nga ko mare xutabiu. Nisi masubana nga 'ba xian.

Tsa tjin xi ma kakun nga je 'baxje yojore, 'ba=nde makakuan nga je 'baxjaa yojona
ngayeje, ninga tsa tu enska xi tenchjaa. 22 ¿A xuta Hebreo kui? 'Ba=nde kui kuáan an. ¿A
nchja xi tse'e Israel kui? 'Ba=nde kui kuáan an ngayeje. ¿A ntjere Abraham kui? 'Ba=nde
kuia ngayeje. 23 ¿A xuta xi tsa'exat'are Cristo= kuán? An xi ngisa 'ñu tsa'exat'are, ninga
'batsa'en tenchjaa jotsa'en nchja xuta xi skare. Ngisa 'ñu kitsa'exa ngisaa nga ko mare
kui xutabiu, 'ba ngisa nkjin ndiya je kichanis'enna nduya nga ko mare kui, 'ba ngisa=
nkjin ndiya kis'ena, 'ba nkjin ndiya mején kjinik'enna.

24 Je kua'ón ndiya xuta judío yajana katjio'on ñujun na'ñu nga jngu ndiya. 25 'Ba ján
ndiya yajana ya, 'ba jngu ndiya ye'ena ndiojo. Ján ndiya tu 'batsa'en tsak'ajmesaan
ngasun ndachikun nga kitiungijndiukona barku xi an tejñayaa. Jngu nistjen ko jngu nix-
tjin kitsjensaan ndachikun. 26 Tu tsu'bantsjai=ña nituña nga'ndeñu. Tjekun tsakatejñaa
ngat'are ngajin ndaje, tjekun tsakatejñaa ngat'are chacheje, tjekun tsakatejñaa ngat'are
xuta xi tu jngu judío kuáin 'ba ngat'are xi bi judío. 'Ba tjekun tsakatejñaa ngat'are ngajin
naxinando, nga'nde t'axin, 'ba ngajin ndachikun 'ba ko ngajinre xuta xi tsure yojore nga
ngat'are Na'enna tsa'exa. 27 'Ba xa xi 'ñu iye je kitsa'aan 'ba nga 'ñu je jejndana. Nkjin
ndiya je bi tsakjajñafia, ja'axtia kjindia ko xinda, 'ba nkjin ndiya je tsakatejña kjindia. Je
ja'aa kjuanima ngat'are nch'an 'ba ngat'are nga bi kis'ena najñu ngayeje.

28 'Ba bi tu kibiu xi temata'aan, tjin= ngisa xi kja'ere xi na'en 'bejñana. Nyujun, nyujun
mafona ngat'are xuta xi makjainre ngat'a tse'e Na'enna xi an tsikuendaa. 29 Tsa tjin xi
inda s'ere, tsejen mana kjua'indare ngayeje. Tsa 'yá= xi tsa'en nga skjeje xuta xi kja'ere,
masti=na.

30 Tsa machjen nga je k'uaxjaa yojona, ngu je k'uaxjaa yojona ngat'are mé= xi baku nga
inda tjinna. 31 Na'enchana, xi Na'enre Na'enna Jesucristo (ngatjanichjintsjaire) be= nga
kjuakixi xi texian. 32 Nga tsakatejñaa naxinanda Damasco, xuta xi tijña gobernador xi
kitsja xare rey xi Aretas 'mi, 'exa nga kjuinikuenda nga'nde ña bitjas'enjinña naxinando
tuxi kjuindubanina. 33 Tunga tjin xi ngaya jngu nisinya ts'ajenyanina ña tixa xjo xi
tjindaire naxinando, 'ba 'batsa'en kuán tsangaña ngaya ntsja nchjabiu.

12

1 Kjuakixi= nga tumé xi jenna nga je k'uaxjaa yojona, tunga tojo machjen= nga
kuinchjaa ngat'are xi tsa'bia 'ba xi yakutsejenna Na'enna Jesús. 2 'Bexkuan jngu xuta
xi makjainre ngat'a tse'e Cristo xi je kuateñujun nu tjinre nga kitjunijin ngank'aa xi
majánni. Bi 'bia tsa ko yojore kiji asa tu isennixtjinre; tu Na'enchana sani xi be.
3 Tunga 'be=ña ngat'are xutabiu. Tsa kiji ngajin yojore asa tu isennixtjinre, bi 'bia. Tu
Na'enchana sani xi be. 4 Kiji ngank'aa xi majánni, 'ba kio fa kjint'e en xi bi ma nukjua
'ba xi bi tixa'nde nga kuinchja xuta.

5 'Ba kuan je k'uaxjaa yojona ngat'are jngu xuta joni kibi. Tunga bi ngat'ana je
k'uaxjaa yojona, tu kio sani ngat'are kjua'indana. 6 Ninga tsa mejénna je k'uaxjaa yojona,
bi skana nga 'ba sa'aan, ngat'a 'ba= tjin xi kuinchjaa. Tunga bi 'ba tsa'aan, meni xuta bi
'batsa'en sikja'etsjenni nga ngisa je ngisa nga ko mare xi be 'ba nt'e ngat'ana.

7 Ninga ya'e kun xi je yakuna Na'enna, tuxi bi ts'axtiu nk'a k'uaxjeña yojona, kisatet'aa
jngu kjuana'en joni tsa na'ya kixinyajin yojona. Kjuana'enbiu jo=ni tsa jngu chu'ndare
chanayiu xi ch'o kitsikona, tuxi bi ts'axtiu nk'a k'uaxjeña yojona. 8 'Ba ján ndiya 'etsa_ra
Na'enna Jesús nga kjua'axinna kjuana'enbiu. 9 Tunga kui 'ba kitsuna: “Tu kjuandana
sani xi machjenri, ngat'a kjua'ñuna ngisa s'ejñatsejen ngisa ngat'are xi inda.”

Kui kjua tsja= manina nga je k'uaxjaa yojona ngat'are kjua'indana, tuxi kjua'ñure
Cristo s'ejñajninna. 10 Ngat'a tsimejen=ña Cristo, kui= kjua tsja manina nga inda ma, 'ba
nga ch'o tsuna xuta, nga chajana tsajmi, nga tsjengichana, 'ba nga sakuna kjuanima.
Ngat'a nga inda ma, kio=nga s'ena nga'ñu.
11 'Ba kitsa'aan joni jngu xuta ska, tunga jun= kik'enenuu nga 'ba kitsa'aan. Ngu jun=
xi tjinnere nga nda kjinukjuo ngat'ana, ngat'a bi ngisa ngi'ndia an nga ko mare nchja
chinga xi apóstoles ya'e tsure yojore, ninga tsa tumé chji_ra. 12 Ko kjuatsejnda kitsa'aan
ngajinnu xi yakutsejen nga jngu apóstol kjuakixi kuáan. Kitsa'aan kjuakun ko kjua ya'e
'ba ko chuba xi yakutsejen kjua'ñure Na'enchana. 13 ¿Mé= xi tsa'en nga ngisa ngi'nde
ma_ru yojonu nga ko mare xuta xi fi kja'e ningu? ¿A kui= kjua nga bi kitsik'ena'en_nuu
nga tsakatejñajin_nuu? ¡Tije kakun yojonu nga 'ba ch'o kitsiko_nuu!
14 Je tejñandaa nga kjuikun ngani_nuu xi majánni ndiya, 'ba ninga bi sik'ena'en
ngani_nuu. Ngat'a bi kui tjenngia xi tjinnu, tusa jun xi tjenngi_nuu. Ngat'a bi xi ki'ndi
ma xi tjinni nga k'uejñatjo ton xi sichjen xichare, tusa xi xicha kuáan xi tjinni nga
k'uejñatjo ton xi sichjen ki'ndire. 15 'Ba matsjana nga sikjeyayejia xi tjinna 'ba ka'nda
yojona nga tu kjuanda tsojon. Ngu nga ngisa 'ñu simején_nuu, ¿a machjen= nga ngisa
chuba kuamijaan?
16 Nda tjin tsu'ba. Nimé kitsik'ena'aan ngat'anu. Tunga tjin xi tsu nga ne mañа kuáan,
'ba nga 'ejñu_ra xuta. 17 'Ba xuta xi kitsikasenkun_nuu, ¿a kitsikasen=ña tuxi kjua'aninu
xi tjinnu? 18 'Ets'a_ra Tito nga kuekunnu 'ba nde kitsikasenkua kja'e nts'ia ngayeje. 'Ba
Tito, ¿a ja'anu xi tjinnu? ¿A bi tu ngusun kjuafa'etsjen tjinni an ko Tito? ¿A bi tu jngu
ndiya tetsumayee ngayeje?
19 Ngu 'ba kuan tsa 'batsa'en tenikja'etsjion, nga yojoni temisekue nga 'ba temixiin.
Junjun, tusa ngixkun Na'enchana techubai joni xuta xi tu jngu= ma ko Cristo. Nts'ia
xi tsimijaan, ngayéje xi teñe'een, 'ba= teñe'een tuxi ngisa kuatseni kjuamakjainnu.
20 Ngu mafona tsa kionga kjuechukun_nuu, skuia nga bi 'ba teño'on jotsa'en mejénna
nga skue_nuu, 'ba tsa bi 'ba tetsa'aan jotsa'en mejénnu nga xianuu ngayeje. Mafona
tsa skuia ngajinnu kjuabixkjan, kjuaxin kakun, kjuasti, kjuank'a kakun, asa en ndesu
channine_ru xingiu, asa ch'o tsa'en nukjuo ngat'are xingiu, asa nga tjin xi nk'a kakun
'baxje yojore, asa tjinnu kjuasi nga i nga jan. 21 'Ba mafona ngayeje tsa kionga
kjuechukun ngani_nuu, Na'enchana sjana kjuasuba ngixkún. 'Ba tsa ski'ndaa ngat'are
nkjin xi tjin ngajinnu xi kitsa'en je 'ba kje ndibajín ngixkun Na'enchana nga tsik'antjaiya
kjuafa'etsjenre ngat'are xi kitsa'en, 'ba tojo tsa'en xi jndi ngixkun Na'enchana, ko
kjuachajngi, 'ba ko xi 'ñu tsiskako yojore.

13

1 'Ba ki=bi xi majánni ndiya nga kjuikun_nuu. S'enda= tume kjuañu koni nga jó asa
ján xuta xi sikixiya ngat'are mé xi kuán. 2 Nga kikun_nuu ndiya xi majóni, je 'ba kixin_ra
xi kitsa'en je, 'ba nganda'e nga bi tejñajin_nuu nde 'ba= xin ngani_ra kui ko xi yak'a:
tsa kjuikun ngani_nuu, bi kjua'animana kui. 3 Ngu 'ba= sa'aan, meni xiañu chuba xi
teminyisjo nga Cristo tsikinchjana. 'Ba Cristo bi ko kjua'inda tsikonu, tusa ko kjua'ñu
tsa'exa ngajinnu. 4 Ninga Cristo inda ts'axje yojore nga kis'et'a kru, tunga nganda'e
kjua'ñure Na'enchana tijñakunni. 'Ba jin 'ba=nde tsa'en tisakut'ani kjua'indare Cristo,
tunga kuetsuba=nii ngat'are kjua'ñure Na'enchana nga tu jngu kuain ko Cristo, tuxi
'batsa'en kuaku ndiyaniri jun.

5 Ndejun chut'añu yojonu, tsa kjuakixi nga kixi tenyo ngat'are xi makjainnu. Chut'ayako yojonu. ¿A bi 'yo nga Cristo tijñajin ngajinnu? Tu kio sani tsa bi tsitjaxtjiu nga kichut'ayakonu. 6 'Ba 'be=ña nga xio nga tsitjaxtiį jin nga kichut'ayakonį. 7 Techja'a_rį Na'enchana ngat'anu, tuxi tumé xi ch'o si'anñu. Bi 'ba teñe'een tsa tuxi 'batsa'en xianire nga tsitjaxtiį nga kichut'ayakonį. Tusa mejénnį nga nda si'on, ningara 'batsa'en xiare nga bi tsitjaxtiį nga kichut'ayakonį. 8 Ngat'a bi ma mixkjankuę xi kjuakixi, tusa teña'axaį nga tu kjuanda tse'e xi kjuakixi.

9 Kui kjua tsja= maninį nga indaį jin 'ba nga jun tjinnu nga'ñu. 'Ba tojo techja'a_rį Na'enchana, tuxi kųatsjekjinñu. 10 Kui kjua tetsi'indu_nuų xujunbi nga kje kió tejñajin_nuų, tuxi nga kjuechukun_nuų bi tjinnere ngisa 'ñu kjuako_nuų. Ngat'a Na'enna Jesús kitsja xanạ nga sa'aạn nga kųatsjekjiun ngat'are xi makjainna 'ba bi sa'aạn nga chojo.

11 'Ba xi fet'ani nts'iạ, tsja ngatjas'enu. Tinyisjo jótsa'en tsje kuetsubo. Tijio kakun xingiu. Tu jngu kjuafa'etsjen ngatjas'enu. Ngatjas'ekokañanu kjuaxiu xingiu. 'Ba 'batsa'en Na'enchana xi tsjana kjuanimejen ko kjuaxiu k'uejñajinnu. 12 Nga ko fani inimanu tite'nda_ru xingiu. 13 Ngatsi'i xi makjainre ngat'a tse'e Na'enna Jesús xi tjindu nga'e tsikasennu kjuate'nda.

14 Ngatjas'e tsi'inu kjuandare Na'enna Jesucristo ko kjuanimejenre Na'enchana. 'Ba Isennixtjintsjere Na'enchana ngatejñajinnu ngatsi'u. 'Ba ngatjama.

Xujun xi kitsikasenre San Pablo xuta xi makjainre ngat'a tse'e Jesucristo xi tjindu nangi Galacia

GÁLATAS

1 An, Pablo, tetsikasen_nuu̱ xujunbi, xi jngu apóstol kuáa̱n. Tunga bi xuta kitsikasenna̱ 'ba bi xuta kitsja xana̱. Tusa Jesucristo kitsja xana̱ ko Na'enchana, xi kitsikja'aya nganire Jesucristo ngajinre mik'en. 2 An ko ngatsi'i nts'ia xi tjindukona̱ nga'e tenikasen_ri̱ xujunbi xi makjainre ngat'a tse'e Na'enna xi tjindu nangi Galacia.

3 Ngatjas'enu kjuanda ko kjuaxiu xi tsjana Na'enchana ko Na'enna Jesucristo.

4 Jesucristo kitsja yojore nga kjinik'en ngat'are jena jotsa'en kuamejénre Na'enchana, tuxi sindainina ngat'are ngasun'nde ch'o xi tetsuba nganda'e. 5 ¡Ngatjas'ere kjuaje Na'enchana jo kji'i nduju nixtjin! 'Ba ngatjama.

6 Tu 'ba= mana̱ ngat'anu. Ngat'a ne ta'a temangint'axin_ru Na'enchana xi kinchjanu tu ngat'are kjuandare Cristo. 'Ba kja'e en nda tjimakjainnu, 7 ninga tsa tsajain ngisa kja'e en nda. Tunga tjin= xi bi nga'nde inyatsik'ejña kjuafa'etsjennu 'ba mejénre nga sik'antjaiya en ndare Cristo.

8 Tunga tsa tjin xi sikja'axtiuyanu jngu en nda xi kja'etsa'en ngisa nga ko mare xi kjinikja'axtiuyee̱ ngajinnu, kui xi ngatjendibanere kjuana'enre Na'enchana, ninga tsa ji̱n ninga tsa jngu ankje xi ngank'a kjuendejenni. 9 Jo kixin_nuu̱ nga titjunre, nde 'ba=nde xin ngani_nuu̱: Tsa tjin xi sikja'axtiuyanu jngu en nda xi kja'etsa'en ngisa nga ko mare xi je kuakjainnu, kui xi ngatjendibanere kjuana'enre Na'enchana.

10 Nga 'ba texia̱n, bi temangisjaa̱ nga xuta nda k'uaxjena̱. Tusa mejénna̱ nga Na'enchana nda k'uaxjena̱. Ngu, bi xuta xi tsitsja_ra̱. Tsa xutara xi tetsitsja_ra̱, bi Cristo tetsa'exat'a_ra̱ ya'a.

11 'Ba xin_nuu̱ kibi, nts'ia̱. En nda xi tetsikja'axtiuyaa̱, bi tu xuta ngasun'nde kitsitsejen. 12 Ngat'a bi xuta xi kitsjana̱ 'ba yakuyana̱ ion, tu Na'enna Jesucristo suba xi yakutsejenna̱.

13 Ngat'a je kjinu'yo jotsa'en tsakatejñaa̱ nixtjin kuatse jan. Tsak'ajmetjenngia̱ Na'enchana jotsa'en be xuta judío. 'Ba 'ñu kitsjenngikia̱ xuta xi makjainre ngat'a tse'e Na'enna Jesucristo 'ba kuamejénna̱ nga kitsikjia̱. 14 'Ba ngat'are jotsa'en tsichjire Na'enchana xuta judío, an xi ngisa titjun kitsjen ngisaa̱ ngajinre xuta xi ñatjen kuachee̱. Ngat'a ko ngayéje inimana̱ kitsik'etjusaa̱n kjuachingare xuta chinganа̱.

15 Tunga kionga kje tsinjía̱n, Na'enchana ja'ajinna̱ 'ba kinchjana̱ tu ngat'are kjuandare. 'Ba kionga kuamejénre, 16 yakuna̱ ngat'are Ki'ndire, tuxi sikja'axtiuyañaa̱ en ndare kui ngajinre xuta xi bi judío. 'Ba nga kinchjana̱ Na'enchana, bi xuta kikiningiya_ra̱, 17 'ba nde ninga bi kijia̱ naxinanda Jerusalén tsa kikua̱n nchja chinga apóstol xi ngisa tjun nga ko mare an. Tusa kijia̱ nangi Arabia, 'ba jaskan jendiba ngañaa̱ naxinanda Damasco.

18 'Ba kionga je ja'a ján nu, kijia̱ naxinanda Jerusalén nga kikua̱n Pedro. Tjio'on nixtjin tsakatejñaa̱ ko kui. 19 'Ba bi tsa'be ngisaa̱ kja'e nchja chinga apóstol, tu Santiago sani xi nts'e mani Na'enna Jesús. 20 'Ba xi tetsi'indu_nuu̱ nga'e, be= Na'enchana nga bi te'bonacha_nuu̱.

21 'Ba jaskan kijia̱ nangi Siria ko nangi Cilicia. 22 'Ba ngat'are xuta xi makjainre ngat'a tse'e Cristo xi tjin nangi Judea, bi bexkunna̱ tsakaiñu. 23 Tu 'bi= tsu en xi kjint'e ngat'ana̱: “Kuixu xuta xi kitsjengikena nganda'eñu, kuixu xi 'ba nde tsikja'axtiuya nganda'e en nda xi makjainna, nisi kui kuamejénre nga sichaja ion nganda'eñu.” 24 'Ba 'batsa'en ngat'a tsa'an kui xutabiu 'ñu je ts'axje Na'enchana.

2

1 'Ba teñujun nu jaskan, kiji ngañaą naxinanda Jerusalén. Kikuą Bernabé, 'ba 'ba nde
kikoną Tito ngayeje. 2 Kijią ngat'a Na'enchana yakutsejenną nga tjinnere nga kjuią. 'Ba
kio jako nijmit'axią̱n xuta xi 'yare nga kui xi ngakure xuta xi makjainre ngat'a tse'e
Na'enna Jesús. Kixinya_rą jótsa'en tetsikja'axtiuyaą en ndare Jesucristo ngajinre xuta
xi bi judío, tuxi ngusun kụanni 'ba bi tu kjuatjo kụan xa xi kitsa'aą̱n 'ba xi tetsa'aą̱n.
3 'Ba ngusun kuáį̱n, ngat'a ninga Tito xi tjenkoną xi xuta griego kuán, bi kis'enere
nga kụan circuncidar. 4 Tunga yak'a xuta xi nts'ia tsure yojore ja'as'enjinnį̱ 'ba
kuañajanjinnį̱ tuxi skutsejen'mani jótsa'en ndai tetsuba xi tu jngu ma ko Cristo Jesús.
'Ba kitsa'en, ngat'a kuamejénre nga chu'ndare kjuatexumo sa'en nganina. 5 Tunga
niñajanni kitsa'e'nde_rį̱ tsa kui sa'ennį̱, ngat'a kuamejénnį̱ nga k'uejñajinntsjainu kjuakixi
xi tsuyana en ndare Jesucristo.
6 'Ba ngat'are xuta xi 'yare nga kui xi ngakure xuta xi makjainre ngat'a tse'e Na'enna
Jesús, tsa xuta ngaku asa bi kui kuán, bi an 'bią xuta, ngat'a tu jngu ña ngixkun
Na'enchana. 'Ba kui xutabiu bi 'esunre mé= xi tetsikja'axtiuyaą. 7 Tusa kuankjinre nga
Na'enchana kitsja xaną nga sikja'axtiuyaą en ndare Jesucristo ngajinre xuta xi bi judío
jotsa'en kitsja xare Pedro nga kui xi sikja'axtiuya en ndare Jesucristo ngajinre xuta
judío. 8 Ngat'a xi kitsja xare Pedro nga kụan apóstol ngajinre xuta judío, ndekuini xi
kitsja xaną nga apóstol kụan ngajinre xuta xi bi judío.
9 Santiago, Pedro ko Juan 'yaxkunre joni xuta ngaku ngajinre nts'ia xi tjindu Jerusalén.
'Ba kionga tsabe nga Na'enchana kitsjaną kjuandabi, kitsjanį̱ ntsja an ko Bernabé.
Kitsikjain nga jį̱n xi kuangiį̱n ngajinre xuta xi bi judío, 'ba nga kui xi kuaje ngajinre xuta
judío. 10 Jngututu sa tsajmi xi tsi'anį̱, nga ngatja'etsjenntsjainį̱ ngat'are xuta nį̱mą̱, mé=
xi nda'e ko ngayéje inimaną tetsik'etjusunñą̱.
11 Tunga kionga Pedro ja'e naxinanda Antioquía, ngankjain ngakjain fa 'ba kixin_rą
nga bi nda tjin mé= xi titsa'en. Ngat'a kanejeę ngat'are mé= xi kitsa'en. 12 Ngat'a
ngatitjunre, kionga kje fechujín amigure Santiago, ñatjen kjenko xuta xi bi judío xi bi
kuán circuncidar. Tunga kionga echu xutabiu, bi nde tsakjenkoni, tusa ndai kiskjen
yojore 'ba t'axin kiji. 'Ba kitsa'en ngat'a kitsakjunke xuta judío xi tsu nga tjinnere nga
sik'etjusan kjuatexuma ngat'a tse'e circuncisión. 13 'Ba nts'ia judío xi yak'a 'ba nde jó
nkjain kitsa'en joni Pedro. Ka'nda Bernabé tu jngu kuán nga ko kjuajó nkjainre xutabiu.
14 'Bamani, nga tsa'bią nga bi kixi inyafiko kjuakixi xi bakuyana en ndare Na'enchana,
'batsa'en 'ba kixin_rą Pedro ngixkun ngatsi'i xuta: “Ji xi jngu xuta judío kuáin, 'ba teni
jotsa'en tjindu xuta xi bi judío xi je makjainre, 'ba bi jotsa'en tjindu xuta judío. Kui
kjuañu, ¿ánñu mejénniri k'uene kjua'ñu_ri xuta xi bi judío xi je makjainre nga k'uendu
jotsa'en tjindu xuta judío?”
15 Jį̱n= xi xuta judío kuáį̱n 'ndani nga kitsin, bi tetsubajiį̱n je joni xuta xi tsajainre
kjuatexuma. 16 Tunga 'ya=ni nga bi makixi xuta ngixkun Na'enchana tu ngat'are tsa
sik'etjusun xi kua'indut'a kjuatexumo. Tusa xi makjainre ngat'are Jesucristo, kui xi
makixi ngixkun Na'enchana. Kui kjua makjainninį̱ jį̱n ngat'are Jesucristo ngayeje,
tuxi kụakixinį̱ ngixkun Na'enchana. Kụakixi=nį̱ ngixkun Na'enchana ngat'a makjainnį̱
ngat'are Cristo 'ba bi ngat'a tsa tenik'etjusiį̱n xi kua'indut'a kjuatexumo, ngat'a ninga
tsa sik'etjusun xuta xi kua'indut'a kjuatexumo, bi kui xi sikixi.
17 Jį̱n xi xuta judío 'ba nde teminyisjaį̱ nga kụakixiį̱ ngat'are Cristo. 'Ba nga 'ba
teñe'eę̱n, 'yaniį̱ nga ko jį̱n tjinnį̱ je. ¿A tsu=nire nga Cristo kitsa'ennį̱ xuta je? ¡Jajainjín!
18 Tsa kjui ngañaą ngastaą̱n, 'ba kuatejñangi ngañaą ngat'are xi je 'ejñaą, tsa 'ba sa'aą̱n,
nde an= tetsa'enñą̱ xuta je yojoną.
19 Ngat'a jo=ni tsa je tseyaą̱. Kjuatexumo xi 'ba kitsikoną. Je bi nde tejñakunñą̱
ngat'are kjuatexumo, tusa ngat'are Na'enchana. 20 Je kis'et'akuą̱ kru Cristo. Bi nde
anni xi tejñakuą̱n nganda'e. Tusa Cristo xi tijñakun ngajinną. 'Ba jotsa'en nga tejñakuą̱n

ngasun'ndio, tejñakunñaa̱ tu ngat'are nga makjainna̱ ngat'a tse'e Ki'ndire Na'enchana. Ngat'a kui xi kitsimejénna̱ 'ba kitsingantsja yojore nga kjinik'en ngat'ana̱. 21 Bi mejénna̱ skuetaa̱n chjire kjuandare Na'enchana. Ngat'a tsa kjuatexumo mare tsikixi xuta ngixkun Na'enchana, tsujínnire nga tu kjuatjo k'en Cristo.

3

1 Jun xi Galacia tsojon, ¡á tsa'en jñuni kjuafa'etsjennu! ¿'Yá= xi kitsitje'enu? Kis'ejñatsejennu joni tsa tuxkún fa kji'yañú jótsa'en kis'et'a kru Jesucristo. 2 Jngu tsajmi mejénna̱ skuiningiya_nuu̱: ¿Jótsa'en kisakunu Isennixtjintsjere Na'enchana? ¿A kui= kjua nga kjinik'etjusun xi kua'indut'a kjuatexumo? ¿Asa tu kui sani nga kuakjainnu en ndare xi kjinu'yo? 3 ¡'Ñu= jñukjin kjuafa'etsjennu! Kik'etuts'in_ru nga tsiketsubo jotsa'en kitsja ndiyanu Isennixtjintsjere Na'enchana. Tunga nganda'e, ¿a tu nga'ñu tsojon= mejénnu nga kuendujuko xi kik'etuts'in_ru?

4 ¿A tu kjuatjo= tsitjaxtiu nkjin kuya kjuana'en? Tsa kjuakixira nga tu kjuatjo 'ba kuato'on. 5 Na'enchana tsja_nuu̱ Isennixtjintsjere 'ba tsa'en kjuakun ngajinnu. ¿Ánñu 'ba tsa'enni? ¿A kui= kjua nga tenik'etjusun xi kua'indut'a kjuatexumo? ¿Asa kui= kjua nga makjainnu en ndare xi kjinu'yo?

6 Joni Abraham, kuakjainre Na'enchana 'ba kui= kibiu xi kiskjebere kuenda kui nga kiskjebetjo Abraham joni jngu xuta kixi. 7 Kui kjua ngatja'yaniñu nga xuta xi makjainre ngat'a tse'e Na'enchana, kui xi ki'ndire Abraham. 8 Ja'ba tjun kua'indut'a enre Na'enchana nga Na'enchana sa'en nga ku̱akixi xuta xi bi judío tu ngat'are nga ku̱akjainre ngat'a tse'e kui. Na'enchana ja'ba je kitsure Abraham en ndabi: "Ngat'ari nga sichikunta'aa̱n ngayéje naxinanda xi tjin ngasun'ndio." 9 'Bamani, xuta xi makjainre ngat'a tse'e Na'enchana nganda'e, kui xi ñatjen tjinichikunta'enko Abraham xi kuakjainre nixtjin kuatse jan.

10 Ngatsi'i xi inyakuya nga k'uangi tu ngat'are nga sik'etjusun xi kua'indut'a kjuatexumo, kui xi 'bakore xi kua'indut'a ngat'are xuta xi kjuendibanere kjuana'en. Ngat'a 'bi= tsa'en kua'indut'a: "Kjuendibanere kjuana'en ngatsi'i xuta xi bi sik'etjusunntsjai nga jngu jngu xi kua'indut'a kjuatexumo." 11 'Ba=tjin nga nijnguú xuta makixi ngixkun Na'enchana tu ngat'are kjuatexumo. Ngat'a 'ba=tsa'en kua'indut'a enre kui: "Xi kixi, k'uejñakun tu ngat'are kjuamakjainre." 12 Tunga ngat'are kjuatexumo, bi tsu tsa kuetsubakuan tu ngat'are nga makjainna ngat'a tse'e Na'enchana. Tusa 'ba tsa'en kua'indut'a: "Xi sik'etjusun xi kua'indut'a kjuatexumo, k'uejñakun ngat'are kjuatexumo."

13 Tunga Cristo kitsindaina kjuana'en xi kjuendibanena ngat'are kjuatexumo. Nga tu kjuanda tsajan kitsjen'bangit'a kru 'ba kis'enere kjuana'en xi 'bakona. Ngat'a 'ba tsa'en kua'indut'a enre Na'enchana: "Tu'yañu xi tsjen'bangit'a jngu ya, kui xi kjuendibanere kjuana'en." 14 'Ba kuán tuxi ngat'are Cristo xuta xi bi judío sa̱kunire ndekuini kjuachikunta'en xi kitsuyatitjunre Abraham Na'enchana, 'ba tuxi sa̱kunina Isennixtjintsjere kui xi kitsuyatitjun nga sjana ña xi makjainna.

15 Jun nts'ia̱, k'uejñakusun_nuu̱ jotjin ngajinre xuta ngasun'ndio. Kionga tjin xi 'benda jngu kjua 'ba basennere ntsja xujun, tu'yá nde ma fa'axinnire chjire xi je tjit'a asa k'uet'a ngisare. 16 Ngu, Na'enchana kitsuyatitjunre Abraham mé= xi sjare kui ko ntje xi tse'e. Bi titsu enre Na'enchana tsa nkjin mani ntjere Abraham. Tusa titsu nga jngututu mani. "Ntje xi tsiji", titsu. 'Ba kui xi Cristo.

17 Kibi= xi mejénna̱ xin_nuu̱ nga 'ba texia̱n. Jaskan nga Na'enchana je 'endako kjua Abraham, ja'es'ejña kjuatexumo, nga je ja'a ñujun sientu ko kate nu. Tunga bi mare kjuatexumo tsikjetsunya kjua xi 'endatitjun Na'enchana 'ba nga kjua'axinre chjire xi kitsuyatitjun ngayeje. 18 Ngat'a tsa kjuatexumo ya'a mé= xi sjana Na'enchana, je bi nde

en xi kitsuyatitjun Na'enchana ndibanire xi sja. Tunga kjuanda xi Na'enchana kitsjare Abraham jendiba=nire en xi kitsuyatitjunre.

19 'Bamani, ¿mé= xa kis'eni kjuatexumo? Jaskan ja'es'ejña, tuxi xuta skueni nga tjinre je ngixkun Na'enchana. Kjuatexumo kuachjire ka'nda nga ja'e Cristo. Ngat'a Cristo xi ntjere Abraham xi tjinnere sa̱kure xi kitsuyatitjun Na'enchana nga sjare. Na'enchana kitsikasen ankjelere nga kitsjare Moisés kjuatexumo, 'ba Moisés kitsikja'axtiuya nganire xuta. 20 Xi tsikja'axtiuya tu machjen sani kionga jó xuta mejénre k'uenda jngu kjua. Tunga ngat'are en xi kik'in titjunre Abraham, Na'enchana bi kuachjenre nga tjin xi tsikja'axtiuya, tusa kui fa suba jako Abraham.

21 'Bamani, ¿a tjimangane= kjuatexumo en xi kitsuyatitjun Na'enchana? ¡Jajainjín! Ngat'a tsa kis'ejña jngu kjuatexuma xi ku̱anre sik'endukunntsjai xuta, kiojín makixi xuta ngat'are kjuatexumo. 22 Tunga enre Na'enchana kitsik'endu'ñu ngatsi'i xuta ngat'are je, tuxi sa̱kunire xuta xi ku̱akjainre ngat'a tse'e Jesucristo xi ja'ba kitsuyatitjun Na'enchana nga sjare xi ku̱akjainre.

23 Kionga kje tjiínna kjuamakjain ngat'are Jesucristo, kjuatexumo kitsik'ejña'ñuna. 'Ba 'batsa'en tsiketsuba'ña= ka'nda nga kuatsejen 'yá= xi ma mankjainna ngat'are. 24 Jo=ni jngu chu'nda xi bafengi nisti, 'batsa'en kikona kjuatexumo ngixkun Cristo, tuxi ku̱akjainnina 'ba 'batsa'en ku̱akixiña. 25 Tunga je tjinna kjuamakjain ngat'a tse'e Jesucristo. Je bi nde machjennina nga kuafengina kjuatexumo.

26 'Ba ngatsi'u, je ki'ndire Na'enchana kuon, ngat'a makjainnu ngat'a tse'e Cristo Jesús. 27 Ngatsi'u xi je kisatendo ngat'are Cristo kichojo joni najñu Kui. 28 Bi nde tjinni xi judío ko xi bi judío, ninga xi chu'nda asa xi bi chu'nda, ninga xi xi'in, ninga xi chjun. Ngat'a tu jngu mo ko Cristo Jesús, kui kjua tu jngu mañu ngatsi'u. 29 'Ba tsa tse'e Cristo kuon, jun= xi ntjere Abraham, 'ba jun= xi sa̱kunu xi kik'inyatitjunre Abraham.

4

1 Ngu, kibi= xi texia̱n. Jngu ki'ndi chi xuntsja xi tjinre na'enre nga je machinga. Tunga nga sa'e chaja ngisare, 'ba= nguyare joni jngu chu'nda, ninga tsa kui tse'e yeje xi tjinre na'enre. 2 Tjin= xi tsikuenda 'ba tjin= xi kutsejenre tsajmire, ka'nda nga kjua'e nixtjin xi je 'enda na'enre nga xuntsja ngayéje xi tse'e.

3 'Ba 'ba=nde kuata'an ña nixtjin kuatse jan nga ki'ndi ngisa. Kuáan joni chu'nda 'ba tsiketsubangi_ra ngat'are isennixtjin xi batexuma ngasun'ndio. 4 Tunga kionga echu nixtjin xi je 'enda Na'enchana, kitsikasen Ki'ndire. Kui Ki'ndibiu xi kitsinre jngu chjun 'ba tsik'ejña ngi kjuatexumo. 5 'Ba kitsa'en tuxi kitsindaini xuta xi tjindu ngi kjuatexumo, tuxi kiskjebetjonina Na'enchana joni tsa ki'ndire.

6 'Ba ngat'a ki'ndire Na'enchana je kuáan, kui= kjua Na'enna kitsikasenni ngajin inimana Isennixtjintsjere Ki'ndire. Isennixtjintsjio tsu nga fako Na'enchana: "¡Ji Pachina̱!" 7 'Bamani, bi nde chu'ndani nganda'e, tusa ki'ndire Na'enchana. 'Ba ngat'a ji ki'ndire Na'enchana kuáin, ngayéje xi tjinre Na'enchana tsiji.

8 Nixtjin kuatse jan, nga kje 'yajíun Na'enchana, kuon chu'ndare nkjin kuya tsajmi xi "na'en" tsure xuta. 9 Tunga nganda'e nga je 'yo Na'enchana, asa jo mixan nga Na'enchana je benu, ¿jótsa'en nga nde mején nganinu nga kuangitjenngiu isennixtjin xi tsajainre kjua'ñu 'ba xi tumé chjire? ¿Ánñu mején nganinu nga kuon chu'ndare? 10 Tjin= nixtjin xi 'yakun, ko sa, ko s'i 'ba ko nu. 11 Tsakjun ma an, tsa tu kjuatjo kitsa'exaa̱ ngajinnu.

12 Te'bets'a_nuu̱ nts'ia̱. Ti'on yojonu joni an. Ngat'a an je= kitsa'aa̱n yojona̱ joni jun. Niñajanni ch'o kjinikonuu̱. 13 'Ba jotsa'en je 'yo, ngat'a kisatechi'inña̱, kui= kjua kitsikja'axtiuyani_nuu̱ en ndare Jesucristo nga titjunre. 14 'Ba ninga tsa kisakunu kjuasti ngat'are chi'in xi kisatia̱, tunga bi kji'yatonnuu̱ 'ba ninga bi kik'ejñat'axinnuu̱.

Tusa kichjubetjonuu̱ joni tsa an jngu ankjere Na'enchana, joni tsa Cristo Jesús fa xi kichjubetjo.
15 Ngu, ¿ñá kiji ngayéje kjuatsja xi kis'enu kui nixtjinbiu? Ngat'a be=re takuaa̱n
nga ka'nda kuáan kakún kji'naxjio tuxkún 'ba kitsa'enuu̱ kui nixtjinbiu. 16 'Bamani, ¿a
stichanuu̱ nganda'e tu ngat'are nga texinya_nuu̱ xi kjuakixi?
17 Kui xutabiu mafo=re ngat'anu, tunga bi nda kjiyuju kjuafa'etsjenre. Tusa mejénre
nga kuekot'axinnu ngat'ana̱, tuxi ku̱afoninu jun ngat'are kui. 18 Nda= tjin nga ku̱afonu
ngat'are mé= xi nda tjin. Tunga ngantsjai 'batsa'en ngatjamo, 'ba bi tsa tu kionga
tejñajin_nuu̱. 19 Jun ki'ndina̱, xi ngat'anu tefa'a ngañaa̱ kjuanima, joni jngu chjun xi tifa'a
kjuanima nga tjis'ere jngu ki'ndi. 'Ba tojo 'ba=tsa'en kjua'aa̱ kjuanima ka'nda nga kjua'e
nixtjin nga Cristo k'uejñajinkjinnu. 20 ¡Á tu onre kjua nga bi kio tejñako_nuu̱ nganda'e,
tuxi kja'e tsa'en kjuako_nuu̱! ¡Bi nde 'beña̱ mé= xi sa'aa̱n ngat'anu!
21 'Ba t'innu jun xi mejénnu kuetsuba ngañu ngi kjuatexumo. ¿A kje nu'yajíun xi
kua'indut'a kjuatexumo? 22 'Bi tsu nga Abraham kis'ere jó ki'ndi, jngu xi kitsinre chjun
chu'ndare 'ba jngu xi kitsinre chjunre, xi bi chu'nda. 23 'Ba ki'ndire chjun chu'nda, kui xi
kitsin jotsa'en be xuta. Tunga ki'ndire chjun xi bi chu'nda, kui xi kitsin tuxi k'uetjusunni
xi Na'enchana kitsuyatitjunre Abraham.
24 Ki=bi xi ma chutsejen kusun_ra. Ngojó yanchjinbiu, kui xi tsunire ngojó kjua xi
'endako Na'enchana xuta xi tse'e. Jngu kjuabiu ndibanire ngijñacha Sinaí. Kui xi chjun
Agar, xi kitsinre nisti xi ku̱an chu'nda. 25 Ngat'a chjun Agar jo=ni ngijñacha Sinaí xi
tijña nangi Arabia, xi 'bejña kusunna naxinanda Jerusalén xi tijña nganda'e. Ngat'a kui
naxinandabiu, kui xi chjun chu'nda ko nistire.
26 Tunga naxinanda Jerusalén xi tijña ngank'aa, kui xi bi chu'nda 'ba kui xi nistire
kuáan ña. 27 Ngat'a 'batsa'en kua'indut'a enre Na'enchana:
Titsja_ri yojori chjun 'ndi
xi tsajainri ki'ndi.
Chi'ndaya tsjai ji xi bi 'ye
jótsa'en chja'a kjuanima nga tsin ki'ndi.
Ngat'a chjun xi kjinikumare,
kui xi ngisa s'e̱re ki'ndi
nga ko mare chjun xi tjinre xi'in.
28 'Ba jun nts'ia̱, joñu Isaac. Jun= nisti xi kitsuyatitjun Na'enchana nga sjare Abraham.
29 Tunga jo kuán nixtjin kuatse jan, 'ba=nde ma nganda'e. Ngat'a ki'ndi xi kitsin jotsa'en
be xuta, kui xi kitsjengike ki'ndi xi kitsin jotsa'en mejénre Isennixtjintsjere Na'enchana.
30 Tunga 'bi= tsa'en kua'indut'a enre Na'enchana: "Tik'ejñat'axin chjun chu'nda ko
ki'ndire. Ngat'a ki'ndire chjun chu'nda bi ku̱an sa̱kut'are xi xuntsja ki'ndire chjun xi
bi chu'nda." 31 'Bamani, nts'ia̱, bi ki'ndire chjun chu'nda kuáan ña, tusa ki'ndire chjun
xi bi chu'nda.

5

1 Cristo kitsindaina tuxi ku̱andaiña. Kui kjua kixi tinyañu 'ba bi nde ba'e'ndeñu nga
chu'nda kuon.
2 Tasen ñojon. An Pablo texin_nuu̱. Tsa kua'e'ndio nga kuon circuncidar, tuxi
ku̱akixiñu ngixkun Na'enchana, tumejín chjire ngat'anu mé= xi kitsa'en Cristo. 3 'Ba
fa xin ngani_ra̱ ngatsi'i xi ku̱an circuncidar. Kui xi tjinnere sik'etjusun ngayéje xi
kua'indut'a kjuatexumo. 4 Xi tjin ngajinnu xi inyamangisjai nga ku̱akixi ngixkun
Na'enchana tu ngat'are nga sik'etjusun kjuatexumo, je tsikinyat'axinre Cristo 'ba bi nde
tjindujinni kjuandare Na'enchana.
5 Tunga ngat'a tsajan, tijñajinna Isennixtjintsjere Na'enchana 'ba techuya=ña nga
ku̱akixia̱ ngixkun Kui tu ngat'are nga makjainna ngat'a tse'e Cristo. 6 Tu jngu je ma ko

Cristo Jesús 'ba bi nde chjinire tsa kuáan circuncidar asa bi kuáan circuncidar. Tu kui xi chjire nga makjainna ngat'a tse'e Cristo 'ba nga nda chare kjuamakjainna ngat'are jotsa'en nimijáan xingia.

7 Nda= tsiketsubo nga titjunre tsakaiñu. ¿'Yá= xi 'echja'ndenu nga bi nde tenik'etjusunñu xi tjinre kjuakixi? 8 En xi tenik'etjusun nganda'e, bi ndibanire ngat'are Na'enchana xi kinchjanu. 9 Jo tsu xuta: "Jngu stinchi na'yu san tsisan ngayéje na'yure niñuxtilo." 10 'Ba be=re takuaan ngat'are Na'enna Jesús nga bi kja'etsa'en sikja'etsjion. Tunga ngat'are xi bi nga'nde inyatsik'ejña kjuafa'etsjennu, tu'yañu xi 'ba inyatsa'en, kui xi kuanejere Na'enchana.

11 Tunga an nts'ia, tsa tebe'e ngisaa nijmi nga chjire nga kuan circuncidar xuta, ¿ánñu tojo tjenngikenina nchjabiu? Tsa 'batsa'en tetsikja'axtiuyaa, bi nde ch'o kuanire nchjabiu nga tjinnere nga k'uangi ngat'are Cristo xi kis'et'a kru. 12 Nchja xi bi inyatsik'ejña nga'nde kjuafa'etsjennu, xi mejénre nga kuichat'o yojonu, ¡tusa ngatatet'akjin yojore kui!

13 Jun nts'ia, Na'enchana kinchjanu tuxi kuandaiñu. Tunga ninga ndai_ru yojonu, bi ño'on xi mejénre yojonu. Tusa tatesin_ru xingiu tu ngat'are nga tijñajinnu kjuanimejen. 14 Ngat'a ngayéje xi kua'indut'a kjuatexumo tu jngu ma sani nga ko kibi: "Timején xingi jofatsa'en nimején yojori." 15 Tunga tsa nde jun xinejun xinet'añu xingiu, chutsejen_ru yojonu tsa 'ba si'on, tsa chjen nde jun sikjeñu xingiu.

16 Kui kjua xinni_nuu. Tetsubo jotsa'en titsja ndiyanu Isennixtjintsjere Na'enchana, tuxi bi sik'etjusunñu xi mejénre yojonu. 17 Ngat'a xi mejénre yojona, kui xi bi mejénre Isennixtjintsjere Na'enchana. 'Ba xi Isennixtjintsjio mejénre, kui xi bi mejénre yojona. Ngojó 'batsa'en kjanko xinkjin, tuxi bi si'anñu xi mejénnu. 18 Tunga tsa Isennixtjintsjere Na'enchana titsja ndiyanú, tsu=nire nga bi nde ngi kjuatexumo tetsubañu.

19 Bi na'enre nga 'yare nga tjin xi tsik'etjusun xi mejénre yojore. Tsa'en kjuachajngi, tsa'en xi jndi ngixkun Na'enchana, 'ba 'ñu tsiskako yojore, 20 'ba bekun na'en xi ntsja xuta kuandani, 'ba tsa'en kjua'benda, mastike xinkjin, 'ba fosi, maxinre, 'ba mastire, nk'a 'baxje tajngu yojore, 'ba bakjanya yojore, makut'axinko xinkjin, 21 'ba mejénre nga s'ere xi tjinre xuta xi kja'ere, mach'i, 'ba 'ñu mach'i nga 'baxje s'i 'ba sa'e tsa'enjun tsa'ent'a. Ngayéje tsajmibi ko kja'e ngisa tsajmi joni kibi, kui xi tsa'en xuta xi tsik'etjusunre xi mejénre yojore. 'Ba xin_nuu nganda'e jo kixin_nuu nga titjunre. Xuta xi 'ba inyatsa'en, kui xi bi kjua'as'en ña batexuma Na'enchana.

22 Tunga nga tetsuba jotsa'en baku ndiyana Isennixtjintsjere Na'enchana, s'ena kjuanimejen, kjuatsja, kjuaxiu, 'ba ko kjuatsejnda. 'Ba bisekua xingia, nda xuta ma, 'ba kixi nik'etjusan xi nda, 23 nimakjua ña'an yojona, 'ba 'bech'osuba_ra yojona xi tjin. Ngat'are ngayéje tsajmibi tsajain kjuatexuma xi 'bech'ona nga 'ba si'an. 24 'Ba xuta xi tse'e Cristo Jesús, kui xi joni tsa je yat'a kru yojo jere xi mejénre tsajmi ch'o xi tjin ngasun'ndio 'ba xi matsjakonire. 25 Tsa kjuakixi nga ngat'are Isennixtjintsjere Na'enchana tetsubakunña nganda'e, ngu, 'ba nde kua'e'nde_ra nga Isennixtjintsjio xi ngataku ndiyana. 26 Bi nk'a kjui'naxjia yojona, bi si'an nga nde ña sistini_ra xingia, 'ba bi ngatjamaxinkakuan.

6

1 Jun nts'ia, tsa te'yo nga tjin xi tjijenjin je, jun xi tetsubo jotsa'en baku ndiya Isennixtjintsjere Na'enchana tiseko nga chjunitjen ngañu. Nimakjua 'naxjo yojonu nga 'ba si'on. 'Ba nga jngu jngu xi tjin ngajinnu nda ngatakutsejen, tuxi bi ko kui xut'ayakoni. 2 'Batsa'en tisekokaño xingiu kjuanima xi inyafa'a, 'ba 'batsa'en sik'etjusun kjuatexumare Cristo.

3 Ngat'a tsa tjin xi tu kui tajngu je k'uaxje yojore ngajinre xuta xi yak'a kionga tumé chjire, ndekui ti'bonachanire yojore. 4 Tusa nga jngua jngua tjinnere xutsejen_ra tsa

nda tjin xi teña'an. 'Ba 'batsa'en tsja s'e̱na ngat'are xi teña'an 'ba bi tjinnere nga singusunkuaa̱ yojona ngat'are xi inyatsa'en xuta xi yak'a. 5 Ngat'a nga jngua jngua kjine=na jotsa'en temekua yojona.

6 Ngayéje kjuanda xi tjinre xi tisakuyare enre Na'enchana ngatakjanyako ko xi tibakuyare.

7 Bi yojonu ch'onacha_ru. Na'enchana bi ma s'ejñure. Ngat'a xi k'uentje xuta, kui chanre xi k'ueku ngani. 8 Xi titsa'en xi ndibanire yojo jere, jo=ni tsa ti'bentje xujma xi bi nda. 'Ba chan xi k'ueku, kjuabeya. Tunga xi titsa'en xi ndibanire Isennixtjintsjere Na'enchana, jo=ni tsa ti'bentje xujma xi nda. 'Ba chan xi k'ueku, kjuabenichun xi bi fet'a= xi sjare Isennixtjintsjio.

9 Kui kjua bi sikjejndani_ra yojona nga si'an xi nda. Ngat'a tsa bi sikje_ra takuan, kjua'e nixtjin nga k'uekua chanre xi ti'bentjia. 10 'Bamani, nda sikua tu'ya xutañu nga ku̱an xi si'an, tunga ngisa fa tjun k'uejña nts'ia xi tu jngu makjainna.

11 Chutsijon jótsa'en ya'e letra xi tetsi'indu_nuu̱ nga'e.

12 Xi mejénre k'uenenu nga kuon circuncidar, 'ba inyatsa'en ngat'a mejénre nga nda skue xuta. Bi mejénre nga sjenngike xuta judío xi yak'a, nga kuakuya nga tu ngat'are Cristo xi kis'et'a kru k'uangi xuta. 13 Ngat'a ninga xi 'benere nga ku̱an circuncidar xuta, bi tsik'etjusun xi kua'indut'a kjuatexumo. Tunga mejénre nga jun kuon circuncidar, tuxi ku̱an nk'a k'uaxjeni yojore ngat'are chu̱ba̱ xi kis'et'a yojonu.

14 Tunga ngat'ana̱ an, niñajanni mejénna̱ nk'a k'uaxjaa̱ yojona̱, tsa bi ngat'are nga kis'et'a kru Na'enna Jesucristo. Ngat'a kui t'a krubiu k'en yeje xi tjin ngasun'ndio ngat'a tsa'an, 'ba an 'ba nde kio tseyaa̱. Bi nde tejñakun ngisañaa̱ ngat'are xi tjin ngasun'ndio. 15 Tumé chjire tsa kuáan circuncidar asa bi kuáan. Tu kui xi chjire nga Na'enchana kitsa'en nganina xuta xatse. 16 Ngatatsjare Na'enchana kjuaxiu ko kjuanima kakun ngatsi'i xuta xi 'batsa'en tjindu jotsa'en nga je kixin_nuu̱ ko ngatsi'i naxinanda kjuakixire Na'enchana.

17 'Ba nganda'e bi nde mejénnina̱ tsa tjin xi sja ngisana̱ kjuasti. Ngat'a ya'a chuba= yojona̱ ngat'are xi kuata'aa̱n, xi bakutsejen nga tetsa'exat'a_ra̱ Jesús.

18 Nts'ia̱, nga kjuandare Na'enna Jesucristo ngat'ejñajin inimanu. 'Ba ngatjama.

Xujun xi kitsikasenre San Pablo xuta xi makjainre ngat'a tse'e Jesucristo xi tjindu naxinanda Éfeso
EFESIOS

1 An, Pablo, tetsikasen_nuu̱ xujunbi, xi jngu apóstore Jesucristo jotsa'en kuamejénre
Na'enchana. Tetsikasen_nuu̱ xujunbi jun xuta tsjere Na'enchana xi tetsubo naxinanda
Éfeso, xi makjainnu ngat'are Cristo Jesús.
2 Ngatjas'enu kjuanda ko kjuaxiu xi tsjana Na'enchana ko Na'enna Jesucristo.
3 Ngatjanichjire Na'enchana xi Naire 'ba Na'enre mani Na'enna Jesucristo. Ngat'a
kui xi kitsichikunta'enna ngank'aa ña xi tu jngu ma ko Cristo nga kitsjana ngayéje kuya
kjuanda xi tsjana Isennixtjintsjere. 4 'Ñu= tjinre kjuanimejen. Kui kjua kiskja'ajinnina
ngat'are Cristo kionga kje tsa'enjín ngasun'ndio, tuxi tsje ku̱anña 'ba bi s'e̱na je ngixkun.
5 Ko kjuanimejen ja'ba je 'endatitjun nga ña ku̱an ki'ndire tu ngat'are Jesucristo, jotsa'en
kuatsjare 'ba kuamejénre. 6 Kui= kjua tenichjini_ra kjuandare Na'enchana xi bakutsejen
kjuajere, kjuanda xi kitsja kjuatjona ngat'are Ki'ndire xi tsimején.
7 ¡Á tuku kji'i tseni kjuandare Na'enchana! Kui 'echjintjai jena ko jinre Ki'ndire 'ba
kuachat'ana. 8 'Ñu tse kjuandabiu kitsjana, tuxi s'e̱nina ngayéje kuya kjuankjin kakun
'ba nga ku̱ankjinna xi tjin. 9 'Ba 'ejñatsejenna xi kuamejénre nga sa'en, xi 'ejña'mo nixtjin
kuatse jan, xi kuatsjare nga 'endatitjun ngat'are Cristo. 10 'Ba ki=bi xi 'enda: Nga kjua'e
nixtjin xi kui mejénre, sijnguje yeje xi tjin ngank'aa ko xi tjin ngasun'ndio ngi kjua'ñure
Cristo.
11 'Ba Na'enchana kiskja'ajinnu̱, tuxi tu jngu ku̱annii̱ ko Cristo ngat'a ja'ba je nda'e
'batsa'en 'endanu̱ jotsa'en kuamejéntitjunre. Ngat'a jotsa'en 'benda Na'enchana 'ba
mejénre, 'ba=tsa'en tsik'etjusun. 12 'Ba kitsa'en ngat'anu̱ jin xi tjun kichuyee̱ mé= xi nda
ngat'are Cristo, tuxi sichjinire kjuajere kui.
13 'Ba nde jun kjinu'yo 'ba kuakjainnu en xi tjinre kjuakixi. Kui xi en ndare Jesucristo
xi kitsik'anginu. 'Ba ngat'are Cristo kisakunu Isennixtjintsjere Na'enchana xi kitsuy-
atitjun nga sja. 'Ba 'batsa'en kis'ejñatsejenni nga Na'enchana tse'e_ru. 14 Titjun= tsjana
Isennixtjintsjere, tuxi xiakixiña nga sakuna xi jaskan sjana, ka'nda nga ku̱andaikjin
xuta xi 'echjintjau̱ nga ku̱atse'e. Kui kjua tenichjini_ra kjuajere Na'enchana.
15 'Bamani, ka'nda nga kjint'iu̱ nga makjainnu ngat'a tse'e Na'enna Jesús 'ba nga
nimijíon ngatsi'i xi makjainre ngat'a tse'e kui, 16 bi tsikjejndau̱ nga tsja_ru̱ kjuanda
Na'enchana ngat'anu. Fa'etsjennu̱ ngat'anu kionga fakuu̱ Kui. 17 'Ba mi'a ngat'anu
ngixkun Na'enchana xi Na'enre Na'enna Jesucristo, Na'en xi tjinre kjuaje. Mi'a_ru̱ nga
Isennixtjintsjere ngatatsjanu kjuankjin kakun 'ba ngat'ejñatsejennu xi tse'e Na'enchana,
tuxi 'batsa'en nda xiañu Kui.
18 'Ba nde mi'a_ru̱ nga ngatakje'ii̱ kjuafa'etsjennu, tuxi xiañu mé= xi techuya_ru jun
xi xa kji'i kjinukjuaninu, tuxi xiañu jó kji'i je kjuaje xi su̱kure xi makjainre ngat'a
tse'e Na'enchana. 19 Mejénnu̱ nga xio nga tunima= tsa'en je nga'ñure Na'enchana
xi tsa'exajinna ña xi makjainna ngat'are kui, kui nga'ñu xi tsa'exajinna ngusun= ko
20 nga'ñu xi kitsa'exajin ngajinre Cristo, nga kitsikja'aya nganire ngajinre mik'en 'ba
kitsik'ejña ngank'aa nga ngate kixire kui.
21 Na'enchana kitsjare Cristo nga'nde xi ngisa nk'a ngisa ngajinre ngatsi'i xi batex-
uma, ko xi tjinre xa, ko xi tjinre kjua'ñu, 'ba ko xi tjinre tume ja'en xi 'yakun, bi tsa tu
nixtjin xi tetsuba nganda'e, ko nixtjin xi sa'e ndiba. 22 Na'enchana 'endu ngi ndsaku
Cristo ngayéje xi tjin, 'ba kitsa'en nga kui xi ku̱an ngakure nga kuatexumare ngayéje xi
tjin nga tu kjuanda tse'e xuta xi makjainre ngat'a tse'e kui. 23 'Ba xi makjainre ngat'a

tse'e Cristo, kui= xi joni yojore. 'Ba Cristo, xi tijña tuña yejeñu, fa'etsijngukjinjinre xi makjainre ngat'a tse'e kui.

2

1 Ngat'a jun, jo=ni tsa je tseyo nixtjin kuatse jan tu kjuare jenu nga ch'o kjiño'on.
2 Tsiketsubo ngajinre jenu, jofatsa'en xuta xi tjin ngasun'ndebi 'ba kjinik'etjusun_ru
isennixtjin ch'o xi ngaku xi tjinre kjua'ñu ngajinre isennixtjin ch'o. Kui isennixtjin
ch'o xi tsa'exajinre ka'nda nganda'e xuta xi bi tsik'etjusun enre Na'enchana. 3 'Ba 'ba
nde tsa'en tsiketsuba ngatsi'a nixtjin kuatse jan, jotsa'en kuamejénre yojona nga'e nga-
sun'ndio. Kjinik'etjusan xi kuamejénre yojo jena 'ba ko xi jendibanire kjuafa'etsjenna.
Jo kjiña'an nixtjin kuatse jan, kuáan kisakuna kjuastire Na'enchana tsakaiñu joni xuta
xi yak'a.
4 Tunga 'ñu= fa'animare Na'enchana xuta 'ba 'ñu= kitsimejénna. 5 Kui kjua kit-
sik'endukunkonina Cristo nga tetsuba mik'ian ngat'are jena. Ngat'are kjuandare
Na'enchana kitsik'anginu. 6 'Ba Na'enchana ñatjen kitsikja'ayakona Cristo ngajinre
mik'en 'ba tu jngu kitsik'enduna ngank'aa ña xi tu jngu ma ko Cristo Jesús. 7 'Ba kitsa'en
tuxi nixtjin xi sa'e ndiba kuakutsejenni jó kji'i tse kjuandare ngat'a 'yare jótsa'en tjo_ra
ngat'are Cristo Jesús.
8 Tu ngat'are kjuandare Na'enchana nga kjinik'anginu, ngat'a kuakjainnu ngat'a tse'e
Cristo. Bi jun xi kjinik'angiu yojonu, Na'enchana xi kitsa'en kjuandabiu. 9 Bi ngat'are
nga nda kjiña'an nga kjinik'angina, tuxi tu'yá kụan nk'a k'uaxjeni yojore. 10 Ngat'a
Na'enchana kitsa'enna. Ngajinre Cristo Jesús kitsixatsena, tuxi si'anña xi nda, xi ja'ba je
'enda Na'enchana nga si'an, tuxi kuetsubaña ngajinre xi nda.
11 'Bamani, jun xi bi xuta judío kuon nga'e ngasun'ndio, tikja'etsjion jótsa'en tsiket-
subo nixtjin kuatse jan. “Xuta xi bi kuán circuncidar”, kitsunu xuta judío, ngat'a kui
xi 'mire xuta xi tsa'en circuncidar xinkjin nga'e ngasun'ndio. 12 'Ba nde tikja'etsjion
nga kui nixtjinbiu tsiketsubat'axin_ru Cristo, 'ba bi kisakut'anu mé= xi tse'e naxinanda
Israel. 'Ba bi tsojon kuán mé= kjua xi 'endako Na'enchana ko xutare, xi kitsuyatitjunre
nga sjare. Nimé xi tsja Na'enchana kichuya_ru. Tu chụbạ tsiketsuba=ñú ngasun'ndio
nga bi kji'yo Na'enchana. 13 Kjin tsiketsubo nixtjin kuatse jan tsakaiñu, tunga nganda'e
jngu je mo ko Cristo Jesús 'ba je tetsubatiño tu ngat'are jin xi 'esten.
14 Ngat'a Cristo 'ejña kjuaxiu ngajinre xi judío ko xi bi judío nga jngu naxinanda
kitsa'en. Kitsikixuya xjo xi 'echja'ndere xuta, nga tuxi jngu kụanni. Ja'axin mé= xi
kitsa'en nga kitsjenngike xinkjin xuta nga kitsja yojore nga k'en t'a kru. 15 Nga k'en,
nkjin ka'a xi kua'indut'a kjuatexumo 'ejñat'axin=. 'Ba nga tu jngu ma ko Cristo, 'batsa'en
jngu naxinanda xatse kitsa'en ngojó naxinando 'ba kitsjare kjuaxiu. 16 Nga k'en t'a kru,
ja'axin xi kitsa'en nga kitsjenngike xinkjin xuta. 'Ba 'batsa'en tu jngu yojo kitsa'en ngojó
naxinando 'ba ngojó jakonda ngani Na'enchana.
17 Cristo ja'eke'enu nijmi nga tjinnu kjuaxiu jun xi bi judío xi kjin tsiketsuba_ru
Na'enchana nixtjin kuatse jan. 'Ba 'ba nde ja'eke'ere nijmi xuta judío xi tiña tsik'endu
ngayeje. 18 Ngat'a ma fechut'atiña_ra Na'enchana nganda'e tu ngat'are Cristo 'ba
ngat'are Isennixtjintsjere xi jngututu mani xi kika'ena nga jngua jngua, xi judío ko xi
bi judío.
19 'Bamani, bi nde xuta xi xin nangire kuánñu ninga bi nde kja'e xutañu. Tusa tu jngu
naxinanda mo ko xi makjainre ngat'a tse'e Cristo. Je xinkjin Na'enchana kuán tsi'u.
20 Jun jo=ni jngu ni'ya xi tjimanda. 'Ba nchja chinga apóstol ko nchja chinga profeta
nga'nde ña tjimandasun ni'yo. 'Ba Jesucristo= xi ndiojo xi tjinngire xjo ni'yo. 21 Ngajinre
Cristo tu jngu tjima ni'yo 'ba 'ñu tjis'e. 'Ba tibisetjen nga tjima jngu ningu tsje ngat'are
Cristo. 22 Jngu mako Cristo 'ba 'batsa'en ko jun xi bi judío tjimajinnu nga'nde ña tijñaya
Isennixtjintsjere Na'enchana.

3

1 Kui kjua an Pablo tekjiyañą nduya ngat'a tsa'exat'a_rą Cristo Jesús nga
tsikja'axtiuya_nuų jun xi bi judío en ndare kui. 2 'Yañu nga Na'enchana kitsjaną xabi
nga tu kjuanda tsojon, nga kue'e_nuų nijmi ngat'are kjuandare kui. 3 Yakutsejen=ną
mé= xi 'mo 'ejña nixtjin kuatse jan, jotsa'en je kitsi'induchi_nuų. 4 'Ba nga k'uexkiyo
xujunbi, kų ankjinnu mé= xi 'bią ngat'are xi 'mo kis'ejña ngat'are Cristo.
5 Xi bi kik'inyare xuta xi kis'e kuankjin nu jan. Tunga nganda'e Isennixtjintsjere
Na'enchana je yakutsejenre apóstol tsjere ko nchja chinga profetare kibiu. 6 'Ba kibi=
xi 'mo kis'ejña tsakaiñu: ngat'are en ndare Jesucristo xuta xi bi judío 'ba=nde sąkure
ngayéje xi sja Na'enchana, 'ba nde tu jngu yojo ma ngajinre Cristo, 'ba nde sąkut'are
ngayéje xi ja'ba kitsu Na'enchana nga sjare xuta xi tse'e ngat'are Cristo Jesús.
7 'Ba Na'enchana kitsja xaną nga sikja'axtiuyaą en ndabi. 'Ba tjin kjuandare
Na'enchana xi kitsa'eną, 'ba 'ba tjin kjua'ñure Na'enchana xi titsa'exajinną. 8 'Ba
an= ñą xi ngisa ichi ngisa ngajinre ngatsi'i xuta tsjere Na'enchana. Tunga kitsa'e=ną
kjuandabi nga tetsikja'axtiuyaą ngajinre xuta xi bi judío kjuandare Cristo xi tu'yá
mankjinkjinkjinre. 9 'Ba kis'eneną nga k'uejñatsijaą n jótsa'en ti'betjusun mé= xi 'mo 'ejña
nixtjin kuatse jan Na'enchana xi kitsa'en ngayéje xi tjin. 10 'Ba 'batsa'en ngat'are xi
makjainre ngat'a tse'e Na'enna Jesucristo tis'ejñatsejen nganda'e jó tjin kuya kjuankjin
kakun tjinre Na'enchana. Tis'ejñatsejen ngixkun xi tjinre xa ko xi tjinre kjua'ñu
ngank'aa.
11 Xi ja'ba je nda'e 'endani Na'enchana ka'nda nixtjin kuatse jan 'ba ngat'are Na'enna
Jesucristo je kitsik'etjusun kibiu nganda'e. 12 Ngat'a tu jngu ma ko Cristo 'ba ngat'a
makjainna ngat'a tse'e, bi nde makunnina nga fechut'atiña_ra Na'enchana ngat'a be=re
takuan nga nda skjebetjona. 13 'Bamani, temi'a_nuų nga bi nikje_ru kakún ngat'are nga
tefa'aą kjuanima tu kjuanda tsojon. Ngat'a nga tefa'aą kjuanima, kio= tjindibanire nga
tisakunu kjuaje.
14 Kui= kjua basenkunch'inñaą ngixkun Na'enchana. 15 Xi tsjare ja'enre ngatsi'i xi
ki'ndire mani, xi tjindu ngank'aa ko xi tjindu ngasun'ndio. 16 Mi'a_rą nga Isennix-
tjintsjere ngatatsja nga'ñunu jo tjin kjuajere xi 'ñu tse, tuxi s'ęnire nga'ñu inimanu,
17 'ba tuxi Cristo ngat'ejñajinni inimanu tu ngat'are nga makjainnu. 'Ba ngatjinanga
jamanu ngajin kjuanimejen 'ba kixi tinyo, 18 tuxi 'batsa'en ngatjas'enu nga'ñu nga ñatjen
kų ankjinnu ko ngatsi'i xuta tsjere Na'enchana jó kji'i teya 'ba nduju 'ba nanga 'ba nk'a
kjuanimejenre Cristo. 19 Mejénną nga xio kjuanimejenre Cristo, xi fa'axtiunere nga ko
mare xi mankjinna, tuxi 'batsa'en ngatjamañu jofatsa'en mejénre Na'enchana.
20 Ngatanichjire Na'enchana xi ngisa ts'axtiu mare ña'an nga ko mare xi chja'a_ra
asa xi nikja'etsjian, ngat'are kjua'ñure xi tsa'exa ngajinna. 21 Kui xi ngantsjai nixtjin
ngatasakure kjuaje ngat'are Cristo Jesús 'ba ngat'are xi makjainre ngat'a tse'e Na'enna
Jesucristo ko ntjere xi sa'e ndiba. 'Ba ngatjama.

4

1 'Bamani, an xi tekjiyaą nduya ngat'a tetsa'exat'a_rą Na'enna Jesucristo te'bets'a_nuų
nga kixi tangiko yojonu, jotsa'en tjinni nga sa'en xuta xi Na'enchana kinchjare.
Ngat'a Na'enchana kinchjanu. 2 Nima 'naxjo yojonu 'ba ngatjas'enu kjuanima kakún.
Ngatjas'enu kjuatsejnda 'ba ngatakakokañanu xingiu tu ngat'are kjuanimejen xi tijña
ngajinnu. 3 T'ene_ru yojonu nga tu jngu ngatjamantsjo ko xingiu, jotsa'en tsja ndiyanu
Isennixtjintsjere Na'enchana, tuxi tu jngu kuetsubañu ko kjuaxiu.
4 Ngatsi'a tu jngu yojo= mañą, ndekuini Isennixtjin tjinna, 'ba kjinukjua=na ngayeje
nga tu jngu sa xi xuya_ra. 5 Jngu mani Na'en, tu jngu sani kjuamakjain, 'ba tu jngu sani
kjuasatenda. 6 Jngu mani Na'enchana xi Na'enna mani ngatsi'a, xi batexuma tsi'ina 'ba
tsa'exajin tsi'ina 'ba tijñajin tsi'ina.

7 Tunga nga jngua jngua ja kisaku ja kisaku=na kjuanda jotsa'en kitsika'bina Cristo.
8 Kui kjua 'batsa'en kua'indut'ani enre Na'enchana:

Nga tsijin ngank'aa, kiko nkjin xi 'endu'ñu,

'ba xutare kisakure mé= xi kika'ere.
9 'Ba ¿mé= xi tsunire nga tsijin? Ngu tsunire nga tjun jendejen 'nda t'anangiu. 10 'Ba xi jendejen, kui xi nde tsijin ngani ngisa ts'axtiure ngank'aa, tuxi k'uejñajinnire 'ba ko kjuatexumare sitsekjinkjinni ngayéje xi tjin.

11 'Ba kuifa ni suba kitsjare kjua'ñu nga tjin xi kụan apóstol 'ba ko profeta. 'Ba nde kitsja kjua'ñure nga tjin xi sikja'axtiuya en ndare Na'enchana, nga tjin xi sja ndiyare xi makjainre ngat'a tse'e kui 'ba nga tjin xi kuakuya ion. 12 'Ba 'batsa'en kitsik'endunda xi makjainre ngat'a tse'e kui, tuxi sa'exat'anire 'ba tuxi sakunga'ñu ngisanire yojore Cristo, 13 ka'nda nga kjuecha nga tu jngu kụan ngatsi'a ngat'are mé= xi makjainna 'ba ngat'are mé= xi 'ya ngat'are Ki'ndire Na'enchana. 'Ba 'batsa'en kụacha joni xuta xi je tjinre kjuafa'etsjen ka'nda nga kụangusunkua Cristo nga tjijngua 'ba nimé nde chaja ngisanina.

14 'Ba bi nde kụanña joni tsajmi xi fiko i fiko jan ntjo, joni nisti ki'ndi xi tsisinre tume xi bakuya xuta 'ba ta'a tsjenngire kjuamañare xuta ndesu xi mangisjai jótsa'en 'bonachare xuta. 15 Tusa xuba nijmia xi kjuakixi ngat'a nimejénña xingia, 'ba 'batsa'en kụacha ngajinre Cristo xi nindaku yojo. 16 'Ba ngat'are kui ngayéje yojo tu jngu ma sa, 'ba nda tsuba'ñu xinkjin ngayéje ka'a xi tjinre. 'Ba tsa ngayéje ka'a nda inyatsa'exa, ngayéje yojo ngisa= nda kụacha 'ba saku nga'ñure nga tjindujin kjuanimejen.

17 Kui kjua 'ba xinni_nuụ 'ba nga ko ja'enre Na'enna Jesús tebe'e_nuụ nijmi nga bi nde 'batsa'en betsubañu jotsa'en tjindu xuta xi bi makjainre ngat'a tse'e Na'enna, xi tuxkia tsajmi tsikja'etsjen. 18 Kui tu tijñu kjuafa'etsjenre 'ba tjindut'axinre kjuabenichun xi tsja Na'enchana, ngat'a kitsitaja= inimare 'ba bi nde mankjinnire xi tse'e Na'enchana. 19 Bi nde tjinnire kjuasuba, 'ba je= kitsingantsjare yojore ngat'are xi ch'o. Bi nde 'bech'onire yojore nga tsa'en ngayéje kuya je xi tsijndi ngixkun Na'enchana.

20 Tunga jun, bi kui xi kisakuyanu ngat'are Cristo, nga 'ba si'on. 21 Ngat'a je kjinu'yo ngat'are Cristo 'ba kisakuyanu xi tse'e, ngat'a xi kjuakixi= tijña ngajinre Jesús.
22 T'ejñat'axiun jotsa'en tsiketsubo nixtjin kuatse jan. 'Ba nde t'ejñat'axiun inima chinganu xi kitsa'en je xi kjinikjekjua tu ngat'are xi kuatsjanu nga kis'ejñunu. 23 Tjinnere nga sixatse ngañu inimanu ko kjuafa'etsjennu. 24 Tixatsio yojonu joni tsa najñu xatse chojo. Ngat'a Na'enchana kitsixatse ngani inimanu, tuxi kụanñu jo kji'i kui, jotsa'en kixi 'ba tsje kjuakixire.

25 'Bamani, bi nde en ndesu nukjuañu. Tusa en kixi chuko xingiu, ngat'a tu jngu yojo= mañа ngatsi'a. 26 Nga kụastinu, bi je ño'on nga kua'e'ndio nga kjuastibiu kuatexumanu. Bi nisti_ru yojonu ba'a nixtjin, 27 ninga bi ba'e'nde_ru chanayiu. 28 Xi tsa'en cheje bi nde ngatatsa'en ngisani. Tusa ngatatsa'exa 'ba ngatatsichjen ntsja nga sa'en mé= xi nda, tuxi 'batsa'en kụan kuasekoni xuta xi machjenre tume tsajminu.

29 Nimé en ch'o tsu ngat'etju ndsu'bo. Tusa chuba nijmiu en xi nda tsu xi sjare nga'ñu xi machjenre xuta, tuxi sạkunire kjuachikunta'en xuta xi kjuint'e ennu. 30 Tumé ño'on xi sibare Isennixtjintsjere Na'enchana. Kui xi kitsa'enu tuxi xianire nga jun xutare Na'enchana kuon nga kjua'e nixtjin nga k'uangikjiun. 31 'Naxjejin yojo inimanu kjuasticha, ko kjuakjon 'ba ko kjuastijndo. Bi nukjuasi'o, bi ch'o 'mi_ru xingiu, 'ba bi ch'o niko xingiu ngat'are tume tsajminu. 32 Tusa nda tikokaño xingiu 'ba ngatjas'enu kjuanima kakun. Tichat'a_ru xingiu jotsa'en Na'enchana kitsichat'anu ngat'are Cristo.

5

1 'Bamani, chjungi_ru Na'enchana, ngat'a ki'ndire xi 'ñu tsimején kuon. 2 'Ba nde
tsa'en timejénntsjo xingiu jotsa'en kitsimejénna Cristo. Xi kitsja yojore nga k'enntjai
ngat'ana, joni jngu chje xi nda jen xi kjiningantsjare Na'enchana.
3 Jun xuta tsjere Na'enchana kuon. Kui kjua bi 'batjinni nga k'uaxki ngat'anu ngat'are
kjuachajngi, tumeñu xi jndi ngixkun Na'enchana, asa nga mejénnu s'e̱nu xi tjinre xuta
xi yak'a. 4 Bi en xi ch'otsu nukjuo, ninga en chikun, ninga en ska, ngat'a bi chjire kibiu.
Tusa kjuanda ta'e_ru Na'enchana. 5 Ngat'a 'yañu nga xi tsa'en kjuachajngi 'ba ko xi
tsa'en xi tsijndi ngixkun Na'enchana 'ba nga ko xi mejénre s'e̱re xi tjinre xuta xi yak'a,
kui xi bi ku̱an kjua'as'en ña batexuma Cristo ko Na'enchana. Xi mejénre s'e̱re xi tjinre
xuta xi yak'a, kui xi tsa'exat'are kja'e na'en xi bi Na'enchana.
6 Bi ba'e'ndio nga tjin xi k'onachanu ko en xi tsajainre ndiyare, ngat'a ngat'are
kibiu kjuastire Na'enchana ndibanere xuta xi bi tsik'etjusun enre. 7 Kui kjua bi kio
ningajinkoñu yojonu xi 'ba inyatsa'en.
8 Ngat'a nixtjin kuatse jan tsiketsuba=ñú ña jñu, tunga nganda'e tu jngu je mo ko
Na'enna Jesús 'ba ña tsejen je tetsubo. Kui kjua tetsubañu jotsa'en tjinni nga k'uendu
xi tjindu ña tsejen. 9 'Ba kionga tetsuba ña tsejen, kui xi tsa'en nga ña'an xi nda, xi tsje
'ba xi kixi. 10 Tinyisjo xi matsjare Na'enchana. 11 'Ba bi ningujeko yojonu xuta xi tjindu
ña jñu nga tsa'en xi tumé chjire. Tusa t'ejñatsijon kibiu jun. 12 Ngat'a ka'nda nga nukjua
kjuasuba= ngat'are xi tsa'en ña jñu xutabiu. 13 Tunga nda= 'yare ngayéje xi tjin nga
s'endutsejen ña tsejen, 14 ngat'a ndi'u= xi 'bejñatsejen tumeñu. Kui kjua 'ba tsuni jngu
kjuatexuma:
Ji xi tetsjujñafe, tikja'a_ri yojori.
Tisetjenjin_ri mik'en,
'ba Cristo sitsejenri.
15 'Bamani, nda chutsijon jótsa'en temanginko yojonu. Bi 'batsa'en betsubo joni
xuta chikun, tusa joni xuta nkjin kakun. 16 Ti'on xi nda tume chubañu nga ku̱an xi
si'on, ngat'a ch'o tjima nixtjin xi tetsuba nganda'e. 17 Kui kjua bi tu chu̱ba̱ ña'anñu
joni xuta chikun, tusa ngatjamankjinnu xi mejénre Na'enna nga si'on. 18 Bi nich'iu
yojonu, ngat'a kui kibiu xi tsa'en nga ña'an tume tsajminu. Tusa Isennixtjintsjere
Na'enchana ngatatsejinnu. 19 'Ba chuko nijmi ko xingiu salmo ko son xi tsichjire
Na'enchana, 'ba tijndo jotsa'en kuakuyanu Isennixtjintsjere Na'enchana. Tijndo 'ba
tichji_ru Na'enchana ko ngayéje inimanu. 20 'Ba tume yejeñu xi ku̱an asa xi sa̱kunu, nga
ko ja'enre Na'enna Jesucristo ta'entsjai_ru kjuanda Na'enchana.
21 Ngi 'nde ti'ankaño yojonu nga ko xingiu, ngat'a 'yakun=ñu Cristo.
22 Jun xi chjun kuon, ngisa ngi 'nde teko yojonu ngat'are xi'innu jotsa'en ngisa ngi 'nde
meko yojonu ngixkun Na'enna Jesús. 23 Ngat'a xi xi'in, kui= xi ngakure chjunre jotsa'en
Cristo ngakure xi makjainre ngat'a tse'e kui. Xi makjainre ngat'a tse'e Cristo, kui= xi
joni yojore Cristo 'ba kui= xi Cristo tsik'angi. 24 Jotsa'en xi makjainre ngat'a tse'e Cristo
ngisa ngi 'nde fiko yojore ngat'are kui, 'ba nde tsa'en ngisa ngi 'ndekjin ngatjiko yojore
xi chjun kuán ngat'are xi'inre.
25 'Ba jun xi xi'in kuon, timijon chjunnu jotsa'en Cristo kitsimején xi makjainre
ngat'are kui 'ba kitsja yojore nga tu kjuanda tse'e. 26 'Ba xuta tsjere Na'enchana kitsa'en
nga ko enre kitsitsjekoni 'ba ko nanda yanejunkoni. 27 Ngat'a mejénre nga xi makjainre
ngat'are kui kua'na nga kjuechu ngixkun, nga bi s'e̱re tsajmi xi jndi ninga bi nyiyu
ku̱akun ninga kja'e tsajmi xi 'ba ni joni kibiu, tusa tsje 'ba nimé je s'e̱re. 28 'Ba nde
'batsa'enni xi xi'in kuán tjinnere nga simején chjunre, jotsa'en tsimején yojore kui. Xi
tsimején chjunre, kui xi tsimején yojore. 29 Ngat'a tsajain xi tonre yojore. Tusa tsjare xi
chine 'ba tsikuenda, jo tsiko Cristo xi makjainre ngat'are kui. 30 Ngat'a xki ka'a yojo xi
tjinre yojore Cristo, kuiña ña.

31 “Kui kjua xuta xi'in k'uejñani xichare 'ba k'uejñako chjunre, 'ba tu jngu yojo kụan
ngojó.” 32 Kibi= xi 'mo 'ba 'ñu nanga. Tunga tu ngat'are Cristo sani 'ba ngat'are xi
makjainre ngat'are kui tenchjaạ nga 'ba texiạn. 33 Tunga ngat'anu ngayeje, 'ba xin_nuụ
xi xi'in kuon nga nga jngu jnguu tjinnere nga simijíon chjunnu jotsa'en nimijíon yojonu.
'Ba xi chjun kuán, ngatjabekun xi'inre.

6

1 'Ba jun xi ki'ndi nisti kuon, tasen ñojon_ru enre xichanu ngat'a Na'enna Jesús=
tse'e_ru. Ngat'a ki=biu xi kixi tjin nga 'ba si'on. 2 Ngajinre kjuatexumo, kui= kibi xi tjun
tsu ngat'are kjuanda xi Na'enchana sjare xi sik'etjusun enre: “Chakuin na'enri ko nari,
3 meni nda kuenini 'ba tsé kụanri nga'e ngasun'ndio.”
4 'Ba jun xi na'en kuon, bi ts'en niko ki'ndinu xi sa'en nga kụastire. Tusa taku ndiya_ru
nga sicho 'ba takuya_ru xi tse'e Na'enchana.
5 'Ba jun xi chu'nda kuon, nt'e ti'on yojonu ngat'are xi nainu nga'e ngasun'ndio.
Chakun 'ba tikuncho 'ba ngayéje inimanu ti'axat'a_ru, joni tsa Cristo teña'axat'a_ru.
6 'Ba 'ba ti'anntsjo, bi tu kionga tikutsejen'anu, tsa tuxi nda skueninu. Tusa ti'on joni
chu'ndare Cristo xi ngayéje inimare tsik'etjusun xi mejénre Na'enchana. 7 Ngayéje
inimanu ti'axo joni tsa Na'enna Jesús teña'axat'a_ru 'ba bi joni tsa tuxkia xuta. 8 Ngat'a
'yañu nga Na'enchana sja ngojo nganire xi nda kitsa'en nga jngu jngu xuta, ninga
chu'nda asa bi chu'nda.
9 'Ba jun xi nai tji'minu, 'ba nde tsa'en nda tiko chu'ndanu. Bi chjutiko. Ngat'a 'yañu
nga jun ko kui tu jngu Nainu xi tijña ngank'aa 'ba kui bi kabi tsiko xuta.
10 'Ba xi fet'ani nts'iạ, ngat'a tu jngu mo ko Na'enna Jesucristo, ta'e nga'ñu_ru yojonu ko
nga'ñure kui xi 'ñu je. 11 Joni jngu chasoldadu xi banda yojore nga kjan, 'batjo yojonu ko
xi tsja Na'enchana, meni nga 'ñu tetsubañu nga kjuendibanenu kjuamañare chanayiu.
12 Ngat'a bi xuta ngasun'nde xi temixkjankua, tusa xi batexuma, xi tjinre xa, ko xi
tjinre kjua'ñu ngasun'nde jñubi, 'ba ko isennixtjin ch'okun xi tjin ngank'aa. 13 Kui kjua
'batsa'en tjandañu yojonu joni chasoldadu xi Na'enchana kitsja yejere xi kue'ñukoni
yojore, tuxi xukjuaninu nga kjua'e nixtjin nga kuixkjankonu. 'Ba nga je tjinda yejenu
yojonu, kixi tinyo.
14 'Bamani, kixi tetsubo tsu'ba. Xi kjuakixi t'ekjo ndayanu 'ba ko kjuatsje tja'moñu
nisinnu. 15 'Ba joni jnde, tjayo kjuaxiu xi ndibanni en ndare Na'enchana, tuxi kuet-
subandantsjaiñu nga sikja'axtiuyo en ndabi. 16 'Ba joni escudo, 'ñu ngatjamakjain-
ntsjainu, tuxi 'batsa'en kụan sik'oyañu ngayéje flecha xi titi xi kanikja'a chanayiu.
17 T'ejintakun nga Na'enchana kitsik'anginu, 'ba 'batsa'en t'eyo nindakú joni jngu casco.
'Ba ndubo enre Na'enchana xi joni espada xi tsja_nuụ Isennixtjintsjere Na'enchana.
18 Chukontsjo Na'enchana jotsa'en sja ndiyanu Isennixtjintsjere. Chuko 'ba chja'a_ru
mé= xi machjennu. Tetsubakun 'ba bi nikje_ru kakún nga xuko ngat'are ngatsi'i xi
makjainre ngat'a tse'e kui. 19 'Ba nde chuko Na'enchana ngat'anạ 'ba chja'a_ru nga
ngatatsjanạ en xi kuinchjaạ, tuxi ko kjua'ñu kuinchjañạ nga xinyaạ xi 'mo kis'ejña
nixtjin kuatse jan, xi je ti'bejñatsejen en ndare Na'enchana nganda'e. 20 'Ba ngat'are ion
tekjiyaạ nduya an xi nchja ngojore Na'enchana. Chuko Na'enchana ngat'anạ, tuxi ko
kjua'ñu kuinchjañạ nga sikja'axtiuyaạ enre, jotsa'en tjinni nga sa'aạn.
21 Mejénnạ nga 'ba nde xio jun ngayeje jótsa'en tejñaạ 'ba mé= xi tetsa'aạn. Tíquico,
nts'ia xi 'ñu tsimijaạn 'ba xi nda titsa'exat'are Na'enna Jesús, kui kue'enu nijmi ngayéje
kibiu. 22 Kui= kjua tetsikasenni_nuụ, tuxi xiañu ngat'a tsajain 'ba tuxi sạkuninu
kjua'ñukakun.
23 Na'enchana ko Na'enna Jesucristo ngatatsjare nts'ia kjuaxiu ko kjuanimejen, tuxi
ngisa nda ngatjamakjain ngisanire. 24 'Ba nde kjuandare Na'enchana ngat'ejñajinre
ngatsi'i xi tsimején Na'enna Jesucristo ko kjuanimejen xi bi fe.

Xujun si kitsikasenre Pablo xuta xi makjainre ngat'a tse'e Jesucristo xi tjindu naxinanda Filipos
FILIPENSES

1 An, Pablo, 'ba ko Timoteo, jin xi teña'axat'a_rin Jesucristo, tenikasenrin xujunbi ngatsi'i
xuta tsjere Na'enna xi tjin naxinanda Filipos, xi tujngu tjinduko Jesucristo, nga ko nchja
ngakure ningu 'ba ko nchja xi baseko.
2 Nga Na'enchana 'ba Na'enna Jesucristo ngatatsjanu kjuandare 'ba kjuaxiure ngajin
inimanu.
3 Ngantsjai nga fa'etsjennan ngat'anu, tsja_ran kjuanda Na'enchana. 4 'Ba ngantsjai nga
'bets'antjai tsi'i_nuun jun, matsjanan nga 'ba tsa'aan. 5 Ngat'a ñatjen teña'axat'a_ra en
ndare Jesucristo, 'nda nixtjin nga titjun kuakjainninu 'ba ka'nda nganda'e. 6 'Ba bere
takuaan nga Na'enchana xi 'etuts'inre nga kitsa'en ngajinnu xa xi nda, 'ba kui xi nda
kueko nduju= ka'nda nixtjin nga kjua'e ngani Jesucristo.
7 'Ba nda tjin ngat'anan nga 'batsa'en tsikja'etsjian ngat'anu ngatsi'u, ngat'a ngajin
inimanan tetsubajiun. Ngat'a ndekuini kjuandare Na'enchana xi techjubekonuun ninga
tsa nduya tekjiyaan, 'ba ninga tsa ngixkun xutaxa tetsikjanntjaan 'ba tetsikixiyaan en ndare
Jesucristo. 8 Ngat'a Na'enchana be= jo tsa'en fa'etsjennan ngat'anu ngatsi'u nga tjo
tsa'ennu ko kjuanimejenre Jesucristo xi tijñajinnan.
9 'Ba 'bitsa'en 'bets'antjai_nuun jun: nga Na'enchana janda 'ñu ngatatsije ngisa
kjuanimejénnu ko kjuafa'etsjen xi kixi 'ba ko kjuamankjin xi nda. 10 Meni nga kuan
xja'ajinñu mé= xi nda 'ba tuxi tsje kuetsubañu 'ba tumé xi skanejeñu nixtjin nga kjua'e
ngani Cristo. 11 Kui nixtjinbiu kuakutsejen nkjin kuya tsajmi xi nda xi kjiño'on tu
ngat'are Jesucristo, tuxi 'batsa'en s'ejñatsejenni kjuajere ko kjuanichjire Na'enchana.
12 Jun nts'ian xi tsimejénnan, mejénnan nga xio mé= xi tu kuata'aan nga'e, kui=biu kitsja
nga'ñu ngisa nga kijinduju en ndare Jesucristo. 13 Ngat'a ngatsi'i chasoldadure xuta
titjun ko ngatsi'i xuta xi yak'a je tsabe nga tu ngat'are Cristo nga kjiyaan nduya. 14 Kui kjua
nga nduya tekjiyaan, mején ngatsi'i nts'ia ngisa inyasaku nga'ñure nga inyatsikja'axtiuya
en ndare Na'enchana nga bi inyatsakjun.
15 Kjuakixi= nga tjin xuta xi tsikja'axtiuya en ndare Cristo ngat'a maxinre ngat'a
tsa'an 'ba mejénre k'uejñatitjunnan. Tunga tjin= yak'a xi inyatsikja'axtiuya nga ko ngayéje
inimare. 16 Kui xutabiu inyatsikja'axtiuya enre Na'enchana ngat'a tjinre kjuanimejen
'ba be nga kjiya nga'e tuxi sikjanntjaiñaan 'ba sikixiyañan en ndare Na'enchana. 17 Tunga
xuta xi yak'a, inyatsikja'axtiuya ngat'are Jesucristo nga tu kjuanda tse'e. Bi kjuakixini
nga 'ba inyatsa'en, tu ngisa= mejénre nga saku ngisanan kjuanima nga nduya tekjiyaan.
18 Tunga bi kuenda tsa'aan. Nisi= tjin xi tu 'ba inyatsa'en sa asa ko ngayéje inimare,
tunga tojo tifa'axtiuya en ndare Cristo, 'ba kui= xi tsja= manan. 'Ba 'ñu s'engisanan kjuatsja.
19 Ngat'a 'be=ñan nga ngayéje xi temata'aan nga'e, kui xi sa'en nga sik'anginan tu ngat'are
nga te'bets'antjainuun 'ba nga ko Isennixtjintsjere Jesucristo tibasekonan. 20 'Ba jotsa'en
'ñu mejénnan 'ba tekuyaan nga niñajanni sakunan kjuasuba. Tunga ko ngayéje kjua'ñukakun
nganda'e joni ngantsjai xiare kjuajere Cristo ngat'are mé= xi tjimata'en yojonan, ninga
tsa tejñakuan asa tsa je 'eyaan.
21 Xi ngat'a tsa'an, tsa tejñakuan, tejñakunñaan ngat'are Cristo. 'Ba tsa kueyaan, tu ngisa=
sa'ensaan. 22 Tunga tsa kuatejñakun ngisaan nga'e ngasun'ndebi 'ba kuan kuiko nduju
ngisaan xa xi kika'enan, ngu bi 'bian mé= xi skja'ajian. 23 Ngat'a nga masenre ngojó tsajmibi
tesenyaan. Jngu ka'ani, mejénnan k'uejñaan ngasun'ndebi nga kuikatejñaan ko Cristo, ngat'a
ngisa= 'ñu nda tjin ngat'a tsa'an. 24 Tunga xi ngijngu ka'a nde, 'ñu= machjen ngisa nga
kuatejñakun ngisaan nga tu kjuandanu. 25 'Ba ngat'a bere takuaan kibi, kui kjua 'beñan nga

kụatejñakun ngisaạ 'ba nga kuatejñajin ngisa_nuụ ngatsi'u, tuxi 'ñu s'ẹjin ngisaninu 'ba tuxi tsja s'ẹninu nga makjainnu. 26 'Ba 'batsa'en, s'ẹngisanu kjuakixi nga sichji_ru Cristo Jesús ngat'a tse'e mé= xi tu kitsa'en ngat'a tsa'an kionga kjuechujin ngani_nuụ.
27 Ngu tu kui sani kibi: tetsubo jotsa'en bakuyana en ndare Cristo. Tsa kjuikutsejen_nuụ, skueñaạ jótsa'en tetsubo. 'Ba tsa kjin tejñaạ, kuint'iạ en ngat'anu, nga kixi tenyo, nga ndejnguni kjuafa'etsjennu, 'ba nga jngu ño'on yojonu nga ñatjen temixkjanntjo ngat'a tse'e kjuamakjain xi bakuya en ndare Na'enchana, 28 'ba nga niñajanni tekun_ru xi stikenu. Ngu kibi= chubare xi baku nga sichaja xutabiu, tunga jun k'uangiu ngat'a Na'enchana sik'anginu. 29 Ngu xi kitsa'enu ngat'are Cristo bi tu nga kụakjainnu ngat'a tse'e kui, 'ba=nde nga xjo'o kjuanima ngat'are kui. 30 Ngat'a jun 'ba=nde temixkjanntjo ngat'are Cristo nganda'e joni an. Kji'yañu jotsa'en kiskjanntjaạ ngat'are Cristo 'ba nganda'e tenu'yañu nga tojo tetsikjanntjai ngisaạ.

2

1 'Bamani, ngat'are Cristo tisakuna kjua'ñu, 'ba kjuanimejen xi tijñajinna titsjana kjua'ñukakun, 'ba Isennixtjintsjere Na'enna jngu titsa'enna, 'ba nda nikuenda 'ba fa'animana xingia. 2 Kui= kjuañu tijngu kjuatsjanạ. Tu jngu kjuafa'etsjen ngatjas'enu, tu jngu kjuanimejen, 'ba tu jngu ti'on inimanu 'ba ko kakún. 3 Tumé ño'on tsa tuxi si'anni_ru xingiu asa tuxi nk'a kjui'noxjeñu yojonu. Tu ngisa= tji'noxjenimo yojonu 'ba tikja'etsjion nga xuta xi yak'a ngisa= chjire tu'bani ko jun. 4 Ni'yá ngatatsikja'etsjen xi tu kjuanda tse'e. Tusa ngatamangisjai kjuanda tse'e xi yak'a.
5 'Ba=nde tsa'en ngatja'etsjennu jotsa'en kitsikja'etsjen Jesucristo.
6 Kui ninga tsa mangusun ko Na'enchana,
bi kibiu xi on ye'ere kakun.
7 Tusa kui 'echjonre yojore mé= xi tse'e,
'ba kitsa'en yojore joni jngu chu'nda,
'ba ja'etsa'en yojore joni tuxkia xuta ngasun'ndebi.
'Ba tsaka'a isenre xuta ngasun'ndebi,
8 ts'axjenima tajngu yojore,
'ba nt'e kitsa'en ka'nda kjuabeya,
ka'nda nga kjinik'ent'a kru.
9 Kui= kjuañu Na'enchana kitsjanire jngu nga'nde xi 'ñu nk'a,
'ba kitsjare jngu ja'en xi 'nu chjire,
xi ngisa 'ñu je tu'bani ko ngayéje ja'en xi yak'a,
10 tuxi kionga kuinu'yani ja'enre Jesús,
kuinyakunch'in tsi'i xi tjin ngank'aa ko ngasun'ndebi 'ba ko ngi nangiu.
11 'Ba ngatsi'i xi tjin sikixiya
nga Jesucristo xi Na'enna,
tuxi sạkunire kjuaje Na'enchana.
12 'Bamani jun nts'iạ xi tsimijaạn, jotsa'en kjinik'etjusunntsjainuụ nga tsakatejñajin_nuụ, 'ba bi tsa tu kionga tsakatejñajin_nuụ, ngisa= nda tik'etjusunnuụ nganda'e nga kjin tejña_nuụ. Takutsijon jo tsa'en tetsubo nga je ts'angiu 'ba ngatjas'enu kjuakuncha. 13 Ngat'a Na'enchana titsa'en xare ngajinnu, tuxi kụamejénninu 'ba sik'etjusunñu mé= xi nda, jotsa'en matsjare Na'enchana.
14 Tsa tjin mé= xi si'on, bi mastinu nga 'ba ño'on 'ba bi chjutiu, 15 tuxi ni'yá sạkujinnire ngat'anu tume jeñu. Jun xi ki'ndire Na'enchana kuon tjinnere nga tsje tetsubajin_ru xuta ch'okun xi tjin nixtjin nganda'e. Ngatamatsijon ngajinre xutabiu joni niñu xi matsejen ngajñu, 16 ngat'a nda tenyajiun en xi tsjare kjuabenichun xuta. Tsa 'ba si'on, tsja s'ẹnạ nixtjin nga kjua'e ngani Cristo. Ngat'a kio xiare nga bi tu kjuatjo tsakajmiạ 'ba kitsa'exajin_nuụ.

17 Kjuamakjainnu jo=ni chje xi ba'e_ru Na'enchana. 'Ba tsa kjuinik'enna nga'e, an xi
kjuechumaa joni chje xi sijngut'a chje xi ba'e_ru Na'enchana. Tunga tsja s'ena ninga 'ba
kuata'aan, 'ba ñatjen tsitsjaa kjuatsjabi ko ngatsi'u. 18 'Ba nde 'batsa'en ngatamatsjanu,
'ba ñatjen titsjo kjuatsjanu ko an.

19 Ngat'are Na'enna Jesús tekuyaa nga xati sikasenkun_nuu Timoteo, tuxi tsja s'enina
nga kuint'ia en ngat'a tsojon. 20 Tsajain ngisana ngijngu joni kui, xi 'ba fa tsa'en
tsikja'etsjen joni an 'ba xi 'ñu mafore ngat'a tsojon. 21 Ngat'a ngatsi'i xuta mangisjai xi
tu kjuanda tse'e 'ba bi kjuanda xi tse'e Jesucristo. 22 Tunga je 'yo jótsa'en Timoteo, 'ba
jótsa'en titsa'exakona nga titsikja'axtiuyakona en ndare Jesucristo, joni jngu ki'ndi xi
tibaseko na'enre. 23 'Bamani tekuyaa nga ta'a sikasenkun_nuu kui kionga je skuia jó s'e
kjuana. 24 'Ba tekunra Na'enna nga an fa suba kjuikunxati_nuu kio.

25 Tunga nganda'e tetsikja'etsjian nga tjinnere nga sikasenkun ngani_nuu nts'ia
Epafrodito. Kui xi titsa'exakona 'ba tikjanntjaikona ngat'are Cristo. Kui xi kjinikasen-
nuu, tuxi kuasekonina nga sa'en mé= xi machjenna. 26 'Ñu mejénre nga skue nganinu
'ba ñu timafore ngat'a jun kjinu'yo nga kisatechi'in. 27 'Ba kjuakixi= nga 'ñu kisatechi'in
'ba je mején k'en tsakaiñu. Tunga Na'enchana ja'animare ngat'are kui 'ba kitsinda. 'Ba
bi tu kui tajngu, 'ba=nde an ja'animara Na'enchana, tuxi bi 'ñu s'engisanina kjuaba.

28 Kui= kjuañu mejénninа sikasenkunxatini_nuu, tuxi tsja s'e nganinu nga xia ngañu
'ba tuxi bi nde 'ñu ba s'enina. 29 Ngat'are Na'enna chja'atjo ko 'ñu tsé kjuatsja Epafrodito.
Timijón xuta xi 'batsa'en joni kui. 30 Ngat'a ngat'are xare Cristo nga je mején k'en
tsakaiñu. Kui kitsjare yojore xabi ninga tsa kueyantjai, tuxi sijnguni xa xi chaja ngisa
nga si'on ngat'a tsa'an.

3

1 'Bamani nts'ia xi tsimijaan, ngatjamatsjanu ngat'are Na'enna Jesucristo. Bi tifere
takuaan nga ndekui nde mani mé= xi tetsi'indaa, ngat'a kibi= xi basekonu.

2 Tikuendo yojonu ngat'are xuta ch'okun xi je 'yo, xuta xi ch'o xa tsa'en, xi tuchuba
batet'a yojore. 3 Ngat'a xi circuncisión fa, kui xi ña'an=ña xi 'yakuan Na'enchana jotsa'en
bakuyana Isennixtjintsjere, 'ba je 'naxjia yojona ngat'are Jesucristo, 'ba bi chun_ra
tsajmi xi tjin nga'e ngasun'ndebi. 4 Ninga tsa an tjinna ndiyare nga skun_ra tsajmi xi
tjin nga'e ngasun'ndebi.

Bi tjin ngisa kja'e xuta xi 'ñu tjinre ndiyare nga skunre joni an tsajmi xi tjin nga-
sun'ndebi. 5 Ngajinre xuta naxinanda xi tse'e Israel kitsian 'ba kjiña'anna circuncisión
nga je jin nixtjin nga kitsian. Ntjere Benjamín jendibaña. Hebreo= ña 'ba ki'ndire xuta
hebreo= ña. Fariseo kuáan xi 'ñu tsabekun kjuatexumare Moisés. 6 'Ñu kuakjainna
kjuachingo 'ba ka'nda kitsjengike=ña xuta xi makjainre ngat'are Cristo. Tsje tsakatejñaa
ngixkun Na'enchana jotsa'en bakuya kjuatexumo. 'Ba ni'yá xi ch'o tsa'en kitsik'axkina.

7 Tunga ngayéjebiu xi 'ñu chjire ngat'ana ngasa'e, nganda'e bi tsichjira ngat'are Cristo.
8 'Ba ka'nda ma=na nganda'e nga tumé chjire ngat'ana ngatsi'i tsajmi xi tjin, ngat'a je
'bia ngat'are Jesucristo xi Na'enna. 'Ba kui= xi ngisa 'ñu chjire tu'bani ko tume tsajminu.
Ngat'are Cristo kichaja chjire ngayéje mé= xi tjinna. 'Ba ngayéje tsajmi xi tjinna jo=ni xtje
mana nganda'e, tuxi sa'enña Cristo 9 'ba kuajngu ña ko kui.

Nganda'e bi nde temangisjaiña tsa tsje kuan ngixkun Na'enchana ngat'a tsik'etjusaan
mé= xi tjit'a kjuatexumo. Tu ngat'are nga makjainna ngat'are Cristo=, 'batsa'en je=
kuatsjia ngixkun Na'enchana. Nganda'e tjinna kjuatsje xi ndibanire Na'enchana tu
ngat'are kjuamakjainna. 10 'Ba xi mejénna nganda'e, mejénna nga nda skuia Cristo 'ba
tsejen kuanna kjua'ñu xi kitsikja'ayare. Mejénna sakut'ana kjuanima xi kisakure. 'Ba
mejénna k'uaxjia yojona jotsa'en ts'axje yojore Cristo nga k'en, 11 tsa kuan sakuna nga
kjua'ayana ngajinre xuta xi je jesun.

12 Bi texiạn tsa je kisakunạ kibi, ninga tsa je xuta tsjekjin kuáạn. Tunga tojo tefitjen-
ngiñạ kibiu tuxi sitsa'anñạ, ngat'a titjun Jesucristo kitsitse'enạ. 13 Jun nts'iạ xi tsimijaạn,
bi manạ tsa je kisakunạ kibiu. Tunga tu jngu tsajmi xi tetsa'aạn, tetsichiyajiạn mé= xi je
ja'a 'ba te'bene_rạ yojonạ tuxi kụan kjuechutjenngiñạ xi tijña ngakjaạn. 14 An jo=ni jngu
xuta xi tjimangatsanga chuya. Temangatsangaạ ka'nda nga kjuechaạ nga'nde ña fet'a ña
sạkunạ kjuatjo. 'Ba kjuatjo xi Na'enchana sjanạ kui= nga tinchjanạ tuxi kuikatejñakoñạ
ngank'aa tu ngat'are Jesucristo.
15 'Ba 'bitsa'en tjinnere nga kụankjinna ngatsi'a xi 'ñu makjainna. 'Ba tsa tjin tsajmi xi
kja'e tsa'en fa'etsjennu, Na'enchana k'uejñatsejennu kibiu. 16 Tunga machjenna nga tojo
kixi kuinyajian xi je kuánna.
17 Jun nts'iạ, chutsejen_ru kusunnạ xi jo tetsa'aạn 'ba chutsejen_ru kusunre xuta xi 'ba
nde tsa'en inyafiko yojore jotsa'en kik'ejñakusunrị. 18 Ngat'a nkjin mani xi stike kjuanima
xi ja'a Cristo t'a kru. Je nkjin ndiya 'ba xin_nuụ 'ba nganda'e ka'nda ko ndaxkuạn
'ba texin ngani_nuụ ngat'are xutabiu. 19 Kui xi inyafi ña chạja. 'Ba tsajmi xi tsitsjare
yojore, kui= xi naire. Inyamangisjai kjuaje ngajinre kjuasuba. 'Ba tu tsajmi xi tse'e
ngasun'ndebi inyatsikja'etsjen.
20 Tunga ña ngank'aa tsajan, ña techuya_ra nga ndibajenni Na'enna Jesucristo xi
sik'angina. 21 Kui= xi sichjen kjua'ñu jere nga sik'antjaiya yojo nịmạ xi kich'a nganda'e
'ba sik'antjaiya yojona joni yojore kui xi tjinre kjuaje. Ngat'a tjinre kjua'ñu nga
kuatexumare ngayéje mé= xi tjin.

4

1 'Bamani nts'iạ xi tsimijaạn 'ba xi ne 'ñu mejénnạ skuiạ, jun xi kjuatsjanạ 'ba xi chjinạ,
kixi tinyo ngat'are Na'enna, jun xi tsimején_nuụ.
2 Teb'etsa_rạ chjun Evodia ko Síntique nga nda ngata'a ngani xinkjin tu ngat'are
Na'enna. 3 'Ba ji xi nda bisekonạ, te'bets'arạ nga tisekue yanchjinbiu. Ngat'a nga
kitsikja'axtiuyaạ kio, kui yanchjinbiu xi kiskjanntjaikonạ en ndare Na'enchana. 'Ba nde
kitsa'en Clemente 'ba ko xuta xi yak'a xi kitsa'exakonạ. Kui xi je titsut'a ja'enre xujun
ña titsut'a ja'enre xuta xi s'ẹre kjuabenichun xi bi fet'a.
4 Titsjo ngantsjai ngat'are Na'enna. 'Ba xin ngani_nuụ, ¡Titsjo! 5 Ngatsi'i xuta ngatjabe
nga nda inimanu. Je tijña tiña Na'enna. 6 Tumé nikjo. Tusa ngantsjai t'e_ru nijmi
Na'enchana mé= xi machjennu kionga xiuko. Chja'a_ru 'ba ta'e_ru kjuanda ngayeje.
7 'Ba 'batsa'en Na'enchana sjanu kjuaxiure xi ngisa je, xi ni'yá mankjinre. 'Ba kui
kjuaxiubiu xi sikuenda inimanu ko kjuafa'etsjennu tu ngat'are Jesucristo.
8 'Ba xi fet'ani nts'iạ, te'bets'a_nuụ nga sikja'etsjion xi kjuakixi, xi 'yakun, xi kixi tjin,
xi tsje, ko xi tsja kun, 'ba ko xi tjinre ja'en xi nda. Ngayéje xi nda 'ba ko xi ma nitsjare,
kui= xi tikja'etsjion. 9 'Ba janda tik'etjusun mé= xi yakuya_nuụ 'ba xi kixinya_nuụ nga
si'on, 'ba ko mé= xi kjinu'yo nga kinchjaạ 'ba ko xi kji'yo nga kitsa'aạn. 'Ba 'ba ti'on, 'ba
'batsa'en k'uejñajinnu Na'enchana xi tsjana kjuaxiu.
10 Ne matsjanạ ngat'are Na'enna nga ja'etsjen nganinu ngat'anạ. Kjuakixi= nga tunts-
jai fa'etsjennu ngat'anạ, tunga ka'nda nganda'e kisaku ndiya nganinu nga tsikisekonuụ.
11 'Ba bi tsa texiạn tsa mé= xi chajanạ. Ngat'a je kuánnạ jótsa'en tsja batejñaạ nitojo
tsa'en tejñaạ. 12 'Be=ñạ jotsa'en beni ngajin kjuanima 'ba=nde 'biạ jotsa'en beni ngajin
kjuanyina. Je kuangakonạ tume kjuañu, tsa kitse tjinnạ asa bojonạ, tsa 'ñu tse tjinnạ asa
tumé tjinnạ. 13 Chukjuakonạ tume kjuañu, ngat'a Cristo xi tsjanạ kjua'ñu. 14 Tunga nda
kjiño'on nga tsikisekonuụ kjuanimanạ.
15 'Ba jun xutare naxinanda Filipos 'yañu kibi. Kionga 'etuts'inrạ nga kitsikja'axtiuyaạ
en ndare Jesucristo nga je 'etju ngañaạ nangi Macedonia, tu jun sani ngajinre ningu
xi yak'a xi tsikisekonuụ nga kjinikjenkonuụ me xi tjinnu. 16 Ka'nda nga tsakatejñaạ
naxinanda Tesalónica, jó ján ndiya kjinikasennuụ mé= xi kuachjenạ. 17 Bi tsa kjuatjo

xi teba'enuu̱ temangisjaa̱. Tusa temangisjaa̱ nga ngisa ngatjas'e ngisanu kjuanyina ngixkun Na'enchana.

18 Je kixuntsjaa̱ ngayéje mé= xi kjinikasennuu̱ 'ba ka'nda tji'bangi=na̱ nganda'e. Mé xi kjinikasenkonuu̱ Epafrodito, kui= xi kuajngut'ani ngayéje xi machjenna̱. Kibi jo=ni jngu chje xi ixi jen xi kjebetjo Na'enchana 'ba matsjake. 19 'Ba Na'enchana xi Na'enna̱ sjanu ngayéje mé= xi machjennu, jo tjin kjuajere, kui xi tsunire kjuanyina jere Na'enchana xi tijñajinre Jesucristo. 20 ¡Na'enchana xi Naina, ngatjas'ere kjuaje ka'nda ngantsjai nixtjin! 'Ba ngatjama.

21 Ta'e_ru kjuate'ndana̱ ngatsi'i xi xuta tsjere Na'enchana tu ngat'are Jesucristo. Inyatsikasennu kjuate'nda nts'ia xi tjindukona̱ nga'e. 22 Inyatsikasennu kjuate'nda ngatsi'i xuta tsjere Na'enna xi tjindu nga'e. 'Ba nde kui xi inyatsa'exa ndaba xuta titjun César, kui xi ngisa 'ñu inyatsikasen ngisanu kjuate'nda.

23 Ngat'ejñajinnu kjuandare Na'enna Jesucristo.

Xujun xi kitsikasenre San Pablo xuta xi makjainre ngat'a tse'e Jesucristo xi tjindu naxinanda Colosas
COLOSENSES

1 An, Pablo, tetsikasen_nuu xujunbi, xi jngu apóstore Jesucristo kuáan jotsa'en
kuamejénre Na'enchana. An ko nts'ia Timoteo tenikasenri xujunbi 2 jun xi tetsubo
naxinanda Colosas, xi xuta tsjere Na'enchana 'ba xi makjain kjuakixinu ngat'a tse'e
Na'enna Jesús. Nts'ia mañа tu ngat'are kui.
Ngatjas'enu kjuanda ko kjuaxiu xi tsjana Na'enchana.
3 'Ba ngantsjai nga chukue Na'enchana ngat'anu, ba'e_ri kjuanda kui xi Na'enre mani
Na'enna Jesucristo. 4 Ngu je kjinu'yee en ngat'anu nga makjainnu ngat'are Cristo Jesús
'ba nga nimijíon ngatsi'i xuta tsjere Na'enchana. 5 'Ba teño'on ngat'a techuya_ru xi sjanu
Na'enchana, xi tjindare ngank'aa. 'Ba je nda'e 'yañu kibi ngat'a kjinu'yañu en xi tjinre
kjuakixi, xi en ndare Jesucristo.
6 Kui en ndabi xi je echukajinkjinnu 'ba xi tifisun=ngisa ngayéje ngasun'ndio
nga titsik'antjaiya kjuafa'etsjenre xuta nituña nga'ndeñu jotsa'en kitsik'antjaiya
kjuafa'etsjennu 'nda nga kjinu'yo ion 'ba nda kuankjinnu jó tjinni kjuandare
Na'enchana. 7 'Ba Epafras xi tu jngu ña'axai 'ba xi 'ñu nimejéen ngayeje, kui xi yakuyanu
enbiu. Xi 'ñu kixi tifiko xare nga tsa'exat'are Cristo nga tu kjuanda tsojon. 8 Kui xi ye'eni
nijmi ngat'are kjuanimejen xi tjin ngajinnu, xi tsja_nuu Isennixtjintsjere Na'enchana.
9 Kui kjuañu, 'nda nixtjin nga kjinu'yee enbiu, bi nikja'ayee nga chukue Na'enchana
ngat'anu. Techja'a_ri kui nga nda ngatjamankjinninu xi mejénre nga si'on, jotsa'en Isen-
nixtjintsjere titsjanu kjuankjin kakun 'ba tibakutsejennu ngayéje xi tse'e Na'enchana.
10 Ngat'a mejénni nga 'batsa'en kuetsubo jotsa'en tjinnere nga k'uendu xutare Na'enna
Jesús, nga si'anntsjo xi matsjare nga si'on ngayéje kuya xa xi nda nga tu kjuanda tse'e xi
yak'a, 'ba nga ngisa nda xia ngiso ngat'are Na'enchana.
11 'Ba nde chja'a_ri Na'enchana nga ngatatsja nga'ñunu ko kjua'ñure xi tjinre kjuaje,
tuxi ngatjas'eninu ngayéje kjuatsejnda ko kjua'ñukakun xi kuachjennu. 12 'Ba 'batsa'en
tsja k'uio kakún nga kua'e_ru kjuanda Na'enchana xi tsik'endundanu tuxi sakut'aninu
xi sakure xuta tsjere xi k'uendu ña tsejen. 13 'Ba Na'enchana je kitsik'ejñandaina ngat'are
kjua'ñure chanayi xi tjinre kjua'ñu ña jñu chun 'ba kitsikja'ana ña batexuma Ki'ndire xi
'ñu tsimején. 14 Ngat'are Ki'ndire kis'echjintjai 'ba kjinichat'ana jena.
15 'Ba Ki'ndiu xi isenre Na'enchana xi bi matsejen, 'ba kui xi tjun ngajinre ngayéje xi
kjininda. 16 Ngat'are Ki'ndiu kjininda ngayéje xi tjin ngank'aa ko t'anangiu, xi matsejen
ko xi bi matsejen joni ngayéje kuya xi batexuma ko xi tjinre xa ko xi tjinre kjua'ñu.
Ngat'are Ki'ndiu kjininda ngayéje xi tjin, 'ba kjininda ngayéje tuxi kuatsee'eni. 17 Ja'ba
tjun tijña kui nga kje mandajín ngayéje xi tjin, 'ba tu ngat'are kui tsjatsa'en tjinduyeje.
18 'Ba Ki'ndiu 'ba=nde ngakure ngat'are xuta xi makjainre ngat'are kui, xi joni yojore.
Ki'ndiu xi ja'ba tijña 'ndani nga tuts'inre ngayéje tsajmi 'ba kui xi tjun ja'aya nganire
ngajinre mik'en, meni kui tsik'ejña titjunre ngayéje xi tjin. 19 Ngu Na'enchana 'batsa'en
kuatsjare nga k'uejñajinkjin ngajin Cristo. 20 'Ba ngat'are Jesucristo= Na'enchana nda
ya'a ngani ngayéje xi tjin, xi tjin t'anangiu ko xi tjin ngank'aa. Kitsja kjuaxiu Na'enchana
tu ngat'are jin xi 'esten Cristo t'a kru.
21 'Ba ngat'anu jun, nganda'eñu tsiketsubat'axin_ru Na'enchana 'ba kjinikja'etsjion
joni xuta xi stike nga kjiño'on xi ch'o. 22 Tunga nganda'e Na'enchana je nda ya'a nganinu
tu ngat'are yojore Cristo xi kitsingantsja nga kjinik'en. 'Ba kitsa'en tuxi kjuechuñu
ngixkun nga kuon xuta tsjere, xi bi jndi 'ba xi tumé je tjinre. 23 Tunga tjinne=re
nga janda kixi kuetsubo ngat'are xi makjainnu 'ba bi ba'e'ndio nga xin kuangiu. Bi

minyat'axin_ru xi techuya_ru, xi titsuyanu en ndare Jesucristo xi je kjinu'yo. Kui enbi xi inyas'eyanijmire jo kji'i xuta xi tjin ngasun'ndio, 'ba an Pablo 'ba nde kitsa'e xanạ nga sikja'axtiuyaạ ion ngayeje.

24 Nganda'e tsja tjinnạ ngat'are kjuanima xi fa'axtiạ ngat'anu. Ngat'a 'batsa'en tjimajngut'a ngajin yojonạ kjuanima xi chaja ngisare Cristo ngat'are yojore, xi tsunire xuta xi makjainre ngat'are Kui. 25 'Ba an je kitsa'e xanạ nga sa'exat'a_rạ xuta xi makjainre ngat'are kui, jotsa'en 'enda Na'enchana nga kitsjanạ xabi nga tu kjuanda tsojon, tuxi sikja'axtiuya yejeñạ enre.

26 Tebe'eñạ nijmi nganda'e xi kis'ejña'mo nganda'eñu, xi bi kis'ejñatsejenre xuta xi kis'e nixtjin kuatse jan. Tunga nganda'e je tis'ejñatsejenre xuta tsjere. 27 'Ba Na'enchana kuamejénre nga yakure xuta tsjere jótsa'en tijña kjuanyina ko kjuaje xi kis'ejña'mo nixtjin kuatse jan. 'Ba kui xi je tijña ngajinre naxinanda xi bi judío. Ngat'a xi kis'ejña'mo tsakaiñu, kui xi Cristo xi tijña ngajinnu nganda'e, xi ngat'are kui techuya_ru nga sạkunu kjuaje.

28 Ngat'are Cristo te'beẹ nijmi. Techukoyeẹ 'ba tebakuya_rị ngatsi'i xuta ko kjuankjin kakun xi tsjanị Na'enchana, meni kụan sik'endunị ngixkun kui ngatsi'i xuta nga je kuatsjekjin ngat'are Cristo. 29 Kui= kjua 'ñu tsa'exañạ 'ba tsingantsjaạ yojonạ ngat'are xo, jotjin kjua'ñure Cristo xi je xi titsa'exajinnạ nga titsjanạ kjua'ñu.

2

1 Ngu mejénnạ nga xio jótsa'en 'ñu tetsingantsjaạ yojonạ ngat'are xo nga tu kjuanda tsojon, 'ba ngat'are nts'ia xi tjindu naxinanda Laodicea, 'ba ko ngat'are ngatsi'i xuta xi kje bexkuúnnạ. 2 Mejénnạ nga kui s'ẹre kjua'ñu kakun, 'ba nga tu jngu kjuanimejen ngatjas'ere, 'ba nga ngatakunre ngat'are xi makjainre ngat'a je niki nda= mankjinre. 'Ba 'batsa'en kụankjinre xi 'ejña'mo Na'enchana nixtjin kuatse jan, xi Cristo. 3 Ngat'a ngajinre Cristo 'mo tjindutjo ngayéje kjuafa'etsjenre ko kjuankjin kakunre Na'enchana.

4 Ngu 'ba xin_nuụ tuxi tu'yá ngat'ejñunu nga sikjen en xi tsja tsu tunga bi kjuakixini. 5 Ngat'a ninga tsa bi fa an xi tejñajin_nuụ, tunga kio= tijñakonu inimanạ. 'Ba matsja=nạ nga 'biạ nga nda tetsubako xingiu 'ba nga kixi tenyo ngat'are kjuamakjainnu ngat'are Cristo.

6 'Bamani, jotsa'en kuakjainnu nga Jesucristo Na'ennu kuán, 'ba nde tsa'en janda tangitjenngiu. 7 'Ba nanga ngatji jamanu ngajinre Cristo 'ba ngatjamacho ngajinre ngayeje. Kixi tinyo ngat'are xi makjainnu, jotsa'en kisakuyanu. 'Ba nde ngantsjai ta'e_ru kjuanda Na'enchana.

8 Tikuendo yojonu nga tu'yá ngata'bejñunu ko kjuachjine 'ba ko en ndesu xi ndibanire kjuachingare xuta 'ba ngajinre kjua'ñu xi tjin ngasun'ndio. Bi ngat'are Cristo ndibani kibiu. 9 Ngat'a ngajin yojore Cristo= tijñajinkjin Na'enchana. 10 'Ba jun je kuajngukjiun tu ngat'are Cristo. Kui xi batexumare ngayéje xi tjinre xa ko xi tjinre kjua'ñu.

11 'Ba 'ba nde ngajinre Cristo kuon circuncidar, nga kitsik'ejñandainu ngat'are yojonu xi kjeje. Kui circuncisiónbi ndibanire ngat'are Cristo 'ba bi jotsa'en mare tsa'en xuta. 12 Ngat'a nga kisatendo, kis'eyanijinkoñu Cristo 'ba ja'ayako nganinu ngajinre mik'en, ngat'a kichun_ru ngat'are kjua'ñure Na'enchana xi kitsikja'ayako nganire Cristo ngajinre mik'en.

13 'Ba mik'en kuon nixtjin kuatse jan tsakaiñu tu ngat'are jenu 'ba ngat'a kje majíun circuncidar nga kitsik'ejñandainu ngat'are yojonu xi kjeje. Tunga nganda'e Na'enchana je kitsik'endukunkonu Cristo 'ba je kitsichat'a yejena jena. 14 Kitsichajun Na'enchana xujun ña kua'indut'a kjuatexuma xi yangina 'ba xi yanejena. Ja'axin Na'enchana xujunbiu 'ba kitsikjekjua nga yat'a kru. 15 'Ba ngat'are Cristo Na'enchana ja'axinre kjua'ñure xi tjinre xa ko xi tjinre kjua'ñu 'ba 'batsa'en kitsjare kjuasuba ngixkun xuta nga kitsa'enre t'a kru.

16 Kui kjua bi ba'e'ndeñu nga tjin xi sa'ennu kjua ngat'are mé= xi chinio asa xi 'yu, asa
ngat'are nixtjin nga 'naxje s'i, asa nixtjin nga kji'ijñu, asa nixtjin nga nikja'aya. 17 Ngayéje
kibi, kui xi tu nk'ianre sa xi jaskan ndiba. Tunga ngat'are xi kjuakixikjin, kui= xi Cristo.
18 Bi ba'e'ndio nga kuanejenu xuta xi ko kjuamaña 'baxjenima yojore 'ba xi tsichjire
ankjele 'ba be'e nijmi ngat'are xi matsejen tajngure. Nk'a 'baxjesuba yojore tu ngat'are
mé= xi mankjinre nga'e ngasun'ndio. 19 'Ba kui bi fit'are Cristo xi nindaku yojo xi tsink'a
ngayéje yojo jotsa'en mejénre Na'enchana 'ba tsjare xi machjenre 'ba 'bekjo xki ka'a xi
tjinre.
20 Ngu jun je tseyako Cristo 'ba 'batsa'en kuandainu ngat'are kjua'ñu xi tjin nga-
sun'ndio. Kui kjuañu, ¿ánñu tojo 'batsa'en tetsubañu jotsa'en tjindu xuta xi tse'e
ngasun'ndio? ¿Ánñu tojo tenik'etjusunñu kjuatexuma xi tsu xuta? 21 Joni nga tjin xi tsu:
“Bi niko, bi chinio 'ba bi chjubio tsajmibiu.” 22 Tunga ngayéje kjuatexumabi xi 'batsa'en
batexumare 'ba bakuyare xinkjin xuta, nchja= ngat'are tsajmi xi fe nga machjen. 23 'Ba
'batsa'en kjuatexumabiu nu'yare joni tsa kjuachjine xi kjuakixi, ngat'a kui xi 'benere
xuta nga skuekun Na'enchana 'ba nga 'baxjenima yojore 'ba nga tsikja'a kjuanima
yojore. Tunga tumé chjinire mé= xi tsu, ngat'a bi basekona nga nik'ejña kjuafa'etsjen
ch'o xi ndibanire yojo jena.

3

1 Ngu, ngat'a je ja'ayakonu Cristo ngajinre mik'en, kui kjua tinyisjaiñu xi tjin ngank'aa
ña tijña Cristo ngate kixire Na'enchana. 2 'Ba tikja'etsjion ngat'are xi tjin ngank'aa
'ba bi xi tse'e ngasun'ndio. 3 Ngat'a ngat'are xi tse'e ngasun'ndio je 'eyo 'ba nganda'e
kjuabenichunnu 'mo 'bejñatjo ko Cristo ngat'are Na'enchana. 4 'Ba Cristo= xi tsa'en nga
tjinnu kjuabenichun xi kjuakixi. 'Ba nga kui kụatsejen, 'ba nde jun kụatsejenko 'ba 'ba
nde sạkut'anu kjuajere.
5 Kui kjua tik'enñu ngayéje xi tse'e ngasun'ndio xi tjin ngajin inimanu. Tu'yá
ngatatsa'en kjuachajngi, asa xi jndi ngixkun Na'enchana, asa xi tsu yojore xuta, asa
mejénre sa'en xi ch'o tjin, asa nga 'ñu simején tsajmi xi tse'e ngasun'ndio. Xi 'ñu tsimején
tsajmire ngasun'ndio titsa'exat'are na'en xi bi Na'enchana. 6 Ngat'are kibiu kjuastire
Na'enchana kjua'ene=re xuta xi bi tsik'etjusun enre. 7 Ngu jun 'ba= kjiño'on nixtjin
kuatse jan, nga tsiketsubo ngajin tsajmibiu.
8 Tunga nganda'e, t'ejñat'axiun ngayéje tsajmibiu. T'ejñat'axiun kjuasti, kjuats'en,
kjuach'o, ko en xi tsi'onre xuta, 'ba ko en xi ch'o tsu. 9 Bi ch'onacha_ru xingiu, ngat'a
jotsa'en tsiketsubo nixtjin kuatse jan, jo=ni tsa jngu najñu chingá xi je kichanikjo'o.
10 Tunga jotsa'en tetsubo nganda'e, jo=ni tsa najñu xatse kichaja ngañu. Temaxatsio jo
kji'i isenre Na'enchana xi tsixatse xuta xi tse'e, 'ba 'batsa'en ngisa nda 'yangiso ngat'are
kui. 11 'Ba ngajinre xuta xi je kuaxatse, bi nde kuendanire tsa griego asa judío, tsa xi
kuán circuncidar asa xi bi kuán circuncidar, tsa xi xin nangire asa xi bi nda chutsejen'a,
tsa chu'nda asa xuta ndai. Tu jngu sani Cristo xi kuendare 'ba kui xi tijñajin yejere xi tjin.
12 'Ba 'batsa'en tsu'ba jun= kuon naxinanda xi Na'enchana kiskja'ajin 'ba xi
kitsa'en xuta tsjere 'ba xi tsimején. Kui kjua chajañu joni najñu xatse ngayéje kibi.
Ngatja'animanu xingiu 'ba ngatjas'enu kjuanda, 'naxjenimo yojonu, 'ba ngatjas'enu
kjuant'ekjua ko kjuatsejnda. 13 Ngatakakonu xingiu, 'ba tichat'a_ru xingiu tsa tjin
ngajinnu kjuasti. Jotsa'en nga Na'enna Jesús kitsichat'anu, 'ba nde tsa'en tichat'a_ru
xingiu. 14 'Ba nga simijíon xingiu, kui= xi ngisa chjire nga ko mare ngayéje tsajmi xi
yak'a, ngat'a kjuanimejen kui xi 'bestinkjinnu. 15 'Ba kjuaxiu xi tsja Cristo ngatatexuma
ngajin inimanu. Ngat'a kui= kjua kinchjaninu Na'enchana, nga tu jngu yojo kuon. 'Ba
ngantsjai ta'e_ru kjuanda kui.
16 Nga en ndare Cristo ngat'ejñajinntsjainu 'ba sa'en nga nda kụankjinnu. 'Ba takuya_ru
'ba chukoyakaño xingiu. Ta'e_ru kjuanda Na'enchana ngajin inimanu nga kuijndo

salmo ko son xi tsichjire kui 'ba ko son xi Isennixtjintsjere kuaku ndiyanu nga kuijndo.
17 'Ba nituñare tsajmi xi si'on, tsa xubanijmiu asa tume xa xi si'on, nga koni nga ja'enre
Na'enna Jesús 'ba ti'on 'ba ta'ekoni_ru kjuanda Na'enchana ngat'are Jesús.
18 Jun xi yanchjin kuon, ngisa ngi'nde teko yojonu ngixkun xi'innu, ngat'a 'ba=tsa'en
tjindu xuta xi tu jngu ma ko Na'enna Jesús. 19 'Ba jun xi xi'in kuon, timijon chjunnu 'ba
bi ch'o niko.
20 'Ba jun xi ki'ndi kuon, tik'etjusunntsjo enre xichanu. Ngat'a kui kibiu xi matsjare
Na'enna Jesús. 21 'Ba jun xi na'en kuon, bi nistijndakontsjo ki'ndinu, tuxi bi kjuenire
kakun.
22 'Ba jun xi chu'nda kuon, tik'etjusunntsjo enre xi nainu mani nga'e ngasun'ndio.
Bi tu kio sa nga tikutsejen'anu 'ba si'on, tsa tuxi nda skueninu. Tusa ngayéje inimanu
'ba ti'on, ngat'a kuncha=ñu Na'enna Jesús. 23 'Ba tume xa xi si'on ngayéje inimanu
tik'etjusun, joni tsa Na'enna Jesús teña'axat'a_ru 'ba bi xuta. 24 Ngat'a 'yañu nga 'ba
nde sa̱kut'anu xi je tjindare Na'enna Jesús nga sjare xuta xi tse'e. Ngat'a Cristo xi
teña'axat'a_ru 'ba kui xi Na'ennu fa. 25 Tunga xi titsa'en mé= xi bi 'batjin, kui xi sa̱kure
chjire ngat'are mé= xi titsa'en. Ngat'a bi kabi tsa'en Na'enchana ngajinre xuta.

4

1 'Ba jun xi nai kuon, nda ko kixi tiko chu'ndanu. Ngat'a 'yañu nga jun 'ba nde tjinnu
jngu Na'en ngank'aa.
2 'Ba chukontsjo Na'enchana. Bi nikjejndo nga kua'e_ru kjuanda. 3 'Ba nde chuko
Na'enchana ngat'ani̱ tuxi kui nda skjex'andenini̱ ña sikja'axtiuyee̱ enre, tuxi k'ueyanii̱
nijmi xi 'mo kis'ejña ngat'are Cristo nixtjin kuatse jan tsakaiñu. Ngat'a kui= kjua
kjiyaña̱ nduya nganda'e. 4 'Ba chuko Na'enchana ngat'ana̱ tuxi nda ku̱an kuakutsejenña̱
tsajmibiu, jotsa'en tjinnere nga kuinchjaa̱.
5 Nda tikja'etsjion jótsa'en mangiko yojonu ngajinre xuta xi bi makjainre ngat'a
tse'e Na'enchana, 'ba nga sa̱ku'ndenu nga si'on xi nda ngat'are xutabiu, 'ba ti'anntsjo.
6 'Ba ngantsjai tsja tsa'en chubo 'ba ngatjas'ere xi nda ennu, 'ba tjinne=re xio jótsa'en
singojo_ru nga jngu jngu xuta ngayeje.
7 'Ba Tíquico, nts'ia xi 'ñu tsimijaa̱n xi nda tsik'etjusun xare, xi 'ba nde titsa'exat'are
Na'enna Jesús joni an, kui xi kue'enu nijmi ngat'a tsa'an jótsa'en tejñaa̱ nga'e.
8 Tetsikasenkun_nuu̱ kui tuxi xiañu jótsa'en tetsuba̱i̱ nga'e, 'ba tuxi kui si'ñuni̱ kakun.
9 'Ba tetsikasenkua̱ Onésimo, nts'ia xi 'ñu tsimijaa̱n xi 'ba nde nda tsik'etjusun xare 'ba xi
tu jngu nanginu. Kue'e yejenu nijmi xi tjima nga'e.
10 'Ba Aristarco tsikasennu kjuate'nda, xi ñatjen tetsjuyee̱ nduya nga'e, ko Mar-
cos xi fonts'e mani Bernabé. Je kitsa'enu en ngat'are Marcos. Nda chjubetjo tsa
kjuechukunnu. 11 'Ba nde titsikasennu kjuate'nda Jesús xi 'ba nde Justo 'mi. Ngajinre
xuta judío tu kui sani nchjabiu xi inyatsikja'axtiuyakona̱ en ngat'are Na'enchana 'ba
jótsa'en batexumare xuta xi tse'e. 'Ba kui nchjabiu xi tsjana̱ kjua'ñu kakun.
12 'Ba nde titsikasennu kjuate'nda Epafras, xi tu jngu nanginu. Xi 'ba nde titsa'exat'are
Cristo Jesús 'ba ngantsjai ko inimare mi'are Na'enchana ngat'anu kionga fako, tuxi
kixi kuinyañu 'ba ku̱atsjekjinniñu 'ba singantsjakjinni_ru yojonu Na'enchana nga
sik'etjusun jotsa'en mejénre kui. 13 An= ña̱ xi te'bia̱ nga Epafras 'ñu titsja xare yojore
nga tu kjuanda tsojon 'ba nga tu kjuanda tse'e xuta xi tjindu naxinanda Laodicea ko xi
tjindu naxinanda Hierápolis.
14 'Ba Lucas, chjineki xi 'ñu tsimijaa̱n, ko Demas 'ba nde inyatsikasennu kjuate'nda.
15 Ta'echi_ru kjuate'ndana̱ nts'ia xi tjindu naxinanda Laodicea 'ba ko chjun xi Ninfas
'mi ko xi makjainre ngat'a tse'e Na'enna xi mañajan ndaba. 16 'Ba nga je kik'exkiyajin_ru
xujunbi xingiu, 'ba nde tikasen_ru nga ngat'exkiya nts'ia xi tjindu naxinanda Laodicea.

'Ba 'ba nde t'exkiyo xujun xi kitsikasen_ra̱ nts'ia xi tjindu Laodicea ngayeje. 17 'Ba 'ba t'in_ru Arquipo: “Bi nichiyajin nga sik'etjusin xa xi kitsjari Na'enna Jesús.”

18 An Pablo ko ndsaa̱ tetsi'induña̱ kjuate'ndana̱. Tikja'etsjion nga nduya kjiya. Ngatjas'enu kjuandare Na'enna Jesús.

Xujun xi tjun kitsikasenre San Pablo xuta xi makjainre ngat'a tse'e Jesucristo xi tjindu naxinanda Tesalónica
1 TESALONICENSES

1 An, Pablo, ko Silvano 'ba ko Timoteo tenikasenrį xujunbi jun xi makjainnu ngat'a
tse'e Na'enna Jesús xi tetsubo naxinanda Tesalónica, xi tu jngu mo ko Na'enchana ko
Na'enna Jesucristo.
Ngatjas'enu kjuanda ko kjuaxiu.
2 Ngantsjai ba'e_rį kjuanda Na'enchana ngat'anu ngatsi'u, 'ba 'ba nde nikja'etsjen
ngat'anu nga chukuę Na'enchana ngayeje. 3 Bi nikjejndaį nga fa'etsjennį ngat'anu
ngixkun Na'enchana, jotsa'en teño'on xa xi nda ngat'a makjainnu ngat'are kui, 'ba
jotsa'en temiseko xuta ngat'a tjinnu kjuanimejen, 'ba jotsa'en tikakonu xi temato'on
ngat'a techuya_ru nga kjua'e ngani Na'enna Jesucristo.
4 Nts'ią xi tsimejénnu Na'enchana, 'ya=ni nga kui ja'ajinnu. 5 Ngat'a nga
kjinikja'axtiuyeę en ndare Jesucristo ngajinnu, bi tu en sa xi kjinukjuaį. Tusa kis'ere
kjua'ñu ennį, 'ba Isennixtjintsjere Na'enchana kitsa'exajinnį, 'ba bi jó ján kikjaį inimanį
nga kjinukjuaį. 'Yañu jótsa'en tsiketsubaį ngajinnu nga tu kjuanda tsojon.
6 'Ba ngat'a tsojon, kichjunginiį 'ba 'ba nde kichjungi_ru Na'enna Jesús ngayeje. Ngu
nga kuakjainnu ngat'are en ndare Na'enchana, 'ba=nde kisakunu nkjin kuya kjuanima.
Tunga ninga kjuanima tsitjaxtiu, Isennixtjintsjere Na'enchana kitsjanu kjuatsja. 7 'Ba
'batsa'en kuánñu jngu kusun ngat'are ngatsi'i xi makjainre ngat'a tse'e Na'enna xi
tjindu jo kji'i nangi Macedonia ko nangi Acaya. 8 Ngat'a 'nda ngajinnu 'etuts'innire nga
kjinu'ya en ndare Na'enna nangi Macedonia ko nangi Acaya. 'Ba bi tu kui sa nangibiu,
tusa kji'yare nitu ñañu jótsa'en makjainnu ngat'a tse'e Na'enchana, 'ba 'batsa'en bi nde
machjenni tsa jó kuixun ngisaį jįn.
9 Ngat'a xuta xi yak'a inyanchja nijmi ngat'anį jótsa'en kichjubetjoniį nga echuchunrį
'ba jótsa'en kjinik'antjaiyo yojonu nga tsikinyat'axin_ru na'en xi kuandakoni ntsja xuta
'ba kichjubetjo Na'enchana. 'Ba jótsa'en nganda'e teña'axat'a_ru Na'enchana xi tijñakun
'ba xi kjuakixi 10 'ba nga techuya_ru Ki'ndire Na'enchana xi ndiba ngani ngank'aa. Xi
Jesús, xi Na'enchana kitsikja'aya nganire ngajinre mik'en 'ba xi sik'angina nixtjin nga
s'ęjñatsejen kjuastire Na'enchana.

2

1 Ngu 'yañu, nts'ią, nga bi tu kjuatjo nga echiį ngajinnu. 2 'Ba 'yañu ngayeje nga
kje fechujíįn ngajinnu, tsitjaxtiį kjuana'en 'ba ch'o kuata'en naxinanda Filipos, tunga
Na'enchana kitsi'ñu kakuįn nga kjinikja'axtiuyeę en ndare kui ngajinnu, ninga 'ñu nkjin
xi stikenį. 3 'Ba nga kik'ene_rį xuta nga kuakjainre ngat'are 'endare Na'enna, bi ko
kjuamañą kjinikja'axtiuyeę. Tusa ennį jendibanire inima xi tsje, 'ba bi kik'ejñu_rį xuta.
4 Ngu nga je kiskut'ayakonį, Na'enchana nda tsabenį 'ba kitsja xanį nga sikja'axtiuyeę
en ndare Jesucristo. 'Ba 'ba= teñe'eęn. 'Ba bi xuta xi teba'e_rį kjuatsja, tusa Na'enchana
xi kut'ayako inimanį.
5 'Ba jotsa'en je 'yo, niñajanni nichjeęn en xi tsja tsu nga chukorį 'ba ninga bi amigu
ñe'eęn yojonį tsa tuxi 'batsa'en kua'eniniį me xi tjinnu. 'Ba Na'enchana be= kibiu. 6 'Ba
ninga bi teminyisjaį tsa xuta sjanį kjuaje, ninga tsojon jín 'ba ninga tse'e xuta xi kja'e=re
jín ngayeje. 7 Ningara jįn xi apóstore Cristo kuáįn kuán= kjinichjeęn kjua'ñure xanį
ngajinnu tsakaiñu, tusa inda= kikjaį inimanį joni jngu chjun xi tsikuenda ki'ndire. 8 Ne
'ñu nimejénrį jun. Ka'nda kuamejen=nį nga bi tu en ndare Na'enchana kjiningantsjarį,
tusa ka'nda yojonį ngayeje, ngat'a je kuon xuta xi 'ñu tjonį.

9 Ngat'a fa'etsjennu, nts'ia, jótsa'en kjiña'axai 'ba nga 'ñu jejndani ngajinnu. Nga nixtjin nga nistjen kjiña'axai tuxi tu'yá kjinik'ena'enni ngajinnu nga kjinikja'axtiuyari en ndare Na'enchana. 10 Ngu jun= xi kji'yo 'ba nde Na'enchana tsabe ngayeje jótsa'en tsje 'ba kixi 'ba nda tsiketsubai ngajinnu xi makjainnu ngat'a tse'e Na'enchana. 11 'Ba 'yañu jo kjinikori nga jngu jnguu, jo tsiko xi na'en kuán ko ki'ndire. Kikaku ndiyari 'ba kika'eri kjua'ñukakun. 12 'Ba kik'eneri nga kuetsubo jotsa'en tjinnere nga k'uendu xuta xi tse'e Na'enchana. Ngat'a kui= kinchjanu nga kuitjas'ion ña batexuma 'ba nga sakut'anu kjuajere.

13 'Ba bi nikjejndai nga ba'e_ri kjuanda Na'enchana ngat'are kibi. Nga jun kikasen ñojon enre kui xi jin kjinikja'axtiuyari, bi kichjubio joni tsa enre xuta, tusa joni enre Na'enchana. 'Ba kjuakixi= nga enre Na'enchana, 'ba titsa'exajinnu nganda'e jun xi makjainnu ngat'a tse'e kui. 14 Ngu 'ba=nde kuato'on jun, nts'ia, jo kuata'en xuta xi tjin nangi Judea xi naxinandare Na'enchana kuán nga makjainre ngat'a tse'e Cristo Jesús. Ngat'a xuta xi tu jngu nanginu kitsikja'anu kjuanima, jotsa'en kjinikja'a kjuanima nts'iabiu ngat'are xuta judío xinkjin. 15 'Ba kui= xutabiu xi kitsik'en Na'enna Jesús 'ba nixtjin kuatse jan 'ba nde kitsiko nchja chinga profeta ngayeje, 'ba nganda'e tso'oxjejinni. Kui bi tsjare kjuatsja Na'enchana 'ba mastike ngatsi'i xuta ngayeje. 16 'Bechja'ndeni nga nikja'axtiuya_ri en ndare Na'enna xuta xi bi judío nga tuxi k'uangini tsakaiñu. Ngantsjai inyatsinkjinta'en je yojore nga 'ba inyatsa'en, tunga je ja'ene nde ngat'are xutabiu kjuastire Na'enchana.

17 Nts'ia, kionga je tsikinyat'axinchiri tu chuba nixtjin (nisi bi nde kji'yaxkunña xingia, tunga 'ñu= kjinikja'etsjeen ngat'a tsojon), 'ñu kuamejénni 'ba tsinyisjai ndiya=nii nga kuangichu nganiri tsakaiñu. 18 'Ñu kuamejénni tsangichun nganiri tsakaiñu, 'ba an Pablo jó ján ndiya kuamejénna kikun ngani_nuu tsakaiñu, tunga chanayiu 'echjani. 19 Ngu, ¿'yá= ngat'a tse'e s'eni kjuachuya ko kjuatsja? 'Ba ¿'yá ngat'a tse'e kuan je sik'ejñee yojoni ngixkun Na'enna Jesucristo kionga kjua'e ngani? ¿A bi tu jún sa? 20 Ngu ngat'a tsojon je nik'ejñee yojoni 'ba tjinni kjuatsja.

3

1 'Bamani, kionga bi nde kichukjuako ngisani nga tenchat'axinri, kjinikja'etsjeen nga tusa nda tjin nga tu naxinanda Atenas 'nda kuetsubasubai 2 'ba kjinikasen nts'ia Timoteo nga kui xi kuekunnu. Xi 'ba nde titsa'exat'are Na'enchana nga tibe'e nijmi en ndare Cristo. Kjinikasen=nii tuxi kuasekoninu nga 'ñu kuinyo 'ba nga sja ndiyanu ngat'are xi makjainnu, 3 tuxi tu'yá xi tjin ngajinnu kjuenire kakun nga kjua'axtiu kjuanima. Je 'yo nga tjinnere nga 'ba kuata'an. 4 Ngat'a kionga tsiketsuba ngisai ngajinnu, ja'ba je kik'inri nga kuitjaxtia kjuanima, 'ba 'ba= kuán jotsa'en nga je 'yo. 5 Kui= kjuañu, nga bi nde kiskako ngisanina, kitsikasenkun_nuu Timoteo, tuxi skueña tsa tojo 'batsa'en 'ñu makjainnu. Kuakun=na tsa chanayiu je kiskut'ayakonu 'ba 'batsa'en xa xi kjiñe'een ngajinnu tu kjuatjo=nini.

6 Tunga nganda'e je ja'e ngani Timoteo nga kikunnu. 'Ba ja'ekoni en xi nda tsu ngat'anu, nga tojo 'batsa'en makjainnu ngat'a tse'e Na'enchana 'ba nga tojo 'batsa'en tjinnu kjuanimejen. 'Ba kitsuni nga matsjantsjainu nga nikja'etsjion ngat'ani 'ba nga 'ba nde tsa'en 'ñu mejénnu xia nganinii jin, jotsa'en 'ba nde 'ñu mejénni xiari jun ngayeje.

7 Kui kjuañu nts'ia, ngajinre kjuaba xi tjin=ni 'ba kjuanima xi temitjaxtii, kisakuni kjua'ñukakun ngat'anu, nga tojo 'batsa'en 'ñu makjainnu ngat'a tse'e Na'enchana. 8 Ngat'a nga kjinu'yee nga kixi tetsubako enre Na'enna, ngajin inimani maxatseya. 9 ¿Jótsa'en kuan kua'e_ri kjuanda Na'enchana ngat'a tsojon 'ba ngat'are ngayéje kjuatsja xi tjinni jin ngixkun kui ngat'anu? 10 'Ba nga nixtjin nga nistjen 'ñu chja'a_ri Na'enchana tuxi ngatatsja'ndenini nga xutsejen'a ngaña xingia 'ba nga sijngut'ai tsa mé= xi chaja ngisa ngat'are jótsa'en makjainnu.

11 'Ba nga Na'enchana ko Na'enna Jesús ngatatsja ndiyanį ngayeje, tuxi kų̱an kuechun nganirį. 12 'Ba nga Na'enna Jesús 'ñu ngatatsja ngisanu kjuanimejen, tuxi simejénkañañu xingiu ko xuta xi kja'ere jotsa'en nimejénrį jin. 13 'Ba 'batsa'en sja nga'ñure inimanu ngayeje, tuxi nimé je tjinninu 'ba tsje tenyañu ngixkun Na'enchana nixtjin nga kjua'e ngani Na'enna Jesús ko ngatsi'i xuta tsjere. 'Ba ngatjama.

4

1 'Ba xi fet'ani, nts'ią̱, te'bets'arį 'ba te'benerį nga ko ja'enre Na'enna Jesús nga ti'on kibi. Je kuánnu ngat'anį jótsa'en tjinnere nga kuangiko yojonu nga kua'e_ru kjuatsja Na'enchana. 'Bamani, jotsa'en kuánnu 'ba jo teño'on, janda 'ba ti'on. 2 Ngat'a je 'yo kjuatexuma xi kikakuyarį ngat'are Na'enna Jesús.

3 Ngu xi mejénre Na'enchana, kui= nga tsje kuon. 'Ba 'batsa'en tik'ejñat'axin_ru yojonu kjuachajngi. 4 Nga nga jngu jnguu ngatjamanu jótsa'en tsje 'ba nga koni kjuaxuta tichjon yojonu. 5 Bi kjuatsja xi tsu yojonu nisin_ru, jo tsa'en xuta xi tjin ngasun'ndio xi bi be Na'enchana. 6 'Ba ngat'are kibi tu'yá ch'o ngatatsiko nts'e asa k'onachare. Ngat'a Na'enna Jesús sikja'a kjuanima xuta xi sa'en ngayéje tsajmibi, jotsa'en ja'ba je kik'inyare.

7 Ngat'a bi kinchjaną̱ Na'enchana nga kuetsubajian xi jndi, tusa nga tsje kuetsuba. 8 'Bamani, xi 'bejñat'axin kjuatexumabi, bi kuatexumare xuta 'bejñat'axin, tusa xi tse'e Na'enchana xi kitsjanu Isennixtjintsjere.

9 'Ba ngat'are kjuanimejen xi tjinna xi nts'ia mani, bi machjen nga si'indurį ngat'are kibiu. Ngat'a Na'enchana suba je yakuyanu nga machjen= nga simejénkaño xingiu. 10 'Ba 'ba=tsa'en tenimijon ngatsi'i nts'ia xi tjindu jo kji'i nangi Macedonia, tunga jį̱n te'bets'arį nts'ią̱, nga ngisa 'ñu ngatjas'e ngisanu kjuanimejen. 11 Tinyisjo nga ngatjas'enu kjuaxiu nga tetsubo, 'ba ti'on xi tsojon, 'ba ko ndso ti'axañu jotsa'en ja'ba je kik'inrį, 12 tuxi skuexutaninu xuta xi bi makjainre ngat'a tse'e Na'enchana 'ba tuxi tumé xajaninu.

13 Nts'ią̱, mejénnį nga xiakixiu jó kų̱anre xuta xi je jesun, tuxi bi kų̱abaninu jotsa'en mabare xuta xi kja'ere, xi tumé kuyare. 14 Ngat'a jotsa'en makjainna nga Jesús k'en 'ba ja'aya nganire ngajinre mik'en, 'ba=nde tsa'en makjainna nga Na'enchana sikja'aya nganire ngatsi'i xuta xi jesun nga kuakjainre ngat'are Jesús.

15 'Ba en xi temixį̱in ndibanire Na'enna Jesús. Ña xi tetsuba ngisa nixtjin nga kjua'e ngani kui bi kuangititjun_ra xuta xi je jesun. 16 Ngat'a kjuinu'ya=re jngu jnda xi batexuma, jndare ankje titjun, 'ba kjuane tjiore Na'enchana. Kio kjuendibajen Na'enna Jesús ngank'aa. 'Ba xuta xi je jesun xi kuakjainre ngat'are kui, kui xi tjun kjua'aya nganire ngajinre mik'en. 17 'Ba jaskan ngani ña tsa tojo tetsubachan kui nixtjinbiu stunijinkua xutabiu ngajin yufi, ña skajian Na'enna Jesús ngajin isen. 'Ba 'batsa'en kuetsubakua kui ka'nda nixtjin xi bi fet'a. 18 'Bamani tsu'ba, nga ko enbi ti'ñu kakun xingiu.

5

1 Nts'ią̱, bi machjen nga si'indurį ngat'are nixtjin asa chų̱bą̱ nga k'uetjusun kibiu. 2 Ngat'a je nda 'yo ngat'are nixtjin nga kjua'e ngani Na'enna Jesús. Kjua'e= nga tu'yá tikuyare, jotsa'en fa'e jngu chacheje ngajñu. 3 Kionga kuetsu xuta: “Je tjinna kjuaxiu, tsajainna kjuajín”, kio= tukjia'a kjua'ene xi 'ñu sikja'a kjuanima, jotsa'en ndibane chą̱jan jngu chjun xi tsinre ki'ndi. 'Ba tsajain ñá k'uangi xuta.

4 Tunga jun, nts'ią̱, bi ña jñu tetsubo, tsa nixtjin nga kjua'e Na'enna 'batsa'en kjua'enenu joni jngu chacheje. 5 Ngat'a ngatsi'u ña tsejen= 'ba ña nixtjin tetsubo. Bi ña jñu asa ña nistjen tse'era. 6 Kui kjua bi sjujñafeña joni xuta xi yak'a. Tusa kuetsubachan 'ba sik'ejñandantsja yojona. 7 Ngu xi fayufe, ngajñu fayufe. 'Ba xi mach'i, ngajñu mach'i.

8 Tunga ña xi ña tsejen tse'era, tjinne=re nga nda sinkjin_ra takuan 'ba sik'ejñanda yojona joni chasoldadu xi kuekjan. Tuxi sikuendaña yojona kjua'ma nisinna ko kjuamakjain 'ba ko kjuanimejen, 'ba kjuachuyana nga k'uangia joni jngu casco k'ueya nindakua.
9 Ngat'a Na'enchana bi ja'ajinna tuxi sikasennenina kjuastire, tusa tuxi sa̱kunina kjua'bangi ngat'are Na'enna Jesucristo. 10 Na'enna Jesucristo k'enntjaina tuxi kuetsubakunkoña, ninga tsa je 'eya asa tetsubakun ngisa nga'e ngasun'ndio. 11 'Bamani tsu'ba, ti'ñu kakun xingiu 'ba ta'e nga'ñu_ru, jo teño'on ka'nda nganda'e.
12 Nts'ia̱, te'bets'ari̱ nga chaxuto xuta xi tsa'exajinnu, xi ngakunu ngat'are Na'enna Jesús 'ba fakoyanu. 13 Tjo ti'on 'ba timijon xutabiu tu ngat'are xa xi inyatsa'en. 'Ba ngatjas'ekonu kjuaxiu xingiu.
14 'Ba nde te'bets'ari̱, nts'ia̱, nga chukoyo xi bi mejénre tsa'exa. Ta'e_ru kjua'ñu kakun xi tifere kakun. Tiseko xuta xi inda tjinre. 'Ba ngatjas'enu kjuatsejnda ngat'are ngatsi'i. 15 Tsa tjin xi ch'o kjiniko, chutsijon nga bi ch'otsa'en ngatatsingojo ngani. Tusa nda tikontsjo xingiu ko ngatsi'i xuta xi kja'ere.
16 Tsja ngat'entsjainu. 17 Bi nikje_ru kakún nga xuko Na'enchana. 18 'Ba ta'e_ru kjuanda ngat'are tumeñu xi ku̱ato'on, ngat'a kui=biu xi mejénre kui nga 'ba si'on jun xi makjainnu ngat'a tse'e Cristo Jesús.
19 Bi 'bechja'nde_ru Isennixtjintsjere Na'enchana nga sa'exajinnu. 20 'Ba bi 'yaton en xi nchja nchja chinga profeta. 21 Tusa nda= chut'o tume kjuañu, 'ba kui xi nda tjin t'ejñatjo. 22 'Ba tinyat'axin_ru tume kjua xi ch'o tjin.
23 'Ba Na'enchana suba xi tsjana kjuaxiu, kui ngatatsitsjekjinnu 'ba ngatatsikuendanu, tuxi bi s'e̱ni je ngajin kjuafa'etsjennu asa ngajin inimanu asa ngajin yojonu ka'nda nixtjin nga kjua'e ngani Na'enna Jesucristo. 24 Na'enchana xi nchjanu sik'etjusun= kibi, ngat'a kui= xi tsik'etjusunntsjai mé= xi tsu.
25 Nts'ia̱, 'ba nde chuko Na'enchana ngat'ani̱.
26 'Ba ko kjuanimejen xi tsjana Na'enchana tite'nda_ru ngatsi'i nts'ia.
27 Nga ko ja'enre Na'enna Jesús te'bene_nuu̱ nga ngat'exkiyo xujunbi ngixkun ngatsi'i nts'ia.
28 'Ba ngatjas'enu kjuandare Na'enna Jesucristo.

Xujun xi majóni xi kitsikasenre San Pablo xuta xi makjainre ngat'are Jesucristo xi tjindu naxinanda Tesalónica

2 TESALONICENSES

1 An, Pablo, Silvano 'ba ko Timoteo tenikasenri xujunbi jun xi makjainnu ngat'are
Na'enna xi tetsubo naxinanda Tesalónica, xi tu jngu mo ko Na'enchana ko Na'enna
Jesucristo.
2 Ngatjas'enu kjuanda ko kjuaxiu xi tsjana Na'enchana ko Na'enna Jesucristo.
3 Ngantsjai kua'e_ri kjuanda Na'enchana ngat'anu, nts'ia, jotsa'en tjinni nga si'een,
ngat'a ngisa= 'ñu tjimakjain ngisanu ngat'a tse'e enre Na'enchana 'ba ngisa= 'ñu tenime-
jen ngiso xingiu nga jngu jnguu. 4 Kui kjua nda nik'endunirį ngajin ningure Na'enchana
xi yak'a. Tenukjuanijmiį jótsa'en tichukjuakonu xi tematoʼon 'ba jótsa'en tjimakjainnu
ngat'a tse'e Na'enchana, ninga tetsjengichanu 'ba tisakunu nkjin kuya kjuanima.
5 Tunga Na'enchana tsikjen kjuanimabiu tuxi kuakutsejenni nga kixi tsa'en kjua.
'Ba 'bi=tsa'en bakuni nga jun xi bakinnu nga kuitjas'ion ña batexuma kui. Kui= kjua
tisakuninu kjuanima. 6 'Ba ngat'a kixi= tsa'en Na'enchana, sja ngojo nganire kjuana'en
xuta xi inyatsikja'anu kjuanima, 7 'ba jun xi techjoʼo kjuanima, sja'ndenu nga sikja'ayo
ko jin. 'Ba= kuan nixtjin nga kuakutsejen ngani yojore Na'enna Jesús, nga kjua'ejenko
ngank'aa ankjere xi 'ñu tjinre kjua'ñure 8 nga tjenjin ndi'i. Kjua'etsikja'a kjuanima xuta
xi bi bekun Na'enchana ko xi bi tsik'etjusun en ndare Na'enna Jesucristo. 9 Kui xutabiu
s'ere kjuanima ka'nda ngantsjai nixtjin. Kjuinik'endut'axin ngixkun Na'enna Jesús. 'Ba
bi skue kjuajere ko kjua'ñure 10 nixtjin nga Na'enna kjua'e nga sakure kjuaje ngajinre
xuta tsjere 'ba nga kjuinichjire ngat'are ngatsi'i xi kuakjainre ngat'are kui. 'Ba jun
'ba=nde kuetsubo ngajinre xutabiu ngat'a kuakjainnu ngat'a tse'e enre Na'enchana xi
kjinikixiyee ngajinnu.
11 Kui= kjua, ngantsjai chukonii Na'enchana ngat'anu, meni kui skjebeninu kuenda
nga k'uakonu kjuabenichun xi kui kinchjanu nga kuetsubo. 'Ba chja'a_ri ngayeje nga
ngatatsik'etjusunko kjua'ñure ngayéje kuya xi nda xi mejénnu si'on 'ba ngayéje xa xi
teñoʼon tu ngat'are nga makjainnu. 12 'Ba 'batsa'en sakure kjuaje Na'enna Jesús ngat'anu
'ba jun 'ba nde sakunu kjuaje ngat'are kui. 'Ba= kuan ngat'a 'ba= tjin kjuandare
Na'enchana ko tse'e Na'enna Jesucristo.

2

1 Nts'ia, ngat'are nga kjua'e ngani Na'enna Jesucristo 'ba nga kuañajant'a_ra,
te'bets'ari 2 nga bi ta'a nik'antjaiyo jotsa'en nikja'etsjion. 'Ba bi nikjo_ru yojonu tsa
tjin xi kuetsu nga je ja'e nixtjin nga kjua'e ngani Na'enna Jesús. Ninga tsa kuetsu
nga Isennixtjintsjere Na'enchana titsja ndiyare nga 'ba titsu asa kuetsu nga enre
Na'enchana tibe'e nijmi, asa kuetsu nga kixuntsja jngu xujun xi 'batsa'en xiare joni xi
jin kjinikasen, bi ngatjamakjainnu ngat'are kibiu.
3 Niñajanni ba'e'ndio tsa tjin xi k'uejñunu. Ngat'a nga kje fa'ejín nixtjinbiu, titjun
sik'ejñat'axin xuta enre Na'enchana, 'ba kuakutsejen yojore xuta xi ch'okun xi tse'e je, xi
je 'ba tjinni nga chaja. 4 'Ba kui xi je sik'ejña yojore 'ba xi ch'o kuetsu ngat'are ngayéje xi
tsu xuta nga na'en kuán ko ngayéje xi xuta tsichjire. Ka'nda ngaya ningure Na'enchana
kjua'as'en 'ba kio k'uejña 'ba Na'enchana kuetsure yojore.
5 ¿A bi fa'etsjennu nga jako_nuu ngat'are kibi nga tsakatejñajin_nuu? 6 'Ba je 'yo mé= xi
ti'bechja'ndere xutabiu xi tse'e je, ngu bi kuan kuakutsejen yojore kio= 'nda nga kjua'e
nixtjinre. 7 Ngu je titsa'exa'mo kjua'ñure xi ch'o. 'Ba k'uejña'mo ngisa ka'nda nga stjuxin

xi ti'bechja'ndere nganda'e. 8 'Ba kio= kuakutsejen yojore xuta ch'okunbiu, tunga ko ntjore ts'a Na'enna Jesús sik'enkoni 'ba nga kjua'e ngani, ko ndi'ire isenre jngu ka'a fani sikjekjua.

9 'Ba chanayiu sa'exajinre xuta ch'okunbiu nga kjua'e. Ko kjua'ñu xi je kjua'e, 'ba sa'en chu̱ba̱ xi kuakutsejen kjua'ñure, 'ba sa'en kjuakun xi bi kjuakixi. 10 'Ba sikjen= ngayéje kuya xi bi nda nga k'onachare xuta xi inyafi ña xaja ngat'a 'ejñat'axin= xi kjuakixi 'ba bi kitsimején nga kuakjainre ngat'are kjuakixi xi sik'angi tsakaiñu. 11 Kui= kjua Na'enchana titsikasennenire kjua'ñu xi 'bonachare, tuxi ku̱akjainnire ngat'are en ndesu. 12 Meni skaneje 'ba s'e̱re kjuana'en ngatsi'i xi bi kuakjainre ngat'are xi kjuakixi, xi tusa kuatsjare nga ch'o tsa'en.

13 Tunga ngat'a tsajain, ngantsjai tjinnere nga kua'e_ri̱ kjuanda Na'enchana ngat'anu jun, nts'ia̱, xi 'ñu tsimejénnu Na'enna Jesús. Ngat'a 'ndani nga tuts'inre tsajmi, ja'ajinnu Na'enchana, tuxi k'uangi=ñu ngat'are Isennixtjintsjere xi tsitsjenu 'ba ngat'a kuakjainnu ngat'are xi kjuakixi. 14 Kui= kjua kinchjaninu Na'enchana nga k'uangiu ngat'are en ndare xi kjinikja'axtiuyee̱ ngajinnu, tuxi 'batsa'en sa̱kut'aninu kjuajere Na'enna Jesucristo.

15 'Bamani nts'ia̱, kixi tinyo 'ba t'ejñatjo xi ji̱n fa kikakuyari̱ ko xi tu xujun kjini'indut'ari̱. 16 Na'enchana kitsimejénna, 'ba kitsjana kjuaje kakun ka'nda ngantsjai nixtjin, 'ba kitsja'ndena nga xuya xi nda ngat'are kjuandare. Nga Na'enna Jesucristo fa ko Na'enchana 17 ngatatsjare kjuaje kakun inimanu 'ba ngatatsja nga'ñunu nga si'anntsjo ngayéje kuya xa xi nda 'ba nga kjuinukjuantsjo en xi nda.

3

1 'Ba xi fet'ani, nts'ia̱, chja'ari̱ nga chuko Na'enchana ngat'ani̱. Chja'a_ru nga kitsa ngatafisun enre Na'enna Jesús 'ba ngatja'yakun nituña nga'ndeñu ña kjuechu, jo kuán ngajinnu. 2 'Ba nde chja'a_ru ngayeje nga Na'enchana k'uejñat'axinni̱ ngat'are xuta xi 'ñu ch'okun, ngat'a bi ngatsi'i makjainre ngat'are kui. 3 Tunga Na'enna Jesús tsik'etjusun xi tsu, 'ba kixi= sikinyanu 'ba 'ba=nde sikuendanu ngat'are xi ch'o. 4 'Ba be=re taku̱in ngat'are Na'enna Jesús nga tenik'etjusun=ñu 'ba janda sik'etjusun=ñu kjuatexuma xi ji̱n kikakuyari̱. 5 'Ba ngatabaku ndiyare inimanu Na'enna Jesús, tuxi ngisa ngatja'yañu kjuanimejenre Na'enchana ko kjuatsejndare Cristo.

6 Ngu nganda'e, nts'ia̱, nga ko ja'enre Na'enna Jesucristo te'beneri̱ nga tinyat'axin_ru ngatsi'i nts'ia xi bi mejénre sa'exa, xi bi 'ba inyatsa'en jotsa'en ji̱n kikakuyari̱. 7 Ngu je 'yo jótsa'en machjen nga kuetsubo nga xutsejen kusunnii̱, ngat'a bi tsiketsuba tse'ée̱ ngajinnu ji̱n. 8 'Ba bi tu tsechi kjuatja̱i nga bi kik'echji_ri̱ xi naire. Tusa nga nixtjin nga nistjen 'ñu kjiña'axa̱i, tuxi tu'yá kjinik'ena'enni̱i ngajinnu. 9 Kuáan kichja'aniri̱ jun tsakaiñu mé= xi kuachjenni, ngat'a tjin=ni̱ ndiyare. Tunga tusa kjiña'axa̱i nga kik'ejñari̱ kusun, tuxi 'ba nde si'anñu jo kjiñe'ee̱n. 10 Ngat'a kionga tsiketsuba ngisa̱i ngajinnu, kika'eri̱ kjuatexumabi: “Tsa tjin xi bi mejénre sa'exa, 'ba nde bi ngatakjen.”

11 Tunga tenu'ya=ni̱i en nga tjin ngajinnu xi bi mejénre sa'exa, xi tumé tsa'en nga tusa tu chu̱ba̱ inyakanis'enjín yojore ña bi kui 'bakore. 12 Nga koni nga ja'enre Na'enna Jesucristo te'bene_ri̱ 'ba techja'a_ri̱ xuta xi 'ba inyatsa'en nga tusa tsja tsa'en ngatatsa'exa 'ba 'batsa'en sa̱kunire xi machjenre.

13 Tunga jun nts'ia̱, bi nikjejnda_ru yojonu nga si'on xi nda. 14 'Ba tsa tjin xi bi tsik'etjusun en xi teni'indut'a̱i xujunbi, chutsejen_ru 'yáñu xi 'ba tsa'en 'ba bi kio nijnguko yojonu, tuxi ngatjamasubanire. 15 Tunga bi 'batsa'en ngatja'yo kui joni tsa kui xi stikenu. Tusa taku ndiya_ru, ngat'a nts'io mani.

16 Na'enna Jesús xi tsjana kjuaxiu 'ba nga kui fa ngatatsjantsjainu kjuaxiu nitume kjua xi mato'on. Nga kui ngat'ejñajinnu ngatsi'u.

17 An Pablo ko ndsaa̱ tetsi'induña kjuate'ndana̱. Kui xi bakutsejen ngayéje xujun xi
tsikasen_ra̱ xuta. 'Ba=tsa'en tsi'indaa̱.
18 Ngatjas'enu ngatsi'u kjuandare Na'enna Jesucristo.

Xujun xi tjun kitsikasenre San Pablo Timoteo
1 TIMOTEO

1 An, Pablo, tetsikasiạn xujunbi, xi jngu apóstore Jesucristo kuáạn jotsa'en 'exa
Na'enchana xi tsik'angina ko Jesucristo xi kjuachuyana. 2 Tetsikasenrạ xujunbi, Tim-
oteo, xi joni ki'ndinạ fa kuáin tu ngat'are kjuamakjainna.

Ngatjas'eri kjuanda ko kjuanima kakun ko kjuaxiu xi tsjana Na'enchana ko Na'enna
Cristo Jesús.

3 Jotsa'en 'enerạ nga kijiạ nangi Macedonia, teni naxinanda Éfeso kixintserạ, tuxi
k'uechja'ndeni_ri yak'a xuta xi tjin kionga bi ngatakuya en xi bi ngusun ko xi yakuya.
4 Ninga bi ngatatesinre en chingare xuta ko xujun xi bi fet'a ña ndiba ja'en 'ba ña
kua'indut'a jótsa'en 'etuts'innire ntje chingare. Ngat'a kio= ndibanire nga 'bet'asire
xinkjin xuta. 'Ba kibiu bi basekore nga kụakjainre ngat'are Na'enchana meni nga kụan
sik'etjusunni jotsa'en mejénre kui.

5 Ngat'are nga 'batsa'en te'benerạ, kui= nga xuta ngatjas'ere kjuanimejen xi ndibanire
inima tsje, kjuafa'etsjen xi tsje, 'ba ko kjuamakjain xi kjuakixi. 6 Ngu tjin= xi je kit'axinre
kibiu. Kichajin en si xi tumé chjire. 7 Chamaestru xi tse'e kjuatexumare Na'enchana
mejénre sa'en yojore, ninga bi mankjinre xi nchja ninga mé= xi koni kjuakixi tsu
tsakaiñu.
8 'Yaña nga nda= kjuatexumare Na'enchana tsa sichjian jotsa'en tjinnere nga
kụachjen. 9 'Yaña ngayeje nga bi kitsja kjuatexumare Na'enchana ngat'are xuta xi tsa'en
xi nda. Tusa kitsja ngat'are xi mangane kjuatexuma 'ba xi bi nt'e en, xi bi bekun
Na'enchana 'ba xi tsa'en je, xi bi tsa'en xi tsje tjin 'ba xi bi bekun xi tsje, xi tsik'en na'enre
ko nare 'ba ko kja'e xuta, 10 xi tsa'en kjuachajngi, xi xanda, xi bateña chu'nda, xi nchja en
ndesu, xi tsichjen ja'enre Na'enna nga tsu nga kjuakixi= tsakaiñu, 'ba xi tsa'en tumeñu
xi mangane kjuakixi xi kisakuyaạ. 11 Xi kjuakixi, kui xi bakuyana en nda xi 'ñu je 'ba xi
tse'e Na'enchana xi bakinre nga kjuinichjire. Xi 'exanạ nga kui'aạ nijmi.

12 Tsja_rạ kjuanda Na'enna Jesucristo, xi kitsja nga'ñunạ, ngat'a kiskunnạ 'ba kitsjanạ
xabi, 13 ninga ch'otsa'en kinchjaạ ngat'a tse'e nganda'eñu. Kitsjengikiạ 'ba kixin_rạ en xi
ch'o tsu. Tunga ja'anima_rạ ngat'a bi 'biạ mé= xi tetsa'aạn 'ba kje makjainjínnạ ngat'are
kui. 14 ¡Á tuku kji'ini kjuandare Na'enna ngat'anạ! Kitsitsejin inimanạ ko kjuamakjain
'ba ko kjuanimejen xi ndibani Cristo Jesús.

15 Kjuakixi= enbi 'ba tjinne=re nga kụakjainre ngatsi'i xuta. Cristo Jesús ja'e nga-
sun'ndio tuxi sik'angini xuta xi tjinre je. 'Ba an xi ngisa ch'o ngisaạ ngajinre xutabiu.
16 Tunga kui= kjua ja'anima_rạ Na'enchana, tuxi Jesucristo kuán kitsa'enninạ jngu
kusun xi bakutsejen jó= kji'i tse kjuatsejndare ninga ka'nda xuta xi ngisa ch'o ngisa.
'Ba 'batsa'en xuta xi yak'a skueni nga kụan kụakjainre ngat'are Jesucristo ngayeje 'ba
'batsa'en sạkunire kjuabenichun xi bi fet'a. 17 'Bamani, ¡ngatja'yakun Na'enchana xi rey
xi batexumantsjai, xi bi 'me, xi bi matsejen, xi jngututu Na'enna mani! ¡Ngatja'yakun 'ba
ngatjas'ere kjuaje ka'nda ngantsjai nixtjin! 'Ba ngatjama.

18 Ji Timoteo, xi joni ki'ndinạ fa, te'benerạ xabi nga tixkjant'ai xi nda, jo nga kitsu
nchja chinga profeta ngat'a tsiji. 19 'Ba kixi tisen ngat'are xi makjainna 'ba tsje ngat'e
kjuafa'etsjenri. Ngat'a tjin yak'a xi je 'ejñat'axin kibiu 'ba 'batsa'en kitsichajin yojore. Bi
nde makjainnire ngat'are Na'enchana. 20 'Ba kuánre Himeneo ko Alejandro, nchjabiu
xi je kitsingantsja_rạ chanayiu, tuxi ngatjamanire nga bi ch'otsa'en kuinchja ngat'are
Na'enchana.

2

1 Xi ngisa tjun, te'bene_nuu̱ ji ko xi yak'a xi makjainnu ngat'are Na'enna nga chuko
kui ngat'are ngatsi'i xuta xi tjin. Chja'a_ru nga sjare xi machjenre 'ba t'ets'a_ru
nga ngatja'animare 'ba ta'eru kjuanda ngayeje. 2 'Batsa'en ngatafako Na'enchana
ngat'are xi rey 'ba ngat'are ngatsi'i xutaxa, ngat'a kio= kjuendibanire nga s'e̱na jngu
kjuabenichun xi xiu 'ba xi jña, 'ba si'an xi tsje ngixkun Na'enchana 'ba xi bakutsejen
nga kixi mekua yojona. 3 Ngu kui=bi xi nda 'ba xi matsjare Na'enchana xi tsik'angina.
4 Ngat'a mején=re kui nga k'uangi ngatsi'i xuta 'ba nga ku̱ankjinre xi kjuakixi.

5 Ngat'a tu jngu= mani Na'enchana, 'ba tu jngu= mani xi nchjntjai xuta ngixkun kui 'ba
xi xuta, kui= xi Jesucristo. 6 Xi kitsingantsja yojore nga 'echjintjai jere ngatsi'i xuta. 'Ba
ngat'are kui kik'inyakixire xuta kionga je echu nixtjin xi 'enda Na'enchana. 7 Kui= kjua
kjiña'anninạ jngu xuta xi tsikja'axtiuya enre Na'enchana, jngu apóstol. ('Ba kjuakixi=
xi texiạn. Bi te'bonachaạ.) Kjiña'an=nạ jngu xi bakuyare xuta xi bi tse'e Israel ngat'are
kjuakixi ko en xi tjinnere nga ku̱akjainre.

8 'Bamani, nituña nga'ndeñu ña ku̱añajan xuta, mejénnạ nga ngatsi'i xuta xi xi'in
kuejenk'a ntsja nga kjuako Na'enchana nga tsje kue'ekoni inimare, nga bi ngatjas'ere
kjuasti 'ba nga bi ngatafosiko xinkjin. 9 'Ba ngat'are xi yanchjin, mejénnạ nga bi 'ñu
kun ngatabaja yojore. Tusa ngatjabekun 'ba ni̱mạ ngatabaja yojore. Ninga bi 'ñu kun
tsa'en ngat'ejen, asa sichjen oro, asa ndiojo xi tsja= kun, asa najñu xi 'ñu chji tsa tuxi
kun xianire. 10 Tusa ngatabandakoni yojore nga ko tsajmi nda xi tsa'en, jotsa'en 'bakore
yanchjin xi je kitsingantsjare yojore nga skuekun Na'enchana.

11 'Ba xiu ngatasen ñojon yanchjin mé= xi tisakuyare nga ngisa ngi'nde ngatjiko yojore.
12 Ngu an bi tsja'ndiạ nga xi yanchjin kuakuyare asa kuatexumare xi xi'in. Tusa xiu
ngat'ejña nga ku̱añajan. 13 Ngat'a Na'enchana tjun kitsa'en Adán 'ba jaskan Eva. 14 'Ba bi
Adán xi kich'onachare. Tusa xi chjun kich'onachare 'ba 'batsa'en kiskajinni je. 15 Tunga
k'uangi xi yanchjin nga tsinre ki'ndi, tsa kixi kuinya ngat'are xi makjainna, nga s'ere
kjuanimejen ko kja'e xuta, nga s'ere kjuatsje, 'ba nga skuekun yojore.

3

1 Enbi, niki en kjuakixi fani. Tsa tjin xi mejénre kuasentitjunre xi makjainre ngat'are
Na'enna, jngu xa xi nda tjimamejénre. 2 Ngu xi kuasentitjunre xi makjainre ngat'are
Na'enna tjinne=re nga nda sa'en tuxi tu'yá ku̱an skaninejeni. Jngu sani chjun s'e̱re.
Machjen= nga kixi fiko yojore, nga nda tsikja'etsjen, nga tjinre kjuaxuta, nga tsjare xuta
nga'nde ngaya ndaba, 'ba nga nda mare bakuya. 3 Ninga bi xi ts'axtiu 'bi binu ngayeje,
'ba xi bi ta'a makjanre, tusa xi nda xuta xi matsjare kjuaxiu 'ba xi bi ton tsimején.

4 'Ba tjinne=re nga nda kuatexumare xuta xi tjin ngaya ndaba 'ba sa'en nga ki'ndire
kjuint'e enre 'ba nga nda skuexuta. 5 Ngat'a tsa jngu xuta bi mare batexumare xuta xi
tjin ngaya ndaba, ¿jótsa'en ku̱anre sikuenda xi ñatjen mañajanko ningure Na'enchana?
6 'Bamani tsu'ba, xi kuasentitjunre ngajinre xi makjainre ngat'are Na'enchana bi jngu
xuta xi sa'e tiña kuakjainre, tuxi bi nk'a k'uaxjeni yojore 'ba kuejenjin je xi tsejenjin
chanayiu 'ba 'batsa'en si'anre kjua. 7 'Ba=nde tjinnere nga nda kjuinukjua ngat'are kui
ngajinre xuta xi bi makjainre ngat'are Na'enchana, tuxi tu'yá ch'o kuetsunire 'ba bi
skạni ña ma suba chanayiu.

8 'Ba 'ba=nde tjin ngat'are xuta xi batesinre xi ñatjen mañajanko ningure Na'enna.
Tjinne=re nga 'yaxuta, nga bi tsik'antjaiya enre, nga bi ts'axtiu 'bi binu, 'ba nga bi ton
tsimején. 9 'Ba tjinnere nga nda k'uejñatjo xi makjainna, xi kis'ejña'mo nixtjin kuatse
jan, 'ba nga k'uejña ko kjuafa'etsjen xi tsje tjin. 10 Titjun ngatachut'ayako xutabi. 'Ba tsa
tumé sạku ngat'are, ku̱an s'e̱re xa nga kuatesinre xi makjainre ngat'are Na'enna.

11 'Ba 'ba=nde tjin ngat'are yanchjinre. Tjinnere nga 'yaxuta, nga bi en ndesu nchja
ngat'are xuta, nga kixi fiko yojore, 'ba nga nda tsik'etjusun ngayéje xi tjinnere nga sa'en.

12 Jngu xuta xi mejénre xa nga kuatesinre xi ñatjen mañajanko ningure Na'enna,
machjen= nga tu jngusa chjun s'e̱re. 'Ba tjinnere nga nda kuatexumare ki'ndire ko xi
tjin ngaya ndaba. 13 Ngat'a xi kixi fiko xabi, kui= xi ma jngu xuta xi 'yakun ngajinre xuta
xi yak'a 'ba bi jó ján kji'i inimare jotsa'en makjainre ngat'a tse'e Jesucristo.

14 Ninga mejénna̱ kjuikunxatira̱, tunga tetsi'indura̱ kibi. 15 Tsa 'bandayana̱ nga
kjuikunra̱, 'batsa'en je 'ye jótsa'en tjinnere nga k'uetsuba xuta xi makjainre ngat'are
Na'enchana. Xi fi ningure Na'enchana xi tijñakun, xi tsubangi 'ba xi kjanntjai xi kjuakixi.
16 Tijñatsejen nga 'ñu je mé= xi je 'yare ngat'are Na'enchana, xi kis'ejña'mo nixtjin kuatse
jan.

Kui yakutsejen yojore nga tsaka'a yojo,

'ba kis'ejñatsejen kjuakixire ngat'are Isennixtjintsjere Na'enchana.

Kji'yare ngat'are ankje,

'ba kik'ere nijmi ngat'are kui naxinanda xi tjin.

'Ba xuta xi tjin ngasun'ndio kuakjainre ngat'are kui,

'ba kiji ngani ña tijña kjuajere.

4

1 Tsuyakixi fani Isennixtjintsjere Na'enchana nga nixtjin xi je kjuet'ani s'e̱= yak'a xi
kuinyat'axin 'ba bi nde ku̱akjainnire Na'enchana. Tusa sisinre isennixtjin xi bi nda
xi k'onachare xuta ko en xi kuakuya isennixtjin xi tsa'exat'are chanayiu. 2 Enbiu xi
kuakuya xuta jó nkjain xi ndesu xi bi nde tsisinnire tsa bi tsje tjin kjuafa'etsjenre.

3 Xutabiu bakuya nga bi nda nga kuixan xuta 'ba nga tjin kuya xichine bi nda nga xine.
Tunga Na'enchana je kitsa'en xichinebiu tuxi sa̱kunire xuta xi koni nga kjuanda sja xi
makjainre ngat'are Cristo 'ba xi mankjinre xi kjuakixi. 4 Ngat'a ngayéje xi Na'enchana
kitsa'en nda=. Tumé tjinnere nga k'uejñat'axian, tsa kua'era kjuanda kui nga tisakuna.
5 Ngat'a enre Na'enchana tsitsje xi sakuna nga chukua kui.

6 Nda= teña'axat'a_ri Jesucristo, tsa 'batsa'en kuakuya_ri nts'ia. 'Ba 'batsa'en 'yare
nga teba'é nga'ñu_ri yojori ko en xi makjainna, en kixi xi kisakuyari 'ba kich'atjai. 7 Bi
nisin_ri en chinga xi tse'e ngasun'ndio xi tumé chjire. Tusa t'ene_ri yojori nga si'anntsjai
mé= xi kuakutsejen nga 'yakuin Na'enchana. 8 Ngat'a basekochina tsa sitjusjeyachi_ra
yojona nga'e ngasun'ndio, tunga ngisa= chji ngisare nga k'uene_ra yojona nga 'yakuan
Na'enchana. Ngu basekona nga tetsuba ngisa nga'e ngasun'ndio 'ba ko kjuabenichun
xi sa'e ndiba.

9 Kjuakixi= enbi 'ba tjinne=re nga ngatsi'i xuta ku̱akjainre. 10 Kui= kjua 'ñu teña'axaña
'ba te'bene_ra yojona, ngat'a techuyaña mé= xi nda ngat'are Na'enchana xi tijñakun. Xi
mare tsik'angi ngatsi'i xuta 'ba kjuakixi= nga sik'angi xi makjainre ngat'are kui.

11 'Batsa'en tatexuma_ri 'ba takuya_ri xuta. 12 Tu'yá ton ngatjaberi tsa tu kui kjua
nga̱ sa'e ki'ndi. Tusa jngu kusun ti'an_ri yojori ngixkun xuta xi makjainre ngat'a tse'e
Na'enchana nga jótsa'en kjuinukjuai, nga jó si'en, nga jótsa'en simején xuta, nga jótsa'en
mankjainri ngat'are Na'enchana, 'ba nga jótsa'en tsje kueni.

13 Ka'nda nga kjuechaa̱ kio, tu kui xa ti'en nga k'uexkiya_ri enre Na'enchana ngajinre
xuta xi makjainre ngat'are kui, nga k'uinya_ri ion 'ba nga kuakuya_ri ngayeje. 14 Bi
nicheje kjuanda xi kika'eri ngat'are en xi kinchja nchja chinga profeta ngat'a tsiji, nga
yaneri ntsja xuta chinga xi makjainre ngat'are Na'enna. 15 Tikja'etsjen kibi 'ba janda
kio t'inye ndiyabiu, tuxi ngatsi'i xuta skueni nga nda te'mikue xari. 16 Tikuendai yojori
'ba ko xi tebakuye. Kixi teni. Tsa 'batsa'en sik'etjusin, sik'angi=ni yojori ko xi inyabasen
ñojonri.

5

1 Bi chjutikue xuta chinga, tusa chukoye ko kjuaxuta joni tsa na'enri kuán. Nda tikue
nchja nistiu joni tsa nts'é, 2 'ba xi yanchjin chinga joni tsa nari, 'ba xi sa'e nisti yanchjin
joni tsa ndichjai nga ko inimari xi tsje tjin.

3 Tatesin_ri yanchjin k'an xi tu'yá tjinkjinre. 4 Tunga tsa jngu chjun k'an tjinre
ki'ndi asa ki'ndindai, ngat'are kui ki'ndibiu, xi ngisa tjun tijña ngat'are kui, kui= nga
kuatesinre xuta xi tjin ndaba. 'Ba 'batsa'en sja nganire xi kisakure ngat'are xichare.
Ngu kui=biu xi matsjare Na'enchana.

5 Tunga jngu chjun xi kjuakixi nga chjun k'an kuán, xi tu'yá tjinkjinre, kui xi kunre
nga Na'enchana kuaseko. Nga nixtjin nga nistjen fakontsjai kui nga 'bets'are mé= xi
machjenre. 6 Tunga chjun k'an xi tsjare yojore kjuatsja xi tjin, kui= xi joni tsa je k'en,
nisi tijñakun ngisa.

7 'Bitsa'en tatexuma_ri xutabiu, tuxi tu'yá kuanejeni ngat'are mé= xi sa'en. 8 Ngat'a xi
bi tsikuenda xinkjin, ngisa= fani xi tjinduyako ndaba, kui xi 'bejñat'axin xi makjainna
'ba ngisa= 'ñu ch'okun ngisa nga ko mare xi bi makjainre ngat'a tse'e Na'enchana.

9 'Ba yanchjin k'an xi s'ẹt'a xujun xi tsu nga kụakuenda, tu kui sani ngatjas'et'a xi
ts'axtiu yachute ko te nu tjinre 'ba xi tu jngusa xi'in kis'ere, 10 xi 'yare nga nda kitsa'en,
'ba nga nda kitsicha ki'ndire, 'ba nga kitsjare nga'nde xuta xi fechukun ndaba, 'ba nga
ngisa ngi'nde kiko yojore nga yatesinre xuta tsjere Na'enchana, 'ba nga tsakaseko xuta
xi inyafa'a kjuanima, 'ba tsik'ejñandantsjai nga sa'en xi nda.

11 Tunga bi 'bet'ai xujun yanchjin k'an xi sa'e ki'ndi. Ngat'a kionga mejénre sa'en xi
kuetsu yojore, k'uejñat'axin=ngani kjuafa'etsjenre ngat'are Cristo 'ba kụamejénre nga
kuixan ngani. 12 'Ba 'batsa'en s'ẹneje, ngat'a tsangane= mé= xi kitsu ngatitjunre. 13 'Ba
nde tse'é ma 'ba xki ni'ya 'betsuma. 'Ba bi tsa tu tse'é ma, 'ba nde ne 'beñajan en ngayeje,
'ba tu tsungijin yeje yojore, 'ba nchja en xi bi tjinni nga kuinchja. 14 Kui kjua, xinña nga
ngisa nda tjin nga yanchjin k'an xi sa'e ki'ndi kuixan ngani, 'ba nga ngatjas'ere ki'ndi
'ba nga ngatatsikuenda ndaba, tuxi bi sja'ndeni nga ch'o kuetsure xi stikena. 15 Ngat'a
tjin= yak'a xi je tsikinyat'axin ngat'are Cristo 'ba kit'are chanayi.

16 Tsa jngu xuta xi makjainre ngat'a tse'e Na'enchana tjin jngu xinkjin xi chjun k'an,
ngatabaseko ngat'are mé= xi machjenre, tuxi bi sik'ena'enni nts'ia. 'Ba 'batsa'en kụan
kuaseko nts'ia yanchjin k'an xi tu'yá tjinkjinre.

17 'Ba ngat'are xuta chinga xi nda batexumare ngajinre xi fi ningu, kui= xi 'ñu
nda ngatja'yakun, 'ba ngisa fa nda xi tsikja'axtiuya 'ba bakuya enre Na'enchana.
18 Ngat'a 'batsa'en kua'indut'a enre Na'enchana: “Bi 'bechja'nde_ri nga kuakjen tji-
undijo yejerañu nga tibasenne trigo nga tibitjia.” 'Ba 'ba nde tsu ngayeje: “Xi tsa'exa
bakin=re nga kụachjire.” 19 Bi nisin_ri ngat'are xi kuaneje jngu xuta chinga ngajinre xi
fi ningu, tsa tsajainre tsa jó asa ján xi ko tuxkun fa tsabeni mé xi kuán. 20 Tunga ngat'are
xi tojo inyakjeje ngisa, chjutikue ngixkun ngatsi'i xi makjainre ngat'are Na'enna, tuxi
'ba nde sakjunni kui ngayeje.

21 Te'benerạ ngixkun Na'enchana, Na'enna Jesucristo 'ba ko ankje xi je kitukja'ajin
nga tik'etjusin mé= xi texinrạ. Bi kabi ñe'en, tusa ngusun= tikotsi'i. 22 Tu'yá tu chuba
fane_ri ndsai nga kua'exa_ri ngajinre xi makjainre ngat'are Na'enna. Titjun nda
tikja'etsjen, meni nga bi k'uakot'ari jere xuta xi yak'a. Tsje teni.

23 Bi tu suba nanda 'yi. Tusa t'iuchi ko binu, tuxi kụandani ngats'ai 'ba ko chi'in xi 'ñu
kjit'a tesatet'ai.

24 Tjin je xi tsa'en xuta xi 'yare kionga kje ña'anre kjua 'ba tjin xi jaskan 'yare. 25 'Ba
nde 'batsa'en 'yanire mé= xi nda tsa'en xuta ngayeje, 'ba xi bi tjindutsejen nganda'e bi
kụan s'ẹndu'montsjai.

6

1 Ngat'are ngatsi'i chu'nda xi tsindaa̱, nda ngatjabexuta naire meni ni'yá ch'otsa'en
kjuinchjani ngat'are Na'enchana 'ba ko en xi tebakuya. 2 'Ba xi tjinre nai xi makjainre
ngat'are Na'enchana, 'ba=nde ngatjabexuta, ninga tsa nts'e mani nga tu jngu kjua-
makjain tjinre. Tusa ngisa nda ngatatsa'exat'are, ngat'a baseko xi nimején ngat'are
Na'enchana xi 'ba nde makjainre ngat'are Na'enna Jesús.
Kui=bi xi takuya_ri xi makjainre ngat'are Na'enna 'ba t'ene_ri nga sik'etjusun. 3 Tsa
tjin xi bakuya kja'e tsajmi asa bi ngusun fiko en kixi xi tse'e Na'enna Jesucristo ko
kjuatexuma xi bakuyana ngat'are jótsa'en xiakuan Na'enna, 4 kui xutabiu xi nk'a
ti'baxje yojore 'ba tumé bekjin. Je jekjua kjuafa'etsjenre 'ba tu chu̱ba̱ fosiko xuta 'ba
tsa'en nga chubasire tume enñu. Kio ndibanire kjuaxin kakun, kjuasti, nga ch'o tsure
xinkjin xuta, nga bi ma kunre xinkjin xuta, 5 'ba nga kjankontsjai xinkjin xuta xi bi nda
tsikja'etsjen ko xi je kitukja'axinre xi kjuakixi. Nchjabiu xi 'ba mare nga ku̱anyina tsa
skuekun Na'enchana.
6 Ninga nga bekun Na'enchana xuta, jngu kjuanyina je tsakaiñu tsa tjijngu kakun
ngat'are mé= xi tjinre. 7 Ngat'a tumé ja'ekua nga'e ngasun'ndio 'ba tumé kueko ngaña.
8 'Bamani, k'uejngua kakuan tsa tisakuna xichine ko najñu xi techaja. 9 Ngu xi mejénre
ku̱anyina nga'e ngasun'ndebi, kui xi bi kakore nga chut'ayako 'ba kangi joni chen nga ko
mé= xi tjin ngasun'ndio. Mejénre nkjin kuya tsajmi xi tumé chjire, xi ch'o tsikore xuta,
'ba xi tsungijin xuta ña sikjesun 'ba ña sichaja. 10 Ngat'a nga 'ñu mejénre ton xuta, kio
ndibanire ngayéje kuya tsajmi xi bi nda. Tjin xi 'ñu kuatsjake ton, 'ba 'batsa'en kit'axinre
ngat'are xi makjainna 'ba kitsitsejin kjuanima yojore.
11 Tunga ji xi Na'enchana tse'eri, tisent'axin_ri ngayéje tsajmibiu. T'itjengi xi kjuakixi,
chakuin Na'enchana, 'ba janda ngatjamakjainri enre kui. Ngatjas'eri kjuanimejen,
kjuatsejnda ko kjuanima kakun. 12 Tixkjant'antsjai xi makjainna. Ch'antsjai xi sjana
kjuabenichun xi bi fet'a, ngat'a kui xa kinchjaniri Na'enna. Kui= kjua kika'eni enri nga
nda kjinikixiye ngat'are xi makjainna ngixkun nkjin testigo.
13 'Ba te'bena̱ra̱ ngixkun Na'enchana xi tsjare kjuabenichun ngayéje xi tjin 'ba
ngixkun Jesucristo xi 'ba nde nda kitsikixiya ngixkun Poncio Pilato 14 nga tik'etjusun tsje
tsje kjuatexuma xi kika'eri, tuxi tumé s'e̱ni xi ku̱an ch'otsa'en kjuinukjua ngat'ari ka'nda
nga kuakutsejen ngani yojore Na'enna Jesucristo. 15 Nga kjua'e nixtjinbiu, sik'etjusun
yeje kibiu jotsa'en mejénre Na'enchana xi bakinre nga kjuinichjire, xi batexuma tajngu,
'ba xi Reyre rey ko Na'enre na'en. 16 Xi tu kui jngututu xi bi 'me 'ba xi tijñajin ndi'i xi
tu'yá ma tsitiñat'are. Nisa 'yá= be 'ba ni'yá ma kutsejen'a. ¡Ngatja'yakun 'ba ngatjas'ere
kjua'ñu ka'nda ngantsjai nixtjin! 'Ba ngatjama.
17 Ngat'are xuta xi tjinre kjuanyina nga'e ngasun'ndio, t'ene_ri nga bi nk'a ngata'baxje
yojore 'ba nga bi ngatakunre kjuanyina xi tjinre, ngat'a fe kibiu. Tusa ngatakunre
Na'enchana xi niki tsjafanina= ngayéje xi machjenna tuxi sitsjaña. 18 'Ba 'ba nde t'e_ri
nijmi xi tjinre kjuanyina nga ngatatsichjen tonre nga sa'en xi nda. Nga sa'en kibiu, kui=
xi sinyinakjin. 'Ba nga ko ngayéje inimare ngatatsjare xuta xi yak'a mé= xi machjenre
'ba ngatatsja'ndere xuta nga sichjen xi tjinre. 19 'Ba 'batsa'en ti'bejñatjo xi kjuanyina fa
xi kuasekore nixtjin xi sa'e ndiba. 'Ba 'batsa'en k'uendukun kjuakixi jotsa'en je kitsja
ts'a Na'enchana.
20 Ji Timoteo, nda tikuendai xi kjiningantsjari. Bi basen ñejen en xi tumé chjire xi tse'e
ngasun'ndio ninga en xi fosire xuta ndesu xi tsu nga tjinre kjuankjin kakun. 21 Ngu tjin
xi kuakjainre ngat'are kjuankjin kakun ndesubiu 'ba 'batsa'en tsikinyat'axinre ngat'are
xi makjainna.
Ngatjas'enu kjuandare Na'enchana.

Xujun xi majóni xi kitsikasenre San Pablo Timoteo
2 TIMOTEO

1 An, Pablo, tetsikasiạn xujunbi, xi kichja'ajinnạ ngat'are Na'enchana nga jngu apóstore Jesucristo kuáạn. Kjinikasennạ tuxi kue'eñạ nijmi ngat'are kjuabenichun xi sạkure xuta xi tu jngu mako Cristo Jesús jotsa'en je kitsja ts'a Na'enchana. 2 Tetsikasenrạ xujunbi, Timoteo, xi 'ñu tsimejénrạ joni tsa ki'ndinạ fa.

Ngatjas'eri kjuanda ko kjuanima kakun 'ba ko kjuaxiu xi tsjana Na'enchana ko Na'enna Jesucristo.

3 Tsja_rạ kjuanda Na'enchana, 'ba tsje tjin kjuafa'etsjennạ nga tsa'exat'a_rạ kui, jo kitsa'en xuta chinganạ. 'Ba nga nixtjin nga nistjen nga fakuạ kui, ngantsjai fa'etsjennạ ngat'a tsiji. 4 Fa'etsjennạ jotsa'en kichi'ndai kionga kitsikixant'arạ 'ba 'ñu mejénnạ skue nganirạ, tuxi sitsejinni kjuatsja inimanạ. 5 'Ba 'ba=nde tsikja'etsjiạn jotsa'en ngayéje inimari mankjainri ngat'are Na'enchana. Titjun naxk'enri xi Loida 'mi kuakjainre 'ba jaskan ngani Eunice xi nari. 'Ba be=re takuaạn nga ko ji 'ba nde tsa'en mankjainri.

6 'Bamani, tetsikja'etsjenyanirạ nga titseya ngani kjuanda xi kitsjari Na'enchana nga yanerạ ndsaạ. 7 Ngu Isennixtjintsje xi kitsjana Na'enchana bi tsa'en nga kjuikuan. Tusa tsjana kjua'ñu ko kjuanimejen 'ba ko kjuafa'etsjen xi tsja ndiyana jótsa'en kixi kuekua yojona. 8 'Bamani tsu'ba, bi nisuba_ri yojori nga sikixiye ngat'are Na'enna Jesús 'ba ninga ngat'anạ, nisi nduya tekjiyaạ ngat'are kui. Tusa ko kjua'ñu xi tsjari Na'enchana, ngatakakori kjuanima xi kuitjaxtiukona ngat'are en ndare kui.

9 Na'enchana xi kitsik'angina 'ba kinchjana nga kụan xuta tsje xi tse'e. Tunga bi tsa kinchjana tu ngat'are mé= xi kjiña'an, tusa jotsa'en je 'endatitjun 'ba jotjin kjuanda xi kika'ena ngat'are Cristo Jesús nga kje tsa'enjín ngasun'ndio. 10 Kui kjuandabiu xi tijñatsejen nganda'e ngat'are Cristo Jesús xi ja'ekakutsejen yojore nga kitsik'angina. Ja'ekjaxin kjua'ñure kjuabeyo 'ba 'ejñatsejen nga kụan k'uendukun xuta 'ba bi nde kueyani tu ngat'are en ndare Na'enchana.

11 'Ba Na'enchana kitsa'ennạ jngu xi tsikja'axtiuya enre, jngu apóstol 'ba maestru. 12 Kui= kjua tefa'axtiuñạ kui kjuana'enbi. Tunga bi masubanạ, ngat'a 'be=ñạ 'yá= ngat'are kuakjainnạ 'ba be=re takuaạn nga tjinre kjua'ñu nga k'uejñatjo xi kitsingantsja_rạ ka'nda nga kjua'e kui nixtjinbiu. 13 Tenijin kakuin en nda xi yakuyarạ, 'ba kio tenijin kjuamakjain ko kjuanimejen xi tjinna nga tu jngu makua Cristo Jesús. 14 'Ba ko kjua'ñu xi ba'ena ngat'are Isennixtjintsjere Na'enchana xi tijña ngajinna t'ejñatjai xi nda xi kjiningantsjari.

15 Ngu jotsa'en je 'ye nga je kitsikumanạ mején ngatsi'i xuta xi tjin jo kji'i nangi Asia, ka'nda ko Figelo 'ba ko Hermógenes. 16 Nga Na'enchana ngatja'animare xinkjin Onesíforo, ngat'a nkjin= ndiya kitsjanạ kjua'ñukakun 'ba bi kuasubare nga nduya tekjiyaạ. 17 Tusa nga ja'e naxinanda Roma, bi kitsikja'ejnda ka'nda ngạ kuasjai_rạ. 18 Nga Na'enna Jesús ngatja'animare Onesíforo nixtjin nga kjuechu ngixkun kui. Ngu ji je nda 'ye jótsa'en tsakasekona naxinanda Éfeso.

2

1 'Bamani ki'ndinạ, ta'e nga'ñu_ri yojori ko kjuanda xi tjinna ngat'are Cristo Jesús. 2 'Ba xi kjinu'ye xi kixiạn ngixkun nkjin testigo, tingantsja ngani_ri xuta xi ma chun_ra ngat'are, xuta xi kụan kuakuya nganire xuta xi kja'ere.

3 Ngatakakori kjuanima xi kuitjaxtiukonaạ joni jngu chasoldadu xi nda xi tsa'exat'are Cristo Jesús. 4 Nijnguú chasoldadu xi tikjan tsikjore yojore ngat'are xi tjin ngasun'ndio, ngat'a mején=re nga nda skue xi kitsja xare. 5 'Ba nde 'batsa'enni xuta xi tsa'en chuya, tsa

bi nda sik'etjusun kjuatexumare chuyo, bi kụan xuntsja tsajmi xi ba'ere xi tsa'en. 6 'Ba
nde xuta xi 'ñu tsa'exa nga 'bentje tsajmi tjin=re ndiyare nga kui tjun sạkure chan xi
'bakore. 7 T'ejinkakuin mé= xi texinrạ, ngu Na'enna Jesús sa'en nga kụankjinri ngayéje
kibiu.
8 Tikja'etsjenye ngat'are Jesucristo xi ja'aya nganire ngajinre mik'en, xi jendibani
ntjere David. Kui en ndabi xi tetsikja'axtiuyaạ. 9 'Ba ngat'are en ndabiu nga tefa'aạ
kjuanima 'ba ka'nda tjita'ñaạ ko na'ñu kicha joni tsa jngu xuta xi ch'okun kuáạn. Tunga
enre Na'enchana, bi tji'ñu. 10 Kui= kjua tichukjuakoninạ ngayéje xi temata'aạn nga tu
kjuanda tse'e xuta xi Na'enchana je ja'ajin, tuxi ko kui sạkut'anire nga k'uangi ngat'are
Cristo Jesús 'ba sạkut'are kjuaje xi bi fe.
11 Enbi kjuakixi=:
Tsa eyakua Cristo,
'ba=nde kuetsubakunko ngañа.
12 Tsa kakona nga temitjaxtia kjuanima,
'ba=nde kuatexumakua.
Tsa kuixan nga bi 'yaxkuan kui,
'ba=nde kui kuetsu nga bi bexkunna.
13 Tsa ñа bi sik'etjusun_ra kui,
tojo sik'etjusun= jotsa'en kitsja ts'a,
ngat'a bi jó tsa'en enre.
14 Tikja'etsjenya_ri nts'ia kibiu 'ba t'ene_ri ngixkun Na'enchana nga bi ngatafosiyare
tuxkia en. Kibiu tumé chjire, tusa tsiskayare kjuafa'etsjenre xuta xi nt'e. 15 Ngayéje
inimari ti'en mé= xi nda ngixkun Na'enchana, tuxi nda skueni mé= xi teñe'en, joni jngu
chu'nda xi bi masubare ngat'are xare, xi nda bakuya ngat'are en xi kjuakixi.
16 Tisent'axin_ri en si xi tumé chjire xi tse'e ngasun'ndio. Ngu xi nchja nijmi
enbiu ngisa minyat'axin ngisare Na'enchana. 17 'Ba enre xutabiu jo=ni jngu chi'in
fe'ndu xi tsikje 'ba bi nde mandani. 'Ba= inyatsa'en Himeneo ko Fileto. 18 Kui xi je
kit'axinre en xi kjuakixi. Inyatsu nga je= ja'a nixtjin nga kjua'aya nganire xuta ngajinre
mik'en. 'Ba 'batsa'en inyatsiskayare kjuafa'etsjenre yak'a xuta xi makjainre ngat'a tse'e
Na'enchana. 19 Tunga enre Na'enchana jo=ni jngu tuts'in xjo xi 'ñu sejña, ña 'bitsa'en
kua'indut'a: “Na'enna Jesús be= xuta xi tse'e.” 'Ba 'ba nde kua'indut'a ngayeje: “Ngatsi'i
xi tsu nga tse'e Na'enna Jesús tjinne=re nga kuinyat'axinre xi ch'otjin.”
20 Joni ngaya jngu ni'ya je, bi tu suba tsajmi xi oro ko plata tjin. Tusa 'ba nde tjin tsajmi
xi kuandakoni ya ko nangikiti. Tjin xi machjen ngajin s'i 'ba tjin xi tu machjenntsjai.
21 'Ba nde 'ba= tjinni ngajinna. Tsa tjin xi je kitsitsje yojore, kui jo=ni tsajmi xi machjen
ngajin jngu s'i. Je tsje ya'a 'ba kụan sichjen Na'enchana. Je tijñandare yojore nga kụan
sa'en ngayéje xa xi nda.
22 Tisent'axin_ri xi tsu inimare nchja nisti xi yak'a. 'Ba ñatjen ko xuta xi tsje tjindu
inimare nga tsichjire Na'enna Jesús tangitjenngiu xi sa'en nga kixi kueko yojonu,
kjuamakjain ngat'are enre Na'enchana, kjuanimejen 'ba ko kjuaxiu. 23 Bi nisin_ri en
si xi tsajainre ndiyare 'ba xi tumé chjire, ngat'a 'yani nga kio ndibanire kjuasi.
24 Xi tsa'exat'are Na'enna Jesús bi kjuasi skungajin, tusa nda ngatatsiko ngatsi'i
xuta. Tjinnere nga nda kụanre kuakuyare xuta 'ba kụatsejndako mé= xi kụata'en.
25 Tjinnere nga k'uaxjenima yojore nga sja ndiyare xi stike xi kjuakixi. Ngu 'ba kụan tsa
Na'enchana sa'en nga xutabiu sik'antjaiya inimare 'ba skue xi kjuakixi 26 'ba 'batsa'en
nda sikja'etsjen ngani 'ba kụangare chen ña chanayiu titsu'ñure nga tsa'enko chanayiu
xi mejénre.

3

1 'Ba nde ngatja'ye nga nixtjin xi sa'e ndiba s'e̱= kjuana'en. 2 Ngu xuta 'ñu sisinre yojore 'ba 'ñu ku̱amejénre ton. Nk'a kakun ku̱an 'ba nk'a k'uaxje yojore ngayeje. Ch'otsa'en kuinchja ngat'are Na'enchana 'ba bi sik'etjusun enre xichare. Bi sja kjuanda ngat'are mé= xi sa̱kure 'ba bi skuekun Na'enchana. 3 Bi s'e̱re kjuanimejen 'ba bi kjua'animare xuta xi kja'ere. En ndesu kuinchja ngat'are xuta 'ba bi k'uechja'ndere mé= xi kuetsu yojore. Ts'en ku̱an 'ba ku̱astike ngayéje xi nda. 4 Amigu xi ndesu sa'en yojore, bi tjun sikja'etsjen mé= xi sa'en, 'ba tse ngajinre kjuank'a kakun. Bi kuangisjai Na'enchana, tusa kuangisjai xi kuetsu yojore. 5 'Ba sa'en joni tsa bekun Na'enchana, tunga k'uejña̱t'axin= kui fa kjua'ñu xi tsa'exajinre xuta xi tse'e Na'enchana.

Tisent'axin_ri xutabiu. 6 Ngu xi 'ba kun, kui xi ko kjuamaña fa'as'en ndaba xuta 'ba 'bonachare yanchjin xi inda tjinre, xi ya'anijin je 'ba kjefe nkjin kuya mé= xi tsu yojore. 7 Yanchjinbiu ngantsjai inyasakuyare, tunga niñajanni nda mankjinre xi kjuakixi. 8 Jotsa'en nchja mago Janes ko Jambre 'echja'ndere Moisés nixtjin kuatse jan, 'ba nde tsa'en nchjabiu inya'bechja'ndere xi kjuakixi. Je ch'otjin kjuafa'etsjenre 'ba kitsichajin yojore ngat'are xi makjainna. 9 Tunga bi kjin kjuechu nchjabiu, ngat'a s'e̱jña̱tsejen kjuachikunre ngixkun ngatsi'i xuta, jofa tsa'en kis'ejña̱tsejen ngat'are Janes ko Jambre.

10 Tunga ji je nda 'ye mé= xi yakuya, 'ba jótsa'en fiku̱a yojona̱, 'ba mé= xi mejénna̱ sa'a̱an, 'ba jótsa'en tjinna̱ kjuamakjain, kjuatsejnda, kjuanimejen, 'ba jótsa'en tichukjuakona̱ xi temata'a̱an. 11 'Ya=ni nga kitsjengikena̱ xuta, 'ba ko ngat'are kjuanima xi ja'axtia̱, ko mé= xi kuata'a̱an naxinanda Antioquía ko naxinanda Ikonio 'ba ko naxinanda Listra. 'Ñu kitsjengikena̱ xuta, tunga Na'enna Jesús kitsik'angina̱ ngajinre ngayéje kibiu.

12 'Ba kjuakixi= nga ngatsi'i xi mejénre skuekun Na'enchana ngat'are Cristo Jesús, kui= xi 'ba nde sjenngicha ngat'are xuta. 13 Tunga ngat'are xuta ch'okun ko xi 'bejñu, tusa ngisa ch'okun ku̱an ngisa nga k'onacha 'ba nga 'ba nde x'onachare.

14 Tunga ji, janda kixi t'ikue xi kisakuyari, xi 'ñu nda bere takuin, ngat'a 'yani 'yá= xi yakuyari kibiu. 15 'Ba 'ba=nde 'ye nga 'ndani nga sa'e ki'ndi kisakuyari ngat'are xujun ña kua'indut'a en tsjere Na'enchana. Enbiu xi tjinre kjua'ñu nga sjari kjuankjin kakun, tuxi k'uangini tu ngat'are nga mankjainri ngat'a tse'e Cristo Jesús. 16 Isennixtjintsjere Na'enchana 'ejñajinre xuta xi kitsi'indu ngayéje xujun xi tse'e enre Na'enchana, 'ba kui= xujunbiu xi basekona nga bakuya_ra xuta, nga fakoyana, nga tsikasenga ndiyana, 'ba nga tsja ndiyana jótsa'en kixi kuekua yojona, 17 meni nga xuta xi tse'e Na'enchana nda k'uejñandani 'ba s'e̱re ngayéje xi machjenre nga sik'etjusun tume xa xi nda.

4

1 Te'bena̱ra̱ ngixkun Na'enchana 'ba ngixkun Cristo Jesús, xi jngu nixtjin sa'enre kjua xuta xi tjindukun ko xi je jesun, nga kuakutsejen yojore nga kuatexuma. 2 Tikja'axtiuye en ndare Na'enchana. Tik'ejñandai yojori nga 'ba si'en tume nixtjinñu 'ba tume chubañu. Taku ndiya_ri xuta tsa bi nda tjin xi inyatsa'en, 'ba chukoye, 'ba ti'ñi kakun. Ngatjas'entsjairi kjuatsejnda nga kuakuye.

3 Ngu kjua'e= nixtjin nga bi nde xukjuakonire xuta en xi kjuakixi xi sakuyare. Tusa sa'en jotsa'en kuetsu inimare 'ba kuangisjai nkjin maestru xi kuakuyare mé= xi ku̱atsjare nga kjuint'e. 4 'Ba kuinyat'axinre 'ba k'uechjare ñojon ngat'are xi kjuakixiu. Tusa kuatesinre en chinga xi tsuya xuta. 5 Tunga ji, nda tikja'etsjenntsjai 'ba ngatakakori kjuana'enbiu. Tu kui xa ti'anntsjai nga sikja'axtiuye en ndare Na'enchana. Nda tik'etjusin xari.

6 Ngu ngat'a tsa'an, je mején ku̱an joni jngu chje xi kua'ere Na'enchana. Je mején kjua'e chuba nga kueya. 7 Je nda kitsinchjat'a̱a̱ ndiya xi Na'enchana 'ejñana̱ 'ba je

jechukjet'a chuya xi tetsa'aan. 'Ñu= tsakasejian kjuamakjainna. 8 'Ba nganda'e tu tekuya ngisa_ra chji xi sakure xuta xi je kixi ngixkun Na'enchana. Xi sjana Na'enna Cristo Jesús xi kixi tsa'en kjua, nga kjua'e nixtjinbiu. 'Ba bi tu an tajngu sjana chjibiu, 'ba=nde ko ngatsi'i xuta xi 'ñu inyakuyare nga kjua'e ngani.

9 Tixatiyachi_ri yojori nga ta'a ndibachunnaa. 10 Ngu Demas ngisa kitsimején xi tjin ngasun'ndio 'ba je kitsikumana nga kiji naxinanda Tesalónica. Crescente je kiji nangi Galacia, 'ba Tito je kiji nangi Dalmacia. 11 Tu Lucas sani tijñakona nga'e. Tinyisjai Marcos 'ba ndekue, ngat'a kui xi kuan kuasekona nga sa'en xa xi tetsa'aan. 12 Tíquico kitsikasian naxinanda Éfeso. 13 'Ba kionga kjuendibai, ndekochi najñu ndujuna xi 'ejñaa naxinanda Troas, ndaba Carpo. 'Ba nde ndekochi xujunna ngayeje, 'ba xi ngisa 'ñu mejénna nga kjuendekue kui xi kuandakoni tjiuxin.

14 'Ñu ch'o kitsikona Alejandro, chinga xi tsinda tsajmi xi kicha ni. Na'enna Jesús xi be= jótsa'en sik'echji ngat'are xi kitsa'en. 15 'Ba nde ji tikuendai yojori ngat'are kui ngayeje, ngat'a 'ñu= tjimastike ngat'are en xi tenikja'axtiuya.

16 Nga titjun kitsikjantjaa yojona ngixkun xuta xo, tu'yá tsakasekona. Ngatsi'i kitsikumana. Bi ngatakjebere kuenda Na'enchana mé= xi kitsa'en. 17 Tunga Na'enna Jesús tsakaseko=na 'ba kitsjana kjua'ñu, tuxi nda kuán kitsikja'axtiuyaña enre. Meni kjint'eni ngatsi'i xuta xi bi judío. 'Ba 'batsa'en kitsik'angina Na'enna nga'a ts'a tjiuxo. 18 'Ba sik'angina ngajinre ngayéje kjua xi ch'o tjin 'ba kueko=na ña batexuma ngank'aa. ¡Ngatjas'ere kjuaje ka'nda ngantsjai nixtjin! 'Ba ngatjama.

19 Ta'e_ri kjuate'ndana Prisca ko Aquila 'ba ko xi tjinduya ndaba Onesíforo. 20 Erasto tsik'ejña naxinanda Corinto. Trófimo kisatechi'in naxinanda Mileto 'ba kio kitsik'ejñaa. 21 Tixatiyachi_ri yojori nga ndibachunnaa nga kje ba'ejín nixtjinre nch'an. Inyatsikasenri kjuate'nda Eubulo, Pudente, Lino, Claudia 'ba ko ngatsi'i nts'ia xi tjin nga'e.

22 Na'enna Jesucristo ngat'ejñakori. Ngatjas'e tsi'inu kjuandare Na'enchana.

Xujun xi San Pablo kitsikasenre TITO

1 An, Pablo, tetsikasiạn xujunbi, xi jngu chu'ndare Na'enchana 'ba apóstore Jesucristo. Kitsa'e xanạ nga be'iạ nijmi ngat'a tse'e enre, tuxi ngisa nda kụakjainnire xuta xi kiskja'ajin Na'enchana 'ba nga ngisa nda kụankjinre kjuakixi xi sakuyare ngat'are jótsa'en tsje k'uendu ngat'are Na'enchana. 2 'Ba 'batsa'en skunre nga sạkure kjuabenichun xi bi fet'a. Na'enchana kitsuyatitjun kibiu nga kje tsa'enjín ngasun'ndio, 'ba kui niñajanni 'bonacha. 3 'Ba 'ejñatsejen enbi nixtjin xi kui je 'ejñaạ, en nda xi an tetsikja'axtiuyaạ nganda'e, xi kuangantsja nga 'exanạ Na'enchana xi tsik'angina. 4 Tetsikasenrạ xujunbi Tito, xi joni ki'ndinạ fa kuáin tu ngat'are mé= xi tu jngu makjainna.

Ngatjas'eri kjuanda ko kjuaxiu xi tsjana Na'enchana ko Jesucristo xi tsik'angina.

5 Nga kitsik'ejñarạ isla Creta kui= nga tuxi k'uendani xi kis'ejñat'ia kio 'ba nga xki naxinanda xi tjin kio kua'exa_ri nchja chinga xi tjin ngaya ningu, jotsa'en nga kixinrạ. 6 Kụan kua'e xare xuta xi nda titsa'en tuxi tu'yá kuanejeni, xi jngusa chjun tjinre, xi ki'ndire makjainre ngat'are Na'enchana 'ba xi bi tsure xuta nga tu kjuaska kjiya nindaku asa nga bi tsik'etjusun.

7 Ngu jngu xi kuasentitjunre xi makjainre ngat'are Na'enchana, xare kui nga sikuenda xi tse'e Na'enna. Kui= kjua ngatjas'e xanire jngu xuta xi nda titsa'en tuxi tu'yá kụan kuanejeni, xi bi nk'a kakun, xi bi stijnda, xi bi xuta ch'i, xi bi xuta kjanko, 'ba xi bi ton tsimején, 8 tusa xi tsjare nga'nde xuta ngaya ndaba, xi matsjare tsa'en xi nda, xi nda tsikja'etsjen, xi kixi fiko yojore, xi bekun Na'enchana, 'ba xi mare 'bechja'ndere yojore ngat'are xi bi nda. 9 Tjinne=re nga nda k'uejñatjo en xi tjinre kjuakixi xi kisakuyare, tuxi 'ba nde kụan kuaku ndiyanire xuta xi kja'ere nga kuakuyare xi kjuakixi, 'ba tuxi kụan si'indani kakun xuta xi stike xi kjuakixi.

10 Ngu ne nkjin tjin xi bi mejénre tsik'etjusun, xi nchja nijmi ngat'are en xi tumé chjire 'ba 'bonachare xuta. Kui fa xuta xi tsu ngayeje nga machjen nga xuta kụan circuncidar. 11 Kui xutabiu tjinnere nga s'ẹchja ts'a, ngat'a inyabakuya= mé= xi bi tjinni nga kuakuya, tuxi ton inyatsikejenni. 'Ba 'batsa'en inya'bejñure jo kji'i xuta xi tjin ngaya ni'ya.

12 Ka'nda jngu profeta xi ndekuini tse'e nchjabiu 'ba kitsu: “Xuta xi tse'e Creta en ndesu xi nchjantsjai. Jo=ni tjiuba ts'en, xuta xi bi tsere 'ba xi tse'é.” 13 'Ba kjuakixi= xi kitsu profetabiu. Kui= kjua machjenni nga 'ñu xukoye, tuxi kixi kuekoni kjuamakjainna 14 'ba tuxi bi kuinya ñojonni en chingare xuta judío xi tumé chjire 'ba ninga kjuatexuma xi tsja xuta xi minyat'axinre xi kjuakixi.

15 Xuta xi tsje tjin kjuafa'etsjenre tsje yeje mare tumeñu. Tunga jndi yeje= mare nitumeñu xuta xi bi tsje tjin kjuafa'etsjenre 'ba bi makjainre ngat'are Na'enchana, ngat'a inimare ko kjuafa'etsjenre jndi. 16 Kui xi tsu nga be Na'enchana, tunga mé= xi tsa'en bakutsejen nga bi kjuakixi nga makjainre ngat'are kui. Xutabiu ch'okun, bi tsik'etjusun, 'ba bi mare ña'an xi nda.

2

1 Tunga ji, tjinne=re nga kuakuye jofa tjin en nda xi bakuya. 2 'Ba t'in_ri nchja chinga nga kixi= ngatjiko yojore, nga nda ngatja'yaxuta, nga nda ngatatsikja'etsjen, nga nda ngatjamakjainre ngat'are xi makjainna, 'ba nga ngatjas'ere kjuanimejen ko kjuatsejnda. 3 'Ba yanchjin chinga 'ba nde tsa'en ngatjabekunntsjai Na'enchana. Bi ch'otsa'en ngatinchja ngat'are xuta 'ba bi yanchjin ch'i ngatjama. Tusa ngatakuya xi nda, 4 ngatatsikinyanga ndiya yanchjin xi sa'e nisti yanchjin ngisa nga simején xi'inre

'ba ko ki'ndire, 5 nga nda ngatatsikja'etsjen 'ba nga tsje ngat'endu, nga ngatatsikuenda ndaba, nga nda xuta ngatjama, 'ba nga ngisa ngi'nde ngatjiko yojore ngat'are xi'inre. 'Ba 'batsa'en bi ch'otsa'en kuinchjani xuta ngat'are enre Na'enchana.

6 'Ba nde 'batsa'enni, 'ba t'in_ri nchja nistiu nga nda ngatatsikja'etsjen. 7 'Ba ngayéje mé= xi si'en, nda ti'en, tuxi k'uejña kusunni_ri. Nga kuakuye, ngatja'yare nga kixi tjin kjuafa'etsjenri 'ba nga te'yakuin yojori. 8 En xi nda ngat'etju ndsu'bai xi bi kṵanre kuaneje xuta, tuxi kṵasubanire xuta xi mastikena ngat'a bi saku ndiyare jótsa'en ch'otsa'en kuinchja ngat'ana.

9 'Ba 'ba t'in_ri chu'nda xi tsindaą nga ngantsjai ngisa ngi'nde ngatjiko yojore ngat'are naire, nga ngatatsik'etjusunre, nga bi nga'a ngatjama 10 'ba nga bi cheje ngatatsa'en. Tusa ngatakutsejen nga ma chunre ngat'are kui, tuxi ngayéje xi sa'en xianire nga nda tjin mé= xi kisakuyare ngat'are Na'enchana xi tsik'angina.

11 Ngu Na'enchana je 'ejñatsejen kjuanda xi ma tsik'angi ngatsi'i xuta. 12 'Ba kui xi bakuyana nga k'uechja'nde_ra yojona xi bi tsje ngixkun Na'enchana 'ba xi tsu yojona nga'e ngasun'ndio. 'Ba bakuyana ngayeje nga nda nikja'etsjian, nga kixi ña'an, 'ba nga 'yakuan Na'enchana nga tetsuba ngisa nga'e ngasun'ndio. 13 Ngu techuyaña nixtjin nga sichikunta'enna Na'enchana, nixtjin nga s'ẹjñatsejen kjuajere Jesucristo, Na'enna xi 'ñu je 'ba xi tsik'angina. 14 Kui xi kitsja yojore nga kjinik'en ngat'ana, tuxi 'echjintjai yejeni jena 'ba kitsitsjena nga kitsa'enna jngu naxinanda xi tse'e, xi ngayéje inimare mejénre sa'en xi nda.

15 Kui= kibi xi tjinnere nga kuakuya_ri xuta nga kuaku ndiya_ri 'ba xukoye. Ngatjabe xuta nga ji tjinri kjua'ñu. Tu'yá ngatjabetonri.

3

1 Tikja'etsjenya_ri xuta nga ngisa ngi'nde ngatjiko yojore ngat'are chikun 'ba ngat'are xutaxa. Ngatatsik'etjusun enre 'ba ngatja'betsubandantsjai nga sa'en xi nda. 2 'Ba bi ch'otsa'en ngatinchja ngat'are tu'ya xutañu 'ba tu'yá ngatafosiko. Tusa nda xuta ngatjama 'ba nimakjua ngat'axje yojore ngajinre ngatsi'i xuta.

3 Ngu nganda'eñu 'ba=nde jñu kis'e kjuafa'etsjenna. Bi nda kjinikja'etsjian, bi kjinik'etjusan, 'ba kis'ejñuna nga kuakjainna xi bi kjuakixi. Tu kui kjiña'an nkjin kuya tsajmi xi tsu inimana 'ba xi mejénre yojona. Tsiketsubajian kjuach'o ko kjuaxin kakun. Kuastikena xuta 'ba kuastichakaña xingia ngayeje.

4 Tunga Na'enchana xi tsik'angina kis'ejñatsejen kjuandare ko kjuanimejen xi tjinre ngat'are xuta. 5 Kui kitsik'angina. 'Ba bi ngat'a tsa kjiña'an xi nda tsa kui kjua kitsik'anginina, tusa ngat'a ja'anima_rą. Kitsitsje nganina nga kitsitsin nganina. Ngat'are Isennixtjintsjere kitsixatseya nganina. 6 'Ba niki kitsjafanina= Na'enchana Isennixtjintsjere ngat'are Jesucristo xi tsik'angina. 7 'Ba kitsikixiyana tu ngat'are kjuandare, 'ba 'batsa'en 'yaña nga sakuna xi techuya_ra, nga s'ẹna kjuabenichun xi bi fet'a.

8 Kjuakixi= enbiu 'ba mején=ną nga 'ñu k'uene_ri xuta ngat'are xi xiąn, tuxi xuta xi je makjainre ngat'are Na'enchana tu kui sa sa'en xi nda. Ki=bi xi nda 'ba baseko ngatsi'i xuta. 9 Tunga bi nisin_ri en si xi nchja nijmiko xinkjin xuta ngat'are xujun ña kua'indut'a ja'enre ntjere xuta chingare ña kui jendibani, ninga ngat'are en xi fosiyako xinkjin, ninga ngat'are xi fosiyare ngat'are kjuatexumo. Ngu kibiu bi basekona 'ba tsajain ndiyare.

10 Tsa tjin xi kuakjanya xuta xi makjainre ngat'are Na'enna, chukue jngu asa jó ndiya. Tunga tsa bi tsisinri, tichuxjejin ngajinre xi makjainre ngat'are Na'enna. 11 Ngu je 'ye nga xi 'ba titsa'en, kui xi je kjinikjetsun kjuafa'etsjenre 'ba ndiyare je tsu'baya. Nde kui tifiko tajnguni yojore ña chąjaą.

12 Nga sikasenrą Artemas asa Tíquico, tixatiyachiri yojori nga ndibachunnaą naxinanda Nicópolis. Ngu je 'batsa'en tejñandaą nga kio kjua'aną nixtjinre nch'an. 13 'Ba

tisekoyeje Zenas, xuta xi nchjantjai xuta, ko Apolos, tuxi janda kuajendujuni ndiyare 'ba
tumé chajare. 14 'Ba nga xuta xi tsajan ngatjamare nga tu kui sa'en xi nda 'ba ngatatsjare
xuta mé= xi machjenre, tuxi bi tu kjuatjo k'uenduni.
15 Inyatsikasenri kjuate'nda ngatsi'i xuta xi tjindukona̲ nga'e. Ta'echi_ri kjuate'ndana̲
xuta xi 'ñu tsimejénna tu ngat'are kjuamakjain xi tjinna.
Ngatjas'e tsi'inu kjuandare Na'enchana.

Xujun xi San Pablo kitsikasenre
FILEMÓN

1 An, Pablo, tetsikasiạn xujunbi, xi tekjiyaạ nduya tu kjuare nga tetsikja'axtiuyaạ en
ndare Jesucristo, 'ba ko nts'ia Timoteo xi tijñakonạ nga'e. Tetsikasenrạ xujunbi Filemón,
ji xi nimejénrị xi ndekui xa teña'anni joni jịn, 2 ko Apia xi ndichja mani, ko Arquipo xi 'ba
nde tikjanntjai enre Na'enchana joni ña, 'ba ko xi makjainre ngat'are Jesús xi mañajan
ni'yari.
3 Ngatas'enu kjuanda ko kjuaxiu xi tsjana Na'enchana ko Na'enna Jesucristo.
4 Nga fakuạ Na'enchana, ji tenijinntsjai kjuafa'etsjennạ 'ba tsja_rạ kjuanda kui ngat'a
tsiji. 5 Ngat'a tji'be=nạ nijmi jótsa'en makjainri ngat'are Na'enna Jesús 'ba jótsa'en
nimején kui 'ba ko ngatsi'i xuta tsjere Na'enchana. 6 'Ba mi'a_rạ Na'enchana nga
kjuamakjainna xi tujngu ngatabasekori nga ngisa nda kụankjinri ngayéje xi nda xi
Na'enchana je kitsjana ngat'are Cristo Jesús. 7 Ne tsja tjinnạ 'ba tisaku=nạ kjua'ñukakun
ngat'are kjuanimejen xi tijñajinri. Ngat'a ngat'ari ji, nts'iạ, xuta xi makjainre ngat'are
Na'enna Jesús kisaku nga'ñure inimare.
8 'Bamani, ninga tjinnạ kjua'ñu ngixkun Cristo nga kụan k'uenerạ mé= xi tjinnere nga
si'en, 9 tunga tusa te'bets'arạ jngu kjuanda ngat'a nimején=ña xingia. An Pablo xi je
kuachingaạ 'ba kjiyaạ nduya tu ngat'are Cristo Jesús, 10 temi'arạ jngu kjuanda ngat'are
Onésimo. Kui xi je joni tsa ki'ndinạ fa kuán nga'e ngaya nduyo ngat'a kuakjainre enre
Na'enna nga jakuaạ. 11 Kui xi nixtjin kuatse jan kuán ngat'ari joni xuta xi tumé chjire,
tunga nganda'e je chjire ngat'ari 'ba ngat'anạ.
12 'Ba tetsikasen nganirạ. Chjubetjai jo fani tsa an. 13 An mejénnạ nga k'uejñako
ngisanạ tsakaiñu, tuxi kui kuasekoninạ xa xi ji mejénri si'en ngat'anạ nganda'e nga
tejñaạ nduya tu ngat'are nga tetsikja'axtiuyaạ en ndare Na'enna. 14 Tunga bi mejénnạ
tu chụbạ tsa'aạn, tsa bi tjijngu takuin, tuxi ngajin inimari kjuendibani kjuanda xi si'en
'ba bi an k'uenerạ.
15 Ngu tsa kui= kjua chuba nixtjin tsakasent'axinniri Onésimo, tuxi ngat'ari
k'uejñantsjaini nganda'e. 16 Tunga nganda'e bi nde tsa joni jngu chu'nda xi tsindai. Tusa
joni jngu xuta xi ngisa 'ñu chji ngisare nga ko mare jngu chu'nda. Ngat'a je kuán jngu
nts'ia xi nimijáan. An 'ñu tsimijaạn, tunga ngisa 'ñu timején ngisai ji. Ngat'a xingia mani
nga'e ngasun'ndio 'ba nts'ia mani ngat'are Cristo.
17 'Bamani, tsa marạ ji joni jngu xuta xi ñatjen ña'axai, chjubetjai Onésimo jofatsa'en
chjubetjonaạ an. 18 Tsa tjin me=ñu xi ch'o kitsa'en asa tjin tsajmi xi tjenre tsiji, an
tik'echjina tsajmibiu. 19 An Pablo ko ndsaạ tetsi'induñạ xujunbi. An k'uechjaạ xi
Onésimo tjenre tsiji, ninga bi sikja'etsjenyarạ nga 'ba nde tjenri tsa'an ka'nda inimari.
20 Jun nts'iạ, ti'en kjuandabi ngat'are Na'enna. Ta'e nga'ñuri inimanạ ngat'are Cristo.
21 'Ba=tsa'en tetsi'indaạ, ngat'a bere takuaạn nga kjuinu'ye ennạ 'ba ngisa= nda si'an
ngisai nga kụanre xi temi'arạ. 22 'Ba kja'e tsajmi temi'a ngisarạ. 'Ba nde t'endai jngu
nga'nde ni'yari ña kụan kuatejñaạ, ngat'a bere takuaạn nga Na'enchana sjanu mé= xi
techjo'o, nga kụan kjuikun_nuụ.
23 Tetsikasenrạ kjuate'ndare Epafras, xi 'ba nde tijñakonạ nduya nga'e ngat'are en
ndare Cristo Jesús. 24 'Ba nde tetsikasenrạ kjuate'ndare Marcos ko Aristarco ko Demas
'ba ko Lucas, nchja xi ndekui xa inyatsa'enni joni an.
25 Nga Na'enna Jesucristo ngatatsichikunta'ennu.

Xujun xi kjinikasenre xuta hebreo
HEBREOS

1 A tu nkjin ka'a 'ba kja'e kjuanga tsa'en jako Na'enchana xuta chingana nga kitsik-
inchja nchja chinga profeta nixtjin kuatse jan. 2 Tunga nixtjin fet'a xi tetsuba nganda'e
Na'enchana kitsikasen Ki'ndire nga kjuakona ngojore kui. Na'enchana ja'ba kitsu nga
Ki'ndire tse'e kụan ngayéje xi tjin, 'ba kui= ngat'are nga kitsinda ngasun'ndio. 3 Ki'ndiu
xi 'bejñatsejen yeje kjuajere Na'enchana, 'ba kui= xi isenre fa xi bakutsejen 'yá=ñu fani
Na'enchana, 'ba kui xi tsa'en nga s'e ngayéje xi tjin tu ngat'are kjua'ñure enre. Kionga je
'echjintjai jena tuxi kụatsjeña, ngank'aa kik'ejña ngate kixire Na'enchana.
4 Ki'ndiu xi ngisa je kuán ngisa nga ko mare ankje, jotsa'en ngisa je ngisa ja'en
xi kika'ere. 5 Ngat'a Na'enchana 'bi kitsure: “Ji xi Ki'ndiną, an= ñą xi Na'enri mani
nganda'e.” Tunga nijnguú ankje 'ba kik'inre. 'Ba ninga bi ngat'are jngu ankje kinchja
Na'enchana nga 'ba kitsu: “An kụan Na'enre, 'ba kui kụan Ki'ndiną.” 6 'Ba nga
tsikasen masenre Ki'ndi titjunre ngasun'ndio, 'ba tsu: “Ngatsi'i ankjelere Na'enchana
ngatatsichjire.”
7 Ngat'are ankjele= 'ba kitsu Na'enchana nga kinchja: “Na'enchana tsa'en ankjelere
joni ntjo, 'ba joni najenre ndi'i tsa'en xi tsa'exat'are.” 8 Tunga ngat'are Ki'ndiu 'ba kitsu
nga kinchja:
Ji Na'en, ji xi kuatexumantsjai ka'nda nixtjin xi bi fet'a,
'ba si'ankixikixi=ni kjua nga kuatexumai.
9 Kjinimején mé= xi kixi tjin,
'ba kuastiche mé= xi bi nda.
Kui= kjuañu kiskja'ajinniri Na'enchana xi Na'enri mani,
'ba ngisa kitsja ngisari kjuatsja nga ko mare xi tjindujinri.
10 'Ba 'ba nde kitsu ngisa:
Ji Na'en, 'ndani ngatuts'inre tsajmi kjiñe'en ngasun'ndio,
'ba ko ndsai kjiña'anni ngank'aa.
11 Kjue ngayéje tsajmibiu,
tunga ji kuenintsjaini.
Kụachinga= ngayéje tsajmibiu joni tsa najñu.
12 Kjuakuye joni tsa chịnga,
'ba sik'antjaiye joni najñu xi baja xuta.
Tunga ngat'ari ji, bi k'uantjaiye,
'ba bi kjue nuri.
13 'Ba kitsu Na'enchana: “Teni ngate kixiną ka'nda nga xi stikeri ngi ndsakui
k'uendaą.” Tunga nijnguú ankje 'ba kik'inre.
14 Ngat'a ngatsi'i ankje isennixtjin nini xi tsa'exat'are Na'enchana 'ba nikasen tuxi
kuasekoni xuta xi sąkure nga k'uangi.

2

1 Kui kjuañu tjinnere nga nda kuatesinni_ra kjuakixi xi kjinu'ya, tuxi bi xin kjuiñña.
2 Ngat'a ka'nda en xi kitsikja'axtiuya ankje nixtjin kuatse jan kis'ere kjua'ñu, 'ba
kisakure chji xi 'bakore ngatsi'i xuta xi kiskjeje nga bi kitsik'etjusun ion. 3 Kui=
kjuañu nganda'e, ¿jótsa'en kụan k'uangiña tsa bi nda kuatesin_ra en nda xi tsik'angina?
Na'enna Jesucristo fa tjun kitsuya jótsa'en kụan k'uangiña, 'ba 'batsa'en kitsuyakixi
nganina xi kjint'ere nga 'ba kitsu. 4 'Ba Na'enchana 'ba nde yakutsejen nga kui enbi
xi kjuakixi, nga kitsa'en chụbą xi bakutsejen kjuajere ko kjua'ñure nga ko nkjin kuya

kjuakun, 'ba nga kitsitsojosunna jotsa'en nga kui mejénre kjuanda xi tsjana Isennix-tjintsjere.
5 Bi ngi kjua'ñure ankje 'ejña Na'enchana ngasun'nde xi 'batsa'en s'e̱, ngasun'nde xi techubani_ra nganda'e. 6 Tunga kua'indut'a xujun enre Na'enchana ña 'ba kitsu jngu xi kinchja:
¿'Yá=ñuni xuta nga ji tifa'etsjenri ngat'are?
¿'Yá=ñuni ki'ndire xuta nga ji tjimafori ngat'are?
7 Kui ngutjunchi ngisa ngi'nde kjiñe'en nga ko mare ankjelebiu,
'ba kjiñe'en rey xi tjinre kjuaje 'ba xi xiakun,
8 'ba ngi ndsaku kik'ejña ngayéje xi tjin.
Nga 'endungi Na'enchana ngi kjua'ñure xuta ngayéje xi tjin, nijnguú tsajmi xi tjin 'ejñat'axin. Tunga nganda'e kje 'yajían tsa je tjindungi ngi kjua'ñure xuta ngayéje xi tjin. 9 Tunga te'yaña Jesús xi ngutjunchi ngisa ngi'nde kuán nga ko mare ankjelebiu. 'Ba te'yaña nga je kuán rey xi tjinre kjuaje 'ba xi 'yakun, ngat'a ja'a kjuabeya nga k'enntjai ngat'are ngatsi'i xuta. 'Ba kuán jo tjin kjuandare Na'enchana.
10 Na'enchana kitsa'en ngayéje xi tjin 'ba ngat'are Na'enchana tjindu tsajmibiu, 'ba kui kuamejénre nga nkjin ki'ndi sa̱kure kjuaje xi tse'e. 'Bamani, nda= kitsa'en Na'enchana nga kis'ejñandakjin Jesucristo ngat'are kjuanima xi kisakure, ngat'a kui xi sik'angi ki'ndibiu. 11 Ngat'a xi tsitsje xuta ko ngatsi'i xuta xi matsje, tu jngu mani Na'enre ngayeje. Kui kjua bi masubanire Ki'ndire Na'enchana nga nts'e tsure xutabiu. 12 Nga tsu ña kua'indut'a enre Na'enchana:
Kue'e_ra̱ nijmi nts'ia̱ ngat'ari,
'ba sichjira̱ ngajinre xuta xi mañajan ngat'ari.
13 'Ba kitsu ngisa:
Makjainna̱ ngat'are Na'enchana.
'Ba 'ba nde kitsu ngisa ngijngu ka'a:
An nga'e, tesenkua̱ ki'ndi xi kitsjana̱ Na'enchana.
14 Ngat'a ki'ndibi jngu yojo xi ya'a, kui kjua Jesús ndekui yojo tsaka'ani ngayeje, tuxi kueyani 'ba 'batsa'en sikjekjuani xi tjinre kjua'ñure kjuabeyo, xi chanayiu. 15 'Ba 'batsa'en Jesús kitsindaini ngatsi'i xuta xi tsakjunre kjuabeyo xi 'endu joni chu'nda nixtjin xi kitsa'ere tsakaiñu.
16 Ngat'a 'yaña nga Jesús bi ankjele ja'ekaseko. Tusa ja'ekaseko xuta xi ntjere Abraham. 17 Kui kjua 'ba fa kuánni joni nts'e, tuxi je ku̱anni ngixkun Na'enchana jngu na'mi titjun xi fa'animare xuta 'ba xi kixi fiko xare, tuxi ku̱an k'uechjintjaini jere xuta. 18 'Ba ngat'a kui fa suba tsabe kjuanima 'ba kichut'ayako, 'ba nde tsa'en ma baseko nganda'e xi chut'ayako.

3

1 'Bamani, nts'ia̱ xi tsjio xi 'ba nde kinchjanu Na'enchana, tsjatsa'en tikja'etsjion ngat'are Cristo Jesús. Nikixiya ngat'are kui nga kui xi kjinikasen 'ba xi na'mi titjunna. 2 Xi kixi tsakasen ngixkun xi kitsja xare, jotsa'en Moisés 'ba nde kixi kiko xare ngajinre ngatsi'i xuta xi tse'e Na'enchana. Xuta xi tse'e Na'enchana, jo=ni jngu ni'ya. 3 'Ba ngisa= je ngisa kjuaje xi 'bakore Jesús nga ko mare xi 'bakore Moisés, jotsa'en ngisa je kjuaje sakure xuta xi tsinda jngu ni'ya nga ko mare kjuaje xi sakure ni'yo.
4 Niñare ni'ya xi tjin tjin= xi tsinda, tunga Na'enchana kitsinda ngayéje xi tjin. 5 'Ba Moisés kuán jngu chu'nda xi kixi kiko xare ngajinre ngatsi'i xuta xi tse'e Na'enchana, xuta xi ndaba Na'enchana mani. Kui xi kitsuyakixi ngat'are xi jaskan kuetsu Na'enchana. 6 Tunga ngat'are Cristo xi Ki'ndi kuán, kui xi kixi= fiko xare nga batexumare ndaba Na'enchana. 'Ba ni'yo, kuiña ña nganda'e, tsa tojo kixi kuinyajian mé= xi chun_ra 'ba xi tsja mana, ngat'a techuya_ra mé= xi sjana Na'enchana.

7 Kui kjuañu jotsa'en kua'indut'a xi tsu Isennixtjintsjere Na'enchana:
Tsa nganda'e kjuinu'yo jndare,
8 bi taja ño'on inimanu,
joni xuta xi 'ejñat'axin enna̱,
nixtjin nga kiskut'ayakona̱ nangi t'axin.
9 Kio kiskut'ayakona̱ xuta chinganu nga skue mé= xi sa'aa̱n,
nisi yachan nu tsabe mé= xi kitsa'aa̱n.
10 Kui kjua kuastikeña̱ xutabiu,
'ba 'bi kixia̱n: “Ngantsjai nixtjin bi kixi tjindu inimare,
'ba bi mejénre k'uetsumaya ndiya xi tsa'an.”
11 Ngajin kjuastina̱ 'ba fa kixinkixia̱,
nga niñajanni kjua'as'en xutabiu
nga'nde ña sikja'aya xuta xi tsa'an.
12 Tikuendo yojonu nts'ia̱, nga tu'yá ngatjas'e ngajinnu xi bi kixi tjin inimare, xi bi makjainre 'ba sikasent'axinre Na'enchana xi tijñakun. 13 Tusa nyujun nyujun ti'ñu kakun xingiu yejerañu “nganda'e” 'mi, tuxi tu'yá xi tjin ngajinnu k'onachanire je 'ba taja k'uejña inimare. 14 Ngat'a tsa janda kixi kjuinyajian ka'nda nixtjin xi fet'a nga xun_ra jotsa'en 'nda ngatitjunre, sakuna mé= xi tse'e Cristo.
15 Ngat'a fako ngisana enre Na'enchana ña 'batsa'en kua'indut'a: “Tsa nganda'e kjuinu'yo jndare, bi taja ño'on inimanu joni xuta xi 'ejñat'axin enna̱.” 16 ¿'Yá= xuta xi kjint'e enre Na'enchana, tunga 'ejñat'axin? ¿A bi ngatsi'i xuta xi 'etjuko Moisés nangi Egipto? 17 ¿'Ba 'yá= xuta xi Na'enchana kuastike yachan nu? ¿A bi xi kiskjeje, xi kis'endu mik'en yojore nangi t'axin? 18 'Ba kionga 'ba fa kitsukixi Na'enchana nga: “Niñajanni kjua'as'en xutabiu nga'nde ña sikja'aya xuta xi tsa'an”, ¿'yá= xi 'ba kitsure nga 'ba kitsu? ¿A bi tu ngat'are xuta xi bi kitsik'etjusun enre? 19 'Ba 'ba=tsa'en 'yaña nga bi kuán ja'as'en ngat'a bi kuakjainre.

4

1 Ngu, tijña=ngisa nganda'e enre Na'enchana xi titsuyatitjun nga kuitjas'ian nga'nde ña sikja'ayakua kui. Tunga tjinnere nga sikjo_ra yojona, tuxi bi s'e̱ni ngajinnu xi bi kjua'as'en nga'ndebiu. 2 Ngat'a 'ba=nde kis'eya nijmina en ndare Na'enchana ngayeje, jotsa'en kis'eya nijmire xutabiu. Tunga ngat'are kui, bi tsakaseko en xi kik'inya, ngat'a bi kuakjainre ngat'are xi kjint'e.
3 Tunga ña xi je kuakjainna kuitjas'en=ña nga'nde ña sikja'aya xuta xi tse'e Na'enchana, nga'nde xi kitsu nga 'ba kitsu:
Ngajin kjuastina̱ 'ba fa kixinkixia̱,
nga niñajanni kjua'as'en xutabiu,
nga'nde ña sikja'ayakua̱ xuta xi tsa'an.
'Ba kitsu, nisi je kuajngure xare nixtjin nga kitsa'en ngasun'ndio. 4 Ngat'a 'batsa'en kua'indut'a enre Na'enchana ngat'are nixtjin xi mayatuni:
Xi mayatuni nixtjin kuajngure ngayéje xare Na'enchana 'ba kitsikja'aya.
5 'Ba 'ba=nde tsu ngisa:
Niñajanni kjua'as'en xutabiu,
nga'nde ña sikja'ayakua̱ xuta xi tsa'an.
6 'Bamani, chaja ngisa xuta xi kjua'as'en nga'ndebiu. Ngat'a xuta xi tjun kis'eya nijmire en ndare Na'enchana, bi kitsik'etjusun ion 'ba kui= kjua bi ja'as'enni nga'ndebiu.
7 Kui kjuañu 'ba nde 'endani Na'enchana kja'e nixtjin, jngu nixtjin xi “nganda'e” 'mire. 'Ba jaskan nga je ja'a nkjin nu, kitsikinchja David ngat'are nixtjinbiu, jotsa'en je kua'indut'a nga'e:
Tsa nganda'e kjuinu'yo jndare,

bi taja ño'on inimanu.

8 Ngat'a tsa Josué kiko xutabiu nga'nde nga sikja'aya, bi kuinchjare Na'enchana
jaskan ngat'are kja'e nixtjin. 9 Kui= kjuañu chaja ngisanire nga sikja'aya xuta xi tse'e
Na'enchana, jotsa'en kitsikja'aya Na'enchana xi mayatuni nixtjin. 10 Ngat'a xi kjua'as'en
ña sikja'ayako Na'enchana, kui xi je kuajngure xare, jotsa'en Na'enchana kitsikja'aya
nga je kuajngure xa xi kitsa'en. 11 Kui kjua k'ueneni_ra yojona nga kuitjas'ian ña
sikja'ayakua Na'enchana, tuxi bi s'e̱ni ngajinna jngu xi ska, nga kuajeya ndiyare xuta
xi bi kitsik'etjusun ion.

12 Ngat'a tijñakun 'ba tjin=re kjua'ñu enre Na'enchana. Ngisa yojó ngisa nga ko mare
ngayéje kicha xi yojó ngojó ngatere. Fa'as'enjin ion nga fu'i ngamasenre inimana ko
kjuafa'etsjenna, 'ba ngamasenre ña 'bongi nindana ko xine nindana. 'Bejñatsejen mé=
xi nikja'etsjian ko mé= xi tjin ngajin inimana. 13 Tsajain tsajmi xi kuanda xi bi tjibe
Na'enchana. Tusa 'yare 'ba tjindu tsejen ngayéje tsajmibiu ngixkun xi tjinnere nga
kua'era kuenda.

14 Kui kjua tjinnenire nga janda kixi kuinyajian mé= xi nikixiya. Ngat'a tjin=na jngu
na'mi titjun xi 'ñu je xi ja'as'en ngank'aa, xi Jesús Ki'ndire Na'enchana. 15 'Ba na'mi
titjunna, kui= xi mare fa'animara nga be kjua'indana. Ngat'a kui 'ba=nde kichut'ayako
joni ña, tunga kui niñajanni kiskjeje. 16 Kui kjua bi kjuikunniña nga sitiñat'a 'ba xukua
Na'enchana xi batexumana 'ba tsjana kjuandare, tuxi sa̱kunina kjuanima kakun ko
kjuanda xi kuasekona nga kuitjaxtia kjuanima.

5

1 Ngat'a ngatsi'i xi na'mi titjun kuán chja'ajin ngajinre xuta xi yak'a 'ba ba'e xare nga
kui sa'exantjaire xuta ngixkun Na'enchana, tuxi sjani chje 'ba sik'en tjiuba ngat'are jere.
2 'Ba mare fa'animare xuta xi bi nda mankjinre ko xi fi ndiya xi bi kjuakixi, ngat'a na'mi
titjun, 'ba=nde inda titsubare ngayeje. 3 'Ba ngat'a inda titsubare, kui= kjua machjenni
nga 'ba nde tsja chje xi tse'e ngat'are jere, jotsa'en tsja chje ngat'are jere naxinando.

4 'Ba ni'yá xi tu kuenda tse'e ma kjebe xa je xi tjinre jngu na'mi titjun. Tusa Na'enchana
nchjare nga tsja xare, jotsa'en kinchjare Aarón nixtjin kuatse jan. 5 'Bamani, ninga
Cristo bi nk'a ts'axje yojore, tsa tu kuenda tse'e na'mi titjun kitsa'en tajngu yojore. Tusa
Na'enchana kiskja'ajin 'ba kitsure:

Ji xi Ki'ndina̱,
an= ña̱ Na'enri nganda'e.

6 'Ba 'ba nde tsa'en kua'indut'a enre Na'enchana ngayeje:

Ji jngu na'mi kuáin ngantsjai nixtjin.
'Ba 'ba nde tjin xari joni xi tse'e Melquisedec.

7 'Ba kionga Cristo tsik'ejña ngasun'ndio, jako Na'enchana nga 'ñu kinchja 'ba
kiski'ndakoni, 'ba tsi'are nga k'uejñat'axinre kjuabeyo. 'Ba yasen ñojon Na'enchana
mé= xi kitsu, ngat'a kji'yakun Na'enchana ngat'are kui. 8 Ninga tsa kui xi Ki'ndire
Na'enchana, ngajinre kjuanima xi kuata'en kuánre jotsa'en sik'etjusunre. 9 'Ba nga je
kis'ejñandakjin, kuán kjua'bangi xi bi fet'a ngat'are ngatsi'i xuta xi sik'etjusun enre. 10 'Ba
Na'enchana kitsa'en na'mi titjun nga kitsjare xa joni xare Melquisedec.

11 Ngat'are tsajmibi ne tjin ngisa mé= xi kuixi̱in. Tunga ne na'en tjin nga k'uejñatsijian,
ngat'a bi nde ta'a mankjinninu. 12 Je nda'e kuakjainnu ngat'a tse'e Na'enna Jesucristo
'ba 'ba= tjinni nga je maestru kuon tsakaiñu, tunga machjennu nga tjin xi kuakuya
nganinu xi tjun kisakuyanu ngat'are enre Na'enchana. Ngu jun je kuán ngañu joni ki'ndi
nisti xi machjenre ndachiki, 'ba bi xichine xi taja. 13 Ngatsi'i xi baki, ki'ndi nisti ngisa 'ba
kje bejín xi kixi tjin. 14 Tunga xichine xi taja, kui xi kjine xi je chinga, xi tsichjenntsjai
kjuafa'etsjenre, tuxi beni mé= xi nda 'ba xi bi nda.

6

1 'Bamani, bi kuinyajinña ngajinre mé= xi tjun kisakuyana ngat'are Cristo, tusa tangin ndujukua xi tse'e Cristo xi sakuyare xuta chinga. Bi nde siku'bekun ngisaña xi tjun, xi tsu jó kji'i machjen nga sik'antjaiya kjuafa'etsjenna 'ba nga k'uejñat'axian mé= xi ña'an xi fikona kjuabeya, 'ba nga kụakjainna ngat'a tse'e Na'enchana. 2 Bi nde machjenninu nga sạkuya ngisanu ngat'are kjuasatenda, 'ba nga nts'ia fane_ra ndsa, 'ba nga kjua'aya nganire xuta ngajinre mik'en nga kụanre kjua nixtjin xi fet'ani. 3 K'uenda kibiu 'ba kuekondaja, tsa Na'enchana tsja'ndena.

4 Ngat'a ngat'are xuta xi je kitsa'ere kjuanda nga kụankjinre xi tse'e Na'enchana, 'ba kitsitsjako xi tsjana Na'enchana, 'ba kisakut'are Isennixtjintsjere Na'enchana, 5 'ba kitsitsjajin en ndare Na'enchana ko kjua'ñu xi s'ẹ nixtjin xi sa'e ndiba, 6 tunga tsa kja'e ndiya skja'ajin xi je kiskut'a ngayéje kibiu, bi nde s'ẹni jótsa'en nga kụan kụaxatse ngani tuxi sik'antjaiyani kjuafa'etsjenre 'ba kjua'e ngani ngixkun Na'enchana. Ngat'a tu kuenda tse'e= tibat'a ngani kru Ki'ndire Na'enchana 'ba titsja'nde nga k'uejnucha ngani.

7 Ngat'a xuta xi janda makjainre, jo=ni nangi xi 'bingi tsi xi kjit'a ba'anere 'ba tsjare chan xi machjenre xuta xi tsa'exasun nangiu, 'ba Na'enchana tsichikunta'en. 8 Tunga ngat'are xuta xi kja'e ndiya kjebe, jo=ni nangi xi 'ba nde ba'anere tsi 'ba tusa na'ya ko na'yantsje tsja. Tumé chjire nangiu ya'a, 'ba tu je tsajmi xi bi nda ngixkun Na'enchana. 'Ba tu kuiti= ngisa.

9 Tunga ngat'are jun nts'e xi nimejéẹn, ninga tsa 'batsa'en tenukjuại, tunga be=re takụin nga jun sạkunu xi ngisa nda ngisa, xi tjenko kjua'bangi. 10 Ngat'a Na'enchana kixi= tsikona 'ba bi chịyajinre mé= xi kjiño'on 'ba jótsa'en kikakutsijion nga nimijíon kui, nga kjiña'axat'a_ru xuta tsje xi tse'e, jo teño'on ka'nda nganda'e. 11 Tunga mejénnị nga nga jngu jnguu jun kuakutsejenntsjo nga teño'on xi nda nga ko fa inimanu ka'nda ngantsjai nixtjin, tuxi k'uetjusunkjinni xi techuya_ru. 12 Bi mejénnị tsa tse'é kuon. Tusa chjungi_ru xuta xi inyamakjainre 'ba xi inyas'ere kjuaje kakun 'ba kui= kjua inyaxuntsjani xi kitsuyatitjun Na'enchana nga sjare.

13 Nga Na'enchana kitsuyatitjun ngat'are mé= xi sjare Abraham, ndekuini Na'enchana kitsika'anijin yojore ngat'are xi kitsu. Ngat'a tsajain xi ngisa je ngisa xi kụan sjare enre. 14 'Ba kitsu Na'enchana: “Kjuakixi= nga sichikunta'enra 'ba 'ñu= nkjin sa'aạn ki'ndiri.” 15 'Ba ko kjuatsejnda kiskuya Abraham 'ba kisakure xi kitsuyatitjun Na'enchana nga sjare.

16 Nga xuta 'benda jngu kjua, tsja enre ngat'are xuta xi ngisa je ngisa nga ko mare kui. 'Ba tsa tjinkore kjua xinkjin, tsja enre ngat'are xuta xi ngisa je ngisa nga ko mare kui 'ba 'batsa'en s'enda tume kjuañu. 17 'Ba ngat'are Na'enchana, nga kitsuyatitjun mé= xi sja, kuamejénre nga k'uejñatsejenfare xuta xi xuntsja tsajmibiu nga niñajanni jó sa'en enre. Kui kjua 'ba nde kitsjani enre ngat'are kui fa kionga kitsuyatitjun mé= xi sja. 18 Ngojó en xi kitsu Na'enchana bi ma 'bantjaiya, 'ba bi ma 'bonacha Na'enchana nga nchja. 'Ba 'batsa'en ña xi temangint'ia tuxi kuasekonina nga sakuna kjua'ñu kakun nga xun_ra ngat'are xi techuya nga sjana Na'enchana.

19 Nga 'batsa'en techuya ngat'are Na'enchana, jo=ni kicha le'ba xi chanikja'ajin ngajin ndachikun, xi fajña'ñunire barku. Ngat'a nga techuya_ra mé= xi xuntsja, kui xi tsa'en nga s'ejngu inimana 'ba 'ñu tsikinyana. 'Ba fikona ka'nda nga'nde xi 'ñu tsje, nga'nde xi tijña ngastun najñu xi tjenchja ngamasenre ningu xi kjijña ngank'aa. 20 Ngat'a ja'as'en Jesús nga'ndebiu ngat'ana nga kijititjunna. Xi kuán na'mi titjun ka'nda ngantsjai nixtjin nga kitsa'ere xa joni xi tse'e Melquisedec.

7

1 Ngat'are Melquisedec, kui xi kuán rey nangi Salem 'ba 'ba nde na'mi xi tse'e Na'enchana xi tijña ngank'aa. Kionga ja'e ngani Abraham jaskan nga kitsa'enre nchja

xi rey xi kiskjanko, Melquisedec kikja'aya ndiya 'ba kitsichikunta'en. 2 'Ba Abraham
kitsjare jngu yá xi te ya ka'a tjinre ngayéje xi kitsa'en. Ja'en Melquisedec, kui xi tsunire
“rey xi tjinre kjuakixi.” 'Ba rey xi tse'e Salem, kui xi tsunire “rey xi tjinre kjuaxiu.”
3 Tumé kua'indut'a ngat'are na'enre ko nare 'ba ko ntje xi jendibani Melquisedec, ninga
nga kitsin 'ba ninga nga k'en. Jo=ni Ki'ndire Na'enchana 'ba tojo na'mi ka'nda ngantsjai
nixtjin.

4 Chutsijon á tsa'en jeni Melquisedec. Ka'nda xuta chingana Abraham kitsjare jngu yá
xi te ya ka'a tjinre ngayéje xi kitsa'en nga kiskjanko nchja xi rey. 5 'Ba=tsa'en kua'indut'a
kjuatexumare Na'enchana nga na'mi xi ndibanire ntjere na'mi Leví tjinnere nga skjebe
chjire naxinando jngu yá xi te ya ka'a tjinre ngayéje xi sakure, ninga xinkjin mani 'ba
tu jngu ntjere Abraham ndibanire ngayeje. 6 Tunga Melquisedec xi bi ntjere na'mi Leví
ndibanire, kui xi kisakure jngu yá xi te ya ka'a tjinre ngayéje xi kisakure Abraham 'ba
kitsichikunta'en Abraham, xuta xi Na'enchana ja'ba je kitsuyatitjunre mé= xi sjare. 7 'Ba
'ba= tjin nga ngisa je ngisa xi tsichikunta'en nga ko mare xi nichikunta'en.

8 Ngat'are na'mi xi kjebechjire naxinando, 'ba=nde tu xuta xi 'me. Tunga enre
Na'enchana be'ekixifani nijmi ngat'are Melquisedec nga jo=ni tsa tijñakun ngisa. 9 'Ba
ma mixan nga na'mi xi ndibanire ntjere Leví xi kjebechji nganda'e 'ba nde 'echjire jngu
yá Melquisedec kionga Abraham kitsjare jngu yá. 10 Ngat'a ninga kje tsiín Leví, jo=ni tsa
tijñajin ngajin yojore Abraham nixtjin nga ja'ekja'aya ndiya Melquisedec.

11 'Ba xuta xi tse'e Israel kika'ere kjuatexumare Na'enchana nga tjinre xa Aarón, na'mi
xi ndibanire ntjere Leví. Tunga bi kuajngunire xare na'mibiu nga kitsitsjekjin xuta.
Kui= kjua kuachjenni nga ja'eni kja'e na'mi xi kitsa'exare joni xi tse'e Melquisedec 'ba
bi joni xi tse'e Aarón.

12 Ngu, nga 'bantjaiya xare na'mi, 'ba=nde tjinnere nga nik'antjaiya kjuatexumo
ngayeje. 13 Ngat'a xi nchjani enre Na'enchana, xi kua'ere xa joni xi tse'e Melquisedec,
kui xi ndibanire kja'e ntjere xuta xi tse'e Israel, ña kje nisajnguú na'mi 'betukajin.
14 Ngat'a 'yare nga Na'enna Jesucristo jendibani ntjere Judá, 'ba ngat'a tse'e ntjebiu tumé
kitsu Moisés nga kinchja ngat'are na'miu.

15 'Ba ngisa= nda s'ejñatsejen nga kjuakixi= mé= xi temixan, ngat'a jngu na'mi xatse
xi joni Melquisedec je ja'e. 16 Bi kitsa'exare jotjin kjuatexuma xi tsuya nga ntje
chinga kjuendibanire na'miu. Tusa kitsa'exare ngat'a tjinre kjua'ñu nga tijñakun ka'nda
ngantsjai nixtjin. Ngat'a bi ma nikje. 17 Ngu 'ba=tsa'en nikixiya ña kua'indut'a ngat'a
tse'e:

Jngu= ni na'mi ka'nda ngantsjai nixtjin.
'Ba 'batjin xari joni xi tse'e Melquisedec.

18 'Bamani, kitukja'axin kjuatexuma chingó xi tse'e na'miu, ngat'a bi kis'ere kjua'ñu
'ba bi tsakasekona. 19 Ngat'a nimé kitsitsjekjin kjuatexumo. Tunga nganda'e tjinna jngu
kjuachuya xi ngisa= nda. Ngat'are kui tenitiñat'a_ra Na'enchana.

20 'Ba Na'enchana kitsika'anijin yojore nga k'uetjusun ion nga kitsja xare Jesucristo
nga na'mi kuan. Bi 'ba kuán nga kika'e xare na'mi xi yak'a. 21 Tunga ngat'are Jesucristo,
Na'enchana kitsika'anijin yojore. Ngu 'ba=tsa'en kua'indut'a ña 'ba kik'inre:

Kitsika'anijin yojore Na'enchana 'ba bi jó sa'en enre.
Ji jngu na'mi kuáin ka'nda ngantsjai nixtjin.

22 'Ba 'batsa'en ngat'are Jesús Na'enchana 'endakokjua xuta xi tse'e, 'ba ngisa= nda kjua
xatsebi nga ko mare xi chingo.

23 'Ba ne nkjin kuán na'mi xi yak'a, ngat'a kjuabeyo bi kitsja'ndere nga kuendujuko
xare. 24 Tunga kui, bi kjuet'a xare ngat'a tijñakunntsjai. 25 Kui kjua manire tsik'angintsjai
xuta xi tsitiñat'are Na'enchana tu ngat'are xare, ngat'a tijñakunntsjai ngantsjai nixtjin 'ba
'bets'antjaintsjai xuta xi tse'e.

26 Ngat'a jo=ni na'mi titjunbi xi machjenna, jngu xi tsje, xi bi tjinre kjuach'o, xi bi
jndi, xi kji'naxjet'axin ngajinre xuta xi tjinre je 'ba kjinikijin ngank'aa. 27 Kui bi joni
na'mi titjun xi yak'a. Bi tjinnere nga nyujun nyujun sja chje ngat'are jere 'ba jaskan
ngat'are jere naxinando. Ngat'a jngu ka'a fani kitsja chje, nga kitsingantsja yojore.
28 Ngu kjuatexumo tsja xare joni na'mi titjun xuta xi indakjua. Tunga jaskan nga je
kitsja Na'enchana kjuatexumo, 'ba=tsa'en kitsika'anijin yojore nga kitsja xare Ki'ndire
xi tsjatsa'en kis'endakjin ka'nda ngantsjai nixtjin.

8

1 'Ba ngajinre ngayéje xi techuba nijmi_ra, kui=bi xi ngisa chjire: Nga tjinna jngu na'mi
titjun xi 'ñu je, xi kik'ejña ngank'aa ña ngate kixire Na'enchana. 2 Xi tjinre xa nga'nde
ña ngisa tsje. Nga'ndebiu tijña ngaya ningu xi najñute ni xi kjuakixi. 'Ba bi kui xi xuta
kitsinda, Na'enchana suba.
3 Ngatsi'i na'mi titjun kitsa'exare tuxi sjani chje 'ba sik'enni tjiuba xi fechuko xuta.
Kui= kjua na'mibi machjenni nga 'ba nde tsja chje. 4 Tsa nga'era ngasun'ndio tijña, bijín
na'mi, ngat'a je tjin na'mi nga'e xi tsja chje jotsa'en kua'indut'a kjuatexumo. 5 Tunga
na'mi xi tjin nga'e tsa'exaya nga'nde xi tu isenre ko nk'ianre xi tjin ngank'aa. 'Ba 'yaña
kibi ngat'a kionga Moisés mején sinda ningu xi najñu teni, Na'enchana 'ba kitsure: “Nda
chutsejen. 'Ba fa tjai ningu xi najñute jokji'i xi yakurą nga echuchunnaą ngijñacho.”
6 Tunga nganda'e ngisa= nda ngisa xa xi kitsa'ere Jesucristo nga ko mare xare na'mi
xi tjin ngasun'ndio, jotsa'en ngisa nda ngisa kjua xatse xi Na'enchana 'endako xuta
nganda'e. Ngat'are Jesucristo 'endakoni kjua xatsebi ngat'a ja'ba je kitsuyatitjun nga
sjare xuta tsajmi xi ngisa nda.
7 Tsa tuméra kichajare kjua xi tjun 'endako xuta Na'enchana, bijín kuachjen xi majóni.
8 Tunga bi kuatsjare Na'enchana xi kitsa'en xuta xi tse'e 'ba kitsu:
Kjua'e= nixtjin, tsu Na'enchana,
nga k'uendako ngañaą kjua xatse
xuta xi tse'e Israel ko xuta xi tse'e Judá.
9 'Ba kjua xatse xi texin_rą,
bi ngusun nga ko xi 'endakuą xuta chingare,
nixtjin nga yafengią ntsja nga tso'oxjejiąn nangi Egipto.
Ngat'a bi kixi tsikinyajin kjua xi tjun 'endakuą,
'ba kui= kjua kitsikumani_rą, tsu Na'enchana.
10 Tunga kui kjuabi xi k'uendakuą xuta xi tse'e Israel
nixtjin xi sa'e ndiba, tsu Na'enchana.
K'uejñaą kjuatexumaną ngajin kjuafa'etsjenre,
'ba nde si'indut'a ngajin inimare.
An kųaąn Na'enre,
'ba kui kųan naxinandaną.
11 Bi nde 'batsa'en kuakuyanire xinkjin
ninga nts'e, nga kuetsure nga ngatjabexkun Na'enchana.
Ngat'a ngatsi'i skuexkunną,
ka'nda xi ngisa ki'ndi ka'nda xi ngisa chinga.
12 'Ba sichat'a_rą jere,
'ba bi nde sikja'etsjenyañą.
13 Nga Na'enchana nchja ngat'are jngu kjua xatse, tsu=nire nga je chinga xi tjun. 'Ba
xi je chinga 'ba xi bi nde chjinire, kui xi bi nde tsé kųanire.

9

1 Ngu kjua xi tjun 'enda Na'enchana kitsuya jótsa'en kjuinichjire, 'ba kis'ere nga'nde
tsje xi kis'ejña nga'e ngasun'ndio. 2 'Bitsa'en kuanda ningu xi najñute ni ko jó nga'nde.

Nga'nde xi tjun, kui xi kik'in nga'nde tsje. Kio kis'ejña tsajmi ña tí ndi'i aseti 'ba
kisasen yamixa xi s'endusun niñuxtila xi joni chje. 3 'Ba ngamasenre ngojó nga'ndebiu,
kis'etjenchja jngu najñu. 'Ba ngastun najñubiu kis'ejña nga'nde xi majóni xi nga'nde xi
ngisa tsje kik'in. 4 Kio kisasen altar xi oro ni ña tisun tjingusja. 'Ba nde kio kis'ejña kaxa
xi oro yajun yejere, xi bakutsejen nga Na'enchana 'endako kjua xuta xi tse'e. 'Ba ngaya
kaxabiu kis'ejñaya jngu chutsin xi oro ni ña kixinya tsajmi xi mana 'mi. 'Ba nde kis'ejñaya
yanisere Aarón xi kuaxkjuenya ngani, 'ba ko ndiojote xi kua'indut'a kjuatexumo. 5 'Ba
ngasun nk'are kaxabiu kixinyasun xi querubin 'mi xi yakutsejen kjuajere Na'enchana
nga kitsja nk'ianre ko jngare nga'nde ña machat'a je. Tunga bi machjen nga ngisa tsé
kjuinukjua ngat'are tsajmibiu nganda'e.
6 'Ba nga je 'batsa'en s'enda tsajmibiu, 'batsa'en fa'as'enntsjai na'miu nga'nde xi tijña
titjun nga tsa'en xare. 7 Tunga ngat'are nga'nde xi majóni, tu kui sani na'mi titjun
fa'as'en kio, 'ba nga xki nu jngu ndiya fa'as'en sa. 'Ba tjinnere ba'a jin nga fa'as'en
nga'ndebiu, tuxi sjani chje ngat'are jere 'ba ngat'are jere naxinando nga tsajngije
'ba ngat'are je xi tsixujin nga tjijñure. 8 'Ba 'batsa'en Isennixtjintsjere Na'enchana
yakutsejen nga bi ma fa'as'en xuta nga'nde xi ngisa tsje, nga tojo sejña ngisa nga'nde
xi titjun.
9 Ngayéje tsajmibiu baku chuyana jó chun nixtjin xi tetsuba nganda'e. Ngat'a chje ko
tjiuba xi nik'en bi mare tsitsjekjin kjuafa'etsjenre xuta xi 'batsa'en tsichjire Na'enchana.
10 Kibiu tu ngat'are xichine sani 'ba ngat'are mé= xi 'yu 'ba ngat'are jótsa'en tsitsje yojore
xuta ngixkun Na'enchana. Kui xi tu tsajmi sunnk'a xi tjinnere k'uetjusun ka'nda nga
sixatseya Na'enchana xi tjin.
11 Tunga je= ja'e Cristo 'ba nganda'e kui= xi na'mi titjunre kjuanda xi sakuna ngat'a
kui ja'as'en ningu xi najñute ni xi ngisa nda ngisa 'ba xi kjuakixikjin, xi bi xuta kitsinda,
'ba xi bi ngasun'ndio tse'e. 12 'Ba jngu ndiya sani ja'as'en nga'nde xi ngisa tsje, 'ba bi
ko jinre natendsu ninga tse'e ki'ndi ndija ja'as'enko. Niki jinre fani kiko 'ba 'batsa'en
'echjintjaini jena nga kitsindaina ka'nda ngantsjai nixtjin.
13 'Ba jinre tjiundija ko natendsu 'ba ko chojore ki'ndi ndija xi ti, kui xi s'etsojojunre
xuta xi bi tsje ngixkun Na'enchana. 'Ba kjuakixi= nga matsje nga'e ngasun'ndio
tsakaiñu. 14 Tunga tsa 'batjin, ¿a bi ngisa tjinre kjua'ñu jinre Cristo? Ngat'are Isen-
nixtjintsje xi tijñakun nixtjin xi bi fet'a Cristo kitsingantsja yojore joni chje xi niki tsje
ngixkun Na'enchana. Kui kjua jinre Cristo tsitsjeni kjuafa'etsjenna, tuxi bi nde si'anña
xi fikona kjuabeya, tusa sichji_ra Na'enchana xi tijñakun.
15 'Bamani, Cristo k'enntjai ngat'are xuta 'ba 'batsa'en kitsindaini ngat'are jere xi
kitsa'en kionga chji ngisare kjua xi tjun 'enda Na'enchana. 'Ba ngat'are Cristo 'enda
kjua xatse Na'enchana, tuxi kụan sạkunire xuta xi nukjuare ngat'are kui kjuanda xi
kitsuyatitjun nga sjantsjaire.
16 Joni xuta, nga kje 'mejín, 'benda jngu xujun xi tsu mé= xi kụatse'e ki'ndire. Tunga
bi kụan xuntsja ki'ndibiu tsajmibiu, tsa kje 'mejín xi 'ba 'batsa'en kitsi'indu. 17 Ngat'a
tu kio=nga chjire mé= xi 'enda xutabiu nixtjin nga kui kueya. Tunga tsa tijña ngisa, kjeé
chjiíre xujunbiu.
18 'Ba 'ba nde kitsa'en Na'enchana. 'Ba nde ko jin 'endakoni kjua xi tjun 'enda.
19 Ngat'a 'ba kitsa'en Moisés nga kitsuyare ngatsi'i xuta naxinando nga jngu kjuatex-
uma xi kua'indut'a kjuatexumo. Kiskjebe jinre ki'ndi ndija ko tse'e natendsu nga
kitsik'atjijinko nanda, 'ba kitsungijinkoni tsanga ini ko ya isopo. 'Ba kitsichjen nga
'etsojojunre xujun kjuatexumo ko ngatsi'i xuta naxinando. 20 'Ba 'bi kitsu Moisés: “Kui
jin kibi xi titsa'en nga chjire kjua xi ti'bendakonu Na'enchana, xi kitsu nga si'on.” 21 'Ba
nde 'etsojojunre jinbiu Moisés ningu xi najñute ni 'ba ko ngayéje tsajmi xi machjen nga
nichjire Na'enchana. 22 Jotsa'en kua'indut'a kjuatexuma, ngayéje xi tjin, ko jin tjinnere
kụatsjeni. 'Ba bi machat'are jere xuta tsa bi k'uesten jin.

23 'Batsa'en kuachjen nga kjinitsje tsajmibiu, xi tu kusunre sa xi tjin ngank'aa. Tunga
ngat'are xi tjin ña ngank'aa fa, machjen=re chje xi ngisa nda ngisa nga ko mare jinre
tjiuba. 24 Ngat'a Cristo bi ja'as'en nga'nde xi ngisa tsje xi ntsja xuta kuandakoni, xi tu
kusunre sa xi kjuakixiu. Tusa ja'as'en ña ngank'aa fa 'ba tijña ngixkun Na'enchana
nganda'e nga tinchjantjaina.
25 'Ba bi ja'as'en tuxi nkjin ndiya sjani chje yojore, jotsa'en fa'as'en na'miu nga'nde
xi ngisa tsje nga xki nu fa'as'enko jinre tjiuba. 26 Tsa 'bara tjin, nkjinru ndiya k'en
tsu'ba ka'nda nga kuanda ngasun'ndio 'ba ka'nda nganda'e. Tunga jngu ndiya sani
yakutsejen yojore nixtjin xi fet'a xi tetsuba nganda'e, 'ba kitsingantsja yojore joni chje,
tuxi 'ejñat'axinni jio. 27 'Ba jotjin nga ngatsi'i xuta tjinnere nga jngu ndiya kueya sa,
'ba jaskan kjua'e nixtjin nga kụanre kjua, 28 'ba=nde Cristo jngu ndiya sa kuangantsja
joni chje nga ja'axin jere nkjin xuta. 'Ba kjua'e=ngani xi majóni ndiya, tunga bi nde nga
kua'anijinni jere xuta, tu kui sani nga sik'angi xi inyakuyare.

10

1 Ngat'a kjuatexumare Moisés, kui= xi tu nk'ianre tsajmi nda xi sa'e ndiba, 'ba bi
fa kui tsajmi xi ndo. Kui kjua kjuatexumo niñajanni mare tsitsjekjin xuta xi xki nu
tsitiñat'are Na'enchana nga tsjantsjai ndekuini chje. 2 Ngat'a tsa jngu ndiyara matsje
xuta xi 'batsa'en tsichjire Na'enchana, bi nde jndi s'ẹni kjuafa'etsjenre 'ba bi nde sjani
chje. 3 Tusa chje xi tsja, kui= xi tsikja'etsjenyare xki nu nga tjinre je. 4 Ngat'a jinre
tjiundija ko xi tse'e natendsu bi mare kja'axin je.
5 'Bamani, kionga Cristo ja'e ngasun'ndio, 'bi kitsu:
Bi kjinimején tjiuba xi nik'en ko chje.
Tusa kik'ejñandanaạ jngu yojo.
6 Bi kuatsjari tjiuba xi ti,
ninga xi nik'en nga s'echjintjai ngat'are je.
7 'Ba kio kixiạn: “Nga'e tesiaạn,
ja'e=ñạ tuxi sik'etjusunñạ xi ji mejénri, Na'en,
jotsa'en kua'indut'a enri ngat'anạ.”
8 'Bi kitsu titjun nga kinchja: “Bi kjinimején ninga bi kuatsjari tjiuba xi nik'en ko chje
ko tjiuba xi ti 'ba ko xi nik'en nga machjintjai ngat'are je.” 'Ba kitsu, ninga tsa 'batsa'en
kua'indut'a kjuatexumo nga tjinnere nga sja xuta tsajmibiu. 9 'Ba jaskan kitsu ngisa:
“Nga'e tesiaạn. Ja'e=ñạ tuxi sik'etjusunñạ xi ji mejénri.” 'Ba 'batsa'en 'ejñat'axinni xi
tjun, tuxi 'ejñani xi majóni kjua. 10 'Ba ngat'a kitsik'etjusun Jesucristo mé= xi mejénre
Na'enchana, kui= kjua je matsjeña nga jngu ndiya sa kitsingantsja yojore joni chje.
11 'Ba ngatsi'i na'mi nyujun nyujun tsik'etjusun xare. Nkjin ndiya tu jngusa xa tsa'en
nga tsja chje, chje xi niñajanni mare kja'axin je. 12 Tunga Cristo jngu ndiya sani ka'nda
ngantsjai nixtjin kitsja jngu sa chje ngat'are je, 'ba kio kik'ejña ngate kixire Na'enchana.
13 'Ba kio tijña nga tikuya 'nda nga Na'enchana sik'endungi ndsaku xuta xi stike. 14 Jngu
sani chje kitsja tuxi kitsikixikjinni ka'nda ngantsjai nixtjin xuta xi kjinitsje.
15 'Ba Isennixtjintsjere Na'enchana tsuyakixina nga 'ba tsu:
16 Kui= kjuabi xi k'uendakuạ xutabiu,
nga kjuet'a nixtjinbiu, titsu Na'enchana.
K'uejñaạ kjuatexumanạ ngajin inimare,
'ba nde si'indut'a ngajin kjuafa'etsjenre.
17 'Ba bi nde sikja'etsjenyañạ
jere ko kjuach'ore.
18 'Ba kionga nichat'a je, bi nde machjenni nga nik'en ngisa tjiuba ngat'are je.
19 'Bamani nganda'e nts'iạ, ngat'are jinre Jesús= tjinna kjua'ñukakun nga bitjas'ian
nga'nde xi ngisa tsje. 20 Ngat'a Jesús kiskjex'ana jngu ndiya xatse xi fi ña kuetsubachan,

ndiya xi fa'axtiuni najñu xi tjenchja nga'nde xi ngisa tsje. Ngat'a kitsingantsja yojore,
je kitju'i ndiyabiu. 21 'Ba tjin=na jngu na'mi je xi batexuma ni'yare Na'enchana.
22 Kui kjua sitiñat'ani_ra Na'enchana nga koni nga kixi tjin inimana 'ba nga bi jó kji'i
kjuamakjainna. Ngat'a je kuatsje inimana 'ba bi nde jndi tjinni kjuafa'etsjenna, 'ba je
kjinichunre yojona ko nanda tsje.

23 Bi jó ján kjua kakuan. Tusa kixi kuinyajian mé= xi nikixiya nga techuya_ra, ngat'a
Na'enchana sik'etjusun mé= xi tsuyatitjun nga sa'en. 24 kuinyisjai ndiya_ra jótsa'en nga
kuisekua xingia nga s'ẹngisana kjuanimejen 'ba nga si'an ngisa xi nda. 25 Bi k'uejña
kibiu nga janda kụañajankua= xingia, jo inyatsa'en yak'a. Tusa si'ñu kakunkaña xingia,
'ba ngisa 'ba si'an ngisa ngat'a te'yaña nga je tifechutiña nixtjin nga kjua'e Na'enna Jesús.

26 Ngat'a tsa 'ya nga je nini xi teña'an 'ba janda 'ba si'an ngisa, ninga tsa je kji'ya xi
kjuakixi, bi nde tjinngi sani chje xi kụan s'ẹchjintjai jena. 27 Tu techuyakun ngisa_ra
nixtjin kun nga kụan kjua, kionga ko ndi'i xi 'ñu sikjekoni Na'enchana xuta xi stike. 28 'Ba
xi bi kuakjainre nga sik'etjusun kjuatexumare Moisés, kjinik'en nga ni'yá ja'animare
ngat'are kui, koni enre tsa jó asa ján xuta xi kuetsuyakixi je xi kitsa'en. 29 'Ba tsa 'batsa'en
'ñu kun tjinni kjuatexumo, ¿jó= kuata'en xi tibasene Ki'ndire Na'enchana? ¿Jó= kuata'en
xi tu kjuatjo tjimare jin xi 'endakoni Na'enchana kjua xatse xi 'enda, jin xi kitsitsjeni
xuta xi 'ba titsa'en? ¿Jó= kuata'en xi ch'otsa'en nchja ngat'are Isennixtjintsje xi tsja
kjuandare Na'enchana? 'Ñu= tse kjuanima xi sạkure xi 'ba titsa'en. 30 Ngu 'yaña nga
'ba kitsu Na'enchana: “An= ña xi singuajaạ, an k'uechji_rạ xuta mé= xi 'bakore.” 'Ba 'ba
nde kitsu: “Na'enchana sa'enre kjua naxinandare.” 31 ¡Á tsa'en kunni nga ngaya ntsja
Na'enchana xi tijñakun skạya xuta!

32 Tikja'etsjen_ru yojonu nixtjin kuatse jan, nga kuakjain titjunninu ngat'are Na'enna.
'Ñu= kixi tsikinyo nga kichukjuakonu kjuanima xi tsitjaxtiu. 33 Sa'ba ch'o kik'innu 'ba
ch'o kjinikonu ngixkun naxinando, 'ba sa'ba tsikiseko xingiu kionga ndekuini tsajmi
kuata'en. 34 'Ba nde ja'animanu xi kjiyuya nduya, 'ba kjinikjon nga kichja'anu xi tjinnu.
Tsja kuánnu nga 'ba kuato'on, ngat'a 'yañu nga ngank'aa tjinnu xi ngisa nda ngisa xi bi
fe.

35 'Bamani bi nikje_ru kakún, ngat'a tse chji xi sạkunu tsa bi sichojo ngat'are mé=
xi techuya_ru. 36 'Ba= tjinni nga skạkonu xi temato'on, tuxi kụan si'anñu xi mejénre
Na'enchana 'ba 'batsa'en sạkunu xi kitsuyatitjun nga sja. 37 Ngat'a 'batsa'en kua'indut'a
enre Na'enchana:

Xi tjinni nga kjua'e ichi ichi chaja ngisare nga kjua'e,
bi nde k'uandayanire.
38 Xuta kixi xi tsa'an
k'uejñakun tu ngat'are nga makjainre.
Tunga tsa siku'be ngani ngastun,
bi nde tsja s'ẹninạ ngat'are kui.

39 Tunga ña, bi xuta xi fini ngastun kuáan xi fi ña chạjaạ. Tusa makjainna ngat'a tse'e
Na'enna 'ba 'batsa'en 'bangiña.

11

1 Nga makjainna ngat'a tse'e Na'enchana, 'yakixi=ña nga sakuna xi techuya_ra 'ba
be=re takuan nga kjuakixi= mé= xi bi te'ya. 2 Ngat'a kuakjainre xuta xi kis'e nixtjin
kuatse jan, kui= kjua nda kjinukjuani ngat'are kui.

3 Ngat'a makjainna, kui kjua 'yaña nga en xi 'etjuni ts'a Na'enchana kitsa'enkoni
ngasun'ndio 'ba mankjin=na nga tsajmi xi 'yare kuandani xi bi matsejen.

4 Ngat'a kuakjainre Abel, kui kjua kitsjanire Na'enchana chje xi ngisa nda ngisa nga
ko mare xi kitsja Caín. Ngat'a kuakjainre, kui= kjua Na'enchana kitsuni nga kui jngu

xuta kixi 'ba kiskjebetjo chjere. 'Ba ninga je k'en Abel, tibaku chuya ngisana jótsa'en kuakjainre.

5 'Ba ngat'a Enoc kuakjainre, kui= kjua Na'enchana kiko tjikunni ngank'aa 'ba bi k'en. Bi nde kuasjaini, ngat'a Na'enchana kiko. 'Ba nga kje tjubejín, ja'ba nda kjinukjua ngat'are ngat'a kitsa'en xi kuatsjare Na'enchana. 6 Tunga tsa bi makjainre xuta, niñajanni sa'en xi matsjare Na'enchana. Ngat'a xi mejénre sitiñat'are Na'enchana, tjinnere nga kụakjainre nga kui tijña 'ba nga sjare chjire xuta xi mangisjai kui.

7 Ngat'a Noé kuakjainre, kui kjua kitsik'etjusunni ion nga Na'enchana kitsuyatitjunre ngat'are nga kụan tsajmi xi kje 'yaáre, 'ba kitsinda jngu barku nga kitsik'angi xinkjin. 'Ba ngat'are kjuamakjainbiu, jo=ni tsa yaneje xuta xi yak'a tuxi kụanire kjua. 'Ba ngat'a kuakjainre, kuakixi= ngixkun Na'enchana.

8 Ngat'a Abraham kuakjainre, kui= kjua kitsik'etjusunni ion nga kik'inre nga ngatji nangi xi jaskan kua'ere, 'ba 'etju 'ba bi be ñá ñá kiji. 9 Ngat'a kuakjainre, kui= kjua kuánni jngu xuta xi xin nangire nga tsik'ejña nangi xi ja'ba je kitsure Na'enchana nga sjare. Ni'ya xi najñute ni tsik'ejñaya, jotsa'en tsik'endu Isaac ko Jacob nga jaskanñu, xi 'ba nde kuatse'e ngayéje xi ja'ba je kitsure Na'enchana nga sjare. 10 'Ba kitsa'en Abraham, ngat'a kiskuyare nga k'uejña naxinanda xi 'ñu sejña xjo tuts'in, xi Na'enchana sa'en isenre 'ba sinda.

11 'Ba ngat'a kuakjainre ngayeje, kui= kjua kitsa'e nire nga'ñu nga na'en kụan, ninga je 'ñu chinga 'ba 'ndikoni Sara, ngat'a kuakjainre nga Na'enchana sik'etjusun nga ko fani kjuakixi mé= xi kitsuyatitjunre. 12 Ninga tsa bi nde tjinnire nga'ñu ngajin yojore, kis'ere ntje xi 'ñu nkjin kuán joni niñu xi tjin ngank'aa 'ba joni tsumi xi tjin ndai ndachikun xi bi ma s'exki.

13 Ngatsi'i xutabiu jesun 'ba ka'nda kje sakuúre xi kitsuyatitjun Na'enchana nga sjare. Tunga kuakjainre, 'ba tu kjin tsabe tsajmibiu 'ba kuatsjare ngat'are, 'ba tsabere yojore nga xuta xi xin nangire, xi tu tsik'etsumasun nga'e ngasun'ndio. 14 'Ba xi 'ba tsu, bakutsejen nga inyamangisjai xi nangire fa. 15 Ngat'a tsa tojo kitsikja'etsjenra ngat'are nangi ña 'etjuni, kuán= kiji ngani nga'ndebiu tsakaiñu. 16 Tunga kuamején=re jngu nangi xi ngisa nda ngisa, kui xi tsunire xi tjin ngank'aa. Kui kjua bi masubanire Na'enchana nga 'batsa'en 'yare nga kui xi Na'enre xutabiu, ngu kui je 'endare jngu naxinanda.

17 Ngat'a kuakjainre Abraham, kui= kjua kitsjani Isaac joni chje, nga kiskut'ayako Na'enchana. Kuán kakun nga sja joni chje ki'ndire xi jngututu mani, ninga tsa ngat'are ki'ndiu kitsuyatitjunni Na'enchana 18 nga 'ba kitsure: “Ngat'are Isaac ndibanire ntje xi s'ẹ̱ri.” 19 'Ba Abraham kitsikja'etsjen nga Na'enchana tjinre kjua'ñu nga sikja'aya nganire xuta ngajinre mik'en, 'ba kui= kjua kixuntsja ngani ki'ndire joni tsa ja'aya nganire.

20 'Ba ngat'a Isaac kuakjainre, kui kjua kitsichikunta'enni Jacob ko Esau nga kitsuya xi jaskan s'ẹ̱re.

21 Ngat'a Jacob kuakjainre, kui kjua nga je mején kueya, kitsichikunta'enni nga jngu jngu ki'ndire Kuse 'ba kitsichjire Na'enchana nga kitsikindit'a yanisere.

22 Ngat'a Kuse kuakjainre, kui kjua nga je mején kueya, kitsuyani nga kjua'e nixtjin nga k'uetju xuta xi tse'e Israel nangi Egipto 'ba 'exa jó kjuiniko nindare.

23 Ngat'a xichare Moisés kuakjainre, kui kjua ján sa kitsik'ejña'moni ki'ndiu, ngat'a tsabe nga tsja kji'i ki'ndiu 'ba bi kitsakjunre kjuatexuma xi ts'axje reyre nangi Egipto.

24 Ngat'a Moisés kuakjainre, nga je chinga, bi nde kitsikjainni nga ki'ndire ki'ndi chjunre Faraón k'uinre. 25 Tusa kuamejénre nga 'ba nde kjua'ako kjuanima naxinandare Na'enchana 'ba bi nga sitsjajin ngutjun kjuatsja xi tsja je. 26 'Ba kitsikja'etsjen nga ngisa chji ngisare kjuanima xi ja'axtiu ngat'are Cristo nga ko mare kjuanyina xi tjin Egipto, ngat'a kiskuya=re chji xi jaskan sạkure.

27 'Ba ngat'a kuakjainre, kui= kjua 'etjuni nangi Egipto 'ba bi kitsakjunre kjuastire rey. 'Ba janda kitsi'ñu kakun, ngat'a jo fani tsa tsabe Na'enchana xi bi matsejen kuánre. 28 'Ba ngat'a kuakjainre ngayeje, kui= kjua ts'axjeni s'i pascua 'ba 'exa nga jin s'ẹ̄tsojojunre xuntja ni'ya, tuxi ankje xi sik'en ki'ndi titjunre xuta xi tse'e Egipto bi sikoni ki'ndi titjunre xuta xi tse'e Israel.

29 Ngat'a xuta xi tse'e Israel kuakjainre, kui= kjua ja'axtiuni Ndachikun iniu joni tsa nangi kixi. Tunga xuta xi tse'e Egipto jesunjin nanda nga 'ba nde kuamejénre kjua'axtiu nga tjenngire. 30 'Ba ngat'a kuakjainre ngayeje, kui= kjua tsixuyani xjore naxinanda Jericó, jaskan nga yatu nixtjin tsik'etsumandaire xuta xi tse'e Israel.

31 Ngat'a kuakjainre chjun masen Rahab, kui= kjua bi ñatjen k'enkoni xi bi kuakjainre nga sik'etjusunre Na'enchana, ngat'a nda kiskjebetjo nchja xi tse'e Israel xi echukutsejen'ma nga'ndebiu.

32 'Ba ¿mé= xi xin ngisaạ̄? Bi kụ̄anninạ̄ chuba tsa kuinchjaạ̄ ngat'are Gedeón, Barac, Sansón, Jefté, David ko Samuel 'ba ko nchja chinga profeta. 33 Ngat'a kuakjainre xutabiu, kui= kjua kitsa'enni nga kiskjanko rey, 'ba kixi kitsa'en kjua, 'ba kisakure mé= xi kitsuyatitjun Na'enchana nga sjare. 'Ba 'ba nde 'echja ts'a tjiuxa, 34 'ba kitsik'oya ndi'i xi 'ñu, 'ba kitsik'angi yojore ngat'are kicha xi s'ere tsakaiñu, 'ba kitsja nga'ñure yojore ninga tsa je tsabere kakun nga je jejndare, 'ba 'ñu kakun kuán nga kiskjan, 'ba tsangatjenngi chasoldadu xi stike. 35 'Ba kis'e yanchjin xi kiskjebe tjikun ngani xinkjin xi je jesun tsakaiñu.

Tunga tjin yak'a xi jesun nga ja'a kjuanima, ngat'a bi kitsikjain nga kụ̄andaị̄, tuxi 'batsa'en sạ̄kunire nga'nde xi ngisa nda ngisa nga kjua'aya nganire. 36 'Ba tjin xi tsejñucha 'ba kis'ere, 'ba ka'nda kis'e'ñukoni na'ñu kicha 'ba kis'eya nduya ngayeje. 37 'Ba tjin xi ndiojo kjinik'enkoni, 'ba xi kicha 'nde'ñu kitiyani yojore, 'ba xi kicha kjinik'enkoni. 'Ba tjin xi tu nga i nga jaan tsik'etsuma nga tu tjiuxinre chutsanga= yaja ko xi tse'e natendsu. 'Ñu nima tsik'endu, 'ba kitsjenngicha, 'ba kjini'onre. 38 Xutabiu 'ñu nda kuán 'ba ngasun'ndio bi kui tsunire. Tu tsik'etsumasun= nangi t'axin 'ba ngajin ngijñacha, 'ba tsik'endungi ngi ngijo 'ba ña tixa ngi nangiu.

39 Nda kjinukjua ngat'are ngatsi'i xutabiu ngat'a kuakjainre, tunga bi kisakure xi kitsuyatitjun Na'enchana nga sjare. 40 Ngat'a Na'enchana bajin kakun=na, kui= kjua ja'ba je tjindanire xi ngisa nda ngisa, tuxi bi kụ̄akixikjinni xutabiu tsa bi ñatjen ko ña.

12

1 'Bamani, kitsendaina xuta xi baku chuyana jótsa'en kuakjainre. Kui kjua k'uejñat'axinña tume xi tsina'enna ko je xi tsa'en nga skạ̄a, 'ba kua'e nga'ñu_ra yojona nga kuiyutsanga ngisa ndiya xi fi ngisa. 2 K'uet'antjsa tuxkuan ngat'are Jesús, xi 'etuts'inre 'ba kitsijngukjin xi makjainna. Ja'ba je be kui kjuatsja xi sạ̄kure, kui kjua kichukjuakonire nga k'en t'a kru 'ba bi kuenda kitsa'en kjuasuba xi kisakure nga 'batsa'en k'en. 'Ba jaskan tsik'ejña ngate kixire Na'enchana xi batexuma.

3 'Bamani tsu'ba, chutsejen kusun_ru Jesús xi kichukjuako yejere nga kitsujun kitsut'are xuta je, tuxi bi kjuejndaninu 'ba kjuere kakún. 4 Ngu temixkjankoñu je, tunga kje sakunu kjuabeya nga 'ba teño'on. 5 'Ba je kjinichiyajiun en xi tsja nga'ñunu, xi tsuya nga jun xi ki'ndire Na'enchana. Ngat'a 'batsa'en kua'indut'a:

Ji ki'ndinạ̄,
bi tu jan ngatjamari enre Na'enchana xi baku ndiyari,
'ba bi ngatafere takuin nga kjuatikori.
6 Ngat'a Na'enchana baku ndiyare xi tsimején kui,
'ba 'ñu mejenre ngatsi'i xi ki'ndire mani.

7 Ngatachukjuakonu nga 'ñu kuejennu Na'enchana, ngat'a kui 'ba= tsikonu joni ki'ndire. Ngatsi'i xi na'en kuán 'ñu mejenre ki'ndire nga baku ndiyare. 8 Tunga tsa bi

'ñu kuejennu Na'enchana josiko ngatsi'i ki'ndire, jun jo=ni ki'ndi xi tu 'batsa'en saku kuon 'ba bi xi ki'ndire fa.
9 Nga sa'e ki'ndia, na'enna xi nga'e ngasun'ndio 'ñu mejenna 'ba 'yakun=ña ngat'are kibiu. ¿Jó fani kui bi ngisa kjuikuncha Na'enchana xi tijña ngank'aa, tuxi sa̱kunina kjuabenichun? 10 Tu chuba nixtjin 'ñu mejenna na'enna nga'e ngasun'ndio nga baku ndiyana jotsa'en kui tsikja'etsjen, tunga Na'enchana 'ñu mejenna nga tu kjuanda tsajan, tuxi 'ba nde sa̱kut'anina kjuatsjere. 11 'Ba kjuakixi= nga bi matsjana nga tjin xi 'ñu mejenna, tusa ma'onna. Tunga xi 'batsa'en baku ndiyare, kui= xi jaskan 'bejñajin kjuaxiu 'ba be jótsa'en kixi fiko yojore.
12 'Bamani, ta'e nga'ñu ngani_ru ndso xi je tifejndare ko ndsakú xi bi nde tjinnire nga'ñu. 13 Tjakixiu ndiya xi kuangiyo, tuxi ku̱andani ndsakú xi nimat'a 'ba bi nde ku̱atsitinni.
14 Tinyisjo nga ngat'ekonu kjuaxiu ko ngatsi'i xuta 'ba nga ngatjas'enu kjuatsje. Ngat'a xi bi tjinre kjuatsje, bi skue Na'enchana. 15 Nda chutsijon nga tu'yá ngatjas'e ngajinnu xi cha̱jare kjuandare Na'enchana, tuxi bi s'e̱ni xi sja s'e̱ ngajin inimare 'ba 'batsa'en sja kjuana'en 'ba sa'en nga sijndi nkjin xuta. 16 Ni'yá chajngi ngatjama, 'ba nde ninga ni'yá xi bi ngatjabekun Na'enchana joni Esau xi tu ngat'are jngusa xichine yateña xi sjare na'enre tsakaiñu joni ki'ndi titjun. 17 'Ba 'yañu jotsa'en kjinik'ejñat'axín nga kuánñu, nga kuamejénre sa̱kure kjuanichikunta'enre na'enre. Ninga tsa ko kjuachi'nda tsangisjai ndiyani, tunga bi nde kis'enire ki ngat'are mé= xi kitsa'en.
18 Jun bi joni xuta xi tse'e Israel xi echu jngu ngijñacha xi tjin nga'e ngasun'ndio, xi kis'ejña ntsje ntsje nga titi, ña kuán nistjen nistjen 'ba kis'ejñu 'ba kuán ntjo, 19 'ba kjinu'yare tjio ko jngu jnda xi kinchja. Xuta xi kjint'ere jndo 'ets'a nga bi nde ngatjako ngisani. 20 Ngat'a bi kichukjuakore kjuatexuma xi 'bi kitsu: “Ka'nda tjiuba xi kuasensun ndsaku ngasun ngijñacho tjinnere nga ndiojo sa̱tere asa kicha kjuinuñare nga kjuinik'en.” 21 Ne kun tjin tsajmi xi kuatsejen ka'nda Moisés kitsu: “Nase tefatsekun=ña̱.”
22 Tunga ngat'are jun, echuñu ngijñacha Sión ko naxinanda xi tse'e Na'enchana xi tijñakun, naxinanda Jerusalén xi tijña ngank'aa, ña 'ñu nkjin ankjele mañajan ko kjuatsja, 23 'ba ña mañajan ki'ndire Na'enchana xi tjun xi kua'indut'a ja'enre ngank'aa. Echut'a_ru Na'enchana xi sa'enre kjua ngatsi'i xuta, 'ba ko ña tjindu inimare xuta xi kixi kiko yojore, xi je kjinikixikjin. 24 Echut'a_ru Jesús xi ngat'are kui 'endani kjua xatse Na'enchana 'ba ko jin xi kis'esten ngat'ana, xi ngisa nda nchja nga ko mare jinre Abel nixtjin kuatse jan.
25 Nda chutsijon 'ba bi nik'ejñat'axiun xi fakona. Ngu bi kuán tsanga nixtjin kuatse jan xuta xi 'ejñat'axin xi kitsuya enre Na'enchana nga'e ngasun'ndio. Kui kjuañu, ¿jótsa'en kuiyaña tsa bi kuatesin_ra xi tijña ngank'aa, xi titsuyana enre Na'enchana? 26 Nixtjin kuatse jan jndare Na'enchana kitsikjatse t'anangiu, tunga nganda'e ts'a kitsja nga 'ba kitsu: “Ngijngu ndiya sikjatse ngisa̱ t'anangiu 'ba bi tu t'anangiu sa ko ngank'aa ngayeje.” 27 'Ba kionga tsu “ngijngu ndiya ngisa”, tsu=nire nga stjuxin tsajmi xi kjinindo xi ma teya, tuxi 'batsa'en s'e̱nduni xi bi ma teya. 28 Bi ma teya ña batexuma Na'enchana, 'ba kui xi sakuna. Kui kjua kua'eni_ra kjuanda Na'enchana 'ba sichji_ra jotsa'en nga kui matsjare, nga 'ñu kuncha. 29 Ngat'a Na'enchana jo=ni jngu ndi'i xi tsikje tume yejeñu.

13

1 Janda timejénkaño nts'io xi tu jngu makjainnu. 2 Bi nichiyajiun nga nda xjubetjo xi kjuechukunnu, ngat'a tjin= xi kiskjebetjo ankje ndaba ninga bi tsabe tsa ankje xi ja'ekun.
3 Tikja'etsjion ngat'are xuta xi kjiyuya nduya, joni tsa ko jun tetsjuyako. 'Ba nde tikja'etsjion ngat'are xuta xi ch'o kjimata'en, joni tsa ko jun ndekui kjuana'en temitjax-tiu.

4 Chakun tsi'u kjuabixon 'ba kixi tiko xingiu nga kuetsubako, ngat'a Na'enchana
sa'enre kjua xi sa'en kjuachajngi ko xi sa'ent'are kjuachajngi xinkjin. 5 Bi nimijíon
ton, tusa t'ejngu kakún ngat'are xi je tjinnu. Ngat'a Na'enchana 'ba kitsu: “Niñajanni
sik'ejñarą 'ba sikumarą.” 6 Kui= kjua mani kakuan nga mixan:
Na'enchana basekoną;
bi sakjuą.n.
¿Mé= xi kų.an sikoną xi tu xuta sa?
7 Tikja'etsjion ngat'are xuta ngaku xi kis'enu, xi yakuyanu enre Na'enchana.
Tikja'etsjion jótsa'en tsik'endu, 'ba tsajmi nda xi kitsa'en ka'nda ngą jet'a nixtjinre, 'ba
'batsa'en 'ba nde ngatjamakjainnu jotsa'en kuakjainre.
8 Jesucristo tu kuintsjai, nixtjin xi ja'a, nganda'e 'ba ngantsjai nixtjin. 9 Bi ba'e'ndio
tsa tjin xi k'uejñunu nga kuakuyanu kja'e kjuanga en xi bi kui. Ngisa= ndani nga
saku nga'ñure inimana nga ko kjuandare Na'enchana 'ba bi ko kjuatexuma xi tsja xuta
ngat'are xichine. Ngat'a xi tsik'etjusun xi bakuya xuta ngat'are xichine, kui= xi niñajanni
basekore xuta.
10 Tjin=na jngu altar, 'ba bi tixa'ndere na'mi xi tsa'exa ngaya ningu xi najñute ni
nga skine chje xi s'endusun alto. 11 Ngat'a na'mi titjun fa'as'enko jinre tjiuba nga'nde
xi ngisa tsje ngisa nga tsja chje ngat'are je, tunga yojore tjiubabiu tí t'axin ña tjindu
xuta. 12 'Ba 'ba nde tsa'en Jesús ja'a kjuanima ña t'axin ña tijña naxinando, tuxi ko jinre
kitsitsjekoni naxinando. 13 'Bamani tsu'ba, tangitjenngia Jesús ña t'axin ña tjindu xuta,
'ba nde ngatasakuna kjuasuba xi kisakure. 14 Ngat'a nga'e bi tjinna jngu naxinanda xi
tijñantsjai, tusa teminyisja naxinanda xi jaskan s'ę.
15 Kui kjua sichjintsjaini_ra Na'enchana ngat'are Jesucristo 'ba 'batsa'en kua'eni_ra
chje. Asa jo mixan, nga ngat'etju ndsu'ba en xi sikixiya nga kui tse'era. 16 'Ba bi
nichiyajiun nga nda siko xi yak'a 'ba nga kuisekokaño xingiu, ngat'a kui chjebiu xi
matsjare Na'enchana.
17 Tik'etjusun enre xi ngakunu 'ba ngisa ngi'nde teko yojonu, ngat'a kui xi inyat-
sikuendanu 'ba tjinnere sjare kuenda Na'enchana ngat'anu. 'Ba ti'on tuxi tsja s'ęnire
nga sa'exa 'ba bi iye kų.anre xo, ngat'a 'ba=nde kjuanda tsojon tsa bi iye kų.anre xo.
18 Chuko Na'enchana ngat'anį. 'Ya=nį nga tsje tjin kjuafa'etsjennį 'ba mejénnį nga
janda kixi kuekuę yojonį. 19 'Ñu temi'a_nuų nga chuko Na'enchana ngat'aną, tuxi
sja'ndeniną nga kjuikunxati ngani_nuų.
20 'Ba Na'enchana xi tsjana kjuaxiu 'ba xi kitsikja'aya nganire Na'enna Jesucristo
ngajinre mik'en. Na'enna Jesucristo xi ngisa fa nda tsikuenda chutsanga, ngat'a ko jinre
Na'enchana 'endakoni kjua xi bi fet'a. 21 Kui ngatatsjanu ngayéje xi nda xi machjennu,
tuxi kų.an sik'etjusunñu xi kui mejénre, 'ba ngat'are Jesucristo ngatatsikona jotsa'en kui
matsjare. Ngatjas'ere kjuaje Jesucristo ka'nda ngantsjai nixtjin. 'Ba ngatjama.
22 Jun nts'ią, te'bets'a_nuų nga ngatachukjuakonu en xi tetsi'indu_nuų nga'e nga
tefakoya_nuų, ngat'a tu chuba kitsi'indu_nuų. 23 Mejénną nga xio nga je 'etju nduya
nts'ia Timoteo. Tsa kjua'ekunxatiną, kjuikuą ko kui nga kjuikun_nuų.
24 Ta'e_ru kjuate'nda ngatsi'i xi ngakunu ko ngatsi'i xi makjainre ngat'a tse'e
Na'enchana. Nts'ia xi tse'e Italia 'ba nde inyatsikasennu kjuate'nda.
25 Ngatjas'e tsi'inu kjuandare Na'enchana. 'Ba ngatjama.

Xujun xi kitsikasen
SANTIAGO

1 An, Santiago, xi tetsa'exat'a_ra Na'enchana ko Na'enna Jesucristo, tetsikasen_nuu
kjuate'nda jun xi jendibañu nga tejó ntje xi xuta Israel, xi tetsubo ngajin nangi xi bi tse'e
Israel.
2 Jun nts'ia, 'ñu tsja t'e_ru kakún kionga chut'ayakonu nga ndibanio nkjin kuya
kjuana'en. 3 Ngu 'yañu kibi, nga manu bitjaxtiu nga chut'ayakonu ngat'are kjuamakjain
xi tjinnu, 'ba=tsa'en ngisa manu nga chukjuanu tume xi mato'on. 4 Tunga ta'e'nde_ru
kjuachukjuabiu xi sakunu nga kui xi ngatatsijngukjin xa xi tsa'en ngajin inimanu, tuxi
s'ejñandakjinñu, kuakixikjiun, 'ba tumé chat'anu.
5 'Ba tsa tjin ngajinnu xi chajat'are kjuankjin kakun, ngatami'are Na'enchana. 'Ba kui
sjare, ngat'a niki tsjafani=re xi machjenre ngatsi'i xuta 'ba bi jan be kakun. 6 Tunga xi
skui'are tsajmi Na'enchana tjinne=re nga kuakjainre 'ba bi jó ján kuaja inimare. Ngu xi
jó ján baja inimare, jo=ni tsindiure ndachikun xi fiko i fiko jan ntjo. 7 Xi 'ba sa'en, tumé
ngatakuya nga sakure tsajmi ngat'are Na'enchana, 8 ngat'a jó= tsikja'etsjen 'ba niñajanni
tsikjet'a xi kui 'betuts'inre.
9 Nts'ia xi nimaa kuán, kui xi tsja ngatjas'ere, ngat'a Na'enchana nk'a ts'axje. 10 'Ba
tsja ngatjas'ere xi xuta nyina kuán, ngat'a Na'enchana ts'axjenima. Ngat'a xuta xi nyina
chaja joni naxu xi tjin ngijña. 11 Kionga 'betju tsu'biu 'ba 'ñu sje ma ndabare, tsixi ngijño,
'ba jenngi naxure, 'ba chaja isenre xi tsja kji'i. 'Ba 'ba=nde tsa'en xaja xi xuta nyina kuán
ngajinre xa xi titsa'en.
12 Ndaxure xuta xi tichjukjuakore nga tichut'ayako, ngat'a nga je nda kjua'axtiu nga
tichut'ayako, saku=re kjuabenichun. Kui chjibiu xi kitsuyatitjun Na'enchana nga sjare
xuta xi tsimején. 13 Tsa tjin xi chut'ayako nga sa'en xi bi nda, bi ngatatsikja'etsjen tsa
Na'enchana xi 'batsa'en tikut'ayako. Ngu niñajanni tsu inimare Na'enchana nga sa'en
xi bi nda, tsa xi bi nda skut'ayako kui, ninga bi kut'ayako xuta tsa tuxi sa'enni xi bi
nda ngayeje. 14 Tusa chut'ayako nga jngu jngu xuta nga tsu inimare kjuach'o xi tjin,
'ba 'batsa'en xi mejénre fiko 'ba 'bonachare. 15 'Ba nga tojo mejénre mé= xi tsu inimare,
kio= ndibanire je. 'Ba kionga je matse jio, kio= ndibanire kjuabeya.
16 Nts'ia xi tsimijaan, bi ch'onacha_ru yojonu. 17 Ngayéje kjuanda xi ba'ena 'ba nga
jngu jngu kjuatjo xi tsjekjin xi sakuna, ngank'aa ndibanire. Xi tsjana Na'enchana xi
kitsa'en ngayéje xi tsitsejen ngank'aa. Na'enchana bi 'bantjaiya, 'ba bi fa'a joni nk'ian.
18 Kui xi 'batsa'en kuamejénre nga ki'ndire kitsa'enna nga kitsjana enre xi kjuakixi, tuxi
kuañña xi ngisa tjun tijña ngajinre ngayéje xi kui kitsa'en.
19 T'ejin kakún kibi, nts'ia xi tsimején_nuu. Nga jngu jngu xuta ngat'endundantsjai
nga kuinya ñojon, nga bi kitsa ngatinchja 'ba nga bi ta'a ngatjamastire. 20 Ngat'a kjuastiu
bi basekona nga ña'an xi kixi tjin ngixkun Na'enchana. 21 'Bamani, t'ejño ngayéje xi jndi
tjin ngixkun Na'enchana ko tsajmi ch'o xi 'ñu tjin. Ti'naxjenimo yojonu nga chjubio en
xi kis'entjejin inimanu. Xi tjinre kjua'ñu nga sik'anginu.
22 Tunga tik'etjusun=ñu ion, ngat'a tsa tu kuinya ñojonso 'ba bi sik'etjusun, ndejun
tech'onacha_ru yojonu. 23 Xi tu minya ñojon sa ion 'ba bi tsik'etjusun, jo=ni jngu xuta xi
kutsejenya jngu chutsin nga kutsejenre yojore. 24 'Ba kionga 'ba titsa'en, tjibe= jó= kji'i
yojore. Tunga nga siku'be, ta'a chiyajinre jó= kji'i. 25 Tunga xuta xi tu kui fa kutsejenre
kjuatexuma xi niki kjuakixi, xi tsindaina, 'ba tsik'etjusun xi tsu 'ba bi chiyajinre xi basen
ñojon, kui= xi kuachikunta'en ngat'are xi titsa'en.
26 Tsa tjin xi tsu nga bekun Na'enchana, tunga bi kunre ts'a jótsa'en nchja, kui xi
'bejñure yojore 'ba bi chjire jotsa'en bekun Na'enchana. 27 Tunga nga bisekua ki'ndi xi

x'an ko yanchjin k'an xi inyafa'a kjuanima, 'ba nga bi nijndikua yojona ko kjuach'o xi tjin ngasun'ndio, 'ba=tsa'en nga tsje 'ba nda 'yakuan Na'enchana xi Na'enna mani.

2

1 Jun nts'iạ xi makjainnu ngat'are Na'enna Jesucristo xi 'ñu je, bi tjinni nga kabi siko xuta. 2 Tu kuixunra, tsa kio ña mañojon kjua'as'en jngu xuta xi tjiyare xtungu xi tse'e oro 'ba tsa tsja= kji'i najñu yaja, 'ba tsa 'ba nde kjua'as'en jngu xuta nịmạ xi yaja jngu najñu xi je kuacha, 3 'ba 'batsa'en tsa nda xjubetjo xuta xi yaja najñu xi tsja kji'i 'ba k'uin_ru: "Teni nga'ndebi xi nda", 'ba k'uin_ru xuta nịmọ: "Kio tisen ndiji asa ndekenit'ai ndsakua." 4 Tsa 'ba si'on, ¿a bi kabi teniko xuta xi tjindu ngajinnu? ¿A bi ch'otsa'en tenikja'etsjion nga te'bendo kjua?

5 Tasen ñojon kibi nts'iạ xi tsimijaạn. Na'enchana kiskja'ajin xuta xi nịmạ nga'e ngasun'ndio, tuxi s'ẹnire kjuanyina ngat'are kjuamakjainna 'ba tuxi kụatsẹ'ẹni ña batexuma Na'enchana. Kui=biu xi kitsuyatitjun Na'enchana nga sjare xuta xi tsimején kui. 6 Tunga jun, 'naxjengi=ñu xuta nịmạ. ¿A bi nchja nyino xi tsikonu jotsa'en kui mejénre 'ba fiko kjua'ñunu ngixkun juez? 7 'Ba ¿a bi kui nchjabiu xi ch'otsa'en nchja ngat'are ja'en ndare Jesucristo xi ja'axtiuyanu?

8 Nda= si'on tsa sik'etjusunkjiun kjuatexuma xi kika'ena ngat'are Na'enchana xi reyna, jotsa'en kua'indut'a enre: "Timején xingi jofatsa'en nimején yojori." 9 Tunga tsa kabi niko xuta, techjujeñu 'ba ndekuini kjuatexumo kuanejenu nga tjinnu je. 10 Ngu tsa jngu xuta k'uejñatjo yeje kjuatexumo, tunga tsa tu ichi sa ña bi sik'etjusun xi kio kua'indut'a, kui xi s'eneje ngat'are ngayéje xi kua'indut'a kjuatexumo. 11 Ngu ndekui Na'enchana xi kitsu: "Bi kjuachajngi ñe'en", 'ba 'ba nde kitsu: "Bi nik'en." 'Bamani, ninga tsa bi si'en kjuachajngi, tunga tsa sik'en, je kichjuje ngat'are kjuatexumare Na'enchana.

12 'Ba kụanna kjua ngat'are kjuatexuma xi tsindaina, kui kjua nda tinkjinni_ru takún jó kuixun 'ba jótsa'en kueko yojonu. 13 Ngat'a nixtjin nga sa'enna kjua Na'enchana, bi kjua'animare xuta xi bi ja'animare xuta xi yak'a. Tunga xi ja'animare xuta xi yak'a, kui xi nda k'uetju nixtjin nga kụanre kjua.

14 Jun nts'iạ, ¿mé= chjinire tsa tjin xi kuetsu nga makjainre, tunga tsa tsajainre xi baku nga titsik'etjusun kjuamakjainre? ¿A kụan k'uangi tu ngat'are nga 'batsa'en makjainre? 15 Tu kuixunra tsa jngu nts'ia asa jngu ndichja chajare najñu asa xichine xi machjenre, 16 'ba tsa jngu xi tjin ngajinnu kuetsure: "T'irandai, ngatjama'isuri 'ba ngatatseri", tunga tsa bi basekoni nga tsjare xi machjenre nga'e ngasun'ndio, ¿mé= chjinire kibiu? 17 'Ba nde 'ba= mani ko kjuamakjainna. Tsa tsajainre xi baku nga tenik'etjusan kjuamakjainna, tu tijña k'en kjuamakjainna.

18 Ngu tsa tjin xi kuetsu: "Ji tjin=ri kjuamakjain, 'ba an tetsa'enñạ xi nda." Tunga takunna kjuamakjainri kionga tsajainre xi baku nga tenik'etjusin kjuamakjainri, 'ba an ngat'are xi tetsa'aạn kuakukonirạ kjuamakjainnạ. 19 Ji mankjainri nga jngututu mani Na'enchana. Ne nda ñe'en. 'Ba=nde makjainre isennixtjin xi inyatsa'exat'are chanayiu 'ba fatsekun. 20 Ji xi tsajainri kjuafa'etsjen, ¿a bi mankjinri nga bi chjire kjuamakjain tsa tsajainre xi baku nga tji'betjusun kjuamakjain? 21 Xuta chingana Abraham xuta kixi= kuán ngixkun Na'enchana tu ngat'are mé= xi kitsa'en, nga kitsja Isaac xi ki'ndire mani nga kitsa'en joni chje ngasun altar. 22 'Ba te'yani jótsa'en ñatjen kitsa'exa kjuamakjainre ko xi kitsa'en Abraham. Kuajngukjin kjuamakjainre ngat'are xi kitsa'en. 23 'Ba 'batsa'en 'etjusunni xi kua'indut'a enre Na'enchana: "Abraham kiskunre Na'enchana, 'ba kui= kibiu xi kiskjebeya xkire Na'enchana nga kitsikixiya nga Abraham xuta kixi kuán." 'Ba Abraham amigure Na'enchana kik'inre.

24 Je te'yo nga makixi= xuta ngixkun Na'enchana tu ngat'are mé= xi tsa'en 'ba bi tsa tu kui sa nga makjainre. 25 'Ba 'ba=nde kuán ko chjun masen xi Rahab 'mi. Kuakixi=

ngixkun Na'enchana tu ngat'are mé= xi kitsa'en, nga kiskjebetjo nchja xi tse'e Israel xi echukun'mo nangibiu 'ba kitsikasennga ndiya nga kja'e ndiya kitsikasen ngani. 26 Ngu jotsa'en bi tijñakun yojore xuta nga je 'betju inimare, 'ba=nde tsa'en bi tijñakun kjuamakjainna tsa tsajainre xi baku nga tenik'etjusan kjuamakjainna.

3

1 Nts'ią, bi 'ñu nkjin ngatjas'e ngajinnu xi kų̱an maestru, ngat'a 'yañu nga ji̱n xi maestru kuái̱n ngisa= 'ñu kų̱anni̱ kjua nga ko mare xuta xi yak'a. 2 Ngat'a ngatsi'iña 'ñu nkjin ka'a ña'an xi bi tjinni nga si'an. Tunga tsa tjin xi bi 'betju ts'a en xi bi tjinni nga k'uetju, kui= xi xuta kixikjin 'ba ma=re 'bechja'ndere yojore tumeñu.

3 Ma ña'an nga jngu chakabayu sik'etjusunna nga 'be'a na'ñu ts'a. 'Ba 'batsa'en ma ña'an nga tjiuba jebiu kuaje nituña ña mejénna. 4 'Ba nde chutsejen kusun_ru barku. Xi tsa'exakore jngu barku je ma tsja ndiyakonire ko jngu yachi xi tijña tuts'in barku. 'Ba 'batsa'en ma fiko nituña ña mejénre kuaje, ninga jngu ntjo'ñu tsunginiña. 5 'Ba nde 'ba= mani ko najenna. Jngu= ka'a ichi xi tse'e yojona, tunga ma=re tsa'en kjua xi ya'e. Chutsejen kusun ngayeje jotsa'en ninga tu ichi sa ndi'i kų̱an kuaka jngu ngijñacha xi tse. 6 'Ba najenna jo=ni jngu ndi'i. Jo=ni jngu ngasun'nde xi kitsejin kjuach'o xi tijñajin yojona 'ba tsikjetsun yejena. Kui= xi 'bet'a ndi'i xki nixtjin xi betsuba nga tsikjetsun kjuabenichunna, ngat'a ndi'iu ndiba=nire nga'nde ña kjua'a kjuanima xuta.

7 Ngayéje kuya tjiuba ts'en xi tjin, tjiunise, tjiuye, ko tjiuba xi tjin ngajin ndachikun ma nint'e, 'ba tsint'e xuta. 8 Tunga nisa'ya ma tsint'e najenna. Jngu tsajmi ch'o xi bi ma nik'ejñaxiu, xi kitsejinre xan xi tsik'enna.

9 'Ba najenna nichjen=ña nga je 'naxjia Na'enchana, 'ba=nde kui nichjan nga ch'o 'mi_ra xuta xi kis'endakoni isenre Na'enchana. 10 Tu jngu ndsu'ba 'betju en xi nda tsu ko en xi ch'o tsu. Jun nts'ią, bi 'batjinni nga 'ba si'an. 11 ¿A ma nde kioni ña titju nanda ma 'betju nanda xi nda ko nanda xi sja? 12 Nts'ią, ¿a ma bajare tu acetuna jngu ya higuera? ¿A ma bajare tu higo jngu na'ñure uva? 'Ba nde ninga ña titju nandaxtia bi ma 'betjure nanda xi nda.

13 ¿'Yá= xi tjinre kjuankjin kakun ngajinnu 'ba mankjinre jótsa'en tsa'en Na'enchana? Kixi ngatjiko yojore 'ba ngatatsa'en xi nda. Tsa 'baxjenima yojore nga 'batsa'en, xia=re nga kui tjinre kjuankjin kakun. 14 Tunga tsa kjuaxin kakun sisja inimanu 'ba mejénnu nga ngisa tjun kuetsubo nga ko mare xuta xi yak'a, bi nk'a 'naxjo yojonu nga mixun nga tjinnu kjuankjin kakun. Nga 'ba ño'on, te'bejña'moñu xi kjuakixi ko en ndesu. 15 Ngat'a kjuankjin kakunbiu bi ngank'aa ndibanire, tse'e= ngasun'ndio, kjuafa'etsjenre xuta=, 'ba tse'e= chanayiu. 16 Ngu nituña ña tjin kjuaxin kakun 'ba ña tjin xuta xi mejénre nga ngisa tjun tijña nga ko mare xuta xi yak'a, bi tsja tsa'en tjindu xi tjin 'ba xuta tsa'en ngayéje kuya kjuach'o.

17 Tunga xuta xi tjinre kjuankjin kakun xi ndibanire ngank'aa, kui xi tjun mejénre nga tsje tjindu ngixkun Na'enchana, 'ba 'ba nde nga tjindujin kjuaxiu, kjuanda, 'ba ko kjuant'ekjua. Xi tjinre kjuanima kakun, tsa'en xi nda, bi kabi tsa'en 'ba bi tjinre kjuajonkjain. 18 Xi tsikejench'an kjua, jo=ni tsa kjuaxiu 'bentje. 'Ba xi kixi tjin jo=ni tu xi 'beku.

4

1 ¿Ñá= ndibanire kjuachan ko kjuasi xi s'e ngajinnu? ¿A bi ndibanire nga mejénnu si'on xi tsu yojonu xi ngantsjai kjanjin yojonu tuxi batexumanire? 2 Ngu mejénnu tsajmi xi tsajainnu. 'Ba 'batsa'en maxin kakun ka'nda nga nik'ion tuxi sa̱kuni=nu kibiu, tunga bi ma fechutjenngiu xi mejénnu. 'Ba 'batsa'en chubasiko xingiu 'ba mixkjon. Bi sakunu xi mejénnu, ngat'a bi Na'enchana xi chja'a_ru. 3 'Ba ninga nga chjo'o, bi sakunu, ngat'a ko kjuafa'etsjen xi bi nda chjo'o. Ngu tu mejénsaninu nga sitsjako_ru yojonu xi chjo'o.

4 ¡Jun xi bi kixi meko yojonu ngixkun Na'enchana! ¿A bi 'yo nga xi tsimején nga-
sun'ndio, kui xi tjimastike Na'enchana? Tu'yañu xi mejénre kuan amigure ngasun'ndio,
kui xi titsa'en yojore xi tjimastike Na'enchana. 5 ¿A manu jun nga tumé chjire xi tsu
enre Na'enchana? Ngu 'batsa'en kua'indut'a: "Isennixtjintsje xi Na'enchana 'ejñajinna
tjo= bena 'ba ka'nda machinintjai_ra." 6 Tunga Na'enchana= ngisa tsja ngisana kjuanda.
Kui= kjua 'ba tsuni enre: "Na'enchana tsukine= xuta xi nk'a kakun, tunga tsjare kjuanda
xi 'baxjenima yojore."

7 Kui kjua 'naxjenimañu yojonu ngixkun Na'enchana. 'Ñu tetsuba_ru mé= xi tse'e
chanayiu, 'ba kui kuanga nga kuasent'axinnu ya'a. 8 Titiñat'a_ru Na'enchana, 'ba
'ba=nde Na'enchana sitiñat'anu ngayeje. Jun xi chjujio, tsje tetsubo. 'Ba jun xi jó
kji'i kjuafa'etsjennu, titsjio inimanu. 9 'Ba ta'e_ru kjuanima yojonu, ngatjamabanu 'ba
chi'ndo. Nga kjuabejnunu, tusa kjuachi'nda ngatjama 'ba nga'ndere nga tsja s'enu,
tusa ch'o ngatjamare inimanu. 10 'Naxjenimo yojonu ngixkun Na'enchana, 'ba kui nk'a
sik'ejñanu.

11 Jun nts'ia, bi ch'otsa'en nukjuo ngat'are xingiu. Xi ch'otsa'en nchja ngat'are nts'e
asa tsu nga tjinre je, kui xi ch'otsa'en tinchja ngat'are kjuatexumo 'ba titsu nga tjinre je.
Tunga tsa tesji nga tjinre je kjuatexumo, tsu=nire nga bi tenik'etjusin kjuatexumo, tusa
juez teñe'en yojori. 12 Jngututu ma sani xi kitsja kjuatexumo 'ba kui xi juez ngayeje. Kui
xi mare tsik'angi xuta asa tsa'en nga chaja xuta. Tunga ji, ¿'yá= nini nga ji teña'an_ri kjua
xingi?

13 Nganda'e tasen ñojon kibi jun xi mixun: "Nganda'e asa nyujunni kuangian naxi-
nanda kibiu 'ba jngu nu kuanna kio. Kuinda 'ba kuateña tsajmi 'ba kuejenna ton." 14 'Ba
mixun, tunga bi 'yañu mé= xi kuannu nyujunni, tsa kuenichun ngiso asa bi kuenichun.
Jun jo=ni ni'ndi xi ngutjun fani matsejen 'ba ngutjun fani chaja ngani. 15 Nga'ndere
kibiu, tusa 'bi= tjinni nga kuixun: "Tsa Na'enchana mejénre, kuetsuba ngisa 'ba si'an
kibi asa kja'e tsajmi." 16 Tunga nganda'e, jun tusa nk'a kakun ño'on 'ba 'ñu nk'a nukjuo.
Ngatsi'i xi 'batsa'en nk'a 'baxje yojore tsa'en xi bi nda tjin. 17 Xi be= jótsa'en sa'en xi nda
'ba bi 'ba tsa'en, kui xi tikjeje.

5

1 Nganda'e tasen ñojon kibi jun xi xuta nyina tji'minu, chi'ndo 'ba titsinio ngat'are
kjuanima xi kjua'enio. 2 Je je'ndu kjuanyinanu. Je kitsikje tjiuxabi najñunu ngayeje.
3 Je kitjuxa oronu ko platanu, 'ba kui xabiu xi kuaku nga ch'o kjiño'on 'ba sikjekjua
yojonu jotsa'en tsikje ndi'u mé= xi tjin. Te'bekuñu kjuanyina nixtjin nganda'e, nixtjin
xi je tifet'a.

4 Nda chutsijon kui chji xi bi kika'e_ru chu'nda xi kitsa'exa tsojon, kui= kibiu xi
tibaneje ngat'anu. Si'are nga inyakji'ndaya chu'nda xi 'eku chanre tsujmi ntjenu, kui
xi je echu ngixkun Na'enchana xi tjinre ngayéje kjua'ñu. 5 'Ñu tenitsja_ru yojonu nga'e
ngasun'ndio 'ba bi te'bechjon_ru yojonu ngat'are ngayéje xi mejénnu. Tenijio yojonu,
tunga jun jo=ni tjiundija xi tjimaje tuxi kjuinik'enni. 6 Jun je kikjanejio 'ba kjinik'ion
xuta xi tsajainre je, 'ba kui bi kitsikjanntjai yojore.

7 'Bamani nts'ia, titsejndo yojonu ka'nda nga kjua'e ngani Na'enna. Chutsejen
kusun_ru xuta xi tsa'exa ngijñaa, jotsa'en kuyare chan xi nda xi tsja t'anangiu 'ba
tsitsejnda yojore ka'nda nga ba'a tsi xi machjen nga kjua'e. 8 'Ba nde jun ngatjas'enu
kjuatsejnda 'ba bi nikje_ru kakún, ngat'a je tjimatiña nixtjin nga kjua'e ngani Na'enna.

9 Bi tsujeto'on xingiu, nts'ia, tuxi bi si'anninu kjua. Ngu xi sa'en kjua je sejñaxtiu
xuntjo. 10 Nts'ia, chutsejen kusun_ru jótsa'en ja'a kjuanima 'ba kis'ere kjuatsejnda nchja
chinga profeta xi Na'enchana kitsikinchja. 11 ¡Ndaxure!, mixan ngat'are xi chukjuakore
mé= xi mata'een. Je kjinu'yo jótsa'en kichukjuakore Job mé xi kuánre, 'ba 'yañu jó

kitsiko ngani Na'enchana nga jaskañu. Ngu 'ñu= tjinre kjuanima kakun Na'enchana 'ba fa'anima=re xuta.
12 Nts'ia̱, kibi= xi 'ñu temi'a_nuu̱. Nga kuo'o ennu bi nik'axkiu ngat'are ngank'aa asa t'anangiu, ninga ngat'are tume xi tjin. Tsa “jun” kuixun, 'ba ngatjama. 'Ba tsa “junjun” kuixun, ngu junjun. 'Ba ti'on tuxi bi s'e̱nejeñu.
13 Tsa tjin ngajinnu xi tifa'a kjuana'en, ngatafako Na'enchana. 'Ba tsa tjin xi tsja tjinre, ngatjasere Na'enchana nga sjare kjuaje. 14 'Ba tsa tjin xi tji'me, ngatanchjare xuta chingare xi makjainre ngat'are Na'enna, tuxi ngatafakoni Na'enchana ngat'are kui 'ba nga koni ja'enre Na'enna ngatatsikajunre aseti. 15 'Ba nga kjuako Na'enchana xi makjainre ngat'are kui, ku̱anda xi tji'mio 'ba Na'enna skjennitjen. 'Ba tsa kiskjeje, ku̱achat'are jere ngayeje. 16 Kui kjua t'eni_ru nijmi xingiu ngat'are je xi tjinnu, 'ba chuko Na'enchana ngat'are xingiu, meni ku̱andañu. Ngu kionga xuta xi kixi fako Na'enchana, xi tsu 'ñu= tjinre kjua'ñu 'ba 'ñu= baseko. 17 Joni xuta chinga profeta Elías 'ba=nde tu xuta ngasun'nde kuán joni ña. 'Ñu jako Na'enchana nga tsi'are nga bi nde ngata'ani tsi, 'ba bi tsa'a tsi ján nu masen ngasun t'anangiu. 18 'Ba jaskan jako ngani Na'enchana, 'ba tsa'a ngani tsi 'ba t'anangiu kitsja ngani chan.
19 Nts'ia̱, tsa tjin ngajinnu xi kuasent'axinre kjuakixiu 'ba kja'e xuta sa'en nga siku'be ngani ngat'are kjuakixiu, 20 tsa 'ba ku̱an, ngatja'yo nga tu'yañu xi sa'en nga k'uejña ngani ndiya xi ch'o jngu xuta je, kui xi ti'baxjejin kjuabeya 'ba tsa'en nga ku̱achat'are nkjin je.

Xujun xi tjun kitsikasen San Pedro
1 PEDRO

1 An, Pedro, xi apóstore Jesucristo kuáa̱n, tetsikasen_nuu̱ xujunbi jun xi kiskja'ajinnú
Na'enchana, xi tetsubo ngajin nangi xi bi tse'e Israel nga tetsumasun nga'nde xi tjin
Ponto, Galacia, Capadocia, Asia 'ba ko Bitinia. 2 Na'enchana ja'ba tjun= tsabenu, kui=
kjua kiskja'ajinninu 'ba kitsitsjenu ngat'are Isennixtjintsjere, tuxi sik'etjusunñu enre
'ba tuxi tse'e kui ku̱anñu tu ngat'are jinre Jesucristo.

'Ñu ngatjas'enu kjuanda ko kjuaxiu.

3 Ngatjanichjire Na'enchana xi Naire 'ba ko Na'enre mani Na'enna Jesucristo.
Ngat'are kjuanima kakunre xi 'ñu je kitsixatse nganina, nga kitsikja'aya nganire Jesu-
cristo ngajinre mik'en. Kui= kjua techuyaña nga kuetsubakuan ko ña 4 'ba nga sakuna
xi sjana, xi bi fekjua 'ba bi majndi 'ba bi xi'ñu, xi tjindare ngank'aa nga tu kjuanda tsojon.
5 Ko kjua'ñu xi tjinre Na'enchana titsikuendanu tu ngat'are nga makjainnu ngat'are kui,
tuxi sa̱kuninu kjua'bangi xi tijñandare, xi kuakutsejen nixtjin xi fet'ani.

6 Kui= kjua 'ñu tsja tjinninu, ninga tsa nganda'e tu ngutjun sa tjinnere nga temitjaxtiu
nkjin kuya kjuana'en nga chut'ayakonu. 7 'Ba 'ba=tsa'en s'ejñatsejenni nga makjain
kjuakixinu ngat'are Na'enna. Ngu kjuamakjainnu, kui= xi ngisa chjire nga ko mare oro
xi fekjua 'ba xi ko ndi'i chut'ayakoni jó kji'i nda. 'Ba tis'ejñatsejen nga makjain kjuakixinu
ngat'are Na'enna, tuxi nda kjui'naxjeninu 'ba sa̱kunu kjuaje 'ba nk'a kjuinik'ejñanu, nga
kuakutsejen ngani yojore Jesucristo.

8 Nimején=ñu Jesucristo, ninga kje 'yajíun jó= kji'i. 'Ba ninga bi te'yo nganda'e, tunga
makjainnu ngat'are kui 'ba 'ñu= tjinnu kjuatsja xi tjinre kjuaje, ka'nda bi 'ya jó kuixan
ngat'are kjuatsjabiu. 9 Ngu tisakunu xi ndibanire ngat'are kjuamakjainnu, xi tsunire
nga te'bangiu.

10 Nchja chinga profeta xi kis'e nixtjin kuatse jan, xi kitsuyatitjun ngat'are kjuanda
xi sa̱kunu, kui xi tsjatsa'en tsiningiya 'ba 'ñu kuamejénre tsabe jótsa'en k'uangini xuta.
11 Kuamejenre tsabe jó= ku̱an 'ba mé= nixtjinñu xi 'ejñatsejen Isennixtjintsjere Cristo,
ngat'a Isennixtjintsjio xi tsik'ejñajinre nchja chinga profetabiu kitsuyatitjunre ngat'are
kjuana'en xi tjinnere nga kjua'axtiu Cristo 'ba ko kjuaje xi sa̱kure nga jaskanñu. 12 Tunga
Na'enchana yakutsejenre nchja chinga profetabiu nga en xi inyatsuya bi kjuanda tse'e,
tusa 'ba kitsu nga tu kjuanda tsojon. 'Ba nganda'e kibiu= xi 'ba nde kitsuyanu xi
kitsikja'axtiuyanu en ndare Na'enchana ko kjua'ñure Isennixtjintsje xi kjinikasenni
ngank'aa. 'Ba ka'nda ankjele 'ñu mejénre skutsejen'a mé= xi tjima.

13 'Bamani, tik'ejñandañu kjuafa'etsjennu. Nda tikja'etsjion nga kje ña'anjíun tsajmi 'ba
chuya_ru kjuanda xi sa̱kunu nga kuakutsejen yojore Jesucristo. 14 'Ba ti'on yojonu joni
ki'ndi xi tsik'etjusun. Bi nde ña'anñu kjuach'o xi kuamejénre yojonu nganda'eñu, nga
kje makjainjínnu ngat'are Na'enchana. 15 Tusa 'ba nde jun tsje tetsubo nga si'on tume
yejeñu, jotsa'en tsje kuán xi kinchjanu. 16 Ngu 'ba=tsa'en kua'indut'a enre Na'enchana:
“Tsje ngatjamo, ngat'a tsjeña̱ an.”

17 'Ba Na'enchana sa'enre kjua xuta jotsa'en nga kitsa'en nga jngu jngu. Kui bi kabi
tsiko xuta. 'Ba tsa kui xi “Na'en” 'mi_ru, chakun kui 'batsa'en tetsubako yojonu jotjin
nixtjin xi kuetsumasun ngiso ngasun'ndebi. 18 Ngu 'yañu mé= xi kuachjintjaiñu nga
kuando, tuxi bi nde 'batsa'en kuetsubañu jotjin kjuachinga xi tsajain ndiyare xi 'ejñanu
xuta chinganu. 'Ba bi kis'echjintjaiñu ko oro asa plata xi fekjua, 19 tusa ko fani jinre
Cristo xi 'ñu chji, xi joni jinre chutsanga xi tsajainre xi ch'o 'ba xi niki tsje. 20 Nga
kje majín ngasun'ndio, ja'ba je kis'endatitjun mé= xi sa'en Cristo, 'ba nixtjin fet'a xi
tetsuba nganda'e je yakutsejen yojore nga tu kjuanda tsojon. 21 Ngat'are Cristo chun_ru

Na'enchana, xi kitsikja'aya nganire Cristo ngajinre mik'en 'ba kitsjare kjuaje. Kui= kjua tjinninu kjuamakjain 'ba chuya_ru xi nda ngat'are Na'enchana.
22 Nganda'e nga tenik'etjusun en xi kjuakixi, 'ba=tsa'en je kuatsjeni inimanu, tuxi simejenñu nts'io ko ngayéje inimanu. Kui kjua timején kjuakixiñu xingiu ko ngayéje inimanu 'ba ko ngayéje nga'ñunu. 23 Ngu jun je kitsin xatse ngañu 'ba bi jotsa'en tsin xuta xi fesun. Tusa kitsin xatse ngañu ngat'are enre Na'enchana xi bi 'me, xi tijñakun 'ba xi k'uejña ka'nda ngantsjai nixtjin. 24 Ngu 'ba=tsa'en kua'indut'a enre Na'enchana:
Ngatsi'i xuta,
jo=ni xka ngijña xi tjin.
'Ba ngayéje kjuajere,
jo=ni naxure xka ngijño.
'Ba xka ngijño xí= 'ba jen naxure,
25 tunga enre Na'enchana k'uejña ka'nda ngantsjai nixtjin.
'Ba kui enbiu, en nda xi je ja'axtiuyanu jun.

2

1 'Bamani, t'ejñat'axinñu ngayéje kuya kjuach'o, kjuamaña, kjuajonkjain, kjuaxin kakun 'ba ko kjuanik'axki. 2 Ngatjamo joni ki'ndixu xi 'ñu mejénre ndachiki. 'Ñu ngatatsu inimanu ndachiki xi 'ñu tsje kjin, xi tsja nga'ñure kjuafa'etsjennu, tuxi kụachañu ka'nda nga k'uangiu ya'a. 3 Ngat'a je kichut'o jó tjin kjuandare Na'enna.
4 Titiñat'a_ru Na'enna xi joni jngu ndiojo xi tijñakun xi xuta 'ejñat'axin. Tunga Na'enchana kiskja'ajin ndiojobiu 'ba 'ñu= chjire ngixkun kui. 5 'Ba jun jo=ni ndiojo xi tjindukun ngayeje, xi tjimandakoni jngu ningu ña tijña Isennixtjintsjere Na'enchana. Kitsa'ennu na'mi tsjere Na'enchana, tuxi ngat'are Jesucristo kua'eñu chje xi kuetsunu Isennixtjintsjio, chje xi kụatsjare Na'enchana. 6 Ngu 'ba=tsa'en kua'indut'a enre Na'enchana:
An k'uejñaạ nangi Sión jngu ndiojo xi s'engi xjo,
xi kichja'ajin 'ba xi 'ñu chji.
Xuta xi kụakjainre ngat'are ndiojobiu,
niñajanni sạkure kjuasuba.
7 'Ba 'ñu= chjire ndiojobiu ngat'are jun xi makjainnu. Tunga ngat'are xi bi makjainre, 'betjusun ña 'bitsa'en kua'indut'a:
Ndiojo xi 'ejñat'axin nchja chjinexjo,
kui xi je kuánni ndiojo xi s'engi xjo.
8 'Ba 'ba=nde 'betjusun kibi ngayeje:
Jngu ndiojo xi satengi xuta,
jngu naxi xi tsa'en nga xuta ká.
Satengi= xutabiu ngat'a bi tsik'etjusun ion. 'Ba 'ba=tsa'en ja'ba je kis'enda ngat'are xutabiu.
9 Tunga jun bi kuon joni xutabiu. Tusa xuta xi kichja'ajin kuon, na'mire rey, jngu naxinanda tsje, xuta xi je kuatse'e Na'enchana. 'Ba= kjinikonu, tuxi k'ueyañu nijmi ngat'are kjuandare xi kinchjanu. Ngat'a Na'enchana kinchjanu tuxi k'uetukajiñu ña jñu 'ba kuitjas'ion ña kui tsjatsa'en tsitsejen. 10 Jun ninga bi naxinanda kik'innu nixtjin kuatse jan, tunga nganda'e je kuon naxinandare Na'enchana. Bi ja'anima_ru nixtjin kuatse jan, tunga nganda'e je fa'anima_ru.
11 Jun nts'iạ xi 'ñu tsimején_nuụ xi xin nanginu 'ba xi tetsumasun nga'e ngasun'ndio, 'bets'a_nuụ nga t'echja'nde_ru yojonu ngat'are kjuach'o xi nimijíon nga'e ngasun'ndio, xi kjanko inimanu. 12 Nda tangiko yojonu ngajinre xuta xi bi makjainre ngat'are Na'enchana. Ninga ch'otsa'en inyanchja ngat'anu nga tsu nga ch'o teño'on, tunga nga skue tsajmi nda xi teño'on, sikixiya nga Na'enchana tjinre kjuaje nixtjin nga kui skui'a kuenda.

13 Ngat'a tse'eru Na'enna, kui kjua ngisa ngi'nde tekoñu yojonu ngixkun ngatsi'i
xutaxa xi tjin nga'e ngasun'ndio. 'Ba 'ba nde ti'on ngixkun rey xi ngaku ngayeje, 14 'ba
'ba nde ti'on ngixkun chikun xi rey tsikasen nga tsikja'a kjuanima xi majngikjua 'ba
nga nk'a 'baxje xi nda tsa'en. 15 Ngat'a xi mejénre Na'enchana, kui= nga si'on xi nda
meni k'uechjañu ts'a xuta chikun xi bi mankjinre ngat'are Na'enchana xi inyatsu nga
ch'o teño'on. 16 Ndainu yojonu ngixkun Na'enchana, tunga bi nichjon kjuandaibiu
nga kua'e'nde_ru yojonu nga si'on xi bi nda. Tusa tetsubo joni chu'ndare Na'enchana.
17 Chaxuto ngatsi'i xuta. Timijón xi nts'ia mani. Ngatja'yakun Na'enchana. Chaxuto xi
rey ngayeje.
18 'Ba jun chu'nda xi tsa'exa ngaya ndaba kja'e xuta, ngisa ngi'nde teko yojonu nga
te'yaxuto xi nainu, 'ba bi tsa tu kui sa ngixkun xi nda xuta 'ba xi nda tsikonu, 'ba=nde
ngixkun xi 'ñu mejennu ngayeje. 19 Ngu Na'enchana nda= nchja ngat'are jngu xuta
xi tsajainre je, tunga tichukjuakore nga tifa'a kjuanima ngat'a ngajin kjuafa'etsjenre
tijñajin Na'enchana. 20 Ngu, tsa tsinyijio 'ba nganda'e techjo'o kjuana'en, ¿mé= xi tjijennu
nga tichukjuakonu? Tunga tsa techjo'o kjuana'en ninga nda kjño'on 'ba tichukjuakonu,
kui=bi xi nda tjin ngixkun Na'enchana.
21 Ngat'a kjinukjuanu nga si'on kibi, ngat'a Cristo ja'a= kjuanima nga tu kjuanda
tsojon. 'Ejña kusunnu, tuxi kuangitjenngiñu chuba ndsaku. 22 Kui niñajanni kiskjeje
'ba tu'yá tsak'onachare. 23 Nga ch'o kik'inre, bi ch'otsa'en kitsingojo ngayeje. Nga ja'a
kjuanima, bi kitsu nga singojo ngani. Tusa kitsingantsjare yojore Na'enchana xi kixi
tsa'en kjua. 24 Kui fa tsaka'anijin jena nga kis'et'a kru yojore, tuxi eyaña ngat'are jio
'ba kuetsubakuan ngat'are xi kixi tjin. Kjini'on=re Cristo, tuxi kuandañu. 25 Ngat'a jun
jo=ni chutsanga xi kit'axin nixtjin kuatse jan. Tunga nganda'e je tso'bekun ngañu Cristo
xi tsikuendanu joni jngu pastor 'ba xi nda kutsejenre inimanu.

3

1 'Ba nde tsa'en jun xi yanchjin kuon. Ngisa ngi'nde teko yojonu ngixkun xi'innu, tuxi
ngat'anu sik'antjaiyani yojore xi'innu xi bi makjainre enre Na'enchana, ninga nijnguú
en xuko xi ngat'a tse'e Na'enchana. Sik'antjaiya inimare tu ngat'are jó teño'on, 2 nga
skue jótsa'en tsje temeko yojonu nga te'yakun Na'enchana.
3 Bi tu ngasunnk'a yojonu tsjatsa'en fando nga 'ñu kuntsa'en k'uejion 'ba nga sichjion
tsajmi xi oro ni asa najñu xi tsjakun. 4 Tusa ngatjas'e ngajin inimanu xi tsjakun xi bi
fekjua. Xi ndibanire jngu inima xi nt'ekjua 'ba xi xiu. 'Ba kui=biu xi 'ñu chjire ngixkun
Na'enchana. 5 'Ba 'ba=nde tsa'en kitsikun yojore yanchjin tsje xi kis'e nixtjin kuatse jan.
Kiskunre Na'enchana 'ba ngisa ngi'nde kiko yojore ngixkun xi'inre ngayeje. 6 Joni Sara.
Xi kitsik'etjusunre Abraham 'ba “nainą” kitsure. 'Ba ki'ndire Sara= kuon, tsa nda si'on
'ba bi kjuikun_ru tumeñu xi kuato'on.
7 'Ba 'ba nde tsa'en jun xi xi'in kuon. Nda tikja'etsjion ngat'are mé= xi machjenre
yanchjinnu nga tetsubako. Chakun, ngat'a kui= xi ngisa nimakjua nga ko mare jun
'ba ngat'a jun ko kui ñatjen sąkunu kjuandare Na'enchana nga kuetsubakun. 'Batsa'en
tetsubako tuxi tumé k'uechja'ndenire nga xuko Na'enchana.
8 Ngu xi fet'ani, tu jngu ti'on kjuafa'etsjennu ngatsi'u. Ngatjas'enu kjuanima kakun
ngat'are xingiu 'ba timejénkaño xingiu joni tsa nts'io= mañu. Nda tiko xingiu 'ba nimą
ti'on yojonu. 9 Tsa 'yá xi ch'o sikonu, bi ch'o niko jun ngayeje. 'Ba tsa 'yá xi ch'o kuetsunu,
bi ch'otsa'en ningojo_ru ngayeje. Tusa tichikunto'on. Ngat'a kui xa kjinukjuaninu, tuxi
sąkuninu kjuachikunta'en.
10 Ngu 'bi=tsa'en kua'indut'a:
Xi mejénre sitsja nga k'uejñakun,
'ba mejénre nga nda kjua'are nixtjin,
ngat'echja'ndere najenre nga kuinchja en xi ch'o tsu,

'ba ko tjiuxints'a nga kuinchja en ndesu.
11 Ngatasent'axinre xi ch'o,
'ba ngatatsa'en xi nda.
Ngatangisjai kjuaxiu 'ba ngatitjenngi.
12 Ngu tuxkun Na'enchana kutsejenre xuta xi kixi tsa'en,
'ba basen ñojonre nga fako,
tunga bi nda kutsejen'a xi ch'o tsa'en.
13 ¿'Yá= xi kụan ch'o sikonu, tsa ko ngayéje inimanu tu xinda kụamejénsanu si'on?
14 Tunga ninga tsa kjuinikja'anu kjuanima nga teño'on xi kixi tjin, ¡ndaxunu! Tu'yá
kun_ru 'ba bi fatsekun ngayeje. 15 Tusa chakun Cristo ngajin inimanu nga kui xi
Na'enna, 'ba t'ejñandantsjo yojonu nga singojo_ru ngatsi'i xi skuiningiyanu ngat'are xi
techuya_ru xi sjana Na'enchana. 16 Tunga nịmạ 'naxjo yojonu 'ba ngatjas'enu kjuaxuta
nga 'ba si'on. 'Ba tsje ngat'e kjuafa'etsjennu, tuxi nde enre sa'enni nga kụasubare xi ch'o
tsik'axkinu ngat'are jótsa'en kixi temeko yojonu ngat'are Cristo.
17 Ngat'a ngisa= ndani nga xja'a kjuanima tu ngat'are nga teña'an xi nda, tsa 'batsa'en
mejénre Na'enchana, tu 'bani nga xja'a kjuanima nga si'an xi ch'o. 18 Ngat'a Cristo
ja'a kjuanima ngayeje nga jngu ka'a fani k'en tu ngat'are jena. Xi kixi ja'a kjuanima
ngat'are xi bi kixi, tuxi kikonina ngixkun Na'enchana. Kui k'en nga tsaka'a yojo, tunga
kjinikja'aya nganire ngat'are Isennixtjintsjere Na'enchana.
19 'Ba ngat'are Isennixtjintsjio kike'ere nijmi isennixtjin xi tjindu'ñu. 20 Xi bi kit-
sik'etjusun enre Na'enchana nixtjin kuatse jan nga tsik'ejña Noé, nga Na'enchana
yakure kjuatsejndare nga kiskuya nga ti'benda barku Noé. Ngat'are barkubiu chuba
xuta ts'angi. Jin sani ts'angi ngajin nando.
21 Kui nandabiu 'bejñatsejen nga kui kusunre nanda xi satendakoña. Ngat'a nga
satenda, 'bangi=ña. Tunga bi tsunire nga tjuxin kjuajndire yojona. Tsu=nire nga
teminyisja nga tsje ngat'e kjuafa'etsjenna ngixkun Na'enchana. 'Bangi=ña nga satenda
tu ngat'are nga ja'aya nganire Jesucristo. 22 Xi tsijin ngank'aa 'ba tijña ngate kixire
Na'enchana, ña tibatexumare ankjele, xi tjinre xa 'ba ko xi tjinre kjua'ñu.

4

1 'Bamani, t'éjin kakun nga ja'a kjuanima Cristo ngajin yojore 'ba=tsa'en ta'e_ru
kjua'ñu yojonu nga kuetsubando nga xjo'o kjuanima ngayeje. Ngu xi je ja'a kjuanima
ngajin yojore ngat'are Cristo, je 'ejñat'axin jio ngayeje. 2 'Ba nixtjin xi k'uejñakun ngisa
bi nde sik'etjusunni jo tsu yojore xuta, tusa jotsa'en mejénre Na'enchana. 3 Je= ja'a
jotsa'en tsiketsubo nixtjin kuatse jan, nga tsiketsubo jotsa'en matsjare 'bendu xuta xi
bi be Na'enchana, nga kitsa'e'nde_ru yojonu nga kjiño'on tumeñu, kjinik'etjusun_ru
kjuach'o xi kitsu yojonu, kuach'iu, kika'e_ru kjuatsja yojonu, 'ñu kji'yu ngajin jngu s'i,
'ba kji'yakun na'en ch'okun xi ntsja xuta kuandakoni.
4 'Ba tu 'ba=mare xutabiu nga bi nde tu jngu ndiya mangikoñu nga inyatsa'en
kjuach'o xi kitsingantsjare yojore. 'Ba nganda'e ch'otsa'en inyachjani ngat'anu. 5 Tunga
tjinne=re nga sja kuenda ngixkun Na'enchana. Xi je tijñanda nga sa'enre kjua xi tjin-
dukun ko xi je jesun. 6 Ngat'a kui= kjua 'ba nde kis'eyanire nijmi en ndare Na'enchana
xi je jesun, tuxi ninga je kjiña'anre kjua joni xuta ngat'are mé= xi kitsa'en nga tsaka'a
yojo, kụan k'uendukunni joni isennixtjin jotsa'en tijñakun Na'enchana.
7 Je tjima tiña nixtjin nga kjue ngayéje xi tjin. Kui kjua nda tinkjinni_ru kakún
'ba bi nikja'ayo nga xuko Na'enchana. 8 'Ba kibi= xi ngisa chjire. Nga ko ngayéje
inimanu timejénkaño xingiu, ngat'a kjuanimejen 'ñu= tse je tsichajun. 9 Tsja ngat'enu
nga kua'e_ru nga'nde ngaya ni'yanu xi fechukunu. 10 Jotjin kjuanda xi kisakunu
ngat'are Na'enchana nga jngu jnguu, 'batsa'en tichjon nga kuiseko xuta xi kja'ere.
Ngat'a tjinne=re nga nda sichjon nga jngu jngu kuya kjuanda xi kika'enu. 11 Tsa tjin xi

sikja'axtiuya, ngatatsikja'axtiuya jo tsu enre Na'enchana. Tsa tjin xi mejénre kuatesinre kja'e xuta, ngatatesinre jotjin nga'ñu xi tsjare Na'enchana. 'Ba 'batsa'en ngat'are ngayéje xi si'on sa̱kure kjuaje Na'enchana ngat'are Jesucristo. Xi 'bakore ngayéje kjuaje ko kjua'ñu ka'nda ngantsjai nixtjin. 'Ba ngatjama.

12 Jun nts'ia xi tsimijaa̱n, bi ngatjamakunnu mé= xi temato'on nga 'ñu tichut'ayakonu, tsa tjimanu xi bi tjinni nga ku̱annu tsakaiñu. 13 Tusa tsja ngatjas'enu nga tisakut'anu kjuana'enre Cristo, tuxi 'ba nde 'ñu tsja s'e̱ninu nixtjin nga s'ejñatsejen kjuajere ngayeje. 14 Tsa ch'o 'minu ngat'a makjainnu ngat'are Cristo, ¡ndaxunu! Ngat'a ngajinnu tijña Isen-nixtjintsjere Na'enchana, Isennixtjintsje xi tjinre kjuaje. 15 Bi 'ba ngatjama ngajinnu joni xi tifa'a kjuanima ngat'a kitsik'en asa cheje kitsa'en asa ch'o kitsa'en asa kitsungijin yojore kjua xi bi kui 'bakore. 16 Tunga tsa tifa'a kjuanima ngat'a makjainre ngat'are Cristo, bi ngatjamasubare. Tusa ngatatsichjire Na'enchana ngat'a xutare Cristo 'mire.

17 Je tjimatiña nixtjin nga sa'en kjua Na'enchana, 'ba k'uetuts'inre ngajinre xutare. 'Ba tsa 'batsa'en je tjis'etuts'inre ngajinna, ¿jó ngisa bi 'ba ku̱ata'en xi bi inyamakjainre en ndare Na'enchana? 18 'Ba tsa xuta xi kixi na'en 'bangi, ¿jó fa ngisa bi ku̱ata'en xi bi bekun Na'enchana ko xi inyakjeje? 19 'Bamani, xi inyafa'a kjuanima jotsa'en mejénre Na'enchana, janda ngatatsa'en xi nda 'ba ngatatsingantsja yojore Na'enchana xi kitsa'en tsi'i xuta. Ngu kui xi ma chunre.

5

1 Te'bene_ra̱ nchja chingare xi makjainre ngat'are Na'enchana xi tjin ngajinnu, an xi 'ba nde xuta chinga kuáa̱n ngajinre xi makjainre ngat'are Na'enchana, xi ko tuxkun tsabeni kjuana'enre Cristo 'ba xi 'ba nde sa̱kut'are kjuaje xi s'ejñatsejen. 2 Tikuendo chutsangare Na'enchana xi kjiningantsjanu. Tunga bi joni tsa tjis'enenu nga 'ba si'on, tusa ko kakún nini nga sikuendo jotsa'en mejénre Na'enchana. Tik'etjusun xanu bi ngat'are tsa kuejennu ton, tusa ngat'a 'ñu mejénnu si'on xi matsjare Na'enchana. 3 Bi 'ñu jme_ru xuta xi tenikuendo. Tusa t'ejña_ru kusun jótsa'en kueko yojore chutsangare Na'enchana. 4 Meni nga kuakutsejen yojore xi ngakure fa xi tsikuenda chutsanga, sa̱kunu chji xi kjuajeni xi bi fe.

5 'Ba 'ba nde jun xi nchja nisti kuon. Ngisa ngi'nde teko yojonu ngixkun nchja chingare xi makjainre ngat'are Na'enchana. 'Ba ngatsi'u ngi'nde tekokaña_ru yojonu xingiu, ngat'a: "Na'enchana tsukine= xi nk'a kakun, tunga tsjare kjuanda xi ni̱ma̱ 'baxje yojore."

6 Kui kjua ni̱ma̱ 'naxjeñu yojonu ngi kjua'ñure Na'enchana xi 'ñu je, tuxi kui nk'a sik'ejñaninu nga kjua'e nixtjin nga sikja'etsjen nga nda tjin. 7 Tingantsja yeje_ru Na'enchana ngat'are xi tjimafonu, ngat'a kui= xi tsikuendanu.

8 Nda tikja'etsjion nga kje ña'anjíun tsajmi 'ba tetsubakunntsjo. Ngat'a chanayiu xi stikenu tsuba joni tjiuxa xi tjixuyare nga timangisjai xuta xi skine. 9 'Ñu tetsuba_ru chanayiu, 'ba nde 'ñu tinyo ngat'are kjuamakjainna. Ngat'a 'yañu nga ndekuini kjuana'en xi inyakakore nts'io xi tjin jo kji'i ngasun'ndio.

10 Na'enchana xi tsjana ngayéje kuya kjuanda kinchja=na ngat'are Jesucristo tuxi sa̱kunina kjuajere xi bi fet'a. 'Ba jaskan nga je chuba nixtjin kichjo'o kjuanima, kui fani suba sitsjekjinnu, kixi sik'endunu, sja nga'ñunu 'ba 'ñu sikinyanu. 11 Ngatjas'ere kjua'ñu ka'nda ngantsjai nixtjin. 'Ba ngatjama.

12 Silvano xi joni nts'ia̱, xi mana̱ nga jngu xi kixi fiko xare, kui tsakasekona̱ nga kitsi'indaa̱ xujun chibi. 'Ba 'batsa'en tefakoya_nuu̱ 'ba xinyakixi_nuu̱ nga xi kua'indut'a nga'e, kjuandare Na'enchana xi kjuakixi=. Ngu kixi tinyajiun kjuandabiu tsu'ba.

13 Inyatsikasennu kjuate'nda xi makjainre ngat'are Na'enchana xi tjin naxinanda Babilonia, xi Na'enchana kiskja'ajin joni jun. 'Ba Marcos xi joni ki'ndina̱ fa mani

ngat'are kjuamakjainna, 'ba nde titsikasennu kjuate'nda ngayeje. 14 Tite'nda_ru xingiu
ko kjuanimejen xi ndibanire Cristo.
Ngatjas'enu kjuaxiu ngatsi'u xi tu jngu mako Cristo.

Xujun xi majóni xi kitsikasen San Pedro
2 PEDRO

1 An, Simón Pedro, xi tetsa'exat'a_ra̱ 'ba xi apóstore Jesucristo, tetsikasen_nuu̱ xujunbi
jun xi je tjinnu kjuamakjain xi tsjatsa'en xi joni tsajain. Kisakunnu kibiu ngat'are
Jesucristo xi tsik'angina 'ba xi Na'enchana= mani. Xi tsikixina ngixkun Na'enchana.
2 'Ñu ngatjas'enu kjuanda ko kjuaxiu ngat'are nga nda 'yo ngat'a tse'e Na'enchana ko
Jesucristo xi Na'enna mani.
3 'Ba Na'enchana kinchjana̱ ngat'are kjuajere ko kjuandare. 'Ba tu ngat'are= nga nda
'ya xi kinchjana̱, 'batsa'en ko kjua'ñure kitsja yejena xi machjenna, tuxi kuetsubakunña
'ba tuxi xiakunña Na'enchana. 4 'Ba 'batsa'en kitsjanina mé= xi kitsja en nga sja, xi
'ñu chjire 'ba xi 'ñu je, tuxi 'batsa'en kuisent'axinni_ru kjuach'o xi tsu inimare xuta,
mé= xi titsikjetsun ngasun'ndio, tuxi sa̱kut'aninu nga kuetsubakun jotsa'en tijñakun
Na'enchana.
5 Kui kjua t'eneni_ru yojonu nga 'bitsa'en kuetsubo. Nga makjainnu t'esun_ru nga
kixi kueko yojonu. 'Ba nga kixi kueko yojonu t'esun_ru nga nda xio xi tse'e Na'enchana.
6 'Ba nga nda xio xi tse'e Na'enchana t'esun_ru nga ku̱annu k'uechjon_ru yojonu xi tjin
ngasun'ndio. 'Ba nga ku̱annu k'uechjon_ru yojonu t'esun_ru nga s'e̱nu kjuatsejnda.
'Ba kjuatsejndanu t'esun_ru nga te'yakun Na'enchana. 7 'Ba nga te'yakun Na'enchana
t'esun_ru nga simijíon xi nts'io mani. 'Ba nga simijíon xi nts'io mani t'esun_ru nga s'e̱nu
kjuanimejen.
8 Ngat'a tsa 'bitsa'en kuetsubo 'ba 'ba si'anntsjo, ngisa= tse xia ngiso mé= xi 'yo ngat'are
Na'enna Jesucristo 'ba si'on xi nda. 'Ba bi tuxkia kuetsubo ya'a. 9 Tunga xi bi 'batsa'en
tjindu, kui xi bi nda matsejenre 'ba xi ka. Je= kitsichiyajin nga kuatsje ngat'are je xi
kis'ere nga nda'eñu.
10 'Bamani nts'ia̱, ngisa ta'e nga'ñu_ru yojonu nga kuakutsijion nga kjuakixi= nga
Na'enchana je kinchjanu 'ba kiskja'ajinnú. Ngu tsa 'batsa'en kuetsubo, niñajanni sko.
11 'Ba 'batsa'en 'ñu tsjatsa'en kua'e'ndenu nga kuitjas'ion ña batexumantsjai Na'enna
Jesucristo xi tsik'angina.
12 Kui= kjua tejñandantsjaiña̱ nga sikja'etsjenyanu kibi, ninga tsa je 'yo asa je kixi
tenyajiun kjuakixi xi je kisakuyanu. 13 An kjinena̱ nga sikja'etsjenyanu kibiu 'ba nga
'batsa'en si'ña̱a takún, yejerañu tejñakun ngisa̱a. 14 Ngat'a je 'bia̱ nga je mején k'uejña̱a
yojobi, jotsa'en 'ejñatsejenna̱ Na'enna Jesucristo. 15 'Ba nde k'uene_ra̱ yojona̱ nga nda
sa'a̱an kibiu, meni ku̱an sikja'etsjenyantsjaiñu nga bi nde tejñaña̱.
16 Ngat'a bi tsangitjengi_ri̱ en chinga xi 'baxjenikuni xuta, nga kik'ee̱ nijmi ngajinnu
ngat'are kjua'ñure Na'enna Jesucristo= 'ba nga jótsa'en kjua'e ngani. Tusa ko tuxkui̱in
kji'yani̱ kjuajere. 17 Ngat'a Na'enchana kitsa'en nga Jesucristo kjuikuncha 'ba nga
s'e̱re kjuaje, nga kjinu'yare jndare Na'enchana xi niki tjinre kjuaje xi kitsu: “Kui=bi
Ki'ndina̱ xi 'ñu tsimijaa̱n xi 'ñu tsja mana̱ ngat'are.” 18 Ji̱n fani suba kjinu'ya_ri̱ jndabiu
xi jenndejenni ngank'aa, kionga tsiketsubako ngisai Jesucristo ña tijña tjenngi xi tsje.
19 'Ba 'batsa'en ngisa ma chun_ra en xi kinchja nchja chinga profeta. 'Ba nda= ño'on
nga nik'etjusun ion. Jo=ni ndi'i xi tiba'na̱ ña jñu, 'nda nga s'e̱ isen nixtjin nga manyujun
'ba niñu xi matsejen nga tajñu nga sitsejen ngajin inimanu. 20 Kibi= xi ngisa k'uejin
kakun. Nimé xi kitsu nchja chinga profeta, xi kua'indut'a enre Na'enchana, ndibanire
kjuafa'etsjenre xuta. 21 Ngu niñajanni jotsa'en mejénre tsu xuta jendibani en xi kinchja
nchja chinga profeta. Tusa xuta tsjere Na'enchana kitsuya enre, jotsa'en kitsikinchja
Isennixtjintsjere Na'enchana.

2

1 Tunga 'ba nde kis'e ngajinre naxinando profeta xi ndesu, jotsa'en 'ba nde tsa'en s'e̱ ngajinnu chamaestru ndesu. Ko kjuamañ*a* kuakuya xi bi kjuakixi, 'ba enre ku̱an sikjetsunnu. Bi tsikixiya ngat'are Na'enna xi 'echjintja̱i. 'Ba 'batsa'en Na'enchana ta'a sikjekjua. 2 'Ba nkjin= ku̱an xi kuetjenngi kusunre nchjabiu, 'ba sa'en jotsa'en tsja'ndere yojore nga tsa'en tume xi ch'o tjin. 'Ba tu ngat'are nchjabiu= ch'otsa'en kjuinukjua ngat'are ndiya xi kjuakixi. 3 'Ba ngat'a 'ñu mejénre ton, kui kjua k'uejñuninu nga k'uaxjet'anu ton nga ko en ndesu xi tu kui 'baxjenikuni̱i. Tunga je nda'e tijñandani xi skanineje nchjabiu. 'Ba xi sikjekjua bi kjijñafe.

4 Ngat'a Na'enchana bi kitsichat'are ankjele xi kiskjeje. Tusa 'etsojojin nga'nde ña fa'a kjuanima xuta. Kio kitsik'endu'ñu ña jñu chun, tuxi tjindutjoni ka'nda nga kjua'e nixtjin nga sa'en kjua Na'enchana. 5 Ninga bi kitsichat'are xuta xi kis'e nixtjin xi 'ñu kuatse jan ngayeje. Tusa ko nanda kitsikjekoni xuta xi bi tsabekun. Tunga Noé xi kitsikja'axtiuya ngat'are xi kixi tjin, kitsik'angi= 'ba ngiyatu ngisa xuta xi kja'ere.

6 'Ba nde Na'enchana kitsa'enre kjua nga kitsikje naxinanda Sodoma ko Gomorra ka'nda nga chojo kitsa'en. 'Ba 'ba=tsa'en 'ejña kusunre mé= xi ku̱ata'en xuta xi bi skuekun kui. 7 Tunga kitsik'angi Lot, xi jngu xuta kixi xi on kuánre ngat'are jótsa'en tsik'endu xuta ch'okun xi kitsja'ndere yojore nga kitsa'en tumeñu. 8 Ngu xuta kixibiu xi tsik'ejñajinre xutabiu, nyujun nyujun 'ñu on kuánre inima kixire nga tsabe 'ba nga kjint'e kjuach'o xi kitsa'en xutabiu.

9 'Bamani, be= Na'enchana jótsa'en sik'angi ngajinre kjuachut'ayako xuta xi bekun kui. 'Ba be= jótsa'en sik'endutjo xuta ch'okun xi tjinnere nga kjua'a kjuanima ka'nda nga kjua'e nixtjin nga ku̱anre kjua. 10 'Ba kui fa xi 'ñu kjua'a kjuanima xi tjindujin kjuach'o xi tsu yojore nga'e ngasun'ndio 'ba xi 'bejñat'axin kjua'ñure Na'enchana. Xtankoni 'ba ma kakun nga tsa'en tumeñu xi ch'o tjin. Bi tsakjun nga ch'otsa'en nchja ngat'are kjua'ñu xi tjin. 11 Tunga ngat'are ankjele, ninga tsa ngisa tjin ngisare nga'ñu ko kjua'ñu nga ko mare xutabiu, bi ch'otsa'en nchja ngat'are kjua'ñubiu 'ba bi baneje ngixkun Na'enchana.

12 Tunga ngat'are xutabiu, jo=ni tjiuba. Tsajain kjuafa'etsjeénre. Tu chubatsa'en tjindu nga tsa'en mé= xi ndiba subare kakun. Kitsin tuxi kjuindubani 'ba kjuinik'en. Kui tu chu̱ba̱ ch'otsa'en nchja ngat'are mé= xi bi mankjinre. Kui kjua kjuinikjeni joni tjiuba. 13 Kua'e ngojore chjire kjuach'okun xi kitsa'en. Tsikja'etsjen nga tsja s'e̱re nga tsitsjajin kjuatsja xi tsa'enjun tsa'ent'a ka'nda nga nixtjin. Xutabiu jo=ni jndi 'ba ko xa̱ nga tjindu ngajinnu. Ka'nda tsitsjajin kjuamañare nga kjenkonu.

14 Bi ma be jngu chjun tu je ch'otsa'en inyatsikja'etsjen. Bi fejndare nga tsa'en je. 'Bonachare xuta xi bi kixi inya. Kitsikut'aya yojore jótsa'en ku̱an s'e yejere. Kjua'a= kjuanima xutabiu. 15 Je kit'axinre ndiya xi kixi 'ba kichaja nga kitjenngi ndiya xi kijiya profeta Balaam ki'ndire Beor. Balaam kitsimején= nga kuejenre ton nga sa'en xi bi nda. 16 Tunga kichjutiko ngat'are jere kionga jngu chaburru xi bi mare nchja kinchja nga tsaka'a jndare xuta 'ba 'echja'ndere Balaam nga janda sa'en kjuaska xi titsa'en.

17 Kui xutabiu jo=ni nga'nde ña tju nanda tunga tsajainre nanda asa yufi xi fiko ntjo'ñu. 'Ba 'batsa'en Na'enchana je 'endare jngu nga'nde ña 'ñu jñu chun, ña tjinnere nga k'uendu ka'nda ngantsjai nixtjin. 18 Ngu nchja= en nk'a kakun xi tsajainre ndiyare. Bakuya nga ma ña'an kjuach'o xi tsu yojore xuta 'ba nga ma ña'an tumeñu. 'Ba=tsa'en 'bonachare xi sa'e ts'axjexinre yojore ngajinre xuta xi kit'axin ndiya xi tse'e kjuakixi. 19 'Ba tsu nga sindai xuta, ninga kui fa tjindujin'ñu jere xi sikjetsun. Ngat'a tsa jngu xuta tsja'nde nga nitumeñu kjua batexumare, je tsik'ejñajin'ñu kjuabiu.

20 Ngu xuta xi je bexkun Jesucristo xi Na'enna mani 'ba tsik'angina, 'ba=tsa'en je ts'axjexinre yojore kjuach'o xi tjin ngasun'ndio. Tunga tsa k'uatjijin'ñu ngani kjuach'obiu 'ba 'ba=tsa'en kuatexumare, 'ba=tsa'en ngisa ch'o ku̱an ngisa nga ko mare nga titjunre. 21 Tusa ngisa nda tjin ngat'are kui tsa bira tsabe ndiya xi tse'e kjuakixi,

ngat'a nga je tsabe, tusa kit'axin=ngare kjuatexuma tsje xi kika'ere. 22 'Ba ngat'are xutabiu 'betjusun en kjuakixi xi tsu: “Tjiunaña nde kjineya ngani ndafesure, 'ba tjiuchinga xi je kamindu nde fik'etjikjajin ngani ndasijiu.”

3

1 Jun xi tsimején_nuu̱, kui xujunbi xi majóni xi tetsikasen_nuu̱. Ngojó xujun xi kitsi'indu_nuu̱ tsikja'etsjenyanu ngat'are kibiu, tuxi si'ñuña̱ kakun nga kixi sikja'etsjion. 2 Tikja'etsjenyo ngat'are en xi kinchja nchja chinga profeta tsje xi kis'e nixtjin kuatse jan ko kjuatexuma xi yakuyanu nchja chinga apóstol, kjuatexuma xi tse'e Jesucristo xi Na'enna mani 'ba xi tsik'angina.

3 Kibi= xi ngisa k'uejin kakun. Nga nixtjin xi je fet'ani s'e̱= xi k'uendujin kjuach'o xi tsu yojore nga kuejnuke tumeñu. 4 'Ba kuetsu: “¿Ná kijini en xi kitsu nga kitsja ts'a, nga Cristo kjua'e ngani? 'Nda nixtjin nga je jesun xuta chinganu̱ 'ba ka'nda nganda'e, tojo 'ba=chun ngasun'ndio 'nda nga kjis'etuts'inre.” 5 Xutabiu bi mejénre sikja'etsjenya nga nixtjin kuatse jan nga ko en xi 'etjuni ts'a Na'enchana 'endakoni ngank'aa ko t'anangiu. Nangibiu 'etjujin nando 'ba ngat'are nando= kis'ejña. 6 'Ba ngat'are nandare tsi'ñu xi tsa'a kitsikjekjua nangi xi kis'e nixtjin kuatse jan. 7 Tunga ngat'are ngank'aa 'ba ko t'anangi xi tjin nganda'e, kui= xi ndekuini enre Na'enchana tijñatjore, tuxi kuitini. Tis'ejñatjo= 'nda nga kjua'e nixtjin nga ku̱anre kjua 'ba nga sikje xuta xi bi bekun kui.

8 Tunga bi nichiyajiun kibi, jun xi tsimején_nuu̱. Ngat'are Na'enchana jngu nixtjin jo=ni jngu mi nu 'ba jngu mi nu jo=ni jngu nixtjin. 9 Bi tsa titsik'andaya Na'enchana nga sik'etjusun mé= xi kitsu nga kitsja ts'a, jotsa'en tsikja'etsjen yak'a xuta. Tusa tjis'ere kjuatsejnda ngat'anu, ngat'a bi mejénre nga tjin xi cha̱ja. Tusa mejénre nga ngatsi'i xuta ngatatsik'antjaiya kjuafa'etsjenre 'ba ngatja'e ngani ngixkun kui.

10 'Ba jotsa'en fa'e jngu chacheje, 'ba=tsa'en kjua'e nixtjinre Na'enna Jesús. Kui nixtjinbiu jngu ka'a fani cha̱jajin isen ngank'aa nga je kjuane si'a xi 'ñu kun kjuane. 'Ba kuiti= nga sikjelaya xi kuandakoni xi tjin. T'anangiu ko ngayéje xi tjinre kuiti=.

11 'Bamani tsa 'batsa'en sikje ngayéje xi tjin, ¿jótsa'en tjinnere nga kuangiko yojonu jun? Tjinne=re nga tsje kuetsubo 'ba xiakun Na'enchana ngayeje. 12 Chuya_ru 'ba tix-atiya_ru nixtjinre Na'enchana kionga kuiti 'ba sikje ngank'aa nga ko ndi'i 'ba sikjelaya xi kuandakoni xi tjin. 13 Tunga ña, techuya_ra jngu ngank'a xatse 'ba jngu t'anangi xatse, jotsa'en je kitsja ts'a Na'enchana ña ngatsi'i tsje k'uendu ngixkun kui.

14 'Bamani yejerañu techuya_ru kibi, jun xi tsimején_nuu̱, t'ene_ru yojonu nga ko kjuaxiu kuetsubo ngixkun Na'enchana. Bi ngatjas'e ngajinnu xi jndi asa xi ma s'e̱neje. 15 'Ba t'ejin takún nga Na'enchana titsitsejnda yojore ngat'ana, tuxi titsja'ndenina nga k'uangia. Ngat'are kibi je 'ba nde kitsi'indunu nts'ia Pablo xi nimijáan, jotjin kjuafa'etsjen xi kitsjare Na'enchana. 16 Nga jngu jngu xujun xi kitsi'indunu jakonu ngat'are kibi. Tjin ka'a xi kitsi'indu na'en mankjinre xuta. 'Ba xuta xi bi mare xujun 'ba xi bi kixi minyajin kjuamakjainna ngakja fiko enbiu jotsa'en 'ba nde ngakja fiko enre Na'enchana xi yak'a, 'ba 'batsa'en inyatsikje suba yojore.

17 'Bamani jun xi tsimején_nuu̱, ja'ba je 'yo kibi. Kui kjua tikuendañu yojonu, tuxi bi skjefeninu kjuamañare nchja ch'okun, tuxi bi kuintjaingiñu ña je kixi tenyo. 18 Tusa ngisa ngatjamachajinnu kjuandare Jesucristo 'ba ngisa nda ngatja'yaxkun kui, ngat'a kui= xi Na'enna mani 'ba xi tsik'angina. ¡Ngatjas'ere kjuaje nganda'e 'ba ka'nda ngantsjai nixtjin! 'Ba ngatjama.

Xujun xi tjun kitsikasen San Juan
1 JUAN

1 Teni'indu=rį jun ngat'are en xi tsjare kjuabenichun xuta, xi je tijña 'nda ngatuts'inre,
xi kjinu'ya jnda_rį, xi ko tuxkuįn kji'yanįį, xi je kichutsejen'aį 'ba xi ko ndsaį kjinikonįį.
2 'Ba kis'ejñatsejen kjuabenichunbi, 'ba jįn kji'yanįį. 'Ba nganda'e tenikixiyanįį 'ba te'berį
nijmi ngat'are kjuabenichunbi xi bi fet'a, xi tsik'ejñajinre Na'enchana 'ba xi jįn jaskan
kis'ejñatsejennį. 3 Ngat'are xi kji'yeę 'ba kjinu'yeę, kui xi 'ba nde te'berį nijmi, tuxi
'batsa'en tu jngu kųanñu ko jįn jotsa'en jįn jngu= maį ko Na'enchana ko Jesucristo xi
Ki'ndire. 4 'Ba 'batsa'en teni'indu=rį kibi tuxi kųajnguni kjuatsjana.
5 Kui enbi xi kitsunį Jesucristo, 'ba kui xi te'berį nijmi jun nganda'e nga Na'enchana
kui xi ndi'i 'ba nimekjiín xi jñu tjin ngajinre. 6 Tsa kuixan nga tu jngu makua Na'enchana
'ba tusa ña jñu tetsubanga, tech'onacha=ña 'ba bi teña'an xi kjuakixi. 7 Tunga tsa tetsuba
ña tsejen chun jotsa'en Na'enchana tijña ña tsejen, tu jngu makua xingia ya'a 'ba jinre
Jesucristo, Ki'ndire Na'enchana, tsitsjena nga kja'axin yeje jena.
8 Tsa kuixan nga tsajainna je, nde ña= tech'onachani_ra yojona 'ba tsajain ngajin
inimana xi kjuakixi. 9 Tunga tsa kuixan ngat'are je xi tjinna, Na'enchana sik'etjusun=
xi kitsu 'ba sa'en= xi kixi tjin. Sichat'ana jena 'ba sitsjena nga skja'axin yeje kjuach'o
xi tjin ngajinna. 10 Tsa kuixan nga kje chjujejían, 'ba=tsa'en teña'anña nga tji'ya ndesu
Na'enchana 'ba tsajain ngajin inimana enre.

2

1 Jun xi ki'ndiną, tetsi'indu_nuų kibi tuxi bi xjujeñu. Tunga tsa tjin xi skjeje,
tjin=jnguna xi kuinchjantjaina ngixkun Na'enchana, xi Jesucristo xi kixi tsa'en. 2 Kui
xi kitsja yojore joni chje nga 'echjintjai jena. 'Ba bi tsa tu je xi tsajan 'echjintjai, tusa ko
xi tse'e ngatsi'i xuta xi tjin jo kji'i ngasun'ndio.
3 Tsa tenik'etjusan kjuatexumare Jesucristo, 'ba=tsa'en 'yaña nga je 'ya ngat'are
kui. 4 Tsa tjin xi tsu: "'Be=ñą ngat'are kui", tunga tsa bi tsik'etjusunni kjuatexumare,
jngu=nini xuta ndesu 'ba tsajain xi kjuakixi ngajin inimare. 5 Tunga xi titsik'etjusun
enre, kjuakixi= nga kjuanimejenre Na'enchana tis'ejñatsejenkjin ngajinre xutabiu. 'Ba
'ba=tsa'en 'yaña nga tu jngu= ma= ko Jesucristo. 6 'Ba xi tsu nga tu jngu makontsjai, kui
xi tjinnere nga 'batsa'en kueko yojore jotsa'en kiko yojore Jesucristo.
7 Jun xi tsimején_nuų, bi kjuatexuma xatse xi tetsi'indu_nuų nga'e, tusa ndekuini
kjuatexuma chinga xi kisakuyanu 'ndani ngatuts'inre. Kui kjuatexuma chingabi,
ndekuini en xi ja'ba je kjinu'yo. 8 Tunga nganda'e tetsi'indu ngani_nuų nga'e jngu
kjuatexuma xatse xi kjis'ejñatsejen nga tjinre kjuakixi ngat'are Jesucristo, 'ba 'ba nde
tjimatsejen ngani ngat'a tsojon, ngat'a je tifa'a xi jñu 'ba je titsitsejen ndi'i xi kjuakixi.
9 Tsa tjin xi tsu nga sejña ña tsejen, tunga tusa mastike=nga xi nts'e mani ngat'are
kjuamakjainna, tojo sejña=ngisa ña jñu. 10 'Ba xi tsimején xi nts'e mani ngat'are kjua-
makjainna, kui xi sejñantsjai ña tsejen, 'ba tumé tjin xi sa'en nga satengi. 11 Tunga xi
mastike xi nts'e mani ngat'are kjuamakjainna, kui xi sejña 'ba tsu'ba ña jñu, 'ba bi be ñá
tifi, ngat'a ña jñu je= kitsikare.
12 Ki'ndiną, tetsi'indu_nuų ngat'a kuachat'anu jenu ngat'are mé= xi kitsa'en Jesu-
cristo. 13 Jun xi xuta chinga kuon, tetsi'indu_nuų ngat'a je 'yo ngat'are 'yá= xi ja'ba je
tijña 'ndani ngatuts'inre. 'Ba jun xi nchja nisti kuon, tetsi'indu_nuų ngat'a je kjiña'an_ru
chanayiu.
14 Ki'ndiną, je kitsi'indu_nuų ngat'a je 'yo Na'enchana. 'Ba jun xi xuta chinga kuon,
je kitsi'indu_nuų ngat'a je 'yo ngat'are 'yá= xi ja'ba je tijña 'ndani ngatuts'inre. 'Ba jun

xi nchja nisti kuon, je kitsi'indu_nuu̱ ngat'a tjinnu nga'ñu 'ba ngat'a tijñajinntsjai ngajin inimanu enre Na'enchana 'ba ngat'a je kjiña'an_ru chanayiu.

15 Bi nimijíon ngasun'ndio ninga xi tsja ngasun'ndio. Tsa tjin xi tsimején ngasun'ndio, tsajain ngajin inimare kjuanimejenre Na'enchana. 16 Ngat'a ngayéje xi tsja ngasun'ndio bi Na'enchana ndibanire, tusa ndekuini ngasun'ndio ndibanire. Kio= ndibanire nga mejénre xi tsu yojore xuta, 'ba nga mejénre sitse'e mé= xi tjibe 'ba nga nk'a 'baxje yojore ngat'are mé= xi tjinre ko mé= xi tsa'en. 17 Ngu je tife ngasun'ndio 'ba ko ngayéje xi tsja xi tsu yojore xuta, tunga ngat'are xi titsa'en jotsa'en mejénre Na'enchana, kui xi k'uejñantsjai ka'nda ngantsjai nixtjin.

18 Ki'ndina̱, je tetsuba nganda'e nixtjin xi je fet'ani. Je kik'inyanu nga tjinnere nga kjua'e jngu xi stike Jesucristo, 'ba jotsa'en kik'innu 'batsa'en nganda'e je inyafa'e nkjin xuta xi stike Jesucristo. Kui kjua 'batsa'en 'yaña nga je tetsuba nixtjin xi fet'ani. 19 Kui xi ngajinna 'etjuni, tunga bi tsajan fa. Ngat'a tsa xuta xi tsajanra, bi kijit'axinna. Tunga 'etju=, tuxi 'batsa'en kji'yatsejennire nga nijnguú makona.

20 Tunga ngat'are jun, Jesucristo kitsjanu Isennixtjintsjere Na'enchana 'ba ngatsi'u mankjinnu xi tjin. 21 Ngu tetsi'indu_nuu̱ ngat'a mankjinnu xi kjuakixi. Bi ngat'a tsa bi mankjinnu, tusa ngat'a mankjinnu, kui kjua tetsi'induni_nuu̱. 'Ba 'yañu nga nijnguú en ndesu ndibanire xi kjuakixi.

22 ¿'Yá= xi xuta ndesu? Kui xi bi tsikixiya nga Jesús kui xi Cristo. Xi bi tsikixiya ngat'are Na'enchana 'ba ngat'are Ki'ndiu, kui xi stike Jesucristo. 23 Tu'yañu xi bi tsikixiya ngat'are Ki'ndiu, kui xi 'ba nde ninga bi tijñajinre Na'enchana. Tunga xi tsikixiya ngat'are Ki'ndiu, kui xi 'ba nde tijñajinre Na'enchana.

24 'Bamani, t'ejñajinntsjo inimanu en xi kjinu'yo 'ndani ngatuts'inre. Tsa en xi kjinu'yo 'nda ngatuts'inre k'uejñajinntsjo inimanu, jun ngayeje 'ba=nde kuetsubajinntsjai_ru Ki'ndiu ko Na'enchana. 25 'Ba kuifa ni kibi xi Jesucristo kitsutitjun nga kitsjana enre: nga tsjana kjuabenichun xi bi fet'a.

26 Tetsi'indu_nuu̱ kibi ngat'are xuta xi mejénre k'onachanu. 27 Tunga jun, tijñajin tsi'inu Isennixtjintsjere Na'enchana xi Jesucristo kitsjanu. 'Bamani bi machjen tsa tjin xi kuakuyanu, ngat'a ndekuini Isennixtjintsjio bakuyanu ngat'are ngayéje xi tjin. Xi bakuyanu kjuakixi=, bi kjuandesu. Kui kjuañu jotsa'en yakuyanu Isennixtjintsjio, 'ba=tsa'en tetsubajinntsjai_ru Jesucristo.

28 'Ba nganda'e ki'ndina̱, tetsubajinntsjai_ru Jesucristo, tuxi ku̱an kjuenk'anira nkjan nga kuakutsejen yojore 'ba bi ku̱asubana ngixkun kionga kjua'e. 29 'Yañu nga kixi kiko yojore Jesucristo. Kui kjua tjinnenire nga xio ngayeje nga ngatsi'i xuta xi tsa'en xi kixi tjin, kui xi 'ba nde ki'ndire Na'enchana.

3

1 Chutsijon á tuku kji'i jeni kjuanimejen xi kitsjana Na'enchana ka'nda ki'ndire kui 'mina. 'Ba kjuakixi= nga ki'ndire Na'enchana kuánña. Kui= kjua bi benina xuta xi tse'e ngasun'ndio, ngat'a bi be Na'enchana kui. 2 Jun xi tsimején_nuu̱, nganda'e je ki'ndire Na'enchana kuáan. Ninga kje 'yajían jó ku̱akuan jaskanñu, tunga 'yaña nga 'ba ku̱akuan joni Jesucristo nga kuakutsejen yojore, ngat'a xiaña jó fa kji'i kui. 3 'Ba tu'yañu xi 'batsa'en kuyare Jesucristo, kui xi titsitsje tajngu yojore jotsa'en tsje Jesucristo.

4 Tu'yañu xi kjeje, tjimangane= kjuatexumare Na'enchana. Ngat'a je, kui xi mangane kjuatexumare Na'enchana. 5 Ngu je 'yo nga yakutsejen yojore Jesucristo kui= nga ja'ekja'axin jena, 'ba kui nimé je kis'ere. 6 'Bamani, tu'yañu xi tijñajinntsjaire Jesucristo, bi nde kjejeni. Tunga tu'yañu xi tikjeje, kje bejín Jesucristo ninga kje mankjinjínre 'yá= ni kui.

7 Ki'ndina̱, ni'yá ngatja'bonachanu. Xi titsa'en xi kixi tjin ngixkun Na'enchana, kui xi kixi jotsa'en kixi Jesucristo. 8 Tunga xi tikjeje, tse'e= chanayiu, ngat'a chanayiu tikjeje

'ndani ngatuts'inre. 'Ba kui= kjuañu yakutsejenni yojore Ki'ndire Na'enchana, tuxi ja'etsikjeni xare chanayiu.

9 Tu'yañu xi je kuán ki'ndire Na'enchana bi nde kjejeni, ngat'a ntjere Na'enchana tijñajinntsjaire. Bi nde ma kjeje ngisani, ngat'a je kuán ki'ndire Na'enchana. 10 'Ba 'batsa'en 'yare 'yá= xi kuán ki'ndire Na'enchana 'ba 'yá= xi kuán ki'ndire chanayiu. Ngat'a tu'yañu xi bi tsa'en xi kixi tjin asa xi bi tsimején xi nts'e mani ngat'are kjuamak-jainna, kui xi bi tse'e Na'enchana.

11 Ngu kui enbi xi kjinu'yo 'ndani ngatuts'inre, nga 'ba=tjinni nga simejénkaña xingia. 12 Bi 'ba ngatjama joni Caín xi tse'e chanayiu 'ba kitsik'en nts'e. ¿Ánñu kitsik'enni? Kitsik'en ngat'a kixi= tjin ngixkun Na'enchana xi kitsa'en nts'e, 'ba ch'o tjin xi kitsa'en kui.

13 Jun nts'ia, bi tu 'ba= ngatamanu tsa mastikenu xuta xi tse'e ngasun'ndio. 14 'Yaña nga je tsitjaxtia ngajinre kjuabeya 'ba nga kuetsubakuan ngixkun Na'enchana. 'Yaña kibi ngat'a nimején=ña xi nts'ia mani ngat'are kjuamakjainna. Xi tsajainre kjuanimejen, kui xi tijñangi ngisa ngi kjua'ñure kjuabeya. 15 Tu'yañu xi mastike xi nts'e mani ngat'are kjuamakjainna, kui jo=ni xuta xi tsik'en. 'Ba je 'yo nga kjuabenichun xi bi fet'a bi tijñajinre jngu xi tsik'en. 16 'Yaña mé= xi kjuanimejen 'mi ngat'a Jesucristo kitsingantsja yojore nga tu kjuanda tsajan. 'Ba 'ba=nde tsa'en 'batjinni nga singantsja yojona nga tu kjuanda tse'e xi nts'ia mani ngat'are kjuamakjainna. 17 Ngu tsa jngu xuta tjin yejere tsajmi xi machjenre 'ba tjibe nga na'en tjimare nts'e ngat'are xi machjenre tunga bi baseko, ¿jótsa'en s'ejñajinni inimare kjuanimejenre Na'enchana? 18 Ki'ndiña, bi kjuanimejen xi tu en sa ngatjas'enu, tusa ko xi si'on ngatja'yare nga tjinnu kjuanimejen xi kjuakixi.

19 'Ba 'ba=tsa'en xiaña nga tetsubajian ngajinre xi kjuakixi 'ba s'ejnguni kakuan ngixkun Na'enchana. 20 Ninga tsa inimana banejena, ngisa= je ngisa Na'enchana nga ko mare inimana 'ba kui be yeje xi tjima. 21 Jun xi tsimején_nuu, tsa tumé banejena inimana, kuan kjuenk'a nkjan ngixkun Na'enchana, 22 'ba kui sja yejena xi xja'a_ra, ngat'a tenik'etjusun=ña kjuatexumare 'ba teña'an=ña xi matsjare.

23 Kibi= xi kjuatexumare Na'enchana, nga kuakjainna ngat'are Jesucristo xi Ki'ndire 'ba nga simejénkaña xingia, jotsa'en 'enena. 24 Xi titsik'etjusun kjuatexumare, kui xi tijñajinntsjaire Na'enchana 'ba Na'enchana tijñajinntsjaire xutabiu ngayeje. 'Ba ngat'are Isennixtjintsje xi kitsjana, 'ba=tsa'en 'yaña nga kui tijñajinntsjaina.

4

1 Jun xi tsimején_nuu, bi tuchuba ngatjamakjainnu ngat'are ngatsi'i xi kuetsunu nga Isennixtjintsjere Na'enchana tsikinchjare. Tusa tjun chut'ayako, tuxi 'batsa'en xiañu tsa kjuakixi nga Isennixtjintsjere Na'enchana tijña ngajinre asa bi kjuakixi. Ngat'a nkjin profeta xi ndesu kitsejin ngasun'ndio. 2 'Bi=tsa'en xiañu 'yá= xi tijñajinre Isennixtjintsjere Na'enchana. Xi tsikixiya nga Jesucristo ja'e joni jngu xuta nga tsaka'a yojo, kui xi tijñajinre Isennixtjintsjere Na'enchana. 3 'Ba xi bi tsikixiya nga 'batsa'en ja'e Jesucristo, kui xi bi tijñajinre Isennixtjintsjere Na'enchana. Tusa isennixtjin xi bi nda tijñajinre xi tse'e xutabiu xi stike Cristo. Je kjinu'yo nga tjinnere nga kjua'e isennixtjinre xutabiu xi stike Cristo. Ngu, kui je tijña ngasun'ndio nganda'e.

4 Tunga Na'enchana tse'e_ru, ki'ndiña, 'ba je kjiña'an_ru nchja profeta ndesubiu, ngat'a xi tijña ngajinnu ngisa= tjinre kjua'ñu nga ko mare xi tijña ngajinre xuta xi tse'e ngasun'ndio. 5 Kui xutabiu ngasun'ndio= tse'e. Kui= kjua nchjani ngat'are xi tjin ngasun'ndio 'ba xuta xi tse'e ngasun'ndio basen ñojonre mé= xi tsu. 6 Tunga jin, Na'enchana tse'e_ri. Xuta xi je be Na'enchana, kui xi basen ñojonni. Xuta xi bi tse'e Na'enchana, kui xi bi basen ñojonni. Ngu, 'ba=tsa'en 'yanii 'yá= xi tijñajinre

Isennixtjintsjere Na'enchana xi tsuya xi kjuakixi 'ba 'yá= xi tijñajinre isennixtjin xi ch'o xi 'bonacha.
7 Jun xi tsimején_nuu̱, janda ngatjanimejénkaña xingia, ngat'a kjuanimejen ndiba=nire Na'enchana 'ba tu'yañu xi tjinre kjuanimejen, kui xi je ki'ndire Na'enchana 'ba be= Na'enchana. 8 Xi tsajainre kjuanimejen, kje bejín Na'enchana, ngat'a Na'enchana kui= xi kjuanimejen. 9 'Bi=tsa'en yakutsejenna kjuanimejenre Na'enchana, nga kitsikasen Ki'ndi jngutuuture ngasun'ndebi, meni nga ngat'are mé= xi kitsa'en kui s'e̱nina kjuabenichun. 10 'Bi=tsa'en kis'ejñatsejenni xi kjuanimejen fa, bi tsa ña kjinimijáan Na'enchana, tusa kui kitsimejénna 'ba kitsikasen Ki'ndire tuxi 'echjintjaini jena nga kitsja yojore joni chje.
11 Jun xi tsimején_nuu̱, tsa Na'enchana 'batsa'en kitsimejénna, ña 'ba=nde tjinni nga simejénkaña xingia. 12 Kje nisa'yajín be jó kji'i Na'enchana, tunga tsa nimejénkaña xingia, tijñajinntsjaina Na'enchana 'ba kjuanimejenre s'ejñatsejenkjin ngajinna. 13 'Ba 'yaña nga tetsubajinntsjai_ra Na'enchana 'ba nga kui tijñajinntsjaina, ngat'a kitsjana Isennixtjintsjere. 14 'Ba ji̱n kji'ya fani̱i̱ 'ba tenikixiyani̱i̱ nga Na'enchana kitsikasen Ki'ndire tuxi sik'angini xuta xi tse'e ngasun'ndio. 15 Tu'yañu xi tsikixiya nga Jesús xi Ki'ndire Na'enchana, kui xi tijñajinntsjaire Na'enchana 'ba Na'enchana tijñajinntsjaire xutabiu ngayeje.
16 'Ba 'ba=tsa'en je 'ya nga Na'enchana 'ñu tsimejénna 'ba chun_ra kjuanimejenre kui. Na'enchana kui= xi kjuanimejen, 'ba xi tijñajinntsjai kjuanimejen, kui= xi tijñajinntsjaire Na'enchana 'ba Na'enchana tijñajinntsjaire xutabiu ngayeje. 17 'Ba 'ba=tsa'en s'ejñatsejenkjinni kjuanimejen ngajinna, tuxi ku̱an kjuenk'aniña nkjan nixtjin nga ku̱anre kjua xuta. Ngat'a ngasun'ndio= tetsuba ña jotsa'en Jesucristo tsik'ejña ngayeje. 18 Ña tjin kjuanimejen tsajain kjuakunjín. Tusa kjuanimejen xi niki kjuakixi, kui xi mo'oxje kjuakun. Ngu xi tsakjun be= kjuana'en xi sa̱kure. 'Bamani xi tsakjun, kje tijñajiínre kjuanimejen xi niki kjuakixi.
19 Ña nimején=ña ngat'a Na'enchana tjun kitsimejénna. 20 Tsa tjin xi tsu: “Tsimején=ña̱ Na'enchana”, tunga tusa mastike=nga xi nts'e mani ngat'are kjuamakjainna, kui xi jngu xuta ndesu. Ngat'a xi bi tsimején nts'e xi ma kutsejen'a, ¿jótsa'en ku̱an simejénni Na'enchana xi bi ma ku'a? 21 Kui kjuatexumabi xi kika'ena: xi tsimején Na'enchana 'ba=nde tjinnere nga simején xi nts'e mani ngat'are kjuamakjainna ngayeje.

5

1 Tu'yañu xi makjainre nga Jesús xi Cristo, kui xi je kuán ki'ndire Na'enchana. 'Ba tu'yañu xi tsimején Na'enchana, kui xi 'ba nde tsimején ki'ndire Na'enchana ngayeje. 2 Kionga nimijáan Na'enchana 'ba nik'etjusan kjuatexumare, 'ba=tsa'en 'yaña nga 'ba nde nimijáan ki'ndire Na'enchana ngayeje. 3 Ngu, nga simijáan Na'enchana, tsu=nire nga sik'etjusan kjuatexumare. 'Ba bi ch'a xi iye kjuatexumare Na'enchana, 4 ngat'a tu'yañu xi kuán ki'ndire Na'enchana tsa'en=re ngasun'ndio. 'Ba ngat'are nga makjainna ngat'are Jesucristo, 'ba=tsa'en je kjiña'anni_ra ngasun'ndio. 5 'Ba xi makjainre nga Jesús Ki'ndire Na'enchana, kui xi tsa'enre ngasun'ndio.
6 Ko nanda 'ba ko jin ja'es'ejñatsejenni Jesucristo. Bi tu nanda sa, tusa ko nanda 'ba ko jin. 'Ba 'ba=nde Isennixtjintsjere Na'enchana tsuyakixi ngayeje, ngat'a Isennixtjintsjio kui= xi kjuakixi. 7 'Ba 'batsa'en ján= mani xi tsuyakixi ngat'are Jesucristo: 8 Isennixtjintsjere Na'enchana, nando 'ba ko jiun. 'Ba ngaján ngusun= ma. 9 'Ba=tsa'en kitsuyakixi Na'enchana nga kinchja ngat'are Ki'ndire. Tsa makjainna en xi tsuyakixi xuta nga nchja, ngisa= 'ñu ku̱akjain ngisana en xi tsuyakixi Na'enchana ngat'a ngisa= chji ngisare.
10 'Ba xi makjainre ngat'are Ki'ndire Na'enchana, kui xi tijñajin inimare en xi kitsuyakixi Na'enchana. Tunga xi bi makjainre ngat'are Na'enchana, kui xi titsa'en nga

tji'betju ndesu kui, ngat'a bi makjainre en xi kitsuyakixi ngat'are Ki'ndire. 11 Kui enbi xi kitsuyakixi Na'enchana, nga kitsjana kjuabenichun xi bi fet'a. 'Ba kisakuna kjuabenichunbi ña xi tu jngu makua Ki'ndire. 12 'Ba xi tijñajinre Ki'ndire Na'enchana, kui xi tjinre kjuabenichunbi. Tunga xi bi tijñajinre Ki'ndire Na'enchana, kui xi tsajainre kjuabenichunbi.

13 Kitsi'indu_nuu̱ kibi jun xi makjainnu ngat'are Ki'ndire Na'enchana, tuxi xiañu nga tjinnu kjuabenichun xi bi fet'a. 14 'Ba bi jó ján fa inimana ngat'are Na'enchana, ngat'a 'yaña nga basen ñojonna tsa xja'a_ra jotsa'en mejénre nga xja'a_ra. 15 'Ba jotsa'en nga 'ya nga Na'enchana basen ñojonna nga chja'a_ra tumeñu, 'ba=nde tsa'en 'ya nga je sakuna xi techja'a_ra.

16 Tsa tjin xi tjibe nga tikjeje xi nts'e mani ngat'are kjuamakjainna, 'ba tsa je xi titsa'en bi fikore kjuabeya, ngatafako Na'enchana ngat'are kui 'ba Na'enchana sja=nganire kjuabenichun. Tenchja=ña̱ ngat'are je xi bi fikore kjuabeya, ngat'a tjin= je xi fikore kjuabeya, 'ba bi temi'a_nuu̱ nga xuko Na'enchana ngat'are xi tsa'en jebiu. 17 Ngayéje kjuach'o xi tsa'en xuta, kui xi je. Tunga tjin= je xi bi kjuabeya fikore.

18 'Yaña nga xi je kuán ki'ndire Na'enchana bi nde kjejeni, ngat'a Ki'ndire Na'enchana tsikuenda 'ba bi ma tsiko chanayiu. 19 'Ba 'yaña nga Na'enchana tse'era 'ba nga chanayiu batexuma yejere ngasun'ndio xi tjindundaina. 20 'Ba 'ba=nde 'ya nga je ja'e Ki'ndire Na'enchana 'ba kitsjana kjuankjin kakun, tuxi xiaña Na'en xi kjuakixikjin. 'Ba tetsubajin_ra xi kjuakixikjin, nga tetsubajin_ra Jesucristo xi Ki'ndire. Kui xi Na'en xi kjuakixikjin 'ba xi tsjana kjuabenichun xi bi fet'a. 21 Ki'ndina̱, tikuendo yojonu ngat'are na'en xi bekun xuta xi bi kjuakixi.

Xujun xi majóni xi kitsikasen San Juan
2 JUAN

1 An, xi xuta chinga 'miną ngaya ningu, tetsikasen_nuų xujunbi chjun xi kiskja'ajin
Na'enchana 'ba ko ki'ndiri. Tsimején kjuakixi_nuų. 'Ba bi tu an sa xi tsimejénnu,
'ba=nde tsimejénnu ngatsi'i xuta xi je be kjuakixire Na'enchana. 2 Tsimején_nuų tu
ngat'are kjuakixibi xi tijñajinntsjai inimana 'ba xi s'ejñajinntsjai ka'nda ngantsjai nixtjin.
3 Na'enchana ko Jesucristo, Ki'ndire Na'enchana, sjana kjuanda, kjuanima kakun 'ba ko
kjuaxiu nga kuetsuba ngajin kjuanimejen 'ba ko xi kjuakixi.

4 'Ñu tsja kuánną nga tsa'bią yak'a ki'ndiri nga semaya ndiya xi kjuakixi, jotsa'en
'enena Na'enchana. 5 'Ba nganda'e, na, te'bets'arą nga simejénkaña xingia. Xi
tetsi'indurą nga'e bi kjuatexuma xatse, tusa ndekuini kjuatexuma xi kisakuyana 'ndani
ngatuts'inre. 6 Kui kjuanimejen tsu=nire nga kuetsuba jotsa'en batexuma kjuatex-
umare Na'enchana. 'Ba kui mé= xi kjinu'yo 'ndani ngatuts'inre, nga tjinnere nga
kuetsubajiun kjuanimejen.

7 Ngat'a 'ñu nkjin xuta ndesu sema ngasun'ndio xi bi tsikixiya nga Jesucristo ja'e joni
jngu xuta nga tsaka'a yojo. Xi 'ba tsa'en, kui xi tji'bonachare xuta 'ba kui jngu xi stike
Cristo. 8 'Ba 'batsa'en nda tikuendo yojonu, tuxi bi sichajañu chji xi sąkunu ngat'are
xanį. Tusa ngatasaku yejekjinfanu chjire kjuanimanį.

9 Tu'yañu xi k'uet'a k'uejunre nga bi tu kio fa kuasenjinntsjai en xi yakuya Cristo, kui
xi bi tijñajinre Na'enchana. Tunga xi tu kio fa 'bejñajinntsjai nga jotjin xi yakuya Cristo,
kui xi tijñajinre Na'enchana ko Ki'ndiu. 10 Tsa tjin xi kjuechukunnu 'ba bi kuakuyanu
jotjin xi yakuya Cristo, bi chjubetjo ni'yanu ninga bi nite'nda_ru ngayeje. 11 Ngat'a xi
site'ndare, kui xi tibaseko xutabiu nga tifi ndujuko xa ch'o xi titsa'en.

12 Ne tse tjin ngisana xi xin_nuų tsakaiñu, tunga bi mejénną xujun si'indut'a_nuų.
Mején=ną kjuikun_nuų 'ba jun fa suba kjuako_nuų, tuxi 'batsa'en kųajngukjinni kjuats-
jana.

13 Inyatsikasennu kjuate'nda ki'ndire ndichjai, jngu xi Na'enchana kiskja'ajin
ngayeje.

Xujun xi majánni xi kitsikasen San Juan
3 JUAN

1 An, xi xuta chinga 'mina ngaya ningu, tetsikasen_ra xujunbi amiguna Gayo xi
tsimején kjuakixia.
2 Ji xi tsimejénra, mi'a_ra Na'enchana nga jotsa'en nda tjimacha xi tse'e kui ngajin
inimari, 'ba nde tsa'en nda ngatasaku ndiyari ngayéje xi si'en 'ba nga nda ngatja'ari
nixtjin xi kueni ngayeje. 3 'Ñu tsja kuánna nga ja'ekunna yak'a nts'ia 'ba ye'ena nijmi nga
ndaxu tech'atjai xi kjuakixi 'ba nga kixixu tesenjin xi kjuakixi ngayeje. 4 Tsajain ngisa
xi tsjana kjuatsja xi ngisa je nga ko mare kibi, nga nt'ia nga xi ki'ndina mani ngat'are
kjuamakjainna nda inyajin xi kjuakixi.
5 Ji xi tsimejénra, teña'an=ni xi 'batjin nga misekue xi nts'ia mani ngat'are kjua-
makjainna 'ba kio fa nga xin nangi ndibani. 6 Kui nts'iabi tsuya kixi= ngixkun
xuta xi mañajan ninguni ngat'are kjuanimejenri. Ne nda si'en tsa kuisekue xuta xi
tsa'exat'are Na'enchana nga janda sa'en ndiyare, ngat'a 'ba=tsa'en tenikue jotsa'en
matsjare Na'enchana. 7 Ngat'a nts'iabiu tsimején= Jesucristo, kui= kjua 'etjuni nangire,
'ba bi kuakjainre kiskjebe tsajmire xuta xi bi makjainre ngat'are Na'enna. 8 'Bamani,
ña= tjinnere nga kua'era nga'nde ngaya ni'yana nts'ia joni kibi, tuxi ko kui ñatjen si'axaña
nga sikja'axtiuya kjuakixire Na'enchana.
9 Kitsi'indu_ra jngu xujun xi mañajan ningure Diótrefes. Tunga Diótrefes, matsja=re
nga tu kui tajngu kuatexumare xuta xi mañajan kio 'ba bi kuakjainre ngat'are kjua'ñuna.
10 Kui kjuañu, kionga an kjuechaa, sitsejen_ra ngat'are xi titsa'en ngat'a tikjenijinta'enni
en ndesu nga ch'otsa'en tinchja ngat'a tsajain. 'Ba bi tu kibiu xi titsa'en. 'Ba nde bi
kjebetjo nts'ia xi fechukun 'ba 'bechja'ndere xi mejénre skjebetjo nts'ia 'ba mo'oxjejin
ngajinre xi mañajan ningu.
11 Ji xi tsimejénra, bi chjungi_ri kusunre xuta xi tsa'en xi ch'o, tusa xi tsa'en xi nda.
Xi tsa'en xi nda, kui= xi tse'e Na'enchana. Tunga xi tsa'en xi ch'o, kui xi kje bejín
Na'enchana.
12 Ngatsi'i xuta tsuyakixi nga Demetrio nda xuta. 'Ba ka'nda xi kjuakixi fa baku nga
kjuakixi= xi inyatsu. 'Ba 'ba nde jin nda= nukjuai ngat'are kui, 'ba ji 'ya=ni nga kjuakixi=
xi mixiin.
13 Ne tse tjin ngisana xi xinra tsakaiñu, tunga bi mejénna xujun si'indut'a, 14 ngat'a
kuya=ña nga kjuikunxatira 'ba ji fa suba kjuakora.
15 Ngatjas'eri kjuaxiu. Xuta xi nda kich'a xi tjin nga'e inyatsikasenri kjuate'nda.
Ta'echi_ri kjuate'ndani nga jngu jngu xi nda kich'a xi tjin kio.

Xujun xi kitsikasen
SAN JUDAS

1 An, Judas, xi tetsa'exat'a_ra̱ Jesucristo 'ba nts'ia̱ mani Santiago, tetsikasen_nuu̱ xujunbi. Na'enchana tsimejénnu 'ba kinchjanu 'ba titsikuendanu ngat'are Jesucristo.
2 Ngisa ngatjas'e ngisanu kjuanima kakun, kjuaxiu 'ba ko kjuanimejen.
3 Jun xi tsimején_nuu̱, 'ñu kuamejénna̱ tsakaiñu nga si'indu_nuu̱ ngat'are kjua'bangina. Tunga nganda'e tjinnere nga si'indu_nuu̱ 'ba 'bene_nuu̱ nga 'ñu tixkjanntjo kjuamakjainna, xi jngu ka'a fani kika'ere xuta tsje xi tse'e Na'enchana. 4 Texin_nuu̱ kibi ngat'a ko kjuamaña ja'as'enjinnu yak'a xuta xi ka'nda nixtjin kuatse jan ja'ba je kua'indut'a enre Na'enchana nga kjuinikja'a kjuanima. Xutabiu bi bekun Na'enchana 'ba inyatsa'en kjuandare Na'enchana jngu kjua xi tsja'nde tuxi tsa'enni tume xi mejénre. 'Ba bi makjainre nga Jesucristo xi Nai jngutututuna xi batexumana.
5 Je 'yo kibi, tunga mején=na̱ sikja'etsjenyanu. Ninga Na'enchana kitsik'angi naxi-nandare nga ts'axjejin nangi Egipto, tunga jaskan kitsikje xi bi kuakjainre ngat'are kui. 6 'Ba ngat'are ankjele xi bi kixi kitsik'etjusun xa xi kitsa'ere nga tusa kitsikumare nga'ndere, kui xi Na'enchana tjindu'ñuntsjaire ña jñu chun ka'nda nga kjua'e nixtjin xi 'ñu je kionga si'anre kjua kui. 7 'Ba ngusun kitsa'en ngayeje xuta xi kis'e nangi Sodoma, nangi Gomorra 'ba ko nga'nde xi kis'e ngandaire. Kitsingantsjare yojore kjuachajngi 'ba kitsa'en nkjin kuya kjuach'o xi tsu yojore ka'nda xi bi ba'a ko xuta. Kui kjua ja'ani kjuana'en nga ko ndi'i xi bi 'boya ka'nda ngantsjai nixtjin, 'ba jo=ni kusun kis'ejñana nganda'e.
8 Ninga kjuakusunbiu kis'ejñana, tunga 'ba=nde inyatsa'en ngani xutabiu. Ngat'are chini xi ba'ere inyatsijndi yojore ngixkun Na'enchana nga bi bekun xi tjinre kjua'ñu 'ba nga ch'otsa'en nchja ngat'are kjua'ñu xi tjin ngank'aa. 9 Nisi Miguel xi ngakure ankjele bi 'ba kitsa'en. Ngat'a nga tifosiko chanayiu nga inyakjayani yojore Moisés, bi kuan kakun nga yaneje ko en xi ch'otsu. Tusa tu 'ba kitsure: "¡Na'enchana ngatatsikja'ari kjuanima!" 10 Tunga xutabiu, tuchuba ch'otsa'en nchja ngat'are xi bi mankjinre. 'Ba, tsik'etjusun xi mankjinsubare, xi tuchuba tsa'en mankjinre, joni tjiuba xi tsajain kjuafa'etsjeénre, 'ba 'ba=tsa'en sikje yojore.
11 ¡Nimaxuni xutabiu!, ngat'a tjenngi kusunre Caín. Inyatsichajajin yojore ngajin jere Balaam, ngat'a 'ñu= mejénre ton. 'Ba inyafesun= joni Coré, ngat'a bi inyatsik'etjusun.
12 'Ba kionga 'naxjio s'i ngat'are Na'enchana, 'ba xutabiu makukonu nga chino niñu, kui jo=ni xa̱ xi ku̱an sijndinu ngixkun Na'enchana. Tu chubatsa'en kjine 'ba 'bi 'ba nimé bexutakjin. Tjin=ni nga sikjen chutsangare Na'enchana tsakaiñu, tunga tusa mafore nga sitse ngats'a. Kui jo=ni yufi xi tsajainre tsi, xi tuchu=ña fiko ntjo. Jo=ni yatuntje xi bi bajare tu nga nixtjinre chan 'ba xi kji'naxjenijin jamare, joni tsa jó ndiya k'en. 13 Jotsa'en tsindiu ts'enre ndachikun 'betsojo jndire nando, 'ba=tsa'en bakutsejen kjuach'o xi tsa'en xi tjinni nga sisubare tsakaiñu. 'Ba nde joni niñu xi kitsichaja ndiyare, xi tjen ña 'ñu jñu chun ka'nda ngantsjai nixtjin.
14 Ngat'are xutabiu= nga Na'enchana kitsikinchja Enoc, xi ntje xi mayatuni xi ndibanire Adán, nga 'batsa'en kitsu: "Chutsijon nga ndeko Na'enchana 'ñu nkjin mi ankje tsjere, 15 tuxi sa'enire kjua ngatsi'i xuta 'ba tuxi kuanejeni ngatsi'i xi bi bekun kui. Kuaneje ngat'are ngayéje kjuach'o xi kitsa'en nga bi tsabekun kui 'ba ngat'are ngayéje en nga'a xi kitsure Na'enchana xuta je xi bi tsabekun kui." 16 Kui xutabiu tu fajeta'en xuta 'ba ch'otsa'en nchja ngat'are xi tsa'en xuta. Nitume kjuach'o xi tsu inimare, kui= xi mangisjai. Nk'a 'baxje yojore nga nchja, 'ba yak'a xuta ko en xi tsja tsu fako, tuxi 'batsa'en sa̱kunire xi mejénre.

17 Tunga jun xi tsimején_nuu̱, tikja'etsjenyo en xi ja'ba kitsunu nchja chinga apóstore
Na'enna Jesucristo. 18 'Bi= tsé kitsunu: “Nixtjin xi je tifet'ani s'e̱= xuta xi tu kuejnuke= xi
tse'e Na'enchana 'ba k'uendujin kjuach'o xi mejénre.” 19 Kui= xutabiu xi bakjanya xuta
xi makjainre ngat'are Na'enna, xi tjindu ngi kjua'ñure xi mejénre inimare 'ba xi tsajain
ngajinre Isennixtjintsjere Na'enchana.
20 Tunga jun xi tsimején_nuu̱, kixi tinyajiun ngajin kjuamakjainnu xi 'ñu tsje 'ba chuko
Na'enchana jotsa'en sja ndiyanu Isennixtjintsjere. 21 Janda kixi tinyajiun kjuanime-
jenre Na'enchana nga chuya_ru nixtjin nga Na'enna Jesucristo kjua'anima_ra 'ba sjana
kjuabenichun xi bi fet'a.
22 Ngatja'animanu xi jó ján baja inimare ngat'are kjuamakjainna. 23 'Ba yak'a
tik'angiu nga kjui'naxjejiun ndi'i. 'Ba tikuendo yojonu kionga kja'animanu yak'a nga
ngatjamasticho ka'nda najñu jndi xi yaja, xi tsunire kjuach'o xi inyatsa'en.
24 Na'enchana tjinre kjua'ñu nga k'uejñatjonu, tuxi bi ska̱ñu. 'Ba ku̱anre sitsjenu 'ba
sjanu kjuatsja xi 'ñu je, nga sikinyanu ngixkun nixtjin nga kuakutsejen kjuajere. 25 Kui
xi Na'en jngututuna xi tsik'angina. Kui kjuañu ngat'are Na'enna Jesucristo ngatja'yakun
Na'enchana, 'ba ngatjas'ere kjuaje ko kjua'ñu 'ba ngatatexuma tume nixtjinñu, nixtjin
kuatse jan ko nganda'e 'ba ka'nda ngantsjai nixtjin. 'Ba ngatjama.

Xi Jesucristo yakutsejen nga kụan
APOCALIPSIS

1 Jesucristo yakutsejen xi kua'indut'a xujunbi. Na'enchana kitsingantsjare, tuxi
kuakutsejennire xuta xi tse'e me xi tjinnere nga je kụan xati. 'Ba kui kitsikasen ankjere
tuxi kuakutsejennire Juan kibi, ngat'a= jngu= xuta xi tse'e. 2 'Ba Juan kitsuyakixi=
ngat'are ngayéje xi tsabe. Kui= xi kitsikixiya ngat'are enre Na'enchana ko mé= xi
kitsuyakixi Jesucristo.
3 ¡Ndaxure xi 'bexkiyare xujunbi xuta 'ba xi basen ñojon xi kitsuya Na'enchana! 'Ba
¡ndaxure xi 'bejñatjo xi kua'indut'a nga'e, ngat'a je tijña tiña nixtjiun nga 'ba kụan!

Kjuate'nda xi Juan kitsikasenre xuta xi makjainre ngat'are Jesús

4 An, Juan, tetsikasen_rạ xujunbi xuta xi makjainre ngat'are Na'enna xi yatu ka'a mani
xi tjin nangi Asia. Ngatjas'enu kjuanda ko kjuaxiu xi tsja_nuụ Na'enchana. Kui xi tijña
xi tsik'ejña 'ba xi kjua'e. 'Ba nde ngatjas'enu kjuanda ko kjuaxiu xi tsja_nuụ isennixtjin
xi yatu mani xi tjin ngixkun yaxile ña tibatexuma Na'enchana. 5 'Ba nde ngatjas'enu
kjuanda ko kjuaxiu xi tsja_nuụ Jesucristo ngayeje.
Jesucristo, kui xi kixi tsikixiya ngat'are xi kjuakixire Na'enchana, 'ba kui xi tjun
ja'ayare ngajinre mik'en 'ba xi batexuma tsi'ire rey xi tjin jo kji'i ngasun'ndio. Kui= xi
tsimejénna 'ba kitsindaina ngat'are jena nga 'esten jinre. 6 Je kitsa'enna xuta xi tse'e, tuxi
kuatexumanina. 'Ba kitsa'enna joni na'mi, tuxi si'axat'ani_ra Na'enchana xi Na'enre.
¡Ngatjas'ere kjuaje ko kjua'ñu ka'nda ngantsjai nixtjin! 'Ba ngatjama.
7 Chutsijon, ¡Cristo ndiba= ngajin yufi!
Ngatsi'i xuta skue=,
ka'nda nchja xi juñare lanza.
'Ba ngatsi'i naxinanda xi tjin ngasun'ndio ski'nda= nga on kụanre ngat'are kui.
Kjuakixi= nga 'ba kụan, 'ba ngatjama.
8 “An= ña xi alfa ko omega, xi titjun 'ba xi fet'ani”, tsu Na'enchana xi tjinre ngayéje
kjua'ñu. Kui xi tijña xi tsik'ejña 'ba xi kjua'e.

Jotsa'en yakutsejen yojore Cristo

9 An, Juan, xi nts'io mañaạ tu ngat'are kjuamakjainna, xi temato'on ndekuini xi tem-
ata'aạn. Tu jngu kjuanima tebitjaxtia, tu jngu xi batexumana, 'ba tu jngu kjuatsejnda
tjis'ena, ngat'a tu jngu makua Jesús. Ngat'a kitsikja'axtiuyaạ enre Na'enchana ko en xi
kitsuya Jesucristo, kui= kjua kjinik'ejñaninạ isla xi Patmos 'mi. 10 'Ba jngu tamingu ja'e
ngajinnạ Isennixtjintsjere Na'enchana, 'ba ngastaạn kjint'iạ jngu jnda xi 'ñu, joni jngu
tjio xi 'ñu fane. 11 'Ba kitsunạ:
—Ti'indut'ai xujun mé= xi xie 'ba tikasen_ri xuta xi makjainre ngat'are Jesucristo xi
yatu stin mani, xi tjin nangi Asia. Xi Éfeso, Esmirna, Pérgamo, Tiatira, Sardis, Filadelfia,
'ba ko Laodicea.
12 'Ba meni kitsiku'biạ ngastaạn, tuxi skueñạ 'yá= xi tifakonạ. 'Ba nga kitsiku'biạ,
tsa'biạ yatu tsajmi xi s'endusun ndi'i lámpara xi oro kuandakoni. 13 'Ba ngajinre tsajmi
xi s'endusun ndi'i lámpara tsa'biạ jngu xi tijña kio xi 'ba kji'i joni jngu xuta. Xi yaja jngu
najñu nduju xi fechu ka'nda tesun ndsaku, 'ba tikjare nisinre jngu tjiuxin xi oro ni. 14 'Ba
ntsja ku 'batsa'en tiba joni ntsjare chutsanga asa joni nch'an. 'Ba tuxkun, 'batsa'en tí
joni ndi'i. 15 'Ba ndsaku, 'batsa'en tiba'nạ joni kicha xi bronce ni xi kjini'na joni bronce
xi sa'e kji'naxjejin ndi'i nga kuatsje. 'Ba ne 'ñu jndare, jotsa'en fane kioña ntjai nanda.
16 'Ba ntsja kixi tjiyare yatu niñu, 'ba ts'a 'etjuni jngu kicha xi 'ñu yojoxkun kji'i xi yojó
ngojó ngatere. 'Ba nkjain 'batsa'en ba'na joni nga 'ñu ma ndaba.

17 'Ba kionga tsa'bia̱, kiskaa̱ ngi ndsaku joni tsa je tseyaa̱. Tunga yanena̱ ntsja kixi nga kitsuna̱:
—Bi kuin. An= ña̱ xi titjun 'ba xi fet'ani 18 'ba xi tijñakun. Tseya=ña̱, tunga nganda'e tejñakunñaa̱ ka'nda ngantsjai nixtjin. 'Ba an ya'aa̱ llavere kjuabeya ko nga'ndere mik'en. 19 'Bamani tsu'ba, ti'indi mé= xi kji'ye ko mé= xi tjima nganda'e 'ba ko mé= xi kua̱n jaskanre kibi. 20 'Ba 'bi= tsunire mé= xi tji'mo ngat'are niñu xi yatu kji'ye nga tjiya ndsaa̱ kixi ko yatu tsajmi xi s'endusun ndi'i lámpara xi suba oro ni. Niñu xi yatu, tsu=nire ankjelere xuta xi makjainre ngat'are Jesucristo xi yatu stin mani. 'Ba tsajmi xi yatu mani ña s'endusun ndi'i lámpara, tsu=nire xuta xi makjainre ngat'are Jesucristo xi yatu stin mani.

2

En xi Jesucristo kitsikasenre xuta xi makjainre ngat'are kui xi tjindu naxinanda Éfeso

1 'Ti'indu_ri ankje xi tse'e xuta xi makjainre ngat'ana̱ xi tjindu naxinanda Éfeso: "'Bi tsu xi ya'a yatu niñu ntsja kixi, xi tsu'bajin yatu tsajmi xi oro ni ña s'endusun ndi'i lámpara: 2 'Be=ña̱ xi teñe'en, 'ba jótsa'en teningantsja_ri yojori xa xi teñe'en, 'ba jótsa'en tikakori. 'Ba 'be=ña̱ nga bi tikakori xuta xi tsa'en kjuach'o. Je= kichut'ayakue xuta xi apóstol tsure yojore tunga bi kui ni, 'ba je= kji'ye nga ndesu=nini. 3 'Ba 'be=ña̱ nga ko kjuatsejnda tichukjuakori kjuanima xi tisakuri ngat'ana̱, 'ba bi tifere takuin. 4 Tunga kui=bi xi bi tisasenna̱ ngat'ari: nga bi nde tjinniri kjuanimejen xi kis'eri ngatuts'inre kionga tjun kuakjainri ngat'ana̱. 5 Kui kjua tikja'etsjenni jó kji'i kjin je k'int'axin 'ba tik'antjaiyani kjuafa'etsjenri 'ba ndiba ngani ngixkun Na'enchana, 'ba ti'an ngani xi kjiñe'en ngatuts'inre. Tsa bi sik'antjaiyani kjuafa'etsjenri 'ba kjua'e ngani ngixkun Na'enchana, kjua'ekunra̱ 'ba kjua'axin=ña̱ tsajmiri ña s'endusun ndi'i lámpara ña tijña. 6 Tunga ngat'are kibi= xi nda nchja ngat'ari: nga mastiche mé= xi tsa'en xuta xi tjenngire xuta xi Nicolaus 'mi. 'Ba=nde ko an mastike=ña̱ mé= xi tsa'en. 7 ¡Xi tjin ñojon ngatasen ñojon mé= xi titsure Isennixtjintsjere Na'enchana xuta xi makjainre ngat'ana̱! Xi sa'en, kui= xi sja'nde_ra̱ nga skine ture ya xi tsik'endukunre xuta, xi sejña ña paraiso 'mi, nga'nde xi tse'e Na'enchana."

En xi Jesucristo kitsikasenre xuta xi makjainre ngat'are kui xi tjindu naxinanda Esmirna

8 'Ba ti'indu_ri ankje xi tse'e xuta xi makjainre ngat'ana̱ xi tjindu naxinanda Esmirna: "'Bi tsu xi Titjun 'ba xi Fet'ani, xi k'en 'ba xi tijñakun ngani: 9 'Be=ña̱ kjuanima xi techja'ai 'ba kjuanimari, ninga kjuakixi= nga nyinai. 'Ba 'be=ña̱ jo ch'otsa'en nchja ngat'ari xuta judío xi kitjujin ngat'are Na'enchana tsure yojore tunga bi kui ni. Tusa xuta xi tse'e ni'ya sinagogare chanayiu=nini. 10 Bi kun_ri ngat'are kjuanima xi kuitjaxti. Ngu chanayiu skanis'en nduya yak'a xuta xi tu jngujún, tuxi xut'ayakoninú, 'ba kuitjaxtiu kjuana'en te nixtjin. Kixi tisen, ninga tsa tjinnere nga kjuinik'enri, 'ba an sjara̱ kjuabenichun xi bi fet'a joni chji xi kua'ere xuta xi sa'en. 11 ¡Xi tjin ñojon ngatasen ñojon mé= xi titsure Isennixtjintsjere Na'enchana xuta xi makjainre ngat'ana̱! Xi sa'en, kui xi niñajanni siko kjuabeya xi majóni."

En xi Jesucristo kitsikasenre xuta xi makjainre ngat'are kui xi tjindu naxinanda Pérgamo

12 'Ba ti'indu_ri ankje xi tse'e xuta xi makjainre ngat'ana̱ xi tjindu naxinanda Pérgamo: "'Bi tsu xi ya'a kicha xi 'ñu yojoxkun kji'i xi yojó ngojó ngatere: 13 'Be=ña̱ nga teni nga'nde ña tijña chanayiu nga tibatexuma. Tunga ji janda= kixi tesen ngat'ana̱ 'ba bi kjinicheje kjuamakjainri ngat'ana̱, nisi nixtjin nga kjinik'en xi Antipas 'mi. Xi xuta kixi xi kitsikixiya ngat'ana̱ 'ba xi kjinik'en nanginu, ña tijña chanayiu. 14 Tunga tjin= masen tsajmi xi bi tisasenna̱ ngat'ari. Ngat'a teba'e'ndeni nga tjindujin yak'ari xi inya'bejñatjo xi yakuya Balaam. Xi inya'a Balac jotsa'en sa'en nga kua̱n k'uejña

kjuana'en ngat'are kjuamakjainre naxinanda Israel nga skine chje xi kitsa'ere na'en xi ntsja xuta kuandani 'ba nga sa'en kjuachajngi ngayeje. 15 'Ba nde teba'e'nde nga tjindujin yak'ari xi inya'bejñatjo xi bakuya xi tjenngire xuta xi Nicolaus 'mi. 16 'Bamani, tik'antjaiye kjuafa'etsjenri 'ba ndiba ngani ngixkun Na'enchana. Tsa bi 'ba si'en, kjua'ekunxatirą 'ba ko kicha xi ti'betjuni ndsu'baą skjankoñą xuta xi 'ba inyatsa'en. 17 ¡Xi tjin ñojon ngatasen ñojon xi titsure Isennixtjintsjere Na'enchana xuta xi makjainre ngat'anąˈ Xi sa'en, kui= xi sja'nde_rą nga skine mana xi kis'ejña'mo, 'ba nde sja_rą jngu ndiojo tiba ña kua'indut'a jngu ja'en xatse xi tu'yá be. Tu kui sani xi xuntsja, kui= xi skue.”

En xi Jesucristo kitsikasenre xuta xi makjainre ngat'are kui xi tjindu naxinanda Tiatira

18 ’'Ba nde ti'indu_ri ankje xi tse'e xuta xi makjainre ngat'anąˈ xi tjindu naxinanda Tiatira: “'Bi tsu Ki'ndire Na'enchana, xi 'ba kun tuxkun joni ndi'i 'ba ndsaku joni bronce xi kua'na nga kjinitsje: 19 'Be=ñą mé= xi tu ñe'en. 'Be=ñą ngat'are kjuanimejenri 'ba ngat'are kjuamakjainri ngat'anąˈ 'Be=ñą jótsa'en teña'axat'anaą 'ba jótsa'en ko kjuatsejnda tichukjuakori. 'Ba=nde 'biąˈ nga ngisa 'ñu teña'axai nganda'e nga ko mare ngatuts'inre kionga tjun kuakjainri ngat'anąˈ 20 Tunga kibi= xi bi tisasennąˈ ngat'ari, nga teba'e'nde_ri chjun xi Jezabel 'mi xi jngu profeta tsure yojore nga ti'bonachare xutanąˈ ko xi tibakuya nga sa'en kjuachajngi 'ba nga skine chje xi kitsa'ere na'en xi ntsja xuta kuandani. 21 Je= kitsja'nde_rą chjunbiu nga sik'antjaiya kjuafa'etsjenre 'ba kjua'e ngani ngixkun Na'enchana, tunga bi mejénre k'uejña kjuachajngire. 22 Kui kjua sikajña'onñąˈ chjunbiu, 'ba 'ñu tse kjuana'en xi sja_rą nchja xi tsa'enko kjuachajngi ngayeje, tsa bi sik'antjaiya kjuafa'etsjenre nga k'uendu xi kuánre ngat'are chjunbiu. 23 'Ba sik'en=ñąˈ xi tjenngire chjunbiu, 'ba 'batsa'en skueni ngatsi'i xuta xi makjainre ngat'anąˈ nga an xi 'biąˈ jó fa tjin kjuafa'etsjenre ko inimare xuta. 'Ba nga jngu jnguu sjanu chjinu jo nga kjiño'on. 24 'Ba ngat'anu jun xi tetsubo Tiatira xi bi te'bejñatjo en xi tibakuya chjunbiu 'ba xi bi tjimanu ngat'are xi kjuatji'more chanayiu 'mi, xin_nuų nga bi nde sja ngisani_nuų kja'e ch'a. 25 Tunga t'ejñatjo=ñu mé= xi je tjinnu 'nda ngą an kjua'e ngañaą. 26 Xi sa'en 'ba xi janda kuendujuko xa xi mejénnąˈ nga sa'en, kui= xi sja_rą kjua'ñu nga kuatexumare naxinanda xi tjin ngasun'ndio. 27 Kuatexuma ko jngu yaníse xi kicha kuandakoni. 'Ba 'ñu kuejenre xuta, 'ba 'ba= kų anre xuta joni jngu tiji nangi xi maxkua nga bichune kicha. Sja_rą kjua'ñu jotsa'en kitsjanąˈ kjua'ñu Na'ennąˈ 28 'Ba nde sja_rą niñu xi ngisa tí nga je tjis'e isen. 29 ¡Xi tjin ñojon ngatasen ñojon mé= xi titsure Isennixtjintsjere Na'enchana xuta xi makjainre ngat'anąˈ!”

3

En xi Jesucristo kitsikasenre xuta xi makjainre ngat'are kui xi tjindu naxinanda Sardis

1 ’'Ba ti'indu_ri ankje xi tse'e xuta xi makjainre ngat'anąˈ xi tjindu naxinanda Sardis: “'Bi tsu xi tjinre isennixtjin xi yatu xi tse'e Na'enchana ko niñu xi yatu mani: 'Be=ñą xi teñe'en. 'Bi inyatsu xuta nga tenichunni, tunga ngat'anąˈ je= tseye. 2 Tikja'a_ri 'ba ta'e nga'ñuri yojori nga kje beyajín, ngu te'beñą nga bi kixi te'mikue xari ngixkun Na'enchana. 3 'Bamani tsuba, tikja'etsjenya_ri yojori 'ba t'ejñatjai xi kika'eri ko xi kjinu'ye, 'ba tik'antjaiye kjuafa'etsjenri 'ba ndetjenngi ngani Na'enchana. Tsa bi sikja'a_ri yojori, kjua'ekunrą joni jngu chacheje 'ba bi xie mé= chuba kjua'ekunrą. 4 Tunga ngajin naxinanda Sardis tjindujin yak'ari xuta xi bi inyatsijndi najñure. Kui xi k'uetsumakonąˈ nga kuaja najñu tiba, ngat'a bakin=rę. 5 Xi sa'en, kui xi kjuinikaja najñu tiba 'ba bi sichajaą́n ja'enre xujun ña kua'indut'a ja'enre xuta xi k'uendukun. Tusa xiąn nga xutanąˈ kuán ngixkun Na'ennąˈ 'ba ngixkun ankjelere. 6 ¡Xi tjin ñojon ngatasen ñojon mé= xi titsure Isennixtjintsjere Na'enchana xuta xi makjainre ngat'anąˈ!”

En xi Jesucristo kitsikasenre xuta xi makjainre ngat'are kui xi tjindu naxinanda Filadelfia

7 ”'Ba ti'indu_ri ankje xi tse'e xuta xi makjainre ngat'anạ xi tjindu naxinanda
Filadelfia: “'Bi titsu xi tsje 'ba xi kjuakixi, xi ya'a llavere rey David, xi kje'i xuntja, 'ba
tu'yá mare 'bechjaạ; 'ba xi 'bechja xuntja, 'ba ni'yá mare chju'i: 8 'Be=ña xi teñe'en 'ba
'be=ña nga tsajainri nga'ñuú. Tunga tenik'etjusun=ni ennạ 'ba bi tesji nga bi xutanạ
kuáin. Chutsejen. Ngixkuin kiskjex'aạ jngu xuntja xi tu'yá mare 'bechjaạ. 9 Chutsejen
jó sikuạ xuta xi tse'e ni'ya sinagogare chanayiu, xuta judío xi Na'enchana kiskja'ajin
tsure yojore tunga tu en ndesu=nini. An=ña xi 'ba sa'aạn nga kjua'ekinyakunch'int'a
ngi ndsakui, tuxi 'batsa'en skueni nga an tsimejénrạ. 10 Kjinik'etjusun=ni ennạ nga
kiskakori ko kjuatsejnda. Kui kjua k'uejñat'axinnirạ ngat'are kjuanima xi kjua'e nixtjin
nga xut'ayako ngatsi'i xuta xi tjin ngasun'ndio, kjuanima xi kjua'ene jo kji'i ngasun'ndio.
11 Kjua'exati=ña. Nda t'ejñatjai xi tjinri, tuxi tu'yá skja'aniri chji xi kua'eri xi tsunire
nga kjiñe'en. 12 Xi sa'en, kui xi sa'aạn joni xjo xi sasengire ningure Na'ennạ, 'ba bi nde
stjuxinni nga'ndebiu. 'Ba k'uet'a_rạ ja'enre Na'ennạ ko ja'enre naxinandare Na'ennạ,
xi Jerusalén xatse 'mi xi Na'ennạ sikasenjenni ngank'aa. 'Ba 'ba nde k'uet'a_rạ ja'en
xatsenạ ngayeje. 13 ¡Xi tjin ñojon ngatasen ñojon xi titsure Isennixtjintsjere Na'enchana
xuta xi makjainre ngat'anạ!”

En xi Jesucristo kitsikasenre xuta xi makjainre ngat'are kui xi tjindu naxinanda Laodicea

14 ”'Ba ti'indu_ri ankje xi tse'e xuta xi makjainre ngat'anạ xi tjindu naxinanda
Laodicea: “'Bi titsu xi kjuakixikjin, xi kixi tsikixiya ngat'are kjuakixire Na'enchana, 'ba
ngat'are kui Na'enchana kitsa'en yeje xi tjin: 15 'Be=ña xi teñe'en. Ji jo=ni nanda xi bi
nch'an 'ba ninga bi sje. ¡Tsa tu nch'anri asa sjeri tsakaiñu! 16 Tunga tu isunt'ai=ni. Bi
nch'en ninga bi sje. Kui kjua sikjesunnirạ. 17 Ngu ji sjini: Nyina=ña, tjin yeje=nạ xi
mejénnạ 'ba tumé chajanạ. Tunga bi 'yani nga tsajainri kjuatsja, nga tumé chji=ri, nga
nimai, nga kai 'ba nga tetsjusti. 18 'Bamani an tsjarạ jngu en nga tindai xi tjinnạ. Tindai
oro xi niki nda=kjin ngat'a sa'e fa kuatsje nga kjinaxjejin ndi'i, tuxi kụanyinani ngixkun
Na'enchana. 'Ba nde tindai najñu tiba xi kụan xeje ngayeje, tuxi kue'moni yojo kjistiri
xi titsjari kjuasuba. 'Ba 'ba nde tindai ndaki xi kuinyangi tuxkuin ngayeje, tuxi nda
kụatsejenniri. 19 An xi fatikuạ 'ba tsja ndiya_rạ ngatsi'i xi tsimijaạn. 'Bamani tsu'ba,
ta'e nga'ñuri yojori 'ba tik'antjaiye kjuafa'etsjenri 'ba ndiba ngani ngixkun Na'enchana.
20 Chutsejen, an tesenxtiu=ña xuntjo nga tetsikjaniạ. Tsa tjin xi kjuint'e jndanạ 'ba
skje'i xuntjo, kjua'as'enjin_rạ 'ba skineko=ña niñu, 'ba kui skineko=nạ ngayeje. 21 Xi
sa'en, kui xi sja'nde_rạ nga k'uejñat'anạ yaxile ña kuatexumaạ, jotsa'en je kitsa'aạn an
ngayeje 'ba tejñat'a_rạ yaxilere Na'ennạ. 22 ¡Xi tjin ñojon ngatasen ñojon mé= xi titsure
Isennixtjintsjere Na'enchana xuta xi makjainre ngat'anạ!”

4

Jotsa'en nichjire Na'enchana ngank'aa

1 Jaskan nga je tsa'biạ kibiu, kiskutsejiạn 'ba tsa'biạ jngu xuntja xi kichjux'a ngank'aa.
'Ba jnda xi tjun kjint'e_rạ, xi 'batsa'en nu'yare joni nga fane tjio 'bi kitsunạ: “Tijñe nga'e
'ba kuakutsejenrạ mé= xi tjinnere kụan jaskanñu.”

2 'Ba ndekuini chubabiu ja'e ngajinnạ Isennixtjintsjere Na'enchana, 'ba tsa'biạ nga
sejña ngank'aa jngu yaxile je joni xi 'bendusun rey, 'ba tjin= xi tijñasun yaxilebiu.
3 'Ba isenre xi tijñasun yaxilebiu 'ba=tsa'en matsejen joni ndiojo xi tsjakun xi jaspe ko
cornalina 'mi. 'Ba ngandaire yaxilebiu s'ejñandai jngu cha'ya xi matsejen joni ndiojo
xi esmeralda 'mi. 4 'Ba ngandaire yaxilebiu tsa'be ngisaạ kañujun yaxile ña tjindusun
kañujun nchja chinga xi yaja najñu tiba, 'ba ngasun nindaku titsusunre corona xi oro ni.

5 'Ba ña sejña yaxile jebiu 'betju ndi'i cho'on, si'a 'ba ko si'are cho'on. 'Ba ngankjain yaxilebiu inyati yatu ndi'i xi ya s'eku, xi isennixtjinre Na'enchana xi yatu mani. 6 'Ba 'ba nde ngankjain yaxilebiu kjijña jngu tsajmi xi 'batsa'en matsejen joni jngu ndachikun xi chutsin nini xi 'ñu matsejenya.

'Ba ngandaire yaxile jebiu tjindu ñujun xi tjindukun jngu nga jngu jngu ngatere xi kitsejunre tuxkun ngankjain ko ngastun. 7 Xi titjun, 'batsa'en matsejen joni tjiuxa. Xi majóni, 'batsa'en matsejen joni tjiundija chi. 'Ba xi majánni, 'batsa'en chutsejen'a joni nkjain xuta. 'Ba xi mañujunni, 'batsa'en matsejen joni tjiuja xi titutjen.

8 'Ba nga ñujun xi tjindukun, nga jngu jngu jon jnga ya'a. 'Ba kitsejunre xkun ngi'ndere 'ba ngasunnk'are. 'Ba nga nixtjin nga nistjen bi tsikjejnda nga tsu:
Na'enchana= xi tsje, Na'enchana= xi tsje, Na'enchana= xi tsje.
Kui= tse'e ngayéje kjua'ñu xi tjin.
Kui xi tsik'ejña, xi tijña 'ba xi kjua'e.

9 Nga ñujun xi tjindukun, kui xi be'e nijmi nga tjinre kjuaje xi tijñasun yaxilebiu, xi tijñakun ka'nda ngantsjai nixtjin. 'Ba bekun 'ba tsjare kjuanda. 'Ba nga 'ba tsa'en xi ñujun, 10 nchja chinga xi kañujun mani minyakunch'int'are nga tsichjire xi tijñasun yaxile, xi tijñakun ka'nda ngantsjai nixtjin. 'Ba 'bendu corona xi titsusunre ngixkun yaxilebiu nga 'bi tsu:
11 Ji Na'en xi Na'enni̱, ji xi bakinri
nga cha̱kunri, nga sa̱kuri kjuaje 'ba nga kjuinichjire ngat'are kjua'ñuri.
Ngat'a ji kjiñe'en ngayéje xi tjin,
'ba ngat'a ji 'batsa'en kuamejénri kui= kjua tjinni 'ba kuandani.

5

Ki'ndi borrego ko xujun xi kjiya ntsja xi tijñasun yaxile

1 'Ba tsa'bia̱ jngu xujun ngaya ntsja kixi xi tijñasun yaxilebiu. 'Ba kui xujunbiu kua'indu ngastun ko ngankjain, 'ba yatu ka'a tji'ñuni nga inyanere sello. 2 'Ba tsa'bia̱ jngu ankje xi 'ñu tjinre kjua'ñu, xi 'ñu tinchja nga titsu: "¿'Yá= xi bakinre nga sijoya sellore 'ba skanite xujunbiu?"

3 Tunga ni'yá xi tjin ngank'aa ninga xi tjin ngasun'ndio 'ba ninga xi tjin ngi t'anangiu kuánre kiskanite xujunbiu, nga tuxi k'uexkiyani. 4 'Ba an 'ñu kiski'ndaa̱, nga tu'yá kuasjai xi bakinre nga kiskanite xujunbiu ninga tu skutsejensare.

5 'Ba meni kitsuna̱ jngu xuta chinga xi kañujun: "Bi nde chi'ndani. Chutsejen. Xi 'etjujinnire xuta xi ja'enire ntjere Judá, xi 'ba nguyare joni tjiuxa, 'ba xi jamare David, kui xi je kitsa'en 'ba bakin=re̱ nga skanite xujunbiu 'ba sijoya sello xi yatu."

6 'Ba tiñare yaxilio ko nga ñujun xi tjindukun 'ba ngamasenre nchja chinga xi kañujun tsa'bia̱ jngu Ki'ndi borrego xi sejña nga'ndebiu, xi 'batsa'en matsejen joni tsa je kjinik'en. Tjinre yatu turu ko yatu tuxkun xi isennixtjinre Na'enchana xi yatu mani xi nikasen jo kji'i ngasun'ndio. 7 'Ba Ki'ndi borrego kitsitiñat'are xi tijñasun yaxile 'ba kiskjebe xujun xi kjiya ntsja kixi.

8 'Ba nga kiskjebe xujunbiu Ki'ndi borregobiu, nga ñujun xi tjindukun ko nchja chinga xi kañujun mani tsikinyakunch'int'are. Nga jngu jngu ya'a najni arpa 'ba ko nisu xi oro ni xi kitse tsajmi xi nda jen kanijnda, xi tsunire xi nchja xuta xi tse'e Na'enchana nga fako. 9 'Ba kise son xatsebi:
Ji xi bakinri nga xjube xujun 'ba sijoye sellore,
ngat'a ji xi kjinik'enri 'ba xi kik'esten jinri,
'ba 'ba=tsa'en kik'echjintjaini tuxi ku̱atse̱'e̱ni Na'enchana yak'a ngajinre ngatsi'i ntjere xuta xi tjin ngasun'nde,
ko xi nchja kja'e kjuanga en,
ko naxinanda xi tjin,

'ba ko xutare nangi xi tjin.
10 Kui xi kjiñe'en jngu naxinanda xi batexuma,
'ba kui xi kjiñe'en na'mi xi sa'exat'are Na'enchana.
'Ba kuatexumare ngasun'ndio.
11 'Ba sa'e kiskutsejen ngañaą 'ba kjint'e jnda_rą 'ñu nkjin ankje xi tsikinyat'a ngandaire yaxilio ko nga ñujun xi tjindukun 'ba ko nchja chinga xi kañujun. Tunga 'ñu nkjinnkjin= mani. 12 'Ba ko jngu jnda xi 'ñu inyatsu:
Ki'ndi borrego xi kjinik'en,
Kui= xi bakinre nga kjuinichjire ngat'are kjua'ñure, kjuanyinare,
kjuankjin kakunre, 'ba ko nga'ñure.
Ngatja'yakun kui, ngatjanichjire, 'ba ngatasakure kjuaje.
13 'Ba nde kjint'e jnda_rą ngayéje xi kitsa'en Na'enchana ngank'aa, ngasun'ndio, ngi'ndere t'anangiu 'ba ko ngajin ndachikun, nga 'bi inyatsu:
Ki'ndi borrego ko xi tijñasun yaxilio,
kui xi ngatjanichjire 'ba ngatja'yakun,
'ba kui xi ngatasakure kjuaje ko kjua'ñu ka'nda ngantsjai nixtjin.
14 'Ba nga ñujun xi tjindukun kitsu: "¡'Ba ngatjama!" 'Ba nchja chinga xi kañujun tsinyakunch'in 'ba kitsichjire Ki'ndi borrego ko xi tijñasun yaxilio.

6

Sello xi yatu mani

1 'Ba tsa'bią nga kitsijoya Ki'ndi borrego sello xi titjun, 'ba kjint'ią nga kinchja jngu xi ñujun tjindukun. 'Ba jndare, 'batsa'en nu'yare joni nga fane cho'on. 'Ba kitsu: "¡Jabi!" 2 'Ba 'batsa'en kiskutsijiąn 'ba tsa'bią jngu chakabayu tiba. 'Ba xi tijñakjare tjiubabiu ya'a jngu arco. Kika'ere jngu corona 'ba 'etju nga titsa'en 'ba tuxi sa'en ngisani.
3 'Ba kionga kitsijoya ngani Ki'ndi borrego sello xi majóni, kjint'ią nga kinchja xi majóni xi tjindukun 'ba kitsu: "¡Jabi!" 4 'Ba 'batsa'en 'etju ngani kja'e chakabayu, jngu xi ini kji'i. 'Ba xi tijñakjare tjiubabiu, kika'ere jngu espada je. 'Ba nde kika'ere kjua'ñu nga kjua'axin kjuaxiu xi tjin ngasun'ndio, tuxi sik'enkañani xinkjin xuta.
5 'Ba kionga kitsijoya ngani Ki'ndi borrego sello xi majánni, kjint'e ngañaą nga kinchja ngani xi majánni xi tjindukun 'ba kitsu: "¡Jabi!" 'Ba 'batsa'en kiskutsijiąn 'ba tsa'bią jngu chakabayu jma. 'Ba xi tijñakjare tjiubabiu ya'a jngu nisu chųbą. 6 'Ba ngajinre nga ñujun xi tjindukun kjint'ią jngu jnda xi kitsu: "Jngu kilo trigo asa ján kilo tu cebada 'batjin chjire jotjin jenre xuta nga jngu nixtjin tsa'exa. Tunga bi nikjetsin tsujmi ntje uva ninga olivo."
7 'Ba kionga kitsijoya Ki'ndi borrego sello xi mañujunni, kjint'ią jndare xi mañujunni xi tjindukun nga kitsu: "¡Jabi!" 8 'Ba 'batsa'en kiskutsijiąn 'ba tsa'bią jngu chakabayu xi sinenda kji'i. 'Ba xi tijñakjare tjiubabiu, kui xi Kjuabeya 'mi, 'ba ngastun tjen xi Nga'ndere mik'en 'mi. 'Ba kika'ere kjua'ñu nga kuatexumare jngu yá xi ñujun ya ka'a xuta xi tjin ngasun'ndio, tuxi sikjesunni ko kjuachan, kjindia, chi'in 'ba ko tjiuba ts'en xi tjin ngasun'ndio.
9 'Ba kionga kitsijoya Ki'ndi borrego sello xi ma'ónni, tsa'bią ngi'ndere altar isennix-tjinre xuta xi kjinikjesun ngat'are nga kitsikja'axtiuya enre Na'enchana 'ba ngat'are nga kitsuyakixi ngat'are kui. 10 'Ba ko jngu jnda xi 'ñu kinchja nga kitsu: "Ji Na'en xi tsje 'ba xi kjuakixi=, ¿kjia'a=ñu 'nda si'an_ri kjua xuta xi tjin ngasun'ndio 'ba singojo_ri kjuabeyanį?" 11 'Ba sa'e 'batsa'en nga jngu jngu kika'ere najñu tiba. 'Ba kik'inre nga tu chuba nixtjin sikja'aya ngisa, ka'nda nga kjuechu xkire xuta xi nts'e mani, xi 'ba nde tsa'exat'are Cristo 'ba xi 'ba nde 'batsa'en tjinnere nga kjuinik'en joni kui.
12 'Ba kionga kitsijoya Ki'ndi borrego sello xi majonni, kiskutsijiąn 'ba kuán jngu chon xi 'ñukjin. Kuajma tsu'biu joni najñu xi jma nistjen nistjen. 'Ba kua'ini na'enso joni jin.

13 'Ba sa'e niñu xi tjin ngank'aa tsixungi t'anangiu jo ma nga bixungi tu chi'ndere ya
higuera kionga tsiteya jngu ntjo xi 'ñu. 14 'Ba ngank'aa kichaja joni jngu xujun xi s'ekuya.
'Ba ngayéje nindu ko isla kiteya nga'ndere nga kitjuxin ña tjindu tsakaiñu.
15 'Ba sa'e rey xi tjin ngasun'ndio ko xuta titjun, xi ngakure chasoldadu, xuta nyina,
nchja xi tjinre kjua'ñu 'ba ko ngatsi'i xuta ninga chu'nda xi tsindaa̱ ninga xi bi chu'nda
kik'endu'mo kioña tixa ngi ngijo 'ba ngajin naxire nindu. 16 'Ba 'bi kitsure nindu ko
naxiu: “Tixuneni 'ba tik'endu'monii̱, tuxi bi skueninı̱ xi tijñasun yaxilio 'ba tuxi bi xianii̱
kjuastire Ki'ndi borrego. 17 Ngat'a je= ja'e nixtjin nga kuakutsejen kjuastire xi niki 'ñu=,
¿'ba 'yá= xi kụan xukjuakore?”

7

Xuta xi tse'e Israel xi kis'et'are chubare Na'enchana

1 'Ba nga je kuánni kibiu, tsa'bia̱ ñujun ankje xi inyanduju nga ñujun ngatere nga-
sun'ndio. Xi inya'bechjare ntjo xi ndibani nga ñujun ngatere ngasun'ndio, tuxi bi
nde kuisetjenni ntjo ngasun t'anangiu ninga ngajin ndachikun ninga nga'a ya xi tjin
ngasun'ndio. 2 'Ba tsa'be ngañaa̱ kja'e ankje xi tjindibani ngitutsian. Xi ya'a sellore
Na'enchana xi tijñakun. 'Ba ankjebiu 'ñu kiski'ndayare ankje xi ñujun xi kika'ere kjua'ñu
nga sikjetsun t'anangiu ko ndachikun tsakaiñu. 3 'Ba 'bi kitsure: “Bi ba'e'ndio nga
ntjo sikjetsun t'anangiu ko ndachikun 'ba ko ya xi tjin, yejerañu kje s'et'aáre chụba̱re
Na'enchana stjen xuta xi tse'e kui.”
4 'Ba kjint'ia̱ jó tjin kuán xi kis'et'a chụba̱, jngu sientu ko yachan ñujun mi kuán ngajinre
ngatsi'i ntjere Israel xi tejó ka'a mani. 5 Kis'et'a chụba̱ tejó mi xi ja'eni ntjere Judá, tejó
mi xi tse'e Rubén, tejó mi xi tse'e Gad, 6 tejó mi xi tse'e Aser, tejó mi xi tse'e Neftalí, tejó
mi xi tse'e Manasés, 7 tejó mi xi tse'e Simeón, tejó mi xi tse'e Leví, tejó mi xi tse'e Isacar,
8 tejó mi xi tse'e Zabulón, tejó mi xi tse'e Kuse, 'ba tejó mi xi tse'e Benjamín.

Xutankjin xi yaja najñu tiba

9 Nga je kuán kibi, kiskutsijia̱n 'ba tsa'be ngañaa̱ 'ñu nkjin xuta xi ni'yá ma 'bexki. Kui
xi ndibanire ngayéje nangi xi tjin, ngayéje ntjere xuta xi tjin, ngayéje naxinanda xi tjin,
ko xuta xi kja'e kjuanga en nchja. Xi inya ngankjain yaxilio 'ba ngixkun Ki'ndi borrego.
Yaja najñu tiba 'ba ya'a xkajen ngayeje. 10 'Ba ko jngu jnda xi 'ñu inyakji'ndaya nga
inyatsu:
¡Ki'ndi borrego ko Na'enchana xi tijñasun yaxile,
kui xi tsik'angina!
11 'Ba ngatsi'i ankje inyanduju ngandaire yaxilio, nchja chinga xi kañujun 'ba ko nga
ñujun xi tjindukun. 'Ba kitsikindi nkjain ankjebiu ngankjain yaxilio nga kitsichjire
Na'enchana. 12 'Ba kitsu:
¡'Ba ngatjama!
Nikixiyaña nga Na'enchana tjinre kjuaje, kjua'ñu, nga'ñu 'ba ko kjuankjin kakun.
Ngatjanichjire, ngatja'yakun 'ba ngataba'ere kjuanda ka'nda ngantsjai nixtjin.
¡'Ba ngatjama!
13 'Ba sa'e jngu nchja chinga xi kañujun tsiningiyana̱:
—¿'Yá= xuta xi yaja najñu tiba? 'Ba ¿ñá= jendibani?
14 —Ji= xi 'ye, na'en —kixin_ra̱.
'Ba kui kitsuna̱ ya'a:
—Kui= xi je ja'axtiu kjuanima xi 'ñu. Xi je yane 'ba kitsitiba najñure nga ko jinre Ki'ndi
borrego. 15 Kui= kjua inyani ngankjain yaxilere Na'enchana 'ba nga nixtjin nga nistjen
inyatsa'exat'are Na'enchana ngaya ningure. 'Ba xi tijñasun yaxilio, kui= xi k'uejñajinre
'ba sikuenda xutabiu. 16 Bi nde kụabojonire, ninga bi nde kụaxindanire, ninga bi nde
kuakanire tsu'biu, ninga bi nde sistinire ndabo ngayeje. 17 Ngat'a Ki'ndi borrego xi

sejña tiñare yaxilio, kui= xi sikuenda joni chutsanga 'ba kueko ña tjin nanda xi tsjare kjuabenichun xuta. 'Ba Na'enchana sixijun yeje ndaxkun nga jngu jngu.

8

Sello xi mayatuni

1 Kionga kitsijoya ngani Ki'ndi borrego sello xi mayatuni, masenru hora jña kuachun ngank'aa. 2 'Ba tsa'bią yatu ankje xi inya ngixkun Na'enchana. Xi kika'ere yatu tjio.

3 'Ba sa'e ja'e kja'e ankje xi ja'ekasen ngankjain altar. Ya'a jngu nisu xi oro ni ña tiya tsajmi xi nda jen kanijnda. 'Ba tse tsajmi xi nda jen kanijnda kika'ere, tuxi sik'atjijinkonire xi nchja ngatsi'i xuta xi tse'e Na'enchana nga fako, nga sjare chje Na'enchana ngasun altar xi oro ni xi kjijña ngankjain yaxilio. 4 'Ba nį'ndire tsajmi xi nda jen kanijnda xi ts'atjijinkoni xi nchja xuta xi tse'e Na'enchana nga fako 'etjuni nisu xi tjiya ntsja ankje 'ba echu ña tijña Na'enchana. 5 'Ba sa'e ankje kiskjebe nisubiu 'ba kitsitse ndi'i x'i xi tjindusun altar 'ba 'etsojo ngasun t'anangiu. 'Ba jane cho'on, kjinu'yare si'a, tsa'na ndi'i cho'on 'ba kuán chon ngayeje.

Tjio

6 'Ba tsik'endunda ankje xi yatu nga sikjane tjiore. 7 'Ba ankje xi titjun kitsikjane tjiore, 'ba kititsojo ngasun t'anangiu tsindijo ko ndi'i xi ts'atjijinkoni jin. 'Ba kití jngu yá xi ján ya ka'a t'anangiu, jngu yá xi ján ya ka'a ya xi tjin 'ba ko ngayéje xka xkjuen xi tjin.

8 'Ba ankje xi majóni kitsikjane tjiore, 'ba kichanikja'ajin ndachikun tsajmi xi 'bakji'i joni jngu ngijñacha xi 'ñu je xi tití, 'ba jin kuán jngu yá xi ján ya ka'a ndachikun. 9 'Ba jngu yá xi ján ya ka'a xi tjindukun ngajin ndachikun jesun, 'ba kjinikjekjua jngu yá xi ján ya ka'a barku xi kio tjin ngayeje.

10 'Ba ankje xi majánni kitsikjane tjiore, 'ba jngu niñu xi 'ñu je xi 'batsa'en titi joni ndi'i xi s'ekuya jendibani ngank'aa 'ba ja'ekejenjin jngu yá xi ján ya ka'a ndajio 'ba ngajinre ña titju nanda. 11 'Ba niñubiu Sja 'mi, 'ba kuasja jngu yá xi ján ya ka'a nando. 'Ba nkjin xuta jesun ngat'a kjinisja nando.

12 'Ba ankje xi mañujunni kitsikjane tjiore, 'ba kjinikjetsun jngu yá xi ján ya ka'a tsu'biu, jngu yá xi ján ya ka'a na'enso 'ba jngu yá xi ján ya ka'a niñu xi tjin. 'Ba 'batsa'en kis'ejñu jngu ka'a tsu'biu, na'enso ko niñu. Bi nde kitsitsejenni jngu yá xi ján ya ka'a nga nixtjin 'ba jngu yá xi ján ya ka'a nga nistjen.

13 'Ba sa'e kiskutsijią'an 'ba kjint'e jnda_rą jngu tjiuja xi titutjen ngank'aa. 'Ñu kiski'ndaya nga 'bi titsu: “¡Nimaxuni, nimaxuni, nimaxuni xuta xi tjin ngasun'ndio, nga kjuane tjio xi yak'a, xi je mején sikjane ankje xi ngiján kichojo!”

9

Tjio xi ma'ónni

1 'Ba ankje xi ma'ónni kitsikjane tjiore, 'ba tsa'bią jngu niñu xi jendibajenni ngank'aa nga ja'ekejensun t'anangiu. Xi kika'ere llavere nga'nde ña 'ñu nanga tixa. 2 'Ba kionga kiskjex'a nga'nde ña 'ñu nanga tixa, 'etjunijin nį'ndi joni ni'ndi xi 'betjure jngu horno xi 'ñu je. 'Ba ni'ndi xi 'etjuni nga'nde ña 'ñu nanga tixa, kui xi 'echjare ndabare tsu'biu 'ba kitsijñu ntjo.

3 'Ba ngajin nį'ndibiu 'etjujinni naxkajndi xi ja'etsejin t'anangiu. 'Ba kika'ere kjua'ñu joni kjua'ñu xi tjinre chanuya xi tjin ngasun'ndio. 4 'Ba kis'enere nga bi sikjetsun ngijña xi tjin t'anangiu ninga tsajmi xi xkjuen kun ninga ya xi tjin. Tu kui sani si'onre xuta xi bi kis'et'a stjen chụbą́re Na'enchana. 5 Tunga bi kika'e'ndere nga sik'en xuta, tu kui sani nga ón sa sjare chą́jan. 'Ba chą́jan xi sjare, jo=ni chą́jan xi tsja chanuya kionga kjinere xuta. 6 'Ba kui nixtjinbiu xuta kuangisjai kjuabeya, tunga bi kụasjaire. Kụamejénre kueya, tunga kjuabeyo kuasent'axinre.

7 'Ba naxkajndibiu 'batsa'en matsejen joni chakabayu xi je kis'enda nga kuaje
kjuachan. 'Ba nindaku titsusunre joni corona xi oro ni, 'ba nkjain 'batsa'en matsejen
joni nkjain xuta. 8 'Ba ntsja ku, jo=ni ntsjare yanchjin. 'Ba nde'ñu jo=ni nde'ñu tjiuxa.
9 'Ba tsajmi xi tji'more nisinre jo=ni kicha. 'Ba nga tutjen 'batsa'en fane jngare jotsa'en
fane nga 'ñu nkjin chakabayu ko carreta inyamangatsanga nga inyafi kjuachan. 10 'Ba
ndets'in tjinre nindu joni xi tse'e chanuya 'ba tjin=re kjua'ñu nga ón sa sjare chạjan xuta.
11 'Ba xi batexumare naxkajndibiu, kui= ankje xi tijña nga'nde ña 'ñu nanga tixa. Xi
Abadón 'mi nga en hebreo, 'ba nga en griego Apolión 'mi.
12 Je= ja'a kjuana'en xi titjun, tunga ngijó chaja ngisa.

Tjio xi majonni

13 'Ba ankje xi majonni kitsikjane tjiore, 'ba kjint'e_rạ jngu jnda xi kinchja ngamasenre
turú xi ñujun mani xi tjindusun nga'nyure altar xi oro ni xi kjijña ngixkun Na'enchana.
14 'Ba jndabiu 'bi kitsure ankje xi majonni xi ya'a tjio: “Chjundai nga ñujun ankje xi
tjitsut'a'ñu ngandaire ndaje xi 'ñu je xi Eufrates 'mi.”
15 'Ba meni kichjunda ankje xi ñujun, tuxi sik'enni jngu yá xi ján ya ka'a xuta xi tjin.
Ngu tu kui xa kis'endani nga 'ba sa'en kui chubabiu, nixtjinbiu, sa 'ba ko nu. 16 'Ba
kjint'iạ jó tjin kuán chasoldadu xi tjenngire xi tjindukjare chakabayu: jó sientu millón
kuán. 17 'Ba joni tsa ngaya chini 'batsa'en tsa'biạ chakabayu ko xi tjindukjare. 'Ba 'bi
kun xi tjindukjare: nisinre kji'more ko kicha xi 'batsa'en ini kji'i joni ndi'i, 'ba asu joni
jacinto, 'ba sine joni asufre. 'Ba nindaku chakabayu 'ba kun joni ku tjiuxa. 'Ba ts'a
inya'betju ndi'i, nị'ndi ko asufre. 18 'Ba jngu yá xi ján ya ka'a xuta jesun ngat'are nga
ján kjuana'enbi xi 'etju ts'a chakabayu, xi ndi'u, ni'ndiu ko asufre. 19 Ngat'a kjua'ñure
chakabayu kis'e nga'a ts'a, tunga ndets'in kis'ere kjua'ñu ngayeje. Ngu ndets'in jo kun
tjiuye, 'ba ko nindaku tsi'onnire xuta.
20 Tunga xuta xi ts'angiu, xi bi kjinik'en ngat'are kjuana'enbiu, bi kuamejénre kit-
sik'antjaiya kjuafa'etsjenre nga tsikinyat'axinre na'en xi 'endakoni ntsja. Tusa janda
kitsichjire isennixtjin xi tsa'exat'are chanayiu ko na'en xi kuandakoni oro, plata,
bronce, ndiojo 'ba ko ya xi bi matsejenre ninga bi nt'e 'ba ninga bi ma fi. 21 'Ba ninga bi
kitsik'antjaiya kjuafa'etsjenre ngat'are nga tsik'en xuta, nga tsa'en kjuacha, kjuachajngi
'ba nga tsa'en cheje.

10

Ankje xi ya'a xujun chi xi ts'atjijunni

1 'Ba tsa'be ngañaạ kja'e ankje xi 'ñu tjinre kjua'ñu, xi jendibajenni ngank'aa. Xi
ts'atjijunre yufi 'ba jngu cha'ya tijñasun nindaku. 'Ba nkjain titsitsejen joni tsu'biu, 'ba
ndsaku matsejen joni xjo xi xinyangire ni'ya xi tití. 2 'Ba ngaya ntsja kjiya jngu xuju
chi xi je kjitjundaya. 'Ba yasensun ndsaku kixi ndachikun 'ba ndsaku skjun yasensun
t'anangiu. 3 'Ba 'ñu kiski'ndaya jotsa'en nu'yare jndare tjiuxo nga xuyare. 'Ba nga
kiski'ndaya, yatu cho'on jane.
4 'Ba kionga je jane cho'on xi yatu, je si'indaạ tsakaiñu, tunga kjint'iạ jngu jnda xi
jendibani ngank'aa xi kitsunạ: “T'ejña'mai xi kitsu cho'on xi yatu 'ba bi ni'indi enre.”
5 'Ba jaskan ankje xi jngu ndsaku sejñasun ndachikun 'ba xi jngu sejñasun t'anangiu
yejennk'a ntsja kixi. 6 'Ba kitsja'enre nga ko ja'enre xi tijñakun ka'nda ngantsjai nixtjin, xi
kitsa'en ngank'aa ko mé= xi tjin kio, t'anangiu ko mé= xi tjin kio, 'ba ko ndachikun ko mé=
xi tjin kio. 'Ba kitsu: “Je bi nde k'uandaya ngisanire Na'enchana. 7 Ngat'a nga je kjua'e
nixtjin nga sikjane tjiore ankje xi mayatuni, kio= kụajngukjin xi 'ejña'mo Na'enchana.
'Ba kụan jotsa'en ja'ba je ye'ere nijmi nchja chinga profetare.”
8 'Ba jnda xi ja'ba kjint'e_rạ, xi jendibani ngank'aa, jako nganinạ 'ba kitsunạ: “T'in 'ba
chjube xujun xi kjitjundaya, xi kjiya ntsja ankje xi jngu ndsaku sejñasunre ndachikun 'ba

xi jngu sejñasunre t'anangiu.” 9 Kui kjua kitsitiñat'ani_rą ankjebiu 'ba tsi'a_rą nga sjanąxujun chibiu. 'Ba kitsunąa: “Chjube 'ba chine. Nga'a ndsu'bai kụan joni ntsjen, tunga ngaya ngats'ai sja kụan.”
10 'Ba 'batsa'en kiskjebiąa xujun chibiu xi kjiya ntsja ankje 'ba kiskiniąa. Nga'a ndsu'baąa joni ntsjen kuán, tunga nga je kitjujiąan, sja kuán ngaya ngands'aąa. 11 'Ba jaskan kik'innaąa: “Tjinne=re nga 'ba nde sikja'axtiuya ngani mé= xi 'enda Na'enchana ngat'are nkjin ntjere xuta, naxinanda, xuta xi nchja kja'e kjuanga en 'ba ko reyre.”

11

Xuta xi jó xi sikixiya ngat'are Na'enchana

1 'Ba kika'enąa jngu ya chụbąa xi 'ba kji'i joni yanaxu, 'ba 'bi kik'innaąa: “T'in 'ba t'echubai ningure Na'enchana ko altare. 'Ba t'exki jó tjin mani xi kio inyatsichjire Na'enchana ngayeje. 2 Tunga bi 'bechubai nga'nde xi tijña ngandetsinre ningu, ngat'a kui= nga'ndebiu xi kitsa'ere naxinanda xi bi makjainre ngat'are Na'enchana. Xi yachan jó sa kuinyane naxinanda tsje. 3 'Ba an sikasiąan jó xi sikixiya ngat'anąa. Xi kuaja najñu kjue 'ba sikja'axtiuya ennąa nde 'batjinni jngu mi ko jó sientu yachute ko te nixtjin.”
4 Ngojó xutabiu, kui ngojó ya olivo 'ba ngojó tsajmi xi s'endusun ndi'i lámpara xi inya ngixkun Na'enre ngasun'ndio. 5 'Ba tsa tjin xi mejénre si'onre xutabiu xi jó, ndi'i= k'uetju ts'a xi kuaka xi mastike. 'Ba=tsa'en kjuinik'en tu'yañu xi mejénre si'onre. 6 Kui= xi kika'ere kjua'ñu nga k'uechja ngank'aa, tuxi bi nde kua'ani tsi jotjin nixtjin kua'ndayare nga sikja'axtiuya enre Na'enchana. 'Ba=nde kika'ere kjua'ñu nga sa'en nga nando kụan jin 'ba nga sikasenre ngasun'ndio ngayéje kuya kjuanima. Kụan 'ba sa'en jotjin ndiya mejénre.
7 'Ba kionga je kụajngu xare ngojó xi tsikixiya ngat'anąa, kui tjiuba xi ndibanijin nga'nde ña 'ñu nanga tixa, kui= xi skjanko, sa'enre 'ba sik'en. 8 'Ba s'ẹndu yojore mik'ion ngaya ndiya tere naxinanda jio, ña 'ba nde kis'et'a kru Na'enre. Xi tsure xuta naxinanda “Sodoma” 'ba ko nangi “Egipto” joni kusun. 9 'Ba ján nixtjin masen kuekutsejen'a yojore mik'ion ngatsi'i xutare naxinanda xi tjin, ntjere xuta xi tjin, xi nchja kja'e kjuanga en, 'ba ko xutare nangi xi tjin. 'Ba bi sja'nde nga s'eyanijin yojore ngayeje. 10 'Ba ngatsi'i xuta xi tse'e ngasun'ndio tsja kụanre ngat'are kjuabeyare. S'ẹre kjuatsja 'ba sjakañare kjuatjo xinkjin, ngat'a je jesun nchja chinga profeta xi jó xi kitsjare kjuasti.
11 Tunga nga je ja'a ján nixtjin masen, Na'enchana kitsja nga'ñu nganire xutabiu 'ba kitsik'endukun ngani. 'Ba tsisetjen ngani, 'ba ngatsi'i xi tsabe 'ñu kitsakjun. 12 'Ba 'batsa'en ngojó xi tsikixiya ngat'are Na'enchana kjint'e jngu jnda xi 'ñu tinchja, xi jendibajenni ngank'aa xi kitsure: “¡Ndibanijiun nga'e!” 'Ba jngu yufi tjenjin nga kinijinko ngank'aa yejerañu xi mastike kiskutsejen'a. 13 'Ba ndekuini chubabiu ja'a jngu chon xi 'ñu, 'ba jekjua jngu yá ya xi mateni naxinando. 'Ba yatu mi xuta jesun. 'Ba xuta xi ts'angi 'ñu kitsakjun 'ba kitsikixiya nga tjinre kjuaje Na'enchana xi tijña ngank'aa.
14 Je ja'a kjuanima xi majóni, tunga je matiña xi majánni.

Tjio xi mayatuni

15 'Ba ankje xi mayatuni kitsikjane tjiore, 'ba kjinu'yare ngank'aa nkjin jnda xi 'ñu kinchja nga kitsu:
Ngasun'nde ña yatexuma xuta,
je kuán nga'nde ña batexuma Na'enchana ko Cristore,
'ba kuatexuma ka'nda ngantsjai nixtjin.
16 'Ba nchja chinga xi kañujun xi tjindusun yaxilere ngixkun Na'enchana kitsikindi nindaku 'nda t'anangiu 'ba kitsichjire Na'enchana 17 'ba 'bi kitsu:
Teba'e=rį kjuanda, ji Nainį,
Na'en xi tijña 'ba tsik'ejña,

xi tse'e ngayéje kjua'ñu xi tjin.
Ngat'a je tenichjen kjua'ñuri xi je,
'ba je te'betuts'in_ri nga tebatexumai.
18 'Ba je= kuastire naxinanda xi tse'e ngasun'ndio,
tunga je= ja'e nixtjin nga kuakui kjuastiri xi je,
chu̱ba̱ nga ku̱anre kjua xuta xi je jesun,
'ba kua'eri chjire xi 'bakore xuta xi tsiji,
nchja chinga profeta ko xuta tsje xi tsiji
'ba ko ngatsi'i xi bekun ja'enri,
ninga xi tjinre kjua'ñu ninga xi ni̱ima̱.
'Ba sikjeni xi inyatsikjetsun ngasun'ndio.
19 'Ba 'batsa'en kitju'i ningure Na'enchana xi kjijña ngank'aa, 'ba ngaya ningu kji'yare kaxa xi bakutsejen nga Na'enchana 'endako kjua xuta xi tse'e. 'Ba tsa'na ndi'i cho'on, 'ba kis'e si'a, jane cho'on, kuán jngu chon, 'ba 'ñu tsa'a tsindijo.

12

Chjun ko tjiuye xi yatu ku

1 'Ba jaskan kuatsejen ngank'aa jngu chuba je xi yakutsejen mé= xi ku̱an. Kji'yare jngu chjun xi ts'atjijunre tsu'biu joni najñu, 'ba na'enso kis'ejña ngi ndsaku, 'ba tejó niñu tjisunre nindaku joni corona. 2 'Ba tji'yamore 'ba chajanre ki'ndiu tikji'ndayako. Tifa'a kjuanima nga s'e̱re ki'ndi.
3 'Ba jaskan kuatsejen ngani ngank'aa kja'e chuba xi yakutsejen mé= xi ku̱an. Kji'yare jngu tjiuye je xi ini kji'i. Xi tjinre yatu nindaku 'ba te turu, 'ba jngu corona tjisunre nga jngu jngu nindaku. 4 'Ba ko ndets'in kiskjefejenya jngu yá xi ján ya ka'a niñu xi tjin ngank'aa 'ba kiskanikja'a ngasun t'anangiu. 'Ba tjiuyebiu xi yatu ku tsakasen ngixkun chjunbiu xi je mején s'e̱re ki'ndi, tuxi skineni ki'ndiu kionga je tsin.
5 'Ba chjunbiu kis'ere jngu ki'ndi xi'in. Xi je 'batjinni nga kuatexumare ngayéje naxinanda xi tjin ngasun'ndio ko jngu yaníse xi kicha kuandani. Tunga ki'ndiu kitukja'axin 'ba kichanire Na'enchana ña nga tijña yaxilare. 6 'Ba chjunbiu tsanga 'ba kiji nangi t'axin ña Na'enchana 'endare jngu nga'nde, tuxi kio satesinnire jngu mi ko jó sientu yachute ko te nixtjin.
7 'Ba jaskan kis'e jngu kjuachan ngank'aa, ña ankje xi Miguel 'mi ko ankje xi tjenko kiskjanko tjiuye xi yatu ku. 'Ba kiskjan tjiuyebiu ko ankje xi tjenko, 8 tunga kitsichaja tjiuyebiu 'ba bi nde kuán tsik'endu ngisani ngank'aa. 9 Ngu tsichuxje tjiuye jebiu, tjiuye chingo xi chanayi 'mi, xi 'ba nde Satanás 'mi ngayeje, xi 'bonachare ngatsi'i xuta xi tjin ngasun'ndio. Kui 'ba ko ankjere tsichujenngi ngasun'ndio.
10 'Ba 'batsa'en kjint'e_ra̱ jngu jnda xi 'ñu kinchja ngank'aa xi 'bi kitsu:
Nganda'e sik'angi= Na'enchana xuta xi tse'e,
kuakutsejen kjua'ñure 'ba kuatexuma,
'ba Cristore sikjen kjua'ñure.
Ngat'a je= tsichuxjejin xi baneje nts'ia,
xi nga nixtjin nga nistjen baneje ngixkun Na'enchana.
11 Ngat'are jinre xi 'esten Ki'ndi borrego kitsa'en nts'ia,
'ba ngat'are en xi kui kitsuyakixi,
ngat'a bi kitsakjun nga kueya.
12 'Bamani titsja_ru yojonu xi tetsubo ngank'aa.
Tunga nimaxunu jun xi tetsubo t'anangiu
'ba ngajin ndachikun,
ngat'a je ja'ejenkunnu chanayiu,
'ba 'ñu kuastire,

ngat'a be= nga chuba nixtjin tijña ngisare.
13 'Ba nga je tsabe tjiuye jebiu nga je kichanikja'ajen ngasun t'anangiu, kitjenngi chjun
xi kis'ere ki'ndi xi'in. 14 Tunga kika'ere chjunbiu jó jnga joni xi tse'e tjiuja tse, tuxi
kụan kuasent'axin kjinnire tjiuye jebiu nga stutjen nga'nde xi je kis'endare nangi t'axin
ña sạtesinre ján nu masen. 15 'Ba sa'e ts'a tjiuye jebiu ts'axje nanda joni jngu ndaje,
tuxi nandabiu skjefeni chjunbiu. 16 Tunga t'anangiu tsakaseko chjunbiu. Ngu kitju'i
jngu ngojo nangiu ña ja'as'en ndaje xi ts'axje ts'a tjiuye jebiu. 17 'Ba meni 'ñu kuastike
tjiuye jebiu chjunbiu 'ba kiskjanko ntjere xi yak'a, xuta xi tsik'etjusun kjuatexumare
Na'enchana 'ba xi kixi 'bejñatjo xi kitsuya Jesucristo. 18 'Ba tjiuye jebiu tsik'ejña ndai
ndachikun.

13

Tjiuba xi jó

1 'Ba tsa'bia̱ jngu tjiuba xi ti'betukajin ndachikun xi yatu mani nindaku 'ba te mani
turúre. 'Ba nga jngu jngu turúre titsusunre corona. 'Ba nde nga jngu jngu nindaku
tjitsut'a ja'en xi ch'o tsure Na'enchana. 2 'Ba tjiuba xi tsa'bia̱ 'ba= kji'i joni tjiuxa.
'Ba ndsaku 'ba= kun jo=ni ndsaku oso, 'ba ts'a jo=ni ts'a tjiuxa. 'Ba tjiuye jio kitsjare
tjiubabiu kjua'ñure ko yaxilere 'ba ko xare, tuxi kuatexumani. 3 'Ba tsa'bia̱ nga kjini'onre
jngu nindaku tjiubabiu 'ba 'batsa'en 'yare joni tsa sik'enre tsakaiñu, tunga je kuanda ña
onre. 'Ba meni ngatsi'i xuta xi tse'e ngasun'ndio kuakunre 'ba kitjenngi tjiubabiu. 4 'Ba
kitsichjire tjiuye jebiu, ngat'a je kitsjare kjua'ñure tjiubabiu nga kui kuatexuma. 'Ba 'ba
nde kitsichjire tjiubabiu nga 'bi kitsu: “Ni'yá tjinre kjua'ñu xi 'batsa'en je joni xi tse'e
tjiubabiu. Ni'yá kụan skjanko 'ba sa'enre.”
5 'Ba kika'e'ndere tjiubabiu nga kụan nk'a k'uaxje yojore ngat'are kjua'ñure 'ba nga
kuinchja en xi ch'o tsure Na'enchana. 'Ba kitsa'ere kjua'ñu nga yachan jó sa kuatexuma.
6 'Ba meni kinchja en xi tsi'onre Na'enchana. Ch'o kitsure ja'enre Na'enchana ko
nga'nde ña tijña 'ba ko ngat'are ngatsi'i xi tjin ngank'aa. 7 'Ba nde kika'e'ndere
nga skjanko xuta tsje xi tse'e Na'enchana 'ba nga sa'enre. 'Ba kika'ere kjua'ñu nga
kuatexumare ngatsi'i ntjere xuta xi tjin, naxinanda xi tjin, xutare nangi xi tjin 'ba ko
xuta xi nchja kja'e kjuanga en. 8 'Ba ngatsi'i xuta xi tse'e ngasun'ndio, xi bi kua'indut'a
ja'enre xujunre Ki'ndi borrego xi kjinik'en, kitsichjire tjiubabiu. Ngat'a nga kje majín
ngasun'ndio, ngatsi'i xi k'uendukunntsjai kua'indut'a ja'enre xujunre Ki'ndi borrego.
9 Xi tjin ñojon ngatasen ñojon.
10 Xi je 'batjinni nga nduya kuaje,
kui= xi kuaje nduya.
'Ba xi je 'batjinni nga kicha kjuinik'enkoni,
kui= xi kicha kueya=ni.
Kio= machjen nga xukjuakore xuta tsjere Na'enchana 'ba nga kixi inya ngat'are kjua-
makjainre.
11 'Ba jaskan tsa'be ngañaa̱ kja'e tjiuba xi ti'betukanijin nangiu. Tjinre jó turu joni tse'e
ki'ndi borrego, tunga 'batsa'en nchja joni tjiuye jio. 12 'Ba tjinre ngayéje kjua'ñure tjiuba
xi titjun 'ba tibatexuma ngixkun. Titsa'en nga xuta xi tse'e ngasun'ndio sichjire tjiuba xi
titjun, xi kuanda ña onre xi 'batsa'en 'yare joni tsa sik'enre tsakaiñu. 13 'Ba nde titsa'en
kjuakun ya'e, ka'nda ngixkun xuta titsikasenjen ndi'i ngank'aa 'nda t'anangiu. 14 'Ba
ngat'are nga kika'e'ndere nga sa'en kjuakun ngixkun tjiuba xi titjun, ti'bonachare xuta
xi tse'e ngasun'ndio. 'Ba 'enere xuta nga sinda jngu isenre tjiuba xi tijñakun nisi tsa je
kjini'onkonire kicha.
15 'Ba kika'e'ndere tjiuba xi majóni nga sik'ejñakun isenre tjiuba xi titjun, tuxi kụan
kuinchjani 'ba 'batsa'en kụan k'uexa nga kjuinik'en ngatsi'i xi bi sichjire kui. 16 'Ba
kitsa'en nga s'ẹt'are chụba̱ ntsja kixi asa stjen ngatsi'i xuta, xi tjinre kjua'ñu asa xi

nimą, xi nyina asa xi tsajainre tsajmi, xi xuta ndai asa chu'nda xi tsindaą. 17 'Ba ni'yá kuán tsatse tsajmi asa yateña tsa tsajainre chubabiu, xi ja'enre tjiubabiu asa numerore ja'enre.

18 Kibi kjuankjin kakun machjenre. Xi mankjinre ngat'axje numerore tjiubabiu, ngat'a kui= xi numerore ja'enre jngu xuta. Kui= xi jon sientu masen ko tjio'on jngu.

14

Ki'ndi borrego ko xi jngu sientu ko yachan ñujun mi

1 'Ba jaskan kiskutsijaąn 'ba tsa'bią Ki'ndi borrego nga sejñasun tjengi xi Sión 'mi. 'Ba kio inyat'are jngu sientu ko yachan ñujun mi xuta xi kua'indut'a stjen ja'enre Ki'ndi borrego ko ja'enre Na'enre Ki'ndi borrego. 2 'Ba kjint'e_rą jngu jnda xi jendibani ngank'aa, xi 'batsa'en jane jotsa'en fane ña ntjai nanda asa jotsa'en fane nga 'ñu fane cho'on. Jndabiu jo=ni tsa 'ñu nkjin xuta inyatsikjane najni arpa.

3 'Ba inyase jngu son xatse ngankjain yaxilio, nga ñujun xi tjindukun 'ba ko nchja chinga xi kañujun. Tu'yá kuán kise ngisa sonbiu, tu kui sani xuta xi jngu sientu ko yachan ñujun mi xi ts'angi ngajinre xuta xi tjin ngasun'ndio. 4 Kui xutabiu kui xi bi kitsijndiko yojore yanchjin nga nisa jngu ndiyajín tsik'enduko chjun, xi fitjenngi Ki'ndi borrego tuña ña kui fi. Kui xi ts'angi ngajinre xuta 'ba 'ba= nguyare joni tu xi tjun macha, chje xi ba'ere Na'enchana ko Ki'ndi borrego. 5 Nimé en ndesu kinchja, ngu tsje ngixkun Na'enchana.

En xi kitsu ankje xi ján

6 'Ba jaskan tsa'be ngañaą kja'e ankje xi titutjen ngank'aa nga ndibako jngu en xatse xi bi fet'a. Xi sikja'axtiuyare xuta xi tjin ngasun'ndio, ngayéje naxinanda xi tjin, ngayéje ntjere xuta xi tjin, xutare nangi xi tjin 'ba ko xuta xi nchja kja'e kjuanga en. 7 'Ñu kinchja ankjebiu nga 'bi kitsu: "Chakun Na'enchana 'ba tikixiyo nga kui tjinre kjuaje, ngat'a je= ja'e chųbą nga sa'en kjua. Tichji_ru xi kitsa'en ngank'aa, t'anangiu, ndachikun ko nga'nde ña tju nanda."

8 'Ba jaskan kuatsejen kja'e ankje, xi majóni, xi 'bi kitsu: "Je= kjinikjekjua, je= kjinikjekjua naxinanda je xi Babilonia 'mi, ngat'a kitsa'en kjuachajngi nga mejénre tsitsjare yojore. 'Ba kitsa'en nga naxinanda xi yak'a kjuitjenngi kusunre. 'Ba 'batsa'en kitsich'i ngatsi'i xutare nangi xi tjin ko xanre kjuachajngire."

9 'Ba jaskan kuatsejen ngani kja'e ankje. Xi majánni xi 'ñu kinchja nga 'bi kitsu: "Tsa tjin xi sichjire tjiubabiu ko isenre, asa sja'nde nga s'ęt'are chubare stjen asa ntsja, 10 kui xi tjinnere nga sąku yejere kjuasti jere Na'enchana. 'Ba 'ba kųanre jo mare xi 'bi yeje xan xi bi kichjujen nga'ñure. 'Ba ndi'i ko asufre kjua'ajin kjuanima ngixkun ankje tsjere Na'enchana 'ba ngixkun Ki'ndi borrego. 11 'Ba ni'ndire ndi'i xi tsikja'a kjuanima timijin ka'nda ngantsjai nixtjin. 'Ba nga nixtjin nga nistjen tsajain kjuanikja'ayare xi tsichjire tjiubabiu ko isenre 'ba xi sąkure chubare ja'enre."

12 Kio= machjen nga bi sikjere kakun xuta tsjere Na'enchana, xi tsik'etjusun kjuatex-umare 'ba xi kixi fitjenngi Jesús.

13 'Ba kjint'e_rą jngu jnda xi jendibani ngank'aa xi 'bi kitsuną: "Ti'indi kibi: ¡Ndaxure xuta xi kueya nga tujngu mako Na'enna ba'anire 'nda nganda'e!"

'Ba Isennixtjintsjere Na'enchana tsu: "Jun. Kui xi sikja'aya ngat'are kjuanima xi kisakure nga 'ñu kitsa'exa. Ngat'a xa xi kitsa'en kuakutsejen 'yá= kuán kui nga kjuechu jan."

Nixtjin nga kuacha xi tjintje ngasun'ndio

14 'Ba jaskan kiskutsijaąn 'ba tsa'bią jngu yufi tiba. 'Ba ngasun yufiu tijñasun jngu xi 'batsa'en matsejen joni xuta, 'ba tjisunre jngu corona xi oro ni. 'Ba ngaya ntsja kjiya jngu kicha yojó joni xi machjen nga ti trigo. 15 'Ba ningu xi kjijña ngank'aa 'etjuni kja'e

ankje xi 'ñu kinchja nga 'bi kitsure xi tijñasun yufiu: “Je kuacha xi tjintje ngasun'ndio. Tichakuai kichari chon 'ba t'ekui, ngat'a je= ja'e chuba nga s'ejñatjo chon.” 16 'Ba 'batsa'en xi tijñasun yufiu tsateko kichare mé= xi tjintje ngasun'ndio, 'ba kis'eku chanre ngasun'ndio.

17 'Ba jaskan 'etju ngani kja'e ankje ningu xi kjijña ngank'aa xi 'ba nde ya'a jngu kicha yojó ngayeje. 18 'Ba ña kjijña altar 'etju kja'e ankje, xi batexumare ndi'u. Xi 'ñu kinchja nga 'bi kitsure xi ya'a kicha yojó: “Kicha yojóri tichakoni enre uva xi tjin ngasun'ndio, ngat'a je= ja'e chuba nga sti uva.” 19 'Ba 'batsa'en ankjebiu tsatekoni kicha yojóre uva xi tjin ngasun'ndio, 'eku 'ba 'etsojoya nga'nde ña nits'iungi, xi tsunire nga'nde ña kuakutsejen kjuasti jere Na'enchana. 20 'Ba kjinits'iungi uvabiu ngandaire naxinando. 'Ba nga'nde ña kjinits'iungi, jin 'etjuni. 'Ba jiun tsijin jo kji'i nk'a ka'nda ngi'ba chakabayu, 'ba jánru sientu kilómetro nga teya.

15

Ankje xi ya'a kjuana'en xi fet'ani

1 'Ba jaskan tsa'be ngañaa ngank'aa kja'e chuba je xi makunna, xi yaku mé= xi kuan. Tsa'bia yatu ankje xi ya'a yatu kjuana'en xi fet'ani, 'ba kionga je kuan kibiu, je kjuet'a kjuasti jere Na'enchana.

2 'Ba nde tsa'bia tsajmi xi matsejen joni jngu ndachikun xi chutsin ni xi ts'atjijinkoni ndi'i. 'Ba ngandaire ndachikun chutsiun inyanduju xuta xi kiskjanko tjiubabiu 'ba kitsa'enre. Ngat'a bi kitsichjire isenre tjiubabiu ninga bi kitsja'nde nga kis'et'are numerore ja'enre. Kui xutabiu ya'a najni arpa xi Na'enchana kitsjare. 3 'Ba inyase sonre Moisés, jngu xi kitsa'exangire Na'enchana, 'ba inyase sonre Ki'ndi borrego. 'Ba inyatsu:

Ji Naini, Na'en xi tse'e ngayéje kjua'ñu xi tjin,
'ñu= ya'e xi kjiñe'en 'ba makun=ni.
Kixi 'ba kjuakixi= ndiya xi tsiji.
Ji=ni reyre nangi xi tjin.
4 Ngatsi'i xuta tjinne=re nga sakjunkeri, Naini.
Ngatsi'i xuta tjinne=re nga sikixiya nga je ja'enri.
Ngat'a tu ji sani xi tsjekjin.
Ngatsi'i xuta xi tjin ngasun'ndio kjua'e= ngixkuin nga sichjiri,
ngat'a je= kji'yare nga kixi ñe'en kjua.

5 'Ba nga je kuán kibiu, tsa'bia nga kichju'i ningu xi kjijña ngank'aa, xi bakutsejen nga Na'enchana 'endako kjua xuta xi tse'e. 6 'Ba ningu 'etjuni ankje xi yatu xi ya'a kjuana'en xi yatu. Yaja najñu tiba xi tsje xi tiba'na, 'ba nisinre titsukjare tjiuxinjnde xi oro ni.

7 'Ba jngu xi ñujun xi tjindukun kitsjare nga jngu jngu ankje xi yatu jngu nisu xi oro ni xi kitse kjuasti jere Na'enchana xi tijñakun ka'nda ngantsjai nixtjin. 8 'Ba kitse ningu ni'ndi xi jendibanire kjuajere ko kjua'ñure Na'enchana, 'ba ni'yá kuán ja'as'en ningu 'nda nga jet'a kjuana'en xi yatu xi ya'a ankje xi yatu.

16

Nisu xi inya kjuana'en xi yatu

1 'Ba jaskan kjint'e_ra jngu jnda xi 'ñu kinchja, xi jendibani ningu. 'Ba kitsure ankje xi yatu mani: “Tangik'estenjiun ngasun'ndio xi inya nisu xi yatu, xi kjuasti jere Na'enchana.”

2 'Ba meni ankje xi titjun kik'estensun t'anangiu xi inya nisure. 'Ba xuta xi kis'et'are chubare tjiubabiu 'ba xi kitsichjire isenre, kuatsejenne tse xi ch'o xi tsikja'a 'ñu tse kjuanima.

3 'Ba jaskan ankje xi majóni 'estejin ndachikun xi inya nisure. 'Ba ndachikun jin kuánni joni jinre xuta mik'en. 'Ba jesun ngayéje xi tjindukunjin ndachikun.

4 'Ba jaskan ankje xi majánni 'estejin ndajio ko nga'nde ña tju nanda xi inya nisure. 'Ba jin kuán. 5 'Ba kjint'iạ nga 'bi kitsu ankje xi batexumare nando: “Ji, Na'en, xi tsjekjin xi tijña 'ba tsik'ejña, kixi= teñe'en nga 'bitsa'en teñe'en kjua. 6 Ngat'a kui xutabiu 'esten jinre xuta tsjeri 'ba ko tse'e profeta. 'Ba nganda'e, ji kjiñe'en nga tjinnere k'ui jin. 'Ba=tsa'en machjenre.”

7 'Ba nde kjint'e_rạ ngijngu jnda xi jendibani ña tijña altar xi 'bi kitsu: “Jun, Na'en, xi tse'e ngayéje kjua'ñu xi tjin, ji xi kixi ñe'en kjua nga ko fani kjuakixi.”

8 'Ba jaskan ankje xi mañujunni 'esten ngasun tsu'biu xi inya nisure. 'Ba kitsa'en nga tsu'biu nga ko ndi'i kuakakoni xuta. 9 'Ba 'ñu kití xuta ngat'are ndi'u, tunga ninga 'ba kuánre, bi kitsik'antjaiya kjuafa'etsjenre 'ba bi kitsikixiya nga Na'enchana tjinre kjuaje. Tusa ch'o kitsure ja'enre Na'enchana xi tjinre kjua'ñu nga sja asa skja'axin kjuana'enbiu.

10 'Ba jaskan ankje xi ma'ónni 'esten xi inya nisure ngasun yaxile ña batexuma tjiubabiu. 'Ba kuajñu yeje ña batexuma tjiubabiu. Kiskineya najenre xuta ngat'are kjuanima xi inyafa'a. 11 Tunga tojo bi kitsik'antjaiya kjuafa'etsjenre ngat'are kjuach'o xi inyatsa'en. Tusa ch'o kitsure Na'enchana xi tijña ngank'aa ngat'are kjuanima xi inyafa'a 'ba ngat'are tse xi yajun yojore.

12 'Ba jaskan ankje xi majonni 'estejin ndaje je xi Eufrates 'mi xi inya nisure. 'Ba ndajio kixi, tuxi skjex'a'ndenire nga kjua'e nchja rey xi ndibani ngituts'ian.

13 'Ba tsa'biạ ján isennixtjin ch'o xi matsejen joni naxkje xi ti'betjuni ts'a tjiuye jio, ts'a tjiuba xi majóni 'ba ko tse'e profeta ndesu. 14 Kui isennixtjin ch'obiu tsa'exat'a=re chanayiu nga tsa'en kjuakun 'ba inya'betju nga k'ueku rey xi tjin jo kji'i ngasun'ndio, tuxi k'uendundani nga skjanko Na'enchana. Ngat'a s'ẹ= kjuachan nixtjin je nga kuakutsejen yojore Na'enchana xi tse'e ngayéje kjua'ñu xi tjin.

15 “Chutsijon, an kjua'e=ña joni chacheje. ¡Ndaxure xi tijñakun xi tijñanda najñure, tuxi bi k'uajme kjistini 'ba bi kụasubare nga xiare!”

16 'Ba nga ján isennixtjin ch'o 'eku reybiu nga'nde xi Armagedón 'mi nga en hebreo.

17 'Ba jaskan ankje xi mayatuni 'esten ngajin isen xi inya nisure. 'Ba kjinu'yare jngu jnda xi ne 'ñu kinchja, xi jendibani ningu ña sejña yaxilere Na'enchana nga batexuma. “Je kuajngu”, kitsu jndabiu. 18 'Ba 'batsa'en tsa'na ndi'i cho'on, kis'e si'a, jane cho'on, 'ba kuán jngu chon xi niki 'ñu=. Xi nisañajanni ma 'ndani nga xuta tjin ngasun'ndio, ngat'a niki 'ñu kuán chonbiu. 19 'Ba ján ya 'etju naxinanda jio nga tsakjanya, 'ba kjinikjekjua naxinanda xi tjin ngasun'ndio. 'Ba Na'enchana ja'etsjen yejere kjuach'o xi kitsa'en naxinanda je xi Babilonia 'mi 'ba kitsa'en nga k'ui xi kitse chutsin, xi kjuasti jere. 20 'Ba kichajajin isen ngayéje isla xi tjin, 'ba ngayéje nindu bi nde kji'yanire. 21 'Ba ngank'aa jendibani tsindijo ya'e xi tsixunere xuta, xi iyeru ts'axtiu yachan kilo. 'Ba xuta ch'o kitsure Na'enchana ngat'are kjuana'en xi tse'e tsindijo, ngat'a kjuana'en jebiu kitsikja'a 'ñu tse kjuanima.

17

Kjuanima xi kisakure chjun masion

1 'Ba kitsitiñat'anạ jngu ankje xi s'ejñajinre ankje xi yatu, ankje xi ya'a jngu nisu xi yatu tsakaiñu. 'Ba 'bi kitsunạ: “Jabi. Kuakurạ jótsa'en si'anre kjua chjun masen xi nda 'yare, xi tijñat'are nkjin ndaje ya'e. 2 Rey xi tjin ngasun'ndio kitsa'enko kjuachajngi chjunbiu, 'ba xuta xi tse'e ngasun'ndio kuach'i ko xanre kjuachajngire.”

3 'Ba jaskan ja'ejin nganinạ Isennixtjintsjere Na'enchana 'ba kikonạ ankje nangi t'axiun. 'Ba kio tsa'biạ jngu chjun xi tijñakjare jngu tjiuba xi ini kji'i xi kitsejunre ja'en xi ch'o tsure Na'enchana. Yatu= mani nindaku 'ba te mani turúre. 4 'Ba chjunbiu yaja najñu xi kuán kji'i 'ba ini koni, 'ba kitsejunre oro 'ba nkjin kuya ndiojo xi tsjakun. 'Ba ngaya ntsja ya'a jngu chutsin xi oro ni xi kitse kjuanayi ko xi jndi ngixkun Na'enchana,

xi tsunire kjuachajngire chjunbiu. 5 'Ba stjen kua'indut'a jngu ja'en xi tu'yá mankjinre.
'Bi tsa'en kua'indut'a: “Naxinanda je xi Babilonia 'mi, nare yanchjin masen 'ba nare
ngayéje kjuanayi xi tjin ngasun'ndio.” 6 'Ba tsa'biạ nga chjunbiu ch'i nga kits'i jinre xuta
tsjere Na'enchana ko xi tse'e xuta xi kitsuyakixi ngat'are Jesucristo. Kionga tsa'biạ, 'ñu
kuakunnạ.
7 “¿Ánñu makunniri?”, tsiningiyanạ ankjebiu. “Xinyarạ jó tsunire ngat'are chjunbiu
ko tjiuba xi tijñakjare, xi yatu mani nindaku 'ba xi te mani turúre. 8 Tjiuba xi kji'ye, kui
xi tsik'ejña tsakaiñu tunga bi nde tijñakunni nganda'e. Tunga je mején k'uetukanijin=ni
nga'nde ña 'ñu nanga tixa 'ba kuaje ña niki chạjakjin. 'Ba xuta xi tse'e ngasun'ndio, xi
bi kua'indut'a ja'enre xujun xi tsu 'yá= xi k'uendukunntsjai xi kua'indu nga kje majín
ngasun'ndio, kụakun=re nga skue tjiuba xi tsik'ejña tsakaiñu tunga bi nde tijñakunni
nganda'e 'ba xi kjua'e ngani.
9 ’Kibi= xi kjuankjin kakun machjenre. Nindaku xi yatu, kui xi tsunire nga yatu tjengi
xi tijñasun chjunbiu 'ba 'ba=nde tsunire yatu rey ngayeje. 10 Ón reybi je jesun, jngu xi
tjin ngisare xa nganda'e, 'ba jngu xi kje fa'ejín, tunga bi tse kụanre xare nga kjua'e. 11 'Ba
tjiuba ini xi tsik'ejña tsakaiñu tunga bi nde tijñakunni, kui rey xi majinni, tunga 'ba nde
tse'e xi yatu ngayeje. 'Ba kuaje ña chạjakjin.
12 ’'Ba turú xi te mani xi kji'ye, kui xi tsunire nga te rey xi kje ba'e xajínre. Tunga
kua'exa=re nga kuatexuma jngu hora sa joni rey 'ba ñatjen kuatexumako tjiubabiu.
13 Kui xi tujngu kụan 'ba sjare tjiubabiu kjua'ñure ko xa xi tjinre. 14 'Ba ñatjen skjanko
Ki'ndi borrego, tunga Ki'ndi borrego sa'enre, ngat'a kui= xi Naire nai 'ba Reyre rey. 'Ba
xuta xi tujngu ma Ki'ndi borrego, kui= xi kjinukjuare, xi kichja'ajin 'ba xi kixi tjenngire.”
15 'Ba ankje 'ba nde kitsuyanạ ngayeje: “Ndaje xi nkjin mani xi kji'ye, ña tijñat'are
chjun masenbiu, kui xi tsunire xutare nangi xi tjin, xutankjin, xuta xi nchja kja'e
kjuanga en, 'ba ko naxinanda xi tjin. 16 'Ba turú xi te mani 'ba ko tjiuba inibiu xi kji'ye
kụastike chjun masenbiu. Skja'axin yejere xi tjinre, sikasti, skine yojore chjunbiu, 'ba
ko ndi'i kuakani xi 'bangi. 17 Ngat'a Na'enchana je 'ejñajin inimare turú xi te nga sa'en xi
mejénre. Kui kjua tu jngu kụanni 'ba sja'ndere tjiuba inibiu nga kui xi kuatexuma 'nda
nga k'uetjusun en xi kitsu Na'enchana. 18 'Ba chjunbiu xi kji'ye, kui xi tsunire naxinanda
je xi batexumare rey xi tjin jo kji'i ngasun'ndio.”

18

Jotsa'en kjinikjekjua naxinanda je xi Babilonia 'mi

1 Nga je kuán kibiu, tsa'be ngañaạ kja'e ankje xi jendibajenni ngank'aa. Kui xi 'ñu tse
kjua'ñu tjinre, 'ba ngasun'ndio kua'isen ngat'are kjuajere ankjebiu. 2 'Ba 'ñu kinchja nga
kitsu: “Je= kjinikjekjua, je= kjinikjekjua naxinanda je xi Babilonia 'mi. Je kuán ndaba
isennixtjin xi tsa'exat'are chanayiu 'ba nga'nde ña tjindu ngayéje isennixtjin ch'o xi tjin.
Je kuán ndaba ngatsi'i tjiunise xi jndi ngixkun Na'enchana ko tjiunise xi masticha. 3 Ngu
xuta xi tse'e ngayéje nangi xi tjin ngasun'ndio je kuach'i ko xanre kjuachajngire. 'Ba rey
xi tjin ngasun'ndio kitsa'enko kjuachajngi. 'Ba jo kji'i ngasun'ndio xuta xi bateñaya 'ba
batseya kuanyina ngat'are nkjin tsajmi xi tsatse nga tsangisjaintsjai xi sitsjare yojore.”
4 'Ba jaskan kjint'e_rạ kja'e jnda xi jendibani ngank'aa. 'Bi kitsu: “T'etukajiun
naxinandabiu jun xi xutanạ, tuxi bi skajiñu jere 'ba bi kuitjaxtiu kjuana'en xi sạkure.
5 Ngat'a je tifechu jere 'nda ngank'aa, 'ba tjijin kakun=re Na'enchana je xi inyatsa'en.
6 ’Nde 'batsa'en tingojoni_ru jo kitsiko xuta xi kja'ere. Ka'nda jó ndiya tingojo_ru
xi kitsa'en. Tinyajiun chutsinre mé= xi k'ui, jó ndiya ngisa 'ñu kjan ngisa nga ko
mare xi kitsjare xuta xi kja'ere. 7 Jotsa'en 'ñu nk'a ts'axje yojore 'ba nda tsik'ejña
nga tsangisjaintsjai xi sitsjare yojore, 'ba nde tsa'en 'ñu ta'e_ru kjuanima ko kjuaba
nganda'e. Ngat'a tsikja'etsjen nga 'bi tsu: An=ñạ jngu reina 'ba tejñasaạn yaxile nga
tebatexumaạ. Bi chjun k'an kuáạn. Bi s'ẹnạ kjuaba. 8 Kui= kjua nga jngu ka'a fani

kjua'ene yejeni kjuana'en xi sikja'are kjuanima: kjuabeya, kjuaba 'ba ko kjindia. 'Ba ko ndi'i kuitini, ngat'a tjinre kjua'ñu Na'enchana xi titsa'enre kjua."

9 'Ba rey xi tjin ngasun'ndio xi kitsa'enko kjuachajngi chjunbiu, xi tsangisjaintsjaiko xi sitsjare yojore, kui xi ski'nda 'ba kụabare nga skue ni'ndi xi ti'betju ña titi. 10 'Ba kjin kuinya, ngat'a sạkjunre kjuana'en xi tifa'axtiu chjunbiu, 'ba kuetsu: "¡Nimaxuni, nimaxuni naxinanda je, naxinanda xi Babilonia 'mi xi tjinre kjua'ñu! Ngat'a ngutjun fani kjiña'anre kjua."

11 'Ba xuta xi tjin ngasun'ndio xi bateñaya 'ba batseya 'ba nde ski'nda 'ba kụabare ngat'are kui, ngat'a nde tsajainni xi kuatse ch'a xi kjua'eko. 12 Kui= xi ja'eko nga yateña oro, plata, nkjin kuya ndiojo xi tsjakun, nkjin kuya najñu xi chji, najñu xi kuán kun ko xi ini, nkjin kuya ya xi nda jen, nkjin kuya tsajmi xi kis'endakoni nindare tjiuniña, ya xi 'ñu chji, bronce, kicha, ndiojo, 13 canela, tjiuxin xi nda jen, tjingusja, nanda xi nda jen, chojo xi nda jen, binu, aseti, harina, trigo, tjiundija, chutsanga, chakabayu, carreta xi kjefe chakabayu, 'ba ka'nda chu'nda xi sateña.

14 'Ba nchja xi bateñaya 'ba batseya 'bi kuetsure naxinando: "¡Nde tsajainniri tsajmi xi tsjakun xi 'ñu kuamejénri! ¡Je= kjinichajakjin tsajmiri xi tsjakun ko kjuanyinari! ¡Niñajan nde sạkuniri!"

15 'Ba kjin kuinya nchja xi bateñaya 'ba batseya, xi kuanyina ngat'are naxinando, ngat'a sạkjunre kjuana'en xi tifa'axtiu naxinando. Ski'nda 'ba siba 16 nga 'bi kuetsu: "¡Nimaxuni, nimaxuni naxinanda jio! Xi yaja najñu chji xi kuán kji'i ko xi ini kji'i, xi yajunre oro ko nkjin kuya ndiojo xi tsjakun. 17 Ngu ngutjun fani je yeje kjuanyina jebiu."

'Ba kjin tsikinya ngatsi'i nchja xi batexuma ngaya barku, ngatsi'i xi 'betsumajin ndachikun, ngatsi'i xi tsa'exako barku, ko ngatsi'i xi jenre ton nga tsa'exa ngaya barku. 18 'Ba nga tsabe ni'ndi xi ti'betju ña titi naxinando, 'ñu kinchja nga 'bi kitsu: "¿Ñá=re naxinanda xi 'ba kji'i joni naxinanda jio?" 19 'Ba 'etsojo'a chojo nindaku, kiski'nda, 'ba kitsiba nga 'bi kitsu: "¡Nimaxuni, nimaxuni naxinanda jio! 'Ñu= tsatse tsajmi xi chji, 'ba kuanyina ngatsi'i xi tjinre barku ngajin ndachikun. Tunga ngutjun fani kjinikjekjua ngayéje."

20 Titsja_ru yojonu jun xi tetsubo ngank'aa, jun xi xuta tsjere Na'enchana kuon, nchja chinga apóstol 'ba ko jun xi profeta kuon ngat'are mé= xi tjimata'en naxinando. Ngat'a Na'enchana je= kitsa'enre kjua naxinando ngat'are xi kitsikonu.

21 'Ba jaskan jngu ankje xi 'ñu tjinre kjua'ñu kiskjenitjen jngu ndiojo xi 'ñu tse 'ba kiskanikja'ajin ndachikun nga 'bi kitsu: "'Bi= tsa'en 'ñu xanikja'ari ngi'ndio naxinanda je xi Babilonia 'miri, 'ba tu'yá nde skueniri. 22 Bi nde kjuinu'yanire ngaya ndiya teri nga kjuane najni arpa, flauta ko tjio. Bi nde s'ẹni kio nchja xi mare ninda nkjin kuya tsajmi. Bi nde kjuinu'yanire nga s'iu trigo ngayeje. 23 Niñajan nde sitsejenni ndi'ire lámpara ngaya ndiya teri 'ba bi nde kjuinu'yanire s'ire kjuabixan, ngat'a xutari xi yateñaya 'ba tsatseya kuán xi nda 'yare jo kji'i ngasun'ndio, 'ba ngayéje naxinanda xi tjin ngasun'ndio kich'onacha=re ngat'are kjuacha xi ñe'en."

24 Ngu kui naxinandabiu ya'anijin jinre nchja chinga profeta, xuta tsjere Na'enchana ko ngatsi'i xi kjinikjesun ngasun'ndio.

19

1 Nga je kuán kibiu, kjint'e_rạ xi 'batsa'en kjinu'yare joni jndare 'ñu nkjin xuta xi 'ñu kinchja ngank'aa nga 'bi kitsu: "¡Ngatjanichjire Na'enchana! Kui= xi tsik'angina 'ba xi tu kui tajngu tsẹ'ẹ yeje kjuaje ko kjua'ñu. 2 Ngat'a kixi= tsa'en kjua nga ko fani kjuakixi, 'ba kitsa'enre kjua chjun masen xi nda 'yare, xi kitsijndi xuta xi tse'e ngasun'ndio ko kjuachajngire. 'Ba Na'enchana je= kitsingojore jinre xutare."

3 'Ba nde 'ba= kitsu ngani: "¡Ngatjanichjire Na'enchana! Nị'ndi xi ti'betukajin naxinando, kuijinntsjai ka'nda ngantsjai nixtjin."

4 'Ba jaskan kitsikindi yojore 'nda t'anangiu nchja chinga xi kañujun ko nga ñujun xi
tjindukun nga kitsichjire Na'enchana xi tijñasun yaxile ña tibatexuma. 'Ba 'bi kitsu: "¡'Ba
ngatjama! ¡Ngatjanichjire Na'enchana!"
5 'Ba kjinu'yare jngu jnda xi jendibani ña sejña yaxilio xi 'bi kitsu: "Tichji_ru
Na'enchana ngatsi'u xi ña'axat'a_ru kui 'ba 'yakun, ninga xi nįmą 'ba ninga xi tjinre
kjua'ñu."

S'ire kjuabixanre Ki'ndi borrego

6 'Ba jaskan kjint'e ngañaą xi 'batsa'en kjinu'yare joni jndare 'ñu nkjin xuta. Kjinu'yare
jotsa'en fane ña ntjai nanda 'ba joni nga 'ñu fane cho'on. Xi kitsu: "¡Ngatjanichjire
Na'enchana! Ngat'a je tibatexuma Na'enchana, Na'en xi tjin yejere kjua'ñu xi tjin.
7 Sitsja_ra yojona 'ba 'ñu ngatjas'ena kjuatsja 'ba sikixiya nga kui tjinre kjuaje, ngat'a
je ja'e chųbąre kjuabixanre Ki'ndi borrego, 'ba chjunre je tijñandare yojore. 8 Je
kitsa'e'ndere nga kuaja najñu tiba xi chji, xi tsje, 'ba xi tiba'na, xi tsunire mé= xi kitsa'en
xuta tsjere Na'enchana nga kixi fiko yojore."
9 'Ba ankje kitsunąː "Ti'indi kibi: ¡Ndaxure xi kjinikjint'e s'ire kjuabixanre Ki'ndi
borrego!" 'Ba nde kitsu ngisanąː "Kui=bi xi en kjuakixire Na'enchana."
10 'Ba jaskan tsakasenkunch'int'a_rą ankje nga sichji_rą tsakaiñu, tunga 'bi kitsunąː
"Bi 'ba ñe'en. An= xi 'ba nde tetsa'exang_rą Na'enchana joni ji ko nts'é xi kixi 'bejñatjo
en xi kitsuyakixi Jesús. Na'enchana xi tjinnere nga sichji_ri."
Ngu en xi kitsuyakixi Jesús, enbi xi tsikinchjare nchja chinga profeta.

Xi tijñakjare chakabayu tibo

11 'Ba jaskan tsa'biąˑ nga kichjux'a ngank'aa. 'Ba kji'yare jngu chakabayu tiba. 'Ba xi
tijñakjare, kui= xi Kixi 'ba Kjuakixi 'mi ngat'a kixi= tsa'en nga tsa'en kjua 'ba nga kjan.
12 'Ba 'ba kun tuxkun joni ndi'i, 'ba nkjin corona tjisunre, 'ba tjit'are jngu ja'en xi tu kui
tajngu be. 13 'Ba yaja jngu najñu xi 'yajunre jin. 'Ba ja'enre, kui xi Enre Na'enchana.
14 'Ba tjenngire chasoldadu xi tjin ngank'aa. Tjindukjare chakabayu tiba nga yaja najñu
xi chji, xi tiba 'ba xi tsje.
15 'Ba nga'a ts'a ti'betjuni jngu kicha xi 'ñu yojoxkun kji'i, tuxi sikja'ani kjuanima nangi
xi tjin ngasun'ndio. 'Ba kuatexumakonire yaníse xi kicha kuandani. Sa'enre kjua joni
xi basenne uva nga tsits'iungi, 'ba sikasennere kjuasti jere Na'enchana xi tjin yejere
kjua'ñu xi tjin. 16 Najñu nduju xi yaja ko ngasure kua'indut'a ja'enbi: "Reyre rey 'ba
Naire nai."
17 'Ba tsa'biąˑ jngu ankje xi sejñajin ndi'ire tsu'biu. Xi 'ñu kinchja nga 'bi kitsu tsi'ire
tjiunike xi inyatutjen ngank'aa: "Jabiu 'ba ngatamaku nga xino xichine xi 'ñu tse xi tsja
Na'enchana. 18 Ndeninchjo yojore mik'en xi tse'e rey, xi tse'e ngakure chasoldadu, xi
tse'e nchja xi 'ñu kakun, xi tse'e chakabayu ko xi 'bendukjare, ko xi tse'e ngatsi'i xuta,
ninga xi ndai asa chu'nda xi tsindaą, 'ba ninga xi tjinre kjua'ñu asa xi nįmą."
19 'Ba jaskan tsa'biąˑ tjiubabiu ko rey xi tjin jo kji'i ngasun'ndio nga tjenko chasol-
dadure. Xi kuañajan, tuxi skjankoni xi tijñakjare chakabayu ko chasoldadure. 20 'Ba
tjiubabiu kjinduba'ñu ñatjen ko profeta ndesu xi ja'ba je kitsa'en kjuakun ngixkun.
Ngat'are kjuakunbiu tsak'onachakonire xuta xi kitsja'nde nga kis'et'are chųbąre tji-
ubabiu 'ba xi kitsichjire isenre. Ngu kichanikja'ajin tjikun tjiubabiu ko profeta ndesu
ngajin nga'nde xi kitse ndi'i xi titíkoni asufre. 21 'Ba ngatsi'i chasoldadure kjinikje-
sunkoni kicha xi ti'betjuni ts'a xi tijñakjare chakabayu. 'Ba ngatsi'i tjiunike kiskine yojore
nchjabiu 'ba 'ñu kitsere.

20

Jngu mi nu

1 'Ba jaskan tsa'bią jngu ankje xi jendibajenni ngank'aa xi ya'a llavere nga'nde ña 'ñu
nanga tixa. 'Ba nde ngaya tsja kji'ya jngu na'ñu kicha xi 'ñu je ngayeje. 2 'Ba ankjebiu
kitsuba 'ba 'eta'ñu tjiuye jio, kui= xi tjiuye chinga, chanayi ko Satanás, 'ba jngu mi nu
kis'eta'ñu. 3 'Ba kiskanikja'aya nga'nde ña 'ñu nanga tixa 'ba ko llavebiu 'echjakoni. 'Ba
'enere jngu sello xuntjare, tuxi bi nde k'onachanire nangi xi tjin ngasun'ndio 'nda nga
kjua'a jngu mi nu. 'Ba nga je kjua'a jngu mi nu, tjinnere nga stjunda ngutjunchi.
4 'Ba jaskan tsa'bią nkjin yaxile. 'Ba xi tjindusun yaxilio, kui xi kitsa'ere kjua'ñu nga
sa'enre kjua xuta. 'Ba nde tsa'bią isennixtjinre xuta xi kitisin ngat'a kitsikja'axtiuya en
xi kitsuyakixi Jesús ko enre Na'enchana, xi bi kitsichjire tjiubabiu ninga isenre 'ba xi
bi kitsja'nde nga kis'et'are chụbạre tjiubabiu stjen asa ntsja. Ja'aya nganire ngajinre
mik'en 'ba ñatjen yatexumako Cristo jngu mi nu. 5 Tunga ngat'are mik'en xi yak'a, bi
ja'ayare ngajinre mik'en 'nda nga je ja'a jngu mi nu. Xi kuatexumako Cristo, kui xi tjun
ja'ayare. 6 ¡Ndaxure xuta xi 'batsa'en k'uakot'are nga tjun kjua'ayare! Ngu xuta tsjere
Na'enchana kụan 'ba kjuabeya xi majóni tsajainre kjua'ñu= tsa jó siko kui. Tusa na'mi
kụan ngixkun Na'enchana 'ba ngixkun Cristo, 'ba jngu mi nu ñatjen kuatexumako.

Jótsa'en kitsichaja chanayiu

7 Nga je kjua'a jngu mi nu, kjuinuntjin chanayiu nga'nde ña kjiya'ñu. 8 'Ba k'uetju nga
k'onachare nangi xi tjindu nga ñujun ngatere ngasun'ndio. K'onachare nangi Gog ko
nangi Magog 'ba k'ueku chasoldadure nga skjan xi 'batsa'en 'ñu nkjin mani joni tsumi
xi tjin ndai ndachikun xi bi ma s'exki.
9 'Ba tsik'etsumasun jokji'i nga teya ngasun'ndio 'ba 'echjanga'ya naxinanda xi
Na'enchana tsimején ña tjindu xuta tsjere. Tunga ngank'aa jendibajenni ndi'i xi niki
yakakjin chasoldadubiu. 10 'Ba chanayi xi tsak'onachare nchjabiu, kichanikja'ajin
nga'nde xi kitse ndi'i xi titikoni asufre, ña 'ba nde ja'ba je kichanikja'ajin tjiubabiu ko
profeta ndesubiu. Kio kjua'a kjuanima nga nixtjin nga nistjen ka'nda ngantsjai nixtjin.

Jótsa'en kjiña'anre kjua xi jesun

11 'Ba tsa'bią jngu yaxile je xi tiba kji'i ko xi tijñasun. 'Ba ngixkun kui t'anangiu ko
ngank'aa kitsichajakjin 'ba niñajan nde kji'yanire. 12 'Ba tsa'bią xuta xi jesun, xi tjinre
kjua'ñu ko xi nịmạ, xi inya ngixkun yaxilio. 'Ba kichju'i nkjin xujun, 'ba nde kichju'i
kja'e xujun xi tsu 'yá xi s'ẹre kjuabenichun xi bi fet'a. 'Ba kjiña'anre kjua xi jesun jotsa'en
kua'indut'a xujun xi tsu mé= xi kitsa'en. 13 'Ba xuta xi jesunjin ndachikun 'etukajin 'ba
kiji ngixkun xi tjijñasun yaxilio nga kụanre kjua. 'Ba tsisetjen xi tjindunijin t'anangiu ko
xi tjindu nga'ndere mik'en. 'Ba kjiña'an tsi'ire kjua jo nga kitsa'en nga jngu jngu. 14 'Ba
jaskan kjuabeyo ko nga'ndere mik'en kichanikja'ajin nga'ndebiu xi kitse ndi'i xi titikoni
asufre. Nga'ndebiu xi kitse ndi'i, kui= xi kjuabeya xi majóni. 15 'Ba xi bi kua'indut'a
ja'enre xujun xi tsu 'yá xi s'ẹre kjuabenichun xi bi fet'a, kui= xi 'ba nde kichanikja'ajin
nga'ndebiu xi kitse ndi'i ngayeje.

21

Ngank'a xatse ko t'anangi xatse

1 'Ba jaskan tsa'bią jngu ngank'a xatse ko jngu t'anangi xatse, ngat'a je kichajakjin
ngank'a xi tjun ko t'anangi xi tjun. 'Ba bi nde kis'eni ndachikun. 2 'Ba tsa'bią naxinanda
tsjere Na'enchana, xi Jerusalén xatse, nga tjindibajenni ngank'aa. Xi kjinikasen ngat'are
Na'enchana 'ba xi 'batsa'en kis'enda joni jngu chjun xi tibixan xi kjinikaja jngu xutji xi
tsja=kji'i nga tikuyare xi xi'iun. 3 'Ba kjint'e_rạ jngu jnda xi 'ñu kinchja, xi jendibani ña
sejña yaxilio nga 'bi kitsu: “Na'enchana je tijña ngajinre xuta nganda'e. Kui k'uejñajinre
xuta, 'ba xutabiu naxinandare kụan. Na'enchana suba k'uejñajinre 'ba kụan Na'enre.
4 Kui sixijun yeje ndaxkun, 'ba bi nde kueyani ninga bi nde sibani. Bi nde ski'ndani
ninga bi nde kjua'ani kjuanima, ngat'a ngasun'nde xi tjun je bi nde tjinni.”

5 'Ba xi tijñasun yaxilio 'bi kitsu: “An tetsixatse=ña ngayéje xi tjin.” 'Ba nde kitsu ngayeje: “Ti'indi kibi, ngat'a kjuakixi= enbi 'ba ma chun_ra.”
6 'Ba nde kitsu ngisana: “Je kuajngu. An= ña xi alfa ko omega, xi titjun 'ba xi fet'ani. Xi xindare an sjakjuatjo_ra nga'nde ña tju nanda xi tsjare kjuabenichun xuta. 7 Xi sa'en, kui xi sakure kjuandabiu. 'Ba an kuaan Na'enre 'ba kui kuan ki'ndina. 8 Tunga kui xi tsakjun, xi bi makjainre, xi tsa'en kjuanayi, xi tsik'en xuta, xi tsa'en kjuachajngi, xi tsa'en kjuacha, xi bekun na'en xi ntsja xuta tsindani, ko ngatsi'i xi tsu en ndesu, kui xi 'ba tjinni nga kjuinikja'a kjuanima nga xanikja'ajin nga'nde xi kitse ndi'i xi ko asufre titíkoni. Kui xi kjuabeya xi majóni.”

Jerusalén xatse

9 'Ba kitsitiñat'ana jngu ankje xi s'ejñajinre ankje xi yatu, ankje xi ya'a jngu nisu xi yatu tsakaiñu xi inya kjuana'en xi yatu xi fet'ani. 'Ba kitsuna: “Jabi. Kuakura chjun xi kuixan xi kuan chjunre Ki'ndi borrego.” 10 'Ba meni ja'e ngajinna Isennixtjintsjere Na'enchana 'ba ankje kikona jngu nindu je xi 'ñu nk'a. 'Ba kio yakuna naxinanda tsjere Na'enchana, xi naxinanda Jerusalén, nga tjindibajenni ngank'aa. Xi kjinikasen ngat'are Na'enchana. 11 'Ba ndi'ire kjuajere Na'enchana titsika'na naxinando joni ndiojo xi tsja kji'i xi 'ñu chji. Jo=ni ndiojo xi jaspe 'mi, xi 'na 'ba matsejenya joni chutsin. 12 'Ba naxinando tjinch'andaire jngu xjo je 'ba nk'akoni, xi tejó mani xuntjare. 'Ba nga jngu jngu xuntjo jngu ankje inyaxtiu. 'Ba xuntjabiu kua'indut'a ja'enre ntjere Israel xi tejó ka'a mani. 13 'Ba ján mani xuntja xi tixa ña tjenni ngituts'ian 'ba ján ña ntjai tsu'biu 'ba ján ngate skjun 'ba ján ngakixi. 14 'Ba tejó mani tuts'in xjore naxinando. Nga jngu jngu kua'indut'a ja'enre apóstore Ki'ndi borrego.
15 'Ba ankje xi tifakona ya'a jngu ya chuba xi oro ni tuxi k'uechubakoni naxinando, xuntjare ko xjore. 16 'Ba naxinando ngusun= tsa'en teya. Nga nduju 'ba nga teya tu jngu= chuba. 'Ba ankje 'echubakoni yachubare naxinando, 'ba jó mi ko jó sientu kilómetro tjinre. Nga nduju 'ba nga teya 'ba nga nk'a tu jngu chuba. 17 'Ba jaskan 'echuba xjo xi tjinch'andaire ngayeje. 'Ba yachute ko tjio'on metro tjinre. Chuba xi tsichjen xuta, ndekui xi kitsichjenni ankje.
18 'Ba xjo xi tjinch'andaire kuánni ndiojo xi tsjakun xi jaspe 'mi, 'ba naxinando kuandakoni suba oro xi 'na 'ba matsejenya joni chutsin. 19 'Ba tuts'in xjore naxinando yajunre ngayéje kuya ndiojo xi tsja kun xi chji. Xi titjun, jaspe. Xi majóni, zafiro. Xi majánni, ágata. Xi mañujunni, esmeralda. 20 Xi ma'ónni, ónice. Xi majonni, cornalina. Xi mayatuni, crisólito. Xi majinni, berilo. Xi mañajanni, topacio. Xi mateni, crisoprasa. Xi matejnguni, jacinto. 'Ba xi matejóni, amatista. 21 'Ba xuntja xi tejó, kui xi tejó ndiojo xi tsakjun xi perla 'mi. Nga jngu jngu xuntjo tu jngu perla kuandakoni. 'Ba ndiya te xi ngisa bitjajmeya, kui xi kuánkoni suba oro xi 'na 'ba matsejenya joni chutsin.
22 'Ba nijnguú ningu tsa'bia ngajinre naxinando. Ngat'a ningure naxinando, kui xi Ki'ndi borrego ko Na'enchana, Na'en xi tjin yeje kjua'ñu xi tjin. 23 'Ba naxinando bi machjenre nga tsu'biu asa na'enso sitsejenre, ngat'a ndi'ire kjuajere Na'enchana tsitsejenre, 'ba Ki'ndi borrego kui xi ndi'ire naxinando.
24 'Ba ngatsi'i xuta xi tjin ngasun'ndio k'uetsumajin ndi'i xi ndibani naxinando, 'ba kio kjua'eko kjuanyinare rey xi tjin ngasun'ndio. 25 Bi s'echja xuntjare naxinando nga nixtjin 'ba bi kuajñu kio. 26 'Ba ngatsi'i xuta xi tjin ngasun'ndio kio kjua'eko kjuanyinare ko tsajmire xi tsjakun. 27 Nimé xi jndi tjin ngixkun Na'enchana kuan kjua'as'en kio, ninga xuta xi tsa'en kjuanayi, ninga xi tsu en ndesu. Tu kui sani kjua'as'en kio xi kua'indut'a ja'enre xujunre Ki'ndi borrego ña tsu 'yá xi s'ere kjuabenichun xi bi fet'a.

22

1 'Ba jaskan ankje yakuna jngu ndaje xi tjinre nanda xi tsjare kjuabenichun xuta. Xi 'na 'ba matsejenya joni chutsin. 'Ba kio ti'betjuni ña sejña yaxile ña tibatexuma

Na'enchana ko Ki'ndi borrego. 2 'Ba ngamasenre ndiya tere naxinando xi ngisa
bitjajmeya 'ba nga jngu jngu ngatere ndajio inya yatuntje xi tsjare kjuabenichun xuta.
Xi bajare tejó ka'a tu nga jngu nu. Jngu jngu ndiya bajare tu xki sa. 'Ba xkare yabiu
nichjen= tuxi sindani ngatsi'i xuta xi tjin ngasun'ndio. 3 Tume nde s'e̱ni xi ch'o kik'inre
ngat'are Na'enchana. 'Ba ngajinre naxinando sasen yaxile ña batexuma Na'enchana ko
Ki'ndi borrego, 'ba xuta xi tse'e sichjire. 4 'Ba skuekjin fa nkjain 'ba stjen ku̱a'indut'a
ja'enre. 5 'Ba kio bi nde s'e̱ni nistjen 'ba bi nde ku̱achjennire ndi'i lámpara ninga ndi'ire
tsu'biu, ngat'a Na'enchana sitsejenre xuta xi kio k'uendu. 'Ba xutabiu kuatexuma
ka'nda ngantsjai nixtjin.

Nixtjin nga kjua'e Jesucristo

6 'Ba jaskan ankje kitsuna̱: “Kui enbi xi kjuakixi 'ba ma chun_ra. Na'enchana, Na'en xi
tsikinchja nchja chinga profeta, kui xi je kitsikasen ankjere, tuxi kuakutsejennire xutare
mé= xi tjinnere ku̱an xati.”
7 “Chutsijon. ¡Je mején kjua'aa̱! ¡Ndaxure xi kixi 'bejñatjo en xi kua'indut'a xujunbi, xi
titsuyatitjun xi tjinnere ku̱an!”
8 An, Juan, kjint'e=ña̱ 'ba tsa'be=ña̱ kibi. 'Ba jaskan nga je kjint'ia̱ 'ba tsa'bia̱,
tsakasenkunch'int'a_ra̱ ankje xi yakuna̱ kibiu nga sichji_ra̱ tsakaiñu. 9 Tunga 'bi kitsuna̱:
“Bi 'ba ñe'en. An= xi 'ba nde tetsa'exang_ra̱ Na'enchana joni ji ko nts'é xi profeta 'ba joni
ngatsi'i xi kixi 'bejñatjo en xi kua'indut'a xujunbi. Na'enchana xi tjinnere nga sichji_ri.”
10 'Ba nde kitsuna̱: “Bi 'bejña'mai en xi kua'indut'a xujunbi, xi titsuyatitjun mé= xi
tjinnere ku̱an, ngat'a je tifechu tiña nixtjin nga k'uetjusun kibiu. 11 Xi ch'okun, janda
ngatatsa'en xi ch'o tjin. Xi jndi, janda ngatatsa'en xi jndi tjin. Xi nda, janda ngatatsa'en
xi nda tjin. 'Ba xi tsje, ngisa ngatjamatsje ngisa.”
12 “Chutsijon, je kjuixatia̱. 'Ba kjua'eko=ña̱ chji xi sja_ra̱ nga jngu jngu xuta jo nga
kitsa'en. 13 An= ña̱ xi alfa ko omega, xi titjun 'ba xi jaskanni, xi tuts'in 'ba xi fet'ani.”
14 ¡Ndaxure xuta xi tibane najñure, tuxi kua'e'ndenire nga kjua'as'en xuntjare naxi-
nando 'ba skine ture ya xi tsjare kjuabenichun xuta! 15 Tunga ngandetsian xinyandu
xuta ch'okun, xi tsa'en kjuacha, xi tsa'en kjuachajngi, xi tsik'en xuta, xi bekun na'en xi
ntsja xuta kuandani, ko ngatsi'i xi matsjare tsu en ndesu nga nchja.
16 “An, Jesús, je kitsikasia̱n ankjena̱, tuxi kuetsuyakixinire kibi xuta xi makjainre
ngat'ana̱. An= ña̱ ntjere David, nts'en xi ndibanire jamare kui, 'ba an= ña̱ niñu xi ngisa
'ñu tsitsejen nga je tjis'e isen.”
17 “¡Jabi!”, titsu Isennixtjintsjere Na'enchana ko chjunre Ki'ndi borrego. 'Ba xi tibasen
ñojon ngatatsu: “¡Jabi!” 'Ba xi xindare ngatjendiba, 'ba tu'yañu xi mejénre ngat'ikjuatjo
nanda xi tsjare kjuabenichun xuta.

En xi fet'ani xujunbi

18 An xinyakixi titjun_ra̱ ngatsi'i xuta xi inyabasen ñojonre en xi kua'indut'a xujunbi, xi
titsuya mé= xi tjinnere ku̱an: Tu'yañu xi k'uesunre en xi kua'indut'a nga'e, Na'enchana
k'uesunre kjuana'en xi kjinukjua ngat'are xujunbi. 19 'Ba tu'yañu xi skja'axinre en
xi kua'indut'a xujunbi, xi titsuya mé= xi tjinnere ku̱an, Na'enchana skja'axinre tu
xi kua'ere tsakaiñu, xi bajare yatuntje xi tsjare kjuabenichun xuta. 'Ba Na'enchana
skja'axinre nga'nde xi kua'ere tsakaiñu ngajin naxinanda tsjere xi kjinukjua ngat'are
xujunbi.
20 Xi titsuyakixi kibi, kui= xi titsu: “Jun, je kjua'exatia̱.”
¡'Ba ngatjama! ¡Jabi, Na'en Jesús!
21 Ngatjas'enu ngatsi'u kjuandare Na'enna Jesucristo. 'Ba ngatjama.